SUSAN
SONTAG

YANARDAĞ
SEVDALISI

2. BASKI
Çeviri: MEHMET H. DOĞAN

can
roman

SUSAN SONTAG

YANARDAĞ SEVDALISI

The Volcano Lover, Susan Sontag
© 1992, Susan Sontag
© 2000, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Bu eserin Türkçe yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd. aracılığıyla alınmıştır.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2000
2. basım: Eylül 2015, İstanbul
Bu kitabın 2. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Seçkin Selvi

Düzelti: Ebru Aydın
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek, M. Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3
Güven İş Merkezi, Bağcılar, İstanbul
Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-2633-0

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com/9789750726330
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 31730

SUSAN SONTAG

YANARDAĞ SEVDALISI

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Mehmet H. Doğan

can

Susan Sontag'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Ben, Vesaire, 1988
Amerika'da, 2015
Metafor Olarak Hastalık - AIDS ve Metaforları, 2015

SUSAN SONTAG, 1933'te New York'ta doğdu. Çocukluğu Tucson, Arizona ve Los Angeles'ta geçti. On beş yaşındayken California Üniversitesi'ne girdi. Bir yıl sonra Chicago Üniversitesi'ne geçiş yaptı ve 1951'de mezun oldu. Çalışmalarını Harvard Üniversitesi'nde sürdürdü ve felsefe doktorası yaptı. 1957-1958 yıllarında Paris Üniversitesi'nde çalıştı. Daha sonra Amerika'ya dönerek New York Koleji'nde felsefe dersleri verdi ve Columbia Üniversitesi'nde öğretmenlik yaptı. 60'lı yıllar boyunca *The New York Review of Books*, *Commentary* ve *Partisan Review*'da birçok denemesi yayımlandı. Film senaryoları yazan ve yönetmenlik de yapan Susan Sontag'ın denemeleri arasında *Sanatçı: Örnek bir Çilekeş, Fotoğraf Üzerine* ve *Başkalarının Acısına Bakmak* sayılabilir. *Yanardağ Sevdalısı, Amerika'da, Rüyaların Esiri* ve *Ölüm Tüneli* adlı romanları dışında *Ben, Vesaire* adlı bir de öykü kitabı vardır. Sontag 2004'te New York'ta kanserden öldü.

MEHMET H. DOĞAN, 1931'de Adana'da doğdu. 1974'te *Tekrarın Tekrarı* adlı yapıtıyla TDK Ödülü'nü aldı. Denemelerini *Birikime Dayanmak, Çağının Tanığı Olmak, Yazıdan Bakmak, Şiir ve Eleştiri* adlı kitaplarda topladı. 1993-2004 arasında şiir yıllıkları yayımladı. 2001'de de *Yüzyılın Türk Şiiri Antolojisi*'ni hazırladı. Thomas de Quincey, J.G. Frazer, Franz Kafka, Joseph Conrad, George Thomson, Christopher Caudwell, George Lukacs, Malcolm Bradbury, Carson McCullers, Susan Sontag, Umberto Eco, Fredric Jameson, Raymond Radiguet, Amy Tan, Jeremy Reed, Colm Tóibín gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandıran Doğan, 2008'de İzmir'de vefat etti.

Sevgili oğul, can yoldaşı

DAVID'e...

DORABELLA *(seyirciye): Nel petto un Vesuvio d'avere mi par.*[1]

Cosi fan tutte, II. Perde

1. (İt.) Yüreğimde bir Vezüv var. (Y.N.)

Perde

Bir bitpazarının girişi. Ücretsiz. Giriş bedava. Aylak bir kalabalık. Kurnazca dolananlar, neşeyle çene çalanlar. Neden içeri giresin ki? Ne görmeyi umuyorsun? Ben, görüyorum. Dünyada olanları inceliyorum. Geriye ne kaldığını. Neyin atıldığını. Neyin artık sevilmediğini. Nelerden vazgeçilmek zorunda kalındığını. Birilerinin, başka birisinin ilgisini çekebileceğini sandığı şeylerin neler olduğunu. Oysa bunlar çöp. Oradaysalar, elenerek gelmişlerdir. Aralarında değerli şeyler de olabilir. Tam olarak değerli olmasa da. Benim isteyebileceğim bir şey. Kurtarmak istediğim. Bana seslenen bir şey. Arzularıma. Seslenen, söz eden of!

Neden içeri giresin? O kadar boş zamanın var mı? Bakınacaksın. Dalıp gideceksin. Zaman uçup gidecek. Zamanının olduğunu sanıyorsun. Sandığından daha çok zaman alır. Sonra geç kalırsın. Kendine kızarsın. Kalmak istersin. Aklın çelinir. Beğenmezsin. Her şey kir pas içindedir. Kimi kırık, kimi özensizce yapıştırılmış, kimi öyle parça parça. Bana bilmem gerekmeyen arzulardan, hayallerden söz edecekler. Gerekmek mi? Yok canım, bunların hiçbirine gereksinim duymuyorum. Kimini gözlerimle okşayacağım. Kimini elime alıp okşamam gerekecek. Satıcısı da işini bilen bakışlarla beni gözetleyecek. Bir hırsız değilim ben. Büyük olasılıkla alıcı da değilim.

Neden içeri gireyim? Yalnızca oynamak için. Kabul edilme oyunu. Ne olduğunu, kaç para olduğunu, kaç para olması gerektiğini ve kaç paraya alınabileceğini bilme oyunu. Belki de bir şey teklif etmek, pazarlık etmek, satın almak için değil. Yalnızca bakmak, yalnızca dolaşmak için. Neşem yerinde. Kafam rahat.

Neden gireyim? Bunun gibi bir sürü yer var: tarla, şehir meydanı, üstü tenteli bir sokak, silah deposu, park yeri, iskele. Şimdi burada olsa da, herhangi bir yerde de olabilir. Burası her yerle doludur. Ancak ben buradan gireceğim. Blucinim, ipek bluzum ve tenis ayakkabılarımla: 1992 ilkbaharında, Manhattan'da rastlantısal olarak yaşayacağım kötü bir deneyim olabilir. Şuradaki adamda film yıldızlarının kartları, oradaki kadının tepsisinde Navajo yüzükler, buradakinin askısında İkinci Dünya Savaşı pilot ceketleri, oradakinde bıçaklar. Birinin model arabaları, ötekinin kristal tabakları, şunun bambu iskemleleri, bunun silindir şapkaları, berikinin Roma sikkeleri ve orada... Harika bir parça, bir hazine. Olabilirdi, görebilir, isteyebilirdim. Birisine hediye etmek için satın alabilirdim. Hiç değilse var olduğunu, buraya düştüğünü öğrenmiş olurdum.

Neden gireyim? Şimdiden yeterince şey var mı? Burada olmadığını öğrenebilirdim. O her neyse, çoğu kez ne olduğunu bilemiyorum zaten, tezgâha geri bırakabilirdim. Arzularıma kapılırım. Kendime, duymak istediklerimi söylerim.

Evet, yeterince şey var.

Giriyorum içeri.

* * *

Bir tablo müzayedesinin bitimi. Londra, 1772 güzü. Tablo bel vermiş altın varaklı çerçevesi içinde, kocaman

odanın ön tarafına yakın duvara yaslanmış duruyor: Correggio'nun olduğu sanılan, sahibinin büyük umutlar bağladığı *Cupido'un Oklarını Alan Venüs* – satılmamış. Correggio'nun olduğu sanılıyor ama doğru değil. Oda yavaş yavaş boşalıyor. Kırk iki yaşında, uzun boylu, yüz hatları keskin bir adam (o zaman için uzun boylu sayılırdı) ağır ağır ilerliyor, yarı yaşında, akrabası gibi duran bir adam saygılı bir mesafeyi koruyarak onun peşinden gidiyor. Her ikisi de zayıf, soluk tenli, yüzlerinde soyluluk ifadesi var.

Benim Venüs, diyor yaşlısı. Satılacağından emindim. Çok ilgi çekmişti.

Ama ne yazık ki, diye düşüncesini belirtiyor genci.

Anlamak zor, diye düşünceye dalıyor yaşlısı, farklılığı böylesine ortadayken. Gerçekten şaşkın. Genci, duruma uygun bir kaş çatışıyla dinliyor.

Ondan ayrılmak üzüyordu beni, belki de satılmadığına sevinmeliyim bile, diye sürdürdü yaşlısı. Ama satmak zorundayım, hem istediğim fiyatın çok yüksek olduğunu da sanmıyorum.

Gözünü Venüs'ünden ayıramıyordu. Tablonun niçin satılmadığına (ya da alacaklıları uzakta tutmanın zorluğuna) değil de, satma kararını nasıl verdiğine değinerek, en zoru, diye sürdürdü konuşmasını yaşlı olanı, çok seviyordum onu, dedi. Sonra satmak zorunda olduğumu anladım ve ondan vazgeçmeye alıştırdım kendimi; şimdiyse, değeceğine inandığım fiyatı kimse vermediğine göre o hâlâ benim, eskisi kadar sevmem gerekir onu ama hayır, bahse girerim ki sevmeyeceğim. Satmak üzere sevgimi ondan çekmişken eskisi gibi sevemem onu, ama satamazsam, yeniden sevmek isterim. Bu talihsizliğin ondaki tüm güzellikleri mahvettiğini söylemem zalimlik olur.

Ne yapmalı? Ne kadar sevsem onu, diye düşünüyordu. Nasıl severim onu şimdi?

Bana kalırsa, efendim, dedi genç olanı, tek sorun onun nerede tutulacağı. Mutlaka bir alıcısı çıkar. Sizin bilmediğiniz koleksiyoncu tanıdıklarıma sizin adınıza başvurmama izin verir misiniz? Siz gittikten sonra bu nazik soruşturmayı yürütmek mutlu edecektir beni.

Evet, gitme zamanı geldi, dedi yaşlı olanı.

Çıktılar.

* * *

Bir yanardağın ağzı bu. Evet, ağzı ve lavdan dili. Bir beden, korkunç bir canlı beden, hem erkek hem dişi. Kusuyor, fışkırtıyor. Aynı zamanda bir iç, bir boşluk. Canlı bir şey, ölebilen. Ara sıra kıpırdanan durağan bir şey. Kimi zaman var, kimi zaman yok. Sürekli bir tehdit. Önceden bilinebilir, ama genellikle bilinmiyor. Kaprisli, ele avuca sığmaz, kötü kokulu. İlkel derken kastedilen bu mudur? Nevado del Ruiz, St. Helens, La Soufrière, Pelée, Karakatau, Tambora. Uyanan uyuşuk dev. Dikkatini size yönelten hantal dev. King Kong. Kusan, sonra yeniden uykuya dalan afet.

Ben mi? Ben bir şey yapmadım. Yalnızca bir rastlantıydı orada bulunmam, günlük işlerimle boğuşup duruyordum. Başka nerede yaşayayım, burada doğmuşum ben, diye feryat ediyor esmer köylü. Herkes bir yerde yaşamak zorunda.

Kuşkusuz, büyük bir havai fişek gösterisi sayabiliriz onu. Sorun, algılanışında. Yeterince uzun bir gösteri. Yalnızca uzaktan hayranlık uyandırması için yapılan büyüler vardır, diyor Dr. Johnson; hiçbir gösteri bir alevden daha soylu değildir. Güvenli bir uzaklıktaysan, ondan daha güzel gösteri yoktur, heyecan vericidir, bir o kadar da öğretici. Sir ...'nın villasında yenen hafif bir yemekten

sonra olup biteni seyretmek için dürbünlerle donatılmış terasa çıkıyoruz. Beyaz dumandan bir sorguç, çoğu kez uzak bir timpani gümbürtüsüne benzetilen bir gürültü: uvertür. Daha sonra o dev gösteri başlıyor, sorguç kızarıyor, kabarıyor, yükseliyor, stratosferin ağırlığı altında dümdüz olana dek yükseğe, giderek daha yükseğe tırmanan bir kül ağacı (şansımız varsa, portakal renginin ve kırmızının yokuş aşağı yuvarlanışını göreceğiz) – bunun saatlerce, günlerce sürmesi. Sonra, calando, yatışıyor. Ama bitene dek, korkudan yüreği ağzına geliyor insanın. Bu gürültü, insanın ağzını açık bırakan bu gürültü, asla hayal edemeyeceğiniz, anlayamayacağınız bir şey. Artık daha fazla ses çıkaramaz derken, hep artan, yükselen, sürekli sepeleyen dev bir gök gürültüsü; kemiklerinizdeki iliği boşaltan ve ruhunuzu sarsan, bütün gökyüzünü kaplayan, kulakları tıkayan gümbür gümbür bir öğürme. Kendilerini seyirci diye adlandıranlar bile, daha önce asla tanımamış olduğunuz bir tiksinti ve dehşet saldırısından kurtulamazlar. Dağın eteğinde bir köyde –orada bulunmak yürekliliğini gösterebilirdik– uzaktan azgın bir sel gibi görünen şey, siyah ve kırmızı, yapışkan, sulu bir çamur tarlasının sürünerek ağır ağır akışıdır; bir an için sakin duran, sonra tüyleri diken diken eden bir emilişle çekilerek kabaran ön kısma doğru ite kaka devrilen, evlerin, otomobillerin, at arabalarının parçalarını birer birer iten, içine çeken, yutan, çözen duvarlar. Amansız olan bu işte.

Dikkatli olun. Ağzınızı bir bez parçasıyla örtün. Eğilin! Zamanını hiç şaşırmadan, uysallıkla canlanan bir yanardağa gece tırmanmak, büyük bir keşif gezisidir. Koninin kenarına bin bir zahmetle tırmandıktan sonra, kraterin dudağında (evet, dudağında) durup en içte yanan çekirdeğin fokurdamasını bekleyerek aşağısını gözlüyoruz. Her on iki dakikada bir yapıyor bunu. Fazla yaklaşmayın! Başlıyor. Çağıldadığını duyuyoruz bir bas sesin,

gri renkli cürufun kabuğu kızarmaya başlıyor. Dev, soluk vermek üzeredir. Boğucu kükürt kokusu dayanılmaz, neredeyse. Lav kabarıyor ama dışarı taşmıyor. Ateş gibi kayalar, küller yükseliyor ama fazla değil. Tehlike, fazla tehlikeli değilse, büyülüyor insanı.

Napoli 19 Mart 1944, öğleden sonra, saat dört. Villada büyük sarkaçlı İngiliz saatinin kolları bir başka ölümcül saatte durmuş. Yine mi? Ne zamandır sakindi.

Yanardağ ölebilir de. Tıpkı kendisini simgeleyen ihtiras gibi. Uzmanlar yatışmakta olan bir yanardağın ne zaman durulacağını aşağı yukarı söyleyebiliyorlar artık. Yine de uzun süredir hareketsiz duran bir yanardağın ölmüş olduğunu söylemeye çekinirler. En son 1790'da püsküren Haleakala resmen hâlâ uyuyanlar sınıfında. Uykuda olduğu için mi sakin? Yoksa ölmüş olduğu için mi? Ölmüş sayılır, ne var ki ölmemiş. O ateş ırmağı, yolu üzerindeki her şeyi yakıp yok ettikten sonra, kara taştan bir ırmağa dönüşecek. Orada ağaçlar bir daha büyüyemeyecek, asla. Dağ kendi şiddetinin mezarı olur: Yanardağın meydana getirdiği ören, kendi kendisini içine alır. Vezüv'ün her püskürüşünde zirveden bir parça daha kopar. Biçimi bozulur, küçülür, çıplaklaşır.

Pompei bir kül yağmurunun, Herculaneum saatte otuz mil hızla yokuş aşağı koşan bir çamur tabakasının altına gömüldü. Ama lav, herkes yolundan kaçsın diye bir caddeyi yavaş yavaş yutar, saatte birkaç metre. Eşyalarımızı, bazılarını kurtaracak zamanımız vardır. Üzerinde kutsal tasvirlerin bulunduğu sunağı mı? Yenmemiş bir tavuk parçasını mı? Çocukların oyuncaklarını mı? Yeni tuniğimi mi? El yapımı ne varsa, onları mı? Bilgisayarı mı? Kap kacağı mı? Elyazılarını mı? İneği mi? Yeniden başlamak için ihtiyaç duyduğumuz tek şey, yaşamımızdır.

Tehlikede olduğumuza inanmıyorum. Bu iş böyle olur. Bakın.

Gidiyor musunuz? Ben kalıyorum. Yeter ki ulaşmasın... oraya.

Oldu. Bitti.

Kaçtılar. Acı taşlaşıncaya kadar yas tuttular; sonra geri döndüler. Yok olmanın mükemmelliğinden korkmuşlardı; altında kendi dünyalarının gömülü olduğu düzleşmiş toprağa gözlerini dikip baktılar. Ayaklarının altındaki hâlâ sıcak kül artık yakmıyordu tabanlarını. Giderek soğuyordu. İkircimler buharlaşıyordu. Spartacus'ün ve ona katılan binlerce kölenin, arkalarından kovalayan lejyonlardan gizlenmeye çalıştığı, asmalarla kaplanmış, ormanlarla örtülü, mis kokulu dağlarının bir yanardağ olduğunun ilk kez ortaya çıktığı, MS 79'un üzerinden çok zaman geçmemişti. Kurtulmuş olanların çoğu yeniden inşa etmeye, yeniden yaşamaya başladılar; orada. Dağlarının tepesinde şimdi çirkin bir çukur vardı. Ormanlar yanıp kül olmuştu. Ama onlar da büyüyecekti, yeniden.

Bir afet görünümü. Olan olmuştu. Kim beklerdi ki böyle bir şeyi? Asla, asla! Hiç kimse. Olanların en kötüsüydü bu. Demek ki tekti. Yani yinelenemez. Bunu böyle kabul edelim. Şom ağızlı olmayalım.

Öteki görüş. Şimdilik tek: Bir zamanlar olan şey yine olabilir. Göreceksiniz. Bekleyin. Emin olmak için uzun süre beklemek zorunda kalabilirsiniz.

Geri geleceğiz. Geri geleceğiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

1

Yurdundaki ilk izni bitmişti. Bundan sonra Napoli'nin seçkin çevrelerinde Il Cavaliere, şövalye olarak tanınacak adam görevine, "kül krallığına" uzun dönüş yolculuğuna başlıyordu. Londra'daki dostlarından biri göreve bu adı vermişti.

Geldiğinde çok daha yaşlı göründüğü düşünüldü. Hâlâ eskisi kadar inceydi: Makarna ve limonlu pastalarla şişmiş bir beden, kartal gagası gibi burnu, çalı gibi kaşları olan böylesine ince bir yüze yakışmazdı. Ama sınıfının solgun benizliliğini yitirmişti. Yedi yıl önce ayrıldığından bu yana beyaz teninin esmerleşmiş olması gelecekte hoşnutsuzluk yaratacak bir şeyin işareti olarak yorumlandı. Ancak yoksullar –yani çoğunluk– yanardı güneşten. Bir dükün torunu, bir lordun en küçük oğlu, kralın çocukluk arkadaşı ise, hayır.

İngiltere'de geçirdiği dokuz ay, kemikli yüzüne hoşa giden bir solgunluk getirmişti yeniden, müzikle uğraşan narin ellerinde güneşin neden olduğu kırışıklıkları ağartmıştı.

İri sandıklar, Adam'ın[1] yaptığı yeni şömine tablası,

1. Robert Adam (1728-1792): Dönemin ünlü neoklasik mimarlarından ve iç dekoratörlerindendir. Sözü edilen şömine tablası Robert Adam tarafından yapılmıştır. (Y.N.)

üç sandık mobilya, on kutu kitap, sekiz sandık tabak, ilaç, erzak, iki fıçı siyah bira, çello ve Catherine'in yeniden cilalanmış Shudi klavseni iki ay içinde Napoli'ye varacak olan bir yük gemisiyle iki hafta önce İngiltere'den ayrılmıştı. O ise, kendisini ve yanındakileri karayoluyla yapılacak oldukça uzun bir gezi için Boulogne'de bırakacak olan kiralık bir yelkenliye binecekti. Ziyaretler yapmak ve tablo görmek için Paris, Viyana, Venedik, Floransa ve Roma'da durulacaktı.

Dayısının ve yengesinin Londra'daki bu dopdolu geçen son haftalarda kaldıkları King Sokağı'ndaki otelin avlusunda bastonuna yaslanmış duran Cavaliere'nin yeğeni Charles, asık bir suratla, iki yolculuk arabasının hazırlanmasına göz kulak oluyordu. Yurtdışında yaşayan huysuz, yaşlı akrabaların ziyaretlerinin sona ermesi herkesi rahatlatır. Ama hiç kimse geride kalmaktan hoşlanmaz.

Catherine daha şimdiden hizmetçisiyle birlikte büyük posta arabasına yerleşmiş, bir doz afyon tentürü ve demirli su içeren ilaçla kendisini yorucu yolculuğa karşı güçlendirmeye çalışıyordu. Bagajların çoğu arkadaki daha geniş arabaya yüklenmişti. Kestane rengi yolculuk üniformalarının buruşmasından çekinen Cavaliere'nin uşakları, kendi eşyaları için titizleniyorlardı. Arabanın üzerine tırmanıp bir düzine kadar küçük sandığın, kutunun, bavulun, yatak çarşafı ve keten örtü sandığının, abanoz yazı masasının ve son olarak içinde hizmetçilerin eşyaları bulunan bez çantaların iplerle ve demir zincirlerle arabanın üstüne ve arkasına uygun bir biçimde bağlanıp bağlanmadığını kontrol etme işi otelin hamallarına ve Charles'ın hizmetindeki bir uşağa bırakılmıştı. Yalnızca, Cavaliere'nin önceki hafta satın almış olduğu üç tablonun içine konulduğu uzun düz sandık, Dover'daki yelkenli gemiye kadar sarsılmadan gidebilsin diye birinci arabanın üstüne bağlanmıştı. Uşaklardan biri aşağıdan bakarak özel bir dik-

katle gözden geçirdi onu. Cavaliere'nin astımlı karısının bulunduğu araba dikkatli sürülmeliydi.

Bu arada, otelde unutulmuş olan bir başka büyük deri bavul bir koşu getirilip biraz daha fazla sallanan, bel vermiş arabanın taşıyacağı yüklerin arasına sıkıştırıldı. Cavaliere'nin en sevdiği akrabası, dayısının eşyalarıyla tıka basa dolu pek çok sandığı taşıyan yük gemisini düşünüyordu. Gemi Cádiz'e varmış olmalıydı.

Yolcunun sosyal konumu ne kadar yüksekse, birlikte taşınan eşyaların sayıca ve ağırlıkça o kadar büyük olması gerektiği düşünülse bile, Cavaliere olağandışı ağırlıkla yolculuk ederdi. Yine de gelirken getirdiğinden tam kırk yedi büyük sandık eksikle dönüyordu. Cavaliere'nin, dostlarını, akrabalarını ve sevgili yeğenini görmek, yurdunu özlemiş olan karısını hoşnut etmek, sarayda gerekli temasları tazelemek, tümüyle farklı bir sarayda İngiliz çıkarlarını nasıl beceriklilikle temsil ettiğinin bakanlarca takdir edildiğinden emin olmak, Kraliyet Cemiyeti'nin toplantılarına katılmak ve yanardağ konusundaki yedi mektubunun kitap biçiminde yayımlanışını denetlemek dışında yolculuk amaçlarından biri, toplamış olduğu hazinelerden çoğunu –yedi yüz antik vazo dahil (yanlış olarak Etrüsk vazosu deniyordu bunlara)– geri getirmek ve satmaktı.

Aile ziyaretlerinde bulunmuş, çoğu şimdi kendisinin yerine Charles'ın yönettiği Catherine'in Galler'deki malikânesinde olmak üzere zamanının büyük bölümünü Charles'la geçirme zevkini tatmıştı. Birden fazla bakanın üzerinde iyi bir izlenim bırakmış, kendisini hâlâ "sütkardeşim" diye çağıran ve ocak ayında onu Bath Şövalyeliği'ne getirmiş olan kral tarafından iki kez kabul edilmiş, onunla baş başa yemek yemişti; bu dördüncü oğul, bu unvana, kendi başarıları yoluyla kazanılacak unvan merdiveninin ilk basamağı olarak bakma cüretini gösteriyordu. Kraliyet Cemiyeti'nin öteki üyeleri, canavar tam püskürme ânın-

dayken onu yakından gözlemek gibi yürekli başarılarından dolayı onu kutlamıştı. Birkaç tablo satışına katılmış, akıllı alımlar yapmıştı. Birkaç önemsiz tabloyu, Herculaneum ve Pompei'de bulunmuş altın kolyeler ve küpeleri, birkaç bronz cirit ve miğferi, kehribar ve fildişi oyun zarlarını, küçük heykelleri ve nazarlıklarla birlikte Etrüsk vazolarının tümünü, sekiz bin dört yüz pound gibi sevindirici bir para karşılığı (Catherine'in vârisi olduğu malikânenin yıllık gelirinden biraz daha fazla) British Museum'a satmıştı. En fazla umut bağladığı tablo ise satılmamıştı. Üç bin pound istediği, Cupido'un okunu muzaffer bir edayla başının üzerinde tutan sefahat düşkünü çıplak Venüs'ü Galler'de Charles'ın yanında bırakıyordu.

Daha beyaz, daha zayıflamış olarak geri dönüyordu.

Bir şişeyi aralarında gizli gizli dolaştıran Cavaliere'nin uşakları ile aşçı, avlunun bir köşesinde hamallarla çene çalıyordu. Halelenmiş eylül güneşi gökte parlıyordu. Kuzeydoğudan esen bir rüzgâr, sabahın ilk saatlerinin her zamanki iğrenç kokusunu bastıran bir kömür kokusuyla, ince bir duman bulutunu taşımıştı Whitehall'a. Öteki binek arabalarının, yük arabalarının, el arabalarının, hareket eden posta arabalarının gürültüleri geliyordu caddeden. İlk binek arabasının midillilerinden biri huzursuzlanıyor, arabacı dizginleri çekiyor, kırbacını şaklatıyordu. Charles, çevresindeki uşaklar arasındaki düzeni yeniden kurması için dayısının uşağını arıyordu. Kaşları çatık, saatini çıkarıp baktı.

Cavaliere birkaç dakika sonra otelden çıktı; arkasında gösterişli deri kutusu içinde en sevdiği kemanını taşıyan Valerio'yla birlikte dalkavuk otel sahibi ve karısı da vardı. Uşaklar sustu. Charles bir işaret bekleyerek öylece duruyordu. Yüzünde dayısıyla aralarındaki benzerliği iyice ortaya çıkaran bir hazır olma ifadesi vardı. Cavaliere donuk gökyüzüne bakarak kötü kokulu havayı içine

çekerek, giysisinin kolundaki bir lekeyi dalgın dalgın silerek durdukça saygı dolu sessizlik devam ediyordu. Sonra ince dudaklarında hafif bir gülümsemeyle yeğenine döndü, yeğeni hemen onun yanına koştu, iki adam kol kola arabaya doğru yürüdü.

Charles, Valerio'yu kenara iterek uzandı ve dayısının binmesi için kapıyı açtı, dayısı başını eğerek arabaya girince Stradivarius'u uzattı. Cavaliere yeşil kadife kaplı koltuğa yerleşirken, Charles da içten bir sevgi ve ilgiyle, yengesine kendisini nasıl hissettiğini sormak ve son veda sözlerini söylemek için içeri doğru eğildi.

Arabacılar ve soldaki atların üzerine binmiş sürücüler yerlerini aldı. Valerio ile öteki uşaklar, ağırlıktan yere değecekmiş gibi çökmüş daha geniş arabaya bindiler. Elveda, Charles. Pencere, astımlılar için çok tehlikeli kömür kokusuna, kalkış ve ivecenlik gürültülerine kapatıldı. Otelin avlu kapıları açıldı, eşyalar, hayvanlar, uşaklar ve efendiler caddeye fırladı.

Cavaliere kehribar rengi eldivenlerini çıkardı, parmaklarını hareket ettirdi. Dönüşe hazırdı, aslında yolculuğu ve onun getireceği yeni rastlantıları ve edinimleri dört gözle bekliyordu – işleri iyi gitmişti. Ayrılıyor olmanın sıkıntısı arabaya adımını atar atmaz silinmiş, yerini yola çıkmanın sevinci almıştı. Ama düşünceli bir insan olduğundan, en azından çok düşkün olduğu karısına saygı duyduğu için, gittikçe kalabalıklaşan caddelerin birden artan gürültü patırtısından soyutlanmış olarak ağır ağır giderlerken, içinde yükselen sevinci dışarı vurmadı. Gözlerini kapamış, yarı açık ağzından kısa kısa soluyan Catherine'i beklemeliydi.

Öksürdü – içini çekeceğine böyle yapıyordu. Karısı gözlerini açtı. Şakağında atan mavi damar bir şey söylemiyordu. Köşede alçak bir taburede oturan; ancak kendisine bir şey sorulduğu zaman konuşma izni olan hizmetçi

kız pembe, nemli yüzünü hanımının vermiş olduğu Alleine'in *Alarm to the Unconverted*[1] adlı kitabına eğmişti. Cavaliere bir elini, içinde katlanmış deri ciltli yolculuk atlasının, yazı kutusunun, tabancanın ve yeni başlamış olduğu bir Voltaire cildinin bulunduğu, arkasındaki sandığa uzattı. Cavaliere'nin iç çekmesi için bir neden yoktur.

Ne garip, diye mırıldandı Catherine, böyle ılık bir günde üşümek. Korkarım –başkalarını mutlu etmek üzere doğmuş bu kadında kendini ortadan silerek kayıtsız, sabırlı bir edayla konuşma eğilimi vardı hep– korkarım bizim oraların o vahşi yazlarına alışmışım ben.

Cavaliere o mağrur, biraz da genizden gelen sesiyle, yolculuk için fazla kalın giyinmiş olabilirsiniz, dedi.

Catherine bacaklarına devetüyünden bir şal örterken, hastalanmayayım diye dua ediyorum, dedi. Kendime dikkat edersem hastalanmam, diye düzeltti konuşmasını gözlerini kırpıştırarak, bir yandan da gülümsüyordu.

Ben de dostlarımızdan, özellikle de bizim sevgili Charles'tan ayrılmanın üzüntüsünü duyuyorum, diye yanıtladı Cavaliere nazikçe.

Hayır, dedi Catherine, dönüyorum diye mutsuz değilim. Deniz yolculuğundan korkmama karşın, sonra şeyin... güçlükleri –konuşmasını keserken başını iki yana salladı– biliyorum, çok geçmeden daha kolay soluk alabileceğim... Gözlerini kapattı bir an. Ve benim için daha da önemli olan şu ki, siz döndüğünüzden dolayı mutlusunuz, diye ekledi.

Venüs'ümü özleyeceğim, dedi Cavaliere.

Pislik ve pis koku gibi gürültü de, mağaza cephelerindeki parçalı camlı vitrinlerin ışığını karartarak geçen arabanın gölgesi gibi dışarıda kalmıştı. Londra geriye doğru

1. (İng.) Din Değiştirmemiş Olanlara Tehlike İşareti. (Y.N.)

kayan bir görünüm sunuyordu. Araba sallanıyor, savruluyor, gıcırdıyor, sendeliyor; işportacılar, seyyar satıcı çocuklar ve öteki arabacılar bağırıyordu. Cavaliere tüm bunları bağırtının ötesinde bir ses rengi olarak algılıyordu artık. Kraliyet Cemiyeti'ne bir mezata ya da kayınbiraderini ziyarete giderken geçtiği tanıdık caddelerin görüntüleriydi bunlar. Ama o her zaman yaptığı gibi bu caddeleri aşmıyordu bu kez. Aralarından geçip gidiyordu. Vedaların, sonlanmaların, anı olarak belleğine kaydettiği ayrıcalıklı son görüntülerin ülkesindeydi şimdi. Her cadde, gürültüyle döndükleri her köşe bir mesaj veriyordu kendisine. Olmuş bitmiş ya da olacak şeyler hakkında. Tüm bunları belleğine kazımak istermiş gibi bakma arzusuyla duygularını serin arabanın içine hapsetme, kendisini daha şimdiden oradan ayrılmış sayma arzusu arasında bocalıyordu.

Cavaliere değişik örnekler görmekten hoşlanırdı; engeller ve tekerler arasında hareket ederek tehlikeli bir biçimde akan ve durmadan değişen dilenciler, hizmetçi kızlar, seyyar satıcılar, çıraklar, dükkâncılar, yankesiciler, simsarlar, hamallar, ayak işlerine bakan oğlan çocukları kalabalığı içinde pek çok ilginç örnek bulabiliyordu. Burada, yıkılmışların, kötülerin bile acelesi vardı. Birikmiyorlar, üst üste yığılmıyorlar, yerlere çömelmiyor ya da eğlenerek dans etmiyorlar. Buradaki kalabalıklarla dönmekte olduğu kentteki kalabalıklar arasında dikkate, üzerinde düşünmeye değer birçok farktan biriydi bu – tabii üzerinde durmak için bir neden varsa. Ama Londra'nın şamatası, itiş kakışı üzerine düşünmek gibi bir alışkanlığı yoktu Cavaliere'nin; insan kendi kentini bir resim gibi göremez. Arabası, meyve satıcıları ile öfkeli bir bıçak bileyici arabası arasında gürültülü bir çeyrek saat geçirmek üzere durduğunda, birkaç metre ileride, kendisini altına alabilecek arabalardan habersiz, değneğini öne doğru uzatmış, yolu geçmeye çalışan kızıl saçlı kör adamı fark

etmedi. Duyguları meşgul edecek kadar ayrıcalıklı donanımlarla kaplanmış, bu kokulu, hareketli iç mekân diyor ki: bakma. Dışarıda görmeye değer bir şey yok.

Aç gözleriyle başa çıkamayacak hale gelirse öbürü var, her zaman elinin altındaki iç dünya: bir kitap. Catherine, Papalık'ın zalimliklerini anlatan bir kitabı açmış. Hizmetçi kız vaaz kitabının korkutucu dinsel öğütlerine dalmış. Cavaliere, aşağıya bakmaksızın başparmağını kitabın pahalı deri cildinin, en sevdiği yazarın altın kabartma adının üzerinde kaydırdı. Birden arabalardan biriyle karşılaşan dilenci yere yıkılıyor ve zorla ilerleyen, fıçı yüklü bir arabanın tekerlekleri altına düşüyor. Cavaliere bakmıyordu. Uzağa bakıyordu o.

Kitabın içinde, şimdi Güney Amerika'da olan Candide, çift namlulu İspanyol tüfeğiyle bir düzlüğün kıyısından yavaşça koşarak geldiklerini gördüğü çıplak iki kızı şövalyelere layık bir cesaretle dosdoğru kurtarmaya geliyor, kızların hemen arkasında yalnızca iki maymun var oysa. Onların kalçalarını ısıran iki maymun. Bunun üzerine kızlar kendilerini maymunların cesetleri üzerine atıyor, şefkatle öpüyor, gözyaşlarıyla ıslatıyorlar onları, acı çığlıklarla dolduruyorlar havayı, Candide'e bu kovalamanın bir aşk kovalaması olduğunu, bunu kendilerinin istediğini açıklıyorlar. Âşık yerine maymun, öyle mi? Candide şaşmakla kalmamış, rezil de olmuştur. Dünya işlerinde pişmiş olan bilge Cacambo, aziz efendisine her zaman her şeye şaşırmamasını sağlayacak, uygun, kozmopolit bir eğitim almış olmasının çok daha iyi olacağı biçimindeki görüşlerini bildirdi saygıyla. Her şeye şaşmayacağı. Çünkü dünya, her türden geleneği, beğeniyi, ilkeyi, göreneği alacak kadar geniştir; onları, ortaya çıktıkları toplumda uyguladığınızda hep anlamlı gelir. Uyun onlara... Karşılaştırın onları, kendi yetişmeniz için yapın bunu. Ama kendi beğenilerinizden vazgeçmek zorunda oldu-

ğunuzu düşünmeyin sakın. Lütfen, aziz efendim, onları evrensel buyruklar olarak kabul etmekten geri durun.

Catherine hafifçe güldü. Çıplak kalçaları –önce kadınların, daha sonra da maymunların kalçalarını– düşünürken gülümseyen Cavaliere gözlerini yukarı dikti. Farklı nedenlerle de olsa çoğu kez uyum halindeydiler birbirleriyle. Kendinizi daha iyi hissediyorsunuz değil mi, diye sordu Cavaliere. Bir maymunla evlenmemişti. Araba yoluna devam ediyordu. Yağmur başladı. Londra kayboluyordu arkalarında. Cavaliere'nin çevresi, kendi tutkularına doğru ilerliyordu – buyurgan tutkulara. Cavaliere, Candide ve uşağı ile Eldorado'ya doğru gidişini sürdürüyordu; Catherine kendi kitabına dalmıştı, hizmetçinin çenesi göğsüne düşmüştü, atlar soluk soluğa kırbacın ilerisine doğru çekmeye çalışıyordu arabayı, uşaklar arkadaki arabada kıkırdıyor, kafayı çekiyorlardı, Catherine soluk almaya çalışıyordu yine, çok geçmeden Londra yalnızca bir yoldu artık.

2

On altı yıldır evli ve çocuksuzdular.

Koleksiyonculuğa takıntı derecesinde düşkün birçokları gibi doğal bir bekâr olan Cavaliere, askerî kisve altında on yıllık eğitimden sonra girdiği politik kariyerini mali yönden desteklemek için Pembrokeshire'lı varlıklı bir toprak sahibinin tek kızıyla evlenmişti. Bunun, evlenmek için ne kadar iyi bir neden olduğu tartışılır. Sussex'te adımını atmadığı bir kazanın temsilcisi olarak bulunduğu Avam Kamarası, kendisini başkalarından ayıran yetenekleri için ordudan daha büyük fırsatlar sunmamıştı ona.

Resim satın almak için para sağlaması, evlenmesi için daha iyi bir nedendi. Ayrıca evliliğin paradan bile değerli bir yanı vardı. Evlenme zorunluluğuna boyun eğerek –yıllar sonra, bir başka parasız pulsuz genç oğula, yeğenine, biraz da istemeyerek söyleyeceği gibi– sürekli rahatlık dediği şeyi bulmuştu. Evlendikleri gün, Catherine bileğine içinde onun saçından bir parça bulunan bir bilezik takmıştı. Köle gibi, ama kendi kendine bir acıma duymaksızın seviyordu kocasını. Cavaliere inanılması güç, ama karısına düşkün bir koca olarak ünlenmişti. Zaman uçar, para her zaman gereklidir, rahat hiç beklenilmeyen yerde bulunur, coşkuysa kısır toprak kazılarak çıkartılır.

Bizim onun hakkında bildiklerimizi o bilemez. Bizim için o, geçmişin bir parçasıdır, pudralı peruk, uzun zarif ceket ve tokalı ayakkabılar, zekice havaya dikilmiş gaga burunlu bir profil, dışa karşı kayıtsızlığı içinde sert, bakan, gözlemleyen biri. Soğuk mu görünüyor? Durumu idare ediyor, parlak bir biçimde idare ediyor. Gördükleri çekiyor onu, ilgilendiriyor –ön sırada değilse bile, önemli bir dış görevi var– kendisini her zaman oyalayabiliyor. Her zaman depresif bir hiperaktivite içinde. İsteklerinin şaşırtıcı genişliğiyle bir kasvet girdabından ötekine taşımıştır kendisini.

Her şeyle ilgilenir. Tarihsel, doğal, toplumsal merakları tatmin etme açısından hiçbir yerle karşılaştırılamayacak bir kentte yaşıyor. Burası, Roma'dan daha büyüktü, İtalya Yarımadası'nın en kalabalık olduğu kadar en varlıklı ve Avrupa anakarasının Paris'ten sonra ikinci büyük kentiydi, doğal afetlerin başkentiydi, en edepsiz, en bayağı hükümdarlar, en iyi dondurmalar, en keyifli aylaklar, en tatsız alıklar ve daha genç soylular arasında geleceğin en çok sayıda Jakoben'i oradadır. Eşsiz körfezi alışılmış cömertliğin olduğu kadar acayip balıkların da yuvası olmuştu. Lav bloklarıyla döşeli caddeleri, birkaç kilometre

uzakta son zamanlarda bulunan iki ölü kentin ürkütücü, bozulmamış kalıntıları vardı. İtalya'nın en büyüğü olan opera binası, bütün dünyaca tanınan bir başka yerel ürün olan Castrato'ların[1] sunduğu devamlı esrikliği sağlardı. Kentin yakışıklı, son derece seksi soyluları her gün birinin konağında, aldatıcı bir adla *conversazioni*[2] dedikleri, şafak sökünceye kadar dağılmayan gece oyun partilerinde bir araya gelirdi. Caddelere yaşam yığılır, püskürtülür, sel olup akardı. Bazı saray kutlamaları arasında, kraliyet sarayı önüne, üzerinde et, av eti, pasta ve meyvelerin asıldığı yapay bir dağın kurulması gibi bir şey de vardı; bir salvo top atışıyla serbest bırakılan kalabalığın bu dağı aç kurt gibi bir anda söküp parçalayışı, balkonlarda toplanan aşırı beslenmişler tarafından alkışa tutulurdu. 1764 baharındaki büyük kıtlık sırasında, insanlar bir dilim ekmek için birbirlerini sakatlayıp öldürecekleri uzun bıçakları gömleklerinin içine sokup öyle giderlerdi fırına.

Cavaliere görevine başlamak üzere o yılın kasımında geldi Napoli'ye. Başlarında dikenlerden taçlar, sırtlarında haçlar taşıyan kadınların kefaret alayları geçmiş, yağmacı kalabalıklar dağıtılmıştı. Yüksek rütbeli kişiler ve diplomatlar manastırlarda gizledikleri gümüşlerini geri almışlardı. Yirmi altı kilometre kuzeyde, Caserta'daki o çirkin mi çirkin dev gibi ufki malikâneye kaçmış olan saray halkı kentteki kraliyet sarayına geri dönmüştü. Hava, caddelerde yüzlercesi çürüyen cesetlerin kokuları yerine deniz, kahve, hanımeli, insan ve hayvan dışkısı kokularıyla sarhoş olmuştu. Kıtlığın ardından gelen vebadan ölmüş otuz bin kişi de gömülmüştü. Şifa Bulmazlar Hastanesi'nde bulaşıcı hastalıklardan ölmek-

1. Buluğ çağından önce iğdiş edilerek *soprano, mezzo soprano* ve *contralto* seslerine eşdeğer sese sahip olan erkek şarkıcı. (Y.N.)

2. (İt.) Konuşma, sohbet. (Y.N.)

te olan binlerce insanın her gün yüzde altmış ya da yetmişi açlıktan gitmiyordu artık. Dışarıdan sağlanan tahıl, yoksulluğu kabul edilebilir düzeye indirmişti. Yoksullar yine tefler çalarak, avazları çıktığı kadar şarkı çığırarak oynayıp duruyorlardı; ama çoğu daha önce ekmek kapmak için kullandıkları, şimdiyse daha çok sıradan, bireysel nedenlerle birbirlerini öldürdükleri uzun bıçaklarını gömleklerinden çıkarmamışlardı. Baharda kentte toplanmış olan bir deri bir kemik köylüler ölmemekte direniyor, doğuruyorlardı. Vahşice parçalanmış, yenilip yutulmuş olan *cuccagna*[1] bir kez daha kurulacaktı. Cavaliere güven mektubunu on üç yaşındaki krala ve kral naiplerine sunmuş, yılda yerel parayla yüz elli pound karşılığında, körfezin ve Capri'nin yürek hoplatacak görünümüne sahip, üç katlı kocaman bir konak kiralamış, harekete geçmiş olan enerjisinin baş edebileceği kadar çok iş örgütlemeye başlamıştı.

Yurtdışında yaşamak, hayata görülecek bir şey gibi bakmayı kolaylaştırıyor. Zengin insanların yurtdışına gitmelerinin nedenlerinden biri budur. Açlık, vahşet ve hükümetin bunlara yanıt vermedeki yetersizliğinden dehşete düşmüş olanların sonu gelmez bir atalet, uyuşukluk, kaskatı bir cehalet püskürtüsü gördüğü yerde, Cavaliere bir akış görüyordu. Yurt değiştirmiş olanlar için cıvıl cıvıl olan kent, çoğu kez, yerel reformcular ya da devrimciler için, kötü yönetilen, adaletsizliğe yazgılı hareketsiz bir yerdir. Farklı uzaklık, farklı kentler. Cavaliere hiçbir zaman bu denli hareketli, bu denli uyarılmış, zihnen bu denli canlı olmamıştı. Bu denli keyifle bağımsız. Kiliselerde, dar ve sarp sokaklarda, sarayda, görülecek ne çok şey vardı burada. Körfezin garip deniz yaşamında, (sanatla

1. Ortaçağ Avrupa efsanelerindeki bolluk ve refah diyarı. (Y.N.)

doğa arasında bu gözüpek uzman için rekabet diye bir şey yoktu) bir evrim harikası; ama suyun dışına adımını atmamış, minicik ayakları olan bir balığı sevinçle görüyordu. Güneş amansız yakıyordu. Ayakkabılarının altında sıcaklığını hissettiği, buharı tüten, süngerimsi toprakta yürüyordu. Yer yer zenginlikle dolu kemiğimsi toprak.

Birçoklarının saygıyla yakındığı toplumsal yaşamın yükümlülükleri, içinde birçok müzisyenin de bulunduğu elli kişilik ev halkının ayakta tutulması, harcamalarını sürekli yükseltiyordu. Aldığı elçilik ücreti, insanların hayalinde yer tutmak amacıyla –mesleğinin gerekli bir parçası sayıyordu bunu– verdiği savurgan eğlenceler için; korumasına aldığı ressamların beklentileri için; bir yığın rakip koleksiyoncuyla rekabet etmesini gerektiren antikaları ve tabloları satın almak için hiç de yeterli değildi. Tabii, aldıklarının en güzellerini zamanı gelince satacak – satıyor da. İnsanı mutlu eden, doyurucu bir bakışım: Bir şeyler toplamak para ister, ama toplanan şeyler daha sonra daha fazla paraya dönüşür. Para, tutkularının biraz onur kırıcı, gerekli bir yan ürünüydü, ama koleksiyonculuk yine de doğurgan bir uğraştı: yalnızca tanıyarak değil, aynı zamanda kendi koleksiyonuna katmakla nesnelere bir değer kazandırarak. Catherine'in –çok az sayıda kadının dışında kimsenin– sahip olamayacağı soylu bir kendi olma duygusundan kaynaklanıyordu bu.

Bir uzman ve bilgili insan olarak şöhreti, nezaketi, sokulganlığı, sarayda kazandığı, öteki elçilerin hiçbirininkiyle karşılaştırılamayacak sevgi, Cavaliere'yi kentin başta gelen yabancı sakini yapmıştı. Saraylı olmaması, insanı şaşırtacak derecede kaba bir genç olan kralın ve onun kraldan fazla kral, züppe, doğurgan, zeki karısının budalaca davranışlarına başkaldırması Catherine için övünç kaynağıydı. Tıpkı Cavaliere için kralı eğlendirebilmesinin övünç kaynağı olduğu gibi. Catherine'in, krallık

sarayında haftada üç-dört kez çağrıldığı yiyecek asma şölenlerinde kocasına eşlik etmesi için bir neden yoktu. Kocası onunla birlikteyken asla sıkılmazdı; ama körfezde sakin kafayla günlerce teknesinde zıpkınla balık avlarken ya da serin çalışma odasında veya depoda hazinelerine bakarken, onları yeniden gözden geçirip not alırken ya da Londra'dan getirmiş olduğu, balıklar, elektrik ya da eski tarih üzerine yeni kitapları karıştırırken yalnız olmaktan da mutluydu. İnsan için bilmenin sonu yoktu, görülecek bir şeyler vardı hep. Özlenecek ne çok şey vardı. Evliliğinin, tümüyle başarılı evliliğinin ona kazandırdığı bir duyguydu bu. Ortaya çıkmasına izin verilen bütün gereksinimlerin doyurulduğu bir evlilikti bu. En azından kendi yönünden hayal kırıklığı diye bir şey, bu yüzden de özlem diye bir şey, olabildiğince sık birlikte olmak diye bir şey yoktu.

Kendisi alaycı, çıkarcıyken karısı yüce gönüllü; kendisi güçlü, sağlıklı iken karısı hasta; kendisi gamsızın biriyken o sevecen, altmış kişilik davetler için hazırladığı sofralar kadar kusursuz, sevimli, fazla sade değil, klavsen çalan bir ev sahibesiydi. Dört dörtlük bir eşle evlenmiş gibi gelirdi ona ancak böyle bir varlığı hayal edebilirdi. Herkesin karısına hayranlık duymasından hoşlanırdı. Zayıf olmaktan çok vicdanen bağımlı olan karısı, kendine güvenden de yoksun değildi. Din onu canlandırıyordu; kocasının dine saygısızlığından duyduğu üzüntü bazen buyurgan bir insan gibi gösteriyordu onu. Kocasının kişiliği ve mesleği yanında müzik, ortaklaşa ilgi duydukları başlıca alandı. İki yıl önce Leopold Mozart[1] ve harika oğlu kenti ziyaret ettiğinde, Catherine onları ağırlamak için piyanoya oturduğunda haklı olarak eli ayağı titremişti, ama daha

1. Mozart, 1770 yılında Napoli'yi ziyaret etmişti. (Y.N.)

sonra her zamanki gibi olağanüstü çalmıştı. Mevsim süresince her operada sürekli yüksek sesle konuşan ve bir şeyler atıştıran insanlar, İngiliz elçisinin konağında verilen, bütün yerli sosyetenin çağrılmaya can attığı haftalık konserlerde susarlardı. Catherine ehlileştirirdi onları. Cavaliere usta bir çellist ve kemancıydı –yirmisinde, Londra'da büyük Giardini'den dersler almıştı– ama Catherine daha iyi müzisyendi, kocası açıkça onaylardı bunu. Karısına hayran olmak için nedenler bulmaktan hoşlanırdı. Hayran olmayı hayran olunmaktan bile çok seviyordu.

Oldukça şehvetli hayalleri olmasına karşın fazla sıcakkanlı sayılmazdı, öyle düşünüyordu. O sıralarda, onun ayrıcalığına sahip erkekler genellikle otuzlarına, kırklarına gelince şişmanlardı. Ama Cavaliere gençliğindeki bedensel iştahından zerrece kaybetmemişti. Catherine'in ince, çalışmamış bedeni için kaygılanırdı; o derecede ki, bazen karısının kucaklamalarına ateşli bir biçimde yanıt vermesinden bile tedirginlik duyardı. Aralarında pek az bir cinsel sıcaklık vardı. Ama bir metres tutmayışından da şikâyetçi değildi – isterse başkaları bunu garip karşılasın! Ara sıra, fırsat ayağına gelirdi, ateş yükselirdi, kendini terli avuçları kat kat giysilere uzanmış, kopçaları açar, kordonları çözer, eller, iter durumda bulurdu. Ama cüreti orada tükenir, sürdürme arzusu duymazdı; başka türden edinimlere, mala mülke çekilirdi dikkati. Catherine'in kendi koleksiyonuna yardımseverce bir ilgiden fazla bir şey duymaması da iyi bir şeydi belki de. Müzikseverlerin eşlik etmekten, birlikte çalmaktan hoşlanmaları doğaldır. Biriyle birlikte koleksiyon yapmak kesinlikle doğal değildir. İnsan tek başına sahip olmak (ve sahip olunmak) ister.

* * *

Bir keresinde karısına, toplamak benim doğamdır, demişti.

Bir gençlik arkadaşı, "Tablo delisi," derdi ona – bir insanın doğası bir başkasının düşüncesinde delilik, aşırı arzu olur.

Çocukken bozuk para toplardı, daha sonra otomatlar, sonra müzik aletleri. Toplamak, özgürce yüzen bir arzudur, yapışmak, yeniden yapışmak arzusu – bir arzular dizisidir bu. Gerçek koleksiyoncu toplanan şeyin değil toplama duygusunun pençesindedir. Yirmilerinin başlarında Cavaliere çoktan koleksiyoncu olmuş, borçlarını ödemek için küçük tablo koleksiyonunu satmak zorunda kalmıştı.

Elçi olunca yeniden toplamaya başladı. At sırtında geçirdiği bir saat içinde, Pompei ve Herculaneum kazılıyor, soyuluyor, ayıklanıyordu; aslında cahil kazıcıların yeryüzüne çıkardığı her şeyin doğruca yakınlarda bulunan Portici'deki krallık sarayının depolarına gitmesi gerekirdi. Roma'daki soylu bir aileden, kuşaklar boyunca sahip oldukları büyük Yunan vazo koleksiyonlarını satın almayı becerdi. Toplamak, eşyaları, değerli eşyaları ihmalden, unutulmaktan ya da kendisinin değil de bir başkasının koleksiyonunda olma gibi kötü bir yazgıdan kurtarmaktır sadece. Ama birinin, bir şeyin peşine düşüp parça parça ele geçirmek yerine bütün bir koleksiyonu satın alması, kibar bir davranış değildir. Koleksiyon bir spordur aynı zamanda, güçlüğüyse verdiği onurun ve zevkin bir parçasıdır. Gerçek koleksiyoncu çok sayıda şeyi birden elde etmeyi yeğlemez (avcıların önlerine sürülen avdan hoşlanmayışları gibi), başkasının koleksiyonunu almakla gerçekleştirilmez bu iş: Yalnızca edinme ya da biriktirme, koleksiyon yapma değildir. Ama Cavaliere sabırsızdı. Yalnız iç gereksinimler ve zorunluluklar yoktur. Ve o, Napoliten koleksiyonunun ilkini çabucak ele geçirmek istiyordu.

İngiltere'de hiç kimse onun Napoli'ye ayak basar basmaz tablo toplamaya devam etmesine ya da antika eşyalar peşinde koşmasına şaşırmamıştı. Ama onun yanardağa duyduğu ilgi yaradılışının yeni bir yanını ortaya koyuyordu. Yanardağ delisi olmak, resim delisi olmaktan daha büyük deliliktir. Belki de güneş başına vurmuştu ya da Güney'in o dillere destan gevşekliğiydi bu. Daha sonra bu tutku hızla bilimsel bir ilgi, aynı zamanda estetik bilgi olarak ussallaştı; çünkü bir yanardağın püskürmesi, terimi çekip çekiştirmek yoluyla, güzel olarak adlandırılabilirdi. Heian döneminde[1] Japon saraylılarının ay gözleme partileri gibi dağın yakınındaki köy villasının terasından manzarayı izlemeye çağrılmış konuklarla geçen akşamlarında acayip bir şey yoktu. Garip olan şey, manzaraya daha yakınlaşmak istemesiydi.

Cavaliere biraz cehennemi bir tat keşfetmişti içinde. Yalnızca bir seyisle, kentin batısındaki kükürtlü topraklarda at koşturmaya ve su altında kalmış sönmüş bir yanardağın konik ağzındaki gölde çıplak yüzmeye başladı. O ilk aylar Plinius'un terasa çıkıp uzakta, güneşin altında uslu uslu duran dağı seyrederek felaketi izleyen sessizlikler üzerine düş kuruyordu. Yanardağın beyaz dumandan sorgucu, ara sıra kükremesi ve buhar fışkırtması felaket öncesi bir sessizliği anımsatıyordu. 1631'de Torre del Greco'da on sekiz bin köylü ölmüştü; Herculaneum ile Pompei'nin yeraltına gömüldüğü ve Roma donanmasının bilgin amirali Yaşlı Plinius'un[2] yaşamını yitirerek ün kazandığı o patlamadan daha öldürücü bir patlamaydı bu; ama o zamandan bu yana felaket denilebilecek bir şey olmamıştı.

1. Klasik Japon tarihinin son dönemidir. 10. ve 12. yüzyıl arasındaki döneme denk gelir. (Y.N.)

2. (MS23-MS79): Romalı bilgin, Roma donanması amirali. Vezüv Yanardağı'nın patlaması sırasında öldü. (Y.N.)

Dağ, bu fazla meşgul, fazla dağınık adamın bütün dikkatini üzerine çekmek için uyanmalı ve püskürmeye başlamalıydı. Öyle de yaptı, onun geldiğinin ertesi yılı. Zirveden sağa sola sürüklenen buharlar kalınlaştı ve arttı. Sonra siyah duman buhar bulutlarına karıştı ve geceleyin koninin halesi hafifçe kızıla boyandı. O zamana kadar vazo peşinde koşan ve kazılardan çıkan ufak tefek şeylere yasadışı yollardan el koyan adam, dağa tırmanmaya ve notlar almaya başladı. Yukarıdaki bayıra ulaştığı dördüncü tırmanışında, bir önceki hafta orada bulunmayan iki metreye yakın bir kükürt tepeciğinin yanından geçti. Karla kaplı dağa yaptığı bundan sonraki tırmanışta –aylardan kasımdı– kükürt tepeciğinin başından mavi bir duman çıkıyordu. Yanına yaklaştı, ayak parmaklarının üzerinde duruyordu, birden üzerinde –yoksa arkasında mıydı?– patlayan top ateşine benzeyen bir gürültü yüreğini sımsıkı yakaladı, geriye doğru sıçradı Cavaliere. Kırk metre kadar yukarıda, kraterin ağzında siyah bir duman sütunu, arkasında taşlardan bir kemer olduğu halde yukarı doğru fırladı, taşlardan biri yanında yere gömüldü. Evet.

Hep düşlemiş olduğu, bilmek istediği bir şeyi görüyordu.

Ertesi yılın martında gerçek bir püskürme başladığında –tam da Plinius'un yeğeninin Tacitus'a yazdığı mektupta betimlediği gibi– koskoca bir fıstık çamı biçimindeki bir bulut dağdan yukarı doğru fışkırdığında, o evde çello çalışıyordu. O gece çatıdan seyrederken dumanın alev kırmızısına döndüğünü gördü. Birkaç gün sonra gök gürlemesi gibi bir patlama oldu ve kızıl renkte sıcak kayalar fışkırdı; o akşam saat yedide tam tepede kaynamaya başlayan lavlar Portici'ye doğru ilerledi. Yanına sadece uşağını, seyisini ve yerel kılavuzu alarak at sırtında kentten ayrıldı ve bütün geceyi dağın yamaçlarında geçirdi.

Üzerinde ateşli cürufun yüzdüğü sıvı maden sadece yirmi metre ötesinden ıslık çalarak akıyordu. Hiçbir korku hissetmiyordu, hep hoş bir hayal gibi geliyordu gördükleri. Şafak sökerken aşağıya yöneldi. Bir mil aşağıda derin bir çukurda birikmiş ve durmuş olan lav akıntısının başına rastladı.

Ondan sonra, dağın dumanı tüten öfkesi hiç yatışmadı, ikide bir kızgın lav cürufu fışkırıyor, ateşler yükseliyor, lavlar akıyordu. Artık dağa tırmandığında ne yapacağını biliyordu. İçi kurşunla kaplı bir deri torba içine soğumuş lavlardan örnekler toplamış, kraterin tepesindeki kavurucu sıcaklıkta çatlaklardan arayıp bulduğu (koyu sarı, kırmızı, turuncu renkte) tuz ve kükürt örneklerini şişelere doldurmuştu. Cavaliere için herhangi bir tutku, bir koleksiyon biçimini arar bulur ve ancak öyle bir değer kazanırdı. (Çok geçmeden başka insanlar da dağa tırmandıklarında yeni ilginç parçalar toplar oldu, ama hatıra biriktirmek koleksiyon yapmak değildir.) Cavaliere'nin yaptığı çıkar düşüncesinden uzak katıksız bir koleksiyonculuktu. Burada alma satma diye bir şey yoktu. Yanardağdan yalnızca bir armağan elde edebilirdi, kendi şanına yanardağın şanına layık bir armağan.

Tepede yeniden ateş görüldü: Dağ, çok daha şiddetli bir enerji gösterisine hazırlanıyordu. Homurdanıyor, gurulduyor ve ıslık çalıyordu; durup durup püskürttüğü taşlar gözlemcilerin en gözüpeklerini bile zirveyi terk etmeye zorluyordu. Ertesi yıl büyük bir patlama olduğunda –1631'den beri ilk kez tam bir patlama görülüyordu– ganimeti daha da çoğalmıştı Cavaliere'nin: British Museum'a sunmaya değer sayı ve çeşitte bir volkanik kaya koleksiyonunu parasını cebinden ödeyerek gemiyle İngiltere'ye gönderdi. Yanardağ parçaları toplamak onun çıkar gözetmediği bir tutkuydu.

"Büyük Tur"a[1] Napoli de eklenmişti; herkes bilgili İngiliz elçisinin kılavuzluğunda ölü kentlerde harikalar görmeye geliyordu. Dağ yeniden tehlikeli olabileceğini gösterdiğine göre, onlar da o dehşet verici büyük deneyimi yaşamak istiyorlardı. Dağ, yoksullar için bir başka çekim merkezi, ekmek kapısı olmuştu: kılavuzlar, çöpçüler, hamallar, seyyar lokantalar, seyisler, çıkış gece yapılacaksa fener taşıyıcılar – en kötüyü görmenin tam zamanı. Kendisinden hemen hemen üç misli daha yüksek olan Etna Dağı ya da Alpler gibi gerçek dağların ölçüleriyle karşılaştırılamaz olan Vezüv, amatörler için bir kısa gezinti, bir spor fırsatı sunardı. Yok ediciye herkes tırmanabilirdi. Cavaliere için yanardağ tanıdık bir şeydi. Tırmanmak ona güç gelmiyordu, tehlikeler de öyle gözde büyütülecek gibi değildi; oysa çabayı küçümsemiş olan çoğu kimse, işin zorluğunu görünce dehşete düşmüş, yaralanma tehlikesi gözlerini korkutmuştu. Döndüklerinde, karşılaştıkları büyük tehlikelere, ateş fıskiyelerine, taş yağmuruna (ya da sağanağına), bu arada büyük gürültülere (top, gök gürlemesi), iğrenç, zehirli kükürt kokularına dair öyküler dinleyecekti onlardan. Cehennemin ağzı, böyle bir şey olmalı! Yani insan orada bulunduğuna inanıyor, diyecekti. Ziyaretçi, (eğer İngiliz, dolayısıyla genellikle Protestan ise) yoo, böyle demek istememiştim, diye yanıt verecekti.

Yanardağın tıknefesler, aşırı şişmanlar, övüngenler tarafından kirletilmesini arzu etmiyor olsa bile –bütün koleksiyoncular gibi– dağı göstermeye can atıyordu. Vezüv ne kadar etkin olduğunu göstermeye can attığı sürece, İngiltere'den gelmiş bir dost, akraba ya da saygın bir yabancı olan ziyaretçiye dağı göstermeye zorunluydu da.

1. *Grand Tour*: 18. yüzyılda genç İngiliz soylularının Avrupa kıtasını tanımak amacıyla düzenledikleri geziye verilen ad. (Y.N.)

Tırmanışa eşlik etmesi bekleniyordu kendisinden. Westminster'da okul günlerinden ilginç arkadaşı, piskopos olmak üzere olan Frederick Hervey, tam bir aylığına geldi. Bir Paskalya günü onu dağa çıkardı ve Hervey'in kolu bir yanardağ serpintisinden yandı; Cavaliere onun yaşamının geri kalan kısmında bununla övüneceğini düşündü.

İnsanın, kentten on üç kilometre uzakta, bin yedi yüz metre yükseklikte, herkesin her yerden görebileceği, gerçekten de yerel manzaranın imzası gibi duran, iki kamburlu bu söylencesel tehdidi sahiplenebileceğini hayal etmek zor. Hiçbir şey ondan daha az sahiplenilebilir olamaz. Az sayıda doğal harika ondan daha ünlü olmuştur. Yabancı ressamlar Napoli'ye üşüşüyordu: Yanardağın bir sürü hayranı vardı. Cavaliere, onu kendi malı yapmaya koyuldu. Herkesten fazla düşünüyordu onu. Sevgili dağım benim. Bir sevgili yerine bir dağ? Bir canavar? Vazolarda, tablolarda, madenî paralarda ya da heykellerde, herkesin uzlaştığı bir tanınma değerine güvenebilirdi. Her zaman şaşırtmış, korkutmuş olan, bütün beklentileri aşan şeye karşı duyuyordu bu tutkuyu, hiçbir zaman Cavaliere'nin istediği yanıtı vermeyen şeye. Ama tutkun bir koleksiyoncu için, başkalarının takdirleri her zaman uygunsuz, kısıtlayıcı, hep yetersiz görünür.

* * *

Koleksiyon birleştirir. Koleksiyon ayırır.

Aynı şeyi sevenleri birleştirir. (Ama hiç kimse benim kadar, yeterince sevmez.) Tutkuyu paylaşmayanlardan ayırır. (Heyhat, hemen hemen herkesten!)

O zaman beni en çok ilgilendiren şeyden söz etmemeye çalışırım ben de. Sizi ilgilendiren şeyden söz ederim.

Ama bu da çoğu kez sizinle paylaşamayacağım şeyi anımsatacaktır bana.

Hah, dinleyin! Görmüyor musunuz? Ne kadar güzel olduğunu görmüyor musunuz?

* * *

Onun yaradılıştan bir öğretmen, bir anlatıcı mı olduğu (hiç kimse ondan daha iyi Pompei ve Herculaneum turu yapmamıştır), yoksa bunu sonradan mı öğrendiği pek belli değildi; çünkü yakın olduğu kişilerin hemen hepsi ondan daha genç, çok azı da onun kadar kültürlüydü. Aslında yaşamının bütün ilişkilerini, Catherine bunların içinde ya da dışında olsun, kendisinden çok genç insanlarla kurmak Cavaliere'nin yazgısı idi. (Catherine, sekiz yaş daha genç olması tahmin edilebilecek tek kişiydi: Bir eşin kocasından küçük olması beklenir.) Çocukluğunun kraliyet oyun arkadaşı yedi buçuk yaş küçüğüydü; Napoli kralı yirmi bir yıl daha gençti kendisinden. Genç insanları Cavaliere'ye çeken bir şey vardı. Onlarla, hangi konuda olursa olsun yeteneklerini geliştirmeleriyle her zaman ilgilenir görünürdü; öylesine kendine güvenliydi. Bir babadan çok –çocuk sahibi olmayı hiçbir zaman istememişti– bir amca gibi, çok fazla şey beklemeksizin, hatta bir sorumluluk duygusuyla ilgilenirdi onlarla.

Kız kardeşi Elizabeth'in oğlu Charles, Cavaliere'nin Büyük Turu'nda en güneydeki durağa geldiğinde yirmi yaşındaydı. Cavaliere'nin birkaç kez şöyle bir görüp geçtiği, kendine güvenli, soluk benizli küçük oğlan son derece zeki, hastalık derecesinde titiz bir delikanlı olmuştu; alçakgönüllüydü, seçkin bir tablo ve eşya hazinesi, değerli taşlardan ve madenlerden oluşan olağanüstü bir koleksiyonu vardı. Dayısını etkilemek istiyordu ve etkiledi de. Cavaliere bir koleksiyoncunun dalgın, gezginci, nazik, dost bakışını tanırdı –madencilik Charles'ın yaşa-

mının başta gelen tutkusuydu– ve hemen hoşlandı genç adamdan. Eğlencenin de peşini bırakmayan Charles (klavsen yapımcısı aileyle uzaktan akrabalığı olan) Madam Tschudi adında oralı bir fahişenin cinsel hizmetlerinden yararlanıyordu; birkaç akşam dayısının operadaki locasında başından sonuna kadar oturmuştu; Toledo Caddesi'ndeki[1] satıcılardan dondurma ve karpuz alıyor, Napoli'yi çekici ya da güzel değil, tersine bakımsız, sıkıcı ve pis bulduğunu açık açık söylüyordu. Yengesi klavsen çalarken (Kuhnau, Royer, Couperin) ciddiyetle dinliyordu onu. Dayısının tablo, heykel ve vazo birikimini kıskançlıkla gözden geçiriyordu; ama kendisine gösterilen, içlerinde lav parçaları ya da deniz kabukları gömülü kaba süngertaşı topakları, bir yanardağ taşının parçaları ya da parlak sarı ve turuncu tuzlar, kendi kesme yakutlarını, safirlerini, zümrütlerini, elmaslarını tutkuyla düşünmesine yol açıyordu. Onun kendi taşlarına güzel denilebilirdi ancak. Sık sık ellerini yıkıyordu. Ve dağa tırmanmayı kararlı biçimde reddediyordu.

İyiliksever de olsa korkulacak bir dayı, insana biraz koruyucu duygusunu veren yabansılık, gariplik olmazsa fazla yıldırıcı olabilir. Charles, Cavaliere'nin bir tırmanışta kendisine eşlik etmesi için yaptığı ikinci daveti reddederken, bir bağırsak zayıflığını, tehlikeden pek hoşlanmayışını özür olarak gösterdi. O herkesin bildiği klasik anıştırmayı akla getirmiş olsa bile (Cavaliere'nin İngiltere'deki birçok arkadaşı yapardı bunu) bunun küstahça değil de, övücü bir cümle olarak alınacağını umuyordu: Unutmayın, sizin Yaşlı Plinius'un yazgısına uğradığınızı duymak istemiyorum. Bu övgü dolu sözlere karşılık verme sırası, şimdi sevdiği bir yeğene yeni sahip olmuş olan

1. Napoli'de o dönemdeki en ünlü cadde. Asıl adı Via Toledo'dur. (Y.N.)

Cavaliere'deydi: O zaman sen de Genç Plinius[1] olur, benim ölümümü dünyaya duyurursun.

* * *

Şimdi olduğu gibi o zamanlar da bir tırmanışın birçok aşaması vardı. Bizim yüzyılımızda otoyola dönmüş olan yol o zamanlar yoktu. Ama yolun üçte birine, ortadaki koni ile Somma Dağı arasındaki doğal uçuruma kadar götüren bir keçiyolu vardı. Bugün 1944 patlamasından kalan siyah lavlarla kaplanmış olan bu vadide o zamanlar ağaçlar, kaba dikenler ve yüksek otlar vardı. Yanardağ hacıları kratere kadar yola yaya devam ederken atlar burada otlamaya bırakılırdı.

Atını bir seyise bırakan Cavaliere, torbası bir omzuna asılı, bastonuna sımsıkı yapışmış, dimdik tırmanırdı yokuşu. Bütün sorun, bir ritim tutturarak tıpkı bir düşteymiş gibi aklı kullanmadan yürümekti. Soluk alır gibi yürümek. Onu bedenin istediği, havanın istediği, zamanın istediği gibi bir şey haline getirmek. Bu sabah da olan budur işte, sabahın erken bir saati, yalnızca soğuk biraz, kulaklarında bir ağrı var, geniş şapkası kendisini bundan korumuyor. Aklı işin dışında tutmak için ağrı sızı diye bir şey olmamalı. Ağaçların arasından (yüzyıl önce yamaçlar sık ormanla kaplıydı, av hayvanı kaynardı), ağaçların bittiği yerin ötesine rüzgârın bıçak gibi kestiği yerlere geçti. Patika kararıyor, dikleşiyor ve siyah lav yollarının ve yanardağdan kopmuş kaya parçalarının ötesine uzanıyordu. Asıl tırmanma şimdi başlıyor gibiydi, yürüyüşü yavaşlıyor, kaslarındaki gerilim zevkle duyulur hale geliyordu. Soluk almak için durması gerekmiyordu; ama

1. (MS 61/62-MS 113): Romalı yazar ve yönetici. Yaşlı Plinius'un yeğeni. Tarihçi Tacitus'a yazdığı bir mektupla amcasının ölümünü duyurmuştur. (Y.N.)

üzerinde renk çizgileri olan sivri kayalar arayarak kırmızı kahverengimsi toprağı gözden geçirmek için birçok kez durdu.

Toprak grileşiyor, gevşiyor, her adımda bataklığa dönüşüyordu. Rüzgâr başını geriye itiyordu. Tepeye yaklaşırken kulakları o kadar acımaya başladı ki, balmumuyla kapattı kulaklarını.

Kenarı iri kayalarla çevrili doruğa varınca durdu, buz kesmiş yumuşak kulaklarını elleriyle ovaladı. Yukarıdan aşağı körfezin yanardöner mavi tenine dikti gözlerini. Sonra döndü. Kratere hiçbir zaman korkusuz yaklaşmamıştı – kısmen tehlike, kısmen düş kırıklığı korkusu. Dağ ateş püskürüyor, alevlerini göklere savuruyor, yalaza ve hareketli bir kül duvarına dönüşüyorsa, seyre bir çağrı idi bu. Dağ kendini sergiliyordu. Ama aylardır olduğu gibi nispeten sakinse, daha yakından bir seyre çağırıyor demekti, o zaman bir yandan her şeyin eskisi gibi olup olmadığını gözden geçirirken bir yandan da yeni bir şey arıyordu. Meraklı bakış ödüllendirilmeyi ister. Yanardağ en sakin yaradılışlı kimselerde bile karşı konulamaz bir yıkıcılığı görme arzusu uyandırır.

Zorlukla koninin tepesine tırmandı ve aşağı baktı. Yüzlerce metre derinlikteki geniş delik, hâlâ sabahın ilk saatlerinin sisiyle doluydu. Torbasından çekicini çıkardı ve derin yarığın kenarında bir renk tabakası arandı. Güneş havayı ısıttıkça sis yükseliyordu. Ortalığı temizleyen rüzgârın her esişiyle görüş açıldıkça açılıyor ama herhangi bir ateş göremiyordu. Uzayan krater duvarlarındaki yarıklardan kirli beyaz buhar fıskiyeleri yükseliyordu havaya. En içteki yakıcı çekirdek, cüruf kabuğunun altında gizlenmiş yatıyordu. Ne parıltı ne bir şey. Yalnızca gri, hareketsiz bir kitle. Cavaliere içini çekti ve çekicini torbasına koydu yeniden. Canlı olmayan şeyler bizi kasvete boğar.

Büyük bir yangını herkes severse de, en hoşa giden şey yanardağın yok ediciliği değil, cansız maddenin tutuklu olduğu yerçekimi yasasına meydan okumasıdır. Bitki dünyasında, gördüğümüzde ilk hoşumuza giden şey onun dikine yükselişidir. Ağaçları bunun için severiz. Belki de bir yanardağı, balede olduğu gibi, onun yükselişini görmek için seyrederiz. Erimiş kayalar süzülerek ne kadar yükseğe çıkacak, mantarlaşan bulut ne kadar yükselecek. Heyecan verici olan, dağın yukarı doğru patlamasıdır, tıpkı dansçı gibi eninde sonunda mutlaka yere inecek, hatta inmekle kalmayıp üzerimize düşecek olsa bile. Ama önce yukarı fırlar, uçar. Oysa her şey aşağıya çekilir, sürüklenir. Aşağıya.

3

Yaz. Anlamsız bir rastlantı sonucu Ağustos'un 24'ü, yani MS 79'daki büyük patlamanın yıldönümü. Hava, basık, rutubetli, sinek kaynıyor ortalık. Kükürt kokusu. Yüksek pencereler tüm körfezi kucaklıyor. Saray bahçesinde öten kuşlar. Dağın zirvesi üzerinde asılı kalmış ince bir duman sütunu.

Kral tuvalette. Pantolonu ayak bileklerine düşmüş, ıkındıkça kaşlarını çatıyor, makatından gürültüler geliyor. Daha yirmi dördünde olmasına karşın, şişman mı şişman. Karısınınki (geçireceği on yedi gebeliğin henüz altıncısında olan) gibi çizgi çizgi karnı koskoca porselen *chaise percée*[1] üzerinde bir yandan öbür yana salınıyor. İki saat önce başlamış olduğu, domuz eti ve makarna, yabando-

1. (Fr.) Lazımlık. (Ç.N.)

muzu ve kabak çiçeği ve meyveli dondurmadan oluşan yemekten sürüne sürüne gelmişti buraya. Gözde bir uşağının üzerine şarap püskürtmüş, tartışmayı seven kupkuru başbakanına ekmekten gülleler fırlatmıştı. Cavaliere'nin yedikleri taş gibi oturmuştu midesine, üstelik tüm bu can sıkıcı görüntülere katlanmak zorunda kalmıştı. İşte tam o sırada kral, bu harika yemeği yedikten sonra, bağırsaklarını harika bir biçimde boşaltmayı umduğunu bildirmiş, kendisini tuvalete, masasındaki seçkin konuklarından birinin, dostu ve eşsiz av arkadaşı tam yetkili İngiliz elçisinin götürmesini arzu etmişti.

Ah, ah, midem! (İniltiler, osuruklar, iç çekmeler.)

Yıldızı ve kırmızı şeridiyle terden sırılsıklam saray giysileri içinde Cavaliere, ince dudaklarından pis kokulu havayı ciğerlerine çekerek bir duvarın yanında dikiliyordu. Daha kötüsü de olabilirdi, diye düşünüyordu Cavaliere, yaşamında çoğu zaman böyle düşünerek avunurdu. Bu kez kastettiğiyse, kralın ishal de olabileceği idi.

Geliyor, hissediyorum!

Kralın çocukça, iğrenç olma, şaşırtmaya çalışma oyunu. İngiliz şövalyesinin soylu, yanıt vermeme, şaşırmış görünmeme oyunu. Ben de onun kadar terlemiyor olsam, diye düşünüyordu Cavaliere daha iyi bir tablo olabilirdi.

Hayır, değil. Yapmadım! Yapamıyorum! Ah, ne yapacağım?

Belki de kendisini yalnız bıraksam, majesteleri doğanın çağrısına dikkatini daha çok verebilirdi.

Yalnızlıktan nefret ederim!

Cavaliere kaş sınırlarını aşmış olan terleri gözlerini kırparak önlemeye çalışırken, bunun kralın o pis şakalarından biri olup olmadığını düşünüyordu.

Belki de iyi bir yemek değildi, diyordu kral. İyi olduğuna eminim. O kadar lezzetli olduktan sonra iyi olmaz olur mu?

Cavaliere yemeğin çok lezzetli olduğunu söyledi.

Kral, bana bir masal anlat, dedi.

Bir masal, dedi Cavaliere.

(Bir saraylı: Söylediğiniz son sözü ya da sözleri size aynen tekrarlayan biri.)

Evet, çikolata dağını anlat bana. Her tarafı çikolatadan koskocaman bir dağ. İşte böyle bir dağa tırmanmak isterdim ben.

Bir varmış bir yokmuş, geceleri kara bir dağ varmış.

Çikolata kadar!

İçiyse bembeyazmış, mağaralar, labirentler ve...

İçerisi soğuk muymuş, diye sözünü kesti kral. Eğer sıcaksa çikolata erir.

Soğuk, dedi Cavaliere, sümbülteber esansına batırılmış bir ipek mendille kaşlarını silerken.

Bir kent gibi mi? Bir dünya gibi mi?

Evet.

Ama küçük bir dünya. Çok rahat. O kadar fazla uşağa ihtiyacım olmazdı. İnsanlı, küçük bir dünya isterdim, belki insanlar da küçük olurdu, istediğim her şeyi yerine getirirlerdi.

Ama şimdi de yapıyorlar, dedi Cavaliere.

O kadar değil, diye karşı çıktı kral. Kraliçenin, Tanucci'nin, benim iyi dostum, sizden başka herkesin bana nasıl emir verdiğini biliyorsun. Evet, çikolatadan bir dünyam olmalı benim! Benim dünyam bu. İstediğim her şey. Ne zaman istesem, kadınlar olsun hep çevremde. Onlar da çikolatadan olmalılar ki yiyebileyim. Bir düşünsene, insanları yemek nasıl olurdu!

Şişman beyaz elini yaladı. Iıh, benimki tuzlu! Elini koltuk altına sürerek devam etti konuşmasına: Bir kocaman mutfak olurdu. Kraliçe yardım ederdi bana yemek pişirmekte, bundan nefret eder o. Sarmısak soyardı, milyonlarca diş sarmısak, ben de onları onun içine yapıştı-

rırdım, o zaman sarmısak bebeklerimiz olurdu. İnsanlar koşardı peşimden, kendilerini beslemem için yalvararak, onlara yiyecek atardım, yedirirdim onları.

Kaşlarını çatıp başını salladı. Bağırsakların ta derininden gelen bir boşalma sesinde doruğuna ulaşan cızırtılı, fokurtulu nağmeler.

Bu iyi, dedi kral. Uzandı ve Cavaliere'nin sıska kıçına pat pat vurdu. Cavaliere başını salladı, kendi bağırsakları da hareketleniyormuş gibi hissetti. Bir saraylının yaşamı budur işte. Bu dünyayı yönetenlerden biri değildi Cavaliere.

Açık kapıda duran Kraliyet Yatak Odası Baş Yöneticisi'ne, yardım et bana, dedi kral. Ayağa kalkmakta zorlanıyordu, o kadar şişmandı.

Cavaliere iğrenç olan şeye karşı gösterilen insani tepkilerin nasıl birbirinden farklı olduğunu düşündü. Bir uçta, kralın manik adiliğinden saraydaki çok kişi gibi dehşete düşen Catherine. Öteki uçta, nefreti bir haz kaynağı olarak alan kral. Ortadaysa kendisi, tam da bir saraylının bulunması gereken yerde, ne öfkeli ne duyarsız. Öfkeli olmanın kendisi adi bir şey olurdu, bir zayıflık, bir terbiye eksikliği belirtisi. Büyük kimselerdeki sıra dışı alışkanlıklar doğuştan olmalıdır. (Cavaliere ara sıra apaçık çılgınlık belirtileri gösteren bir başka kralın, ondan yedi yaş büyük çocukluk arkadaşı değil miydi?) İnsanlar nasılsa öyle, değişiklik yok. Kimse değişmiyor, herkes biliyor bunu.

* * *

Kaba saba kral, zayıf İngiliz şövalyesinin soğukkanlılığı kadar, on yedi yaşındayken kendisi için Viyana'dan getirtilmiş, ilk oğullarının doğumundan beri Devlet Konseyi'nin başında bulunan ve krallığın gerçek yöneticisi

olan Habsburg'lu karısının zekâsından da kolayca etkilenirdi. Madrid'de tahtta oturan şu korkunç, kibirli, sıkıcı adam yerine, Cavaliere gibi bir adam babası olsaydı, ne güzel olurdu. Cavaliere müzik sever, değil mi? Kral da; müzik onun için yiyecek gibi bir şeydir. Cavaliere de bir sportmen değil mi? Her zaman o biçimsiz dağa tırmanmasının yanı sıra balık avlamayı, at binmeyi, avlanmayı da seviyor. Av ise kralın en başta gelen tutkusu, hayvan öldürmeyi sınırlandıran, ava tat ve yasallık verdiği düşünülen çabayı, güçlükleri, rastlantısal tehlikeyi ortadan kaldırarak yaptığı bir spor. Av sürücüleri bir sürü yabandomuzunu, geyiği, yabani tavşanı çevirir, köydeki sarayının parkında taştan yapılmış, sağlam, çatısız bir nöbetçi kulübesinin içinde ya da bir tarlanın ortasında at üzerinde duran kralın karşısına sürerlerdi. Yüzlerce atıştan olsun olsun bir tanesini ıskalardı ancak. Sonra attan iner, çalışmaya, gömleğinin kolları dirseğine kadar sıvanmış, dumanları tüten kanlı cesetleri kesip parçalamaya başlardı.

Kral cesetlerden yükselen kan kokusundan, kazanda koyulaşmakta olan işkembe ya da makarna kokusundan, kendisinin ya da küçük çocuklarının dışkısından çıkan kokudan, çam ağaçlarının kokusundan ve yaseminlerin sarhoş edici kokusundan çok hoşlanırdı. Kendisine Koca Burunlu kral takma adını kazandırmış olan uzun, soğanımsı organ, ürkütücü derecede çirkin olduğu kadar haşmetliydi de. Keskin kokular çekerdi onu: biberli yiyecekler, yeni ölmüş hayvanlar, doğurmakta olan ter içinde bir kadın. Ama aynı zamanda korkutucu babasının kokusu, melankoli kokusu. (Çok daha zayıf ve bastırılmış olduğu için Cavaliere'nin üzerinde koklayamazdı bu kokuyu.) Karısının güven verici hayvansı kokusu onun bedenine çekerdi kralı ama daha sonra uykuya dalarken bir başka koku (ya da bir kokunun hayali) uyandırırdı onu. Keskin kokulu moleküller kalın burun deliklerinin içini okşar,

beynine kadar giderdi. Biçimsiz olan, bol miktarda olan her şey hoşuna giderdi. Kokular odaklanır, çıldırtır. Kokular yapışır, peşini bırakmaz. Uzanır, yayılır kokular. Kokular dünyası yönetilemez –bir kokuya egemen olamazsan o sana egemen olur– kral ise aslında yönetmekten hoşlanmaz. Minicik bir krallık olsa!

Kösnüllüğü, sahip olduğu tek yetenekti; babası tarafından bilerek kara cahil bıraktırılmış, zayıf bir yönetici olarak yetiştirilmişti. Kentin sayısı belirsiz aylak takımıyla arkadaşlık etmekten hoşlandığı için dilenci kral gibi bir başka takma adla anılırdı, ama yalnızca cahillerin değil, buradaki herkesin paylaştığı boş inançları da vardı. Zevkleri bir parça daha özgündü. İğrenç şakalar ve öldürme sporları yanında, hizmetçilerinin işleri de krallığın saçma sapan törenlerinden çekip kurtarırdı onu. Cavaliere, Caserta'daki görkemli saraya bir gelişinde kralı duvardan lambaları indirip temizlerken bulmuştu. Portici'deki sarayının topraklarında bir seçkinler alayı konakladığı bir sırada, kral ordugâhta bir meyhane kurmuş, askerlere şarap satmıştı.

Kral bir kral gibi davranmaz (ne hayal kırıcı şey!), başkalarından açık farklılığını göstermez: ne zekâ ne gurur ne mesafe. Yalnızca kabalık ve oburluk. Napoli hem hoşlanır hem de şaşırırdı buna. Örneğin taşralı, acımasız dinci Salzburg'lu o iyi Katolik, Leopold Mozart, soyluluğun pagan boş inançlarından ve kilise törenindeki rütbeperestlikten dehşete düşmüştü. İngiliz gezginler Pompei'deki edepsiz duvar resimlerine ve fallus biçimindeki nesnelere kızmışlardı... Toy kralın kaprislerinden nefret ediyordu herkes. Oysa herkesin büyük şaşkınlığa uğradığı yer, herkesin öyküler anlattığı bir yerdir.

* * *

Her yabancı diplomat gibi Cavaliere'nin de, kralın seçkin konuklarını eğlendirmek için ne kadar edepsiz olabileceğine ilişkin bir yığın öyküsü vardı. Cavaliere, kralı sıra dışı yapan şeyin onun açık saçık mizahı olmadığını söyleyerek başlayabilirdi söze. "Defi hacet"le ilgili fıkralara çoğu İtalyan sarayında sık rastlandığı söylenir. Gerçekten de öyle, derdi onu dinleyen.

Cavaliere, krala ayakyolunda eşlik edişinin bir çeşitlemesiyle başlamışsa, içinde çikolatanın rol oynadığı bir başka öyküye atlayabilirdi.

Birçok ziyaretçiye anlatmış olduğu bu öykü, elçi olarak gelişinden sonraki üç yıl içinde olanlarla ilgiliydi. Napolili kralın babası olan İspanya'nın II. Charles'ı ile Avusturya'nın Maria Theresa'sı iki hanedanın birleşmesi görüşmelerini sonuçlandırınca, imparatoriçe çok sayıda kız evladından birini seçmiş, onun yere göğe sığmayacak çeyizi bir araya toplanmış, gözü yaşlı gelin ve kalabalık alayı hazırlanmıştı – Napoli'deyse, tantanalı krallık düğünü ileri planlama aşamasına gelip (kamusal alanların süslenmesi, havai fişek ve pasta işlerinin düzenlenmesi, geçit töreni ve balo için müzik bestelenmesi), soylular ve diplomatik koloni, şölenlere ve yeni şık giyimlere harcayacakları fazladan masraflar için kendilerini hazırlamışlardı ki... Hiç kimse Habsburg Sarayı'ndan gelen karalar giyinmiş görevlinin getirdiği kötü habere hazırlıklı değildi: On beş yaşındaki arşidüşes, tam yola çıkacağının arifesinde o sıralar Viyana'da salgın olan, neredeyse imparatoriçeyi bile götürecek olan çiçek hastalığına yenilip ölmüştü.

Aynı sabah haberi öğrenen Cavaliere resmî giysilerini giymiş, başsağlığı dilemek üzere en iyi arabasıyla yola düzülmüştü. Saraya girer girmez kendisini krala götürmelerini rica etmişti. Bunun üzerine Cavaliere saraya değil de duvarları av resimleriyle donatılmış yüz metre

uzunluğunda büyük bir galeriye açılan kemerli yolun sonundaki kameriyeye götürülmüştü. Kralın özel öğretmeni San... prensi düşünceli düşünceli oturuyordu orada. Hayır, düşünceli değil. Öfkesi tepesinde. Galerinin dibinde, meşalelerle, mumlarla aydınlatılmış, gürültülü, kokulu, gösterişli bir ayin alayı onlara doğru ilerliyordu.

İçten üzüntülerimi iletmek için...

Prensin öfkeli gözleri.

Görüyorsunuz, majestelerinin kederi sonsuz, dedi prens.

Onlara yaklaşanların içinden altı delikanlı koyu kırmızı kadifeye sarılmış bir tabut taşıyordu omuzlarında. Onlara ayak uydurmuş bir rahip, bir buhurdanı sallayarak yürüyordu. İki güzel hizmetçi çiçeklerle dolu altın vazolar taşıyordu. Karalar giyinmiş on altı yaşındaki kral, yüzüne tuttuğu siyah bir mendille onları izliyordu.

(Bilgiyi bölüşmeye her zaman hevesli olan Cavaliere tam burada, insanların cenaze törenlerinden ne anladığını bilirsiniz, diye araya giriyordu. Hiçbir üzüntü gösterisi aşırı gelmez onlara.)

Alay Cavaliere'nin yakınına geldi. Kral, yere koyun onu, dedi.

Cavaliere'nin yanına fırladı ve elini yakaladı. Gel, yas tutuculardan biri olabilirsin.

Majesteleri!

Gel, diye böğürdü kral. Ava gitmeme izin verilmiyor, kayığımı alıp balığa çıkmama izin vermiyorlar.

Yaşlı prens öfkeli öfkeli, yalnızca bir gün, dedi.

Bütün gün –ayağını yere vurdu kral– içeride kalmak zorundayım. Bir süre birdirbir oynadık, sonra güreştik, ama bu daha iyi. Çok daha iyi.

Cavaliere'yi tabuta doğru çekti, içinde dantellerle süslü beyaz bir gecelik içinde, kadife kirpikli gözkapakları sımsıkı kapalı, pembe yanaklı, kahverengimsi küçük

şişiklerle benekli elleri göğsünde birleştirilmiş bir delikanlı yatıyordu.

(Kız gibi güzel bakışları yüzünden ötekilerin sık sık dalga geçtikleri, mabeyincilerin en genci, ölmüş arşidüşes rolünü oynamak üzere seçilmişti, diye not düşüyor Cavaliere. Duruş. Ve çikolata parçaları... Ne anlama geldiklerini kestirebilirsiniz. Yoo hayır, diyor dinleyen. Bunlar, diye açıklıyor Cavaliere, çiçek sivilceleriydi.)

Delikanlının göğsü hafifçe inip kalkıyordu.

Baksana, her şey tıpkı gerçekmiş gibi!

Kral alaydakilerden birinin elinden bir meşaleyi kaparak operada şarkı söylüyormuş gibi bir poza büründü. Ah, sevgilim! Gelinim ölmüş!

Siyah tabut örtüsünü taşıyanlar hafiften kıkırdadı.

Hayır, gülmemelisiniz. Hayatımın ışığı! Kalbimin neşesi! Bu kadar gençken. Hâlâ bir bakireyken, en azından öyledir umarım. Ve öldü! Öpeceğim o güzel beyaz elleriyle, şuracığa koyacağı o güzel beyaz elleriyle – bedeninde gösteriyordu orayı.

(Cavaliere krallık kasığını birden fazla kez görmüş olduğunu eklemiyor konuşmasına – kralın uçuklardan benek benek bembeyaz derisini, doktoruna göre bir sağlık belirtisiymiş bunlar.)

Acımıyor musun bana, diye bağırıyordu kral, Cavaliere'ye.

(Cavaliere sonunda nasıl kurtulduğunu da anlatmıyor, yalnız bu gülünç oyun boyunca cüceye benzer bir papazın Ölüler Duası'nı okumaya devam ettiğini söylüyor. Gerçek bir papaz değil, diyecektir dinleyen. Mutlaka papaz kılığına girmiş bir başka saraylıdır. Papazların bu sarayda yapmak zorunda kaldıkları saçma sapan şeyleri düşünen Cavaliere, pekâlâ gerçek bir papaz da olabilirdi, yanıtını verecektir.)

Tabuttaki delikanlı terliyor, çikolata parçaları erimeye başlıyordu. Kral gülmemeye çalışarak parmaklarını dudaklarına götürüyordu. Bu konuda bir opera yaptıracağım, diye bağırıyordu.

Vs., vs., vs. diye bağlıyor öyküsünü Cavaliere.

Belki de opera sözcüğü Cavaliere'ye, son zamanlarda, Paisiello'nun yeni eserinin prömiyeri sırasında San Carlo'da Catherine'le birlikte tanık olduğu bir sahneyi anımsatıyor. Karnavalın son gecesiydi. İki loca ötede, her zamanki gibi seyretmeye, mırıldanmaya, bağırmaya ve yemeye gelmiş olan kral bulunuyordu; genellikle krallık locasında oturmaktan çok yukarıdaki localara zorla el koyar, bu locaların düzenli sahipleriyse bu biçimde yerlerinden edilmeyi kendileri için bir onur sayardı. O gece kral bir tabak makarna getirilmesini emretmiş, önce yağın, peynirin, sarmısağın ve dana eti suyunun kokusunu yakınındakilere zorla onaylatmıştı. Daha sonra locanın korkuluğundan öne doğru eğilmiş ve el yakacak kadar sıcak yemeği iki eliyle aşağıdaki koltukların üzerine atmaya başlamıştı.

(Cavaliere duruyor, bir tepki bekliyor. Zavallı seyirciler, ne yaptılar bunun üzerine, diye soruyor dinleyen. Karşı çıktılar diye düşünebilirsiniz, diyor Cavaliere, ama oradaki herkes kralın şakasından hoşlanmış gibiydi.)

Birkaç kişi en güzel giysilerinin üzerinde yağ lekelerinin çiçek açmasına sinirlendiyse de –giysilerini temizleme çabaları kralı kahkahayla güldürdü– birçoğu makarna yağmurunu bir krallık lütfu olarak kabul etti ve ondan kaçınacaklarına yemek üzere makarna parçalarını yakalamak için itişip kakıştı.

(Ne kadar şaşırtıcı, diyecektir dinleyen. Sanki karnaval zamanı. Ama pek zararlı sayılmaz, sanırım.)

Kralın kışkırttığı bir başka yiyecek kapışmasını anlatayım size, diye devam edebilir Cavaliere ama bu biraz

daha az komik. Size anlattığım sahte gömme töreninden sonraki yıl oldu bu, ölmüş olan nişanlının küçük kardeşinin onun yerini almasına karar verilmişti; kızcağız, –kiminle nişanlandığını öğrenince ablasından çok ağlamıştı– Viyana'dan gönderildi; neyse ki bu arşidüşes sağlam geldi ve hemen ardından düğün günleri başladı. Şimdi açıklamam gereken şey, diye belirtiyor Cavaliere, buradaki bütün önemli saray kutlamalarında yiyeceklerden oluşan yapay bir dağ inşa edilir.

(Bir dağ mı, diye soracaktır dinleyen.)

Evet, bir dağ. Sarayın önündeki büyük alanın ortasına marangoz ustaları tarafından, direklerden ve tahtalardan dev bir piramit iskele kurulurdu; daha sonra perdeyle örtülüp demirden parmaklıkları, kapıyı bekleyen bir çift alegorik heykeliyle çok inandırıcı bir küçük parka dönüştürülürdü bu iskele.

(Ne yükseklikte, sorabilir miyim? Pek emin değilim, der Cavaliere. En az on üç-on dört metre.)

Dağın yapımı biter bitmez, yiyecek yüklenicileri ve onların yardımcıları inip çıkmaya başlarlardı dağa. Fırıncılar dağın eteklerinde koca koca ekmek yığınları yapardı; bahçeciler sandık sandık karpuz, şeftali ve portakal taşırdı. Tavukçular, piramidin tepesine çıkan yol boyunca odundan parmaklıklara tavukları, kazları, kısır horozları, ördekleri ve güvercinleri kanatlarından canlı canlı çivilerdi. Dağa, değer sırasına göre yiyecekler yığılır ve çiçek demetleriyle tutturulurken binlerce insan alana kamp kurmaya gelirdi, huysuz atlara binmiş silahlı askerler gece gündüz nöbet tutardı dağın çevresinde. Sarayın içindeki şölenin ikinci gününe kadar kalabalık on katına çıkardı: Bıçakları, kamaları, baltaları ve makasları apaçık ortadaydı bunların. Öğleye doğru kasaplar öküz, koyun, keçi, dana ve domuz alayını peşlerinden çekerek alana girdiğinde bir gürültü kopardı. Hayvanları yularlarla dağın ta-

banına bağlarlarken uğultulu bir sessizlik çökerdi kalabalığın üzerine.

(Cavaliere etkiyi artırmak için durunca bundan sonra olacaklar için sağlam durmalıyım, der dinleyen.)

Neyse, düğün töreninde kral, gelini elinden tutarak balkona çıktı. Hayvan sürüsünün karşılanmasından pek de farklı olmayan bir ikinci gürültü koptu. Kral alkışlamalara ve kalabalığın *vivas* haykırışlarına teşekkür ederken, öteki balkonları ve sarayın üst pencerelerini hemen sarayın önde gelen üyeleri, daha önemli soylulardan bazıları, en gözde kordiplomatlar doldurmuştu.

(Krala sizden daha yakın birini dinlememiştim, diye sözünü keser dinleyen kimse. Evet, der Cavaliere, oradaydım.)

Bundan sonra St. Elmo Kalesi'nin tepesinden atılan topun sesi duyuldu, kesimin başlayabileceğini haber veriyordu bu. Açlıktan gözü dönmüş kalabalık bir ulumayla yanıt verdi buna ve asker zincirini yardı, askerler atlarını güvenlik için saray duvarına kadar çektiler. Birbirini dirsekleyen, diz vuran, yumruklayan, iten en güçlü çocuklar ve delikanlılar ilerliyor ve dağa tırmanmaya başlıyorlardı; çok geçmeden insan kaynamaya başladı dağın üzerinde: Kimi daha yükseğe tırmanıyor kimi kaptığı ganimetiyle aşağıya iniyor, ötekiler orta bir yerde tünemiş kümes hayvanlarını parçalayıp çiğ çiğ yiyor ya da aşağıda kollarını ileri uzatmış bekleyen kadınlara ve çocuklara atıyordu. Bu arada, başka bir grup bıçaklarını dağın tabanında bağlı duran hayvanlara daldırıyordu. İnsanın duyu organlarından hangisinin daha şiddetle saldırıya uğradığını söylemek güç olurdu: kan kokusundan ve dehşete düşmüş hayvanların dışkısından, burun mu; boğazlanmakta olan hayvanların bağırtılarından ve dağın bir yanından düşen ya da itilen insanların çığlıklarından, kulak mı; yoksa can çekişirken tepinen zavallı hayvanların ya da bütün bu

duygularla, hele hele pencerelerden ve balkonlardan gelen alkışlar ve kışkırtıcı bağırmalarla deliye dönmüş, bıçağını bir domuzun ya da bir keçinin karnına daldıracağı yerde komşusunun boynuna saplayan zavallı insanların görüntüsünden, göz mü?

(Dilerim, buralı aşağı sınıftan insanlar hakkında kötü şeyler düşündürtmüyorum size, diye sözünü kesiyor Cavaliere. Çoğu hallerde sevimli insanlardır. Tabii, diyor dinleyen ve adaletsizlikten çok insanın vahşeti üzerinde düşünerek, başka bir şey söylemiyor.)

Dağın yağmalanmasının ne kadar az zaman aldığını görseydiniz şaşardınız, diye sürdürdü konuşmasını Cavaliere. Şimdi daha da hızlı oluyor. Çünkü hayvanların canlı canlı parçalanması geçen yıl olmuştu. Avusturyalı genç kraliçemiz manzaraya başkaldırdı ve barbarlığa bazı sınırlar koyması için krala yalvardı. Kral da, öküzlerin, danaların ve domuzların önce kasaplar tarafından kesilmesi ve dörde bölünüp parmaklıklara asılması emrini verdi. O günden bu yana öyle yapılıyor. Gördüğünüz gibi, diye son veriyor konuşmasına, burada, bu kentte bile bir ilerleme var.

* * *

Cavaliere, kralın ***ne kadar*** iğrenç olduğunu nasıl anlatsın ki bir dinleyiciye? Tarifi olanaksız. Kralın çıkardığı iğrenç kokuları bir şişeye doldurup dinleyicilerinin burnuna tutamaz ya da yanardağdan topladığı kükürt ve tuzları şişeleyip düzenli olarak Royal Society'ye[1] gönderdiği gibi öyküleriyle o kadar eğlendirdiği İngiltere'deki dostlarına postalayamaz. Hizmetçilere kendisine bir kova

1. Büyük Britanya'nın en eski bilim derneği. (Y.N.)

kan getirmelerini söyleyip kralın, avlanmak dediği bir günlük kıyımdan sonra yüzlerce hayvanın karnını nasıl deştiğini göstermek için kollarını dirseklerine kadar bu kovaya daldıramaz. Kralın günbatımında limandaki pazarda durarak bir günde tuttuğu kılıçbalıklarını nasıl sattığının taklidini yapamaz. (Tuttuklarını satmak mı? Evet, hem de sıkı pazarlık ederek. Ama şu da söylenmelidir, derdi Cavaliere, kazandıklarını peşinden ayrılmayan ayaktakımına atar.) Bir saraylıdır ama bir oyuncu değildir Cavaliere. Göstermek ve sergilemek için kısa bir süre için de olsa kral olamaz. Erkekçe bir hareket değildir bu. Yalnızca anlatır o, anlatırken de hareketin apaçık iğrençliği, insanı sinirlendirmeyecek bir masala dönüşür. Bu aşırılıklar, fazlalıklar, taşkınlıklar krallığında, kral maddelerden yalnızca biridir. Anlatmak için sözcüklerden başka bir şeyi olmadığına göre, (Kralın aptalca öğrenimini, soyluların kapkara boş inançlarını) açıklayabilir, sözde alçakgönüllülük gösterebilir, alaya alabilir. Bir fikri olabilir (betimlediği şeyin pozuna girmeksizin betimleyemez) ve bu fikir, duyuların kendi gerçekliklerine üstün olduğunu, onları ağarttığını, gürültüsünü bastırdığını, kokusunu gidermiş olduğunu göstermiş olabilir.

Bir koku. Bir tat. Bir dokunuş. Betimlenmesi olanaksız.

İşte size Cavaliere'nin sevdiği, Catherine'inse adlarını duyunca iç geçirdiği ve yüzünü buruşturduğu o inançsız Fransız yazarlarından birinin kitabında okuduğu bir masal. İçinde bir kadının güzel bir heykelinin, yoo hayır, güzel bir kadın heykelinin bulunduğu bir park hayal edin: Heykel, yani kadın bir yay ve oklar tutuyor elinde, çıplak değil ama çıplak ***gibi*** (mermer tuniğin göğüslerine ve kalçalarına yapışmasından dolayı), Venüs değil ama Diana (oklar onun). Buklelerinin üzerindeki bandanasıyla güzel mi güzel, ama kadın bütün güzellik-

lere duyarsız. Masalımız sürüyor, onu yeniden yaşama döndürebilecek birini düşünelim. Sanatçı olmayan bir Pygmalion düşünelim, onu yaratmamış, yalnızca bahçede, heykelinin kaidesi üzerinde, hayattakinden biraz daha büyük bir boyutta bulmuş onu ve üzerinde bir deney yapmaya karar vermiş: bir pedagog, bir bilimadamı gibi. Başka biri yaratmış onu ve bırakmış. Şimdi onun artık. Ona sevdalanmış da değil. Ama öğretici bir damar var onda, bütün yeteneğiyle çiçek açtığını görmek istiyor onun. (Belki sonradan, uygun bulmamasına karşın ona âşık olacak ve onunla sevişmek isteyecek; ama bu başka bir masal.) Arzu dürtülemiyor onu, her şeyin hemen kendisinin olmasını istemeye itmiyor.

Ne yapıyor o? Ona nasıl hayat veriyor? Çok dikkatle. Onun kendine gelmesini istiyor, bütün bilginin duyulardan geldiği basit kuramına dayanarak onun sinir sistemini açmak istiyor. Ağır, ağır. Ona, başlangıç olarak duyularından yalnızca birini verecek. Peki hangisini seçiyor? Duyuların en soylusu görmeyi değil, işitmeyi değil – kısa da olsa bütün duyuları saymaya gerek yok. Hemen söyleyelim, belki de cimri davranarak onu ilk olarak duyuların en ilkeli olan koklama duyusuyla ödüllendiriyor. (Belki de, en azından şimdilik, görünmek istemiyor.) Şurası da eklenmeli, deneyin işlemesi için, bu kutsal yaratığın, hiçbir şey geçirmez dış yüzeyin altında içsel bir varlığı ya da etkilenebilirliğinin olduğunu düşünelim; ama bu bir varsayım yalnızca, ama gerekli bir varsayım. Bu iç canlılık hakkında şu âna kadar hiçbir şey anlaşılamamıştır. Tanrıça, insan biçimindeki bu güzellik, hareket etmiyor.

Avcının tanrıçasıysa koku alabiliyor, işte. Kalın kaşlarının altındaki, biraz dışarı fırlamış oval mermer gözleri görmüyor, hafifçe açılmış dudakları ve tatlı dili tat almıyor, saten gibi parlak teni sizin ya da benim tenimi hissetmiyor, istiridye kabuğuna benzeyen güzel kulakları

duymuyor, ama güzel oyulmuş burun delikleri, uzak yakın bütün kokuları alıyor. Çınar ve kavak ağaçlarının reçineli keskin kokusunu duyuyor, kurtların minik boklarının kokusunu duyabiliyor, askerlerin çizmeleri üzerindeki cilayı, kızarmış kestane kokusunu, yanmakta olan pastırma kokusunu duyabiliyor, salkımların ve güneş çiçeğinin ve limon ağacının kokusunu duyabiliyor, kraliyet tazılarından kaçan geyiklerin, yabandomuzlarının iğrenç kokularını, kralın emrindeki üç bin av sürücüsünün kokusunu, yakındaki çalılıklarda çiftleşen bir çiftin salgılarının kokusunu, taze biçilmiş ot kokusunu, sarayın bacalarından çıkan duman kokusunu ta uzakta, ayakyolundaki kralın kokusunu duyabiliyor, hatta yapıldığı mermerin yağmurla aşınan kokusunu (ölüm hakkında hiçbir şey bilmese de), ölüm kokusunu bile duyabiliyor.

Bir bahçe içinde olduğu için ya da geçmişte olduğu için duymadığı kokular da var. Geceleyin, pencerelerden caddeye fırlatılan yemek artığı ve çerçöp kokuları gibi kent kokularından kurtulmuş. İki devirli motorlu küçük arabaların, yumuşak kahverengi kömür briketlerinin (yüzyılımızın ikinci yarısında Doğu Avrupa kokusu), Newark'ın dışındaki kimyasal madde üreten fabrikaların ve yağ rafinerilerinin, sigara dumanının... Ama neden yoksun olsun onlardan? Bu kokulardan da hoşlanırdı. Aslında uzak bir yerden geliyor, geleceği kokluyor.

Bizim iyi ya da kötü, çürük ya da büyüleyici diye düşündüğümüz bütün bu kokular sel gibi akıyor onun üzerinden, yapıldığı mermerin her parçacığını kaplıyor. Elinden gelse zevkten titreyecek ama hareket etme gücü bağışlanmamış ona, hatta soluk alma gücü bile. Bir kadını –onun için neyin iyi olduğuna karar vererek– eğiten, özgürleştiren, bu yüzden de dikkatle hareket eden, sonuna kadar gitmeye pek niyetli olmayan –güzel olması ve öyle kalması için– sınırlı bir yaratık yaratma fikrinden

oldukça mutlu bir adam bu. (Bu masalı, bir bilimkadını ve Hippolytus'un güzel bir heykeliyle hayal etmek olanaksız; yani, bir güzel Hippolytus heykeliyle.) Böylece Av Tanrıçası'nın yalnızca koklama duyusu, içindeki dünyası var, uzam yok; ama zaman doğmuş çünkü bir koku bir başkasının ardından geliyor, onu bastırıyor. Ve zamanla birlikte sonsuzluk. Koku duyusuna, yalnızca kokuya sahip olmak, onun koklayan ve dolayısıyla koklamaya devam etmek isteyen bir varlık olması demek (istek, süreklilik ve *ad infinitum*[1] ister). Ama kokular bazen yok olur (sahi, bazıları çabucak uçup gider!), ama bazıları döner. Ve bir koku zayıflayınca kendini azalmış hisseder – öyledir de. Düşünmeye, evet bu koklayan bilinç düşünmeye başlar, kokuları nasıl tutabilirim diye: hiç kaybetmemek için onları, içinde depolayarak. İşte daha sonra, Diana farklı kokuları bedeninin farklı yerlerinde tutmak istemeye başlayınca uzamın, yalnızca iç uzamın ortaya çıkması böyle olur: köpek bokunu sol bacağında, güneş çiçeğini bir dirseğinde, taze kesilmiş otun hoşluğunu kasığında. Hepsini bağrına basıyordu, hepsini istiyordu onların. Acı duyuyor, bir kötü kokunun (daha doğrusu, hoş olmayanın) vereceği acı duygusu değil bu, çünkü iyi ya da kötü diye bir şey bilmiyor, bu lüks ayrımı yapamaz (her koku iyidir; çünkü herhangi bir koku, koku olmamasından iyidir, unutuş) ama kayıp acısı. Her haz –ve koklama, neyi koklarsa koklasın, katıksız hazdır– beklenen bir kayıp deneyimine dönüşür. Bir koleksiyoncu olmak istiyor, bir bilseydi nasıl olunacağını.

1. (Lat.) Sınırsızlık, sonsuzluk. (Ç.N.)

4

Bir başka kış. Apeninler'in eteklerinde kralın hayvan kırımıyla geçirdiği bir ay, Noel baloları, eğlendirilecek bazı seçkin yabancı ziyaretçiler, kültürlü gruplarla mektuplaşmasının filiz vermesi, bazı yeni kazıları görmek üzere Catherine'le birlikte Puglia'ya bir gezi, haftalık konserleri (ama Catherine rahatsız). Karla kaplanmış dağ sinirli ve dumanlı. Cavaliere'nin şu âna dek yalnızca "Eski Ustalar"ın yapıtlarından oluşan koleksiyonu, artık yerel ressamların yaptığı suluboya, yağlıboya yanardağ manzaralarını ve cicili bicili giysileri içinde gülüp oynayan yerlilerin betimlemelerini de içeriyordu. Bunlar çok düşük fiyatlara alınmış (boyanmış tuvalin karışı ya da metresine göre), çalışma odasına giden galeriye asılmıştı. Yılda iki kez katedralde sahnelenen, kentin mutluluğunu borçlu olduğu sanılan mucizeye katılıyordu: azizin kanından yapılmış bir yumrunun eritilmesi. Kentin en iyi bilinen boş inanç yumrusuydu bu. Yerel geriliğin daha az bilinen yasalarını araştıran Cavaliere, ünlü falcı Efrosina Pumo'yla bir görüşme ayarladı.

Her şey tuhaf bir hava yaratıyordu, dönemeçli sokak, çökmekte olan taş yapı, üzerinde şifresi çözülemez bir yazı olan bir tarafa eğilmiş kapı, kadının duvarları badanalı, tavanı isle kaplı rutubetli odası, erimekte olan adak mumları, ateşin üzerindeki kazan, taş döşeme üzerine serili hasır, kasığını koklamak için üzerine koşan kara köpek. Valerio'yu dışarıda, faldan ve şifadan paylarına düşeni bekleyen falcının müşterilerinden oluşan bir kalabalıkla bırakan Cavaliere kendini daha çok Voltaire'ci hissediyordu: bir etnolojik havada. Kendi başına. Başka insanların boş inançlarının bir turisti. Kendisini üstün hissederek, üstün olmanın keyfini sürdürerek bütün boş

inançlara, büyüye, yobazlığa, mantıksızlığa tepeden bakan ama yine de şaşırtılma, zihni bulanma umuduna ters bakmayan biri. Ölmüş birinin sesini yeniden duymaya, bir masanın zıplamasını seyretmeye, bu yedi kat yabancının, annesine taktığı bebek adını bilmesine, kasığındaki ahududu lekesini tarif etmesine hazır... çünkü işte ancak o zaman burada sanıldığı kadar adi olmayan, mucizevi bir dünya olabilirdi.

Belki de bu, mutluluk veren bir harikalar dünyasıydı. Güzellikler. Harikalar, bunların arasında en başta geleni de yanardağ. Ama mucizeler değil, hayır.

Kadının yıllar önce yanardağın uzun uykusunu bozmuş olan büyük ve küçük, her iki patlamanın da yılını ve ayını bilmiş olduğu söyleniyor. Kadını bu konuda konuşturmak istiyor. Ama bu tembel, kurnaz insanlar arasında geçirdiği on yıldan fazla bir süre yüzünden biliyor ki, doğrudan doğruya konuya giremez. Onun bu zavallı kulübesine girmek için başını eğmek alçakgönüllülüğünü göstermiş olan, genç kralın en aziz dostu ve danışmanı (yaşım ona akıl veriyor!), en seçkin, en yüce Cavaliere tarafından ziyaret edilmiş olmanın onuruna, kölece bir sürü minnet cümlelerini dinlemek zorunda. Kadının çay dediği, sol gözü bir bıldırcın yumurtasına benzeyen, on beş yaşlarında sırık gibi bir oğlanın sunduğu tatlımsı bir içkiden bir-iki yudum içmek zorunda.

Kadın uzun bir yaşamı olacağını söylemekle başladı, bunun üzerine Cavaliere kaşlarını kaldırdı, burnunu kırıştırdı.

Burada geçecek uzun bir yaşam, diye mırıldandı kadın. Cavaliere'nin hayal etmekten hoşlanacağı bir şey değil, üstelik imgelemde bir alıştırma idi. Napoli'den sonra daha iyi bir göreve, örneğin Madrid'e atanmayı bekliyordu. Ya da Viyana'ya.

Daha sonra önünde büyük bir mutluluğun uzandığını söyledi.

Cavaliere elini kadının avucundan çekerek, benim geleceğimden değil, başka şeylerden konuşalım, dedi. Gerçekten, kendim hakkındaki bilginin peşinde değilim hiç.

Sahi mi? O zaman ekselansları gerçekten de sıra dışı bir insan, buna inanmak için her türlü nedenim var. Hangi erkek kendisiyle ilgilenmez?

Ha, dedi Cavaliere. Aldırmazmış gibi yapmıyorum. Herkes gibi ben de kendini seven biriyim.

Cavaliere onun elli yaşlarında olduğunu tahmin ediyordu, ama insan "halk" adı verilen (yani çoğunluk) insanlar hakkında hiçbir zaman kesin bir şey bilemez; çünkü onlar, özellikle kadınlar, olduğundan yaşlı görünür. Amber rengi, hayır yeşil gözler, güçlü bir çene, örülmüş ve tepede toplanmış kırlaşmakta olan saçlarıyla zeki, güzel bir yüz; dış hatlarını, omuzlarından sarkan pembe ve koyu kırmızı şalın belirsizleştirdiği dört köşemsi bir beden. Kemerli bir duvara dayalı, meşe ağacından geniş bir koltukta oturuyordu. Cavaliere, rahatını sağlamak için konmuş birtakım yırtık yastıkların yığıldığı bir koltuğa törenle oturtulmuştu.

Bana başvuranların çoğu ne zaman âşık olacaklarını bilmek ister, diyordu. Ya da ne zaman bir mirasa konacaklarını. Ya da ne zaman öleceklerini.

Cavaliere karısına son derece düşkün olduğu, miras beklentilerinin hemen hemen hiç olmadığını bildiği yanıtını verdi. Ölüme gelince, ölüm gününü ancak bir çılgın bilmek isterdi, ondan sonra da kalan günlerini kendine zehir ederdi.

Ekselansları kendilerinin yaşlı olduğunu düşünüyor.

Kendimi hiçbir zaman genç hissetmedim, dedi sinirli sinirli. Bu, yeni bir düşünce olmalı. Bu sözümona falcı kadın şaşırtmamıştı onu, ama o kendi kendini şaşırtmıştı.

Bu türlü duygular yaşınızdan daha genç tutar sizi,

dedi kolunu teatral biçimde savurarak. Gençlik ve yaş konusunda Efrosina bir... uzmandır! Ekselanslarına daha çok uzun yıllar yaşayacağını söyledim. Herkesin duymak istediği şey değil midir bu?

Yanıt vermedi Cavaliere.

Ekselansları merak etmez mi?

Tam tersi, dedi kesin bir sesle, fazlasıyla merak ederim. Merak getirdi beni... buraya.

Bu oda, bu memleket, bu saçmalık demek isteyen bir jest yaptı. Sabırlı olmalıyım, dedi kendi kendine. Yabanıllar arasındayım. Kadından ötelere bir göz atınca, köşeye çömelmiş çocuğun –bir uşak mı, onun yardımcısı mı?– tek gözünü kendisine dikmiş olduğunu fark etti, onun da kadınınkiler gibi içe işleyici gözleri vardı, yarıya indiği için daha dokunaklı.

Sizin tam olarak hangi yolu izlediğinizi öğrenmeyi çok istiyorum. Kartları mı okuyorsunuz, yoksa hayvan bağırsaklarına mı bakıyorsunuz ya da acı yaprakları çiğneyip kendinizden mi geçiyorsunuz.

Çok sabırsızsınız, efendim. Tam bir Kuzey insanı.

Ne ilginç, diye düşündü Cavaliere. Kadın deli meli değil. Yalnızca hilelerini bana göstermek değil, benimle söyleşmek istiyor.

Efrosina başını eğdi bir an, içini çekti, sonra da oğlana işaret etti başıyla, oğlan bunun üzerine köşedeki dolaptan bakır taşı yeşili renginde bir kumaşa sarılı bir şey çıkardı ve aralarındaki masanın üstüne koydu. Falcı kadının ağır ağır kaldırdığı kumaşın altında kapaksız bir kutu, içinde de süt rengi kalın bardaklar vardı. Gözlerini kutuya dikmiş bakarken kumaşı mama önlüğü gibi göğsüne serdi, duyulmayan bir şeyler mırıldandı, havaya birkaç kez vurur gibi yaptı, sonra göğsünde kollarıyla haç işareti yaptı ve başını eğdi. Gösteri başlamıştı. Oh, dedi Cavaliere, yüreklendirircesine.

Çok fazla şey görüyorum, diye fısıldadı falcı kadın.

Her zaman daha fazla şey görmek isteyen Cavaliere bu terslikten hoşlanarak kendi kendine gülümsedi.

Kadın yüzünü kaldırdı, gözleri büyümüştü, ağzı seğiriyordu.

Hayır, felaket görmek istemiyorum! Hayır!

Cavaliere, kendi yararı için uydurulan bilgiye karşı verilen savaşım dramını takdir edercesine başını salladı. Kadın içini çekerek küpü iki eliyle yüzüne kaldırdı.

Su... su görüyorum! Sesi kalınlaşmıştı. Evet! Ve denizin dibine içinden hazineleri dökülen açık çekmeceler saçılmış. Bir tekne görüyorum, dev gibi bir tekne.

Küpü yere bıraktı. Sesi yeniden normal imalı yumuşaklığına kavuştu. Ama ekselansları suyu seviyor. Bütün Napoli onu muhteşem körfezimizde bütün gün teknesinde avlanırken görmeyi seviyor.

Dağa da tırmanıyorum. Bu da biliniyor.

Evet, ekselanslarına cesaretinden dolayı hayranlık duyuluyor.

Yanıt vermedi Cavaliere.

Belki de ekselansları nihayet ölüme de ilgi duyuyordur.

Ölüm, ölüm. Cavaliere dikkatini toplayamıyordu.

Eğer güven veremesem bile size, diyordu kadın, sizi korkutabilir miyim efendim?

Ben kolay kolay korkmam.

Ama siz şu âna kadar birden fazla kez ateşli bir mermiyle vurulmaktan zor sıyrılmışsınız. Öne eğilebilir ve dengenizi yitirebilirdiniz. Çökebilir ve bir daha kalkamayabilirdiniz.

Ayağını sıkı basan biriyimdir ben.

Dağın ne kadar huysuz olduğunu bilirsiniz. Her an her şey olabilir.

Koşullara çabuk uyarım ben, dedi. Ve kendi kendine: Gözlüyorum, kanıt topluyorum, dedi. Ağırlığını hasır sandalye üzerinde bir yandan öte yana aktardı.

Soluk alıyorum, dedi.

Odanın kapalılığı sersemletiyordu onu. Kadının fısıldadığını, oğlanın odadan ayrıldığını, büyük bir saatin tik taklarını, bir sineğin uçuşunu, bir köpeğin havladığını, kilise çanlarını, bir tefi, bir su satıcısının bağırışını duyuyordu. Bir sessizliği açığa vurmak için yavaş yavaş azalan seslerden bir magma akıyordu sanki, bunun gerisinde daha farklı sesler vardı, saat, insan sesleri, çanlar, köpek, bağırış, geri dönen çocuk, kendi yürek atışının sesi ve sonra sessizlik. Kadının güçlü sesi dağın tehlikeleri üzerinde vızıldarken, Cavaliere bir ses, çok sönük, neredeyse işitilmez bir ses duymaya çalışıyordu. Hep o sesi duymaya çalışıyordu. Cavaliere, deneyin peşini bırakmamaya kararlıydı, dikkatini toplama konusunda başarılıydı. Zihninizi eksen üzerine yerleştirirsiniz, devamlı bir şey üzerinde eğitirsiniz: Zihin gözünüzü dikip bakarsınız. Bunu yapabileceğinizi bildikten sonra gerisi kolay. Karanlık olması gerekmez. Her şey içtedir.

Uyanık mısınız?

Ben her zaman uyanığımdır, dedi Cavaliere. Gözlerini kapatmıştı.

Şimdi gerçekten dinliyorsunuz, efendim.

Kafasının ta içinden, neden burada oturduğuna şaştığını anımsadı, sonra bu serüveni arkadaşlarına anlatmanın eğlendirici bir şey olacağı geldi aklına.

Geçmişten başlayalım mı? Efrosina'nın sesi soruyordu.

Ne, dedi yakınırcasına. Soru yinelendi. Başını iki yana salladı. Hayır, geçmiş olmaz!

Annenizin ruhunu çağırabilsek bile mi?

Cavaliere onun garip, içe işleyici bakışını görmek için gözlerini açarak, Tanrı korusun, diye bağırdı. Orada yaşayan tüm insanlardan annelerine taptıklarını duymaya alışmış olan falcı kadın, Cavaliere'nin daha küçücük bir

çocukken kendisinden hiçbir şey beklememeyi öğrendiği annesinin, bu sevilmeyen ama saygı uyandıran kadının hayalî bir ziyaretini bile istemeyişine şaşırdı.

Gelecek hakkında bir şeyler duymak isterdim, diye mırıldandı. Efrosina'nın, annesini neden ölmüş kabul ettiğine şaşmayı aklına getirmemişti, ta ki kendisinin yaşlı olduğunu anımsayıncaya kadar, demek ki annesi çok yaşlı olmalıydı. Üstelik de çirkin.

Yakın gelecek, diye ekledi sakınarak.

Gözlerini yeniden kapattı, açmaya niyeti yoktu, ama rahatsız edici birtakım karmaşık sesler duyunca açtı.

Efrosina'nın beti benzi atmıştı. İnleyerek, ıslık çalarak küpün içine dikmişti gözlerini.

Gördüklerim hiç hoş değil. Efendim, neden istediniz benden geleceğe bakmamı? Hayır! Hayır! Hayır...

Titreyerek, her yanı tere batmış, şiddetli öksürükten ve hıçkırıktan bitkin, son derece rahatsız olduğunu sergiliyordu hareketleriyle. Hayır, doğru değil, bir gösteri olamaz bu, çünkü titreyen, terleyen, öksüren ve hıçkıran bir insan gerçekten rahatsızdır. Ama yine de bir gösteri bu.

Oyunu sürdürelim.

Bir şeyler görüyor musunuz? Yanardağ üzerine bir şeyler?

Söyleyeceğini söylemezlik edemez artık.

Cavaliere'ye yaşlı olmadığını söyledim, diye mırıldandı boğuk boğuk. Yaşlı olan ***benim!*** Tanrım, nasıl görünüyorum! Ah, görüyorum, ancak çok yaşlandığım zaman kurtulacağım. Yeniden genç olacağım. Yüzyıllarca yaşayacağım! Sonra –gülmeye başladı– sonra Emilia olacağım. Sonra Eusapia. Evet, sonra birçok yere geziye gideceğim, Eusapia Paladino olarak her yerde ünlü olacağım, Amerikalı profesör bile ilgilenecek benimle. Sonra, nerede kaldım –bir şalın ucuyla gözlerini sildi– evet, Eleanora. Eleanora çok kötü – güler. Ama... sonra Napoli'den

ayrılıyor Londra'ya gidiyorum ve Ellie'yim ve büyük bir şeyin... başıyım...

Yanardağ, diye haykırdı Cavaliere. Efrosina'ya bu seansın kendi kişisel yazgısıyla ilgili olmadığını söylediği için, kadının kendisi hakkındaki bu anlaşılmaz laf kalabalığına dalmasını beklemiyordu.

Yeniden ne zaman patlayacağını görüyor musunuz?

Efrosina arsız arsız bakıyordu yüzüne. Efendim, bakmamı istediğiniz şeyi göreceğim.

Öne doğru eğildi, masanın üzerindeki mumu söndürdü ve küpün içine merakla baktı. Şimdi görüyorum. Ah –gösteriş gereği bir şaşkınlıkla başını iki yana salladı– ah, ne kadar çirkin!

Ne?

Kapkara bir ören görüyorum. Koni yok.

Cavaliere bunun ne zaman olacağını sordu.

Değişmiş, diye sürdürdü falcı kadın. Bütün ormanlar gitmiş. Atlar yok artık. Kara bir yol var. Şimdi oldukça komik bir şey görüyorum. Bir sürü insan, birbirini iterek dağa doğru çıkıyor. Her biri o kadar uzun boylu görünüyor ki. Sizin boyunuzda, efendim. Ama çok garip giysiler giymişler, kibarları uşaklardan ayıramazsınız, hepsi de uşağa benziyor. Ve zirveye yakın... küçük bir kulübede biri lav parçaları, kutu kutu renkli kayalar, üzerinde dağın resimleri olan eşarplar ve tabaklar satıyor. Ah, korkarım çok ileri gittim!

Hayır, dedi Cavaliere.

Gelecek dipsiz bir çukur, diye mırıldandı Efrosina. Onun içine düştüğünüzde ne kadar gideceğinizden emin olamazsınız. Siz bakmamı istediniz, ne kadar uzağı göreceğimi kontrol edemiyorum. Ama görüyorum... Evet.

Ne?

Yirmi altı.

Ve falcı başını kaldırdı.

Yirmi altı patlama mı? O kadar çok mu görüyorsunuz?

Yıl, efendim.

Yıl mı?

Siz kaç yaşınızdasınız? İyi bir sayıdır bu. Bana kızmayınız, efendim.

Gözlerini ondan kaçırmak istermiş gibi mumu yeniden yakmaya çalışıyordu. Cavaliere can sıkıntısından kızarmıştı. Daha fazlası var mıydı? Hayır. Göğsünden bir parça kumaş çıkardı, küpün üzerine örttü.

Sizi düş kırıklığına uğrattım, biliyorum. Ama yine gelin. Her defasında farklı şeyler görürüm. Bugün yanardağ hakkında daha fazla şey söyleyemediği için Efrosina'yı bağışlayın.

Kapının dışında hafif gürültüler.

İnsanlar bir sürü korkuyla gelir bana, dedi. Hepsini rahatlatamam.

Biri kapıya vuruyordu. Valerio olabilirdi.

Bunu gelecek sefer konuşacağız, söz veriyorum, diyordu. (Korkuyu mu? Yanardağı mı?) Çocukluğundan beri yanardağa tırmanmakta olan ve onun gizlerini bilen oğluyla konuşacakmış.

Cavaliere onun kimden söz ettiğini anlamadı. Ama görülmeyen şeyleri gören güçlerin bu kaçamaklı gösterisiyle yeteri kadar zaman harcadığına karar verdi, masaya bir miktar para koymak için eli cüzdanına gitti. Efrosina buyurgan bir jestle onu durdurdu, ekselanslarının ziyaretlerinin onurunun yeterli ücret olduğunu, asıl kendisinin ona bir armağan vermek istediğini söyledi ve Tolo mu, yoksa Barto mu –tek gözlü oğlanı nasıl çağırıyordu?– her kimse ona, Cavaliere ve uşağına evlerine kadar eşlik etmesini emretti.

* * *

Cavaliere kendisinin terbiyeli ve akıllı bir elçi olduğunu düşünürdü – hayır, öyleydi. (Antik sanatların bize öğrettiği de bu değil midir?) Ondaki koleksiyonculuğa düşkünlüğün çok kazançlı bir yatırım ve çalışma olması bir yana, bu taşlarda, bu kırık çanak çömlek parçalarında, bu soluk mermer, gümüş ve camdan nesnelerde törel bir ders vardı: Kusursuzluk ve uyum örnekleriydi onlar. İnceliksiz, şeytani şeylere açık olan antikite, erken zamanlardaki antikite koruyucularından büyük ölçüde gizlenmişti. Antikitede gözden kaçırdığı, görmeye hazır olmadığı şeyleri yanardağda bağrına basıyordu: kaba saba çukurlar ve delikler, karanlık mağaralar, yarıklar, uçurumlar ve çavlanlar, çukur içinde çukurlar, kaya altında kayalar – süprüntü ve şiddet, tehlike, kusurluluk.

Çok az kimse henüz kafalarında olmayan şeyi görür. Cavaliere'nin yanardağ sevgisinde bir yüzyıl önceki selefi Athanasius Kircher[1], Etna ve Vezüv'ü hareket halinde görmüş ve bir makara yardımıyla kendisini kraterlerinin içine indirtmişti. Ama o kadar rahatsız edici koşullarda girişilen cesur yakın gözlemler ve girdiği riskler (gözleri dumandan kim bilir nasıl acımıştır, gövdesi iplerden nasıl ağrımıştır kim bilir) düzenbaz Cizvit'in yanardağın içi hakkında tamamen hayalî öyküler kurmasını önlememişti. *Mundus Subterraneus*[2] adlı kitabını süsleyen resimler Vezüv'ü çapraz kesitte, bir başka dünyayı içine alan bir çukur, bir kabuk olarak gösteriyordu: Bu dünyanın da göğü, ağaçları, dağları, vadileri, mağaraları, ateşten ve sudan ırmakları vardı.

Cavaliere henüz sakinken, yanardağın içine inmeye cesaret edip edemeyeceğini düşünüyordu. Tabii, ne Kirc-

1. (1601-1680): Alman Rönesans bilimadamı, filozof, dilbilimci ve arkeolog ve Cizvit rahibidir. Yanardağlar üzerine pek çok kitap yazmıştır. (Y.N.)

2. (Lat.) Yeraltı Dünyası. (Ç.N.)

her'in yeraltı dünyasını bulmayı hayal ediyor ne de yanardağın cehennemin ağzı olduğunu ya da bir püskürmenin, tıpkı bir kıtlık gibi, tanrısal bir cezalandırma olduğunu düşünüyordu. O, bir boş inanç denizinde yüzer durumda olan akıl sahibi bir kişiydi. Bir örenler uzmanı, Roma'daki dostu Piranesi[1] gibi; çünkü bir dağ büyük bir ören değil de nedir ki? Canlanabilen ve daha başka örenlere neden olan bir ören.

Cavaliere son günlerde Royal Society'ye gönderdiği "yanardağ mektupları"ndan yapmış olduğu büyük boy iki cilt kitabı süsleyen tabloların bazılarında yaya ya da at üstünde görülüyor. Birinde, seyisinin Avernus Gölü'nde banyo yapışını seyrediyor; bir başkasında –anılmaya değer bir vesile– kraliyet partisini, içine lavın hızla aktığı bir kanyonun kenarına getirirken görülüyor. Dağın özellikle yüce göründüğü bir kar manzarasında gözlemci yok; ama yanardağın etkinliğinin yarattığı garip biçimleri ve dönüşümleri gösteren çoğu resimde bazı insan figürleri var: Bir manzara, bir bakışın yapacağı betimlemeyi ister. Püskürme, bir yanardağın doğasıdır, ara sıra püskürüyor olsa bile. Yalnızca bir resim istiyorsanız, yanardağı püskürürken gösteren bir resim olmalı.

Vezüv'ün yeni bir püskürmesi yakınlaşınca Cavaliere, ne derece korkusuz olacağını anlamak için, daha sık tırmanıyordu dağa. Falcının uzun yaşam falı mıydı bu? Bazen kaynayan dağa tırmanırken kendisini herhangi bir yerde olduğundan daha güvende hissediyordu. Dağ başka herhangi bir şeyden farklı bir yaşantı, farklı bir ölçü sağlıyordu. Toprak yayılmış, gökyüzü büyümüş, uçurum genişlemiştir. Kim olduğunuzu anımsamak zorunda değilsinizdir.

Öğle sonunun geç bir saatinde zirvede dikiliyor. Güneşin denize doğru gittikçe büyüyerek, kızıllaşarak, dol-

1. Giovanni Battista Piranesi (1720-1778): İtalyan özgün baskı sanatçısı, mimar ve sanat kuramcısı. (Y.N.)

gunlaşarak sürekli alçalışını seyrediyor. En güzel ânı bekliyor: Güneşin ufka düşünce kendi kaidesi üzerinde bir saniye durduğu, Cavaliere'nin uzatmak istediği o ânı bekliyor – deniz çizgisinin gerisine o iğrenç düşüşten önceki an. Çevresinde, bundan sonraki püskürmeye hazırlanan yanardağın korkunç homurtusu. Egemen güç olma fantezileri. Şunu büyütmek. Bunu durdurmak. Sesi kesmek. Tıpkı orkestranın gerisinde, timpanistin, kendisinden önceki iki büyük davuldan gelen patlama sesinden bir nağme çıkararak başı lastikli çekiçlerini hızla indirişi ve avuç içlerini davulun başına öyle hafif, öyle kesin bir biçimde koyarak sesi bastırışı, sonra da hâlâ tınladığından emin olmak için kulağını davula yaklaştırışı gibi (o çarpma ve dövme hareketlerinden sonra bu jestlerin tatlılığı) – insan bir düşünceyi, bir duyguyu, bir korkuyu sakinleştirebilirdi.

* * *

Dar sokak. Güneşte uzanmış uyuyan bir cüzamlı. Sızıldayan köpekler. Efrosina Pumo'nun alçak tavanlı odasına yapılan öteki ziyaretler.

Cavaliere kendi kendini şaşırtmaya devam ediyordu. Kendisi dahil herkesin son derece kuşkucu olduğunu sandığı Cavaliere –Catherine'in üzüntülerine kayıtsız, dinin çağrılarına sımsıkı kapalı, inanç yönünden olduğu gibi yaradılış olarak da bir tanrıtanımaz– halktan bir falcının gizli müşterisiydi. Bu bir giz olarak da kalmalıydı, çünkü birisine söylerse yaptığıyla alay etmek zorunda kalırdı. O zaman yaptığı, saçmalığa indirgenirdi. Ama ziyaretleri kimselere bildirilmediği sürece, deney zihninde asılı olarak durabilirdi. Gerçekdışı olduğu kadar gerçek. İnandırıcı olmadığı kadar inandırıcı.

Cavaliere bir gizi, kendisine bağışlayacağı ufacık bir

zaafı, sevimli bir güçsüzlüğü olmasından hoşlanıyordu. Hiç kimse bütünüyle tutarlı olmamalı. İçinde yaşadığı yüzyıl gibi, Cavaliere de söylenildiğinden daha az mantıklıydı.

Aklın uykusu analar doğurur. Tırnakları çatlak, garip bakışlı bu iri göğüslü kadın onunla eğleniyor, onu eğlendiriyor, ona meydan okuyordu. Cavaliere onunla dalaşmaktan hoşlanıyordu.

Güçlerinin kehanetinden söz ediyor, geçmişteki ve gelecekteki ikili yurttaşlığını ilan ediyordu. Gelecek şimdinin içindedir, diyordu. Onun anlatışına göre, gelecek ters giden bir şimdiki zaman gibiydi sanki. Korkutucu bir bakış, diye gülüyordu Cavaliere. Neyse ki, fazla bir kısmını görmeyeceğim onun. Sonra da falcının kendisi için bir yüzyılın çeyreği kadar daha ömür kehanetinde bulunduğunu anımsıyordu. O zamana kadar gelecek gelmese bari!

* * *

Üçüncü ya da dördüncü ziyaretinde, kadın Cavaliere için kartları okumayı önerdi.

Çocuk tahta bir kutu getirdi masaya. Efrosina kapağı açtı, Tarot takımını çıkardı, kare biçiminde mor bir ipek kumaşın içine sarılı kartları masanın ortasına koydu. (Değerli şeyler sarılı olarak saklanmalı, ağır ağır açılmalı.) Kartları sarılı olduğu kumaştan çıkardıktan sonra ipek kumaşı masanın üzerine yaydı. (Değerli şeylerin adi bir yüzeye değmesi önlenmelidir.) Kartları karıştırdı, sonra onları yeniden karıştırması için Cavaliere'ye uzattı.

Yağlı yağlı geldi ellerine kartlar. Soylu ailelerin salonlarında görmüş olduğu elle boyama o güzel kartların tersine bunlar tahta kalıplarda kaba, dumanlı renklerle basılmıştı.

Falcı onları geri aldığında bir yelpaze biçiminde açtı, bir süre gözlerini dikti üzerlerine, sonra kapattı gözlerini.

Renkleri zihnimde parlatıyorum, diye mırıldandı.

Gerçekten de solmuş renkler, dedi Cavaliere.

Karakterleri hayal ediyorum, dedi. Onları tanıyorum. Hareket etmeye başlıyorlar. Nasıl hareket ettiklerini seyrediyorum, esintinin onların giysilerini hışırdattığını görüyorum. Atın kuyruğunun salınışını görüyorum.

Gözlerini açarken başını umursamazlıkla yana çevirdi. Ot kokusu duyuyorum, orman kuşlarını, su ve ayak sesleri işitiyorum.

Onlar yalnızca resim, dedi Cavaliere, sabırsızlığına kendisi de şaştı: Efrosina'ya mı, resimlere mi?

Falcı kartları topladı ve içinden birini seçmesi için ona uzattı.

Yere açılması gerekmiyor mu?

Efrosina'nın usulü bu efendim.

Bir kart çekti ve kadına uzattı. Ah, diye bağırdı falcı, ekselansları kendilerini seçtiler.

Cavaliere gülümseyerek: Peki hakkımda ne öğreniyorsun karttan?

Karta baktı, ikirciklendi, sonra da şarkı söyler gibi bir tonda: Sizin... sanatların ve bilimlerin koruyucusu olduğunuzu... kaderin akışını size uyan kanallara döndürmekte usta... iktidar tutkunu... perde arkasında çalışmayı yeğlediğinizi... başkalarına güvenme konusunda isteksiz olduğunuzu... daha devam edebilirim –bakışlarını kaldırdı falcı– ama söyleyin Efrosina'ya, doğru muyum efendim?

Beni tanıdığınız için söylüyorsunuz bunu.

Efendim, kartın anlamı bu. Ben hiçbir şey uydurmuyorum.

Ve ben, hiçbir şey öğrenmiyorum. Bakayım.

İkinci ve üçüncü parmağı arasında uzattığı kartın üzerinde, şık elbiseler giymiş, sağ elinde büyük bir kupa

ya da vazo tutan, sol kolu tahtının kenarına öylesine dayalı bir adamın kabaca çizilmiş bir resmi vardı. Hayır.

Ama bu ekselansları. Kupa Kralı. Başkası olamaz.

Tersine döndürdü kâğıtları ve geniş ipek kumaş üzerine yaydı, her birinin farklı olduğunu, yetmiş sekiz karttan herhangi birini seçmiş olabileceğini gösterdi ona. Ama o bunu seçmişti.

Pekâlâ. Bundan sonraki kart.

Efrosina kartları karıştırdı ve ona uzattı. Bu kez ona geri vermeden önce, seçtiği karta baktı. Sol elinde büyük bir kupa tutan, uzun kabarık giysisiyle, daha küçük boyutlarda bir tahtta oturan bir kadın.

Falcı başını salladı. Ekselanslarının eşi.

Neden, dedi sinirli bir biçimde.

Kupa Kraliçesi sanatlarda çok yetenekli, dedi Efrosina. Evet ve seven... ve romantik... bu dünyadan olmayan bir şey var onda, hissediyorsunuz bunu... ve olağanüstü anlayışlı... dıştan herhangi bir yardıma gereksinmeyen bir iç güzelliği var... ve herhangi bir...

Yeter, dedi Cavaliere.

Ekselanslarının eşlerini anlatayım mı, anlatmayayım mı?

Bütün kadınlar nasıl anlatılmayı beklerse öyle anlatıyorsunuz.

Olabilir. Ama bütün kadınların olduğu gibi değil. Söyleyin Efrosina'ya, doğru anlatıyor mu, anlatmıyor mu?

Bir benzerlik var, dedi Cavaliere gönülsüz.

Ekselansları bir başka kart seçmek için hazırlar mı?

Neden olmasın, diye düşündü Cavaliere, bundan sonraki kartla en azından ailemi karıştırmamış olurum. Bir başka kart çekti.

Ah!

Ne var?

Heyecanlı... fikirler, öneriler, fırsatlar sunucu... sanatsal ve incelmiş... çoğu kez canı sıkkın, devamlı uyarı gereksiniminde... yüksek ilkeleri olan ama kolay idare edilen... Kupaların Şövalyesi bu!

Efrosina bir an inceledi kartları. Büyük hileler yapabilecek bir kişi, efendim.

Yüzüne baktı. Ekselansları anlattığım adamı tanıyor, bunu yüzünden okuyorum. Bir yakın akrabası bu. Bir oğul değil. Bir kardeş değil. Belki de...

Kartı göreyim, dedi Cavaliere.

Kart, Charles'ı at üzerinde, başı açık, uzun saçları omuzlarına yayılmış, basit bir tunik ve kısa bir pelerin giymiş, elinde önündeki birine sunarmış gibi bir kupa ya da bir vazo tutan bir delikanlı olarak gösteriyordu. Cavaliere, Efrosina'ya geri verdi kartı.

Kim olabileceğini düşünemiyorum, dedi.

Şakacı bir edayla baktı ona falcı. Bir tane daha deneyelim mi? Efrosina'ya inanmıyorsunuz. Ama kartlar yalan söylemez. Onları iyice karıştırırken seyredin beni.

Bir başka kart, bir başka adam, öyle görünüyordu.

Ama bu hayret verici, diye bağırdı Efrosina. Hayatım boyunca kartlara baktım, aynı takımdan birbiri ardından gelen dört kart seçeni görmedim.

Seçtiği kart, sol eliyle sımsıkı yakaladığı ve sağ elinin ayasıyla desteklediği büyük bir kaba gözlerini dikmiş bakarak bir patika boyunca yürüyen bir delikanlıyı gösteriyordu. Kabın üzeri mantosunun kıvrımıyla örtülü, sanki içindekini gizlemek istiyormuş gibi. Kalçalarını ve organlarının şişkinliğini gösteren kısa bir tunik giymiş.

Kupa Valesi, dedi ciddi ciddi, düşünmeye ve çalışmaya... çok düşkün şairane bir genç... güzelliğin değerini çok iyi biliyor, ama... bir sanatçı olmaya yeteri kadar özen göstermiyor... bir başka genç akraba... göremiyorum, ama sanıyorum karınızın bir arkadaşı... ki...

Cavaliere sabırsızlıkla elini salladı. Başka bir şey gösterin bana, başka bir beceri, dedi. Bütün oyunlarınızı bilmek istiyorum.

Bir kart daha, efendim.

Bir tane daha. Anlamlı anlamlı içini çekerek uzandı ve bir başka, son bir kart aldı.

Ah, bu benim için, dedi Efrosina. Ama aynı zamanda sizin için. Ne şans!

Umarım, vazo ailesinin bir başka üyesi değildir.

Gülümseyerek başını salladı ve yukarı kaldırdı kartı.

Ekselansları omzundan sarkan çivit rengi deriden çantası ve bir kelebek ağı taşıyan bu sarı saçlı delikanlıyı tanımıyor mu?

Cavaliere yanıtlamadı.

Ekselansları bir uçuruma adımını atan delikanlıyı görmüyor mu?

Uçurum mu?

Ama tehlike yok, diye devam etti kadın, çünkü ölümsüz o.

Bunların hiçbirini görmüyorum! Kim o?

Soytarı.

Soytarı da kim, diye bağırdı Cavaliere, kıpkırmızı. Tek gözlü oğlan çocuğu köşedeki gölgelerden ileri doğru adım attı.

Oğlum.

* * *

Efrosina'nın evinde bir başka sefer.

Efrosina ona kendisini vecde sokabileceğini söyledi, ama bundan hoşlanacağından emin değilmiş. Ekselansları daha önce gördüğü şeyleri görmek ister.

Falcıyı inandırmak için biraz sıkıştırmak gerekti. Adak mumundan başka her şey söndürüldü. Genç Pumo bir içki getirdi ona. Cavaliere iskemlesinde geriye yaslandı.

Hiçbir şey görmüyorum, dedi.

Gözlerinizi kapatın, efendim.

Kendisini bıraktı. İçindeki uyuşukluğun yükselmesine ve enerjisini aşmasına izin verdi. Yaradılışının, açılabilir bir köprü gibi, büyük bir hayal gemisinin geçebilmesi için kayarak açılmasına izin verdi.

Açın gözlerinizi.

Oda ortadan kaybolmuştu. İçkinin içinde afyonlu bir şey olmalıydı, kendisinin dev bir zindanda, yeraltında bir odada, bir mağarada olduğunu hayal ettiriyordu ona. Resimler donuk donuk titriyordu. Duvarlar, ilk ziyaretinde kadının kendisine göstermiş olduğu cam kutu gibi, kralın şişman elleri gibi süt beyazıydı. Bir duvarda dans eden figür kalabalığı görüyordu.

Annenizi görüyor musunuz, diye soruyordu Efrosina'nın sesi. İnsanlar hep annelerini görür.

Tabii ki görmüyorum annemi, dedi Cavaliere gözlerini ovuşturarak.

Peki yanardağı görüyor musunuz?

Hafif hafif yayılan bir ıslık, bir takırtı duymaya başlıyordu. Neredeyse sessiz bir gürültü, dans edenlerin hemen hemen kımıltısız hareketleri gibi.

Melankolinin gürültüsü ve hareketi.

Ateş görüyorum, dedi Cavaliere.

Ateş görmek istiyordu. Gördüğü, kadının sözünü etmiş olduğu kararmış, düzleşmiş zirveydi. Dağ mezara dönüşmüş, kendi süprüntüsü içinde yatıyordu. Bir anlığına gördü onu, ama daha sonra unutacaktı: korkunç gelecek. Balıkların, yüzen çocukların olmadığı koy; dağın sorguçsuz tepesi terk edilmiş bir kül yığını. O güzel dünyaya ne oldu, diye bağırdı Cavaliere, sanki o dünyayı yeniden aydınlatmak istermiş gibi elini masanın üzerindeki muma doğru uzattı.

5

Marquis de Sade, İtalya'yı "dünyanın en geri kafalı insanlarının oturduğu, dünyanın en güzel ülkesi" olarak betimliyordu – 1776'da oradaydı, bir kez daha izin almak üzere olan Cavaliere ile karşılaştı. Mutludur çok gezen yabancı, gelir ve gider, önce yargılara, en sonunda da nostaljiye dönüşen izlenimlere doymuştur. Ama her ülke ve her halk sevimlidir. Varlığın her değişik, her küçük parçasında sevilebilecek bir şey vardır!

* * *

Cavaliere ilk izninden dört yıl sonra, Catherine'le İngiltere'ye dönmüş ve yaklaşık bir yıl kalmıştı. Devlet memurları Amerika'daki ayaklanma ve Fransa'yla rekabet işiyle uğraşırken, görevinin önemsizliği son derece açığa çıkmış olmasına karşın, onun öğrenmeye ve beğenisinin gelişmesine katkıları her zamankinden çok alkışlanıyordu. Sir Joshua Reynolds'a poz verdiğinde taktığı Bath Nişanı'nın[1] yıldızı ve kırmızı kurdelesi gibi bir simge olmuştu o; tutkularının işaretleriyle tanınabiliyordu. Portresinde, açık bir pencerenin yanında oturmuş olarak görünüyordu, uzakta küçük, beyaz sorgucuyla Vezüv; dizlerinde, beyaz çorap giymiş düzgün baldırlarının üzerinde, onun vazo koleksiyonu hakkında açık bir kitap.

Kimi zaman bir toplantıda ya da Charles'la birlikte bir açıkartırmada ya da tiyatrodayken, yanardağı düşünüyordu. Tam bu anda yanardağın öfkeyle kaynayan içinin ne durumda olduğunu merak diyordu. Yanaklarındaki sıcaklığı, çizmelerinin altında titreyen toprağı, tırman-

1. Kral I. George tarafından oluşturulmuş şövalyelik nişanı. (Y.N.)

ma çabasından sonra boynunda atan nabzı ve altta yatan lavların nabzını hayal ediyordu. Körfezin kayayla çerçevelenmiş görünümünü, kentin upuzun eğrisini anımsıyordu. Partide konuşma uzar giderdi. Onun burada, yanardağınsa orada olduğu dikkat çeker bir biçimde hissedilirdi. Bir Vezüv, felaketlerin olduğu (alışılmadık bir şekilde soğuk geçen bir kış, Thames'in donması), ama önemli, dediğim dedik, bütün sahneye hükmeden bir felaketin olmadığı İngiltere'den asla kestirilemez.

Neredeydi? Evet. Burada. Londra'da. Görülecek dostlarla, satılacak tablolar ve vazolarla, Royal Society'de okunmak üzere son püskürmeler üzerine bir yazı, Windsor'a gidiş, akrabalarla kahvaltı, Catherine'in Galler'deki malikânesini ziyaret. Az şey değişmişti. Catherine'in astımının kötüleşmesi dışında dönüşüne kadar pek bir şey olmadı. Dostları onun uzakta oluşuna alışmış gibiydi. Güneş yanığı, ipince, genç görünümünü hiç kimse üzerinde konuşmaya değer bulmuyordu. Herkes kutluyordu onun kıskanılacak durumunu, güneşli bir yerde, herkesin görmek istediği bir yerde kalabilmesini. Sevgili Catherine için de ne kadar yararlı. Yurtdışında yaşayan biri olmuştu. Önemliydi, çünkü oradaydı. Cavaliere'nin dostları, cüretkârlık olarak yorumladıkları şeyden dolayı kınıyorlardı onu. O masalsı ülkenin kaymağını al ve bize getir, ama yanardağ çalışmalarında fazla tehlikeye atma kendini. Yaşlı Plinius'un yazgısını unutma. Evinden değil, bir ziyaretten ayrılıyordu sanki.

* * *

Bir yıl olmuştu döneli. Charles, Catherine'in malikânesinin o yıl iyi bir gelir getireceğini yazıyor, nadir taşlardan, uğurlu sayılan Mısır taşlarından oluşan küçük bir koleksiyon ele geçirdiğini haber veriyordu. Dostu Wal-

pole, planlamakta olduğu ziyaret gezisini yapamayacağını yazdı. Bir mektubun Londra'ya gitmesi ya da oradan gelmesi bir ay alıyordu.

Cavaliere'nin mektuplaşmaları –İngilizce, Fransızca ve İtalyanca– her sabah üç-dört saatini alıyordu. Londra'daki üstlerine yazdığı, yerel sahnedeki başoyuncuların iğneleyici portreleriyle dolu mektuplar vardı; daha içten olanları şifreliydi. Özel bir mektup –diyelim Charles'a, ya da Walpole'e ya da Royal Society'nin başkanı, dostu Joseph Banks'a yazdığı– uzun oluyor ve birçok konuya dokunuyordu. Sarayda ne gibi önemli şeyler oluyordu (politika burada çok karmaşık), ölü kentlerdeki kazıların durumu, Catherine'in kötüleşen sağlığı, soylular ve yabancı sakinler arasındaki yeni cinsel eşleşmeler, Capri'ye ya da Amalfi sahilindeki bir köye yapılan son geziden güzel haberler, edindiği "güzel" ya da "gerçekten zarif" veya "nadir" şeyler ve yanardağ (bir eğlenme ve öğretim kaynağı). Lord Palmerston'a yazdığı bir mektupta belirttiği gibi aşk karışıklıkları buralarda bütün zamanı alan bir uğraştı. Boş zamanlarını bu biçimde kullanmasının Catherine'in hoşuna gitmeyeceğini, doğal tarih, antikalar ve yanardağ çalışmalarının kendisini yeterince oyaladığını düşünüyor. Dağın garipliklerinden, Franklin'in kuramlarından birini doğrulayan elektrikle ilgili bir deneyinden, Posillipo'da kiralamış olduğu küçük yaz evinde bir kaya havuzunda yakaladığı egzotik balıklar arasında yeni bir denizkestanesi türünü buluşundan ve genç kralın av partisinde öldürdüğü domuz ve geyik sayısından, kralın karşısında kendisini zorlayarak kaybetmeyi başardığı bilardo oyunlarından söz ediyordu. Mektupları çağıran mektuplar. Dedikodu isteyen, dedikodu haberleri veren. Ben bildiğiniz gibiyim, diyen mektuplar. Şikâyet edecek bir şey yok. Eğleniyorum. Burası beni değiştirmedi, memleketteki üstünlüklerimi aynen sürdürüyorum. Yerlileşmedim.

Bazen sürgünde, bazen memleketteymiş gibi gidiyordu yaşam. Burada her şey çok sakin. Napoli resimlerdeki gibi hoştu hep. Zenginlerin temel uğraşı eğlenmekti. Kral, kendini eğlendirenlerin en aşırıya kaçanıydı, Cavaliere ise en eklektiği.

Tavsiye mektupları yazıyordu: operadaki görevinden atılmış bir müzisyen için, mesleğinde yükselmek isteyen bir papaz için, konu bolluğundan kente üşüşen Alman ve Fransız ressamlar için, bir tablo ajansı için, henüz on beş yaşında, beş parasız ve son derece yetenekli (uluslararası dikkate değer başarılar kazanacak olan) açık kızıl saçlı İrlandalı genç bir tenor için; Cavaliere yorulmaz bir hayırseverdi. Yeni yavrulamış bir çift İrlanda av köpeğinin krala gönderilmesini sağlamıştı. Saraydaki bir maskeli baloya çağrılmamış öfkeli on beş İngiliz sakin için, bu işe gönülsüz başbakandan bilet koparmayı becermişti.

Hızla, az noktalama işareti kullanarak eşit olmayan satırlar halinde uzun mektuplar yazıyordu; yaptığı açık, okunaklı kopyalarda bile mürekkep lekeleri ve üstü çizilmiş sözcükler oluyordu – temiz, düzgün olmak için kendisini sıkıntıya sokmuyordu. Ama melankoliye kapılmış çocuklar gibi kendini disipline sokmada büyük yeteneği vardı. Hiçbir çabayı, görev, planlama ve iyilik yapma konusunda bir görev duygusu gibi algıladığı hiçbir eylemi hiçbir zaman reddetmiyordu.

Her hafta bir sürü, himaye ya da herhangi bir türden yardım isteğini yerine getiriyordu, bunlara Napoli Sarayı'nın yönetimindeki krallığın öteki, daha egzotik yarısından gelen istekler de dahildi. Sicilyalı bir kont, Palermo'da kurulan bir kumpasla atıldığını ileri sürdüğü, Siracusa'daki arkeolojik çalışmaların başkanlığına yeniden getirilmesi için Cavaliere'nin yardımını rica ediyordu. Aynı kont sıkıntıya düşen Sicilyalı soylu ailelerin koleksiyonlarından birçok tabloyu –bunların arasında çok sevdiği "Correggio" (hâlâ satılmadı!) da vardı– ele geçir-

mede Cavaliere'nin aracısıydı. Bazı ricacılar isteklerini bilgiler ya da daha dişe dokunur armağanlarla tatlandırıyorlardı. Monreale Piskoposluğu'nu alması için Cavaliere' nin yardımını rica eden Katanya'daki bir monsenyör, Etna Dağı üzerinde iki lav tabakası arasındaki bir kil tabakasından söz etti ona. Etna'ya bir tırmanışta Cavaliere'ye eşlik etmiş olan, Palermo'daki bir kilise özel kurul üyesi, ondan kilisede yükselmesi için kendisine yardım etmesini rica ederken, Sicilya'daki antika araştırmaları üzerine bir rapor, kendisinin deniz fosilleri koleksiyonundan bazı örnekler, son on iki yılda toplanmış taşlar üzerine kataloğun bir kopyasını, Etna'dan iki lav yumrusu ile bir akik taşı gönderiyordu.

Cavaliere ideal bir iyiliksever olma ününün yanında bir aşk, bir çıkar, güzel bir olay öyküsünün emanet edilebileceği biri olarak tanınıyordu. Katanya'da yaşayan bir Fransız, Etna'nın son püskürmesinin öyküsünü yazıyordu ona. Cassino Dağı'ndaki bir keşiş, Napoliten lehçeler üzerine bir sözlük gönderdiğini bildiriyordu. Kendisini "her şeyle" ilgili kabul edebilecek kadar kendine güvenli, istekli biri, yabancılardan bir sürü mektup almayı bekleyebilir.

İnsanlar şiirler, volkanik kül örnekleri gönderiyordu ona; tablolar, tunç miğferler, vazolar, kül kavanozları satmayı öneriyorlardı. İtalya'daki kamu kitaplıklarının yöneticileri, kendi vazo koleksiyonları üzerine yayımladığı dört ciltlik kitabı ve eğittiği, korumasına aldığı bir yerel sanatçının yaptığı güzel levhalarla süslü, yanardağ üzerine mektuplarının genişletilmiş iki ciltlik baskısını hediye ettiği için teşekkür eden ya da bu yapıtların birer kopyasını isteyen mektuplar yazıyordu ona. Birmingham'da bir *papier-mâché*[1] kutu yapımcısı, kendisine ve Josiah Wedg-

1. (Fr.) Çeşitli kullanım alanları olan ıslatılarak sıkıştırılmış kâğıt. Kelimenin aslı Fransızcada "çiğnenmiş kâğıt" anlamına gelmektedir. (Y.N.)

wood'a[1] topladığı antik vazolar üzerine desenler sağladığı için övgüler yağdırıyordu. Şimdi bunlar kutularının içinde (bir şeref nişanı umuyordu) ve Wedgwood'un Etruria seroniği üzerinde her yerde dolaşımdaydı. Hayranlıkları ve iyilikseverlik yeteneği birçok dünyayla ilişki kurduruyordu ona. Siena'nın Accademia Italiana'sı ve Gesellschaft Naturforschender Freunde zu Berlin'e (mektup Fransızca yazılmıştı) onur üyeliği önerileri geliyordu, bu sonuncusunun başkanı aynı zamanda Cavaliere'nin kendilerine koleksiyonları için bazı volkanik kaya parçaları göndermesini rica ediyordu. Lecce'den bir delikanlı, cinsel saldırıya uğramış kız kardeşi için adaletin sağlanması konusunda kendisinden yardım istiyor, süt veren analarda süt verimini artıran bir büyü sunuyordu. Roma'daki adamlarından biri, Cavaliere'nin yeni satın almış olduğu üç parça heykelin –bir yarım kabartma Bacchus, küçük bir mermer Fauna ve bir Cupido başı– onarımı için yaklaşık yüz elli escuda verdiğini yazıyordu. Verona'dan, fosil balıklar üzerine Società dei Litologi Veronesi tarafından yapılacak bir yayının prospektüsü geliyor, Cavaliere'nin buna abone olması isteniyordu. Roma'daki bir elçi Anhalt-Dessau prensi adına, Royal Herculaneum Akademi tarafından son yirmi yıldır yayımlanan Herculaneum konusundaki buluşlar üzerine nadir bulunan iki cildin sağlanması için yardım isteğinde bulunuyordu. Resina'dan biri, yanardağ külleri örnekleri gönderdiğini bildiriyordu Cavaliere'ye. Beaune'dan bir şarap tüccarı, on sekiz ay önce Cavaliere'ye gemiyle gönderilmiş yüz kasa Chambertine'in parasını ne zaman ödeyebileceğini saygıyla soruyordu. New Jersey, Paterson'dan, kendisini geçen yıl ziyaret etmiş olan ipek tüccarı, söz verdiği gibi boyaları Napoli ipek fabrikalarında kullanılan şapla sabitleştirme yöntemleri üzerine rapo-

1. (1730-1795): İngiliz seramik tasarımcısı, üreticisi. (Y.N.)

runun bir kopyasını gönderiyordu. Yerel bir muhabir, Napoliten kayıklarda seyreden Fransızların nasıl kaçak mal taşıdıklarını anlatıyordu. Bir başka muhabir, Calabria'lı çete reisi Tito Greco'nun meslek yaşamının ve ölümünün öyküsünü yazıyordu. Napoli'den biri onu kem gözlerden koruyacak muska gönderiyordu. Yine kem gözlü olmakla suçlanan ve komşularının geceleyin kapısının önüne kesilmiş hayvan atıkları yığdığı Positanolu biri bunlara karşı korunmasını istiyordu.

* * *

Cavaliere'de şaşılacak bir zekâ vardı. Çok az şey için not alıyordu. Her şey kafasındaydı: para, toplamlar, nesneler... Şaşılacak kadar çok şey. Paris'teki ve Londra'daki kitap satıcılarına kitaplığının eksiklerinin listelerini gönderiyordu. Antikacılar ve sanat tüccarlarıyla mektuplaşıyordu. Onarımcılar, paketleyiciler, taşıyıcılar ve sigortacılarla sıkı pazarlıklar yapıyordu. Para, bir koleksiyoncu için olması gerektiği gibi zihni işgal eden bir şeydi hep: hem bir ölçü hem de bir değer bozucu.

Resim satıcılarına ve Charles'a yazdığı birçok mektupta, satın almak istediği şeylerin –tabloların, özellikle vazoların– fiyatlarındaki artıştan yakınıyordu. Kısmen, ***kendisi*** vazoları topladığı için olan artış. Bu da onların değerini yükseltiyordu.

Koleksiyoncunun tatlı sonu (ya da çeşnicibaşının... ama çeşnicibaşılar da genellikle koleksiyoncudur): Önde olmak ve kendi öncülük ettiği şey üzerinde başkalarının yarattığı rekabete dayanamayarak saf dışı kalmaktır. (Hem birçok kişi ilgilendiği için değerini yitirmiştir o nesne.)

Adam –çünkü genellikle bir erkektir o– takdir edilmemiş, ihmal edilmiş, unutulmuş bir şeyle karşılaşır. Buna bir buluş da denemez ya; tanıma diyelim. (Bir buluşun gücüyle, sevinciyle.) Onu toplamaya ya da hakkında

yazmaya ya da her ikisini de yapmaya başlar. Bu inançlı çabalarından dolayı, kimsenin dikkat etmediği ya da sevmediği şeyi artık çoğu kimse ilginç ya da hayranlık verici bulur. Başkaları toplamaya başlar onu. Gittikçe fiyatı artar. Vesaire.

* * *

Correggio'nun sanatı. Gerçekten sahibi olabilirsiniz – kısa bir süre için de olsa. Cavaliere'nin bugüne kadar satın almış olduğu en pahalı nesne, MS 1. yüzyıldan kalma, işlemeli akik bir Roma vazosuydu, ancak bir yıldır elindeydi. (Sonra bunu yaşlı Portland düşesine aldığı fiyatın iki misline sattı.) Üzülmeye değmez. Daha bir sürü şey var. Tek olan hiçbir şey o kadar önemli değildir. Tek evli koleksiyoncu diye bir şey yoktur. Görme, karmaşık bir duyudur. Açgözlü bakış hep daha çoğunu ister.

* * *

İstediğini bulunca hissettiğin o titreyiş. Ama sesini çıkarmazsın. O andaki sahibinin o şeyin senin gözündeki değerinin farkına varmamasını istersin; fiyatı yükseltmesini ya da onu satmaktan vazgeçmesini istemezsin. O zaman sükûnetini bozma, başka bir şeyi incele, yerini değiştir ya da döneceğini söyleyerek dışarı çık. Tam bir tiyatrocu gibi rol yapacaksın. Az ilgi duyuyor rolü, ama abartma, meraklanmış, evet, hatta kanmışsın; ama ayartılmış, büyülenmiş değil. Ona sahip olmak istediğin için gerekenden daha fazlasını vermeye hazır değil.

Bunun için de koleksiyoncu bir gizleyicidir, sevinçleri hiçbir zaman kaygıdan yoksun değil. Çünkü her zaman daha fazlası vardır. Ya da daha iyisi. Siz o şeye, koleksiyonunuzu ideal olarak tamamlamaya doğru ileri

atılmış bir adım olduğu için sahip olmalısınız. Ama her koleksiyoncunun özlemini duyduğu bu ideale ulaşma hayali bir hedeftir.

Bir şeyin tam bir takımı koleksiyoncunun özlemini çektiği tamamlık değildir. Dikkate değer, ölmüş bir ressamın tüm yapıtları, belki de, olasılık dışında, birinin sarayında ya da bodrumunda ya da yatında bitebilirdi. (*Her biri* son tuval mi? Siz zorba alıcı, bir tane daha olmadığından emin olabilir misiniz?) Ama en son şeyi de aldığınızdan emin olsanız bile, ona sahip olmanın verdiği doyum, sonunda kaçınılmaz bir biçimde zayıflayacaktır. Tamamlanmış bir koleksiyon, ölü bir koleksiyondur. Geleceği yoktur onun. Onu oluşturduktan sonra, her yıl daha az seversiniz. Çok geçmeden onu satmak ya da bağışlamak ve yeni bir ava girişmek isteyeceksiniz.

Büyük koleksiyonlar geniştir, tam değildir. Eksiktir: Tamamlama arzusu dürter durur. Her zaman bir tane daha vardır. Her şeye sahip olsanız bile –her ne ise bu şey– elinizdekinin daha iyi bir kopyasını (çeşitlemesini, basımını) isteyeceksiniz belki ya da toplu üretilmiş şeylerse söz konusu (çanak çömlek, kitap, el yapımı şeyler), fazladan bir kopyasını isteyeceksiniz; elinizdeki kaybolduğu ya da çalındığı, kırıldığı ya da hasara uğradığı zaman yerine koymak için. Yedek bir kopya. Gölge bir koleksiyon.

Büyük bir özel koleksiyon devamlı olarak uyaran, aşırı heyecanlandıran maddi bir yoğunluktur. Yalnızca üzerine eklenebilir bir şey olduğu için değil, zaten çok fazla olduğu için. Koleksiyoncunun gereksinimi, kesinlikle aşırılık, bıkkınlık, bolluktur.

Çok fazla ya da tam bana gerektiği kadar. Buna gereksinimim var mı? Bu gerçekten gerekli mi, diye soru soran, ikircikli biri koleksiyoncu değildir. Bir koleksiyon her zaman gereğinden daha fazladır.

* * *

Cavaliere birinci katta, iş için gelenlerin onun dikkatini çekmek için sıralandığı bekleme salonunun arkasındadır: çalışma odasında yani.

Oda tıkış tıkış, düzensiz görünüyor. Masaların üzerinde antik çömlekler ve oymalar; camlı dolaplarda lav örnekleri, işlemeli akikler, vazolar var; duvarın her bir köşesi, yerel sanatçıların Vezüv'ün püskürmesiyle ilgili yaptığı, bir tanesi de Leonardo'ya adanmış tablolar ve suluboyalarla örtülü. Ve pencerede, körfeze yöneltilmiş dürbünler. Duvarın tepesine, kornişin altında bir yere altın harflerle kazınmış bir özdeyiş, ***La mia patria è dove mi trovo bene*** (Kendimi nerede iyi hissediyorsam vatanım orasıdır.), tam bir küstahlık numunesi. Cavaliere gününün büyük bölümünü burada hazinelerini sevmekle geçirir. Yazdığına göre, onların biçimleri basitti, güzeldi, çeşitleri her türlü tanımın ötesindeydi.

* * *

Cavaliere yerin altındaki hazine bölümünde, "sandık odası"nda.

Burada bir köşeye atılmış vazolar, fazla tablolar, karmakarışık lahitler, işlemeli kollu şamdanlar ve fazla onarım görmüş büstler bulunuyordu. Cavaliere burada, sergilenmeye değmez ikinci derece yapıtlar yanında, kralın ve danışmanlarının yabancı ellerde olduğunu öğrendiğinde mutsuz olacağı eski antik parçaları da saklıyordu. Cavaliere'nin çalışma odasındaki şeyler bütün seçkin ziyaretçilere gösterildiği halde mahzendeki depolama odalarına çok az kimse götürülürdü. Her koleksiyoncu (gerçekte olmasa bile) potansiyel bir hırsızdır.

* * *

Her şeye sahip olamazsınız, demiştir birisi, nereye koyacaksınız? Çok çağcıl bir hile: Dünyanın tıklım tıklım dolu olduğu, uzayın küçüldüğü, dünyasal güçlerin güç topladığı bir zamanda söylenebilecek bir şey. Cavaliere'nin zamanında söylenmiş olamayacak bir şey.

Gerçekten de, oldukça çok şeye sahip olabilirsiniz. Depolama kolaylıklarınıza değil, iştahınıza bağlıdır bu. Kendinizi unutabilme ölçünüze, kendinizi gerçekten de ne kadar kötü hissettiğinize bağlıdır.

* * *

Cavaliere konağın güneye ve batıya bakan yanlarında, çatı katına yaptırdığı gözlemevinde. Yuvarlak odanın yarısını çepeçevre kuşatan balkonlu pencerede durunca, başınızı çevirmeden gökyüzünün ve karanın ve körfezin çok büyük bir bölümünü görebilirsiniz. Bütün Avrupa'da büyük bir kentin ortasında bu manzarayla karşılaştırılabilecek bir şey olamaz: Cavaliere ne şanslı! Elinin altında tuttuğu görünümü çoğaltabilmekte – bir uçurumun kenarında oturuyor gibi, görünümün ortasında. Ya da bir *camera obscura*'daymış[1] gibi. Cavaliere odanın öteki yarısını aynalarla örtmüş; günbatımında karşıdaki Capri Adası'nın gölgesi, geceyse ay ışığının harelediği körfez, bazen de yanardağın kraterinden çıkıyormuş gibi görünen dolunay yanıyor bu aynada. Cavaliere odanın aynalı yarısını kuşatan, üzeri brokar kaplı uzun sedirde oturuyor, arkasındaki yastıklara dayanmış, bir kitap okuyor, karıştırıyor kitabı. Ne kadar iyi

1. (Lat.) Karanlık oda. Fotoğraf kamerasının icadını sağlayan optik araç. Araç, bir yanında delik olan bir kutu ya da odadan oluşur. Dışarıdan gelen ışık bu delikten geçince odanın iç yüzeyine 180 derece çevrilerek yansır. Görüntünün rengi ve perspektifi bozulmaz. (Y.N.)

hissediyor kendisini! Ne özleyebilirdi ki şimdi? Burası benim anavatanım.

* * *

Cavaliere üçüncü kattaki oturma odasında. Gri duman sütununun yükselişini, kabarışını ve gökyüzünde dengelenişini seyrediyordu. Gece başlıyordu. Yukarı doğru itilen kızıllaşmış kitleyi seyrediyordu. Catherine yanındaki odada epinet[1] çalıyor. Yoğun lav akıntısı genişliyordu.

* * *

Cavaliere, Bartolomeo Pumo'yla birlikte dağın bayırlarında. Onunla yalnız; bir çift insan, o kadar. Cavaliere kendisinden genç biriyle, genellikle Cavaliere'nin hep yaptığı gibi – ama Bartolomeo bir uşak olduğuna göre bir dayı ya da amca olmak zorunda değil ona karşı. Çocuk o kadar sessiz ve her zamanki gibi uşak olmaktan o kadar uzaktı ki, kendisini onun kılavuzluğuna bıraktı. Her zaman daha çok şey bilen taraf olmamak, yönetilmek hoş bir şeydi. Yalnızca ikisi, doğanın demokrasisi içinde. Başkaları olduğu zaman, Pumo kendi rolü içine çekilir, adaletsizlik zincirinde yerini alırdı.

Kraliçenin kardeşi Arşidük Joseph ziyarete gelmişti, Cavaliere de kraliyet grubunu yeni püskürmeyi seyretmeye götürdü. Bu sefere katılanların rahatını sağlamak için yüzlerce uşakla yola çıkılmasına rağmen, yanardağa yaklaştıkça havanın ısınmasını hiçbir çaba önleyemiyordu. Kral sıkılmaya başladı ve oturmak için tahtırevanını istedi.

1. Bir tür klavsen. (Y.N.)

Çok sıcak, diye gürledi.

Kraliçe, erkek kardeşine öfkeli bir suç ortağı bakışıyla bakarken, beklenirdi bu, dedi.

Kral gülerek, ah karım ne kadar soğuk, dedi. Halden anlar gibi bir şey yoktu bunda. Yakındaki tahtırevana sendeleyerek yürüdü. Bak, nasıl terliyorum kardeşim, diye çığlık attı kral ve şaşkın kayınbiraderinin elini yakalayarak gömleğinin içine soktu. Bu kaba teklifsizlik Avusturyalı arşidükün sevimsizce gülmesine yol açtı. Kral, bir süre sonra tek gözlü oğlanı başında bir şey kıracak kadar terbiyesiz bulduğunu tutturdu. (İhtiyatlı Bartolomeo bulundukları yerde kalmanın kendileri için güvensiz olduğunu söylemişti yalnızca.) Yanardağın fırlattığı bir süngertaşı yığınını incelemekte olan Cavaliere ise oğlanı koruyamazdı.

Cavaliere hiç de demokrat değildir. Ama onun soğuk yüreği belli bir adalet fikrine karşı duyarsız değildir. Londra yakınında bir meyhanede sarhoşken bir garson çocuğun beynini patlattığı ve ne yaptığının farkına varmadan odasına yatmaya çekildiği söylenen büyükbabasının davranışı ona göre değildir. Aklı başından gitmiş olan meyhaneci odasına kadar onu izlemiş ve ona, "Efendim, o çocuğu öldürdüğünüzü biliyor musunuz?" demişti. Cavaliere'nin atası dili dolanarak, "Faturaya onu da yaz," demişti.

* * *

Cavaliere çalışma odasında Lord Palmerston'a gönderilecek bir mektubun ortasında, masasından başını kaldırıyor.

Geldi o şey, diyor Catherine kapıda.

Şey mi? Bir şey olamaz, sevgilim. Bana onun bir varlık olacağına söz verdiler.

Mektubu kurutma kâğıdının altına itti ve ayağa kalktı.

Nerede o?

Karısı gülümsedi. Bir sandıkta, dedi.

Peki, gidip onu çıkaralım.

İnce uzun tahtalardan yapılmış büyük bir sandık içindeydi hâlâ, öyle siyahtı ki biçimini çıkaramazdı insan, gözleri parlıyordu, kaşınıyordu. Pis pis kokuyordu sandık. İki genç uşak kaşınarak iriyarı vekilharç, kendini beğenmiş Vincenzo, mendilini burnunda tutarak kenarda duruyorlardı.

Uşaklar bir hayvan koleksiyonuna başlamak üzere olduğundan korkuyor olmalılar, dedi Catherine.

Bu çevrede yeteri kadar vahşi hayvan var, yanıtını verdi Cavaliere. Ancak bir tane daha eklemeyi düşünüyorum bunlara. Ve ağzı bir karış açık Pietro'yla kıkırdayan Andrea'ya, Eh, zavallı dostumu daha fazla hapiste tutmayalım, dedi.

Andrea birtakım aletler getirdi ve öne doğru bir adım attı.

Ne bekliyorsun? Cesaret! Zararı dokunmaz sana.

Bana bakıyor, ekselansları! Bakışlarını beğenmiyorum.

Elbette sana bakacak. Ne tür bir hayvansın merak ediyor.

Çocuk şaşkın, mıhlanıp kalmıştı. Üstdudağından ter boşandı. Cavaliere hafifçe vurdu kafasına ve manivela ile çekici aldı elinden, sandığı kendisi açmaya girişti.

Parlak siyah Hint maymunu bir çığlıkla fırladı açılan tahtaların arasından ve Cavaliere'nin omzuna sıçradı. Uşaklar geriye sıçradı, haç çıkardılar.

Görüyorsunuz. Bakın ne kadar dostça davranıyor.

Maymun pençesini Cavaliere'nin peruğunun üzerine koydu ve küçük bir çığlık attı. Peruğa bir-iki vurdu, sonra gererek ve açarak siyah avucunu inceledi. Cavaliere onu omzundan çekip almak için kolunu uzattı, ama

maymun ondan daha hızlıydı, yere atladı. Cavaliere bir ip istedi. Maymunun aşağıdaki büyük depoya konulmasını, bağlanmasını ve rahat ettirilmesini emretti. Sonra yeniden çalışma odasına döndü. Lord Palmerston'a yazdığı mektubu bitirdi, Londra'daki kitapçısından almış olduğu maymunlar üzerine kitaplardan birine, beslenmeyle ilgili bölümüne baktı ve Charles'a yazdığı bir mektuba başladı. Bir saat sonra Catherine onu yemeğe çağırmaya geldiğinde Cavaliere maymunun da beslenmesi için emirler veriyordu. Bir kâse pirinç, sulandırılmış ve şekerle tatlandırılmış bir kâse keçi sütü, diye yetkili bir ağızla emirler veriyordu.

Öğleden sonra yeni emanetini ziyaret için mahzene indi. Yüksek bir köşe penceresinin altında bir alan temizlenmiş, bir yatak serilmişti yere, iki kâse de boştu. Maymun, Cavaliere'ye doğru davrandı, ama zinciri durdurdu onu. Ben ip demek istemiştim, diye düşündü Cavaliere. Bir ip yeterli. Maymun zinciri şıngırdatıyor, keskin bir huu huu huu huu sesi çıkarıyordu; on dakika kadar sürdü bu, soluk almak için bile kesmedi neredeyse. Sonunda, soluk soluğa, bitkin yere serildi. Cavaliere ona yaklaştı ve başını okşamak, maymunun kollarındaki uzun tüylere dokunmak, parmaklarını maymunun belinde ve bacaklarında gezdirmek üzere çömeldi. Maymun iki yana sallandı ve yumuşak, şırıltılı bir ses çıkardı, okşamalar bittiğindeyse maymun Cavaliere'nin başparmağını yakaladı ve karnına götürdü. Cavaliere zinciri çözdü, ayağa kalktı, maymunun ne yapacağını görmek için bekledi. Maymun, Cavaliere'ye baktı, çevresindeki koskoca odaya, eşyalar ormanına baktı. Cavaliere, maymunun koşarak üzerine atlayacağını düşünerek sımsıkı duruyordu yerinde. Maymun bilgiç bir tavırla yeni sahibine kafa sallıyordu, sonra büyük bir antik Cicero büstünün (gerçekten de, Cavaliere'nin bildiğine göre bir on yedinci

yüzyıl kopyası) tepesine sıçradı ve onun mermer buklelerini yalamaya başladı. Cavaliere güldü.

* * *

Cavaliere çalışma odasında, Charles'a yazdığı bir başka mektubun sonunda. Maymun bir Minerva heykelinin ayakları dibinde kıvrılmış uyukluyor ya da uyukluyor numarası yapıyor. Kıllı kıçını ve uzun kalın kuyruğunu açıkta bırakan, yerlilerin giydiğine benzer kolsuz, mor bir ceket giymiş, keyfi yerinde. Cavaliere'nin özel krallığının en küçük yurttaşı. Cavaliere mektuba, maymunun gelişine ait kısa bir not ekledi: Bir Doğu Hint maymunundan neredeyse ayrılamaz oldum, daha bir yaşında bile olmayan sevimli, uyanık bir yaratık, yeni bir eğlence ve gözlem kaynağı oluyor benim için.

Cavaliere'nin çağında doğa uzmanları, maymunlarla insanlar arasındaki yakınlıkları belirtmekten büyük zevk alır; ama bundan kendilerinin de etkilendiklerini açıkça söylemezlerdi. Ama maymunlar, insanlardan bile daha sosyal hayvanlardır. Tek bir maymun, maymunların doğası hakkında fikir veremez. Tek bir maymun bir sürgündür – depresyon nöbetleri geçirir, bunlar onun doğuştan gelen zekâsını daha da keskinleştirir. Tek bir maymun insanların gülünç taklitlerini yapmakta ustadır. Cavaliere, Charles'a yaptığı betimlemeyi sürdürüyor, Jack'ın, ben onu öyle çağırıyorum, hafif kahverengi bir sakalla çevrelenmiş zeki, kapkara bir yüzü var. Zekâ konusunda, zekâsına saygı duyduğu, mektuplaştığı kimselerle daha açıktı Cavaliere. O, yani Jack birçok insandan daha zeki, burada onunla arkadaşlık etmek benim yazgım, diye yazıyordu Walpole'a bir mektubunda. Hareketleri daha kibar, tavırlarıysa daha titiz.

* * *

Cavaliere kahvaltı ettiği odada. Yakınında, üzeri akikler, oymalar, kraterden toplanmış lav parçaları ve süngertaşlarıyla kaplı, yeni satın almış olduğu bir vazonun da bulunduğu bir masa. Jack onun yanında. Daha bir ay olmadı, maymun öyle evcilleşti, öyle kolay yönetilir oldu ki, Cavaliere çağırınca geliyor, kahvaltı masasında onun yanındaki bir sandalyeye kuruluyor, Cavaliere'nin tabağından bir yumurtayı ya da bir balık parçasını kibarca kendi tabağına alıyordu. Sıvıları her zamanki içme tarzı –kahve, çikolata, çay, limonatadan hoşlanıyordu– siyah kıllı parmaklarını fincana daldırmak ve yalamaktı. Ama özellikle susadığı zamanlarda fincanı iki eliyle kavrıyor ve sahibi gibi içiyordu. Cavaliere'nin yediklerinden, özellikle portakal, incir, balık ve tatlı herhangi bir şeyi seviyordu. Akşamleyin bazen bir bardak maraschino ya da yerel Vezüv şaraplarından veriliyordu ona. Hiç içki içmeyen Cavaliere, konuklarının Jack'in parmaklarını daldırıp yalamasını izlemesinden hoşlanıyordu. Jack, tıpkı bir çocuk gibi çakırkeyif oluyordu; bu birazcık delişmen, sakallı kart çocuk birden sersemliyor, uykuya dalıyordu.

Jack deniz kabuklarında, düğmelerde ve çiçeklerde, gözünü dikip bakacağı ve oynayacağı zengin bir hazine bulmuştu. Şaşılacak derecede ustaydı. Bir üzüm tanesini dikkatle soyuyor, ağzına atmadan önce yere koyuyor, bakıyor, iç çekiyordu. Yaptığı spor, böcekleri avlamaktı. Sıva çatlaklarını araştırarak örümcek buluyordu, sinekleriyse tek eliyle yakalayabiliyordu. İri, sonuna kadar açık yuvarlak gözleri çalgıya dikili, Cavaliere'nin çello çalışmasını seyrediyordu; Cavaliere haftalık müzikli toplantıda onu ön sırada oturtmaya başlamıştı. Ama çoğu kez müzik dinlerken –müziği sevdiği besbelliydi– tırnaklarını yiyordu; belki müzik onu da sinirlendiriyordu. Esniyor, mastürbasyon yapıyor, kuyruğunda bit ayıklıyordu. Bazen yalnızca geziniyor ya da Cavaliere'yi seyrederek oturuyordu. Belki de sıkılıyordu. Cavaliere hiç sıkılmıyordu.

Maymunun son derece tatlı, güven verici bir huyu vardı. Cavaliere'nin elinden tutar onunla yürürdü, aynı zamanda öteki eliyle yere dokunarak kendi yürümesine yardımcı olurdu. Cavaliere maymunun rahat etmesini sağlamak için hafifçe öne eğilmek zorunda kalıyordu. Duruşunu değiştirmekten hoşlanmazdı, onun yerine bir çocuk da istemiyordu. Maymuna davranışına birazcık alay, birazcık gaddarlık, bir tutam yoksunluk eklemeye başladı. Sütüne tuz. Başına bir sille. Cavaliere sabahın erken saatinde onun yanına geldiğinde, huu huu huu huu, diye ağlıyordu maymun. Jack onun elini tutuyor, Cavaliere geri çekiyordu.

Bir sabah, Cavaliere mahzendeki depoya gittiğinde, maymunun şiltesini boş buldu. İpini çiğneyip koparmıştı. Gizleniyordu. Alıngan Cavaliere çalışma odasına kapandı. Uşaklar sövüp sayarak aramadık yerini bırakmadılar konağın. Üçüncü gün onu, Piranesi'nin şömine tabları üzerine, onarılamayacak derecede kemirilmiş deri ciltli bir dosyayla şarap mahzeninde buldular. Alessandro ipini boynuna takmak üzere ona doğru yürüdü; maymun hırladı ve elini ısırdı. Cavaliere çağrıldı. Jack korkuyla sindi ama Cavaliere'nin kendisini almasına ses çıkarmadı. Maymun, Cavaliere'nin peruğunu çekti. Cavaliere daha sağlam tuttu onu. Jack sanki kendi doğasını yeniden gözden geçirmek için bir inzivaya çekilmişti; daha da maymunca kurnaz, huysuz, daha da istekli ve yaramaz çıktı inzivadan. Cavaliere sahte bir çocuk istemiyordu. Sahte bir korumalık, bir dalkavuk istiyordu... ve zavallı Jack ne denirse boyun eğecek kadar sefilce seviyordu onu. Eğitimi başlayabilirdi artık. Cavaliere'nin gerçek amacına hizmet etmeliydi.

Jack'ı sıkıca bacaklarının arasına kıstırarak ona koleksiyonlarına bakan ziyaretçileri, elini alnına siper eden

bir uzmanı taklit etmesini öğretti. Gözlerini kaldırdıklarında Cavaliere'nin maymununu bir büyüteçle bir vazoyu incelerken ya da bir kitabın yapraklarını merakla karıştırırken, bir akik taşını avucunda çevirerek ışığa tutarken görürlerdi. Çok değerli. Evet. Kesinlikle. Evet, görüyorum. Çok ilginç. Jack, bir gözünde mercek, gözlerini kısarak bakar, başını yukarı çevirir, kaşır, sonra incelemesine dönerdi.

Sahte mi?

Sahte!

Sahte!!

O zaman Jack yumuşar ve elindekini yere bırakırdı. (Eğer maymun gülümseyebilirse, gülümsemiş de olabilir.) Sadece bakar. Çok fazla dikkat edemez.

Cavaliere'nin ziyaretçileri maymuna güler. Cavaliere kendine güler.

Cavaliere, maymununun hizmetçilere ve Catherine'e eziyet etmesine bile göz yumuyordu. Catherine maymunun kocasını kendisinden ayıracak kadar beğeniye ve eğilime sahip olmasından nefret ediyor, ama sanki hayvana bağlanmış gibi davranıyordu. Jack, Catherine'in odadan çıkıp tuvalete gideceğini seziyordu sanki, o zaman arkasından koşuyor ve gözünü anahtar deliğine yapıştırıyordu. Jack, Catherine'in karşısında dikkatle mastürbasyon yapıyor, Cavaliere onu balık avına götürdüğündeyse, uşak Gaetano'nun organını elinden bırakmıyordu. Açık saçık soytarılıkları sahibini eğlendiriyordu. Hatta bir keresinde bir vazoyu devirdiğinde, Cavaliere pek fazla kızmamıştı ona (aslında, fazla değerli bir parça da değildi, onarılınca kimse farkına varmazdı). Jack, Cavaliere'nin yaşamında, her şey boş, her şey boş, diyen bir dipnottu.

* * *

Dünya tek merkezli anlamsızlık çemberlerinden oluşmuşa benziyordu. Merkezde Cavaliere, Jack'le birlikte dönüyordu. Toplumsal hayvanat bahçesinde her şey önceden tahmin edilebilirdi. Bir başka diplomatik atama görmeyecekti. Yaşamının, sonuna kadar nasıl gideceğini biliyordu: rahat, ilginç, tutkuların çalkantısından uzak. Yalnızca yanardağ bir sürpriz olmayı sürdürüyordu.

1766, 1767, 1777... 1779. Her patlama bir öncekinden daha büyük, her biri felaket beklentisini daha da ilginç kılıyor. Bu seferki hepsinden daha büyüktü. Portici yakınındaki köy evinin kapıları ve pencereleri menteşelerinden sarsılıyordu. Jack sinirli sinirli ortalıkta zıplıyor, masaların altına saklanıyor, Cavaliere'nin kucağına sıçrıyordu. Uşaklar gibi maymundan hiç hoşlanmayan Catherine, onun küçük kişiliği, küçük korkularıyla ilgileniyormuş görüntüsünü vermeye çalışıyordu. Jack'a bir miktar Laudanum verildi. Catherine klavsenine döndü. Hayran olunası Catherine, diye düşündü Cavaliere.

Cavaliere, terastan seyrederken beyaz buharın birçok kez dağın kendisi kadar yüksek ve oylumlu kümeler halinde yukarılara fırladığını, yavaş yavaş siyah damarlarla dolduğunu gördü, tıpkı Genç Plinius'un kendi zamanındaki püskürmeyi betimleyişi gibi: bulutun taşıdığı toprak miktarına göre, ***candiada interdum, interdum sordida et maculosa*** (bazen beyaz, bazen kirli ve lekeli). Arkasından bir yaz fırtınası geliyor, yakıcı sıcaklar oluyor, birkaç gün sonra da kraterden kızıl bir ateş kaynağı yükseliyordu. İnsan geceleyin, birkaç mil ötedeki dağın kederli alevlerinin parlaklığında yatakta okuyabilirdi. Royal Society'ye yazdığı bir mektupta Cavaliere, bu kara fırtına bulutlarını ve zikzaklı şimşek parıltılı alev sütununu korkutucu değil de güzel olarak betimliyordu.

* * *

Ne kadar öfke, ne kadar suça katılma karmaşası, kafanızda yeteneğiniz hakkında hissedebileceğiniz ne kadar kaygınız varsa hepsini yanardağa yansıtıyorsunuz. Sade, Napoli'de, o zaman hareketsiz olan Vezüv yakınındaki beş aylık konukluğundan, şiddet yaratabilen herhangi bir şeyin kendisine esinlediği kötülük düşlemleri götürdü beraberinde. Yıllar sonra ***Juliette***'inde bu şampiyon günahkâr için bir yanardağ sahnesi yazacaktı: Kadın iki arkadaşıyla zirveye tırmanır, bunlardan biri, hemen ateşli uçuruma attığı sıkıcı bir adam, ötekiyse kraterin kenarında çiftleştiği çekici bir adamdır.

Sade, doygunluğu merak ediyordu; kışkırtma olmaksızın tutkuyu kafası almıyordu. Cavaliere duygu taşmasını merak etmiyordu. Onun için yanardağ, uzun uzun düşünmek için bir uyarıydı. Vezüv kadar gürültülü bir yanardağ, koleksiyonlarıyla birlikte yaşadığına benzer bir şey sunuyordu ona. Sessizlik adaları.

* * *

1779 Mayıs'ı. Erimiş kayaların turuncu kızıllığı Vezüv'ün yamaçlarına vurmuştu. Cavaliere soluk gri renkli gözlerini açmış kımıldamadan duruyordu. Ayaklarının altında toprak titriyordu. Kirpiklerinin kıllarının, kaşlarının yakıcı havanın yukarı fışkırmasıyla hareket ettiğini hissedebiliyordu. Daha yükseğe tırmanamadılar.

Tehlike yerde değil, öldürücü, boğucu havadaydı. Ayaklarını yere sımsıkı basmış, dalgalar halinde kabaran dumandan ve gerilerine düşen kayalardan yere çivilenmiş, çaprazlama hareket ediyorlardı, duman altında kalmamak için hep rüzgâra karşı, lav akıntısından uzağa yürüyorlardı. Rüzgâr yön değiştirdi, yüzlerine haşlak kükürt fışkırtmaya başladı. Kör edici, boğucu duman çevrelerinde hızla dönüyor, iniş yollarını kesiyordu. Solda

bir uçurum. Sağda lav akıntısı. Gözlerini dikmiş, dumanda kaybolan Bartolomeo'yu arıyordu. Neredeydi bu çocuk? İşte orada, yanlış yöne gidiyor, bağırarak ve kendisini izlemesini işaret ederek. Buradan!

Ama kocaman, en az yirmi metre kalınlığında turuncu, yağlı, korkunç bir lav akıntısı yolu tıkıyordu.

Buradan, diye bağırıyordu Bartolomeo, öteki yanı göstererek. Cavaliere'nin giysileri içten içe yanmaya başlamıştı. Duman akciğerlerini yırtıyor, gözlerini yakıyordu. Gözlerinin önünde ateşten bir nehir uzanıyordu. Bağırmayacağım, dedi kendi kendine. Ölüm buymuş demek.

Gelin, diye bağırıyordu Bartolomeo.

Gelemiyorum, diye inliyordu Cavaliere, çocuk lavlara doğru koşarken, onun zihni gerilere doğru dönüyordu. Soluk kesici duman, çocuğun bağırışları – kendi içine gömülmüştü. Bartolomeo lavın kenarına hafifçe bastı ve karşıya geçmeye başladı. Su üzerinde yürüyen İsa bundan daha fazla şaşırtamazdı ardından gelenleri. Çocuk erimiş yüzeyde batmıyordu. Cavaliere onu izledi. Et üzerinde yürür gibiydi. Hareket ettiği sürece lavdan kabuk onun ağırlığını taşıyacaktı. Birkaç saniye içinde bu zor geçişi yaptılar, öteki tarafta yine baş rüzgârı vardı, dumanları püskürtüyordu. Cavaliere kavrulmuş çizmelerini gözden geçirirken Bartolomeo'ya baktı, kirli yumruğuyla o güzel gözlerini ovuşturuyordu. Hemen hemen yaralanmaz olmak gibi bir şeydi bu. Kyklop'larıyla birlikte Cavaliere, soytarısıyla birlikte Kupa Kralı, dokunulmaz değil belki ama onunla, güvende.

* * *

1779 Ağustos'u. Cumartesi, saat sabahın altısı. Büyük sarsıntı, Cavaliere'nin dağın eteğindeki villasının temellerini sarsmış olmalıydı, daha kötü bir şey yapma-

mışsa eğer. Ama o kentteki evdeydi, gözlem odasının güvenliğinde dağın gökyüzüne kızıl sıcak taş yağmuru fırlatışını seyrediyordu. Bir saat sonra, bir sıvı ateş sütunu yükselmeye başladı ve kısa zamanda şaşırtıcı bir yüksekliğe ulaştı, dağın yüksekliğinin iki katı, üç bin metre yüksekliğinde ateşten bir sütun, siyah duman üfürükleriyle benekli, ara sıra şimşeğin zikzakları bölüyor görüntüyü. Güneş kaybolmuştu. Siyah bulutlar Napoli'nin üzerine iniyordu. Tiyatrolar kapanmış, kiliseler açılmış, yürüyüş alayları oluşturulmuştu, insanlar mumla aydınlatılmış sokaklarda Aziz Ianuarius'un türbelerinde toplanmış, diz çökmüştü. Katedralde kardinal azizin kanının bulunduğu ufak şişeyi herkesin görmesi için havaya kaldırdı ve elleriyle ısıtmaya başladı. Cavaliere mucizeyi değil dağı kastederek, bunu yakından görmeye değer, diye düşünüyordu. Bartolomeo'yu çağırtmış ve ısınmış caddeler boyunca at sırtında, kır gecesine dalmış, simsiyah yollardan, yapraksız yanmış ağaçlar ve kömürleşmiş bağ kütüklerini geçip yanan dağa doğru yola çıkmıştı.

Birden püskürme durdu ve Vezüv'ün üzerindeki cüruf yığınları ile yukarı yamaçlardaki ufak lav dereciklerı dışında, her şey karanlığa gömüldü. Bir saat sonra, dolunay gökte yükselirken Cavaliere, siyah maden cürufu ve tozla yarısına kadar dolmuş, sıcaktan büzülmüş bir yamaç üzerinde bir köye vardı. Ay daha da yükselmişti. Çöküntüler, pul pul döküntülerle kaplı karanlık köy rengini yitirmiş, ayın yüzeyine dönüşmüştü.

Cavaliere atını Bartolomeo'ya teslim ettikten sonra ayın aydınlattığı, parlak renkli küller ve donuk kayalarla tıkanmış sokaklarda dolanmıştı. Köy yüzlerce kilo ağırlığındaki kayalarla dövülmüştü; evlerden pek azı yanmıştı, ama gördüğü her pencere kırılmış, çatılardan bazıları çökmüştü. Ellerinde yanan odun parçaları tutan, saçları başları kir içinde insanlar, öykülerini ona anlatmak isteye-

rek yanında yürüyorlardı. Evet, evlerinden dışarı çıkmamışlardı, başka bir seçenekleri var mıydı? Başlarına yastıklar, masalar, iskemleler ya da şarap fıçılarının kapaklarını tutup dışarı fırlamış olanlar, taşlardan yaralanmış halde ya da sıcak, toz ve kükürtten boğulmak üzereyken geri kaçmıştı. Dehşet öyküleri duyuyordu Cavaliere. Daha sonra, henüz ortada bir şey yokken, bir gün önce gizemli bir biçimde ortadan yok olmuş, bodruma sığınmış bir aileye bakmaya götürüldü. ("Hiç kimse onlara bodruma gitmelerini ya da orada kalmalarını söylemedi, ekselansları!") Bodrumun alçak giriş yerinde, köylülerden biri, elindeki yanar odunla ileri doğru adım attı, aydınlattığı doğal bir tabloydu sanki. Anne, baba, dokuz çocuk, bir sürü kuzen ve bir çift büyük ana baba: Hepsi de gözlerini karşıya dikmiş, toprak duvara dimdik yaslanmış oturuyordu. Giysilerine hiçbir şey olmamıştı. Yüzleri buruşuk değildi – demek havasızlıktan ölmemişlerdi. Dış görünümleri, saçları dışında tamamen normaldi, köylüler peruk takmadıkları için, beyaz tozun kalınlaştırdığı cansız saçları onlara heykel görünümü veriyordu.

Onları öldüren şeyin ne olduğunu araştırmak ilginç olurdu, diye düşündü Cavaliere. Yerin altından gelen şiddetli bir yanardağ sarsıntısı mı? Öldürücü bir volkanik gazın hızla yayılması mı? Arkasında duran çocuk, genç Bartolomeo, kesin bir biçimde yanıtladı onun düşüncesini. Korkudan ölmüşler, efendim.

6

Kupa Valesi, ekimin sonuna doğru geldi. Ondan başkası olamazdı tabii ki. Cavaliere, onun kim olabileceğini önceden kestiremediği için kızıyordu kendine.

Gerçekten de bir akraba, Cavaliere'nin kardeş torunu olan William Backford, o sıralar yirmi yaşındaydı, son derece zengin, ince, ironik bir hayalî yaşamöyküleri kitabının yazarı, atak bir koleksiyoncu ve uzman, inatçı, kendi dertlerini büyüten, yeni yerler, değerli şeyler görmeye, yeni deneyimler geçirmeye doymayan bir genç. Büyük Tur'un kısaltılmış, duraksız bir türü (İngiltere'den ayrılalı henüz iki ay olmuştu) onu bu en güneydeki durağına rekor bir hızla getirmiş, Cavaliere'nin konukseverlik sahiline tam zamanında atmıştı; Güney Avrupa'nın, tıpkı aybaşından hemen önceki günlerde yaşanana benzeyen, huzursuzluğu, sinirliliği, coşkusal duyarlılığın nedenini açıklamakta kullanılan büyük rüzgârlarından (mistral, fön, sirokko, tramontana) biri olan sıcak rüzgâr başlamak üzereydi, mevsimsel olarak ortaya çıkan toplu bir PMS[1] yani. Hava sıkıntılıydı. Köpekler pislik içindeki dik sokakları uluyarak dolaşıyordu. Kadınlar yeni doğmuş çocuklarını kilise kapılarına bırakıyordu. Gözleri parlayan, yorgun, her zamankinden daha egzotik düşlerle heyecanlanmış William brokar bir sedire uzanmış, hepsi bu kadar değil, herhalde. Daha fazlasını göster bana. Daha. Daha, diyordu.

Cavaliere bu genç akrabasında kendisine benzer birini görüyordu: hiçbir zaman, uzun bir yaşamın bir ânında olsun, asla sıkılmayacak ender bir tür. Ona koleksiyonlarını, ganimetlerini, armağan kalıtını gösterdi. (Bu oğlanın İngiltere'nin en zengin adamı olduğunu ya da yakında böyle olacağını unutamazdı tabii.) Harika şeylerle dolu dolaplar. Duvarlarda, çoğu on yedinci yüzyıl, İtalyan yapıtı olan üç ya da dört sıra asılı tablolar. Etrüsk vazolarım bunlar, diyordu Cavaliere. Muhteşem, diyor-

1. *Premenstrual Syndrome*: Aybaşı öncesi sendromu. (Ç.N.)

du William. Yanardağ kaya koleksiyonumdan bir örnek. Düşlere girecek şeyler bunlar, diyordu William. Bu da benim Leonardo'm, diyordu Cavaliere. Sahi mi, diyordu, William. Delikanlının yorumları şaşılacak derecede zekice, övücüydü. Her iki tarafta da gerçek bir beğeni coşmuş durumdaydı. Ama Cavaliere'nin yeni (kendisinden daha yukarıda, daha zor) bir yeğene gereksinimi yoktu. Buna gereksinimi olan Catherine'di, bir can yoldaşı ve gölge bir oğul edinmek için alçakgönüllü, tutkulu bir çaba göstermiş olan Catherine.

Her ikisi de, diğeri tarafından ânında takdir edildiğini hissediyordu. William, Catherine'e anlatıyordu. Catherine de ona. Her bakımdan birbirinin benzeri olmak hoşlarına gidiyordu – kıvırcık saçlı, yenmiş tırnaklı, yakışıklı, gelişmiş delikanlı, iri, hafifçe dalgın gözleriyle kırk ikisinde incecik kadın. Farklı kuşaklardandılar, çok farklı yaşantıları olmuştu. Ama yine de birbirinin aynı birçok beğenileri ve düş kırıklıkları var. Her biri bir acı ve özlem paketini açarken, öykülerden sırdaşlığa geçiyorlardı. Daha genç ve bir erkek olduğu için, başlamanın kendi hakkı olduğunu düşünüyordu William.

Belirsiz özlemlerle dolu (öyle söylüyor ona şimdi) iç yaşamından söz ediyordu. Memleketindeki, Fonthill'deki yaşamını anlatıyordu, odalarında sinirli sinirli dolaşışından, doyumsuzluk ve delice düşlerle (hangi yaşa gelirse gelsin asla vazgeçmeyeceğini düşünüyordu bunlardan) dolu bir insan olan kendisini ağlatan kitaplar okuduğundan, annesinin, öğretmenlerinin, çevresindeki herkesin aptallığına kızdığından söz ediyordu.

Genç Werther'in Acıları diye bir kitap okumuş muydu? Her satırından deha parıltıları taşıyor.

Catherine'in geçmesi gereken bir sınavdı bu.

Evet, diyordu o. Ben de severim o kitabı.

Her şey birdenbire olur. Zaman zaman partilerden

ya da konserlerden tanıdığınız ve aklınıza bile getirmediğiniz bir kişi vardır. Sonra bir gün bir kapı ardına kadar açılır ve bir sonsuzluk çukuruna doğru sendelersiniz. Şaşkın ama yine de gönül borcu duyarak sorarsınız: Bu engin ruh o... o... o olabilir mi? Evet.

Seninle yalnız kalmak istiyorum. Ben de canım, sizinle.

Cavaliere, Portici yakınındaki villasında çalışma odasından onların terasta yan yana, konuşmadan oturduklarını görüyordu. Terastan, mersin ağaçları ve sarmaşıklarla çevrili çardakta ağır ağır dolaştıklarını görüyordu. Koridordan, onları piyanonun başında birlikte görüyordu. Ya da Catherine çalıyor, William ise üç ayaklı küçük bir sehpanın yanındaki kanepeye uzanmış, Cavaliere'nin kitaplarından birini karıştırıyorken. Cavaliere, Catherine'in kendine uygun bir kişiyle, kadını Cavaliere'nin kendisine yeğleyen bir kişiyle birlikte olmasından mutluydu.

Catherine ve Cavaliere'nin yaptıkları gibi birlikte çalmakla kalmıyorlardı. En etkileyici sesi, en yürek paralayıcı dekreşendoyu çıkarmada birbiriyle yarışarak birlikte doğaçlamalar yapıyorlardı.

Catherine gizli gizli beste yaptığını itiraf ediyordu. Kendi "parçacıklarını" hiç kimse için çalmamıştı. William onları kendisi için çalmasını rica ediyordu ondan. İlki hızlı, neşeli ezgili bir minuetti. Minueti beğenmesi cesaretlendirmişti Catherine'i, öbür parçalarının daha özgür biçimleri, daha ciddi bir kalıbı vardı: uzun, yakınan akorlarıyla ağır, sorgulayıcı.

William her zaman beste yapmak istediğini, ama kendisinde yaratıcılık ateşi bulunmadığını bildiğini itiraf ediyordu. Catherine bunu bilemeyecek kadar genç olduğunu söylüyordu ona.

Hayır, diye başını iki yana sallıyordu, ben ancak düş kurmasını bilirim, ama –başını yukarı kaldırıyordu– dal-

kavukluk değil bu. Siz büyük bir müzisyensiniz, Catherine. Müziği sizin kadar duyan bir kimseyi dinlemedim bugüne dek.

Mozart için çaldığımda, diyordu Catherine, tabureye otururken titriyordum. Babası farkına vardı bunun, babasının farkına vardığını gördüm.

Ben her şeyden çok korkarım, diyordu William.

Her ikisi de (nihayet!) bir başkası tarafından anlaşıldığını hissediyor. William herkes tarafından yanlış anlaşılmanın, kendisi gibi bir insanın yazgısı olduğunu düşünüyordu. Kendisini eksiksiz anlayan bu melek kadın vardı artık. Catherine hatalı olarak erkek kendini beğenmişliğinden kurtulduğunu düşünmüş olabilirdi.

William gönül okşayıcı armağanlar getiriyordu ona. Çok kozmopolitçe bir ilişki. Zeki, kültürlü, kibar, kendisinden yaşlı bir kadın bulmuştu: Her delikanlı bir yetkeye gereksinim duyar. Catherine'inse artık mümkün olmadığını sandığı bir yaşta, yaşamında yeni bir erkek var: Her kadın kendisine eşlik edecek, kendisini koruyacak bir erkeğe gereksinim duyar ya da duyduğunu sanır.

Catherine başından beri sarayın her şeyine bedensel bir nefret duymuştu – bu büyük burjuva, tepeden tırnağa soylu Cavaliere'den daha titizdi. Kocası bu durumu, Catherine'in bir münzevi olduğunu düşünerek ve ona daha çok saygı duyarak içine sindiriyordu. "Catherine bir münzevi yaşamını yeğliyor," cümlesi Charles'a yazdığı bir mektupta severek kullandığı bir abartmaydı, aslında çoğu zaman kralın yanında olan kendisiydi. Aralarındaki birlik birbirlerinden farklı olduklarını kabule dayanıyordu: Çoğu çiftlerin –iki kardeş, karı ve koca, patron ve sekreter– rolleri bölüşmeleri gibi bir şey. Sen köşeye çekilirsen, ben hep ortada olacağım; sen konuşkan olursan, ben az konuşur olacağım; sen etli butlu olursan, ben ipince olacağım; sen şiir okursan, ben motosikletimi onaracağım. Catherine ve William birbirinden çok farklı

iki insanın aslında ne kadar benzer oldukları savını doğrulayan bir çift oluşturuyorlardı.

Biri diğerinin hoşuna giden şeyleri yapmak istiyor, öteki de onun hoşuna giden şeyleri. Aynı müzikle, aynı şiirle etkileniyor, aynı müziğe, aynı şiire hayranlık duyuyorlar; aynı şeylerden (hayvan öldürme, amiyane konuşmalar, aristokrat salonların ve antika sarayın entrikaları) nefret ediyorlar.

Yaşamı kaçınılmaz bir biçimde hayvan öldürme, amiyane konuşmalar, salon ve saray entrikalarıyla dolu olan Cavaliere, Catherine'in konuşacağı bir kimsesi, duyarlı olabileceği biri olmasından mutluydu. Gereğinde bu, bir erkek de olabilirdi –garip biçimde, Catherine hemcinslerinin eşliğinden pek hoşlanır görünmüyordu– ama bu adam annelik edebileceği kadar genç biri olursa, hele bir de başka erkeklerin sevgilisi olursa, Cavaliere'nin uygunsuz gelişmelerden rahatsız olmasına gerek kalmazdı.

Cavaliere, Catherine'in bu delikanlının yanında hemen hemen genç, daha mutlu göründüğünü kıskançlık duymaksızın, hayır, onaylayarak gözlemliyordu.

İkisi, Napoli'nin ve körfezin manzarasını seyrederek terasta oturuyordu. Saat altıydı şimdi, içeriye, pencereleri Vezüv'e bakan bir odaya girmişlerdi. Catherine'in çok sevdiği hizmetçi kız çay getirdi. Işık yumuşamış, donuklaşmıştı. Mumlar yakıldı. Hizmetçilerin koşuşturmaları, ağustosböceklerinin cırlamaları, duyacakları türden sesler değildi onların. Dağ gürüldese, onu bile duymazlardı.

Uzun bir susuştan sonra, Catherine piyanoya gitti. William nemli gözlerle dinliyordu.

Lütfen şarkı söyleyin, dedi Catherine. Çok güzel sesiniz var.

Benimle bir düet yapmaz mısınız?

Oo, diye güldü Catherine. Ben şarkı söylemem. Söylemesini sevmem. Hiçbir zaman... şey...

Ne, sevgili Catherine?

Cavaliere geceleyin kralın hayvan katliamından yeni çıkmış, çizmeleri ayağında, üstü başı kana bulanmış geldi ve onları piyanoda birlikte hafif hafif güler, gözleri parlar durumda gördü. Ama ben de duyarlıyım, diye düşündü. Ama şimdi duyarlılıkları anlamayan biri rolü biçilmiş bana.

* * *

William'in yumuşak tenor sesi son notada bir süre devam etti, sonra kayboldu. Piyanonun sesi, bu çalgının etkileyiciliğinin tam yüreğine, işitilmezliğe doğru indi.

Catherine, diye mırıldandı William.

Catherine ona döndü ve başını salladı.

Hiç kimse beni sizin anladığınız kadar anlamadı, dedi. Siz meleksiniz. Siz değerli bir kadınsınız. Burada, sizin sevecen etkiniz altında kalabilseydim, tamamen iyileşirdim.

Hayır, dedi Catherine. İngiltere'ye, görevlerinize dönmelisiniz. Sizin aşırı duygusallığınız sonucu olan, çok sevecen bir yüreğe sahip oluşunuzdan gelen bu zayıflığınızı yeneceğinizden hiçbir kuşkum yok. Bu tür duygular, sonunda geçen hastalık ateşlerine benzer.

Memlekete dönmek istemiyorum, dedi, onun elini tutabilmek istiyordu. Ne kadar güzel görünüyordu şimdi. Catherine, burada sizinle kalmak istiyorum.

William belirsiz, egzotik şeylere karşı sınırsız bir arzu biçimini alan ruhsal bir rahatsızlık çektiğini düşünüyor. Kendisine karşı bağışlayıcı, övgü doluydu. Ne yazık ki kucaklamak istediği şeyi kucaklamasına izin verilmiyordu. En büyük rahatsızlık cinsel rahatsızlıktır. Hayatının aşkı, karşılaştıklarında on bir yaşındaydı ve bir sabah oğlanın yatağında yakalanmadan önce dört yıl

William ona kur yapmış, sevip okşamıştı. Vikont Courtenay evini William'a kapatıp oğluna bir daha yaklaşacak olursa hakkında dava açmakla tehdit edince, William, Manş Denizi'nin ötesine geçti ve güneye vurdu.

Eski göklerin altında sığınak arıyordu. Ama değişiklik ne olursa olsun, huzursuz cinsel sürgünü doyurmaz. Hiçbir yer yeteri kadar yaban, yeteri kadar yabancı değildir. (Daha sonra anımsanıncaya, anlatılıncaya kadar.) Güneyin kuzeyinde, aynı rezaleti yeniden yarattı, bu kez de sıvışmak zorunda kaldı: Venedikli soylu bir ailenin on beş yaşındaki oğluna karşı duyulan bir ihtiras, bir başka öfkeli babanın bunu zamanında anlaması onu kentten kovdurmuş, yarımadanın sonuna –Napoliten büyüye, Napoliten uyuşukluğa ve Catherine'in yalnız yüreğine– kadar sürmüştü onu.

* * *

Catherine kendisini daha güçlü ve (Cavaliere'nin de fark ettiği gibi) daha güzel hissediyor. William onun sevecen etkisi altında düzeliyordu. Sığınacak bir liman bulmuşlardı, özel yaşamın en güçlü değişkeni: gönüllü bir toplumsal sürgünlük. Her ikisi de kendisini ötekinin, başkalarını dışarıda bırakan dostluğuna açtı.

Tabii sözcüğün tam anlamıyla yalnız değillerdi. Herhangi bir lorddan daha zengin bir insan olan William, öğretmeni, sekreteri, kişisel doktoru, vekilharcı, aşçısı, ekmekçisi, belleğinde saklamak istediği görünümleri kendisine çizecek bir ressamı, üç oda hizmetçisi, bir uşağı, vb. vb... olmadan yolculuk edemezdi. Catherine ile Cavaliere ise, kentteki konak, Portici'deki krallık sarayının yanındaki villa, Caserta'daki elli odalı av köşkü için geniş bir hizmetli ordusuna sahiptiler. Her yerde, her şeyi olanaklı hale getiren hizmetçiler vardı, ama bu hizmetçiler

No oyunlarında bir karakterin ağır, iri kostümünü düzeltmek ya da bir sahne donanımını sağlamak için sahneye giren siyah figürler gibi yok sayılırlardı.

Evet, yalnızdılar.

Yasak bir şeyin heyecanını taşıyan bu ilişki, Cavaliere'nin gözü önünde, onun yardımıyla yürütülüyordu. Sonuna kadar gitmeyecek biçimde tasarlanmış olsa da, bir romanstı yine de. Onların birbirlerini sevmelerini kolaylaştıran şey, her ikisinin de ayrı ayrı bir başkasına doyumsuz bir biçimde âşık olmalarıydı. Gerçekten de, Catherine'in yirmi iki yıllık evlilikten sonra Cavaliere'ye köle gibi âşık olması, William'ınsa kendi çevresindeki yakından korunan ergin oğlan çocuklarına karşı duyduğu yakıcı tutkular, bir kaygı, bir şey yapma gereğini duymaksızın birbirlerine âşık olmalarını kolaylaştırıyordu.

Hem âşık olup hem de bunun farkında olmadıkları için, aşk üzerine genellemeler yapmayı seviyorlardı. Bundan daha zalimce, bundan daha tatlı bir şey var mı, diye düşünüyordu William. İnsanın yüreği o kadar dolu olur ki, konuşamaz. Yalnızca düş görür ve şarkı söyler – bu duyguyu siz tanırsınız, Catherine, tanıdığınızı biliyorum. Yoksa hissettiğimi; ama herkesten saklamak zorunda olduğum şeyleri bu kadar iyi anlayamazdınız.

Aşk hep bir özveridir, diyordu, neden söz ettiğini bilen Catherine. Ama seven kimse, kendini sevilmeye bırakandan daha çok şeye sahiptir.

Mutsuz olmaktan nefret ediyorum, diyordu William.

Ah, diye içini çekiyordu Catherine ve kendisini mutsuz düşünmek hakkına sahip olmaksızın mutsuzluğunun uzun öyküsünü düşünüyordu: Kendisiyle evlendiği için Cavaliere'ye hâlâ öyle gönül borcu duyuyordu ki. Evcil birisi olduğunu düşündüğü –ve bu düşüncenin ortaya çıkardığı kendini beğenmişlikten dolayı kendini hor gördüğü– için gaga gibi uzun burnuyla, ince bacak-

larıyla, açık, kesin cümleleriyle, değişmez bakışlarıyla çok çekici bulduğu zarif kocasına karşı çirkin bir yavru ördeğin duyduğu saygıyı duyuyordu. Bir günden uzun bir süre evden ayrılmasın, onu özlüyor, bir odaya girip de kendisine doğru yönelmesin, dizlerinin bağı çözülüyordu hâlâ. Onun siluetini seviyordu.

Beni yargılamıyor musunuz, diye mırıldanıyordu William.

Siz zaten kendi kendinizi yargılıyorsunuz, sevgili çocuk. Yapacağınız tek şey, amaçladığınız daha iyi yolda yürümeye devam etmektir. Dürüstlüğünüz, duygu inceliğiniz, çaldığımız müzik, bütün bunlar sizin yüreğinizin tertemiz olduğunu söylüyor.

Yaşamları birbirinden ne kadar farklı, William'ınkiyse ne kadar kirli olursa olsun, birbirlerinin aslında tertemiz olduklarını karşılıklı onaylamalar.

William yumuşak, suçlu bir tutkunun tuzaklarına düşme! Catherine her şeyi o kadar zor onaylayan bu kadın, delikanlının, kendi hemcinsine karşı duyduğu aşkı böyle adlandırıyordu. William'ın eşcinselliği Walpole ile Gray'in dostu, kendi kendisine Baron d'Hancarville adını vermiş olan bu çapkın bilimadamının koruyucusu olan Cavaliere'yi hiç şaşırtmamıştı (adam Cavaliere'nin vazoları üzerine ciltlerce deneme yazmıştı): Özellikle antik yapıtların koleksiyoncular ve uzmanlar dünyası, o zaman bile büyük oranda, kendi hemcinslerini seven insanlardan oluşuyordu. Cavaliere cinsel bağnazlık göstermemekle gururlanırdı; ama bu hazzın, ona düşkün olanı toplumsal bakımdan uygunsuz durumlara düşüren, bazen de ne yazık ki tehlikeye sokan bir olumsuzluk olduğunu düşünüyordu. Büyük Winckelmann'ın, on iki yıl önce Trieste'de adi bir oteldeki korkunç sonunu kimse unutamıyordu: Roma'ya götürmekte olduğu hazinelerinden bazılarını gösterdiği genç bir sokak ibnesi tarafından bı-

çaklanarak öldürülmüştü. William, dikkatli ol! Kendi sınıfından oğlanlardan ayrılma.

* * *

Her ikisi de uyumsuz, sahip olamayacakları şeyi seviyor. Ve bağlaşıklar. Catherine onu koruyor; William onun kendisini çekici hissetmesini sağlıyor. Böyle hoş bir biçimde birbirlerine gereksinimleri var. Âşık oldukları sanılsa ne kadar hoş olur onlar için. Bu, William kadınların âşığı olabilecek biri, Catherine ise hâlâ çekici biri gibi görünüyor anlamına gelirdi. Her ikisi de, her türlü sakınımı bir kenara bırakabilecek kadar cesur canlar gibi davranabilselerdi. Çok ender olarak yatakta biten bu ilişki, heteroseksüel romantik aşkın klasik biçimlerinden biridir. Tamamlanma yerine yükselme vardır. İki kişilik gizli bir cemiyet olarak hep yukarıdaydılar, ayakları yere basmıyordu, suç ortaklığı heyecanlandırıyordu onları.

Sesleri daha da pesleşmiş, duraksayarak konuşuyorlar. Elleri piyanonun tuşlarında birleşmiş, kadının yüzü erkeğinkine doğru eğik, neredeyse değiyor. İçli gülümsemeler, soluk alamamalar, Scarlatti'nin, Schubert'in ve Haydn'ın içe işleyen güzellikleri. Yanardağın kasılmaları umurlarında mı! Hiçbir şey onların dikkatini dağıtamaz.

Catherine çalarken William görebiliyordu müziği. Onun nazikçe vuran ayaklarından yukarı doğru yükselen, bedeninden akan, ellerinin uçlarından dışarı çıkan bir yaydı müzik. Öne doğru eğiliyordu, alnından aşağı düşen pudralanmamış bir saç teli, klavyeyi kucaklarmış gibi bükülmüş hafifçe sarkmış kollar, duygunun biçimlendirdiği parlak bir yüz, sessiz bir inilti ve şarkı için aralanmış dudaklar.

Bir âşık, Catherine'in piyanoda neler dile getirdiğini tanırdı; bir âşıkla birlikteyken bunu istemeden belli eder,

herkes tanık olurdu. Yüz buruşturarak, ürkerek, içini çekerek, başını sallayarak, mutlu mutlu gülümseyerek – oktavlarca terk edilmişliği zevke uzatıyordu. İşte William'ın onu en açık bir biçimde cinsel bir varlık olarak gördüğü an, ona doğru en fazla çekildiği, en fazla sindiği, en fazla etkilendiği an, bu andı. Catherine müziğin kendisine söylediği ve yaptığı hakkında o kadar masumdu ki!

Kimi zaman, diyordu Catherine, müziğin beni her şeyi unutma noktasına kadar sardığını hissediyorum, artık hiçbir isteğin, arzunun olmadığı bir noktaya. Müzik içime, o kadar derinlere sızmış oluyor ki, yalnızca o yöneltiyor hareketlerimi.

Evet, diyordu William, bunu ben de hissediyorum.

Tam bir titreşim uyumu durumuna erişmişlerdi, gözledikleri her şey ilişkileri için bir eğretileme gibi görünüyordu. Herculaneum'a yaptıkları bir gezide, Villa dei Misteri'deki fresklerde betimlenen hayalî binalara birlikte şaşkınlıkla bakmışlardı –bunlar hayalî olmalı, Catherine!– incecik sütunları herhangi bir şeye destek olsun diye değil, yalnızca o güzel uzamı, binaların yalnızca kendi kendilerini, ışık için, güzellik için var olan, havada öylece bağlantısız duran öğelerini çerçevelemek içindi.

Böyle yapabilirdim ben, diyordu William.

Cumaean Sibyl Mağarası'nın girişinde kendilerini tüm eski dünyayla birleşmiş hissettiler.

Avernus'ta çökmüş kraterin küf kokulu sularının yanında durdular, eski zamanlarda burasının cehenneme giriş yeri olduğu düşünülürdü, Vergilius, Aeneas'ı yeraltı dünyasına buradan indirmişti.

Sibyl'in Aeneas'a uyarısını anımsıyor musunuz? *Facilis descensus Averno*,[1] William, Catherine'e sevgi dolu

1. (Lat.) Cehenneme iniş kolaydır. (Y.N.)

bakışlarla bakarken tiz, yüksek sesiyle tekrarlamıştı. *Sed revocare...hoc opus, hic labor est.* [1]

Evet, sevgili çocuk, evet. Zamanını boşa harcamamalısın.

Vergilius'la cehenneme inmenin kolay olduğunu kanıtlayabilirim. Ama geri dönmek... Ah Catherine, sizinle, sizin anlayışınızla... İş değil, zahmet değil.

Birlikte mutlu olmak için kendilerini yerel hazların üstünde hissetmelerine gereksinimleri yok artık. San Carlo'da bir Mağribi hareminden kurtarılan bir nişanlının öyküsünü anlatan operanın prömiyerinde, iğdiş Cafarelli onları ağlatıyor. Bugüne dek duyduğum en kötü müziğin en güzel söylenişi, diye mırıldandı William. Düetlerinde legatoyu ne kadar uzattı fark ettiniz mi? Ettim, ettim, diyordu Catherine. Bir sesin bu kadar güzel olması olanaksız.

Catherine, William'ın tepkilerine yansımış haliyle kentin güzelliğinin olduğu kadar kösnüllüğünün de farkına varıyordu. Bugüne dek onu hep kendi dışında tutmuş, bu yüzden de gürültülü saray, tembel soylular, putperest dindarlar, korkunç şiddet ve yoksulluk kentten soğutmuştu onu. William'la birlikte olunca caddelerden hızla akan erotik enerjiye gözlerini kapatmamıştı. William'ın kösnül bakışlarının doğurduğu merakla, kendi bakışlarının da bağrı açık genç bir demircinin olgun ağzında ve siyah uzun kirpiklerinde oyalanmasına izin vermişti. Yaşamında ilk kez, hem de baştan çıkarılamayacak kadar yorgun ve yaşlı olduğu bir zamanda, genç erkeklerin güzelliğinden etkileniyordu.

Ve altın ışıklar. Ve görüntüler. Nar ağaçları. Ve Tanrım, amberçiçeği!

1. (Lat.) Ama geri dönüş... mesele budur, zahmetli olan budur. (Y.N.)

Tarihin tabakaları altında her şey aşktan söz eder. Yerel folklora göre, birçok Napoliten yerin kökeni mutsuz bir aşk öyküsüdür. Bir zamanlar bu yerler, mutsuz ya da amacına ulaşmamış aşk yüzünden, bugün gördüğümüz değişime uğramış erkek ve kadınlardı. Yanardağ bile. Vezüv, bir elmas kadar güzel bir orman perisi görmüş olan bir delikanlıymış bir zamanlar. Peri onun yüreğini ve ruhunu tırmalamış, başka bir şey düşünemez olmuş. Soluğu her gün biraz daha ısınarak ona doğru atılıyormuş. Onun gösterdiği sevgiden yanıp tutuşan orman perisiyse denize atlamış ve bugün Capri denilen ada olmuş. Bunu gören Vezüv çıldırmış. Şişmiş, ateşli iç çekişleri çevreye yayılmış, yavaş yavaş bir dağ haline gelmiş. Şimdiyse, asla ulaşamayacağı sevgilisi kadar hareketsiz, çevreye ateş saçmaya ve Napoli kentini titretmeye devam ediyormuş. Umarsız kent, delikanlının arzu ettiği şeyi elde edememesine yanmasın da ne etsin! Capri, Vezüv'ün gözleri önünde suda uzanmış yatıyor, dağ ise için için yanıyor da yanıyor...

* * *

Birbirimize ne kadar da bağlıyız, demiş olmalılar. (Özgeci bağlılık kılığında ne çok ben-severlik!)

Her biri öbürünün sabrını zorlamalı ki Catherine kendi bildiği gibi yaşasın, ki William tehlikeli şeyler tasarlasın. Ama Catherine ondan daha sakınımlı; çünkü William ayrılıp gidecektir (genç o, üstelik erkek), Catherine ise yapamaz bunu. Bu nedenle bitmeli. Kaybeden, elbette ki kadın: Delikanlı uzaklaşır ve ister bedensel olarak, isterse romantik olarak yeniden sever. Oysa kadının son aşkıdır o.

Ocak ayında ayrıldığında kederden ölüyordu William. Ağladı. Kuşkusuz ondan daha kederli olan Catherine'in gözleri kuruydu. Kucaklaştılar.

Sizin mektuplarınız için yaşayacağım, diyordu William.

* * *

İlk mektubunda, sizden ayrıldığımda düşler içinde kaybolmuştum, diyordu. Onu ne kadar özlemiş olduğunu söylüyordu. Kendisine Catherine'i anımsatan dokunaklı manzaralar betimliyordu. Her yer onu düşlere boğuyor, kendi zihninin (ve onun gücünün), kendi çağrışımlarının bir betimlemesi oluyordu. Kapris yapmak istermişçesine çok kötü bir elyazısıyla yazıyordu –Catherine yazısını çözmekte güçlük çekiyordu– oysa usta bir betimlemeciydi.

William nereye gitse, aynı zamanda bir başka yerdeydi. Misenum'da Yaşlı Plinius ile birlikteydi. Sibyl Mağarası'nın girişinde Vergilius'laydı. Ya da tanımlanamaz duygularıyla baş başaydı. Kitabi göndermelerinin korkusuz karmaşıklığı, her gerçekliği hemen bir düşe ya da bir görüntüye sokma hevesi, mektuplarının büyüsünü giderek azaltıyordu. Bunun nedeni Catherine'in artık onun fantezilerinin yaratıcı ortağı değil, yalnızca alıcısı olmasıydı.

Catherine her şeyi kendi kendisinden bekliyordu: güçlü karakterin bir belirtisi. (Klavseni bu kadar güzel çalıyor olmasının hiçbir zaman dikkate değer bir şey olduğunu düşünmemişti.) düş kırıklığına uğramamak için, başkalarından fazla bir şey beklememeye çalışıyordu. William'dan hiçbir şey beklemiyordu. Kendisi William'dı... ya da o, kendisiydi. Birisini sevmek, insanın kendisinde hiçbir zaman bağışlamayacağı kusurlara hoşgörü göstermekti. William'ın tepkilerindeki benmerkezciliği savunacak olsaydı, onun gençliğini ya da cinselliğini bahane ederdi.

William henüz gördüğü bir şeyden söz ederken bir düş gibiydi, derdi. Düş görüyordum, geçmişe, ta o zamana savrulmuşum. Her adımda derin düşüncelere dalmış yürüyorum. Çarşaf gibi suları seyrederek bir saat uzanıyorum. Düşlerimden uyandırıldığım için öfkeliyim.

Yolculuğundaki her duraktan kutsal bir ziyaret gibi söz ediyordu. Her yer, esinli bir inziva, kösnül bir yoldan çıkma fırsatı olabilirdi. Nereye gitse, bir an geliyor kendi kendisine soruyordu: Neredeyim?

Ve, Catherine, Catherine, unutmadım. Neredesiniz?

Yakınlaşmaları da bir düşe benziyordu.

William yıllar sonra, Catherine'in çaldığı müzikten söz ederken, onu kendimden geçmiş bir halde dinlerdim, diyordu. Bir başka yerdeymişim gibi, başka hiçbir yorumcu hiçbir zaman yaratamadı bu duyguyu bende. Onun ne kadar güzel çaldığını hayal edemezsiniz, derdi, ne zaman onu enstrümanları başında başkalarının müziğini çalarken hayal etse. Kendi öz varlığını müziğe veriyormuş gibi olurdu, sonunda tertemiz, kirlenmemiş bir zihin çıkardı ortaya. Sanat ve kişi birdi. Napoliten sarayın ortasında bozulmamış bir safiyet meleği gibi yaşıyordu, diye anımsıyordu William. O zamanlar bir kadını övmek demek onu hep bir melek ya da azize diye adlandırmak olduğu için, William sözlerinin alışılmış övgüden daha fazla bir şey olarak dinlenmesini istiyordu. Bunu tam olarak anlayabilmek için o sarayın nasıl bir yer olduğunu bilmeniz gerekirdi, diye yazıyordu. Böylesine göklere yaraşır bir yaratık görmedim ömrümde.

(Venedik'te Cornaro'lu oğlanı görmek için boşu boşuna duran William, yarımadanın yukarısına doğru yaptığı hızlı yolculuk boyunca yalnızca Catherine'le paylaşabileceği yabanıl, fantastik hayaller kurmuştu. Neredeyse İngiltere'ye dönmekten vazgeçecek, yolunu gerisingeri Napoli'ye çevirecekti. Catherine'e, hakkımda ne düşü-

necekleri umurumda mı, diye yazıyordu. Hiçbir şey, Catherine'in yanında birkaç ay daha geçirmek, ilkbaharı onunla birlikte karşılamak, Posillipo'daki o çok sevdikleri sarp kayalığın altında ona kitap okumak ve onun müziğini dinlemekten daha mutlu edemezdi onu.

İsviçre'den gönderdiği mektupta, bestelemekte olduğu müzikten söz ediyordu.

Kocaman dağların dar boğazlarında gizlenen cücelerle ilgili bir şeyler okumuş muydunuz? Tam şu anda klavsende çalmakta olduğum yabancı egzotik ezgiler cinlerin ve cücelerin dansını hayal ettiğim müziğin aynısı –mırıltılı, canlı–: karamsar ve yeraltından gelen. Bizim dışımızda çok az ölümlü, sevgili Catherine, gecenin karanlığında kayalıklardan gelen alt perdeden fısıltıları duyacak kulaklara sahiptir.

Ve bir kez daha: Baharı Portici'de geçirme, Calabria'nın yabanıl çalılıklarını sizin yanınızda ziyaret etme umudunu boşa harcadığım için, sevgili Catherine, ne kadar üzgünüm. Geri dönüp saatler boyu hiç araya girmeden sizi dinlemek için dualar ediyorum; en büyük korkum, bir daha birbirimizi göremeyeceğimiz. Beni bu kadar eksiksiz anlayan biriyle bir daha karşılaşmayı hiç mi hiç beklemiyorum. Sizin en mecburunuz ve âşığınıza birazcık acımanız varsa... sürekli yazın bana.

Alpler'i geçerken o güne dek bu kadar temiz, bu kadar saydam bir soluk almadığını söylüyordu ona. Etekleri kayalık, güzel kokulu bitkilerin çiçek açtığı sonsuz vadileri, yaptığı uzun yürüyüşleri, kayadan kayaya fırlayarak doruklarında Piranesi biçeminde şatolar kurduğu düşsel yolculukları anlatıyordu. Ve bir an olsun onu düşünmeden edemediğini söylüyordu. Tek tek yıldızlar görünür hale gelse, apaçık, ayaz bir gecede aklımdan geçen o yüce düşünceleri ancak o zaman anlayabilirdiniz, diye

yazıyordu. Ve: Rüzgârların kulağıma fısıldadığı şeyleri keşke siz de duyabilseniz. Evrendeki en garip şeyleri duyuyorum, kulaklarım göklerden geçip giden konuşmalarla dolu. Bu uçsuz bucaksız uzayan fantastik dağların üzerinde esen soğuk rüzgârlar, ne çok sayıda ses getiriyor bana. Sizi düşünüyorum, hep yaz olan oralarda.

Napoli'de kış zamansız bastırmıştı. Catherine'in sağlığı kötüleşmeye başladı. Hekimi yıllarca önce Napoli'ye yerleşmiş, kayış gibi sert derisi olan yaşlı İskoç (William'ın yumuşacık yanakları geliyordu aklına), çoğu günler onu görmek için arabasıyla geliyordu. Bu kadar hasta mıyım, diyordu Catherine. Yalnızca on mil, diyordu hekim gülümseyerek, ben egzersize düşkünümdür. Bakışlarındaki yumuşaklık rahatsız ediyordu Catherine'i.

Şimdi Paris'teyim, diye yazıyordu William. O tatlı inzivam bitti. İngiltere beni bekliyor. Ama ah, Catherine, bu dünyada egzotik ezgiler bestelemek, kuleler yapmak, bahçeler düzenlemek, eski Japon koleksiyonu toplamak ve Çin'e ya da Ay'a yolculuklar yapmayı düşlemekten başka hiçbir şeyde asla başarılı olamayacağımdan korkuyorum.

Napoli'ye otuz yıldır ilk kez kar yağıyordu.

Napoli, İngiltere'den uzaktı, Jack'ın memleketi Hindistan'dan da uzak. Cavaliere maymunun hasta olduğunu yüreği sıkışarak gözlüyordu. Jack zıplayıp oynamıyordu artık, masadan iskemleye, büstten vazoya sürükleniyordu ancak. Cavaliere çağırdığında başını ağır ağır kaldırıyordu. Ufacık göğsünden hışırtılı sesler geliyordu. Cavaliere depo çok mu soğuk acaba, diye düşünüyordu. Valerio'ya Jack'ın kaldığı yeri daha üstteki bir kata taşımasını söylemeyi düşünüyor, ama unutuyordu. Küçük taklitçi şeytanını yitirmek üzereydi. Onu yüreğinden çıkarmaya başlamıştı. Her zamankinden daha çok şey vardı aklını çelecek.

Kralın yabandomuzu av kampanyası zamanıydı. Cavaliere ev halkının çekirdeğini, Catherine'i, müzik aletlerini, seçme kitapları ve sayıları otuz dörde indirilmiş bir hizmetli grubunu rüzgârın daha soğuk estiği Caserta'daki eve aktarmıştı. Yayla ikliminin daha da sert koşullarından korunması istenen Jack, kasabada, genç Gaetano'nun bakımına terk edilmişti, gözünü maymundan ayırmamasını tembihlemişti delikanlıya. Kral, Cavaliere'yi Appennini eteklerinde bir hafta sürecek bir ava çağırmıştı. Oo, onun yokluklarına alışkınım ben, diyordu Catherine her gün kendisini ziyarete gelen Doktor Drummond'a. Ve kocamın benim için kaygılanmasını da istemiyordu.

Onun zavallı Jack için kaygılanmasını istemiyordu. Kaçınılmaz son için nasıl hazırlamalı onu? Bir pazar sabahı, Jack'ın o sabah uyanmadığı haberi geldi. Cavaliere sırtını döndü, uzun bir süre sesi çıkmadı. Av ceketini yeniden düğmeledi ve geriye döndü. Toprak hâlâ donuk mu, diye sordu. Hayır, yanıtı geldi. Cavaliere içini çekti ve onun bahçeye gömülmesini emretti.

Catherine onun çok fazla üzülmemiş olmasından dolayı rahatladı; ama Cavaliere'ye o kadar şevkle hizmet etmiş olan küçük yabancı yaratığın yazgısının kendisini üzmüş olduğunu gördü. Onun nasıl sol anahtarı gibi oturduğunu, tüylü kuyruğunun kıçının altında nasıl düzgün bir biçimde kıvrıldığını anımsıyordu.

William, İngiltere'den yeni bir kitaba başladığını ve neredeyse bitirmek üzere olduğunu yazıyordu. Kitap, gezilerinin ve bütün o fantezilerinin, gezdiği yerlerin ruhuyla hayalî karşılaşmalarının bir öyküsüydü. Catherine'e kitabın her köşesinin onun hayalî izleriyle dolu olduğunu, ama kaygılanmamasını, adının geçmeyeceğini söyleyerek güven vermeye çalışıyordu telaşla. Birlikte yarattıkları bütün fikirlerin tüm sorumluluğunu üzerine alacak, onu dünyanın kötülüğünden ve hasedinden koruya-

caktı. Hiç kimse onu eleştiremeyecek ya da bir şeye karıştıramayacaktı. Onun yaşamındaki rolü sonsuza kadar bir giz, kutsal bir gizem olarak kalacaktı. Hem kendisini, hem de ikisini birden dünya karşısında temsil edecekti.

Elbette.

Catherine yok edilmiş hissediyor kendini. Ama hiç olmazsa her ikisini de simgeleyen bir şey var olacak.

Kitaptan beş yüz tane bastırdığını bildiriyordu. Daha sonra konuyu yeniden düşündüğünü ve elli kopyanın dışında bütün basımı yok etmelerini emrettiğini yazdı. Catherine korunmuştu, kendisi değil. Kitap, yanlış ellerde yanlış anlaşılabilirdi. Kendisini gülünç duruma düşürmek istemiyordu.

Ama o her zaman size ait olacak, Catherine, diye yazıyordu.

Catherine kendini terk edilmiş hissetmek istemiyordu, ama öyle duyumsuyordu.

William kendisinin –kendilerinin değil– en sevdiği kitabı yeniden okuduğunu yazıyordu.

Catherine, Catherine, *Werther*'in başlangıcındaki bölümü anımsıyor musunuz, hani kahraman, "Yanlış anlaşılmak benim gibi bir adamın yazgısıdır," dedikten sonraki bölüm, hani gençlik arkadaşını anımsar. Tabii anımsıyorsunuzdur. Hissettiklerimi o kadar eksiksiz dile getiriyor ki, orasını kopyalamaktan kendimi alamıyorum. "Kendi kendime şöyle diyorum: Bu yeryüzünde bulunamayacak bir şeyi aradığın için delisin sen. Ama o benimdi, onun yüreğini, onun ruhunu içimde hissediyordum, onunla birlikteyken gerçekte olduğumdan daha başka gibiydim, çünkü olup olabileceğim buydu. Tanrım, ruhumda kullanılmamış bir tek güç kaldı mı acaba? Onun yanında, yüreğimin doğayı kucakladığı bütün o olağanüstü coşkuları ortaya koyabilir miydim? İlişkimiz, deha belirtisi taşıyan keskin bir zekâyla dokunmuş en ince duyguların

sürekli birbirine dokunuşu değil miydi? Ya şimdi? Heyhat, benden önce yaşadığı yıllar onu benden önce mezara getirdi! Onu asla unutmayacağım, ne kararlı, değişmez aklını, ne ilahî sabrını."

Ah, diye düşünüyordu Catherine, bu adam beni öldürüyor. Bu düşünce gerektiği kadar sarsmadı onu.

Cavaliere kıpkırmızı, sinirli döndü avdan. Ertesi gün kahvaltıda, Catherine'in soluk yüzüne bakarken –her zaman öyleydi zaten, oysa Cavaliere her zamanki gibi dinç hissediyordu kendini, eti sızlıyordu çabalardan ve şiddetli duygulardan, rüzgârdan ve bağırışlardan ve ekşi kokulardan ve bacakları arasındaki atının sert kolanından– karısının yaşlanmasından, hep evin içinde kalmasından, incinebilir olmasından nefret ediyordu. Neden üzgün olduğunu bildiğini sanıyordu. Ve kıskandığı için de zalimlik etmekten kendisini alamıyordu.

Sevgilim, anımsatabilir miyim, ikimiz de yastayız.

Yanıt vermedi Catherine.

Sen benim genç kuzenimi yitirdin. Bense Jack'ı yitirdim.

William son ve sondan bir önceki mektubunu Catherine'in yanıtlamadığından yakındığı başka bir mektup gönderdi. Beni bırakma, meleğim! Doğrusu, Catherine yasın sonuna doğru yaklaşıyordu. William yabancı görünmeye başlamıştı gözüne. Bütün bunları duydum mu? Bu kadar fazla şeyi? Ses nasıl işitilmezliğe doğru yok olur giderse, keyif de kayıtsızlığa doğru yok olur gider, oysa böyle bir şeyi beklemez insan. En yüceltilmiş duygular bile zamanla çözünür, silinir. William oradayken neler hissetmiş olduğunu gözünde canlandırması gittikçe daha zorlaşıyordu. Yaşamış olduğu duygu yoğunluğu şeye... benziyordu... şeye. Artık o bile düş sözcüğünü kullanabilirdi.

7

BELİRTİLER. Soluk almada güçlük, kalp çevresinde bir ağrı. İştah kaybı. Bağırsaklardan yakınma, böğründe ve göğsünde ağrı, midede hiçbir şey tutamayacak derecede kronik öğürme, sağ kolunda zayıflık hissi – bu belirtilerden çoğu hafifletilmiş durumda. Baş ağrıları. Uyuma isteği. Sabahları yastığın üzerinde bulunan dökülmüş, donuk saç telleri. Soluk almada büyük güçlük. (Kadınların zayıflıkları: bir biçimden yoksun, cinse özgü. Bir erkek hasta olur, soylu kadın sararıp solar.) Kendini küçük görme. Kocasına bir kaygı nedeni olmanın sıkıntısı. Öbür kadınların gereksiz gevezeliklerinden kaçma. Cennetle ilgili düşünceler. Evrensel bir soğukluktan yakınma.

TANI. Doktor Drummond bir felçten kuşkulanıyor. Ya da yaşamsal güçler oldukça zayıflamış. Daha kırk dördünde, ama onlarca yıldır hasta.

DUALAR. Bütün lütufları için Tanrı'ya teşekkürler, geçmiş günahlarından dolayı alçakgönüllülükle af dileme, inançsız kocasına hoşgörülü olması için yalvarma. Bütün yaraların sarıldığı cennete ilişkin daha başka düşünceler. Tanrı, esirgeyen ve bağışlayan.

MEKTUPLAR. Memleketteki dostlara ve akrabalara, alışılmamış ruhsuzlukta. Sizi bir daha göremeyeceğim korkarım. Çılgın av törenlerinin hâlâ sürdüğü, Cavaliere'nin çoğunlukla evden uzak olduğu şubat ayında kocasına, acı verici umutsuz bir mektup: Yürekten sevdiğim insanın yokluğunda geçirdiğim saatler ne kadar sıkıcı, her sahne ne kadar yorucu geliyor bana. İşte onun oturduğu koltuk, ama yok şimdi orada, yüreğimde bir sızı var ve gözlerim yaşlarla dolu. Evlendiğimizden bu yana geçen yıllar aşkımı azaltacağı yerde öyle büyütmüş, varlığımı öylesine sarıp sarmalamış ki, artık değişemez. Duy-

gularımı bastırmak için gösterdiğim çaba ne kadar güçlü, ama boş. Kendimi kandırmaya o kadar çalıştım, ama sonuçsuz. Paylaşılmamış bir aşkın o acınası mutsuzluğunu ancak çekenler bilebilir. O buradayken her şey başka görünüyor, o burada değilse ne kadar yalnız, ne kadar tek başıma hissediyorum kendimi. Birliktelikte huzur arıyorum, ama birlikteyken daha da huzursuzum. Heyhat, yalnızca bir zevkim var, bir mutluluğum, ona odaklı.

MÜZİK. Kocasının yokluğunda hiçbir şeye hiç ilgi duymadığı pek doğru değil. Ama klavsenden çıkan sesler daha yakınıcı. Müzik yükseltir, ama silmez.

TUTKU. William'ın gidişi her zamankinden daha korumasız bıraktı onu. Ama böyle bir tutku evlilikte doğal değil. Bu tutkunun üstesinden gelmek, ilgiyi başka yöne çekmek gerekir. Ölü kentlerde bazı yeni yerler görüyor; Avusturya büyükelçisinin konağında müzikli bir toplantıya katılıyor; on, hayır on bir kişiyi hançerle ya da zehirleyerek öldürdükten sonra sonunda kendi ailesi tarafından ihbar edilen ve ceza olarak Napoli yakınında bir manastıra kapatılan, lüks içinde yaşayan, üst sınıftan bir Sicilyalı hanımı ziyaret ediyor. Yaşı yirmi üç civarında, diye anlatıyordu Catherine kocasına. Beni yatakta otururken kabul etti, arkasına saten yastıklar yığılmıştı, acıbadem kurabiyesi ve içecek sundu bana, kibar kibar, neşeyle konuştu benimle. Böyle nazik birinin bu tür canavarlıkları yapabilmesi inanılmaz görünüyordu. Utangaç, hatta sevecen bir yüzü vardı, diye anlatıyordu şaşkınlık içinde – Catherine'in sakini olduğu bu ülkenin en aptal yerlisini bile etkilemeyecek bir olaydı bu, çünkü her köylü, çürük malların çoğu kez iyi bir yafta altında satıldığını bilirdi bu ülkede; ama Catherine bir Kuzeyliydi, sevecenlikle büyütülmüştü, ne bir köylü ne de bir aristokrattı, gerçek bir dindar, iç ve dış arasında uyumu var-

sayan bir Protestandı. Bir katile benzemiyordu, diyordu Catherine tatlı bir sesle.

* * *

Catherine çok alçak sesle konuşuyordu, Cavaliere böyle anımsayacaktı. İnsan onu duymak için bazen ona doğru eğilmek zorundaydı. Yakınlaşmak için bir bahane mi? Evet. Ve aynı zamanda kadının bastırılmış öfkesinin bir göstergesi.

* * *

Bahar geldi, ılık, mis kokulu bir nisan. Çoğu zaman yataktan çıkmıyordu. William'ın mektupları, zafer sarhoşluğu içinde, bir gelecekten söz ediyordu, sinir bozucuydu bu mektuplar. Catherine kendisi için gelecek diye bir şeyin olmadığını biliyordu. Yalnızca geçmişi düşünebilir, geçmişi sevebilirdi.

Cavaliere bir haftadan uzun bir süredir Puglia'da bir arkeoloji gezisindeydi. Yatağından çıkamayan Catherine her saat daha da zayıfladığını hissediyordu. Sıcak bir nisan gecesi, sonun başlangıcı olabileceğini düşündüğü acı verici bir astım nöbetinin sancıları içinde, bir mektupla rahatlamaya çalıştı.

Catherine hiçbir zaman korkmamıştı, şimdiyse korkuyordu. Ölmek denen uzun, zor iş, canlı canlı gömülüyor olmak gibi boyuna tekrarlayan bir astım karabasanını ivedileştiriyordu. Cavaliere'ye, öldükten sonra tabutunu üç gün süreyle kapatmamasını rica eden bir not yazmanın ne yararı olabilirdi? Ama bunu söyleyeceği yerde, birkaç gün içinde, hayır hayır, birkaç saat içinde ona yazacak durumda olamayacağından korktuğunu söyleyerek başlamalı; sonra da ona karşı duyduğu aşkı ve sevecenliği an-

latmasının olanaksız olduğunu, bütün sevinç kaynağının her zaman o, yalnızca o olduğunu anlatmalı. Bu dünyada kendisine sunulan Tanrı nimetlerinin en azizi olan Cavaliere'nin de bir gün tanrısal nimetleri düşünmeye başlayacağına, bir mümin olacağına inandığını eklemeli.

Catherine bir gün onun dindar olacağını düşünmüyor gerçekte (ve olmadı da). Kocasının kendisini bir gün dinsel inanca teslim etmesine duyduğu özlem, yüceltilmiş, coşkulu bir söyleme duyduğu gereksinimden kaynaklanıyordu. Onun, bu boyutun, dolayısıyla bu söylemin gerçekliğini takdir etmesini istiyordu, böylece bu söylemi paylaşabilir, sonunda gerçekten birbirlerine yakın olabilirlerdi.

Ama tabii, coşkunun bedelini hiçbir zaman bilemeyecektir Catherine. Çünkü bütün o iç daraltıcı duygular ki... burada hızlı hızlı solumaya başladı ve bu mektuba, bu gerçek veda mektubuna, aşkını ilan etmenin, hatalarını unutmasını ve bağışlamasını rica etmenin, kendisini bu kadar çok yalnız bırakmasını bağışladığını, onu kutsadığını ve ondan kendisini sevgiyle anımsamasını rica ettiğini yazmanın dışında neyi koymak istediğini anımsadı – evet, bir şey dilemek istiyordu ondan. Ben öldükten sonra, mutlaka gerekli olduğu zamana kadar tabutumu kapatmayın. Mektubunu, vasiyetinde kendisine verdiği sözü anımsatarak bitirdi: Tanrı onu da yanına çağırdığında, ki daha nice on yıl olmasın bu, kemiklerinin, Slebech Kilisesi'nde karısınınkilerle yan yana yatacağı sözünün yerine getirilmesi talimatını vermesini anımsatarak, bu arada –astımlıların yazmaktan özel zevk duydukları türden, insanı tüketici, uzun soluklu bir cümledir bu– onun yalnız kalmayacağını umduğunu söyleyerek bitirdi. Dünyada ve ahrette bütün güzel şeyler, bütün nimetler sizin olsun, sizi nasıl sevdiysem hep öyle sevilesiniz... Sizin sadık karınız, vb. vb.

Zarfı kapattı, göğsündeki ağırlığın hafiflediğini hissetti, haftalardır uyuduğundan daha rahat bir uykuya daldı.

O yıldırıcı, bunaltıcı sıcağıyla yaz geldi. Cavaliere, ölmekte olduğu –kendisinin rahatını bozduğu, kendisini terk ettiği– için Catherine'e kızıyordu. Temmuzda, Catherine'in üç evden en sevdiği Vezüv'deki villaya taşındıklarında, yakındaki krallık sarayında günlerce kalmak için birçok neden buluyordu. Doktor Drummond her sabah, onu gülümsetecek dedikodularla, iştahını açacak küçük şekerlemelerle ve haftada bir kan alacak sülüklerle Catherine'i görmeye geliyordu. Ağustos başında bir sabah, gelmedi. Catherine saat üçte yemeğini yemeyip geri yolladı ve ne olduğunu soruşturması için bir uşak gönderdi; uşak, doktorun o sabah arabasını almadığı, ama yeni av atıyla yola çıktığı, villadan bir mil uzakta attan düştüğü ve bir sedye üzerinde kasabaya götürüldüğü haberini getirdi. Yaralarının ciddi olduğu söylendi Catherine'e. Sonra, daha ciddi: Belkemiği kırılmış, böbreği parçalanmıştı. Bir hafta sonra öldü doktor. Ölüm haberi kendisine ulaştırıldığında, son kez ağladı Catherine.

Cavaliere, karısının bu korkunç kazadan şu ya da bu biçimde kendisini sorumlu tuttuğunu düşünüyordu. Doktorun onu görmeye gelirken ölmesi Catherine'in ölümünü çabuklaştırmıştı kuşkusuz. Doktordan tam on iki gün sonra Catherine de ölmüştü. Karısı, mersin ormanına bakan, sevdiği koltuğunda okurken bayılmış ve eve taşınmıştı. Yatakta uzanmış yatarken gözlerini açtı ve Cavaliere'nin küçük oval portresini istedi, portreyi yüzü aşağı gelecek biçimde göğsüne koydu. Gözlerini kapattı, bir daha açamadan o akşam öldü.

* * *

Cavaliere, Catherine'i iyi tanımamış olanlara onu şöyle anlatıyordu:

Karım, diyordu, ufacık, ince, zarif görünüşlüydü, kimseye benzemezdi. Yılların ağartamadığı açık sarı saçları, canlı gözleri, çok güzel dişleri, zekice bir gülümsemesi vardı. Davranışlarında çekingen biriydi, hareketleri gösterişsizdi, bir konuşmayı kendi tekeline almayı düşünmeksizin bir-iki sözcükle sürdürmekte ustaydı. Bünyesi nazikti, yaşamı süresince sağlıksızlığı onun zihinsel durumunu büyük ölçüde etkiledi. İyi yetiştirilmiş, kültürlü ve üstün bir müzisyen olan Catherine sosyetede çok aranan bir kişiydi, ama sağlık ve kendini koruma gibi nedenlerle insan arasına karışmaktan kaçınırdı. Onu tanıyanlar için bir destek ve dayanaktı, hepsi de onu çok özleyecek.

Onun erdemlerini, yeteneklerini, tercihlerini anımsıyordu. Aslında, temel olarak kendisinden söz ediyordu. Cavaliere; Charles'a yazdığı bir mektupta, hüzün insanı tuhaf biri yapıyor, diyordu. Beklediğimden çok daha yoksun, çok daha üzgünüm.

Başına ilk kez bu kadar korkunç bir şey geliyordu. Dünya güvenilmez bir yer. Yaşayıp dururken, yaşamını sürdürürken her şey bitiveriyor, her şey beterin beteri oluyor. Daha geçen gün Portici'de, kralın uşaklarından biri, kullanılmayan bir küçük kilisenin kapılarını açtı, bir *moffetta*'nın[1] içine yürüdü –yanardağın çıkardığı soğuk zehirli gaz kovuklarına böyle deniyor– ve ânında öldü. Dehşete düşmüş olan kral, o günden beri biraz başka türlü konuşur oldu, iç çamaşırlarına normal zamanlarda iğnelenen çok çeşitli şeylere birkaç muska ve büyü daha ekledi. Bizim Drummond'un başına gelenlere bak... zi-

1. (İt.) Kokarca. (Y.N.)

yarete gelirken... Cavaliere birden asıl kendi başına korkunç bir şey gelmiş olduğunu düşündü. Sihirli muskaları yoktu onun; zekâsı vardı, karakteri vardı.

Korkunç bir şey! Metanetle karşılanması gereken bir şey. Mutlu bir yaşamım oldu, diye düşünüyordu.

Akıllı bir insan her şeye hazırlıklıdır, nasıl teslim olacağını, nasıl vazgeçeceğini bilir, yaşamın ona sunmuş olduğu hazlar için minnettardır ve mutluluk sona erdiğinde (ki öyle olmak zorundadır) öfkelenmez, sızlanmaz.

Hem iyi bir koleksiyoncu değil miydi o? Yani hep meşgul, eğlenen, oyalanan biri. Catherine'e karşı duygularının ya da ona olan gereksiniminin ne kadar derinlerde yer aldığını bilememişti. Herhangi birine bu kadar gereksinim duyacağını bilememişti.

Koleksiyoncular ve koleksiyon muhafızları genellikle insanlardan kaçarlar. Evet, cansız şeylere insanlardan çok daha fazla önem verdiklerini itiraf ederler. Bu başkalarını şaşırtabilir, ama bilin ki nesnelere güvenebilirsiniz. Onlar yapılarını asla değiştirmez. Çekicilikleri yavanlaşmaz. Nesnelerin, ender bulunan şeylerin içsel değerleri vardır, oysa insanlara gereksinmeleriniz sizi zorladığı için değer verirsiniz. Nesne toplama, kendini beğenmişliği tutkuyla pekiştirir –ki her zaman çekici bir şeydir bu– bir yandan da, kendinizi savunmasız hissettiğiniz tutkularınıza karşı silahlanırsınız. Nesne toplamak, yoksunluk hisseden ve yoksun olmaktan nefret edenlerin kendilerini daha güvenli hissetmelerini sağlar. Cavaliere, Catherine'in aşkının kendisine ne kadar güven verdiğini fark edememişti.

Kendisini çevreden yalıtma gücünden fazla şeyler bekliyordu, kendi yaradılışı sanıyordu bunu. Çevreden kopma onun bu üzüntüsünü geçirmeye yeterli olmayabilirdi. Stoacılık gerekir bunun için, o da insanın gerçekten acı içinde olması demektir. Hüznün baskısıyla böylesine ağırlaşacağını, içinin böylesine kararacağını bekle-

memişti. Catherine'in aşkı, şimdi tam da söndüğü anda, ışık saçar görünüyordu. Ne Catherine'in başı ucunda oturur, katılaşmış parmakları arasından kendi resmini çekip alırken ne de resmi, kapatılmadan önce tabutun içine bırakırken gözleri yaşlarla dolmuştu. Ağlamamıştı, ama (birden kırlaşmış) saçları (daha kurumuş, daha kırışmış), teni onun adına konuşuyor, onun adına yas tutuyordu. Ne yazık ki kendi kendisini azarlamanın yolunu yordamını bilmiyordu. Elinden geldiği kadar sevmiş, âdet olandan daha sadık olmuştu. Cavaliere kendisini bağışlamada her zaman usta olmuştu.

Tam da Catherine'in bayılıp evin içine götürüldüğünde oturmakta olduğu, mersin korusuna bakan çardağın altında oturuyordu. William ile Catherine de çoğu kez burada otururlardı. Kalın, karmaşık bir örümcek ağı uzanıyordu çardağın tavanındaki gözle görülür açıklıkta. Bir süre dalgın dalgın baktı ağa, sonra örümceği aramak geldi aklına, en uzaktaki iplikçikten sarkıyor buldu onu. Dağa tırmanma çantasını getirtti ve uzanarak örümcek ağını söküp attı yerinden.

Mektupları yer etmiş, başa çıkılamaz bir melankoliden söz ediyor. Ağırlık, can sıkıntısı, tembellik –bu sözcükleri yazmak ne sıkıcı şey– benim kısmetim oluyor. Cavaliere duygu yoğunluğundan hoşlanmazdı, ama apaçık duygu azalmasından korkuya kapılmıştı. Eskisi gibi fazla hissetmemek, çok az da hissetmemek istiyordu (kendini ne genç, ne de yaşlı hissetmek isteyişi gibi). Değişmemek istiyordu. Ama değişmişti. Charles'a, beni tanıyamazsınız şimdi, diye yazıyordu. Yaradılıştan canlı, enerjik, her şeye açık, her şeyle ilgili olan ben, son zamanlarda, bir zamanlar bana haz veren şeylere karşı kayıtsız oldum. Size karşı ilgisizlik değil bu, sevgili Charles ya da bir başkasına ama insanı saran genel bir kayıtsızlık. Kalemini kaldırdı ve yazmış olduğu şeyleri düşündü.

Bu umursamazlık, duygusuzluk, umarım benim değişmez durumum değildir, diye yazmayı sürdürdü, iyimser telden çalmaya çaba göstererek.

Yanardağlar üzerine kitabının, daha çok sayıda tablo içeren yeni bir baskısını yapmayı tasarlamıştı. Charles'a bu tasarının terk edildiğini söylüyordu; bezginlik duygusunu aşamıyor. Roma'ya yaptığı son gezide tablolara bakarken şöyle yazıyordu: Melankoli burada da peşimden geliyordu. Yeni edindiğim şeyler bana pek az haz veriyor. Edindiği şeylerden birini anlatıyordu Charles'a: on yedinci yüzyıldan Toscana'lı önemsiz bir ressamın, yaşamın geçiciliği hissini uyandıran bir tablosu. Resim tensel duygularla ilgili, hayran olunacak ustalıkla işlenmiş bir mesaj veriyordu. Çiçeklerin ve aynanın oluşturduğu ustaca açıya, kendi kendini seyreden genç kadının yumuşak etine ifadesiz bakışlarla bakıyordu. Yaşamında ilk kez, koleksiyonuna yeni bir şeyin eklenmesi ona zevk vermiyordu:

Esnek, güvenilir bedeni, her zamanki gibi fazla çaba harcamadan at binmesine, yüzmesine, balık avlamasına, ava çıkmasına, dağa çıkmasına izin veriyordu. Ama kendisiyle gördüğü şeyler arasında, her türlü duyguyu emip boşaltan bir perde vardı sanki. Gaetano ve Pietro'yla birlikte balık avına çıktığı bir gece iki uşağın, sözcüklerin ve tümcelerin ağızlarından dışarı fırlaması için gerekliymiş gibi havayı döverek anlaşılmaz bir lehçede hızlı hızlı konuşmalarını seyretti. Simsiyah körfezi, simsiyah geceyi yararak yankılanan sesler hayvan çığlıklarını andırıyordu.

Fiziksel olarak hâlâ zindeydi ama duygularda ve coşku gücünde dikkatini çeken bir yaşlanma vardı. Bakışlarının donuklaştığını, işitme ve tat alma duygusunun eski keskinliğini yitirdiğini hissediyordu. Bunun yaşlanmasından ileri geldiğine karar veriyordu. Bu genel sakinleşmenin nedenleri sayısız, diye açıklıyordu (burada Catherine'in ölümü kabul ediliyordu); ama belki de asıl neden yılların geçişidir. Azalmış gücüne sığınmaya çabalıyordu.

Falcı kadına söylediği gibi kendini hiçbir zaman genç hissetmemişti. Ama Catherine ölünce birden kendini yaşlanmış duyumsadı. Elli ikisinde şimdi. Efrosina kaç yıl yaşayacağını söylemişti? Elindeki kartları dağıtmış ve oynamıştı. Önündeki şu yirmi bir yıllık sonsuz zamanı nasıl dolduracağını düşünüyordu.

* * *

Yol arkadaşsız olmak. Yapayalnız olmak. Kendi duygularından ibaret kalmak.

Sis ve buhar var orada. Sonra eski öfkelerin ve özlemlerin küçük yumruları. Sonra büyük bir boşluk. Ne yaptığını düşünürsün, nasıl didindiğini – büyük eylemlerini, girişimlerini. Bütün enerjisini yitirmişsindir. Her şey bir çabadan ibarettir.

Nah, şurasına kadar doymuştur onun aşırı iştahı. Bu kadarı yeter artık.

* * *

Catherine'in ölümünden birkaç ay sonra, Calabria' daki depremin ardından bölgeyi dolaşmış, yıkıntıların arasından çıkarılan katılaşmış tozlu cesetlere, onların kasılı kalmış yüz hatlarına, bükülü ellerine bakmıştı. Çaresiz, zavallı kişiler genellikle seyirliktir. Depremden tam sekiz gün sonra göçük altından canlı çıkarılan bir kız çocuğuna baktı. Çocuk sekiz gün boyunca sağ yumruğunu yüzünün sağ tarafına bastırmış, yanağında bir çukur oluşmuştu.

Evet, daha korkunç şeyler gösterin bana. Kaçmayacağım.

* * *

Bir an, yalnızca bir an, akıllı bir varlık kılığında deli biri gibi gördü kendini. Şu âna kadar kaç kez tırmanmıştı şu dağa? Kırk? Elli? Yüz kez?

Soluk soluğa, geniş şapkası zayıf yüzünü güneşten koruyarak durdu ve yukarıya, koniye baktı. Yanardağın zirvesinden, kentin, koyun, adaların ta yukarısından.

En tepedeydi, aşağıya bakıyordu. İnsandan bir nokta. Bütün o duygudaşlık, kimlik zorunluluğundan uzakta: mesafe oyunu.

Önce, her şey onaylıyordu onu. Biliyorum, o halde varım. Topluyorum, o halde varım. Her şeye ilgi duyuyorum, o halde varım. Bütün bu bildiklerime, bütün bu ilgilendiklerime, bütün bu koruduğum ve taşıdığım şeylere bakın. Kendi mirasımı kuruyorum.

Nesneler ona saldırmıştı. Sen yoksun, diyorlar.

Dağ, sen yoksun, diyor.

Papaz, yanardağ cehennemin ağzıdır, diyor.

Hayır! Bu canavarlar, yanardağlar ya da "ateş kusan dağlar", cehennemin simgeleri ya da belirtileri olmak bir yana, şimdikinden çok daha fazla yıkıma neden olabilecek ateşin ve buharın güvenlik vanalarıdır.

Koninin kale hendeğine benzer kenarına diz çöktü, avuçlarını tozlu molozların üzerine koydu, sonra rüzgârda karın üstü yere uzandı ve yanağını yere dayadı. Çıt yoktu. Ölüm sessizliğiydi bu konuşan. Yoğun, durgun, sarımsı ışık da, çatlaklardan yukarıya çıkan kükürdün kokusu da, birbiri üstüne yığılmış kayalar da, püskürme sırasında çevreye yayılan taş parçacıkları ve kuru otlar da, çivit grisi gökte uzanan bulut dilimleri, yassılmış denizi de. Her şey ölümden söz ediyordu.

Haydi olumlu düşünelim. Dağ toptan ölümün bütün o biçimlerinin bir simgesidir: Tufanın, büyük yangının (büyük şairin diyeceği gibi *Sterminator Vesevo*), ama aynı zamanda sağ kalmanın, insanın inadının da simgesi-

dir. Bu durumda, doğanın öldürme arzusuyla sağa sola saldırması, öldürürken, tarihi taşlaştırırken bir yandan da kültürü oluşturur, sanatları oluşturur. Bu tür felaketlerde dikkate alınacak çok şey vardır.

Yerin altında cüruf uzantıları, parlak maden yığınları, fosillerle süslü kayalar ve saydamlaşma yolunda bulanık obsidyen tabakaları vardı; onun altında da erimiş kaya çekirdeğinin çevresini kuşatan daha hareketsiz tabakalar uzanıyordu; dağ her patlayışında yerin biçimini daha çok bozuyor, tabakalandırıyor ve kalınlaştırıyordu. Bayır aşağı, yana yatmış kaya çıkıntıları ve sarı katırtırnakları beneklerinin altında altta, aşağıdaki köylere kadar, ta denize kadar insan eliyle yapılmış şeylerden ve hazinelerden oluşan katlar, tabakalar var. Pompei ile Herculaneum gömüldü ve şimdi –çağın bir mucizesi– kazılıp açığa çıkarılmakta. Ama kıyının ötesinde Atlantis Krallığı'nın üzerini kaplamış Tiren Denizi uzanıyor. Her zaman, üzerinden örtüsü kaldırılacak bir şey vardır.

Toprak, toplayıcılar için hazineler saklıyor içinde.

Toprak, ölülerin, tabakalar halinde yığılmış ölülerin yaşadığı yerdir.

Cavaliere yanağını yere dayamış, varlığın maden düzeyine inmekte. Saray da, kana susamış, neşeli kral da, bugüne dek ele geçirdiği o güzel hazineler de yok şimdi, görünmez olmuş. Artık onlarla bağlantısı olmaması mümkün mü? Evet, şu anda umurunda değil bütün bunlar.

* * *

Cavaliere, insanın normal yaşamında da dağ doruklarında hissettiğine benzer bir bütünlük ve iyilik hissetmesini isterdi. Ama bütün düşünebildiği, yükseğe, daha yükseğe çıkmaktı. Yanına aldığı bir sürü kişiyle o yeni moda Fransız harikası balona binmeyi; hayır, yalnızca genç

Pumo'yu yanına almayı ve Vezüv'e yukarıdan, dağların giderek daha da küçüldüğü yükseklikten bakabilmeyi hayal ediyordu. Hiçbir çaba göstermeden çıkışın, yukarıya, saf gökyüzü cennetine yükselebilmenin soğuk mutluluğunu duymak istiyordu.

Ya da William'ın Catherine'i oyalamak için yaptığı geçmişin görkemli bir görüntüsünü oluşturmak isterdi belleğinde. Aklına yalnızca felaketler gelirdi. Örneğin, MS 79 yılındaki patlamanın panoramik bir görünüşü: Korkunç bir gürültü, şemsiye çamı biçiminde yükselen bulut, dağın yarılıp açılarak ateş ve zehirli buhar kusması. Fare grisi küller, aşağı doğru süzülen kahverengi çamur. Pompei ve Herculaneum halkının duyduğu dehşet.

Bu kentlerin ölümü, iki kentin son zamanlarda meydana gelen ölümünü andırıyor. Aynı biçimde ölen bu iki kentten biri öbüründen çok daha fazla ünlendi. (Şakacı birinin dediği gibi, Nagasaki'deki basın bürosu iyi çalışmıyordu.) O zaman bırakın Pompei'de olmayı seçsin. Ölüm yağmurunu izlerken henüz zaman olduğunu düşünerek kaçmayacak. Yürekli bir koleksiyoncuya benziyor. Eşyalarını yanına almadan nasıl gidebilir ki? Belki de önce üzerinde durduğu yol küller altında yok olacak, sonra küller dizlerine dek yükselecek. Ölürken kazıcıların bir evin duvarında buldukları *Aeneas*'ın dizesini anımsayacak: *Conticuere omn*... (Her şey birden sessizleşti...) Yazar soluksuz kaldığı için dizeyi bitirene dek yaşayamamış.

Bir düşteymiş gibi (tıpkı ölmek üzere olan biri gibi), ölmeye yargılı kentten dışarı fırlıyor ve seyreden biri olmaya çalışıyor. Patlamanın en ünlü gözlemcisi ve kurbanı olmasın sakın? Çünkü eğer apaçık gerçeği kabul ederek kendini Yaşlı Plinius gibi değil, gerçekten de o olarak düşleyebilseydi, Misenum Burnu'nu dönen amiral gemisinin pruvasında rüzgârın tokadını yüzünde hissedebilseydi, astımdan zayıflamış ciğerleriyle (Ah! Catherine!)

Plinius gibi son âna kadar öldürücü dumanları solusaydı... Ama kendisini her zaman bir başkası olarak hayal eden (ve kırk yaşında her dem genç olduğu için kendi kendini kutlayacak olan) genç kuzeninin tersine, Cavaliere'nin kendisini bir başkası gibi hissetmesi zor.

O gece yanardağın bağrında uyudu.

Düş görürse, geleceğin düşünü görüyor – kendisine kalmış olan geleceğin üzerinden (onun ne büyük bir yarar ne de mutluluk içerdiğini biliyor) kendi ölümüne dek sürecek olan geleceğe atlıyor. Cavaliere geleceği düşünürken, kendi yokluğunu merakla gözlüyor. Dağ ölebilir. Cavaliere nasıl olacağını hayal edemese de koy bile ölebilir. Koyun kirlendiğini, deniz yaşamının öldüğünü hayal edemiyor. Doğanın tehlike yarattığını gördü ama doğayı tehlikede düşünemiyor. Bu doğa için ne kadar çok ölümün pusuya yatmış olduğunu düşünemiyor: Okşayıcı rüzgâra ne olacak, içinde yüzücülerin gülüp eğlendiği, Cavaliere'nin kirayla tuttuğu oğlanların deniz örnekleri için daldığı mavi yeşil suya ne olacak, düşünemiyor. O çocuklar bugün aynı koya atlasa, etleri kemiklerinden sıyrılıp dökülürdü.

Cavaliere'nin zamanındaki insanların ören standartları daha yüksekti. Dünyanın bir yumurta gibi pürüzsüz olmadığını ileri sürmeye değdiğini düşünürlerdi. Süslü kıyılar, tamamlanmamış denizlere bakardı, çorak kara çatlamıştı, yamru yumruydu yüzeyi; kaba saba yığınlar vardı: dağlar. Lekeli, benek benek, iz iz – evet, cennetle ya da ilk başlangıçtaki küreyle karşılaştırıldığında, bu dünya haydi haydi bir örendir. O zaman insanlar örenin ne olabileceğini bilmiyordu!

* * *

Ortalığı temizleyecek bir rüzgâr bekliyordu. Uyuşukluk, lav akıntısı gibi, her şeyin üzerinde sertleşmiş.

Deliğin içine bakıyordu, herhangi bir delik gibi o da, "Atla," diyordu. Cavaliere, babasının ölümünden sonra Catherine'i Etna'ya götürüşünü anımsıyordu, sonra tam bir patlamada, alt yamaçta, bir keşişin kulübesinde duruşlarını (her zaman bir keşiş vardır): Ölümsüz olup olmadığını denemek için kaynayan kraterin içine atlamış olan eski filozofun söylencesini bir daha anlatmakta ısrar etmişti. Galiba ölümsüz değildi.

* * *

Afeti bekliyordu. Derindeki hüznün çürümesidir bu, umarsızlık duygusu öteki duygularını da içine alacak kadar genişler, daha genel bir belayı kolaylıkla hayal edebilir (dolayısıyla arzu edebilir) hale gelir.

Cavaliere kadar turistlerin de hoşuna giden uğursuz gümbürtüler. Her ziyaretçi yanardağın patlamasını, "bir şey yapmasını" isterdi. Kendi paylarına düşen kıyameti isterlerdi. Yanardağ hareketsizmiş gibi göründüğünde, afet akıntıları arasında Napoli'de kalış birazcık düş kırıcı olmaya yargılıydı.

* * *

Bütün etik zorunlulukların ilk kez sorgulandığı bir zamandı: bizim modern diye adlandırdığımız çağın başlangıcı. Yalnızca bir düğmeye basmakla, insan kendisine herhangi bir zararı dokunmadan dünyanın öbür ucundaki bir mandarinin ölümüne neden olabiliyorsa, (o kadar uzaktaki birini seçebilecek kadar zeki) kendini nasıl tutabilirdi?

İnsan kendini ağırlıksız hissetmek için, en ağır eylemleri bile gerçekleştirebilir.

Yaşama arzusu ile ölme arzusu arasındaki çizgi ne kadar ince. Enerji ile uyuşukluk arasındaki zar ne kadar zayıf. Yapması kolay olsaydı, daha kaç kişi kendini öldürme çağrısına uyabilirdi. Peki bir çukur... Gerçekten derin bir çukur, herkesin kullanması için kamusal bir alanda açıyorsunuz. Diyelim Manhattan'da, On Yedinci Cadde ile Beşinci Cadde'nin köşesinde. Frick Koleksiyonu'nun bulunduğu yerde (ya da daha süfli bir adres). Çukurun yanındaki bir tabelada şunlar yazılı: Pazartesi Çarşamba ve Cuma Günleri / Saat 16.00 ile 20.00 Arasında / İntihar Serbesttir. Yalnızca bu. Bir tabela. İntiharı daha önce düşünmemiş olanlar kesinlikle atlayacaktır. Uygun biçimde etiketlenirse, her çukur bir cehennemdir. İşten eve dönüyorsunuz bir paket adi sigara almak için dışarı çıkmışsınız, temizlikçiden elbiselerinizi almaya gidiyorsunuz, rüzgârın omuzlarınızdan savurmuş olabileceği kırmızı ipek eşarbı arayarak kaldırımları tarıyorsunuz, tabela aklınıza geliyor, aşağıya bakıyorsunuz, hızla soluk alıp yavaş yavaş bırakıyorsunuz soluğunuzu ve diyorsunuz ki –tıpkı Etna'da Empedokles'in dediği gibi– neden olmasın.

İKİNCİ BÖLÜM

1

Neşelenmenin yarattığı kronik hüznün tadına doyum olmaz. Ama neşenin önce bezgin yüreği kuşatma altına alması gerekir. Bırak da gireyim, diye miyavlar, böğürür. Yürek zorlanmalıdır.

Dört yıl sonra oldu bu. Önce Catherine'in ölümü Cavaliere'nin ince ayarlı metabolizmasınca emilmeliydi. Karısının bedenini Galler'de toprağa vermek üzere İngiltere'ye götürmek için bir izin daha istedi. Onu avutacak kimse yoktu Napoli'de. Catherine'in ölümü, hoşlanmadığı bir duruma, kendini düşünme durumuna tehlikeli bir biçimde yaklaştırmıştı onu. Her zamanki ilacını kullandı buna karşı: Dünyayı düşünüyordu. Her zamanki görevler ve eğlence için zaman ayırma zorunluluğu yanında, taşlaşmış Calabria'daki bazı yeni kazıları gezerek meşgul ediyordu kendisini (*Catherine yok artık*). Orada yakındaki bir köyde Kosmas ile Damianos azizlerinin onuruna yapılan bir festivale götürdüler onu; kısır kadınlarca pek sayılan, ayak büyüklüğünde, Büyük Başparmak adlı bir nesnenin kilisede kutsanma ayiniyle son buluyordu festival. (*Yok artık!*) Cavaliere üstü başı toza bulanmış, canlanmış döndü Napoli'ye. Kendini eski çağların (*Catherine öldü!*) araştırılmasına adamış, bilgice zengin bir cemiyete, Hıristiyanlık örtüsü altında hâlâ var

olan eski bir fallus inancının izlerinin ilginç keşfi üzerine, Papalık diniyle pagan dini arasındaki benzerliğe yeni kanıtlar sağlayan bir rapor gönderdi. Raporda, kazılarda ortaya çıkarılan kadın ve erkek üreme organları heykellerinin yaygınlığı anımsatılıyor; bütün dinlerin gizeminin yaşamsal güçlere –dört öğe, cinsel enerji– bir tapınım olduğu, hatta haçın kendisinin stilize bir fallus olduğu üzerine kurgulamalar ileri sürülüyordu. (*Öldü!*) Catherine gittiğine göre, kuşkuculukta ve kâfirlikte dizginleri sıkmak için bir nedeni kalmamıştı.

Her şey değişmekteydi ve hiçbir şey değişmiyordu. Arkadaşa gereksinimi olduğunu kabul etmiyordu. Ama hem dostu hem de koruduğu ressam Thomas Jones, temelli İngiltere'ye dönmeye karar verip kirayla oturduğu evi boşaltınca Cavaliere birkaç ay ona ev sahipliği yapmayı önerdi; çoğu kez sabahları, Jones için bir stüdyo olarak düzenlenmiş odaya geliyordu. Onun zeytin ağacından yapılmış güzel şövalesi üzerinde duran tek renkli küçük tuvalleri, ona boşluk çalışmaları gibi gelen şeylerle –bir çatının köşesi ya da karşıdaki binanın bir sıra çatı katı penceresi– doldurmasını seyrediyordu.

Garip, ama Jones'un da bir bildiği olmalı. Her şey Cavaliere'nin durumuyla uyaklıydı.

Peki neyin resmini yapıyorsun, diyordu Cavaliere kibarca. Konuyu anlamıyorum.

Herhangi bir şeyin mümkün göründüğü ve her şeyin anlamlı olmadığı zamanlardaki kayma anları.

Üçüncü kez eve dönmek için Dışişleri'nden istediği izin haziranda geldi ve yelken açtı. Catherine'in bedeni geminin ambarındaydı, kendi kamarasındaysa İmparator Augustus döneminin başlarında yapıldığı sanılan işlemeli taşlı bir Roma vazosu vardı. Onlarca yıldır satışlarda görülmeyen ender antikalardan biri olan bu vazoyu geçen yıl Roma'da satın almıştı, şimdi satmak üzere İngiltere'ye

götürüyordu. Bugüne kadar elinden geçmiş en değerli parçaydı bu.

Cavaliere onu ilk gördüğünde tutkunun dişlerini hissetmişti bedeninde. İki yüzyıl önce eski Roma sınırının hemen güneyinde, yeni kazılmış bir imparatorluk mezarı yerinden çıkarılmıştı; o zamandan beri Roma taş kakmalı eşyalarının en güzel, en değerli parçası olduğu kabul ediliyordu. Hiçbir şey, friz üzerine resmedilmiş, zifaf döşeğine doğru ağır ağır eğilen Thetis'ten daha güzel olamazdı. Onu Roma'dan getirdikten sonra vazo sık sık aklına geliyordu. Ona bakmaya, toprağın gerçek rengini görmek için havaya kaldırmaya çalışmamıştı hiç: içinden ışık geçtiği ve krem rengi beyaz cama kazınmış hafif kabarık figürleri parmak uçlarıyla okşadığı zamanlar dışında, siyahtan ayırt edilemeyen bir gece mavisi. Heyhat, âşık olmaya gelemeyecek bir nesneydi bu! Catherine'in vasiyeti her şeyi ipoteksiz ona bıraktığı halde, hep daha çok paraya gereksinim duyuyordu. Vazo, kendisine saklamayı düşünemeyeceği kadar ünlüydü. Oldukça iyi bir fiyata, bin pound'a almıştı onu, önemli bir kazanç sağlayacağına büyük umut besliyordu Cavaliere.

Vazoyu Londra'da bir yere bırakıp bazı dost ve akrabanın başsağlığı ziyaretlerini kabul ettikten sonra artık tümüyle kendisinin olan Galler'deki malikânesine getirttiği tabutun kilisenin zeminine yerleştirilişinde hazır bulunmak için hafif yağmurlu bir havada Charles'la birlikte yola çıkmış, Charles'ı geri göndermiş, kendisi birkaç hafta evde oyalanmıştı. Yazın tam ortasıydı. Yağmur Catherine'in doğduğu toprağı yeşile boğmuştu. Her gün malikâneyi dolaşıyor, bazen kırlara kadar yürüyordu; çoğu zaman ceplerini küçük eriklerle dolduruyor, denize bakarak bir süre oturuyordu. Yas, kendine özgü bitkinliği, isteksizliği getirmişti. Kederli düşünceler, Catherine'in sevgili anıları kendi kendisine acımayla karışıyordu. Hu-

zur, Catherine için huzur, zavallı Catherine. Hepimize huzur. Başının üzerinde yeşil yapraklar hışırdıyordu. Güneşin ılık ışıklarını hissetti. Bir an için serin kilisenin içine girdi. Aynı güneş bir gün kendi mezar taşının ve çürüyen bedeninin üzerinde de böyle parlayacaktı.

Daha İngiltere'ye varmadan, Londra'nın koleksiyoncuları Roma vazosu için ayağa kalkmıştı. Portland'ın inatçı yaşlı Dowager düşesinin, kendi ödülüne göz diktiği konusunda Charles'tan aldığı haber onu Londra'ya geri getirdi. İki bin pound istiyordu. Düşes ikircikli davranıyordu. Düşüneceğini söyledi. Bir-iki ay geçti; Cavaliere ısrar etmemeyi bilirdi. Elinden geldiğince eğleniyor, düşesin mercan dalları, yanardöner kelebek kutuları ve mücevhere benzer deniz kabukları, böcek fosilleri, (bir Roma filine ait olduğu sanılan) mamut kemikleri, astronomi üzerine nadir folyo kitaplar, antik madalyonlar, tokalar ve Etrüsk vazolarından oluşan özel müzesini geziyordu. Dönemin başka birçok koleksiyonundan daha acayip olmayan bir yığın şey (asıl acayipliği koleksiyoncunun bir kadın olmasıydı), ama Cavaliere'nin beğenisi için fazlasıyla saçma. Düşesin, halihazırda orta yaşına ulaşmış ve kendisine kalacak olan mirasın farkında olan oğlu annesine vazoyu almamasını salık veriyordu; çünkü o zamana göre şaşılacak derece yüksek bir fiyattı istenen. Düşes vazoyu almayı ciddi ciddi düşünmeye başladı.

Cavaliere sarayda daha az, Charles'la daha çok zaman geçiriyor, Charles'ın üç yıl önce birlikte yaşamak için yanına aldığı, onun talimatıyla kendisine Plinius Amca diyen ve yanağını zarifçe öpen coşkulu, sevimli kızın kendisini pohpohlamasına ve üzerine titremesine izin veriyordu. Uzun boylu, dalyan gibi biriydi; çenesi o kadar küçük olmasaydı, kumral saçları, mavi gözleri ve dolgun dudaklarıyla başı, bazı klasik heykellerin güzelliğiyle yarışabilirdi, diye düşünüyordu Cavaliere. Öyküsünü daha önceden öğrenmişti yeğeninden: Bir köy demircisinin kı-

zıydı; Londra'ya on dördünde, bir ev hizmetçisi yardımcısı olarak gelmiş, evin oğlu tarafından iğfal edilmişti; çok geçmeden daha belirsiz birtakım işlere girmiş, iktidarsızlığı sağalttığını ileri süren bir doktorun yatak odalarında "sağlık perisi" olarak yarı çıplak poz vermiş, bir baronun kırdaki malikânesine alınmış, hamile kalınca barones onu evden atmıştı (küçük kızı şimdi köyde bir pansiyondaydı), kızın umutsuzluk içinde kendisini teslim ettiği, baronun dostu da... Charles'tı işte. Ondan on altı yaş büyük koruyucusu, yalnızca on dokuz yıla tüm bunların sığmış olmasına şaşmıyordu. Onun gibi kadınların ellerinden geldiği kadar yukarı tırmanacakları ve çabucak tükenecekleri düşünülürdü. O sıralar bedensel çekiciliğinin dışında özel bir yanı yoktu kızın. Ama vardı. Charles dürüst olmak istiyordu. O da övünmek istiyordu. Bir düşünün, diyordu Charles. Aslında oldukça yetenekli, diyordu. Okuma yazmayı öğrettim ona, kendini geliştirecek türden bütün kitapları okuyor şimdi; okumaya çok düşkün ve okuduğu her şeyi anımsıyor. Cavaliere, kızın kendi yanında söylenen her sözcüğü anımsadığını fark etti. Konuşması fazla avam, gülüşü fazla içten olduğu halde, sessizleştiğinde değişmiş görünüyordu. Cavaliere gözleri dikkatten nemlenmiş, izlediğini, gözlediğini görüyordu onun. Resimler üzerine yargılarıysa oldukça güzel, diye sürdürüyordu konuşmasını Charles, böyle de olması gerekirdi, üç yıldır benimle yaşadığına, dostumuz Romney ona tutkun olduğuna göre. Düzinelerle tablosunu ve karakalem çizimini yaptı, bir başka modelin adını duymak istemiyor ancak bazen kızımı ona göndermek istemiyorum ben. Bu sözler Charles'a, tekrar Romney'e poz vermek için zaman ayırması gerektiğini anımsattı, bir başka portresini yaptırmak istiyordu çünkü.

Düşes bin altı yüz pound önerisinde bulundu. Cavaliere dediğinden caymıyordu.

Yükselme, Madrid, Viyana ya da Paris'e atanma düşüncelerini çoktan terk etmiş olduğu için sarayda fazla zaman harcamamıştı. Yanı başında Catherine olmayınca kendisini daha yaşlı hissediyordu. Geri dönmenin zamanının geldiğini söylüyordu kendi kendine. Başkalarına da söylüyordu.

Düşes öfkeli öfkeli bin sekiz yüz pound, dedi. Tamam. Napoli'ye götürmek üzere Romney'in, Charles'ın kızını bir Bacchus rahibesi olarak çizdiği resim de dahil biraz alışveriş yapmıştı.

Geriye döndü; önce bir görevler, istekler ve gösteriler programı hazırlayarak yeniden yaşamın içine daldı – kendini oyalama konusunda hâlâ becerikliydi. İnsanın çaba harcayarak duygusuzlukla savaşmak zorunda olduğunu anlamıştı. Büyük bir projeye, yıllar alacak bir projeye girdi: Caserta Sarayı'nın parkında yirmi beş dönümlük bir İngiliz bahçesi tasarımı. Koleksiyonculuğu, tırmanmayı ve kataloglamayı sürdürüyordu. kralın arkeologlarının gözleri önünde Pompei ve Herculaneum kazılarından hazineler yürütmede bayağı beceri kazanmıştı. Kime ne ödeyeceğini bilirsen bu ülkede her şeyi yapabilirsin.

Tanıdığı resimsever birkaç hoş İngiliz dulu yalnızlığına çare önerir gibiydi: Bir tanesi, hareketinden bir gün önce Londra'da, öteki geri dönerken, oranın en iyi tablo ajanı olan Mr. Bres'la konuşmak için birkaç hafta kaldığı Roma'da. Romalı hanım çekiyordu onu. Zengindi, sapasağlamdı ve arp çalmada ustaydı. Charles'a, belli bir sevinçle kadının çekici yanlarını anlattı, bunun, çocuğu olmayan dayısının vârisi olacağını düşünen sevgili yeğenini ne kadar kızdıracağını biliyordu. Evet, hanımın yaşı çocuk sahibi olmaya engeldi. Ama Cavaliere'den on yaş daha genç olduğu için ondan uzun yaşama olasılığı yüksekti. Ama Cavaliere bir mantık evliliği düşüncesini hemen bir kenara koydu. Son derece saygın ve çekingen

olan bu hanım bile alışkanlıklarında belli bir karmaşayı, bir yeniden düzenlemeyi haber veriyordu. Cavaliere her şeyden çok sükûnet istiyordu. Bekârlık için biçilmiş kaftandı o... Günlerini dul bir erkek olarak bitirecekti.

Yaşamında bilinçli olarak değiştirmek istediği hiçbir şey yoktu. Olabildiği kadar iyiydi işte. Yine de kasıkları sancıyordu. Fantezi yadsınamazdı. İçteki ateş bütünüyle sönmemişti. Böyle olunca da verdiği tüm aklı başında kararlara karşın, kızın gelmesine izin veriyordu. Bu naif, masum kız –bütün o deneyimlerine karşın masumdu, Cavaliere biliyordu bunu– annesiyle Napoli'ye geliyordu. Charles zengin bir kadın mirasçı peşinde olduğu için (Bir lordun ikinci oğlundan başka ne beklenirdi ki?) ciddi olmak zorundaydı. Yani, sevgiler, yakınlıklar yönlendirmemeliydi artık onu. Yani, kadına acımamalıydı. Kızdan kurtulmayı kafasına koymuş, ama bunu kıza söyleme cesaretini bulamamıştı; ayrıca yeni dul kalmış bu dayının, kızın arkadaşlığından hoşlanıp hoşlanmayacağını merak ediyordu. Dayılar yeğenin metresini miras alır mı? Cavaliere, Charles'ın çocuksuz bir dayının yeğeni olmaktan hoşnut olduğunu biliyordu. Charles kızı yollayarak yalnızca dayısının kendisini yeğenine karşı borçlu hissetmesini sağlamakla kalmıyor, aynı zamanda onun son yıllarını yeni bir eşle avutmaya karar verme olasılığını da önlemek istiyordu. Sonra bir bakardı ki, dayısının mirasçısı değil artık. Ama dayısı (açıkça kimsenin evlenemeyeceği) kızı yeterince severse, Charles güvendeydi. Anasının gözü Charles.

Kız ve annesi o sıralarda Roma'ya dönen ve kendilerini koruması altına almayı kabul eden yaşlı bir İskoç ressamla birlikte, mart ayında Londra'dan ayrılmışlardı. Ressam, Cavaliere'nin arkadaşıydı. Yolculuğun geri kalanını Roma'ya gönderilen Valerio'yla birlikte yapacaklardı. Cavaliere büyük giriş kapısının sallanarak açıldığını duyduğunda kahvaltı yapıyor, okuyordu. Pencereye gitti ve aşa-

ğıya, avluya girmekte olan yolculuk arabasına baktı; uşaklar ve hizmetçiler karşılamaya çıkmıştı. Arabacının yanındaki yerinden aşağı inen Valerio hafifçe yere adım atmakta olan genç kadına elini uzattı, daha sonra da şişman yaşlı kadının arabadan çıkmasına yardım etti. Sağdaki kırmızı mermerden merdivene doğru avluyu geçerlerken, kızın tozlu sarı elbisesini okşamak için birçok hizmetçi kız koştu, kız gülümseyerek kendisine doğru uzanmış ellere dokunarak ve kendisine gösterilen bu davranışı mutlulukla yanıtlayarak bir an oyalandı. Cavaliere'nin dikkatini çeken, kaldırım taşlarındaki ışık oyunu üzerinde hareket eden bir şapka, geniş bir mavi şapka oldu.

Birden Jack'ı düşündü ve özledi onu. Kahvaltı masasına döndü. Onu bekletmekte bir sakınca yok. Bir kitap satıcısı da bekliyor. Kakaosunu bitirdi, sonra kıza ve annesine beklemelerini söylemelerini emrettiği küçük konuk salonuna doğru yürüdü.

Gasparo'nun, geçmesi için açık tuttuğu kapıdan geçince köşede oturmuş, fısıldaşırken gördü onları. Önce kadın fark etti onu, aceleyle ayağa kalktı. Kız şapkasını kucağında tutuyordu, ayağa kalkarken geriye döndü ve şapkayı arkasına bıraktı. Bedenin bu kontrapostunda ve sonra geri dönüşünde fiziksel bir şok geçirdi Cavaliere, sanki yüreği karnına düşmüştü. Onun bu denli güzel olduğunu düşünmemişti. Harikulade güzel. Onun ne kadar güzel olduğunu geçen yıl görmüş olmalıydı, o zamandan beri bu güzelliği bir imge biçiminde taşımıştı, çalışma odasına giden holde asılı duran Romney'in tablosunda her gün görmeye alıştığı Bacchus rahibesi gibi. Ama kız tablodan çok daha güzeldi.

Derin ve neşeli bir iç çekişle odayı adımladı ve kızın utangaç reveransını ve annenin buna benzer beceriksiz sallanışını yanıtladı. Stefano'ya, Mrs. Cadogan'a onlara ayırdığı ikinci katın gerisindeki iki odayı göstermelerini

emretti. Kız birden öne doğru eğildi ve dudaklarını Cavaliere'nin yanağına hafifçe dokundurdu. Tırmalanmış gibi geriye çekildi Cavaliere.

Uzun yolculuktan herhalde yorulmuş olduğunu söyledi ona.

Mutlu olduğunu söyledi kız. Bugün doğum günüydü onun, öyle söyledi. Kenti güzel bulmuştu. Elini tuttu, elini yaktı. Kız, Cavaliere'yi terasa doğru götürdü. Gerçekten de güzeldi kent –yeniden görebiliyordu bunu– güneşin aydınlattığı pus içinde yüzen, birbiri üzerine yığılan kırmızı çatıları, çiçek bahçeleri, dut ve limon ağaçlarıyla, yukarı doğru çıkan kaktüsleri ve ince, uzun palmiyeleriyle kent gerçekten güzeldi.

Ve, dayı, diye seslendi kız, dağı ve onun kızarmakta olan dumandan sorgucunu göstererek. Yakında bir patlama olacak mı?

Korkuyor musunuz, dedi Cavaliere.

Tanrım, hayır, görmek istiyorum, diye bağırdı. Her şeyi görmek istiyorum. Öyle... öyle güzel ki, dedi, böyle kibar bir sözcük bulduğu için gülümseyerek.

Kız gençti, yaşıyor olmanın büyük sevinci içinde kaybolmuştu; bu hali dokundu Cavaliere'ye. Ve kızın erdemlerini, dayısını onu kabul etmeye kandırmak için neredeyse bir yıldır çabalamakta olan Charles'a kölece bağlılığını biliyordu. Onun tutkusu hayran olmaktır, diye yazıyordu Charles, Cavaliere'ye. Daha şimdiden hayran size, diye yazıyordu Charles. Cavaliere, ona karşı öteki erkeklerin yaptığından daha ilgisizce davranmaktan hoşlanacağını düşünüyordu. Ona sığınılacak bir yer verecek –belki de iki kadını üçüncü katta öndeki dört odaya koymaktan daha iyi olacaktı bu– ve kıza hayran olunacak yerleri gösterecek.

Nasıl biri istiyorsanız öyle yapabilirsiniz onu, demişti Charles. Malzemenin iyi olduğunu garanti ederim.

Ama önceleri bir eğitmen gibi hissetmedi kendini. Şimdilik yalnızca bakmak istiyordu ona. Onun güzelliğinin kendisinde harekete geçirdiği coşkuya hükmedemiyor henüz. Birdenbire ona bu kadar düşkünlüğü bir yaşlılık belirtisi midir? Yaşlı çünkü. Günleri geçmiş. Koleksiyonuna eklemek mi istiyor bu güzelliği? Hayır. Birazcık parlatacak. Sonra da evine gönderecek. Charles gerçekten alçağın biriydi.

Böylece Cavaliere kendisine bir şans daha verildiğine, yaşamın yeniden fışkırdığına inanamayarak savsaklıyor, hep gelecek haftalara aktarıyordu yapacağı şeyleri. Böyle genç birinin kendisiyle ne ilişkisi olabilirdi? Kızın sahibi olduğunu (ya da öyle düşündüğünü) bildiği halde, çılgınca davranmaktan korkuyor, gerçekten de safdilce hareket ediyordu. Kız, Charles'ın kendisini almak üzere birkaç ay içerisinde geleceğine gerçekten inanıyordu. Yine de Cavaliere yaygarasız, duygusallığa düşmeden kendisine sunulan hazzı almadığı için budalanın tekiydi. Kız kesinkes anlıyordu bunu. Erkeklere ve onların aşağılık davranışlarına alışmış olmalıydı, birinden öbürüne geçe geçe. Doğru, Charles'ı gerçekten seviyordu. Ama onun açık vermesini bekliyor olmalıydı. Zavallı Emma. Hinoğluhin Charles. Ve kemikli elini onun ellerinin üzerine koydu.

Kızın reddedişindeki kesinlik, gözyaşları, bağrışları bıktırdı Cavaliere'yi –Charles yumuşak başlı biri vaadinde bulunmuştu– ve aynı zamanda etkiledi. Erkekler kadınları yüz yıldır nasıl yargılıyorsa öyle düşünüyordu, kızın gözündeki değeri yükseliyordu, çünkü kendisini reddetmişti. Kız ona yalnızca saygı duymakla kalmıyor, onun arkadaşlığından hoşlanır görünüyordu. Öğrenmeye hevesli. Tabii ki mutlu o zaman. Arabasını kızın emrine verdi. Ona bölgenin olağanüstü şeylerini gösterdi – sakin, sade annesi her zaman yanında. Capri'ye götürdü onu, yalnızca bir kuşak önce yağmacı arkeologların insanı kendinden

geçirecek derecede güzel mermerlerle döşeli katlarını soyup soğana çevirdiği Tiberius'un villasının kasvetli yıkıntılarını birlikte gezdiler. Solfatara'ya gittiler, kavurucu kükürt düzlüğünde dolaştılar. Ölü kentlere gittiler, çökmüş evler yığınına baktılar. Ve bir sabah saat dörtte, dolunay ışığında kendilerini Resina'ya götürecek bir arabayla yola çıkıp Vezüv'e gittiler; Resina'da onları zirveden üç kilometre aşağıya, lav serpintilerine götürecek katırlarla Tolo bekliyordu. Kızın seyredişini seyrediyordu Cavaliere. Gösterdiği, söyleyebildiği her şey büyülüyordu kızı; sorularla kuşatıyordu onu. Yalnızca onu mutlu etmek ister görünüyordu kız; olur da terasta bir günbatımını seyrederken kendisine katılacak olursa, kızın yanakları gözyaşlarıyla ıslanıyordu; anlaşılabilir bir şeydi bu, memleketinden uzaktaydı, o sefil yeğeni kıza gerçeği söylemiş olsaydı, çok gençti o, ne söylemişti Charles? (Yaşı konusunda kararsızdı.) Yirmi üçünde olmalıydı şimdi. Bu da Cavaliere'yi, elli altısında, Yaşlı Plinius'un zehirli gazlarla boğulduğu yaşta, bu köylü Venüs'ten otuz üç yaş büyük yapıyordu.

* * *

Aslında aralarındaki yaş farkı otuz altıydı. Kız nisanda Napoli'ye geldiği gün yirmi birine basmıştı.

Ah Charles, o gün sen bana hep gülümsedin & evde kaldın & naziktin bana karşı & şimdi öyle uzaktayım. Bunlar ilk mektubundan.

Charles sonbaharda gelecekti. Öyle söylemişti ona. Kız çok kısa aralarla yazıyordu. Sıcaklık artıyor, pireler ve bitler çoğalıyordu. Kendisini hediyelere boğan Cavaliere'ye –bunların en değerlisi de beraberliğiydi– karşı neşeli görünmeye çalışıyordu.

Kahvaltı yaparken, akşam yemeğinde hep benimle oluyo, yüzüme bakıyo, diye yazıyordu Charles'a. Elimi,

bacağımı ya da ayağımı oynatmayagöreyim, hemen ne güzel & zaarif bu diyo. Evde iki ressam var beni resimliyo, ama Romney kadar olamazlar. Bana verdiğiniz mavi şapkayı giyiyom. O bana bir deve şalı & 25 gine eden güzel bir giysi & karısının bazı küçük şeylerini verdi. Benim böyük bir sanat eseri olduğumu söylüyo & bunu gördüğüme üzgünüm ama beni seviyo.

Charles'a yazdığı mektuplar giderek daha gurursuz, daha acılı oluyordu. Ona, sevgili Charles, Charles, diyor, ona ait olduğunu, yalnızca onun olarak kalacağını, hiç kimsenin onun yerini tutamayacağını söylüyor. Görmüş olduğu, onunla birlikte görmüş olmayı çok istediği harika yerlerden söz ediyor. Kendisine yazması, söz vermiş olduğu gibi artık Napoli'ye gelmesi için yalvarıyor ona. Ya da kendisini geriye çağırtması için.

İki ay sonra bir mektup geldi.

Sevgili Charles, diye yanıtladı mektubu, bilsen nasıl parçalandı yüreğim. Ve Charles, Charles o nasıl buz gibi ilgisizlik ki onunla yatmamı istiyon benden. Sizin dayınızla! Ah en kötüsü de – ama hayır öfkelenmeyecem. Yanında olaydım öldürüdüm seni & hem de kendimi. Memlekete senin yanına gelmekten başka hiçbir yolu yok bunun. Eğer bu olmazsa memlekete Londra'ya gideceğim & orada her türlü kötü işlere girecem ölünceye kadar & kaderimi genç kadınlara bir ikâz olsun diye bırakacağım. Çünkü kendini sevdirttin bana sen – beni iyi biri yaptın & şimdi de terk ettin beni & eğer bitecekse ilişkimizi şiddetli bir son bitirecek. Şöyle bitiriyordu mektubu: Ricalarımı ciddiye almamak iyi olmaz senin için, çünkü benim buradaki gücümü bilmiyorsun. Ancak hiçbir zaman onun metresi olmayacağım – eğer beni kırarsan onun benimle evlenmesini sağlayacağım. Tanrı yardımcın olsun her zaman.

Bu mektup ağustosun birinde yazılmıştı. Yazmaya, yalvarmaya, elveda demeye devam etti. Cavaliere'yi beş ay daha uzakta tuttu. Aralıkta, Charles'a her şeyin en iyisini yapmaya karar verdiğini haber verdi. Mantıklı olmaya karar verdim, diye yazıyordu. Hoş bir kadınım & hemen her şey olamıyor insan.

* * *

Tarifi olanaksız...

Onun güzelliğini tarif etmek olanaksız, diyordu Cavaliere; beni ne kadar mutlu ettiğini anlatmak olanaksız.

Sizi ne kadar özlediğimi anlatmak olanaksız, Charles, diye yazıyordu kız. Ne kadar öfkeli olduğumu anlatmak olanaksız.

Püskürerek Cavaliere'yi yeniden sevinçlere boğan yanardağa gelince: En şaşırtıcı donanma fişeklerini bile kat kat aşan kırmızı kızgın taşlardan fıskiyelerin o güzelliğini tarif etmek olanaksız, diye yazıyordu Cavaliere, bir yığın karşılaştırma yaparak sürdürüyordu mektubunu, hiçbiri gördüklerini tam olarak anlatamazdı. Çünkü yüce tutkulara sahip herhangi bir şey gibi yanardağ da bir sürü karşıt nitelikleri kendinde toplar. Eğlence ve kıyamet. Bütün o dört öğeyi sergileyen bir madde çevrimi: Dumanla başlıyor, sonra ateş, sonra akıcı lav, lav kayalarıyla son buluyor, hepsinin en katısı toprak.

Kız konusunda, Cavaliere çoğu kez kendi kendine, başkalarına şöyle söylüyordu: O... şeye benziyor... o, şey... gibi... oynayabiliyor... Benzerlikten öte bir şey. Bedenleşme. Onunkisi tuval üzerinde, bir heykel olarak bir vazonun yüzünde tapındığı güzellikti. O elinde oklar taşıyan Venüs, o boylu boyunca uzanmış güveyi bekleyen Thetis. Hiçbir şey bazı nesneler ve imgeler kadar güzel görünmemişti ona hiçbir zaman – hiçbir zaman gerçekten

var olmamış ya da artık var olmayan bir güzelliğin yansıması, hayır, ansıması. Şimdi imgelerin, güzelliğin yalnızca kaydı değil, habercisi, müjdecisi olduğunun farkına varıyordu. Gerçeklik sayısız imgeye bölünüyor, bu imgelerse insanın yüreğinde yanıyordu, çünkü herkes bir tek güzellikten söz ediyordu.

Cavaliere'de güzel *ve* hayvan var.

İnsanların Charles'a verdiği yüklü borç nedeniyle yeğeninin, kızı ona sattığını söylemeleri kaçınılmazdı. Nasıl istiyorlarsa öyle düşünsünler. Memleketten bu kadar uzak, geri zekâlılık ve cinsel hoşgörü başkentinde yaşamanın bir yararı varsa, o da istediğini yapabilmesiydi.

Chiaia üzerinde günbatımında yapılan araba gezintilerinde, kızı yerel sosyeteyle tanıştırdı, bir pazar günü de kralla ve kraliçeye takdim etti onu. Saraya götüremezdi; ama dışarıda, açık havada herkese takdim edilebilirdi onu. Bütün gerçek güzellik âşıkları tutsağı oluyordu onun, görebiliyordu bunu Cavaliere. Sıradan kimseler, onu bir melek zanneden sokaktaki dilenciler ve çamaşırcı kadınlar da öyle. Onu Ischia'ya gösterdiğinde, birkaç köylü onun önünde diz çöktü, eve gelmiş olan bir rahipse haç işareti yaptı ve onun özel bir amaçla aralarına gönderilmiş olduğunu açıkladı. Cavaliere'nin onun hizmetine verdiği kızlar dualarında aracılık etmesini rica ediyorlardı ondan, çünkü onun Kutsal Bakire'ye benzediğini söylüyorlardı. Başları yapay çiçekler, koyu kırmızı püsküller ve tüylerle süslü atları görünce sevinçten ellerini çırpıyordu. Sürücü ciddi ciddi öne eğiliyor, tüylerden birini çıkarıyor ve ona veriyordu. Onu görünce, insanların yüzleri parlıyordu. Öyle sevinçli, öyle neşe doluydu. Ondan hoşlanmayan biri varsa Allah'ın belası bir züppe olmalıydı. İnsan nasıl ona hayran olmaz, onun yanında neşelenmezdi?

Gençti, soylu ve eğitimli biri değildi, ama doğal bir otoritesi vardı. Mrs. Cadogan'ın gözü yılmış gibiydi, bir kız çocuktan çok bir hanımefendi gibi davranıyordu ona. İnsan içkiyi seven, bu sade, alçakgönüllü köylü kadınını, kızın ücretsiz bir yardımcı ve arkadaş olarak yanına aldığı uzak akrabadan biri sanabilirdi. Dışarı çıktıklarında annesinin her zaman kendilerine eşlik etmesi, Cavaliere'nin duyduğu heyecanı daha da derinden yaşamasını sağlıyordu. Gündelik zevkler heyecanlı beklentilere dönmüş, alan ve yoğunluk kazanmıştı. Günün sıcağını terasta, denizden gelen hafif rüzgârla şişen ve çırpınan portakal rengi büyük gölgelikler altında bekleyerek geçirmek için temmuzun başlarında bir sabah yakıcı güneş altında çamlık tepe yolundan Posillipo'daki yazlığına gitmişlerdi. Kızın soğuk yemişleri, sert Vezüv şarabının tadını çıkararak yiyip içmesini büyük bir zevkle seyrediyordu Cavaliere. Kız kayalara oyulmuş merdivenlerden denize girmeye inerken o gölgede kalmış ve onun göğüslerine kadar suyun içine dalışını seyretmişti, önce cesaretle kollarını çırpıyor, daha sonra ıslak eliyle ensesini avuçluyor ve uzun bir süre bu tapınılası pozda duruyordu; o sırada birkaç oğlan çocuk kayaların gerisinden onu gözlüyordu, annesi ve iki hizmetçi ellerinde giysisi ve havlularıyla bekliyordu. Onun kendisini sevip sevmemesi hiç fark etmiyordu Cavaliere için. Kızı seyretmeyi o kadar çok seviyordu.

Onun ruh hallerindeki oynamaları, bir görünümden bir başkasına akışı, görünümündeki çeşitliliği, kapsamlılığı izlemekten, sıralamaktan usanmıyordu. Bazen kışkırtıcıydı, bazen iffetli bir kadın gibi ürkek, utangaç oluyordu. Bazen dolgun, anaç kadınlara benziyordu, bazen armağanlara boğulmayı bekleyen kıpır kıpır bir genç kıza. Cavaliere'nin kendisi için tasarımını yaptığı bir boneyi ya da bir kuşağı ya da bir giysiyi içten gülüşüyle, kendi kendisine hayran, üzerinde denerken ne kadar sevimliydi.

Başımı şöyle mi döndüreyim, diyordu Cavaliere'nin onun portresini yapması için eve aldığı genç Alman ressama.

Yoksa şöyle mi?

Bir oyuncu gibi, bir odaya girdiğinde insanları etkilemeye alışkındı. Yürüyüşü, başını bir yandan bir yana döndürürken, elini yanağına koyarkenki yavaşlığı... Bütün bunlar işte. Güzelliğin yetkesi.

Ne tür bir güzellik?

Etten arınmış, doğrusal bir güzellik değil bu: dış çizgilerin, kemiklerin, profilin, ipeksi saçların ve uçlara doğru açılan incecik burun deliklerinin güzelliği. (İlkgençlikten sonra aynı tutulmayı, incecik olmayı gerektiren güzellik.) Kendine güvenden, sınıfına güvenden gelen bir güzellik değil bu. Hoşnut etmek için değil, hoşnut edilmek için doğmuşum ben, diyen bir güzellik değil.

Öylesi bir güzellik değil, ayrıcalıklı olmaktan, istemekten, yapmacıktan doğan güzellik değil... neredeyse buyurgan bir güzellik; bir yer için savaşım vermesi gereken ve hiçbir şeyi doğal olarak hakkı saymayan birinin güzelliği. Oyluma ait güzellik, et olmayı isteyen, bundan başkası olmak elinde olmayan güzellik. (Ve sonunda hızla şişmanlar.) Başkalarını dokunmaya çağıran açık dolgun dudaklarıyla hemen göze çarpan bir güzellik. Değişebilirim, evet, çünkü sizi hoşnut etmek istiyorum.

Onun, ikinci türden, hem naif hem de egemen güzelliğinin ne tamamlanmaya ne de parlatılmaya gereksinimi vardı. Ama geldiğinden beri, sanki bu olasıymış gibi daha da sevimlileşmişti. Güzelliği, İngiliz güneşine benzemeyen bir güneş altında, açık havada tensel, nemli, parlak bir şeyle uyum sağladığı için yayılmış, genişlemişti sanki. Belki de bu yeni dekora, bu farklı biçimlerde beğenilmeye gereksinimi vardı; hatta acı çekmeye (Charles için ağlıyordu, onu gerçekten seviyordu); hiçbir zaman

hoşuna gitmeyen lükse gereksinimi vardı; ihtiyatlı, sinirli bir sanat meraklısının Londra taşrasında ele geçirdiği, bardağına çay dolduran yumuşak başlı küçük bir mücevher olmak yerine büyük bir koleksiyoncunun herkese gösterdiği mağrur bir mal olmaya gereksinimi vardı.

* * *

Güzellikle ne yaparsınız? Hayran olursunuz, översiniz, süslersiniz (ya da süslemeye çalışırsınız), sergilersiniz ya da gizlersiniz.

Son derece güzel bir şeyiniz var ve siz onu başkalarına göstermek istemiyorsunuz, olur mu böyle bir şey? Belki de onların hasedinden korkarsınız, birinin gelip onu almasından kaygılanırsınız. Bir müzeden bir tablo ya da bir kiliseden bir Ortaçağ elyazması çalan kimse onu gizlemek zorundadır. Ama kendini ne kadar yoksun hissediyordur bu hırsız! Güzelliği sergilemek, çerçevelemek, sahneye çıkarmak –ve başkalarının hayranlığını duymak, hayranlığınızın yansısını görmek– çok doğal gibi görünüyor.

Gülümsüyorsunuz. Evet. Hayret verici, olağanüstü biri o kız.

Olağanüstü mü? Bundan çok daha öte bir şey.

Bir korosu olmayan, fısıltıları, iç çekmeleri, mırıldanmaları olmayan güzellik neye yarar?

Ama güzelliğin ne olduğunu, insanın içine düştüğü, yuvarlandığı güzelliği Cavaliere'den daha iyi kim bilir? Parçalanmışım, yere yıkılmışım. Düşüyorum, ağzınla ört beni.

* * *

Güzellik sergilenmelidir. Ve güzelliğe, kendisini en güzel biçimde nasıl sergileyeceği öğretilebilir.

Onun kusursuzluğu ve Cavaliere'nin mutluluğu, Cavaliere onun gelişmesini istemiyor anlamına gelmiyordu. Cavaliere'nin konağı sabahtan akşama kadar öğretmenlerle dolup taşıyordu. Şarkı öğretmeni vardı, resim öğretmeni vardı, İtalyanca öğretmeni, piyano öğretmeni. Doğal bir öğrenciydi, kısa zamanda akıcı bir İtalyancası oldu –yirmi yıldan fazla bir zamandır buralarda yaşayan Cavaliere'den daha iyi konuşuyordu– o zaman Cavaliere bunlara Fransızca derslerini de ekledi, kendisi iyi konuşurdu Fransızcayı, tam bir İngiliz gibi ağır ağır. Kısa zamanda Fransızcayı kaptı, daha az vurgulu konuşuyordu, kulağının çok iyi olduğunun kanıtıydı bu. Anadilinin vurgusunu düzeltmek için, Cavaliere'nin kendisi bir berber, bir berbere dersleri verdi ona, çocukça telaffuzu yüzünden durmadan azarlıyordu onu.

Emma'nın İngilizcesi bir türlü düzelmiyor, Cavaliere ne kadar uyarırsa uyarsın sözcüklerin başlarındaki h'leri yutmaları, çocukça kesik kesik çığlıkları hep aynı kalıyordu. Fransızca ve İtalyanca gibi yeni ustalıklar ekleyebiliyor; daha önce hiç denemediği, şarkı söyleme, resim yapma gibi sanatları öğreniyor. Kabalığın üzerine pek çok şey inşa edebiliyor, ama kabalığın kabuğunu sıyıramıyor üzerinden. Kendi ayakları üzerinde yürüyemiyor.

Kendisini terk edilmiş hissediyordu. Başkasına devredilmişti. Hızla ilerliyor. Çevresinde hep kendi yaşında kadınlar, soylu kadınlar, her biri öbüründen ruhsuz. O yürümüyor, koşuyor. Doğal bir zekâsı vardı, bu da her türlü gücü emrine sokuyordu. Daha çok ders istiyordu: Her şeyi istiyor, günlerini doldurmak istiyor. Saat sekizde şu... saat dokuzda... saat onda şu... bir günün içine ne kadar şey sığdırılabilirse öylece gidiyordu bu. Cavaliere yorulup yorulmadığını soruyordu ona.

Gürültüyle gülüyor, sonra da bütün ağzını elinin ayasıyla kapatıyordu.

Yorulmak mı!

Cavaliere bitkibilimi ve yerbilimi derslerini ekledi. Şimdi bir dans öğretmeni var. Piyano çalmasını öğreniyor, bir şeyler çalacak kadar. Ama bir melek gibi şarkı söylüyor. Ona daha ileri şarkı dersleri –günde üç kez– vermesi için tutulmuş iğdiş Aprile hayatında bu kadar doğal bir ses duymadığını söylüyordu, Cavaliere ise bunu iğrenç bir övgü olarak değil yalın bir gerçek olarak alıyordu. Sabah yazışmalarını yaparken, onun canlı ses çalışmalarını dinlemeyi seviyordu. Dil ya da müzik çalışmadığı zamanlarda kitaplığında çöpleniyordu. Sterne'i ya da Voltaire'i sevdiğini söyleyerek Cavaliere'yi sevindirmek istiyordu, sevindiriyordu da.

Cavaliere'nin toplantılarında hazdan titreyerek sesinin perdesini konukların başlarının üzerinden salonun gerisindeki meşalelere ve üniformalı uşaklara doğru yükselterek şarkı söylüyordu. Saraydaki bir baloya gitmeyi çok istiyordu. Cavaliere'ye her yerde eşlik etmesine karşın saraya kabul edilemiyor. Ama ayaktakımı ve maskaralarından oluşan *al fresco*[1] kalabalığı içinde sık sık rastlıyordu krala. Kral onun kolundan çekiyor ve parmaklarını öpüyor. Kraliçe bile gülümsedi ona. Herkes en cömert iltifatlarda bulunuyor ona. San Carlo'da ipekle kaplı locasında Cavaliere'nin yanında oturuyor.

Mrs. Hart, diyor kendine.

Kim olduğunu bilmiyor artık, ama yükselmekte olduğunu biliyor. Cavaliere'nin kendisini ne kadar sevdiğini görüyor. Üstünlüğünü hissediyor. Marifetler kuşlar gibi uçuşuyor ve kafasına yerleşiyor. İçiyor, yüksek sesle gülüyor. Ateşli, kanlı canlı. Geceleri Cavaliere'yi ısıtıyor, Cavaliere köşeli başını onun dolgun, yumuşak göğsüne yaslıyor, dizlerini onunkiler arasına kaydırıyor.

1. Açık havadaki. Kelimenin aslı İtalyancada "taze hava" anlamına gelmektedir. (Y.N.)

* * *

Birçok söylencesel güzellikler gibi, âşık olduğu kişilerde güzellik aramıyordu kız. (Gerçekten büyük güzellik iki kişiye yetecek kadar güzelliğe her zaman sahiptir.) Charles'ı kendini beğenmiş güzel bakışları için daha fazla sevmemişti, Cavaliere'yi de çökük göğüslü yaşlı bir adam olduğu için daha az sevmiyordu.

Açgözlülükle Cavaliere'nin kendisini onaylamasını istiyordu; Charles'ın vermiş olduğu, ***Huyun Zaferleri***[1] adlı, kadınların kendi kendilerini kontrol etmeleri üzerine bir elkitabından yüksek sesle parçalar okuyordu ona. Yazarını tanıyordu, Mr. Hayley. Romney'in arkadaşlarından biriydi. Emma'yı yüreklendirmişti. Cavaliere'ye huyumu yeniyorum, diyordu. Mantıklı oldum. Görürsünüz. Benim tapılası sevgilim, diyordu Cavaliere.

Gözleriyle onu izleyiş tarzı mı? Sabırlı ve uysal değil Catherine'inki gibi; dikkat dileyen, karşılanmak isteyen, soran bakışlar kızınki, içeri çekilmeyi uman bakışlar değil – ama muzip, ateşli, karşısındakini kendi içine çeken bakışlar.

Onun haz alma yeteneği, müşkülpesent olmayışı, sağlığının yerinde oluşu Cavaliere'nin hoşuna gidiyordu. Bir kadının zayıflığına, bir kadının yakınmalarına katlanmak diye bir şey yoktu artık.

Başucundan ayırmadığı Mr. Hayley'in kitabının kahramanı Serena her zaman sakin, iyi huylu, nazik, azarlandığında ya da güçlüklerle karşılaştığında telaşa düşmeyen biridir. Bir tek sözcükle, sakin. Cavaliere'nin de istediği şey buydu ondan – tabii her zaman değil, çünkü o zaman donuk, ayartmayan, çekiciliği olmayan biri olurdu, ama yalnızca onun isteklerine karşı çıktığı ya da onu düş kı-

1. William Hayley, *The Triumphs of Temper*. (Y.N.)

rıklığına uğrattığı zamanlar. Onu yalnız bırakınca yakınmayacaktı bundan; çünkü şu anda, istemeyerek de olsa, avda ya da bilardoda krala eşlik etmesi gerektiği için onu yalnız bırakmak zorundaydı. Ocak ayında, kralın av şehveti doruğundayken, Cavaliere onu Caserta'daki, Catherine'in kim bilir kaç yalnız hafta geçirdiği eve getirdi beraberinde. Bir sınavdı bu ve o büyük bir başarıyla geçti sınavı. Kralla birlikte olmak üzere evde olmadığı zamanlarda küçük küçük notlar yazdı ona onu mutlu etmek için nasıl ders çalıştığı, kendisini ne kadar mutlu ettiği üzerine. Cavaliere onun dolgun kalçalarını düşlüyordu.

Kusurları bile güzel geliyordu Cavaliere'ye: geriye kaçık küçük çenesi, muslin giyisisinden gözüken dirsekleri üzerindeki egzama kızartısı, karnının üzerindeki gebelikten kalma çatlaklar, bazen kahkahaya dönüşen gülmeleri. Demek ki onu gerçekten seviyordu.

Onun tutkusu herkesin tutku hakkında bildiği şeye karşı geliyordu: Tutku, kuşkuyla, ayrılıkla, tehditle, sakınmakla, düş kırıklığıyla uyarılır (aslında, canlı tutulur); mülkiyetle, güvenlikle uyuşmaz. Ama mülkiyet hiçbir şeyi azaltmıyordu. Cavaliere cinsel bakımdan büyülenmişti. Kucaklanmayı bu kadar istediğini bilmiyordu.

Alışkanlıkla, sevgiyle, kin tutmayı beceremediğinden –zaferleri üzerine– Charles'a yazmayı sürdürüyordu. Körfeze bakan dört odalı sivitim & kendi arbam & kendi uşaklarım & hızmatçılarım var & elbiselerim bana göre yapılıyor. Sarayın bütün hanımlera saçlarıma hayran. Bir müzikal toplantıda 2 ciddiy şarkı & 2 matrak şarkı söyledim & sesimin bir iğdişli oğlan kadar güzel oldunu söylediler. Öyle çok alkış oldu ki. İnsanlar beni eşittiklerinde ağlıyordu. Ve senin dayın gerçekten seviyo beni & ben onu seviyom & benim bütün çalışmam onu mutlu etmektir. Her akşam ulus parkında yürüyoz. Her zaman oparaya

gidiyoz, & bazı yabancıları Pesto'daki Yonan tapınaklarına götürdük... Çiftlere ait "Biz"in yanında ("Dorick kolonun çok ağır ve o kadar kibar olmadığını düşünüyoruz"da olduğu gibi), bir yere ait "Biz" de var ("Yakında büyük bir püskürmemiz olabilir, umarım olur"da olduğu gibi). Cavaliere'nin ona ne kadar bağlı olduğunu görerek dağı benimsemişti, Cavaliere'nin yirmi üç yıl önce oraya gelişinde meydana gelmiş olan patlamadan rasgele bir şeymiş gibi konuşuyor ("en çok hetirlananı ama en korkunçu değil") sanki kendisi de oradaymış gibi. Dayın bana gülüyor, diye yazıyordu Charles'a, & şimdi dağ ile yarışacam onun gözünde.

Yanardağın yerini alıyor.

Yanardağ gibi, uluslararası üne sahip bir yerel harika oluyor o da. Rus Büyükelçisi Kont Skavronski hükümdarına gönderdiği bir yazışmada onun güzelliğini anlatılmaya değer bulmuş olacak ki, Büyük Katerina, kızın Saint-Petersburg'a gönderilebilme olasılığı var mı, diye soruyordu.

Cavaliere nasıl olur da bağrına basmazdı onu?

Ona güvenmeye başladı. Kızın çektiği acıları düşünmek bile istemiyordu. Bir nesne daha değersiz sahiplerin eline düştüğü için kirlenmiş olmaz. Asıl olan onun hedefine ulaşmış olması, ona sahip olmaya en layık olanın malları çevrimine kilitlenmiş olmasıdır.

* * *

Yazgıları, herkesin taklitlerini edinebileceği şeylere dönüşmek olan eşsiz değerde nesnelere ne yazık! Herhangi bir büyük özel koleksiyonda ya da müzede güvende olmak bu gölge soygunu önlemeyecektir.

Satışı, bir sanat tüccarı olarak Cavaliere'nin en büyük vurgunu olmuş olan ünlü nesnenin yazgısı da buydu.

Portland Dowager düşesi, Cavaliere'nin nefis Roma kakmalı vazosunun çekiciliğine boyun eğişinden bir yıl sonra öldü ve vazo oğlu üçüncü düke geçti, o da vazoyu bir süreliğine, kamu beğenisini yükseltme tasarısıyla Cavaliere'nin tetikte bekleyen suç ortağı Josiah Wedgwood'a kiraladı. Gece yarısı mavisi cam vazonun parlak siyah çömlek biçiminde yirmi kadar kopyası yapıldı – sanayi çömlekçisi ve yalınlaştırılmış formların sözde âşığı bunu kendi başyapıtı sayacaktı. Wedgwood orijinalin rengini ya da üzerindeki yeşil küfü aynen vermek zahmetinde bile bulunmadı, yalınlaştırmakla onun soylu kenar çizgilerini de bozmuş oldu. Vazonun kolları, beden kıvrımını izleyeceği yerde içe doğru bükülmüş, omuzlar daha yuvarlanmış, boynu kısalmıştır. Cavaliere koleksiyonunun etkisini yaymanın bu yeni ticari yoluna herhangi bir asilzadenin direncini uzun süre önce yenmiş olduğu için, bu hafif bodurlaştırmayı kabul edilebilir buldu belki de. Ama Wedgwood firmasının ertesi yüzyılda on binlercesini yapmaya başladığı bu vazonun torunlarını görse irkilirdi. Zeytin yeşili, sarı, soluk pembe, leylak, lavanta çiçeği mavisi, gri, siyah ve kahverengi Portland vazoları; küçüğü, ortancası, irisi, çeşitli boylarda Portland vazoları. Herkesin bir Portland vazosu olabilir, olmalıdır – hem de nasıl istiyorsa öyle; şirketin planı buydu. Büyürdü, küçülürdü, her renkten olabilirdi. Vazo bir kavram haline geldi, kendi kendine bir saygı.

Kim gerçekten sevebilir artık Portland vazosunu?

En değerli mal hep kendisiyle özdeştir. Kız şimdi en değerli malı onun. Değerli bir nesneyse sahibine değer getirir. Bir koleksiyoncu, o kadar zahmetle toplanmış olan şeylerin sahibi olarak tanınmaktan, esas olarak bilinmekten mutludur.

* * *

Böylece yaşlı adam genç kadını koleksiyonu yapmıştı; tersi olamazdı bunun. Koleksiyon toplama, hem toplumsal, hem de pratik bir eylemdir. Kadınlar, (büyük ölçeklerde edinimden farklı olarak) koleksiyon yapmanın gerektirdiği araştırma, yarışma, fiyat artırma gibi işlerde kendini uzman hissetmek ya da bundan mutluluk duymak için yetişmezler. Büyük koleksiyoncular kadın değildir, büyük fıkra anlatıcılarının da kadın olmadığı gibi. Fıkra anlatma gibi koleksiyonculuk da hazır yapım eşyaların dolaştığı, yarıştırıldığı, elden ele geçirildiği dünyaya ait olmayı gerektirir. Böyle bir dünyada cesur, bu dünyanın tam üyesi olmayı varsayar. Kadınlar başka birçok dünyada olduğu gibi bu dünyada da uçta ya da yedekte oyuncular olmak için eğitilirler. Bu biçimde yarışmak için değil, beğenilmek için yarışmak üzere.

* * *

Siz bana bir fıkra anlatıyorsunuz. Fıkranızı *seviyorum*. Beni o kadar güldürüyor ki, karnıma ağrılar giriyor, gözlerim yaşarıyor. Hem öyle zekice ve ince. Hatta derin de denilebilir. Bütün bunlar bir fıkranın içinde. Onu başkalarına iletmeliyim.

İşte biri geliyor. Fıkranızı anlatacağım. O fıkrayı demek istiyorum. Elbette sizin değil. Birisi anlattı size onu. Şimdi de ben, anımsayabilirsem, bir başkasına anlatacağım. Unutmadan önce bir başkasıyla paylaşmak, o kişinin benim gösterdiğim tepkiyi (kahkahayla gülmek, başını sallayarak beğendiğini göstermek, gözlerin biraz ıslanması) gösterdiğini görmek istiyorum, ama yakalayıcı değil de atıcı olmak için anlatımı bozmamalı, yavanlaştırmamalıyım. Onu sizin anlattığınız biçimde, en azından o kadar güzel anlatmalıyım. Vitesleri birbirine karıştırmadan ya da arabayı hendeğe devirmeden fıkranın direksiyonunun gerisinde olmalı ve uygun biçimde sürmeliyim.

Bir kadın olarak, fıkrayı anlatmak ve yeni kişinin zihnine işleme yeteneğimden, bir erkekten daha fazla kaygı duyacağım. (Siz, elbette bir erkeksiniz.) Fıkraları iyi anımsayamadığım ve pek fıkra anlatmadığım halde, bu fıkrayı anlatmakta inat ettiğim için özür dilemekle ve bunun nedenini açıklamakla başlayabilirim. Sonra da, onu sizin nasıl anlattığınızı tam olarak anımsamaya çalışarak heyecanla anlatmaya koyulurum. Sizin konuşma biçiminizi taklit ederim. Aynen sizin vurgularınızı yapar, durduğunuz yerlerde dururum.

Tam olarak doğru olmasa, sizin anlattığınız kadar iyi görünmese de bitiririm. Fıkrayı aktardığım kişi sırıtır, güler, içini çeker. Ama ben, fıkrayı anlatırken sizin aldığınız zevki aldığımdan kuşkuluyumdur. Kendime doğal gelmeyen bir şey yapıyor, bir ustalığı taklit ediyorumdur. Nükteli olmayı severim, cümleleri aktarmada iyiyimdir – sözcükleri kendi tarzımda kullanırım. Bir fıkra hiçbir zaman benim değildir. Fıkra anlatıcılar, son öğrendikleri fıkrayı anlatmaya, daha önce duyduysanız anlatmayayım, diye başlarlar. Başkalarının da aynı fıkrayı anlatmakta olduklarını varsaymakla haklıdırlar: Bir fıkra dolanır durur ortalıkta.

Fıkra kişisel olmayan bu şeydir işte. Herhangi bir kimsenin imzası yoktur altında. Bana anlatıldı – ama siz yazmadınız onu; benim gözetimimdeydi ve ben onu başkasına aktarma yolunu seçiyor, öylece sürüp gitmesini istiyorum. Bizlerden biri hakkında değildir o. Sizi ya da beni anlatmaz. Kendi yaşamı vardır onun.

Birden başlar –pat!– bir gülme gibi, aksırık gibi, bir orgazm gibi, ufak bir patlama gibi, bir taşma gibi. Anlatılışıyla, buradayım der. Bu fıkrayı değerlendirecek kadar iyi biliyorum. Onu anlatabilecek kadar keyifli ve canlıyım. Eğlendirmeyi severim. Gösteriyi severim. Beğenilmek hoşuma gider. Kendimi uzman gibi hissetmekten

hoşlanırım. Yüzümün gerisinde olmaktan ve bu küçük aracı hızla hedefine sürmekten, daha sonra da inmekten hoşlanırım. Benim olmayan ve değerini bildiğim birçok şeyin bulunduğu bir dünyadayım.

Başkalarına da yayın bunu.

2

Tablo. Arkaları bize dönük; biz onların baktığı, selamladığı, birbirine gösterdiği şeyi görüyoruz, bir kol ileriye ve yukarıya doğru uzatılmış, çağın, uzun vadede olağanüstü olarak kabul edilecek olanı selamlama biçimi. Bir örenler alanı; bir bulutlar yumağının gerisinden süzülen parlak bir ay; dağın gittikçe genişleyen dumandan sorgucu.

Daha dağın eteklerinde zorlukla yürürken, tökezlememek için atılan her adımın altındaki sivri kayalardan gözlerini ayırmadan yürürken, uzaktan –dağlık burun deneyimi– şaşmışlardı; şimdiyse son tırmanıştan sonra doruktalar, koniyi çevreleyen geniş hendeğe varmış durumdalar; bir kez daha düz yüzeyde yukarıya bakıyorlar –o hareketi, *orası* dedikleri hareketi yapabilirler– ama o, tehlikeli derecede yakın *burası*'dır. Bir taş ve kül yağmuruna tutuluyorlar. Koni kara duman püskürtüyor. Yanar bir kaya birkaç metre öteye düşüyor – koluna dikkat! Ama manzarayı kaçırmamaya kararlılar, en azından şair öyle. Bir başka görünüm. Yukarıya doğru bakmak için bu kadar yükseğe tırmanmadı o. Aşağıya bakmak istiyor, içine.

Bak, duruyor. Şair kendi saatini çıkardı. Siz oraya, o kayalığın arkasında korkuyla çömelmeye gidiyorsunuz. Ben salt canavarın ne kadar süre böyle davranacağını

görmek için gidiyorum. Bu hasta canavar, tıpkı hastalanmış bir canavarın soluk alışı gibi, her soluk arası yaklaşık yirmi dakika, bunu saatinden öğreniyor, bu süre içinde taş yağmuru da duruyor; bir ara sırasında, şair ürkek arkadaşına, ressama, kraterin içini görebilmek için kılavuzlarının onları hızla tepeye çekmelerini öneriyor.

Şairin daha sonra yazacağı gibi, yapıldı bu ve o koskoca ağzın dudağı üzerinde durdular. Hafif bir rüzgâr dumanı öteye üflüyordu; fıkırtı, çağıltı, serpeleme durmuştu, ama binlerce yarıktan yükselen buhar kraterin iç bölümünü perdeliyordu; çatlamış kaya duvarlarını bir görüyor, bir yitiriyordu insan. Görüntü ne öğretici ne de hoştu, diye yazıyordu.

Daha sonra canavar bir soluk daha aldı ve burun deliklerinden korkunç bir gök gürültüsü sesi çıktı –hayır, kazanın derinliklerinden kavurucu bir buhar ve toz bulutu yükseldi; hayır, topların en güçlüsünden, büyüklü küçüklü yüzlerce taş fırladı havaya–.

Kılavuzları onları hızla paltolarından çekti. Biri, Cavaliere'nin şaire salık verdiği tek gözlü olanı, arkasına sığınabilecekleri bir kaya parçasına koşturdu onları. Ortalık o kadar gürültü patırtı içindeydi ki, insan bir bakışta tümünü görebileceğini sandığı, dış çizgileri bir amfiteatra ya da devasa bir sandalyeye benzeyen aşağıdaki koyu ve kenti seyredemiyordu bile. Ressam bağırıyordu, artık inelim. Şair ne kadar yürekli olduğunu göstermek ve belleğine bir sürü başka imgeler resmetmek için kayanın rüzgâr altı tarafında birkaç saniye çömeldikten sonra, dikkatle geriye çekildi.

Goethe'ydi bu, ressam arkadaşı Tischbein'le birlikte, dağa üç tırmanışından ilkini yapıyordu. İlkgençlik yıllarını geçireli çok olmuş ama otuz yedi yaşına göre son derece zinde görünen şair, ateş soluyan canavara görev aşkıyla kahramanca göğüs germişti. Yaşlı İngiliz şövalyesi düzenli

olarak yapıyorsa bunu, kendisi de yapabilirdi. Sağlam bedenli her kibar turistin buraya geldiğinde yaptığı şey bu. Ama şair, Cavaliere gibi güzel bulmuyor bunu. Bir yandan üşüyor, bir yandan yanıyor, yorgun, rahatsız, biraz da korkmuş. Bütün bunlar bir parça delilik gibi görünüyor. İnsan, beceriksiz, zevkine düşkün yerlileri cennetlerinin millerce dışında yükselen bu korkutucu tepeye tırmanırken göremez. Kesinlikle yabancılar için bir spor. Yabancılar arasında da özellikle İngilizler için. Ah, bu İngilizler! O kadar ince ve o kadar kaba. Var olmamış olsalardı, hiç kimse onları bulmaya çalışmazdı. Öyle garip, öyle yüzeysel, öyle sıkı ağızlı. Ama nasıl eğleniyorlar.

İnsan onlarla eğlenmeyi denemeli.

Şair akşam geldi. Napoli'de oturan bir başka ressamın eşliğinde gelen şair ve arkadaşını Cavaliere karşıladı ve halka açık odalardaki hazinelerini gösterdi. Duvarlar yağlıboya, guvaş tablolarla, çizimlerle kaplı; masaların üzerinde yığın yığın işlemeli akikler ve vazolar, dolaplar merak uyandıran jeolojik şeylerle tıklım tıklım dolu. Alman ziyaretçilerin ilk dikkatini çeken şey, burada yöntem ya da düzen diye bir şey yok gibi görünmesi. Bu görünüm, yani yalnızca bolluk değil, düzensizlik ve karmaşa da hoşa gitmeyen bir izlenim yaratıyordu. Ama yakından bakılınca (her koleksiyoncunun çok istediği bakıştır bu), Tischbein'in yıllarca sonra anımsayacağı gibi, beğenisini dile getiren bu şeyleri bir araya toplamış olan kişinin duyarlılığını ve zevk düşkünlüğünü görebilirdiniz. Cavaliere'nin duvarlarını anlatırken, duvarlar, diyordu, kendi iç yaşamını gösteriyordu.

Daha sonra şair, yalnızca şair çağrılmıştı Cavaliere'nin hücre depolarını gezmeye. (Böyle bir gezi ayrıcalığı yalnızca en seçkin konuklara tanınıyordu.) Ve her şeyi ressam arkadaşına bildiren şair, farklı türden bir bolluk karşısında şaşırmıştı. Hücrede tastamam bir ufak kilise vardı.

Nereden almıştı bütün bunları? Ressam başını iki yana sallıyor, gözlerini yukarıya dikiyordu. Şair Pompei'deki kazılardan gelmiş olması gereken, üstü işlemeli süslü, kollu iki şamdan gördü. Ve ne olduğu anlaşılamayan bir sürü şey. Yukarıdaki koleksiyon, Cavaliere'nin fantezilerinin, ideal bir dünyanın haritasıydı. Hücre, koleksiyoncu Cavaliere'nin mağaramsı karnıydı; çünkü her koleksiyoncu çok geçmeden, yalnızca istediği şeyleri değil, gerçekte istemediği, ama kaçırmaktan korktuğu, bir gün isteyebileceği, değerlendirebileceği şeyleri de topladığı bir noktaya ulaşır. Bu şeyleri bana göstermeden edemiyor, diye düşünüyordu şair, hatta göstermemesi gereken şeyleri.

İnsanın sahip olduğu şeylerle gösteriş yapması övünmek gibi görünebilir; ama koleksiyoncu bu şeyleri bulmuş ya da imal etmiş kişi değildir ki, onların alçakgönüllü hizmetkârıdır. Onları sergilerken övünmüyordur, onları başkalarının hayranlığına sunmaktan başka bir şey yapmıyordur. Bir koleksiyoncunun elindeki şeyler kendi imalatı ya da bir miras olsaydı, o zaman bir övünme gibi görünebilirdi. Ama bir koleksiyon inşa etmek, insanın düşünerek kendi mirasını yaratması gibi acı veren bir eylemdir, çekincelere gerek yoktur. Koleksiyoncu için koleksiyonunu göstermek kötü bir hareket değildir. Aslında, dolandırıcı gibi koleksiyoncu da kamuya açılmadıkça, ne olduğunu ya da ne olmaya karar verdiğini göstermedikçe hiçbir şey değildir. Tutkularını ortaya sermedikçe.

* * *

İnsanlar şaire, Cavaliere'nin bir Yunan heykeli kadar güzel bir genç kadın bulduğunu, daha sonra da ona âşık olduğunu, yaşlı, zengin, soylu (sevdiği kadında olmayan şeyler) herhangi bir erkek koruyucunun yapacağı gibi onu geliştirmeye, eğitmeye başladığını ve güzel sevgilisi-

ni heykele dönüştüren bir tür tersine Pygmalion'a, daha doğrusu, gidiş dönüş bileti almış olan bir Pygmalion'a dönüştüğünü anlattı: Çünkü onu istediği zaman bir heykele ya da bir kadına dönüştürebilirdi.

Kız böyle akşamlarda Cavaliere'nin zevkine uygun olarak eski giysiler, beli kemerli beyaz bir tunik giyer, bazılarının kestane rengi dediği kumral saçlarını omuzlarından aşağı bırakır ya da bir tarakla tepesinde toplarmış. Bir gösteri yapmaya razı olduğunda, bir söylentiye göre, tıknaz, yaşlıca bir kadın, bir tür kâhya kadın ya da dul kalmış bir hala belki de, ama keskinkes hizmetçiden öte bir şey –çünkü onun yanında oturmasına ve seyretmesine izin veriliyormuş– ona iki ya da üç kaşmir şal getirirmiş. Hizmetçi kızlar ayaklı bir vazo, bir esans kutusu, bir kadeh, bir lir, bir tef ve bir kama taşırlarmış. O zaman, bu birkaç nesneyle birlikte, ışıkları karartılmış misafir salonunun ortasında yerini alırmış. Cavaliere elinde ince bir mumla öne çıkınca gösteri başlarmış.

Kadın, başına yere kadar uzanan ve onu bütünüyle örten bir şal alırdı. Böylece gizlenmişken, başka şallara sarınır ve başka birisi olarak, kendisinden başka birisi olarak ortaya çıkmasını sağlayacak iç ve dış düzenlemeleri (kumaş, kas gücü, duygular) yapmaya başlardı. Bunu yapması için –bir maske takmak gibi bir şey değildi bu– bir insanın kendi bedeniyle çok gevşek ilişkileri olması gerekir. Bunun yapması için insanın bir keyif yeteneği olması gerekir. Havalarda yüzer, aşağılara sürüklenir, yere çökerdi – yüzünden terlerini silerken yüreği gürültüyle atardı. Birden bir yüz buruşması, kirişlerin gerilmesi, ellerin sertleşmesi, başın arkaya ya da bir yana bırakılması, kesik kesik soluklanma.

Sonra birden üzerindeki örtüyü ya bütünüyle sıyırıp atarak ya da yarıya kadar yukarı çekerek ve onu uyumlu canlı heykelin –ki kendisi olmuştu bu– giysisinin bir parçası haline getirerek kaldırırdı.

Bu pozu ancak zihinde kavranılacak kadar sürdürür, sonra yeniden örtünürdü. Bundan sonra, farklı bir şal düzeni içinde bir başka figür göstermek için uzun şalı bir tarafa atardı – bu kumaşla oynamanın yüzlerce yolunu biliyordu. Bir poz ötekini izler, en azından on ya da on iki pozu hemen hemen hiç arasız sergilerdi.

* * *

Cavaliere başlangıçta bir yana doğru açılmış, içi kadife kaplı uzun bir sandığın içinde, daha sonra da koskoca bir yaldızlı çerçeve içinde poz vermesini istemişti ondan. Ama çok geçmeden kızın sanatçılığının bu öykünmeler için yeterli bir çerçeve olduğunu görmüştü. Kız, kendisini Cavaliere'nin canlı heykeller galerisi olmak için hazırlamıştı.

On dördünde Londra'ya yeni geldiğinde, geceleyin Drury Lane'ın sahne kapısından hopla ya zıplaya çıkışlarını seyrettiği o görkemli varlıklar gibi oyuncu olmak istemişti. On beşinde, o sırada moda olan bir cinsel terapistin sahneye koyduğu canlı tablolarda pek örtünmüş denemeyecek bir figür olarak, pek az soluyarak, hiç kımıldamadan, yüzündeki kaslar duygusuzluk derecesinde kasılmış durmayı öğrenmişti – yanı başında, Semavi Yatak'ta Doktor Graham'ın gözetiminde gösterilmekte olan cinsel çabaya ilgisizliği dile getiriyordu bu poz. On yedisinde dönemin en büyük portre ressamlarından birinin gözde modeli olarak coşkular üzerine, onların nasıl dile getirileceği üzerine yaratıcı biçimde düşünmeyi öğrenmiş, daha sonra uzun süre bunları yitirmemişti. Ressam, onun çoğu kez kendisini şaşırttığını, konusunu kavraması için kendisine esin verdiğini söylerdi; yalnızca edilgen bir model değil gerçek bir çalışma arkadaşıydı o. Cavaliere için poz verirken kendisi oluyor, birbiri ardına,

eski mit ve edebiyatın ikona anlarının canlı bir slayt gösterisini sunuyordu.

* * *

Son derece kusursuz bir girişimdi bu. Önce konu seçilmeliydi. Cavaliere kitaplarını açıyor ve genç kadına resimli tabloları gösteriyor ya da onu koleksiyonundaki bir tabloya ya da heykele götürüyordu. Eski öyküleri tartışıyorlardı. O bunların hepsini oynamayı istiyordu hep. Sonra, konunun büyüsüne yakalanır yakalanmaz, asıl önemli bölümü gelirdi oyunun: doğru ânı, anlam ifade eden, bir karakterin, bir öykünün, bir coşkunun özünü kendinde toplayan ânı bulmak. Ressamların yapması gereken aynı zor seçim. Diderot'nun yazdığı gibi: "Ressamın yalnızca bir ânı vardır; birbirinden farklı iki ânı, birbirinden ayrı iki hareket olarak kaydedebilir ancak."

* * *

Tutkuyu resimle. Ama kımıldama. Hareket... etme. Dans değil bu. Sen dondurulmuş karede bir Isadora Duncan habercisi değilsin, çıplak ayaklarına, Yunan giysine, gevşek kol ve bacaklarına ve çözülmüş saçlarına karşın. Tutkuyu resimle. Ama bir heykel olarak.

Yaslanabilirsin – evet, öyle. Ya da bir şeyi kavrayabilirsin. Hayır, biraz daha yüksek. Ve başını sola çevir. Evet, dans eder gibi görünebilirsin. Öyle görün. Kesinlikle hareketsiz. Böyle. Hayır. Diz çökeceğini sanmıyorum onun. Sol ayak biraz daha serbest. Bir parça sallan. Gülümsemeden. Gözler yarı kapalı. Evet. Böyle.

* * *

Herkes onun ifadelerinin hem dikkate değer hem de inandırıcı olduğunu söylüyordu. Ama bir pozdan öbürüne geçiş hızı daha da dikkate değerdi. Geçişsiz değişim. Kederden neşeye, sevinçten korkuya. Acı çekmeden mutluluğa, mutluluktan dehşete. Bir coşkudan diğerine hiç çaba harcamadan, ânında geçebilmek en yüksek kadınlık yeteneği belki de. Erkekler kadınların nasıl olmalarını istiyordu ve kadınlarda neyi küçük görüyorlardı? Bir dakika bu. Ondan sonraki dakika şu. Elbet. Bütün kadınlar yapar bunu.

İlke olarak, her tür karakter ve coşku canlandırılırdı. Ama umutsuzlar ve aldatılmışlar orman perilerini ve esin perilerini, Juliet'leri ve Miranda'ları, sayıca çok daha fazla geride bırakıyordu. Çocukları elinden alınmış analar – onun Niobe'si; ya da dayanılmaz bir yaranın onları öldürmeye ittiği analar – onun Medeia'sı. Babaları tarafından sunağa sürüklenen genç kızlar – onun Iphigeneia'sı. Kendilerini kovan âşıkları özleyen kadınlar – onun Ariadne'si. Ya da terk edilince üzüntüden kendilerini öldürmek üzere olanlar – onun Dido'su ya da saldırıya uğramış olmanın onursuzluğunu temizlemek üzere olanlar – onun Lucretius'u. Bunlar en büyük hayranlık doğuran pozlardı.

Şair onu gördüğünde, kızın Napoli'ye gelişinden yalnızca bir yıl sonra, Cavaliere'nin toplantılarında daha yeni başlamıştı gösterilerine. Âşığı, şaşırtıcı bir yeteneği ortaya çıkarmıştı, yıllarca kullanacağı ve en ateşli düşmanlarını bile hep kendisine hayran bıraktıracak yeteneği. Bir gösterici olarak yeteneği önceleri güzelliğiyle özdeşmiş gibi görünüyordu. Ama en cesaret kırıcı durumlarda bile, ısrarına olan inancı yüzünden olağanüstü güzel görünüyordu. Çünkü güzelliği uçup gittikten sonra, –hâlâ güzel hissediyordu kendisini– gösterilmeye ve hoşa gitmeye hazır. Şişmanladığı zaman bile kendini hâlâ zayıf hissediyordu.

Bir kurban olmak istemiyordu. Bir kurban değildi.

Charles'ı artık özlemiyor. Vazgeçmiş, yenen taraf kendisidir. Bir daha tutkulu bir aşk duymayacağını biliyor, beklemiyor da. Ama Cavaliere'yi gerçekten seviyordu ve uysalca sadıktı ona. Nasıl haz verileceğini biliyor, istenildiğinde de veriyor. Charles'ın yatakta biraz soğuk ve gergin olması kendisinde reddedilmişlik hissi uyandırmamıştı. Cavaliere'nin yeğeninden daha âşık olup çıkmasıyla, ilk kez birinin üzerinde cinsel güce sahip olmanın ne demek olduğunu anlamıştı. Şimdi, bir kadın gibi hissediyordu kendisini (bir kız olmaktan daha güvenlidir bu) – karşı konulmaz bir kadın gibi. Kendisini ifade etme yeteneği, başkalarıyla ilişki kurmak için duyduğu yatıştırılmaz arzu, bu eski coşkulara öykünen tiyatroda en yüksek çıkış noktasını bulmuştu.

* * *

O zaman insanların eskilikten anladığı şey bugün için bir modeldi, bir ideal örnekler takımıydı. Geçmiş, ondan uzaklığımızın daha da küçülttüğü ufak bir dünyaydı. Bilinen erdemleri (sadakat, soyluluk, cesaret, sevecenlik) simgeleyen, hem dişi hem erkek reddedilemez bir güzellik kavramını ve güçlü –karmaşık, kopmuş ve rengi ağarmış olduğu için– korkutucu olmayan bir duyarlılığı, kösnüyü bedenleştiren tanış adlara (tanrılar, büyük acı çekenler, erkek ve kadın kahramanlar) sahipti yalnızca.

İnsanlar eğitilmek istiyordu. Bilgi modaydı o zaman, cahillikse moda dışı. Cavaliere'nin korumasındaki kişinin pozlarından her biri eski mitoloji, drama ya da tarihten bir figür olduğu için, Duruşların (onlar öyle diyorlardı) birinden ötekine geçişini seyretmek bir tür sınava girmek gibi bir şeydi.

Saçlarını çözüyor, kalçalarından yukarı doğru yükseliyor, yalvarırcasına kollarını kaldırıyor, kadehi yere düşürüyor, diz çöküyor ve bıçağı yüreğine çeviriyor...

Solumalar. Seyircilerden mırıltılar. Figürü tanıyamayan bazı kişilere konuk arkadaşlardan biri fısıltıyla bilgi verirken, alkışın başlaması. Alkışlar yükseliyor. Ve bağırtılar. "Brava, Ariadne!"

Ya da, "Brava, Iphigeneia!"

Ve hem sahne yöneticisi hem de ayrıcalıklı seyirci Cavaliere yakında ayakta duruyor, ciddi bir tavırla başını sallıyordu. Gülümsemenin yakışık aldığını düşünseydi gülümserdi. Yaşlı adamın gergin hareketsizliğini, kızın gençliği ve zengin bedeniyle zıtlık oluşturan yaşını ve inceliğini gözleyen şair gülümsüyordu.

* * *

Önemli an, diyordu şair yapmacıklı Fransızcasıyla. İşte büyük sanatın vermesi gereken bu. En insani olan an, en tipik, en etkileyici. Selamlıyorum sizi, Madam Hart.

Teşekkür ederim, diyordu kız.

Sizinkisi en alışılmamış sanat, diyordu şair ciddi ciddi. En merak ettiğim şey, bir pozdan öbürüne o kadar hızlı nasıl geçtiğiniz.

Sadece öyle doğuyor içime, diyordu.

Tabii ki öyle, diyordu şair gülümseyerek, anlıyorum. Yapılışındaki güçlükleri gizlemek sanatın işlevidir.

Sadece geliyor, diyordu genç kadın kızararak. Elbette şair aslında bunu nasıl yaptığını açıklamasını istemiyordu ondan.

Bunu nasıl yapıyorsunuz, diyordu şair. Canlandırdığınız kişiliği akıl gözünüzle görüyor musunuz?

Sanırım, diyordu kız. Evet.

Saçları ıslanmış gibiydi. Şair onu kucaklasa nasıl olacağını düşündü. Tipi değildi. Onu çeken kadınlar daha

konuşkan, daha alçakgönüllü, daha az canlı kadınlardı. Kızın yeteneği heyecanlandırmıştı şairi. Çünkü gösterisi hiç kuşkusuz dikkate değerdi. Bilerek herkesin söylediği gibi, yalnızca bir sanat yapıtı değildi o, kendisi de bir sanatçı idi. Sanatçı olarak model mi? Neden olmasın? Ama deha başka bir şeydi. Mutluluk da öyle. Yine Cavaliere'nin ne kadar şanslı olduğunu düşündü şair. Mutluydu, çünkü elindekinden daha fazlasını istemiyordu.

Uzun, rahatsız bir duruş. Bu sert Alman kendisini süzerken genç kadın hiç çekinmiyordu.

Biraz şarap ister miydiniz?

Daha sonra, dedi şair. Böylesi sıcağa alışkın değilim.

Evet, diye sesini yükseltti genç kadın. Sıcak. Çok sıcak.

Sanatın büyük ereği imgelemi kamçılamaktır, dedi şair ona. Kadın aynı düşüncedeydi. Ve tasarımın gerçek büyüklüğünü izlerken bazen sanatçının kaba, sert tarihsel gerçekten sapması gerekebilir. Genç kadın terliyordu. Daha sonra da şaire onun *Werther*'ini okuduğunu, hayran kaldığını, o çok hassas delikanlıya, elinde olmadan öldürücü tutku esinlediği için kendisini suçlu hissetmiş olan zavallı Lotte'ye çok acıdığını söyledi.

Çok hassas delikanlı için üzülmüyor musunuz?

Oh, dedi, evet. Ama... Lotte'ye daha çok acıyorum. O doğru olanı yapmaya çalışıyordu. Zarar vermek istememişti.

Kahramanım için üzülüyorum, dedi şair. En azından acıdım. Her şey çok uzak şimdi benden. O kitabı yazdığımda sadece yirmi dört yaşındaydım. O zamanki kişi değilim şimdi.

Sadece yirmi iki yaşında olan genç kadın karşısında duran adamın bir zamanlar kendi yaşında olduğunu hayal edemiyordu. Charles'la aynı yaşta olmalı. Erkeklere ne garip şeyler oluyor. Genç olmayı umursamıyorlar.

Peki gerçek bir öykü müydü, diye sordu kibarca.

Herkes bunu soruyor, dedi şair. Gerçekten de, herkes bunun benim öyküm olup olmadığını soruyor. Ve ben itiraf ediyorum, kendimden biraz verdim, ama görüyorsunuz, hâlâ buradayım.

Eminim arkadaşlarınız çok mutludur, dedi genç kadın.

Sanırım Werther'in ölümü benim doğumum demekti, dedi şair ciddi ciddi.

Yaa!

Şair hep yeniden doğma sürecinde idi –olmalıydı–. Bir dehanın tanımı mı bu?

Cavaliere'nin yaklaştığını görünce ferahladı. Gösterisinin canlılığından dolayı Madam Hart'ı kutluyordum ben de, dedi şair.

Ancak parlak zekâlı Cavaliere bu ağır top ziyaretçinin dengi olabilirdi. Erkekler birbiriyle konuşurdu, o da onları seyrederdi.

Ama öyle oldu ki, Cavaliere ile şair arasındaki konuşma, Cavaliere'nin koruduğu insan ile şair arasındakinden çok daha başarılı olmadı. İkisi de birbirini öyle fazla takdir falan etmedi.

Cavaliere, sonunda kendisini vuran aşk kırgını bencil üzerine o dillere destan gözü yaşlı romanı okumamıştı; sevmeyeceğini sanıyordu. Neyse ki, ünlü konuğu anakaradaki en ünlü yazarlardan ve küçük bir Alman dükalığının başlıca bakanlarından biri değildi yalnızca; bilime, özellikle de botaniğe, jeolojiye ve balıklara ilgi duyuyordu. Bu yüzden bitkiler, taşlar ve balıklardan konuştular.

Şair bitkilerin değişimi kuramını açmakla başladı. Birkaç yıldır, birçok tür bitkinin yapraklarını, dişilik organlarını ve erkeklik organlarını incelemekteyim, bu çalışma beni, hepsi de var olabilmiş ve çoğu hâlâ var olan sonsuz sayıda bitkinin yapılabileceği bir model ileri sürmeye itti. Şu sahil boyunca dolaşırken yeni bir fikir geldi aklıma. Kafamda bir aydınlanma belirdi, diyebilirim. Bir

ilk bitkinin gerçekten var olduğuna inanıyorum. Napoli'den ayrılınca Sicilya'ya gideceğim, botanikçilerin cennetiymiş orası, öyle dediler, orada bir örnek bulacağımı umuyorum, vb. vb. vb.

Şair sözünü bitirir bitirmez, botaniğe her zaman ilgi duymuş olan Cavaliere, Caserta'daki sarayın topraklarında bir İngiliz bahçesi yapıyorum, dedi, Caserta gerçekten de Versailles'a rakip olabilir, ama majestelerini bahçeler konusunda Fransız modasına teslim olmak zorunda olmadıklarına inandırdım. Benim önerim üzerine İngiliz biçeminde çalışan en seçkin peyzaj mimarını tuttular, bu bahçe bittiğinde en hoşa giden türlerden bitkilerin florasını içerecek.

Cavaliere birden düş kırıklığına uğradı. Şair konuyu İtalya'ya döndürmüştü.

İtalya beni tamamen değiştirdi, dedi. Geçen yıl Weimar'dan ayrılan insan, Napoli'ye gelen, şimdi şu karşınızda gördüğünüz insan değil.

Evet, diye yanıtladı Cavaliere. Şairin en sevdiği konu olan öz dönüşüme de, bahçeler ve yanardağ konusundaki bilgilerine de, botanik ve jeolojik kuramına da pek fazla ilgi duymuyordu. Evet, İtalya dünyanın en güzel ülkesi, sanırım. Doğrusu Napoli'den daha güzel kent yoktur. Gözlemevimden görünen manzarayı size gösterme zevkini verir misiniz bana?

Güzellik, diye düşünüyordu şair tepeden bakarak. Bu İngiliz de ne kadar cahil bir Epiküryen. Sanki dünyada güzellikten başka şey yokmuş gibi! İşte, kendisini ilgilendiren şeyi derinlemesine araştırma gücünden yoksun biri! Yalnızca bir amatör, diyebilirdi onun için, bu terim o sıralar bir övgü terimi olmasaydı.

Dönüşümmüş, diye içini çekiyordu Cavaliere. İşte kendisini ciddiye alamayan bir adam. Şairin İtalya gezisinin kendisini ne kadar değiştirdiği konusunu mutlaka

abarttığını, bu öz dönüşüme duyulan ilginin, daha çok bencilliğin ağır basan bir parçası olduğunu düşünüyordu.

Her ikisi de haklıydı. Ama şairin inançları bizim için daha değerli; kendini beğenmişliği daha bağışlanabilir, üstünlük duygusu daha... üstün. Tıpkı güzellik gibi deha da her şeyi, hemen hemen her şeyi bağışlatır.

Goethe 30 yıl sonra *İtalya Seyahati* adlı yapıtında Cavaliere'nin toplantısında hoş vakit geçirdiğini yazacaktır. Doğruyu söylemiyordu. O zamanlar, çok eğlenmiş olamayacak kadar genç ve huzursuzdu. O akşamki konuşmalardan hiçbir şey öğrenememiş, kendini zihnen pek beslenememiş hissetmiş, beğenilmediğini düşünmüştü. Kendimi kendi gelişmeme adıyorum, diye yazıyordu şair arkadaşına. Zevk, evet – o da. Zevklerim var ve bunlar benim hissetme yeteneğimi hızlandırıyor ve genişletiyor. Bu insanlardan nasıl üstün hissetmişti kendini. Ve nasıl da üstündü.

* * *

Bir heykelin canlanışının anlatıldığı çoğu öyküde, heykel genellikle bir kadın, ateşli bir erkeğin kucaklamasına karşılık vermek için kaidesinden inen bir Venüs'tür. Ya da bir ana, ama o zaman büyük olasılıkla duvardaki oyuğunda kalacaktır. Meryem heykelleri ya da azize heykelleri gezici olmaz; avutmak ya da korumak için önünde diz çökmüş, yakaranla konuşur ya da bir hareket yaparken yalnızca sevecen gözlerinde, narin ağzında ve ince ellerinde hareket vardır. Dişi bir heykel öç almak için nadiren canlanır. Ama heykel erkek ise, onun amacı hemen hemen her zaman kötülük yapmak ya da kötülüğün öcünü almaktır. Uyanan bir erkek heykel –çağcıl biçimiyle, insan biçimi verilmiş, sonra da canlandırılmış bir makine– öldürmeye gelir. Ve onun gerçek-bir-heykel-

olması, tek amaçlı bir savaşçı özelliği verir ona, sözünden dönmez, bağışlamaz, acıma duygusunun aldatıcılığına bağışık kılar onu.

Bir gece partisi. Güzel ve çekici giysiler giyinmiş kültürlü, ince insanlar, bu türden sadık particilerin en iyi eğlendikleri hava içinde eğleniyorlar – hem genelev hem salona benzer bir yer, her iki yerde de çaba göstermek ya da riske girmek gerekmez. Yiyecek bol; şarap ve şampanya pahalı cinsten; aydınlatma loş ve okşayıcı; müzik ve masadaki çiçeklerin aroması kuşatıcı ve yayılıcı; cinsel bir saçmalık dönüyor ortada, hem istenen hem de öbür tipten (istenmeyen, dikkatini acımasızca bir kadına yöneltmiş bir sözümona Don Juan'ı fark eden oradakilerden biri uyarıyor onu, "Eğleniyoruz işte," diyor sözümona Don Juan); hizmet edenler becerikli ve gülümsüyorlar iyi bir bahşiş beklentisiyle. Koltuklar kucak açıyor ve konuklar gömülerek oturtulmuş olmanın zevkini derinden duyuyorlar. Beş duyunun tümü için zevk verecek şey var. Cümbüş, konuşma, dalkavukluk ve gerçek cinsel merak. Müzik hem yatıştırıyor hem uyarıyor. Bu kez zevk tanrıları sefalarını sürüyor.

Konuk giriyor içeri, buraya eğlenmek için gelmemiş olan bir yabancı. Partiyi dağıtmaya geliyor, baş cümbüşçüyü cehenneme sürüklemeye. Onu mezarlıkta gördünüz, mermer bir mozolenin üstünde. Özgüvenden sarhoş, kendinizi bu mezarlıkta bulmaktan ötürü biraz da sinirli, canciğer dostunuza bir şaka yaptınız. Merhaba, dediniz. Partiye davet ettiniz. Kötü bir şakaydı bu. Ve şimdi burada. Kır saçlı, belki de sakallı, çok kalın bir sesi var, bacakları ağrıyormuş gibi, hantal bir yürüyüşü var, yaşlı olduğu için değil, taştan yapıldığı için, yürürken eklemleri bükülmüyor. Koskoca, granitten, sert bir baba. Yargıyı yerine getirmeye geliyor, sizin modası geçmiş,

diye düşündüğünüz ya da size uygulanmayan bir yargı. Hayır, zevk için yaşayamazsınız. Hayır. Hayır.

Size uzanıyor ve el sıkışmak için elini uzatıyor. Altınızdaki toprak gümbürdüyor, parti salonunun tabanı yarılıp açılıyor, alevler başlıyor çıkmaya...

Belki de düş görüyorsunuz ve uyanıyorsunuz. Ya da belki, daha çağcıl bir biçimde başınıza geliyor bu iş.

O içeri giriyor, taştan konuk. Ama sizi öldürmeyecek, belki de daha gençtir, hatta gençtir. Öç almaya gelmiyor. Bir partiye gitmek istediğini (her Allah'ın günü heykel olunmaz ya), eğlenmek istemenin kendisinin de hakkı olduğunu düşünüyordur hatta. Ama kendisi olmamak elinde değildir, bu da daha yüksek fikirlerini, daha iyi standartlarını birlikte getirmek demektir. O, taştan konuk, cümbüşçülere bir başka, daha ciddi bir tat alma yolu olduğunu anımsatıyor. Bu da tabii, onların zevklerini bozacaktır.

Onu siz çağırmıştınız, ama şimdi keşke çağırmasaydım diyorsunuz ve gerekli önlemi almazsanız partiyi dağıtacak.

Konuklarınızdan birkaçıyla tanıştıktan sonra akşamdan umudunu kesmeye başlıyor. Çabuk pes etmiş görünüyor. Bu türlü şeyleri tırpanlamaya alışkındır o. Partinizin de o kadar eğlenceli olduğunu düşünmüyor. Duygularını göstermekten kaçınmıyor. Ortalığı karıştırıyor, evi karıştırıyor. Odanın köşelerinden ayrılmıyor. Belki kitaplara bakıyor ya da resimlere dokunuyor. Partiyle uyuşmuyor. Parti onunla uyuşmuyor. Çok endişeli. Sıkılmış, neden buraya geldiğini soruyor kendi kendisine. Şimdiki yanıtı: merak ettiği için. Farklılığını hissetmek hoşuna gidiyor. Saatine bakıyor. Her hareketi bir sitem.

Siz, konuklardan biri –ya da ev sahibi– bu çatık kaşlının varlığını görmezden geliyorsunuz. Sevimli olmaya çalışıyorsunuz. O bundan hoşlanmıyor. Özür diliyor ve

içecek bir şey almaya gidiyor. (Sıkılıyor mu, yoksa sizi suçlamaya mı hazırlanıyor?) Bir bardak suyu yudumlayarak geri dönüyor. Siz uzaklaşıyorsunuz ve ötekilerle işbirliğine giriyorsunuz. Onunla alay ediyorsunuz – alay edilmesi kolay biri o. Ukalanın biri. Bencilin biri. Nasıl da şişiniyor. Eğlenmesini bilmiyor.

Yüzün gülsün, taş konuk!

Kendisine söylenenin tersini yapmaya, eğlenmediğini apaçık göstermeye devam ediyor. Sizin ilginizi çekmeyi de beceremiyor. Siz konuktan konuğa dolaşıp duruyorsunuz. Çünkü bir parti demek baş başa konuşma demek değildir. Bir parti katılanları uzlaştırmak, onların farklılıklarını eritmek demektir. Onunsa bu farklılıkları sergilemek gibi kötü bir huyu var. İkiyüzlülüğün insanları uygarlaştırdığından hiç mi haberi yok bunun?

Her ikiniz birden haklı olmazsınız. Doğrusu, o haklıysa siz haksızsınız. Yaşamınızın sığ, ölçütlerinizin fırsatçı olduğu ortaya çıkıyor.

O sizin aklınızı çelmek istiyor. İzin vermeyeceksiniz buna. Saçmalığın soylu bir uğraşı olduğunu söylüyorsunuz kendi kendinize. Bir partinin de ideal bir dünya olduğunu.

Er geç ayrılıyor partiden. Elinizi sıkıyor. Donmuş elleri. Rahatlıyorsunuz. Müzik yeniden yükseliyor. Ne rahatlama! Hayatınızı seviyorsunuz. Değiştirmeye niyetiniz yok. Gösterişçi, küstah, huysuz, saldırgan, aşağılığın biri. Bir bencillik canavarı. Ne yazık, gerçekten bir insan o.

* * *

Bir başka ziyarette, şair Cavaliere'den Napoli'de bir lav satıcısını salık vermesini rica etti, tüm örneklerden tam bir takım götürmek istiyordu memlekete.

Gezmek satın almaktır. Gezmek yağmalamaktır. Buraya gelip de herhangi bir türden koleksiyonsuz geri dönen olmamıştır. Napoli herkesi amatör koleksiyoncu yapmıştır. Fransa'da tutuklanmaktan kaçarken takma bir adla on bir yıl önce buraya gelmiş olan Marquis de Sade'ı bile koleksiyoncu yapmıştır bu kent, ama Fransız elçisi sahte kimliğini ortaya çıkarmış, Sade da daha o zamandan kötüye çıkmış gerçek adıyla Napoli mahkemesinin karşısına çıkmak zorunda kalmıştır. Sade beş ay sonra Fransa'ya dönmek üzere kentten ayrılırken, iki koca sandık dolusu antika ve hediyelik eşyayı yola çıkmadan önce göndermiştir.

Şair, Sicilya'ya gitmek üzere ayrılmadan önce Portici'deki krallık müzesini birçok kereler yeniden ziyaret etti, burada sergilenen şeylerin bütün antika koleksiyonlarının birincisi ve sonuncusu olduğunu söylüyordu. Paestum'u gezdi ve tıknaz dor sütunlarının kendisini sinirlendirdiğini itiraf etti. (Sicilya'dan dönüşünden sonra, ikinci bir ziyarette, değerini anlayabildi onların.) Ama geldiğinin hemen ertesinde hızla dolaştığı ve sevmediği Pompei'ye ve Herculaneum'a bir daha dönmedi. Dalgakıranda yengeçlerin hareketlerini gözlemekten daha çok hoşlanmıştı. *Yaşayan* bir şey ne kadar güzel, ne kadar görkemlidir, diye yazıyordu. Cavaliere'nin o kadar gurur duyduğu Caserta'daki bahçede dolaşmak, güllere, kâfuru ağaçlarına bakmak daha iyi. Ben bitkilerin dostuyum, diye yazıyordu. Gülleri severim. Bir sağlık ve öz barış dalgasının üzerinden akıp gittiğini hissediyordu. Yaşam üzerine küçük incelememi sürdürdüğüm ve yaşamın bütün çeşitlerini incelediğim için nasıl mutluyum. Ölümün canı cehenneme – bu iğrenç dağ, kasılıp kalmış sakinleriyle, birer mezar olacaklarını önceden haber verir gibi görünen bu kentler.

Hükümdarına ve Weimar'daki dostlarına mektuplar yazıyordu. Bakmaya devam ediyorum. Durmadan inceliyorum. Beni tanıyamayacaksınız. Ben bile zor tanıyorum kendimi. İşte bunun için geldim İtalya'ya, görevlerimi bunun için bıraktım. *Iphigeneia* adlı yapıtına son biçimini vermiş, Roma'daki cinsel bakımdan esinli kalışı süresince bir türlü bitiremediği *Faust*'una iki sahne eklemişti. Bitkiler ve Palladio üzerine birçok gözlem yapmıştı. Kayıp klasik geçmiş nostaljisinin iğvalarını uzaklaştırmak için, sokakta gördüğü sıradan insanların pitoresk davranışları üzerine notlar alıyordu. Çizimlerinde ilerleme göstermişti. Hayal kırıklığına uğramamıştı kendi kendisiyle. Bu üretkenlik, iyiliğinin, mutluluğunun bir başka belirtisiydi.

Kendisinden fazlasıyla hoşnut olmamak önemliydi. İnsan dışarıya, dünyaya açılmaya bir kez karar verip onunla yakın etkileşime girer girmez, diye yazıyordu bir kadın arkadaşına, bir esrime ânında sürüklenip gitmemek için çok dikkatli olmalı. Hatta çıldırmamak için.

Geri dönüşe hazırlanıyordu. Napoli yalnızca yaşayanlar içindir, diye yazıyordu – Cavaliere'yi düşünerek. Güzel de, görkemli de olsa, insan burada yerleşemez. Ama ileride burayı anımsamayı umuyorum, diye yazıyordu. Bu tür görüntülerin anısı bütün bir yaşama tat verir.

İnsanlar, şairin üzerine bir şeyler yazmış olduğu her kâğıt parçacığını saklıyordu. Ünü, hayranlarının koleksiyonuna girecek yaşayan bir antik eser yaptı onu. Düzen ve ciddiyete duyduğu susuzluğun, bir kamu görevlisi, saraydan biri olarak yaşamaya götürdüğü bu büyük şair, daha şimdiden ölümsüzlerden biridir. Kendisi bir sanat yapıtı olarak kamu karşısında icra ediyordu sanatını. Sözlerinin her birinde sonsuzluğun yankısını hissediyordu. Her deneyim eğitiminin, kendini yetkinleştirmenin bir

parçasıydı. Bu kadar mutlu, bu kadar tutkulu kavranan bir yaşamda hiçbir şey yanlış gidemezdi.

Uyuşmalarımız edilgen, çelişmelerimizse üretken yapar bizi. Şairin sözleri. Bilgeliğin sözleri. Bir bilgelik ve Cavaliere'nin kullanamayacağı ve hiçbir zaman da özlemeyeceği bir mutluluk nişanı.

* * *

Her şey anlaşılmalıdır ve her şey dönüşebilir – çağcıl görüş bu. Simyacının tasarıları bile akla yatkın görünüyor artık. Cavaliere anladığından daha fazlasını anlamaya çalışmıyordu. Koleksiyoncunun itkisi, anlama ve değiştirme kösnüsünü cesaretlendirmez. Koleksiyon toplama bir çeşit birliktir. Koleksiyoncu onaylıyor. Ekliyor. Öğreniyor. Not ediyor.

Cavaliere, Napoli'de yaşayan bir Alman ressamı Duruş çizimlerinden on ikilik bir takım yapmakla görevlendirdi. Bunlara *Napoli'nin Doğasından Esinlenen Aslına Sadık Kopyalar*[1] adı verildi. Ama Cavaliere, resimlerin bu gösterilerin ayartıcılığından hiçbir şey yansıtmadığını düşünüyordu.

Ve dağın değişimleri ve gösterileri üzerine notlar almak ve çizimler yapmak üzere birini görevlendirdi.

Cavaliere gibi çalışkan biri pek de öyle tam gün gözlemcisi olamaz. 1779'un büyük patlamasından bu yana, birkaç yıldır Cenovalı çalışkan bir münzevi rahibe para ödemekteydi: Rahip gördüğü şeylerin günlüğünü tutmak üzere dağın eteğinde yalnız başına, hizmetçisiz yaşıyordu. Bu Peder Piaggio münzevilik görevini –bir dağ gizemciliğine bir çağrıdır– hiç terk etmiyor, şafakta kal-

1. *Drawings Faithfully copied from Nature at Naples.* (Y.N.)

kıyor, gün içerisinde belli aralarla birçok kez kendini adamışçasına düzenli gözlemlerde bulunuyordu. Ufacık evinin penceresinden kusursuz bir görünüm elde ediyordu. Daha şimdiden, dört defteri okunabilir elyazısıyla dağın hareketleri üzerine ciddi notlarla doldurmuştu. Aşağıya doğru yayılan, dağılan lav akıntılarının, kraterin çıkardığı dumanların yukarı doğru bükülerek, süzülerek yükselişinin akıcı karakalem resimlerini çizmişti.

Bu notlar ve çizimler sürekli birbirini yineliyordu. Başka türlü olabilir miydi? Dağı kim değiştirebilir? Cavaliere, rahibin anlattığı Praglı bir doğa düşünürüyle ilgili bir öyküden çok hoşlanmıştı: Düşünür kırk yıl önce, bugünkü kralın babası Bourbon'lu Charles hâlâ tahttayken, Vezüv çevresindeki köyleri tepelerinde dolaşan tehlikeden korumak için ayrıntılı bir planla gelmişti saraya. Madencilik, metalurji ve simya diye sıraladığı çeşitli uzmanlıkları onu yıllarca önce Prag'daki laboratuvarında yanardağları incelemeye götürmüştü. Çözüm yolunu orada bulmuştu. Dağı deniz seviyesinden yalnızca üç yüz metre yüksekliğe indirmek, bundan sonra onun içi dolu doruğundan kıyıya kadar dar bir kanal açmak niyetindeydi; böylece, dağ yeniden patlayacak olursa ateşinden geriye kalanlar yoğunlaşacak ve doğruca denize akacaktı.

Praglı adam ihtiyaç duyulan işgücünün yapılan işle karşılaştırıldığında hiç de büyük olmadığını söylüyordu. Majesteleri, yirmi dokuz bin adam verin bana, yirmi yıl içinde canavarın başı kesilecektir.

Praglı adam da şarlatanın biri miydi? Olabilir. Sonunda denemesine izin verildi mi bari? Cesur tasarıları seven kral, bakanlarıyla konuştu. Tasarı dehşete düşürmüştü bakanları. Dağın biçimini değiştirmek, kutsal bir şeye saygısızlık etmek olur, diyorlardı. Kardinal, katedralde bir aforozname okudu.

Yeni düşünceleri, yeni makineleriyle yeni bir çağ yaşandığına göre –insanlar yeni düzeltme, bir biçime sokma yolları buluyorlardı– tasarının, son zamanlarda, daha sağlam bir teknolojiye sahip çizimlerini kraliyet çiftinin incelemesine sunmuş yerel bir mühendis tarafından canlandırılması şaşırtıcı değildi. Kendisini Aydınlanma'nın koruyucusu olarak düşleyen, politikada ve el işçiliğinde akıllı reformlara duyulan gereksinimin bilincinde olan kraliçe, öneriyi uzman bakanlar ve yerel bilginlerin incelemesine sundu. Kutsala saygısızlık düşüncesini ortadan kaldırmak için onlara yalnızca uygulama olanağını düşünmeleri emrini verdi.

Yanıt geldi: Evet, uygulanabilirdi. Eski zamanların insanları, ellerinde bizim olağanüstü modern araçlarımız olmaksızın, daha yüksek şeyler inşa etmediler mi, hem de kendilerinden beklenilenden daha kusursuz bir biçimde. Hem sökmek kurmaktan daha kolaydır. On binlerce işçilik bir insan makinesi o harikayı, Gize'deki o piramiti dikebildiyse, güçleri benzeri bir biçimde seferber etmekle ve ileri görüşlü bir yöneticinin emirlerine boyun eğmekle bir başka harika gerçekleştirilebilir, Vezüv'ün boyu küçültülebilirdi. Ama biçimini değiştirmek, onu küçültmek, dağın doğasını değiştirmeyecekti. Bir patlamayı caydırmayacak ya da onu kanala akıtmayı kolaylaştırmayacaktı. Tehlike dağ değildi, dağın üzerine oturduğu toprak kaidenin altında, ta derinde yatan şeydi.

Ama yapılabilir, diyordu kraliçe sinirli sinirli. Evet, yapılabilir. O zaman yapacağız, eğer kararımız buysa. Eski Akdeniz'in tanrı krallarından uzak olan bu Aydınlanmacı despotlar, kutsal bir emirle onaylanmış mutlak bir iktidarla hüküm süreceklerini ileri sürüyorlardı hâlâ. Aslında yetkelerinin altı, alayla, Aydınlanma'yla durmadan kazılmıştı. Aslında mutlak iktidara benzeyen hiçbir şey yoktu ellerinde.

3

O kış, gölün donduğu ve yürüyerek üzerinden geçilebildiği –hatta bir Flaman resmindeki gibi üzerinde kayak yapılabildiği– Venedik'ten Napoli'ye kadar bütün yarımada boyunca, Jack'ın işini bitiren yedi yıl önceki kıştan bile soğuk geçmişti. Kar, lavla kaplı caddelerde haftalarca kaldı. Dolu, bir sıcak kül yağmuru kadar kurutucuydu. Meyve ve çiçek bahçeleri yok oldu, onların yanında, kentin yoksul insanları, dayanma gücü daha az olanlar, dondurucu rüzgârla aralarında bir çatı bile bulunmayan on binlercesi de kırıldı. İyi korunanlar arasındaysa, bir eşi daha görülmemiş mevsim sertliği bir korku havası estirdi. Bu tür anormallikler, hiç kuşkusuz doğa gerçekleri değildi. Yaklaşmakta olan bir felaketin simgeleri, eşdeğerleri, habercileriydi bunlar.

* * *

Bir rüzgâr gibi, bir fırtına gibi, bir ateş gibi, bir deprem gibi, bir toprak kayması gibi, bir tufan gibi, bir ağacın devrilişi gibi, bir selin kükreyişi gibi, kopan bir buz kitlesi gibi, bir gelgit dalgası gibi, bir deniz kazası gibi, bir patlama gibi, patlayıp açılmış bir tohum başı gibi, yiyip yutan bir yangın gibi, gittikçe yayılan bir samyeli gibi, kararan bir gökyüzü gibi, çöken bir köprü gibi, açılan bir delik gibi. Bir yanardağın patlaması gibi.

Kesinlikle insanların gerçekleştirebileceği eylemlerin sayısından daha fazla: seçme, üretme, karşı koyma, yalan söyleme, anlama, haklı olma, aldatılmış olma, tutarlı olma, meraklı olma, pervasız olma, zalim olma, aldanmış olma, özgün olma, korkmuş olma...

* * *

O bahar Vezüv etkin olmayı sürdürdü, dağı hayranlıkla seyredecek, onun resmini çizecek, fırsat olunca ona tırmanacak pek çok turist çekti kente; bütün halleriyle yanardağın resimlerine olan istemi giderek artırdı, bu da usta sanatçıların ve yerel imaj satıcılarının üretimlerini artırmalarına neden oldu. Temmuzun sonlarına doğru, Bastille'in düşüşü haberi yayıldığında, huzurlu manzara resimlerini süsleyen yanardağa olan düşkünlük bir anda azaldı. Artık herkes özlemle Vezüv'ün patlamasını bekliyordu. Gerçekten de, nicedir hiç kimse yanardağın bir başka biçimde resmini yapmamıştı. Hem devrim yandaşları hem de her Avrupa ülkesinin dehşete düşmüş yöneticilerine, Fransa'da olup bitenlerin imajı, eyleme geçmiş yanardağınki kadar uygun görünmüyordu – şiddetli sarsılma, aşağıdan gelen bir karışıklık, öldürücü gücün manzarayı tırmalayan ve sonsuza kadar değiştiren dalgaları.

Vezüv gibi Fransız Devrimi de bir olgu idi. Ama bir yanardağ patlaması uzun bir zamanı kapsar. Oysa Fransız Devrimi bugüne kadar eşi olmayan bir şey gibi algılandı. Vezüv uzun bir süredir püskürmekte, şu anda püskürüyor ve yeniden püskürecek: doğanın devamlılığı ve kendini yinelemesi. Tarihin gücüne bir doğa gücü gibi davranmak şaşırtıcı olduğu kadar güven tazeleyiciydi. Yalnızca bir başlangıç da olsa, bir devrimler çağının başlangıcı da olsa, bunun da geçip gideceğini akla getirir.

Cavaliere ve onun tanıdığı kimseler doğrudan tehdit altında görünmüyorlardı. İstatistiksel olarak konuşulursa, çoğu felaket başka yerlerde olur, bu felaketlerin neden olduğu kötü durumların sayısı çok ise, bizim onları hayal etme gücümüz sınırlıdır. Şimdilik güvendeyizdir, dedikleri gibi yaşam (genellikle ayrıcalıklı olanların yaşamı kastedilir bununla) devam ediyordur. Daha sonra her şey farklı belki, ama biz güvendeyiz.

Yanardağları sevmek devrimi yerine oturtmaktı. Bir felaketin anısının yakınında yaşamak, örenler arasında yaşamak –Napoli ya da bugünün Berlin'i– en büyük felaketten bile sağ çıkılabileceği konusunda bir kez daha güven verir insana.

* * *

Cavaliere'nin sevgilisi, Charles'a mektup yazmayı hiç bırakmamıştı. Yalvarmak, sitem etmek, suçlamak, tehdit etmek ve onun merhametini uyandırmak için hep yazmıştı ona. Üç yıl sonra bile, neredeyse eskisi kadar sık yazıyordu. Charles sevgilisi değilse bile, arkadaşı olmak zorundaydı. Bağlılık duyusu o denli güçlüydü ki, insanlar onu sevmediği ya da ondan bıktığı zaman bir türlü anlayamıyordu bunu. Hoşnut edilmeye öylesine eğilimi vardı ki, Charles'ın onun mektuplarını iyi karşılamayacağını, kendisinin ve mutlu etmek için elinden geleni yaptığı (Charles'ın istediği de bu değil miydi?) kendisine karşı o kadar nazik, o kadar cömert olan dayısının yaptıklarını öğrenmekten mutlu olmayacağını düşünemiyordu.

Cavaliere'ye dağa tırmanışlarına eşlik ettiğini yazıyordu: Böyle güzel bir manzara görmemişti bugüne dek, ama ayağı acıyordu, çünkü püskürmekte olan yanardağınki yanında ışığı solgun ve sönük görünüyordu (merhamet duygusunu uyandırmak için azıcık şey yeterliydi); Pompei'deki kazılara onunla birlikte gittiğini, orada yüzlerce yıl önce kaybolmuş olan insanlar için ağladığını yazıyordu. Vezüv'e tırmanma fikrini hiçbir zaman hoş karşılamamış, kocasının dostlarıyla birlikte ölü kentleri seyretmeye götürülmekten hoşlanmamış olan (ama William'la birlikte gezmişti) Catherine'in aksine o, Cavaliere'nin söylediği her şeyi, her bir şeyi yapmaya hazırdı, sınırsız bir güce sahip gibi görünüyordu. Elinden gelse, Cavaliere izin ver-

se, çizmelerini giyip kürklere bürünür, Cavaliere'le birlikte yabani domuz avına giderdi (eşsiz bir biniciydi, Cavaliere bilmiyordu bunu). Kralın beline kadar kana batmış, o hayvan ölüleri içinde duruşunu seyredebilir, asla bir dikizci olmamasına karşın iğrenç sahnelerden hoşlanmanın bir yolunu bulabilirdi – o türden bir vahşet konusunda çok geniş olmayan kişisel deneyimi (oysa Charles'tan önceki âşığı, kızının babası, ona biniciliği öğretmiş olan adam bir hayvan kesimi köy sorumlusu idi) ya da kitaplardan öğrendikleri yardımcı olurdu ona.

Şaşırtıcı, evet. Bir keresinde... bir şey gördüm... Yani, şey gibi... şey. Homeros, diye bağırabilirdi. Tamamen yanlış da olmazdı.

Cavaliere, onun kendi yol arkadaşı olarak eğitilmekte olan bir hanım rolünde gelişmesini sevgiyle seyrediyordu. Her zaman çabuk öğrenir bir kişi olmuştu. Ayakta kalışının, galip gelişinin gizi buradaydı.

Cavaliere istediği kalıba girdiğini düşünüyordu onun, tıpkı yontucunun avucundaki kil gibi. Neşeli, ustaca uyuyordu her istenene. Kendisinin kıza uymak zorunda kaldığı hallerse pek fazla değildi. Onun yanındayken nükteli cümleler kullanmaya karşı doğal eğilimini sınırlandırmak zorunda kalıyordu. Kız çok zeki olmasına karşın bu alanda kendisini izleyemiyordu. Yaradılış olarak da, sınıfsal olarak da nükteye karşı duyarlı değildi. Yaradılışında, nüktenin öbür yüzü olan hüzünden hiç mi hiç iz yoktu, dolaylı anlatımıyla övünen züppe olmaya yatkın biri değildi. Nükte (kendi seçimi olarak da olsa) aralarında yaşamak zorunda kaldığı yerlilerin tekinsizliğine ve kabalığına sürgün İngiliz centilmeninin asal yanıtıdır. Nükteli konuşmak, insanın öfkelenecek –ya da küsecek– kadar terbiyesizliğe başvurmadan üstünlüğünü gösterme yoludur. Genç kadın ne küstüğünde ne de öfkelendiğinde bunu göstermemek için bir neden görüyordu. Hiçbir zaman kendisine zarar verildiğinde bu tepkileri vermiyor-

du (bu durumlarda çok bağışlayıcıydı ya da kolayca yatışırdı) ama başkalarına zarar verilmesine ya da aşağılanmasına dayanamıyordu.

Eğer züppece bir tepkisi varsa, bunu kesinlikle doğrudan gösterirdi. Tanrım, ne kadar da adiydiler, diye çığlık atardı bir akşam gezmesinden dönerlerken – Cavaliere onu her yere götürüyordu ve herkes seviniyordu onu görünce. Hiç kimse sizin kadar iyi, akıllı, çekici değil, diyordu Cavaliere'ye.

Ve hiç kimse onun kadar şahbaz değildi, diye düşünüyordu Cavaliere.

Bir kadın olarak, tıpkı Cavaliere gibi bir başka usta arabulucu olmuştu. Onun eylem alanı genellikle kadınların istediği bir alandı: duygulara, hastalıklara karşı dikkatli olma. Ortaya çıkmış bir başka yetenek: başkalarının ne düşündüğünü, ne hissettiğini, neye gereksindiğini, başkalarının kendileri için ne istediğini, onun nasıl olmasını istediğini sezmede çabukluk. Benmerkezci de olsa, onun en bilinen duyguları, bir narsistin tutkuları değil... hayranlık, bağlılık ve duygudaşlıktı. Herhangi birinin derdi, sıkıntısı onu gözyaşına boğardı. Sokakta bir çocuğun cenazesini görse ağlardı; bir partide, aile şirketi tarafından, tam evleneceklerken nişanı atmış olan kadını yakalamak gibi bir görevle dışarı gönderilmiş genç bir Amerikalı ipek tüccarının itiraflarını dinlediğinde ağlamıştı. Birinin bedensel bir acısı varsa, bu konuda bir şeyler yapabileceğini düşünürdü. Valerio'nun baş ağrısı için Gallilere ait bir kocakarı ilacı hazırlamıştı. Herhangi bir kimseyi sessiz görmesin, onu o durumdan kurtarmak için elinden geleni yapardı. Cavaliere'nin kılavuzu tek gözlü delikanlıyla konuşmaya çalışırdı. Ah, zavallı gözü onun!

* * *

Gezgin Élisabeth Vigée Le Brun, Bastille sonrası ilk yılını Roma'da geçirdikten sonra 1790'da uzunca bir süre kalmak üzere Napoli'ye geldi; tabii, kentin yerel ya da yabancı ressamlarının başta gelen koruyucusuyla tanıştırıldı hemen; arkadaşıysa, dönemin en ünlü ressamının modellerinden biri olan genç bir kadındı. Vigée Le Brun, Cavaliere'den, şimdiye kadar birçok kimsenin resmini yaptığı büyücüsünün portresini yapma iznini istemekte gecikmedi; Cavaliere makul bir ücrete anlaşarak sevinçle razı geldi buna. Kızın zaten bir düzine portresi vardı elinde. Bundan ötesi fazlaydı. Belki de bunun, sayıları çok az profesyonel ressamlardan biri olan bir kadın tarafından yapılacak ilk portresi olacağı hiç gelmemişti aklına.

Cavaliere'nin arkadaşı henüz bir konu değil hâlâ bir model olduğu için, soru onun mitolojiden, edebiyattan ya da eski tarihten hangi figürü simgeleyeceğiydi. Vigée Le Brun, içinde hiçbir kötülük olmadan onu Ariadne olarak resmetmeye karar verdi. Seçilen an ise, Ariadne'nin, bütün isteğine karşın, Naksos'ta Theseus tarafından terbiyesizce terk ediliş ânıdır. Aradan fazla bir süre geçmemiş olmasına karşın Ariadne hiç de umursar görünmemektedir. Ön planda, bir mağaranın içinde, omuzlarından aşağı sarkan gür kumral saçlarının kıvrımlarının kısmen kapattığı, karnına, dolgun dizlerine inen uzun, bol, beyaz bir elbise giymiş, leopar derisinin üzerine oturmuş, sırtını bir kayaya vermiş, bir eliyle pirinçten bir şarap kadehi tutarken ötekini yanağına götürmüş, poz gereği. Sırtı girişe dönük, mağaranın içine bakıyor, sanki bakışlarını bomboş bir içtenlikle karşıladığı seyirci de, yüzüne, göğsüne, çıplak kollarına yayılan parlak ışığın kaynağı da uzakta, ta mağaranın içindeymiş gibi. Onun gerisinde açık deniz uzanıyor, uzaklarda bir yerde, ufuk çizgisinde, ufacık bir gemi. Belki de, hayatını kurtardığı ve kendisine geriye, anayurduna götürmek ve orada

onunla evlenmek sözü vermiş olan, ama bunu yapacağı yerde labirentin ortasındaki bu ıssız adada ölüme terk etmiş kahraman Theseus'un komutasındaki gemidir bu.

Evet, âşığının gemisi olmalı bu; yaptığı haince ve korkakça işten sonra yelkenlerinin rüzgârla dolmasını bekliyor. Onu kurtaracak ve ***kendi*** karısı yapacak, böylelikle düşünebildiği iyi kaderden daha parlak bir kader verecek olan zevk ve Şarap Tanrısı Dionysos'un gemisi olamaz bu. Garip bir ölümlü olmadığı için gemiyle gelmesine gerek yoktur Dionysos'un. Uçup gelir o. Ama belki de şimdiden uçup gelmiştir de mağaranın gerisindedir, Ariadne'yle sevişmeye hazırlanıyordur, Ariadne ise çoktan unutmuştur açıkça çekip gitmiş olan (ondan kurtulmuş olduğu için rahatlamasına karşın, birazcık pişmanlık duyan, kendisinin aynı zamanda kibar biri olduğunu düşünen aşağılık bir herif kadar vicdan azabı içinde) Theseus'u, gözlerinin daha kuru (Unut Theseus'u! Bak ben...), birleşmelerinin beklentisi içinde daha gevşek bacaklı olması için Tanrı'nın sunduğu şarabı çoktan içmiştir.

Ya da asıl baştan çıkarılan, mağaranın gerisindeki seyircidir. Gerçek kadın, herkesi baştan çıkarmakta parlak, zafer dolu, kendisini izleyicilerinin yerine koyabildiğini sezdiren bir gülümsemeyle bakmaktadır. Doğrudan, açık saçık bir gülümseme değildir bu. Gerçekte daha incelikli, mutlu etmeye istekli, kendine güvenli gülümser. Bugüne kadar yapılan portrelerinde hiçbir zaman bu kadar açıkça fahişe gibi betimlenmemiş. Bu büyük dünyada zekâsıyla ve yetenekleriyle ayakta kalmış olan bir bağımsız kadının, aynı tehlikeli oyun içindeki bir başka kadını hiç de hoş olmayan bir biçimde betimlemesi. Ama saygısızca da olsa, başarılı bir portre. Sanatçı, müşterilerini tanıyordu. (Deli gibi âşık) Cavaliere'nin ve (masum, kendini beğenmiş) genç kadının portreyi başkalarının görebileceği gibi görmeyeceğine, onda genç kadının her-

kesi etkisi altına alan güzelliğine bir başka övgü göreceğine bahse tutuşmuş olmalı.

Genç kadının kendisine uygun gördüğü çok sayıda rol ve kişilik arasında, kaderleri kendi mutlu kaderine benzemeyen kadınları, Ariadne ve Media gibi, her şeylerini bir yabancı âşık için feda etmiş ve sonra da aldatılmış prensesleri betimlemede özel bir haz vardı. Onları kurban olarak değil, aşırı derecede anlamlı, dokunaklı görüyordu: Duygularının yoğunluğuyla, kendilerini bir tek coşkuya verişlerindeki pervasızlık ve içtenlikle etkin ve kahraman kişiler olarak görüyordu.

Duruşlarını incelikle işliyor, sahne tekniğini ve dramaturjiyi geliştiriyordu. Cavaliere'nin elinde ince bir mum tutarak yanında durmasına gerek yoktu artık. Perdelerin gerisinde iki yana konmuş iki uzun büyük mum aydınlatıyordu onu. Bazen destek olarak nesneler yerine insan kullanıldığı da oluyordu. Paris'teki dehşete düşürücü olaylardan buraya sığınmış bir başka kişi olan Kontes de ... Napoli'ye, Fransız kraliçenin kız kardeşinin yönettiği sarayın yakınına yerleşmişti; tanrısız devrimcilerin hemen cezalandırılmasını ve Saygıdeğer Majesteleri XVI. Louis'nin ve Marie Antoinette'in yeniden tam olarak iktidarı ellerine almalarını bekliyordu; bu kontesin bir kızı vardı, Cavaliere'nin dostunun dört yıldan uzun bir süredir görmediği (yıllık bakım ücretini Cavaliere'nin talimatıyla Galler'deki mülkün gelirinden, Charles'ın ödediği) kızıyla aynı yaşta, yedi-sekiz yaşlarında soluk yüzlü zeki bir kız; kendi kızına ya da kızının (zavallı terk edilmiş bebe!) şimdi olması gereken haline benziyordu. Kızını düşünerek ağlıyor, kontesin kızını Duruşları içine sokuyordu. Bir akşam Cavaliere'nin konukları önünde çocukla birlikte üç canlı tablo çizdi. Bunlar birbiri ardından çakan flaşlar gibi gerçekleşiyordu, çünkü bir Duruştan ötekine geçerken hiç duraksamadan örtünebiliyordu artık.

İlk konu Sabinli kadınların kaçırılmasıydı, coşku terördü, zaman ise göğsüne bastırdığı çocuğuyla boşuna kaçmaya çalışan genç bir Romalı annenin yakalanma ânıydı. Kendisine güvenen çekingen çocuğu, Cavaliere'nin kitaplarından resimler göstererek bu konuya hazırlamıştı. Ama bunu izleyen iki konu doğaçlamalardı. Bir tek harekette, çocuğun bedenini yere doğru itiyor, küçük kollarından yukarı doğru çekiyor, ellerini dua eder gibi birleştirerek bir adım geriye çekiliyor, kızı saçlarından yakalıyor ve boğazına bir hançer saplıyordu. Alkışlar ve, "Brava, Medeia!" sesleri. Daha sonra taşlaşmış baygın kızı bütün bedeniyle sararak dizlerinin üzerine düşüyor, sessiz, donmuş bir hıçkırıkla iki büklüm, "*Viva la Niobe!*" takdirlerini kabul ediyordu.

Sahneyi konuklarıyla birlikte seyreden Cavaliere, oynamanın ötesinde bir şey bu, diye düşünüyordu. Kadının bu bilmesi mümkün olmayan coşkuları canlandırışındaki gerçeklik, olağanüstü imgelem gücü, sevecenliği bir kez daha çarpıyordu Cavaliere, sanki kendisine yapılmış bir övgüymüş gibi ***bravalar***'ın keyfini çıkarıyordu. Ne hayran olunacak bir yaratıktı bu!

* * *

Devrimler çağının başlangıcıydı bu, abartma çağının başlangıcıydı bu.

Genç kadın, Cavaliere'nin olmasını istediği her şey oluyordu. Cavaliere şimdiye kadar düşünülmez sayabileceği şeyin gerçekleşmekte olduğunu anladı: Kendisi de kadının istediği tek şey oluyordu; ama kadın bu şeyin adını söylememe büyüklüğünü gösteriyordu.

Hayatının sonbaharında bu tapılası ve de tapan yaratıktan daha fazla neye sahip olmayı isteyebilirdi?

Bakın herkesi nasıl da kazanıyordu!

Dük del ... onuruna yalnızca elli konukluk küçük bir parti. Cavaliere'nin sevgilisi uzun masanın kendi tarafının başında oturuyor. Bir Yunan elbisesi giymiş: Cavaliere'nin, vazolarının birinin üzerinde Troyalı Helene'nin üzerinde gördüğü elbiseye göre yaptırttığı uzun yün bir tunik. O giyinirken, Mrs. Cadogan, Cavaliere'yi içeri sokmamıştı. Kız ortaya çıktığında Cavaliere'nin aklı başından gitti. Her zamanki gibi güzel görünüyordu, bundan daha fazlası söylenebilir mi?

Onun sağında kırmızı yüzlü, parfüm kokan prens ... oturuyordu, adı dillere düşmüş bir baştan çıkarma uzmanı; solunda Kont ..., yine adı dillerde can sıkıcı biri. Onunsa, o güzel yüzünü bir buna, bir ötekine eğerken şaşılası bir hoşnut etme yeteneği var. Adama karısının büyüleyici güzelliklerinden söz ederek baştan çıkarıcıyı baştan çıkarıyordu ve bunu öyle bir yaratıcılıkla, öyle ateşli yapıyordu ki, adam bile masa komşusunun göğüslerinden çok becerikliliğine, sezgisine ilgi duyarak o çok fazla ihmal edilmiş kadını sevgiyle düşünmeye başlıyordu. Can sıkıcıyı da, son Paris gezisinde kazandığı sosyal zaferlerini birer birer anlatışını dinleyerek daha az güçlükle büyülüyordu: Danton adlı bir avukat ve Marat adlı bir gazeteciyle nasıl tanışmış, burada söylemesi yersiz bir şeymiş; ama devrimcileri öyle beklediği gibi canavar ve sözde kral katili bulmuyormuş, tersine, yalnızca bazı çok gerekli reformları, bir anayasal monarşide gerçekleştirilebilecek reformları yapmak isteyen sağduyulu insanlarmış. Evet, diyordu genç kadın. Evet. Anlıyorum. Peki sonra? Ne demiştiniz? Ah! Ne zekice bir yanıt!

Yüksek sesle gülüyor, kadehini önce birine, sonra ötekine kaldırıyordu. Cavaliere onun sesini dinliyor, yanağının parıltısını zevkle seyrediyordu. Zaman zaman genç kadın ona bakıyor, bir baş eğişiyle onayını alıyordu onun. Genç kadın başkalarıyla ne denli meşgul olursa olsun –hiç

kimse ondan daha istekle dinlemiyordu– Cavaliere onun sanki bütün bunları sizin için yapıyorum, benimle gurur duyabilirsiniz dermiş gibi ***kendisinin*** varlığının her an farkında olduğunu hissediyordu. Bir Pygmalion da bundan başka ne isteyebilirdi?

Şimdi kont, Fransa'daki karışıklıklar üzerine düşünceleriyle solundaki kadını: Prenses ...'yı sıkıyordu: Devrimciler öfkeli adamlardan başka bir şey değillermiş de, görecekmişiz, memleketi uçurumun kenarından döndüreceklermiş, ülkeyi kaosa sokmak ya da Fransa'nın Avrupa'nın öteki güçleriyle ilişkilerini bozmak gibi bir niyetleri yokmuş da, vb. vb. prenses belli belirsiz onaylayan yanıtının daha ortasındayken, ***onun*** solundaki adam, Kont'un konuştuklarını dinleyen ve bunların ne anlama geldiğini daha yeni kavramış olan Sir ... aceleyle araya girdi, bir başkasının söylediklerileyle çıkarı zedelenen insanların yaptığı gibi, prensesin başının gerisinden, aslında başının üzerinden konuşarak Kont'un kahrolası bir cumhuriyetçi ve yıkıcı olduğunu açık açık söyledi, şarabını döktü, bunun üzerine masadaki herkes sustu. Cavaliere sakinleştirici nezaketiyle araya girerken Cavaliere'nin hayat arkadaşı alelacele, Sir ...'nın Fransa'daki durumun tehlikeleriyle ilgili söylediği (Kont ...'nın söylediklerinin tam tersi) şeyleri onayladığını ekledi, ama bunu öyle dostça, öyle masumca söyledi ki, sıkıcı Kont kendisine yapılan bu ihaneti duyumsamadı. Herkes Cavaliere'nin ateşli ve güzel arkadaşının bu sinir bozucu konuda Sir...'yla aynı düşüncede olduğunu hissetti. Büyülenmiş Cavaliere sıradanlığın silinmez izlerine karşın, hayır, tam da bu izler yüzünden, kadının toplulukları idare etmekle çok hünerli olduğunu düşündü. Genç kadın sıcaktı, cömertti. Cavaliere onun gülümseyişinin sıcağı olmaksızın yaşayamazdı. Fransa'daki kahrolası olaylarla ilgili gürültü dinerken ince kuru gülümsemesini ona doğru göndererek kutladı onu, kadın da yanakları al al, onayıyla övünerek ona döndü ve

kırmızı şarapla dolu kadehini kaldırdı, bir öpücük gönderdi ve içkisini sevgi dolu, ama itiraf etmeli pek de kibarca olmayan bir dikişle içti.

Doğru kimse yanlış bir iş yapınca doğru şey olur bu. Cavaliere de (sevinçten kızarmıştı, hiç de şaraba ihtiyacı yoktu), onun, kendisi için fazlasıyla şaşırtıcı biçimde, yorulmaksızın doğru olduğu sonucuna vardı.

Genç kadın şimdi Fransa'daki bütün bu olup bitenlere ilişkin hiçbir fikri olmayan Prens ...'ya dönmüştü eğlendirmek için; adam somurtuyordu, dört yıl önce sevgili annesiyle Napoli'ye geldiğinde başından geçmiş bir olayı anlatmaya açıkça söz vermişti ona: Dediğine göre, sevgili dostu ve koruyucusu onu ele almadan önce herkes gibi okula gitmemiş sade bir kızdı; ama ânında kente âşık olacak kadar şey biliyordu; gelişinden birkaç hafta sonra başından geçmiş korkunç bir dramın öyküsüydü bu.

Ama inanmayacaksınız, dedi.

Onun karşısında oturan ziyaretçi bir İngiliz hanım, niye Mrs. Hart, dedi.

Avluyu mesken tutmuş on sekiz katil!

Kaç?

On sekiz!

Sonra da beldenin askerlerince takip edilen bir haydut çetesinin nasıl avluya girdiğini ve hizmetkârlardan ikisini –genç bir seyisle evin müzisyenlerinden biri olan bir uşak– yakaladığını, rehinelerin gırtlaklarını kesme tehdidinde bulunarak nasıl avlunun doğu tarafındaki kanadında gizlendiklerini, askerlerin nasıl saldırıp onları yakalamak istediklerini, ama kaçınılmaz kıyımı önlemek isteyen, özellikle de bir köşede bağlı yatan seyisin ve kemancının yaşamını kurtarmak isteyen Cavaliere'nin onlara içeri girme izni vermediğini, tam bir hafta orada nasıl kamp kurduklarını anlatmaya koyuldu.

Bir hafta mı?

Evet! Ve ateş yakmışlar, şarkı söylemişler ve bağırıp çağırmışlardı, yakışıksız şeyler yapmışlardı birbirleriyle ve ne yazık ki kendisi de bir pencereden tanık olmak zorunda kalmıştı bunlara, çünkü kendileri yani o, sevgili annesi ve Cavaliere ve bütün ev halkı da hapisti, konaktan ayrılamıyorlardı; tabii bol bol yiyecek ve içecekleri vardı; kendisinin dersleri, Cavaliere'nin kitapları ve çalışmaları vardı, ama yine de zamanının çoğunu pencereden on sekiz katili seyrederek geçiriyorlardı; aralarında kavgaya başlamışlardı onlar, iğrenç kokular yüzünden –kaynağını hayal edebilirsiniz, diye ekliyordu gereksiz yere– pencereleri kapalı tutmak zorunda kalıyorlardı; sevgili merhametli Cavaliere günde iki kez, sabahları ve akşamları, avluya yiyecek sarkıtılmasında ısrar ediyordu, kısmen onların güvenini kazanmak için, hem de henüz on beşinde olan zavallı Luca'yı ve kemancı Franco'yu açlıktan ölüme terk edemezdi ve iğrenç kokular, delice bağırmalar ve birbiriyle dalaşan katillerin terbiyesizce şarkıları, dışarıda kamp kurmuş, içmekten ve kavga etmekten başka yapacak pek fazla şeyleri olmayan askerlerin gürültülü patırtısıyla devam ediyordu öykü; altıncı güne kadar, altıncı gün müydü, diyerek başların üzerinden Cavaliere'ye bakıyor ve öyküsünün en küçük canlı ayrıntısında kendisine yardımcı olmasını istiyordu ondan, böylece bunun biraz da onun öyküsü olduğunu, bu göz korkutucu serüveni birlikte yaşamış olduklarını bildirmiş oluyordu; Cavaliere ise nazik bir tavırla, yedinci, dedi; ha, yedinci gün, diye bağırdı muzaffer bir edayla – yedinci gün Cavaliere katiller çetesinin sakallı reisini iki rehineyi (ikisi de korkudan kül rengi, bitlenmiş), zarar vermeksizin serbest bırakmaya ikna edebilmişti; durumları ümitsiz olduğu için, sonunda teslim olmak zorunda kalacaklardı, bunu yapmazlarsa kaderlerin en kötüsüne kendi elleriyle mühür basmış olacaklardı ve kendisi, İn-

giliz elçisi, eğer bu işten vazgeçerlerse, askerlerle konuşmaya, askerlere onları dövmemelerini söylemeye, daha sonra da krala elden geldiğince merhamet göstermesi için başvurmaya söz vermişti. Ve vazgeçtiler, diye bitirdi.

Masanın öte yanından bir hanım, sanırım hepsi idam edildi, dedi. Hak ettikleri gibi.

Hepsi değil, dedi Cavaliere. Kral iyi yürekli, özellikle aşağı tabakadan kimselere karşı hoşgörüsü olan bir insandır.

Ne şaşırtıcı bir öykü, dedi biri.

Ve baştan aşağı gerçek, diye bağırdı genç kadın.

Öyle, diye düşündü Cavaliere, ne var ki çeyrek yüzyıl önce, Catherine'le kendisinin başına gelmişti, görevini devralmaya geldiklerinden çok az zaman sonra, kıtlıktan henüz kurtulmuş olan kent hâlâ anarşiye teslim bir haldeydi: Bu öyküyü kıza kendisi anlatmıştı, oysa şimdi o kendi başına gelmiş bir şey gibi anlatıyordu. Tabii, onun güzelce süsleyerek öyküyü anlatışını dinlerken sıkılmış, utanmıştı; ama hiçbir zaman sözünü kesip hayır, bu olay olduğunda siz benimle birlikte değildiniz, diyerek onu düzeltmeyi denememişti. Hatta doğmamıştınız bile. Kız öyküsünü bitirir bitirmez, masada oturanlardan biri hayli zaman önce olmuş bu olayı anımsayacak, kadının yalanını ortaya çıkaracak diye kaygı duyuyordu, genç kadın rezil olacak, onun destekçisi ve âşığı olan kendisi ise küçük düşmüş olacaktı. Ama kulak eriminde öyküye aşina biri yoksa, sevgilisinin adi bir övüngen ve yalancı olduğunu keşfetmekten duyduğu kaygı yatışıyor, yerini sancıya benzer bir düş kırıklığı hissi alıyor, ilk duygusu yerini oldukça farklı, daha sevecen bir duyguya bırakıyordu; çünkü kızın aklından kuşkulanarak telaşa düşüyordu, acaba onun çoğu kez işittiği bir öyküyle kendine ait bir yaşantı arasındaki farkı bilemediği anlamına mı geliyordu bu? O zaman da yalanı onun henüz olgunlaşmamışlığının bir kanı-

tı olarak aldığı; onun kendi yaşamında anlatacağı yeterince ilginç öyküler, en azından herkesin içinde anlatılabilecek öyküler olmadığı için kendi öyküsünü sahiplendiğini varsaydığı için canı sıkılıyor, biraz üzülüyordu. Son olarak da, ne sıkıntı, ne kaygı, ne düş kırıklığı, ne telaş, ne can sıkıntısı, ne de üzüntü kalıyordu. Kadının kendisini, onun bir parçası olarak hissettiğinin bu belirtisi sonsuz bir sevinçle içine dokunuyordu; kadın değerli kişiliğini onun bakımına ve eğitimine öylesine bırakıyordu ki, kendisinin nerede bittiğini, adamın nerede başladığını bilemiyordu artık. Bir aşk edimine benziyordu bu.

* * *

Ariadne gibi Cavaliere'nin arkadaşının da, düşündüğünden çok daha parlak bir kaderi olacaktı. Vigée Le Brun tahmin ettiğinden bile haklı çıkacaktı; ama bu durum yaptığı portrenin ardındaki niyeti bağışlatmaz.

Bir sanatçıya asla güvenmeyin. Onlar göründüklerinden farklıdır her zaman – saraylılar gibi kendi başına yaşayan en uyumluları bile. Vigée Le Brun, Cavaliere'ye yaltaklanıyor, ondan birçok iyilik görüyor, onun koruyuculuğu ve konukseverliği sayesinde öteki yerel soyluların portreleri karşılığı aldığı paranın yanında önemli bir toplumsal başarı da kazanıyordu. Kentteki konağın konuğu oluyordu sık sık; temmuz ve ağustosta Posillipo'daki plajın üzerinde üç odalı yazlık eve giden küçük gruba katılmaya çağrılırdı çoğu kez. Cavaliere ve arkadaşı günün en sıcak saatlerini orada geçirir, ancak öğleden sonranın geç saatlerinde, ilk esintiler başladığında eve dönerlerdi. Güzel'e de yaltaklanıyordu, her zamanki gibi saf olan kız ise ressamı kendi arkadaşı olarak düşünüyordu. Bir sanatçıya asla güvenmeyin.

Ama bir hamiye de asla güvenmeyin. Ertesi yıl Cavaliere yeni yaşamını da yanına katarak İngiltere'ye bir yol-

culuk yaptı. Yirmi yedi yıl önce Catherine'le birlikte ilk kez Napoli'ye gelişinden bu yana dördüncü izni oluyordu bu. Yeni şeyler edinme yönünden zor günler geçirmişti; giderleri yükseliyordu; satacak büyük hazineleri yoktu: yalnızca "restore edilmiş" (yani, epeyce doldurulmuş) birkaç heykel, bir dizi silah, üstü işlemeli kollu şamdanlar, fallik nazarlıklar, kaynakları belirsiz metal paralar ve Raffaello ile Guercino'nun olduğu sanılan iki tablo. Cavaliere'nin yükleri arasında bir başka eşya daha vardı. Vigée Le Brun, Posillipo'daki evde geçirdikleri sıcak bir öğle sonu birdenbire kapılardan birinin üzerine karakalemle iki küçük baş çizmişti. Sanatçı armağanı. Cavaliere, sanatçının yıllarca sonra anılarında yakınacağı gibi bu resmi, paraya döndürmemek için hiçbir neden görmemişti – kapının yüzeyini biçtirmiş, satmak için İngiltere'ye götürüyordu.

* * *

Cavaliere skandallara neden olacak, en akla gelmeyecek şeyleri yapmaya hazırdı. Cavaliere bir evlilik olasılığını ima ettiğinde sütkardeşi kralın gülümsemesi olsa olsa sözsüz bir izindi; Mrs. Cadogan'ın kızının, İngiliz sarayına karısı olarak hiçbir zaman sunulamayacağını biliyordu. Ama Napoli'den ayrılmadan önce kraliçeyle özel bir konuşma yapmıştı, kraliçe bu sevimli genç bayanı İki Sicilya Krallığı'nın sarayına kabul etmede hiçbir engel olmadığı güvenini vermişti ona; kraliçe şimdiden çok seviyordu onu, hele bir de yasal karısı olunca; böylece onu ve kendisini mutlu kılmamak için bir neden yoktu.

Bütün çabalarına karşın evlenmemiş (ve evlenmeyecek) olan Charles da kuşkusuz anlayacaktı bunu. Adını, en aşağı sınıftan, adı çıkmış bir güzele veren bir yaşlı adamın (o zamanlar altmış birindeydi) arkasından gülecek olan yakınlara ve dostlara gelince – cehenneme ka-

dar yolları vardı. Uzun süre, akıllı, kösnül bir kişi olmuştu. Çok uzun bir süre.

Ya Catherine, kendisini o kadar iyi anlayan Catherine, tanıyabilir miydi şimdi onu? Hayır.

Kız kardeşleri, en büyük ağabeyi ve tüm dostları, aralarında bu felaketin kaçınılmaz olduğu sonucuna varmış olmalarına karşın o, Charles dışında kimseye açmadı niyetini. Bir otelde kalıyorlardı. Mrs. Cadogan akrabalarını ziyaret için onlardan ayrılmıştı. Daha sonra Cavaliere, Charles ve genç kadın Galler'e gittiler, malikânenin kâhyasıyla konuştular, hesaplara baktılar. Genç kadın Charles'a bir anne sevecenliğiyle bakıyor, Catherine'in mezarına her gün çiçek koyuyordu. Buradaki üçüncü haftalarında, Manchester'da yaşayan, yıllardır görmediği kızını ziyaret etmek için izin istedi. Kızı yetiştiren aileye ve doğduğu köydeki bir kuzenle, hasta bir dayı ve teyzeye vermek için bir miktar para istedi Cavaliere'den. Akrabalarıyla ilişkisini hiç koparmamış, onlara Napoli'den armağanlar göndermişti; Cavaliere ise merhametliydi ve para durumu sıkışık olmasına karşın onu reddetmeyi düşünemezdi. Böylece genç kadın gitti... Ağladı ve kızına bayıldı, ondan ayrılmak zorunda kaldığında biraz daha ağladı. Çocuğu Napoli'ye getirmeyi düşlüyordu; hiçbir şey bundan daha mutlu edemezdi onu. Ama onun istediği bir şeyi reddetmesi olanaksız olduğu halde bunu Cavaliere'den rica etmeye cesaret edemedi, bunun onu sıkacağını biliyordu (genç kadının daha önce evlenmiş olduğuna hiç kimse inanmazdı). Eğer çocuk yanında olursa, her geçen gün onu daha fazla, Cavaliere'yi daha az seveceğinden korkuyordu. Cavaliere'nin yanındaki başarısının ona sevgisini bölünmemiş olarak sunmasını gerektirdiğini bilecek kadar zekiydi.

Bu yüzden çocuk feda edilmeliydi ve edildi.

Genç kadın bunun için kendini hiç affetmedi, belki Cavaliere'yi de.

Artık yaz gelmişti, Londra'ya döndüler. Cavaliere hasta ve yaşlı Walpole'ü bir haftalığına ziyaret etmeye karar verdi, onu son görüşü olabileceğinden korkuyordu bunun; bir de, dostunun sahte Ortaçağ şatosundaki eğlendirici aşırılıkları göstermek istiyordu kız arkadaşına: Kız boyalı pencereleri ve loş dinî ışığı görünce kendinden geçti, hayran ev sahiplerine Paisiello'nun *Nina*'sından deli sahnesinin canlı bir yorumunu oynadı. Kente döndüklerinde, genç kadına Londra Operası'nda yıllığı iki bin sterlin'e anlaşma öneren bir mektup bekliyordu onları. Cavaliere, yüzünde bir gülümseme, bu kadar ahmakça ve bu kadar büyüleyici bir şey söylediğini duymaktan mutlu, Gallini'ye daha önceden yaşam boyu bir anlaşma yaptığını söyle, dedi.

Londra'daki yaşamlarında Cavaliere için, Royal Society ve Society of Dilettanti toplantıları vardı, bazı tablo satışlarına da gitmemezlik edemezdi. Genç kadınsa eski dostu Mr. Romney'ye Napoli'deki parlak yaşamlarını anlatmaya gitti, adam ciddi ciddi dinledi, dinlerken resmini çizdi onun; son kez bir model olarak kullanacaktı onu, bu kez burada kalışının izin verdiği sürece Jean d'Arc olarak yapmak istiyordu resmini. Genç kadın gevezelik edip duruyordu: Mr. Hayley'e saygılarını iletmesini rica ediyordu ondan, özdenetim üzerine kitabının başucu kitabı haline geldiğini, kendisininse, şimdi görmeliydi onu, gerçekten yüksek bir kişi, gerçek bir hanım olduğunu, İtalyanca, Fransızca konuşabildiğini, şarkı söylediğini ve herkesin onu beğendiğini, Napoli kralının ona kur yaptığını ve ellerini sımsıkı tuttuğunu, ama bunu zarar vermek için yapmadığını, ancak kraliçenin, – ah kraliçe, şahane bir kadın ve de şahane bir anneydi o –on dördüncü doğumunu yaptığını, bazıları ölmüştü– ne yazık ki, kralın onu hiçbir zaman yalnız bırakmadığını anlatıyor, ne de olsa bir erkek o, diyordu, bunun için de fazla özdenetimi yok ve Caser-

ta'daki sarayın toprakları üzerindeki krallık ipek imalathanesinde çalışan genç köylü kadınlarla da ilişkisi var, onun özel haremini oluşturuyormuş bu kadınlar –bu sevgili kraliçe gerçek bir arkadaş olmuştu kendisine– sarayın arka merdivenlerine kadar yükselmişti, çünkü resmen kabul edilemezdi saraya tabii, çünkü, diye kekeledi, ta ki, söylediklerini düzeltti – kendisinin ve kraliçenin gerçekten dost olduklarını söylemek istemişti, şahane bir yaşamı vardı, ancak Charles için biraz üzülüyordu, o kadın mirasçıyla evlenememişti, hâlâ yalnızdı, Charles'ın parlamentoda bir yeri ve taş koleksiyonu olmasına, kendisini oyalayacak Cavaliere'nin mülklerinin yönetimi işine karşın bir erkek için yalnızlık iyi bir şey değildi, para sorunları olmalıydı, bir armağan ya da ufak bir borç biçiminde bir yardımda bulunmasını Cavaliere'ye söyleyecekti, bu onu...

Onun parlak kumral saç lülelerini çizmekle meşgul Romney ise havaya bakıyordu. Geçen yıl Paris'e yaptığı geziyi anlatmaya başladı genç kadına, orada sanatını devrimin hizmetine vermiş olan David adında erdemli bir ressamla tanışmıştı (Romney, son zamanlarda devrimin sempatizanlarından biri olan Mr. Thomas Paine'in bir portresini yapmıştı), ağzı sıkılığına güvendiği eski dostuna itiraf etmeliydi ki, devrimciler ve fikirleri çok etkilemişti onu. Örneğin, diye açıklıyordu Romney, devrim, mirası bölünebilir, ayrılmayı mümkün, köleliği ise yasadışı kılmak istiyor, doğru düşünen herkesin görüş birliğinde olacağı reformlar çok gecikmiş durumda. Adaletin yalnızca cömertlikten ibaret olduğunu düşünen genç kadın, onun düşüncelerine tamamen katılabilirdi. Gerçekten de (Charles ve Cavaliere gibi küçük oğullar yaşam boyu para konusunda sıkıntıya mahkûm edilirken) en büyük oğullar neden her şeyin vârisi olsundu, neden birbirlerini mutsuz eden insanlar başka biriyle yasal olarak mutlu olamasınlardı, evet, kölelikten daha korkunç ne olabilirdi: Köleli-

ğin dehşetine dair şeyler duymuştu, örneğin Jamaica'da, bu iğrenç ticaret, Cavaliere'nin kuzenlerinden birini, oranın birçok şeker plantasyonlarından birinin sahibini, İngiltere'nin en zengin adamı haline getirmişti. Bütün bunlara katılmamazlık edemezdi. Üstelik devrimcilerin düşünceleri son derece adildi. Romney'in (şimdiye dek bunun böyle anlatıldığını hiç duymamıştı), devrimden ve özgürlüğün eski toplumun kuru ağaçlarını yakıp geçecek olan temizleyici alevinden böyle ateşli bir biçimde söz etmesi yüreğini kabartıyordu –ateş hep esinlendirirdi onu–. Şimdiye dek hiç kimse bu konuyu Romney gibi açıklamamıştı kendisine. Romney'in söylediği her şey öyle inandırıcı, öyle güzeldi ki. Londra'da yaşasaydı, kuşkusuz bir süre gizli bir devrim sempatizanı olurdu.

Eylülde Romney'nin yapacağı *Sefire* adlı tablo için poz vermeye başladı – ilk kez kendisi olarak resmi yapılıyordu, artık bir model değil, bir konuydu. Geride karanlık, ateşli bir Vezüv – gelecekteki kocasının elçilik yaptığı Napoli'yi simgeliyordu; Cavaliere'yi de simgeliyordu tabii. Poz vermeye başlamalarının üçüncü gününde sanki yapılan resmi gerçek kılmak ister gibi, St. Marylebone'un ufak özel kilisesinde, Cavaliere'nin beş yakını ve dostu ile Mrs. Cadogan'ın hazır bulunduğu bir evlilik töreni yapıldı. Charles her zamankinden daha solgun bir yüzle geldi ve kilisenin üçüncü sırasındaki yerine oturdu. Annesi, Cavaliere'nin en sevdiği kız kardeşi törene katılmayı kabul etmemişti. İngiltere için değil –Cavaliere küçümseyen gülümsemeleri görmezden gelemezdi– öteki, ikinci yaşamı için evleniyordu. Napoli'de geçireceği kaç yıl kaldıysa (falcı kadının kehanetine inanırsa, bir on iki yıl daha). Hoşnut etmeyi seven ve genellikle bunu başardığına inanan Güzel bile, bu evliliğin Cavaliere'yi ne kadar mutlu ederse etsin, yakınları tarafından onaylanmadığını biliyordu, bu konuda kendini aldatamıyordu. Kendisini

sever görünen tek akraba, Cavaliere'nin çok tuhaf olduğunu kendisine söylediği ve onun bu tuhaflıklarının sonucu olarak (başka bir zaman anlatacaktı bunları ona) ailenin geri kalanlarının uzak durduğu, saraya kabul edilmeyen alabildiğine zengin bir kuzendi; bunun için de, diye açıklıyordu Cavaliere, William sevgili Catherine'in büyük hayranlarından da olsa, evliliklerini onaylayan pek az insandan biriydi. Cavaliere'nin pek çok arkadaşı olmasına karşın birkaçı onaylıyordu bu evliliği. Örneğin Walpole, mutluluk ilişkilerinde geleneği savunmanın ne olduğunu bilen ve Cavaliere'nin bu kızla evlenerek mutluluğu aramasını rezillik olarak görmeyecek olan genç kuzeni.

Törenden sonraki resepsiyonda, genç kadından daha yaşlı olmayan bu genç kuzen, ellerini elleri içine alır, gözlerinin içine bakarken özellikle lütufkârdı –çok güzel kıvırcık saçları ve dolgun dudakları vardı– ve o garip, yüksek sesiyle, onun Cavaliere'yi mutlu ettiğini duymaktan mutlu olduğunu, bu hayatta insanın düşlerinin peşinden gitmesinin önemli olduğunu söyledi. Cavaliere'nin eşiyse biraz korkarak, ama kibarca Cavaliere'nin kuzeninin Napoli'yi yeniden ziyaret edeceğini umduğunu söyledi, orada kendisini ağırlamak ve onu tanımak zevkine sahip olacaktı. Tabii bu çağrı kapsamına, kim bilir bir daha ne zaman göreceği Charles'ı da aldı, ama bu kez ciddiydi çağrısında. Çapkın bir edayla, artık Napoli'ye gelme vaadinizi yerine getirebilirsiniz, dedi.

Ertesi gün, yola çıkmalarının arifesinde, Cavaliere'nin dostlarından birçoğundan kendilerini ziyaret etme sözü aldı. Dönüş heyecanlandırıyordu onu. İlk kez dışarı çıkan, uzak bir ülkeye sevgilisinin dayısını ziyarete gönderilen (kendisi farkında olmadan) ihanete uğramış masum bir kızla, şimdi bir kadının, isteyebileceği her şeyi olan bu kadının aynı kişi olması biraz tuhaf görünüyordu: seçkin bir koca, yaşam, dünya. Ah, lütfen gel de gör!

Manş Denizi'ni geçer geçmez, herkesi kendi mutluluğuna zaferine katma arzusu ve Mr. Romney'nin ona esinlendirdiği tomurcuklanan cumhuriyetçi yanlısı duygudaşlıklar gibi Londra duygularının çoğu yok oldu, çünkü Paris'te kalışları sırasında Marie Antoinette'e takdim edilmek gibi beklenmeyen bir onur kazandı ve kraliçe, kız kardeşi kraliçeye verilmek üzere bir mektup emanet etti ona. Her yerdeki monarşi davasına aniden geri dönüş yapan Cavaliere'nin karısı, mektubu ***kendi*** kraliçesine götürdü.

* * *

1793. Geri döneli bir yıl olmuş. Cavaliere'nin mutluluğu çiçekleniyor, serpiliyordu.

Daha önce hiç mutlu olmamış değil. Hemen her zaman mutlu olmuş da değil. Ama Cavaliere'nin duyduğu mutluluk, kendi kendisine ve tutkularına gerekli uzaklıkta durabilmesinden geliyordu. Onun mutluluğunda, bir dağın tepesinden görülen bir manzaranın öz bilinci, yüksek bir açıdan gözlemlenmiş bir sahnenin çok ayrıntılı resimlerindeki o bile isteye yapılmış zıtlıklar vardı: Kimileri tohum ekiyor, toprağı sürüyor, öbürleri hasatı pazara götürüyor, başkaları köy alanında sarhoş oluyor, çocuklar oynuyor, âşıklar sevişiyor...

Mutluluğu elbette tatmıştı! Ama onun mutluluğu birçok küçük parçadan oluşmaktaydı, tıpkı geride durmadıkça bir yüzün açık seçik görülemediği mozaikteki bir portre gibi. Şimdi istediği kadar yakında durabilir ve hem minik parçacıkları hem de büyük çekici yüzü görebilirdi. Zevkleri hâlâ aynıydı, okumayı, balık avlamayı, çello çalmayı, dağa tırmanmayı, denizden çıkarılan parçaları incelemeyi, bilimsel konuşmaları, güzel bir kadına bakmayı, yeni bir tablo edinmeyi hâlâ seviyordu – dünya

bir mutluluk tiyatrosuydu. Ama şimdi onun merkezinde, tüm dünyayı birleştiren bir kişi vardı. Yüreğinin seçtiği kişi her zamanki gibi sevgi doluydu –kendi tenine dokunan onun sıcak teni; olgunlaşıyordu kadın. Ve her şeye ilgi duyuyordu. Paestum'daki yeni kazılara giderken ona eşlik ediyordu (Neptun Tapınağı'ndaki kaba, ilkel dor sütunlarının çirkinliği konusunda kocasıyla tamamen aynı düşüncedeydi), Caserta'daki İngiliz bahçesinin bitirilmesinde danışmanlık görevinde ona yardım edebilmek için botanik öğreniyordu, saray yaşamını çok seviyordu, Cavaliere'nin vazoları ve kaya koleksiyonlarıyla büyülenmiş görünüyordu. Cavaliere bir şey için elini uzatsın yetiyordu, ânında elindeydi o şey.

Bu doygunluk deneyimine minnetle boyun eğiyordu. Nesne toplama hevesi kaçınılmaz biçimde geçmeye başladı. Artık onu avucunda tutan şey, kovalamak değil salt sahip olma sevinciydi. Sahip olduğu şeylere bakmaktan ve onları başkalarına göstermekten, onların hayranlığını, onların kıskançlıklarını görmekten eskisinden daha az zevk alıyor değildi. Ama koleksiyonlarına bir şeyler ekleme gereksinimi durulmuştu. Şimdi yeni resimler, vazolar, bronzlar, mücevherler edinmeye, arzudan çok parasal kazanç itiyordu onu. Toplama arzusu mutlulukla azalabilir –yeterince şiddetli, yeterince erotik mutluluk– Cavaliere ise mutluydu, öylesine mutlu.

Yeni evlenmiş çift hakkında raporlar gidiyordu İngiltere'ye. Dediklerine göre, Cavaliere her zamanki gibi âşık, hanımıysa, bir barmen kızın kulak tırmalayan, bağıran, gıdaklayan şivesi ve tavırlarıyla eskisi gibi bayağı. Çok az kimse kadının son derece iyi yürekli olduğunu ekleme alçakgönüllülüğünü gösteriyordu. Farklı bir çiftti–ler –yeniden biçimlendirilmiş, cinselliği için tutulan bir kadın ile zarif tavırları olan, beğeni ufukları sonsuza kadar genişlemiş, özür dilemez yaşlı bir aristokrat– ve bu

Güneyli konumun eşsiz istekleri ve cinsel izinleri sayesinde, çok başarılı bir çifttiler. Bir metresin inceliğini ve çekiciliğini yitirmeksizin bir eş olmuştu. Yalnızca bir eş olarak değil (ya da yalnızca Catherine'in yaptığı kadar değil), ama aynı zamanda bir çalışma arkadaşı olarak kocasına yardım ediyordu. Yetenekleri onunkilerle yakından uyuşuyordu. Çünkü Cavaliere zamanının çoğunu kralla geçirmek zorundaydı, şimdiyse karısı da zamanının çoğunu kraliçeyle geçiriyordu. Görevleri bakışımlıydı, o, kralın lütfuna en yakın kişi, öbürüyse kraliçenin gözünde birinci kişi olacaktı.

Cavaliere, kralın eğlencelerine uymak zorunda. Karısı ise kraliçenin yüklerini taşımak zorunda. Kendisini kocasından çok daha zeki yapan orta derece zekâsıyla kraliçe, normal görevlerine, sinir bozukluklarına ve şaşkınlıklarına ek olarak, aşırı sayıdaki çocuklarının bakımı ve politik gerçeklikleri kısmen anlama gibi sorumluluk taşıyor. Cavaliere'nin karısı, bilgi alma ve biriyle özdeşleşmedeki büyük yeteneğiyle, hemen ideal bir sırdaş oldu. O ve kraliçe her gün yazışıyor. Çağın çokdilli denizinde gayretle kürek çeken Avusturya doğumlu kraliçe, Almanca ya da İtalyanca ya da İngilizce değil, kötü imlalı bir Fransızcayla yazıyor. İmzasını Charlotte diye atıyor. Günlük mektuplaşmalar kadar günde birkaç kez ziyaretler de yapılıyor.

Napoli'deki gizli Jakoben duygudaşları, kraliyet çifti hakkındaki çirkin düşüncelerine, kraliçe ile Cavaliere'nin karısının birbirinin âşığı olduğu suçlamasını da eklediler. Suçlama, Cavaliere'nin karısıyla, korkunç gösterişsiz bir yüzü ve on dört doğumun çirkinleştirdiği bir bedeni olan kırkındaki bir kadın arasında bedensel bir ilişkiyi düşünemeyen güzellik züppeleri tarafından şiddetle reddedildi; bu reddin nedenleri iddianın kendisi kadar kalıplaşmış şeyler. (Gerçek iktidar kraliçedeydi, iktidarda olan, erkek-

ler kadar korkutucu olan bir kadın ise genellikle pasaklı ve pis olmakla, sürtüklükle suçlanır. Fransa'da krallık karşıtı daha büyük bir kampanya kraliçenin kız kardeşine karşı sevicilik kadar ensest ilişkiler suçlaması da yöneltmişti.) Suçlama yanlıştı. Cavaliere'nin karısının taşkın duygusal doğası pek öyle erotizme kaymıyordu. Ama kadınların sevgisine ve dostluğuna gerçekten gereksinim duyuyordu, aslında kadınların arkadaşlığından erkeklerinkinden daha fazla hoşlanıyordu. Kadınlarla senlibenli olmak hoşuna gidiyordu, örneğin, sıcak bir öğle sonu yatak odasında beş-altı hizmetçisiyle birlikte dedikodu yapabilir, giysilerini prova edebilir, bir-iki kadeh bir şey içerken onların aşk acılarını dinleyebilir, en son danslardan birini ya da Paris'ten gelmiş beyaz tüylü bir şapkayı gösterebilirdi onlara. Çevresinde hayran hizmetçiler ve bütün yaşamı boyunca yanından ayırmadığı annesi pervane olurken, kendisini daha fazla kadın gibi hissediyordu. Onların çocukça ve safça konuşmaları sakinleştiriyordu onu. Bazen bir şarkıyla onları sustururdu, şarkı söylediği zaman çevresindekiler soluklarını tutmaya çalışırlar, gözleri parlar ve ıslanırdı, kendininkiler gibi.

* * *

1793 sonbaharı. Kraliçe, onun sevgili Charlotte'u, o sahneyi gözlerinin önüne getirmeden edemiyor.

Ölüme yargılı bir kadının portresi. Onu bu, bu, bu... makineye, bu yeni makineye taşıyan at arabasında, elleri arkasında gevşekçe bağlanmış, saçları ensesini gösterecek kadar kırpılmış. Bir kurbanın portresi. Beyazlara bürünmüş: sade bir giysi, kalın çoraplar, başında biçimsiz bir bone. Yüzü yaşlı, yorgun ve bitkin. Eski görkeminden tek iz, sert ve dimdik duruşu.

Gözlerini kırpıyor. Aylardır hapiste olduğu için gözleri batıyor. At arabasının tekerleri gıcırdıyor ve taşlara

çarpıyor. Sokaklar garip biçimde sessiz. Güneş parlıyor. At arabası geliyor, kaba tahtadan on basamağı çıkıyor o. Dualar mırıldanan, elindeki haça gözlerini dikmiş, yüzü yaştan ıpıslak papazı da orada. Ve bir ses, bir başkasının sesi, acı duymayacaksınız majesteleri, diyor. Başında kukuleta olan adamdan geliyor gibi bu ses. Gözlerini, kandan paslanmış balta biçimindeki bıçağıyla merdivene benzer üç metre boyundaki aletten kaçırıyor, omuzlarının her iki yandan aşağı doğru bastırılarak öne doğru eğildiğini, hayır yere uzatıldığını, midesi ve bacakları tahtada, öylece tutulduğunu hissediyor. Birisi omuzlarından biraz öne doğru çekiyor onu, böylece gırtlağı, tahtadan bir boyunduruğun alt yarısının oluğuna dayanıyor, o zaman üst kısım boynunun arkasında kapanıyor. Bir kayışın belini sıkıştırdığını, bir başkasının kalçalarına takıldığını ve tahtaya bağlandığını hissediyor. Başı sarı kahverengi örülü sepetin üzerinde, kan yüzüne hücum ediyor. Başını aşağı çekerek ağırlığına direnmeye çalışıyor, yükselti üzerinde kalabalığın aşağı yukarı hareket eden başlarını görmek için dışarı doğru uzatıyor, tahtanın kenarının köprücük kemiğine dokunmasının verdiği acıyı hafifletmek için yukarı doğru kaldırıyorlar, gırtlağına dayalı boyunduruk ağzını açtırmıyor, yavaş yavaş soluğu kesilmeye başlıyor. Bir çift iri, çamurlu çizmenin kendisine doğru ilerlediğini görüyor, kalabalığın böğürtüsünün daha da yükseldiğini, sonra da sustuğunu duyuyor; şimdi de garip bir gıcırtı: yükselen, daha daha yükselen bir şey; güneş parlaklaşıyor, gözlerini kapatıyor; o ses, daha da yükseliyor, duruyor.

* * *

Hayır!

Kraliçe yatağında çırpınıyor ve inliyordu, sonra uyandı, yatağının örtülerini açtı ve kalktı. Haftalardır, Paris'ten

haber bekleyerek, ancak bölük pörçük uyumuştu. Fransa'da gittikçe kötüleşen durum dolayısıyla şimdi İngiltere'nin –devrimin gelgitine karşı çıkabilecek güçte ve istençte tek ülke– insafına kalmışlardı. Beş gündür körfezde demir atmış bekleyen İngiliz donanmasının komutanı Kaptan Nelson, Fransızlara karşı büyük bir zafer kazanmıştı, İngilizleri yüreklendiren en önemli kişiydi; ama kraliçe askerî çözümlere pek güvenmiyordu. Fidye önerileri reddedilmiş olmasına karşın umudunu koruyordu. Bir kralı öldürmek akla gelmez bir şeydi daha önce. Hem kendi krallarını öldürmek onlara yetmiş olmalıydı. Bir yabancıdan, bir kadından ne isteyebilirlerdi ki; kesinlikle öldürmeyeceklerdi kız kardeşini.

Yapmayacaklardı, yapamazlardı...

Marie Antoinette'in öldürüldüğü haberi geldiğinde, sarayda dehşet ve şaşkınlık vardı. Kraliçe, krallık sarayları içinde en sevdiği, Portici'deki saraya çekildi. Çıldıracağından korkuluyordu. Çocuklarını görmek istemiyordu (on beşinci doğumunu henüz yapmıştı); yıkanmayı, giysilerini değiştirmeyi reddediyordu. Öfke ve umutsuzluk içinde feryat ediyor, kırk kişilik Almanca konuşan hizmetçi grubuyla birlikte ağlayıp duruyordu. Karısının üzüntüsünden kral bile etkilenmişti; ama onu avutma şansı yoktu pek çünkü her sevecenlik girişimi, cinsel bakımdan uyarılması ve karısının üstüne çıkmaya çalışmasıyla sonuçlanıyordu. Kocasının kucaklamaları kraliçenin arzu ettiği en son şeydi. Cavaliere'nin karısı günlerini sarayda, çığlıklarına ve bağırışlarına katılarak, onun başını yıkayarak, ona şarkı söyleyerek geçiriyordu. Yalnızca onun şarkı söylemesi sakinleştiriyordu kraliçeyi. Müzik sağaltıcıdır. Kralın büyükbabası, V. Philip depresyon uçurumuna yuvarlandığında, yüzyılın ilk yarısının en büyük sesi, yani Farinelli adıyla tanınan Carlo Broschi'nin sesi çare olmuştu. Harikalar yaratan iğdişin Madrid'de görünmesine kadar –do-

kuz yıl süreyle büyük bir ücretle alıkonacaktı orada– baygın halde bulunan hükümdar ne yiyor, ne içiyor, ne giysilerini değiştiriyor, ne de yönetiyordu. Dokuz yıl süreyle Farinelli her akşam tam gece yarısında kralın yatak odasına gelecek ve sabahın beşine kadar aynı dört şarkıyı şarkıların arasına zarif konuşmalar koyarak tekrar tekrar söyleyecekti. O zaman V. Philip yiyecek, içecek, yıkanmasına ve tıraş edilmesine izin verecek ve bakanlarının kendisine getirdiği kâğıtlara bakacaktı.

Böylece Cavaliere'nin karısı, o çok güzel sesiyle kraliçeyi sakinleştiriyordu. Günbegün saraya gidiyor, ışıkları karartılmış bir odada onunla oturuyor, her akşam geç saatte gözleri kızarmış olarak eve, Cavaliere'ye dönüyordu. Böylesine acınası bir şey asla görmedim, diyordu. Sevgili kadının üzüntüsü sınır tanımıyor.

Başkalarının duygularını anlamadaki yorulmak bilmez yeteneğiyle, neredeyse kraliçe kadar o da üzüntüye batmıştı. Kraliçe ağlama nöbetleri arasında sakinleşince Cavaliere'nin karısı da iyileşti.

Kraliçe kente döndü ve Devlet Konseyi'ndeki yerini aldı.

O bir kadındı, diyordu kraliçe. Yalnızca bir kadın.

(Majesteleri!)

Ama öcümü alacağım.

(İki Sicilya'nın ufacık krallığı güçlü Fransa'yı nasıl cezalandırabilir?)

Tanrı cezalandıracak Fransa'yı ve İngilizler Tanrı'ya yardım edecek, biz İngilizlere yardım edeceğiz, diyordu kraliçe.

(İngilizler bize yardım edecek demek istiyorsunuz, diyordu başbakan.)

Evet, diyordu kraliçe. Dostlarımız.

Ve et-ti-ler de.

* * *

Olayları işine geldiği gibi değiştirmekte usta olan, işine gelmeyen olaylarla ilgilenmeyen Cavaliere'nin durgunluğu, ilgisizliği gerçek dünyanın, Fransa'nın tehdidi altındaki dünyanın ne olacağına çekiliyordu. Bu, titiz gözlemcinin ta kendisiydi.

Kendilerine, Özgürlüğün ve Eşitliğin Dostları Cemiyeti adını vermiş olan bir kulüp, krallığı modernleştirme planları hazırlamak için toplantılara başladı, başlar başlamaz da, biri anayasal monarşi lehinde, ötekisiyse bir cumhuriyete kadar gitmeye kararlı iki kulübe bölündü. Birisi boşboğazlık etti, kralı öldürme planı keşfedildi ya da uyduruldu ve içinde hukukçuların, profesörlerin, edebiyatçıların, doktorların ve krallıktaki en eski soylu ailelerden bazılarının çocuklarının da bulunduğu yakalananlardan dokuzu ciddi hapis cezalarına mahkûm edildi, üçü ise idam edildi. Kraliçe, Fransa'daki kıyımın aksine Napoli adaletinin aşırı merhametiyle acı acı övünüyordu. Devrimin lavı akıyordu. Terör doruğuna erişmekteydi ve Haziran 1794'te, doğa tarihle uyum halindeyken, Vezüv, Cavaliere'nin bugüne kadar görmediği bir şiddetle patladı. 1631'den beri en kötü ya da en iyi patlamaydı, yanardağın yaklaşık iki bin yıllık çağcıl tarihinde üçüncü en büyük patlama sayılabilirdi.

Yanardağa büyüklük, ilgi ve güzellik gibi bayat sınıflamalarla üstünlük sağlanamayacaktı. Terördü bu – günü karartan ve geceyi kana bulayan. Akşam göğünde, büyük bir alev, inen lavın portakal rengi çapraz kamçısından kaçacak yer arar gibi gümbürtülerle yanlara ve yukarı doğru uzanıyordu. Mürekkep rengi deniz kırmızıya, ay kan rengi bir turuncuya dönmüştü. Bütün gece dağdan inen lavın toprakta açtığı yer genişledi. Solgun şafakta kısa bir ara, simsiyah dumandan ipler açılıyor, tırmanıyor, tepede dumandan ve ateşten bir gökyüzü hunisinin içine doğru kalınlaşıyordu, bu da önce sapı çevresinde bir yı-

ğın şişkin duman halkaları oluşturarak, sonra da onları yutmak için genişleyerek gittikçe daha sütunsu bir hale geliyordu. Gün ortasında gökyüzü kararda ve güneş, bulutun kararttığı bir aya dönüştü. Ama bulanık körfez hâlâ kan kırmızıydı.

Felç edici, soluk tıkayıcı bir görünüm.

Daha sıradan bir ışık gökyüzünü kaplayıp her zamanki uzak görünüm geri dönünce Cavaliere büyük bir korku duydu içinde. Gövdesinin ta içinden bir uçtan bir uca yarılmış çok yapraklı, çok dallı, yüzlerce yıl yaşlı bir ağacın görüntüsü kadar acı vericiydi dağın görünümü. Bir dağ, kasırgada yıkılan büyük bir ağaç gibi devrilemez ama sakatlanabilir. Ev sahibesi avlusunda durmuş, devrilmiş ağacın dışarıya dökülmüş iç organlarını, karınca yeniği, iğrenç kahverengi kırıntıları göstererek eğer hızlı bir rüzgâr bir ağaca bunu yapabiliyorsa, dedi yılgınlıkla. Biçimli yanardağın hayranı olan Cavaliere, görkemli dağı böyle aşağılatanın yan duvarlarındaki herhangi bir zayıflık olduğunu düşündü. Patlamanın gücü tepedeki düzlüğü bölmüş, dağın dokuzda bir yüksekliğini budamıştı. Cavaliere'nin karısı dağa acıdığı için ağladı, çirkinleşmişti. Karısı gibi dağa acıyan Cavaliere, dağın bu yeni biçiminin olsa olsa bir yazgı –aynı zamanda püskürme durur durmaz dağa hızlı bir çıkış için yeni bir neden– olduğunu açıkça söyledi.

Tolo, burada mısın?

Evet, efendim.

Görmek isterdim.

Evet, efendim.

Haziranın sonunda, sakallı bir Bartolomeo ile birlikte, altmış dört yaşındaki Cavaliere, otuz yıldır tırmanmakta olduğu, şimdi oldukça değişmiş dağın doruğuna ulaştı. Koni gitmişti. Onun yerinde koskoca, kertilmiş bir krater vardı.

Daha yakınında durmak istiyorum.

Evet, efendim.

Kalın tabanlı çizmelerinin altında yer yanıyordu, kükürtlü ve zaç yağlı buharların zararlı dumanlarından boğuluyordu.

Tolo, burada mısın?

Evet, efendim.

Çekilelim mi?

Evet, efendim.

Korkmuş olması gerekirdi, ama korkmamıştı. Dağın patlama hakkı vardı. Yanardağın yakıcı, yıkıcı misyonu bir doyum, onaylamayı zor bulduğu, giderek artan bir doyum esinliyordu onda.

Değerli şeyler toplayan bu büyük koleksiyoncu için yıkımın, bir yanardağın kesin ilkesini de toplamaktan daha uygun ne olabilirdi. Koleksiyoncuların bölünmüş bir bilinçleri vardır. Hiç kimse bir toplumun içindeki koruyucu ve saklayıcı güçlerle tümüyle bağlaşık değildir. Ama her koleksiyoncu aynı zamanda yıkım idealinin suç ortağıdır. Çünkü toplama tutkusunun aşırılığı koleksiyoncuyu özünü küçük görmeye götürür. Koleksiyonculuğun tutkusuna yakalanmış her kişi, kendi içinde kendi özünü yıkma fantezisini de taşır. Koleksiyoncu temel, maddi, güzel şeylere, şanlı geçmişin yadigârlarına âşık birinin tüm bunları idealleştirme gereksinimiyle yakıp yok edici, yıkıcı bir ateşle temizlenme özlemi arasında ikiye bölünmektedir.

Belki de her koleksiyoncu, kendisini koleksiyonundan kurtaracak bir soykırım düşler – her şeyi küle döndüren ya da lavlar altında yakan bir soykırım. Yok etme, soyutlamanın en güçlü biçiminden başka bir şey değildir. Koleksiyoncu yaşamından dolayı öylesine hayal kırıklığına uğramış olabilir ki, gerekli ve yeri doldurulmaz yirmi beş bin ciltlik bir birikimi (o eksiksiz kitaplık düşü) olan

ve en sevdiği kitapları tutuşturarak yaktığı ateşin içine atlayan kitap delisi münzevi bilimadamının romanındaki gibi kendisini kendisinden soyutlamak ister. Ama böyle öfkeli bir koleksiyoncu yaktığı ateşten ya da hastalık nöbetinden kurtulursa, bir başka koleksiyona başlamak isteyecektir belki de.

4

Çoğunlukla ufak tefek diye tanımlanırdı o. Gerçekten de kısa boyluydu, Cavaliere ile genç karısından bir hayli kısa, kocaman karemsi başının üzerinde dikkati çekecek derecede güneş yanığı küçük yüzü, kalın kaşları, şiş kapaklı gözleri, iri burnunun altındaki derin girintisi, dolgun dudakları, daha şimdiden birçok dişi eksik olan açık ağzıyla zayıf biriydi. Onu ilk gördüklerinde herhangi bir önemli bir işe imza atmamıştı. Ama mutlaka ilerleyecek, ileri gidecek birinin bakışları, herhangi bir şeye kendini verme gücünü açığa koyan aç bakışları vardı. Dikkat edin ona, dedi geleceği olan ya da olamayan gençleri sezmede uzman Cavaliere, İngiltere'nin bugüne kadar yetiştirdiği en yürekli kahraman olacak o. Cavaliere'nin o andaki gözlemi fazla dikkate değer bir şey değildi. Bir yıldız her zaman yıldızdır, doğru araç bulunmadan önce ve hatta sonra bile, iyi rollerin artık bulunmadığı zamanlarda bile. Ve otuz beş yaşındaki kaptan hiç kuşkusuz bir yıldızdı – Cavaliere'nin karısı gibi.

Cavaliere'nin taşkınlığa yatkın karısı bunu anlayamamıştı. Evet, adamın buraya gelişi heyecan verici olmuştu, daha yedi ay önce Fransa, İngiltere'ye savaş ilan ettikten sonra, Cavaliere'yle birlikte gözlem odasının pen-

ceresinde durup onun kumanda ettiği altmış dört toplu iki güverteli geminin, Agamemnon'un gururla körfeze süzülüşünü görmek heyecan vericiydi. Ve onun kısa süreli kalışı anımsanmaya değer bir şeydi – daha çok da genç kadının oynadığı rol yüzünden. Lord Hood'dan Cavaliere'ye ivedi mektuplar getirmişti. Bir kralcı grubun ilerleyen cumhuriyetçi güçlere karşı iktidarı ele geçirdiği Toulon'u savunmak için bir araya gelen birleşik güçlere destek vermek için Napoli askeri gerekiyordu; Cavaliere dehşete düşmüş olan kraldan ve danışmanlarından ne bir evet ne de bir hayır alabilince, ona altı bin askeri bulan, Cavaliere'nin karısı olmuştu; onları, kadınların her zaman kullandığı yolu, arka merdiveni kullanarak bulmuştu: isteğini, Devlet Konseyi'nde en güçlü ses olan ve o anda on altıncı prens ya da prensesi doğurmak üzere bir köşeye çekilmiş olan kişiye yatak odasında iletip onun desteğini sağlamıştı. Kaptan krallık sarayına çağrılmış, kralın sağındaki onur sandalyesine oturmuş, sağında oturan Cavaliere'nin karısı ise onun Fransa'nın tehdidi hakkında konuşma girişimleri ve kralın öldürdüğü dev bir yabandomuzu –ki üç taşaklı olduğu ortaya çıkmıştı sonradan– üzerine daldan dala atlayan uzun öyküsünü çevirmişti. Cavaliere'nin karısı kaptanı etkilemekten memnundu. Ziyareti beş gün sürdü. Daha sonra birçok başka seçkin ziyaretçi geldi. Onu, ötekilerden ayırmadı genç kadın.

Adam ayrıldı. Tarih yükseltti onu. Devir, akıl almaz tutkulara sahip, aklını bir konuya toplamasını bilen ve günde beş saatten fazla uykuya gereksinim duymayan kısa boylu erkeklerin devriydi. Birçok göğün kubbesi altında, sallanan denizin üzerinde, sallanan gemide düşmanı kovalamıştı. Şimdiden hesabına pek çok savaş yazmıştı. Savaş, bedeninin parçalarına el koymuştu. Yetmiş dört toplu Captain, daha sonra bir yetmiş dörtlü daha,

Theseus, onun adası, krallığı, aracı, platformuydu. Beş yıl geçti. Bir kahraman oldu. Parçalanmış bir devrimi alıp tüm gücünü Fransa'nın Avrupa'yı ele geçirmesi, bütün eski monarşileri tahttan indirmesi gibi görünüşte sağlam bir kampanyaya aktaran küçük, tıknaz bir adamın korkusu içinde yaşayan Napoli yöneticilerinin kahramanı oldu. Bizi kurtaracak, bizi ancak o kurtarabilir, diyordu kraliçe. Kral onaylıyordu. İngiliz kuvvetlerinin genişlemesini temsil eden İngiliz elçisine de onaylamak düşüyordu. Son iki yıl içinde, şimdi amiral olan genç kaptanla birçok kez mektuplaşmışlardı, Cavaliere bu mektuplarda, korkak Napoli'yi, İngiltere'nin davasını kazanmak için gösterdiği çabaları anlatıyordu. Cavaliere'nin karısı da yazıyordu ona. Hayran olmaya bayılırdı, şimdiyse hayran olunmaya gerçekten layık birisi vardı işte. Bir şeyin onu kendinden geçirmesine ihtiyaç duyuyor. Her gün daha fazla duyuyor bunu.

Savaş gölü Akdeniz'in çevresinde mermiler sektirerek, onlara bedeninde oluşan yeni, korkutucu savaş yaralarından haberler gönderiyordu. Kısa haberler.

Her şey basit, bedensel, acılı, yücelticiydi. Dünya dört öğeden oluşuyordu – kara ve su, ateş gücü ve araya mesafe sokan rüzgâr. Her birinin çarpıcı bir adı olan, tarihi kan ve ter bulaşığı birçok savaş gemisi arasında kendisininki, altı yüz subay ve erden fazla insan taşıyan, yetmiş dört toplu Vanguard idi. Geniş, lüks döşeli amiral kamarasında olabildiğince az zaman geçiriyordu. Gece gündüz güverteyi arşınlıyordu. Hep güneşin doğuşunu ve batışını görme ayrıcalığı vardı. Görüşü hiç engellenmiyordu. Sudayken hep hareket ediyorsunuzdur, gemi duruyorken bile. Kuşlar minik uçurtmalar gibi uçar üzerinizde, dikey yelken bezi bulutlara açılır, bir yana eğilir, buruşur, bir eksen çevresinde döner, rüzgâr içine kemer yapardı, gemiyi fırtınaya doğru sürükleyerek; gidiş hep

fırtınaya doğrudur. Işık çevrimleri, görev çevrimleri – o hepsini seyrederdi bunların. Çok yorulduğundaysa kıç güvertesinde hareketsiz, görünebilir gibi dururdu. Kendisinin orada öylece duruyor görünmesinin bir büyüsü olduğuna inanıyordu –bunun adamları üzerindeki etkisini görmüştü, yalnızca savaşın en kızgın ânında da değil hatta– bunun düşmanı korkuttuğuna da inanıyordu. Korkutuyordu da.

Genç amiralin donanmasının Nil üzerinde Fransız donanmasını yok ettiği haberleri Napoli'ye ulaştığında, öç alındı, diye bağırdı kraliçe. Sevgili dostu, İngiliz elçisinin karısına, *Hype hype hype ma chere Miledy Je suis folle de joie*,[1] diye yazmıştı; genç dostu ise haberi, onun zaferini bildiren sevinçli haberi duyunca bayılmıştı. Bir tarafıma düşüverdim & bir yerimi incittim ama ne önemi var, diye yazdı amirale, böyle bir davada ölmeyi bir şeref olarak görürüm – hayır Nil fatihini görünceye & kucaklayıncaya kadar ölmek istemem.

* * *

Ve kahraman yaşamlarına bulaştı.

22 Eylül 1798. Her tarafında armalar olan, etkileyici teknelerden oluşan küçük filo, öğle sıcağında *Vanguard*'ı karşılamak için yola çıkan krallık saltanat kayığıydı, Napoli Donanması Amirali Caracciolo kumandasındaydı, parlak tenteleri altında kral ve kraliçeyi, çocuklarından bazılarını taşıyordu, onu krallık kilisesinden müzisyenlerin bulunduğu tekne izliyordu. İngiltere bayraklı tekne Cavaliere'yi ve hanımını taşıyordu: Kadın, Bourbon renkleri mavi ve altın sarısı giysiler içinde muhteşemdi: sırma dan-

1. (Fr.) Sevinçten deliye döndüm. (Y.N.)

telli mavi bir elbise, üzerinde sırma çapalar bulunan gemici mavisi bir şal ve çapa şeklinde altın küpeler. Kraliyet bandosu "Rule, Britannia"nın melodisini doğru yakalamıştı, Cavaliere sözleri düşünürken gülümsüyordu.

All thine shall be the subject main;
And every shore it circles, thine.[1]

Hemen arkalarında bağıran, ellerini sallayan insanlarla dolu, birbirine girmiş beş yüz yelkenli kayık, sandal, yat ve balıkçı teknesi sallanıyor, toslaşıyordu. Krallık grubu ile Cavaliere ve karısı gemiye çıkmaya başlayınca, kralı alkışladılar, kahramansa taktığı yeşil göz koruyucusunu çıkardı ve cebine soktu.

Kurtarıcımız, dedi kral. Halaskâr ve koruyucu, dedi kraliçe. Cavaliere'nin karısı onu görünce, ah, diye bağırdı, bitkin görünüşlü, öksüren, saçları pudralı ama fazla uzamış, ceketinin boş sağ kolu tören üniformasının göğsüne iğneyle tutturulmuş, kör gözünün üzerinde, Nil Savaşı sırasında bir mermi parçasının çarptığı yerde kırmızı renkte uzun ve derin bir yara. Oh! Ve ona doğru düştü.

Kollarıma düştü, çok etkileyici bir sahneydi, diyordu kahraman görkemli kabulünü karısına anlattığı uzun mektubunda: Körfez onu karşılamaya gelmiş teknelerle kaynıyordu, bayraklar, silahlı selamlamalar, kentin üzerindeki Sant'Elmo surlarından top atışları, kadifelerle ve şeritlerle süslenmiş kalabalığın, karaya ayak bastığında kendisine kadar ulaşan, sokaklar boyunca arkasından gelen *viva*'ları. Koruyucuyu takmadığında güneş ışığı gözünü acıtıyordu, Napoli ise güneş ışığı içindeydi. Gök-

1. (İng.) Bütün okyanuslar senin olacak / ve denizin çevirdiği her sahil senin. (Ç.N.)

yüzüne İngiliz bayrağını ve onun adının baş harflerini çizen görkemli havai fişek gösterisiyle, şenlik ateşleriyle ve taşla döşeli alanlarda yapılan danslarıyla kutlu gece geldi. Alt sınıfların beni selamlamaları gerçekten etkileyiciydi. Cavaliere'nin konağında saygılı Amiral Caracciolo'nun da katıldığı –hoşuna gitmiş ve katlanmıştı buna– bir şölen için üç bin lamba yakılmıştı.

Sağ kolu sızlıyordu, yukarıda, sağ omzuna yakın bir yerde ağrı başlamıştı, sağ omuz başından kesik hayalî kolu, öksürürken kasılmaktan gerilmişti, ateşi de vardı. Kendini tutuyordu, yakınmaktan nefret ederdi. Her zaman ufak tefek ve ince bir adam olmuştu ama dayanıklıydı. Katlanılmaz şeylere nasıl katlanılacağını bilirdi. Kendini hasta hissetmek bir dalgaya benzerdi. Beklemeliydi insan, geçerdi. Kolun kesilmesi acısı bile, bir yudum romsuz, bir de cerrahın beceriksizliğinin doğurduğu büyük acı, kesik yer üç ay boyunca iltihap yapmıştı, bütün bunlar bile bir dalgaydı.

Ağrı, teknesini sallayan dalgalar gibi – kahramanı dövüşme fırsatı bulamadığı savaştan uzaklaştıran kürekli küçük tekne. Bir İspanyol kalesine geceleyin hem karadan, hem denizden yapılan bir saldırıyı yönetmek için kılıcını çeken sağ elli kahraman olarak ayrıldığı tekne; sağ dirseği misketle paramparça olmuş, geriye yuvarlandığında hissiz bedeninin konulduğu tekne; ve komutanları kan kaybından ölmeden önce amiral gemisine varmayı umarak gerisingeriye körfeze saldıran çılgına dönmüş subayları. Sağ omzuna sarılan sıkı sargının verdiği acıyla bilincini yeniden kazanmıştı, alttan vurulan ve batmakta olan on filikanın yanından geçiyorlardı o sıra, durup hayatta kalanları almak için ısrar etmişti – daha başka acı dalgaları, ışıkları söndürmüş, demirde sallanmakta olan *Theseus*'a ulaşıncaya kadar geçen bir saat daha. Kendisine yardım edenlere köpürüp bağırması: Bırakın beni! Bacaklarım sağlam, bir

elim sağlam! Sol koluna bir halat sarmış ve kendisini güverteye çekmişti, gelip sağ kolunu yukarıdan, sıkı sargının bulunduğu yerden kesmesi için bir cerrah çağırtmıştı, yarım saat sonra yine ayaktaydı, ciddi, sakin bir sesle süvarisine emirler veriyordu.

Solak bir kahramandı artık.

Geçen ay Nil Savaşı'nda, bir İngiliz top mermisine her iki kolunu ve bir bacağını veren, sekiz toplu Tonnant'ın kaptanının kahramanlığıyla karşılaştırılınca onunki neydi ki! Bu Dupetit Thouars denen adam kendisini aşağı götürmelerini kabul etmeyerek kadırgadan bir fıçı kepek getirmelerini ve kendisini boğazına kadar onun içine sokmalarını emretmiş, topçulara oradan iki saat daha, kanı ve bilinci bedenini terk edinceye kadar emir vermişti. Kıpkızıl kanla ıslanmış kepek fıçısından dışarı sarkan başın son sözleri, adamlarına, teslim olmaktansa gemilerini batırmaları için yalvarmak olmuştu. Kahraman dediğin böyle olur, diye bağırıyordu kahraman, onun kahraman dünyasında yiğitlik için, bir de cesurca katlanılan iğrenç ağrı için, geniş, zorunlu bir yer vardı.

Ve korkaklar için de: Tonnant'ın mürettebatı, kaptanın başının artık konuşmadığını gördükten sonra, gemiyi menzil dışına çıkarmışlar, iki gün sonra da İngiliz fatihine teslim olmuşlardı. Ama bir kahramanın amacı, düşmanlarını korkaklara döndürmek değil midir?

Bir kahramandı, metindi. Zafer açlığı konusunda dürüsttü. Bir papazın, dokuz yaşındayken annesini yitirmiş ağırbaşlı oğlu, kafası kitaplardan soylu örneklerle dolu, on iki yaşında denize açılmıştı; Shakespeare'den parçalar okumaktan hoşlanıyor, mutsuz sonu dışında kendini Hotspur[1] olarak görüyordu: cesur, hızlı, yüreği sevgi do-

1. Shakespeare'in *IV.Henry* oyununun 1. Perdesi'nde sözü edilen kahraman Sir Henry Percy. (Y.N.)

lu... Ve bu yüzden de onur konusunda hırslı. Saf ve gururlu görmüyordu kendini. Yiğitliğe, dirence, cömertliğe, açıksözlülüğe hayrandı. Kendini kabul ettirmek istiyordu. Kendisini alçaltmak istemiyordu. Bir kahraman olacaktı. Övgüye hak kazanmak, nişan almak, anımsanmak, tarih kitaplarında yer almak istiyordu. Tarih resimlerinde bir portre, kaidesi üzerinde, hatta bir kent meydanında yüksek bir sütunun üzerinde bir heykel.

Daha uzun boylu olmak isterdi, ama tören üniforması içinde seviyordu kendisini. İngiltere'de bir karısı vardı, aşkla evlendiği ve kendisini ona adadığını düşündüğü, en son, bir yıl önce beceriksizce yapılan kol kesiminde iyileşmesi için memlekete gönderildiğinde gördüğü bir dul kadındı bu. Onun soylu karakterine ve giyimdeki zevkine hayrandı, karısı olmayı kabul etmekle kendisini onurlandırdığını düşünüyordu. Üvey oğlu, karısı Fanny'nin ilk kocasından olan tek oğlu Josiah'yı birlikte denize götürmüştü, her hafta yazdığı mektuplarda delikanlının gösterdiği ilerlemeden ve yaramazlıklarından sürekli haberdar ediyordu annesini. Artık kendisinden olacak çocuklar beklemiyordu. Kendi ünü, adının sürmesi için yeterdi, yaptığı büyük işler olacaktı kendi soyu.

Kolunun kesilmesinden sonraki iki gün içinde, sol eliyle hızlı ve okunabilir şekilde yazı yazmaya alıştırmaya başladı kendisini, gözlerini bu yeni hayvanın, sol elinin sırtından ayırmak zor geliyordu ona – mektuplarını ve yazışmalarını bir başkası yazıyor gibi geliyordu.

Kendini zayıf hissetmek istemiyordu, şu âna kadar da hiçbir zaman zayıf hissetmemişti, ne teknede ne de cerrah kendisine emredilen şeyi yaptığında. Belki de kendisini asla zayıf hissetmemişti; çünkü hiç kimse acı çeken bir insan olarak gerçekten onu avutmamış ya da öyle davranmamıştı ona. Daha çocukken, kendisine bir çocuk gibi davranılmamasını, kendisinin güçlü olduğu-

nu, hiç kimsenin kendisi hakkında kaygılanmamasını, kendisinin onlar için kaygı duyduğunu açık açık ilan etmişti; o zamandan beri de babası, erkek ve kız kardeşleri, karısı onun sözlerine inanmışlardı. İnsanlar ona inanmak istiyordu; yıldız olmanın bir parçasıydı bu.

Bir otelde kalmak istediğini söyleyerek Cavaliere'ye ve karısına karşı çıktı. Bu sözleri duymak bile istemediklerini söylediler. İngiliz elçilik binasının üst katındaki en güzel bölmesine yatırdılar onu. Cavaliere'nin karısından kendisi için fazla titiz davranmamasını rica etti. Bütün istediği birazcık yalnız kalabilmekti, sonra kendine gelirdi. Ev İtalyan tarzında, çok genişti, geri kalmış bir ülkeden bekleneceği gibi, aynı konumdaki bir İngiliz evinden daha çok sayıda hizmetçi vardı ortalıkta; ama ona annesinin yardımıyla kendisi hizmet etmekte diretiyordu Cavaliere'nin karısı. Yatağa yatırıldıktan hemen sonra bayıldı, Mrs. Cadogan'ın köylü sesi ve köylü hizmetiyle uyandı. Hey, ba'a bak, gorkma, acıtmıyacam, golunu galdıriym... Karısının, her gün giyinirken yarasından nasıl çekindiğini, yaralı, sıcak, kırmızı kol başını görmekten nasıl korktuğunu anımsadı. Bu ara, Cavaliere'nin karısı pencereleri ardına kadar açmış, körfezin, Capri'nin ve uzakta dumanları tüten dağın olağanüstü görünümünü anlatıyordu ona, amiral bütün bunların Cavaliere'nin özel merakı olduğunu biliyordu. Saray dedikoduları anlattı ona. Şarkı söyledi. Ve ona dokundu. Sol elinin tırnaklarını kesti ve zavallı yaralı alnını sütle temizledi. Kadın, amiralin saçlarını yıkamak ve kırpmak için öne eğildiğinde koltuk altlarından gelen koku portakal kokusuydu, hayır, ondan da tatlı, zambak kokusuydu; bir kadının böyle kokabileceğini hiç bilemezdi. Gözlerini hiç açmadı, kokuyu burun deliklerine çekti.

Genç kadın ona fazla hayran gibi görünüyordu, o da hoşlanıyordu bundan.

Herkes gibi o da biliyordu kadının öyküsünü: Düşmüş bir kadındı, Cavaliere onu korumasına almış, o da kusursuz bir eş olmuştu. Ama saray dünyasında hiç bulunmayan bir sıcaklık ve dürüstlük vardı onda. Bazen iyi yetiştirilmiş hiçbir hanımın sormayacağı sorular soruyordu. Örneğin, düşlerini sormuştu ona, münasebetsiz bir soruydu ama hoşuna gitmişti. İşin kötüsü hiç düşü olmamıştı kahramanın, anımsayabildiği hiçbir düşü yoktu, ancak anılar – savaş anıları, gürültü, kan ve korku anıları. Son zamanlarda çok kez gördüğü bir düşü vardı şimdi: İki kolu olduğunu düşlüyordu. Dövüşün en şiddetli ânında güvertedeydi, duygular kilitlenmiş, sağ eliyle küçük dürbününü gözünde tutuyor, sol eliyle Kaptan Hardy'ye işaret veriyordu; sahne tıpkı yaşamdaki gibiydi, o derece canlı, hem tümüyle olduğu gibi hem de resmedileceği gibi, ne var ki artık böyle bir şey olamayacağı için (geriye bakıp bakmadığını anımsamıyordu), bunun bir düş olması gerektiğini ve uyanacağını anlamıştı.

Ama bu düşü anlatamadı. Sevgi için bir yalvarma gibi anlaşılabilirdi.

Düşler uydurmaya çalışıyordu. Bir kahramana uyan düşler. Düşümde, diyordu, geniş bir merdivenden yukarı çıkıyormuşum. Ya da, bir sarayın balkonunda duruyormuşum. Ya da bunların fazla gururlu görünmesinden korkarak, düşümde, bir vadide yalnızmışım, çiçeklerle dolu koskoca bir tarlada dolaşıyorum. Ve... (Devam edin!)... Bir atın üzerinde dörtnala gidiyormuşum, sisli bir gölü geçiyormuşum bir uçtan bir uca, büyük bir şölendeymişim – hayır, çok yavan oldu bu.

İnsan nasıl düş görür yahu? Güzel bir kadınla nasıl konuşulacağını unutmuş muydu yoksa? Lanet olsun! Bir hayvan da ancak böyle olurdu. Ne kadar zamandır, bütün düşündüğü haritalar, taktikler, bir topun hazırlanması, hava durumu, ufuk çizgisi, savaş hattı ve bazen de

Leghorn'daki kadın ve hep Bonaparte, şimdi de sağ kolundaki sancı, eksik kol, hayalet gibi ağrı.

Yorgun ve ateşli olsa da yeniden deniyordu.

Düşte bir tiyatrodaymışım – hayır. Bir kaleye girdiğimi görüyordum düşte, gizli bir oda buluyorum – hayır. Anımsıyorum, evet, sarp bir kayalık üzerindeydim, aşağıda öfkeli bir sel – hayır. Bir yunus balığının üzerinde bir denizi geçiyordum, beni çağıran bir ses duydum, bir denizkızının sesi – hayır. Düşümde, düşümde...

Genç kadın onun kendisini eğlendirmek için bu düşleri uydurduğunu sezmiş olmalıydı. Adam da bu düşleri inandırıcı bulmuyordu zaten, resimlere benziyordu. Uydurmaktan rahatsızlık duymuyordu. Yalnızca daha iyi buluşlar olmasını istiyordu bunların. Şiirsel bir tarz arıyordu...

* * *

Bazen insanın geçmişi anlatırken ya da yorumlarken, gerçeği, tüm gerçeği söylememesi kabul edilebilir bir şeydir. Hatta bazen bu gereklidir.

O zamanın tarihi resmetme kurallarına göre, ressamın bir konunun daha büyük gerçeğini gerçeğe uygun, yani ikinci derece gerçeğin iddialarından koruması gerekir. Büyük bir konuda, ressamın resmetmeye çalışması gereken şey, konunun büyüklüğüdür. Bu yüzden de, örneğin Raffaello havarileri, yazılanların bize anlattığı gibi sıradan, şişko figürler olarak değil de beden ve tavırları soylu kişiler olarak çizdiği için övülürdü. Sir Joshua Reynolds, "İskender'in kısa boylu biri olduğu söylenir; bir ressam onu öyle göstermek zorunda değildir," demişti. Büyük bir insanın sıradan ya da bayağı bir görünümü olamaz, sakat ya da topal değildir, şaşı bakmaz ya da soğan gibi şiş bir burnu, çirkin bir perukası olamaz – olsa

bile, bunlar onun özünün parçası değildir. Bir konunun özü, bir ressamın çizmesi gereken şeydir.

Kahramanların sıradanlıklarını vurgulamaktan hoşlanırız. Asıllarından söz etmeyi demokratik bulmayız. Büyüklüğe çağrının bizi baskı altına aldığını hissederiz. Şana, şöhrete ya da kusursuzluğa gösterilen ilgiye zihinsel sağlıksızlığın bir belirtisi olarak bakarız ve büyük işlere imza atmış olanların fazla hırslarını doğumdaki (ister çok küçük, ister çok büyük) bir kusura borçlu olduklarında kesin kararlıyızdır. Hayran olmak isteriz ama sindirilmek istemeyiz. Bir idealin altındaki duygudan nefret ederiz. Öyleyse yok olsun idealler, yok olsun özler. İzin verilen idealler yalnızca sağlıklı olanlardır – herkesin göz diktiği ya da kendilerinin sahip olduklarını sandıkları idealler.

* * *

Bir denizkızı!

Ne dediniz, sevgili efendim?

Bir an uykuya dalmış olmalı. Kadın sevecenlikle bakıyordu ona.

Utanarak mırıldandı, anlatmayı bitirmiş miydim?

Evet, dedi, bir krallık şatosundaydınız, kral ve kraliçe sizin onurunuza bir şölen veriyordu, yeterince iyileşirseniz, sizin doğum gününüzü kutlamak ve cesur zatı âliniz tarafından kurtarılan bu boynu bükük; ama güzel ülkenin sonsuza kadar minnetlerini ifade etmek için birkaç gün içinde size vermek istediğimiz bir parti gibi.

Tabii yeterince iyiyim, dedi ve kalkmaya çalıştı, inledi ve baygınlık geçirerek tekrar yatağa düştü.

* * *

Onun bir çocuk gibi, sol eli bacaklarının arasında uyuyuşunu seyretmeyi seviyordu. Öyle küçük ve korunmasız görünüyordu ki. Dölyatağındaki ağrıyı bastırmaya çalışırken, "biz", kocam ve ben, kraliçe ve ben, hissediyoruz, hayranlık duyuyoruz, merak ediyoruz, minnettarız, ne kadar minnettar olduğumuzu göstereceğiz size, diyebildiği için mutluydu. Gösterdi de.

Cavaliere'nin konağı hiçbir zaman, bir hafta sonra, kahramanın doğum günündeki kadar görkemli görünmemiş ya da böylesine aydınlatılmamıştı, kahramanın şerefine neredeyse bir türbeye dönmüştü konak.

Kahraman, çocukluk hayallerinden birinde gibiydi, herkes onun adını söylüyor, onu selamlıyor ve o kralcı davanın kurtarıcısının şerefine kaldırılan kadehlere kadehini kaldırıyordu. Tıpkı hayal ettiği gibi – tek farkla, kadehini sol eliyle kaldırıyordu, sağ kolu sancıyordu, yanıyordu, hâlâ ateşi vardı ve biraz mide bulantısı hissediyordu, belki de şaraptandı. Normalde çok az yiyen, içen biriydi.

Hanımların gülümsemeleri ve güzel giysileri hoşuna giderdi, mavi satenden giysisi içinde ışıl ışıl parlayan Cavaliere'nin karısı, gösterişli saygı sözleri; hepsinden önemlisi, nereye dönse –işlemeli kollu şamdanlar, vazolar, madalyalar, broşlar, değerli taşlar, kuşaklar üzerinde– adını, imzasını, yüzünü görüyordu. Ev sahipleri yerel çömlek imalathanelerini bu son haftalarda sürekli çalıştırmıştı. Kendisi ve onlarla birlikte İngiliz sakinleri ve körfezin dışında demirlemiş olan filosundan subaylar, adının baş harfleriyle süslü tabaklarda, bardaklarda yemek yiyor, içki içiyordu. Yemeklerini bitiren seksen kişi Cavaliere ile karısının dansa ve yemeğe çağırdığı öteki iki bin konuğa katılmak üzere balo salonuna geçtiklerinde, şanlı adının süslediği şeritler ve düğmeler dağıtılıyordu herkese. Bunlardan sekiz tanesini, nasıl onurlandırıldığını göstermek için Fanny'ye, babasına ve bazı erkek

ve kız kardeşlerine göndermek üzere sağ kolunun içine kaydırdı.

Balo salonuna giderlerken koluna girmiş olan Cavaliere'nin karısı, nasılsınız, sevgili efendim, diye fısıldadı.

Çok iyiyim, çok iyiyim.

Çok zayıf hissediyordu kendisini.

Geniş salonun ortasına kurulmuş bir sayvanın altında İngiliz bayrağı ve kendi flamasıyla örtülü bir şey duruyordu. Bir an bunun *Vanguard*'ın direklerinden birinden bir parça olduğu gibi saçma bir hayale kapıldı. Ona yaklaştı, Cavaliere'nin karısı hâlâ kolunu tutuyordu. Ona bir an olsun yaslanabilmek istiyordu.

Yaslanmayın ona, dedi kadın. Kafasındakini okuyordu sanki. Bir sürpriz o, anlıyorsunuz, pek sağlam değil. Devrilmesini istemeyiz onun.

Sonra, müzisyenlerin yanında ayakta durmakta olan Cavaliere'ye katılmak üzere ayrıldı yanından. Dans başlamak üzereydi, o ise bütün bunlarla nasıl baş edeceğini düşünüyordu. Oturur görünmek istemiyordu. Ama müzisyenler, Cavaliere'nin karısının söylemek üzere bir adım öne çıktığı "God Save the King"i çalmaya başlamadığı için, dans başlamıyordu. Ne güzel bir sesi vardı! Bildik, esinlendirici dizelere yeni bir hayat veriyordu sanki ve sonra, evet, doğru duymuştu, kendi adı söyleniyordu. "Ünlülerin başında gelen," diye söylüyordu kadın.

Him let us sing;
Spread we his fame around,
Honour of British ground,
Who made Nile's shores resound
God Save the King![1]

1. (İng.) Şarkımızda onu söyleyelim; / Şanını her yere yayalım, / İngiliz toprağının onurunu, / Nil sahillerinde yankılandıranı/ Tanrı Kralı Korusun'u. (Ç.N.)

Büyük balo salonundaki binlerce kişi alkışlamaya ve bağırışmaya başlayınca utançtan kıpkırmızı oldu, Cavaliere'nin karısı yine dizeleri tekrarlayıp bütün topluluğu birlikte söylemeye çağırınca, herkes şarkıda adını söylüyor, ona övgüler düzüyordu. Daha sonra Cavaliere ile karısı ona doğru yaklaştı, kadın sayvanın altındaki yelken direğine benzeyen şeyin üzerinden bayrakları çekince gürültü dindi: Bayraklar çekilince, üzerinde fatihin *Veni vidi vici*'si ve hemen hepsi orada bulunan Nil Savaşı'ndaki kaptanlarının, silah arkadaşlarının adı kazılı sütun çıktı ortaya, silah arkadaşları onun kolunu sıkmak ve onun komutasında hizmet etme ayrıcalığından dolayı şükranlarını saygıyla bir kez daha bildirmek üzere öne çıktılar. Cavaliere sütunun yanında duruyordu, onu Büyük İskender'le karşılaştırarak kısa bir hoş geldiniz konuşması yaptı, konuşmanın sonunda sözü karısı aldı ve onun saf altından bir heykelinin yapılıp Londra'nın ortasına dikilmesi gerektiğini, memlekettekiler ona neler borçlu olduklarını anladıysa bunun yapılacağını bağırarak söyledi – taçlandırılmış hissediyordu kendini. Daha sonra ona sevinç gösterileri yapan, kimileri, insanların burada yaptığı gibi, ona dokunan ve gülümseyen, gülümseyen başka birçok kişi toplandı çevresine. Ah, babası ve Fanny bir görebilseydi şimdi onu!

Bu görkemli kutlamadan dolayı teşekkür konuşmasını yapmak üzere Cavaliere'ye döndü. Bana verdiğiniz onur, diye başladı.

O onur bizim, dedi Cavaliere, şimdi kahramanın kolunu tutma sırası ona gelmişti.

Sonra müzisyenler çalmaya başladı ve kahraman, Cavaliere'nin karısının kadrilde kendisine eşlik etmesini beklediğini düşünerek ona doğru yürüdü. Hayır, hayır, dans etmek için değil, anlayacaktı o, teşekkürlerini dile getirmek için.

Farklı biçimlerde de olsa, karısı gibi kendisi de genç amirale duyduğu hayranlıktan sarhoş olmuş olan Cavaliere sevgiyle seyrediyordu olanları. Sanki bir güneş tutulmasından sonraymış gibi, ne parlak bir olaydı bu. Simsiyah olan her şey şimdi nasıl parlak, aydınlanmış görünüyordu. Evi ve içindeki, kısa bir süre sonra terk etmek zorunda kalabileceği tüm o parlak ve güzel şeyler, şimdi kahramanın resmî karargâhı olan evi geçmişi barındırdığı gibi geleceğe de kucak açıyor.

* * *

Yurtdışındaki cennetinin batmakta olduğunu düşünmüştü. Yılın ilk aylarında, Fransa'ya karşı uluslararası birlik zayıflıyor gibi göründüğü sıralarda, Napoli, Fransa'nın istencine boyun eğiyordu. Önce yeni elçi olarak Mösyö Grat'yı kabul etme zorunluluğu gibi yakışıksız bir iş oldu: Ölüm cezasını XVI. Louis'nin yüzüne okumuş olan adamdan başkası değildi bu; sonra Fransız karşıtı etkili başbakan görevden alındı ve yerine Fransızlarla uyuşma yanlısı biri getirildi. Bu arada, Napoléon'un orduları elini kolunu sallaya sallaya ilerliyor, genç İngiliz amirali ise Fransız donanmasıyla karşılaşmayı boş yere bekleyerek Akdeniz'de dolaşıp duruyordu.

Cavaliere paniğe kapılmadı, yapısı öyle değildi onun. Yine de bir düşünün, ya Fransız ordusu zaten şimdiden kontrolleri altında bulunan Papalık başkentinden başlayarak aşağıya doğru yarımadada ilerlemeye başlayacak olsa ve bir sabah Campi Phlegraei'nin ötesinde kıyıda olduklarını öğrense. Kendisinin ve karısının, İngiliz konuklarından herhangi birinin (her zaman konukları vardı) kaçmaları için yeterli zaman vardı; bundan hiç kaygılanmıyorlardı. Ama mallarının güvenliği için korkuyor-

du. Değerli olan şeyler aynı zamanda tehlikeye açık şeylerdir – hırsızlık, yangın, sel, kaybolma, kötüye kullanma, hizmetçilerin ve görevlilerin savsaklaması, güneşin öldürücü ışıkları ve Cavaliere için aslında vandalizm, yağma ve zorla el koyma demek olan savaş.

Her koleksiyoncu felaket getirebilecek önceden kestirilemeyecek bütün nedenlerin tehdidi altında hisseder kendini. Bu demektir ki kendisi bir ada olan her koleksiyoncu bir adaya gereksinim duyar. Büyük koleksiyonlar genellikle özel depolama ve saklama konusunda büyük fikirler esinler. Güney Florida, Birleşik Amerika'daki son özel trenle mal satın almak için dolaşıp duran yorulmak bilmez bir koleksiyoncu, çok sayıdaki dekoratif eşyasını depolamak için Cenova'da dev bir şato edinmişti. 1949' da Çin'de yer üzerindeki bütün taşınabilir sanat harikalarını (ipek tablolar, küçük heykeller, yeşimler, bronzlar, porselenler ve yazmalar) beraberlerinde Tayvan'a götürmek üzere pirinç sapları ve pamuk içine paketleyen Milliyetçi Çinlilerse,[1] bunları, ganimetlerinin ancak küçük bir bölümünü sergileyecek kadar yeri olan koskoca bir müzenin yanındaki bir dağın içine oydukları tünellerde ve tonozlarda gizlemişlerdi. Çoğu depolama yerleri güvenli olmak için çok farklı ya da kale benzeri olmak zorunda değildir. Ama güven vermeyen bir yere depolanmış olan koleksiyon sürekli endişe kaynağıdır. Yitirmenin hayaleti, her zaman duyulan zevkin peşindedir.

Kim bilir, Napoli'den kaçmak gerekmeyebilir. Ama gerekirse, otuz yıllık birikim kolayca paketlenmez, sandıklara sokulmaz, götürülmez. (Gezgin Yahudi, posta pulları dışında, büyük bir koleksiyoncu olamaz. Birinin

1. 1949'da Mao önderliğindeki komünistlerce yenilgiye uğratılan ve sürgün edilen, Chiang Kai-shek hükümetinin üyeleri. "Milliyetçi Çinliler" adıyla bilinirler. Tayvan Adası'nı ele geçirmişlerdir. (Y.N.)

sırtına yüklenilebilecek çok az büyük koleksiyon vardır.) Cavaliere nesi var nesi yok kâğıt üzerine yazmanın, –yaşamında ilk kez– tam bir döküm yapmanın akıllıca bir şey olduğunu düşündü.

Bu onun hiç de ilk listesi değildi: Koleksiyoncular liste yapmaya düşkün kimselerdir, liste yapmaktan hoşlanan herkes gerçek ya da aday koleksiyoncudur.

Toplama bir tür doyurulmaz arzudur, her yeni buluşun yeni bir zihinsel kabarma yarattığı, bir nesne Don Juan'lığıdır, sayı tutma, numaralandırma gibi ek zevkler de doğurur. İnsanın bir yerlerde *mille e tre* diye sayıp sınıflandırdığı bir büyük hesap defteri (tercihen, onu günü gününe tutacak bir memur) olmasaydı, fetih oylumu ve yorulmazlığı anlamını ve tadını biraz yitirirdi; boş zamanlarda oturup bunları tatlı tatlı düşünmek, erotik sporcunun yargılı olduğu ve kapılmamak için savaşım verdiği arzu tükenmesini önler. Ama listeler, maddesel ve zihinsel açgözlülük sporcusu için çok daha tinsel bir girişimdir.

Listenin kendisi bir koleksiyon, arınmış bir koleksiyondur. İnsan gerçekte nesnelere sahip olmak zorunda değildir. Bilmek sahip olmaktır (bereket versin ki, büyük servetleri olmayanlar için). Onları bu biçimde, bir liste biçiminde düşünmek zaten bir savdır, bir mülkiyet türüdür: onları değerlendirmek, bir sıraya sokmak, anımsanmaya ya da arzu edilmeye değer olduklarını söylemek.

Nelerden hoşlanırsınız: en sevdiğiniz beş çiçek, baharat, film, araba, şiir, otel, ad, köpek, buluş, Roma imparatoru, roman, oyuncu, lokanta, tablo, mücevher, kent, dost, müze, tenis oyuncusu adı... yalnızca beş. Ya da on... yirmi... yüz. Çünkü yarı yolda hangi sayıyı saptamış olursanız olun, hep daha büyük bir sayıyla oynamak istersiniz. Sevdiğiniz pek çok şey olduğunu unutmuşsunuzdur.

Ne yaptınız: yattığınız herkes, bulunduğunuz her eyalet, ziyaret ettiğiniz ülkeler, içinde yaşadığınız ev ya da

apartman dairesi, devam ettiğiniz okul, sahip olduğunuz araba, tuttuğunuz iş, seyrettiğiniz Shakespeare oyunu...

Dünyada olan şey: Mozart'ın yirmi operasının ya da İngiltere kral ve kraliçelerinin adları ya da elli Amerikan eyalet merkezinin adları... Böyle listelerin yapılması bile bir isteğin, bilmek, düzenlendiğini görmek, ezberlemek isteğinin dile gelişidir.

Şu anda sahip olduğunuz şeyler: bütün CD'ler, şarap şişeleriniz, ilk baskı kitaplarınız, açıkartırmalarda satın aldığınız bağbozumu fotoğrafları – bu tür listeler, Cavaliere'de olduğu gibi satın almalarınız tehlikeye düşmedikçe, ele geçirme şehvetini onaylamaktan başka bir şeye yaramayabilir.

Şimdi, yitirme olasılığı olduğu için nesi var nesi yok bilmek istiyor. Sonuna kadar sahip olmak istiyor, en azından bir liste biçiminde.

Cavaliere için bir kurtarma görevidir bu. Ama bu hoş olmayan dürtüye karşın, işe koyulması gerekiyor. Toplamış olduğu her parçaya bakmak, parçaları bir tür sıraya koymak, eşitlik, bolluk, üstünlük durumunu, evet, koleksiyonlarından her birinin kusurunu tam olarak ortaya koymak: Bir iş, kösnül bir iş olduğu kadar bir zevktir bu, ev halkından hiç kimseye devredemeyeceği bir zevk.

Alt merdivenlere götüren holden başlayarak, peşinde, onun yüksek sesle söylemeyi uygun gördüğü her şeyi not eden bir çift İngiliz sekreteri, Oliver ile Smith, bir elinde bir mum, ötekinde bir ölçü taşıyan Gaetano ve bir tabure taşıyan bir uşakla, oda oda, kat kat, anı anı (her şey oradaydı) dolaştı. Evini bu tedirgin edici ışık altında hiç görmemişti, emir kulu bir müze müdürü, suskun bir vergi memuru ya da gözünü sanat hırsı bürümüş bir yabancı despotun kabadayı temsilcisi gibi etkilendi. Dökümü yapmak yaklaşık bir haftasını aldı; çünkü oyalanıyor, ayrılamıyordu. Sonra çalışma odasına çekildi

ve bütün gün yazdı. İki ay önce, 14 Temmuz 1798 tarihinde, birçok elyazması kâğıda özensiz, ama okunaklı elyazısıyla kaydetti her şeyi, kırmızımsı bir deriyle bağladı ve kilitli masasının bir çekmecesine koydu –yanardağdan topladığı madenler, balık iskeletleri ve öteki doğal harikalar dışında her şey burada kayıtlıydı. Raffaello, Titian, Veronese, Canaletto, Rubens, Rembrandt, Van Dyck, Chardin, Poussin de içinde iki yüzden fazla tablo, Vezüv'ün püskürme halinde yapılmış birçok guvaş, karısına ait elinde bulunan on dört portre, vazolar, heykeller, işlemeli taşlar, hücre depolarındaki son işlemeli kandile ve lahde, akik taşından lambaya varıncaya kadar her şey; krallık kazılarından yasadışı yollardan elde edildiği hemen anlaşılacak parçaları liste dışında bıraktı.

O yaz Napoli'de, Fransızların yarımadayı işgal etmelerini beklerken hava buydu; Cavaliere ise, ayrıcalıklı yaşamının sona ermek üzere olduğunu (Pompei ya da Herculaneum değil bu) çok önceden sezinlediği için şanslı, dökümünü yapmış ve elindeki en değerli şeyleri oradan nasıl çıkaracağını düşünmeye başlamıştı.

Şimdiyse, eşsiz dostunun Fransız donanmasına karşı kazandığı büyük zaferle tersine dönmüştü tehlike, iki yıl önce Fransızların İtalya'ya saldırısının kontrol altına alınışının başlangıcıydı bu – bu gece onun doğum gününde burada bunu kutluyorlardı işte. Cavaliere eldeki mallarının büyük bir kısmını İngiltere'ye göndermek için hazırlıklar yapmıştı: İlk izninde ülkesine götürüp British Museum'a sattığı koleksiyondan çok daha büyük ve değerliydi bu ikinci antik vazolar koleksiyonu. Bunlar ajanları ve hizmetçileri tarafından titizlikle paketleniyordu, birkaç gün içinde sandıklara konacak ve limanda demirli yatan bir İngiliz yük gemisine yüklenecekti. Sırf Fransızların işgal tehlikesi ya da (daha da kötüsü) cumhuriyetçi ayaklanma tehlikesi uzaklaştı diye bu anlaşmaları iptal etmek

çılgınlıktı. Vazolar İngiltere'ye gitsin ve satılsın, kararını vermişti. Paraya ihtiyacım var. Para, her zaman bir ihtiyaç. Koleksiyon toplama çevriminin alçak yanı budur, çünkü toplama bir çevrimdir, bir ilerleme değil. Onun kahramanlığı çevrimin en alt durumunda, eşyalar gitmişken insanın başlama çizgisinden yeniden yola çıkıldığı yerden doğuyordu. Yeni bir vazo koleksiyonu yapmanın zevkini düşünerek avunuyordu.

Yeniden başlamayı heyecanla bekliyordu.

* * *

Cavaliere rıhtımda hazine sandıklarının Colossus'a yüklenişini gözetiyor. Kahraman hâlâ yatakta, ama kendini daha iyi hissediyor. Mrs. Cadogan et suyuna çorba getiriyor, o yazışmalarını yaparken Cavaliere'nin karısı yanında oturuyor. Babaları gibi rahip olan kardeşine kazandığı zaferleri anlatmak ve hizmetlerinin gözlerden kaçmadığına dikkati çekmek için yazıyordu. Kıskançlıklara karşın unvan verilmeli bana, diye yazıyordu. (Nil'de kazandığı zaferden dolayı bir vikontluk umuyordu.) Fanny'ye daha açık yürekli övüngen mektuplar bile yazıyordu. Cavaliere'nin karısının bütün o yıllar Charles'a yazdığı mektuplarda kendisi hakkında duyduğu en küçük övgüyü bile şaflıkla tekrarlayışı gibi, kahraman da her övgü sözcüğünü karısına ulaştırıyordu. Herkes bana hayran. Fransızlar bile bana saygı duyuyor. İkisi birbirlerine çok benziyordu, kolu budanmış kahramanla, coşkulu orta yaşlı kadın – her ikisinde de çocukça bir yan vardı, Cavaliere bunun farkındaydı ve etkilenmişti bundan.

İnsanlar sokakta arkamdan geliyor ve adımı sesleniyor. Kalkmıştı şimdi, kral ve bakanlarıyla toplantılar için saraya, gemicilerle düzenbaz Napolililer arasındaki tartışmaları çözmek için varlığına ihtiyaç duyulan limana

gidişlerinde ona eşlik eden, Cavaliere'nin karısıydı; büyük konuğumuz için bütün çevirileri ben yapıyorum, diye yazıyordu Charles'a. Onun ilgi duyduğu şeyler, onun dünyası adına duygudaşlıklarının sonu yoktu. Bütün subaylarla arkadaşlık kuruyor, onların ilgilerini saygıdeğer, ama şaşkın amirallerine iletiyordu. Öğrenme açlığı yorulmak bilmez analık duygusuyla birleşince, genç deniz subaylarının İngiltere'deki sevgililerine mektup yazmalarında onlara yardım ediyor, Josiah'ya gavot öğretmeye çalışıyordu. Josiah ona teknede üvey babasının kolundaki hayat kurtarıcı turnikeyi sıkanın kendisi olduğunu söyleyince, eğilmiş oğlanın ellerini öpmüştü. Kahramanın karısına hediyeler, onun zaferi üzerine şiirler gönderiyordu; onun sadece bir baron yapıldığı haberi geldiğinde, soyluluğun en düşük rütbesiydi bu, iki bin pound'luk yıllık emekli aylığı alacak bile olsa, amirale yapılan nankörlük karşısında duyduğu öfkeyi belirtecek bir mektup yazdı aceleyle Fanny'ye.

Cavaliere de Dışişleri Bakanlığı'na yazarak kahramana yapılan saygısızlığı protesto etti. Üçü bir arada yalnız olmaktan çok hoşlanıyorlardı. Bir akşam, Cavaliere'nin tablolarından kırkının asılı bulunduğu büyük konuk salonunda rahat bir ev yaşamı sürdürüyorlar. Cavaliere çello çalıyor, karısı kahramana şarkı söylüyor. Bir konu hakkında Cavaliere, kralın kararsızlığı konusunda kahramanın öfkesini yatıştırmaya çalışıyor, Cavaliere'nin karısıysa derin bir mutluluk duygusuyla seyrediyor onları. İnsan bu tür insanların değişmesini bekleyemez, diyordu Cavaliere. Tanrım, önlerinde nasıl bir felaketin beklediğini birisi *anlatmalı*, diye bağırıyor kahraman, sol eli sürekli hareket ediyor, daha heyecanlanınca da sağ kolunun kökü, boş ceket kolunun üst kısmında içten içe seyiriyor. Kralın acınası zihinsel yetersizliği üzerine özlü konuşmasına devam eden Cavaliere'ye sevgiyle bakıyor karısı. Kahramanı dik-

katle gözlüyor, bakışlarındaki ateş iyileştirici sıcaklığıyla örtüyor onu. Sonra üçü birden son zamanlarda alışılmamış bir biçimde sakin olan Vezüv'e bakmak üzere terasa yürüyorlar. Bazen Cavaliere ortada oluyor, onlar yaşlanmakta olan çocuklar gibi –pekâlâ da öyle olabilirdi– her iki yanında. Bazen kadın ortada, (ondan daha kısa boylu olan) kahraman solunda –kayıp kolunun sıcaklığını bedeninde hissedebiliyordu– (daha uzun boylu olan) Cavaliere sağında. Cavaliere kahramana dağ üzerine yerel boş inançlardan söz etmeyi sürdürüyor.

* * *

Bir kahramanın nasıl biri olması gerekir? Ya da bir kralın? Ya da bir güzelin?

Ne bu kahraman ne bu kral ne de bu güzel Reynolds'un uygun bir dış görünüş olarak kabul edeceği görünüme sahip. Kahraman bir kahramana benzemiyor; kral hiçbir zaman bir kral gibi görünmedi ya da öyle davranmadı; güzelse, ne yazık ki artık güzel değil. Açıkça koyarsak sorunu: Kahraman sakatlanmış, dişleri dökülmüş, yıpranmış, kilosunun altında küçük bir adam; kral, uçukları, hortum gibi kocaman bir burnu olan aşırı şişman biri; güzel, içkiden kalınlaşmış, uzun olduğu kadar şişman, henüz otuz üçünde, ama gençliğin çok uzağında. Yalnızca Cavaliere (aristokrat, saraylı, bilgili, beğenisi olan bir adam) ideal tipe uyuyor. Uzun boylu, ince, yüz hatları güzel, bozulmamış; ve tarihsel resimler evreninin bu dört yurttaşının en yaşlısı olmasına karşın, bedensel durumu en iyi olan o.

Tabii bu *onları* ilgilendirmiyordu. İlginç olan bizler, yani resmin ideal bir görünümü simgelemesi gereken zamanların çoktan gerilerde kaldığını iddia eden, çirkinliğin ve bedensel kusurların resmedilmesini insancıl bulan

bizler, biçimsizin ve artık genç olmayanın birbirine romantik görünüşünü (delicesine, diyebiliriz) idealleştirirken yine de bunu açıklanmaya muhtaç ve biraz da yakışıksız buluyoruz.

* * *

Onların oluşturduğu bu üçlü öyle doğal görünüyordu ki. Cavaliere evde yeni bir genç adama, yeğenden çok bir oğula sahipti. Karısı daha önce hiç kimseye hayran olmadığı için hayran olabileceği birine sahipti. Kahraman hiçbir zaman sahip olamadığı böyle dostlara sahipti; kibar, yaşlı Cavaliere'nin hayranlığı gerçekten gururunu okşuyor, genç karısının gösterdiği içtenlikten ve özenden etkileniyordu. Her zaman daha yoğun olan dostluğun heyecanından öte, kendilerini, İngiltere'yi ve Avrupa'yı Fransız istilasından ve cumhuriyetçilikten kurtarma gibi büyük bir tarihsel dramda yer almış aktörler olarak hissetmekte de birleşmişlerdi.

Kahraman oldukça iyileşmiş hissediyordu kendini, denize dönmeye hazırlanıyordu. İngiltere'de bakanlar ve etkili soylu dostlara, Akdeniz'deki öteki İngiliz komutanlara yazılacak yazılar ve mektuplar vardı. Napolili bakanlar ve krallık çiftiyle, azledilmiş ama hâlâ güçlü Fransız karşıtı başbakanla yapılacak toplantılar vardı. Bourbon hükümeti Fransızlara cesaretle karşı konulmalı mı, konulmamalı mı konusunda sürekli toplantılar yapıyordu; Cavaliere onları Roma'ya bir ordu göndermek için sıkıştırırken kahraman, Napoli'nin savaşa katılması için sabırsızlanıyordu; böylece İngiltere'nin açık bağlaşığı (yani, onun için askeri bir üs) olacaktı, kendisi de bu planı sahip olduğu etkiyle destekleyecekti. Ve bu düşüncesiz sefer onaylanır onaylanmaz, gözden geçirilecek ordu manevraları vardı, bütün bunlar vatanseverlik, kendini yük-

sek görme duyguları, asabiyet, kaygı ve sahnedeki yerel oyuncuların çoğuna karşı canlı bir direniş karışımı heyecanlı bir havada geçiyordu... bir dünya imparatorluğunun ajanlarının, savaşın erdemlerini ve karşıdaki süper güçlere direnme gerekliliğini öğretmeye, aşılamaya çalıştıkları, çürüme ve tembellik gelenekleri yönünden zengin, uzak bir güney satraplığında istediklerini elde etme mücadelesindeyken her zaman hissettikleri gibi.

Üstleri ufak donanmasıyla Malta'da beklendiği haberini gönderdiler ona. Devlet Konseyi'yle sonuçsuz bir toplantıdan dönüşte, Kont St. Vincent'e, bu kemancılar ve şairler, orospular ve dürzüler ülkesinden yelken açıp uzaklaşmaya can attığını yazmıştı.

Ama Cavaliere ve karısından ayrılmak istemiyordu.

Üç haftalık iyileşme ve övgü döneminden sonra, ekimin ortasında, Colossus'un Cavaliere'nin vazolarıyla birlikte İngiltere'ye doğru yola çıkmasından birkaç gün sonra kahraman, düşmanla yeni kapışmalar arayışı içinde Malta'ya doğru yelken açtı. Bir ordunun başına geçmesinin ve taş kent Roma'nın ortasındaki sarayda bir süre bulunmasının beklendiğini bilen kral önce biraz avlanmak için Caserta'ya gitti. Cavaliere de, tablolarının paketlenmeye başlaması için –ne olur ne olmaz diye– emirler verdikten sonra Caserta'ya gitti. Ve karısı büyük tatil evlerinden her gün, ne kadar özlediğini anlatan mektuplar yazdı kahramana. Cavaliere koşturmayla ve kan seyretmeyle geçen uzun bir günün sonunda akşamları eve dönüyor, bu mektuplara küçük küçük notlar ekliyordu.

Gündelik hayvan öldürme seansları, kralı keyiflendiriyordu; yakışıklı bir üniforma içinde bir ordunun başında at koşturmayı özlüyordu. Zekâsı giderek aşınan duygularından birazcık daha canlı kalmış olan kraliçe, bu seferin akıllıca bir iş olduğundan kuşkulanmaya başlamıştı. Kraliçeyi cesaretini yitirmemeye inandıran, mektuplarında

kahramana da yazdığı gibi, Cavaliere'nin karısıydı. Saldırıya geçilmezse ne olacağını capcanlı hissettiriyordu: Kraliçe, kocası ve çocukları giyotine gidecek, ailesini, dinini, ülkesini kız kardeşinin ve Fransız krallık ailesinin kanlı katillerinin ellerinden kurtarmak için son nefesine kadar kahramanca savaşmadığı için sonsuza kadar onursuzlukla anılacaktı. Cavaliere'nin karısı, beni görmeliydin, diye yazıyordu. Ayağa kaktım & tıpkı sizin gibi sol kolumu ileri uzattım & çok güzel bir konuşma yaptım & sevgili kraliçe ağladı & haklı olduğumu söyledi. Onun kayıp kolundan sık sık söz ediyordu, çünkü kahraman, bir özrü ya da sakatlığı inatla görmezlikten gelmenizi isteyen kimselerden değildi: ne kadar iyi göründüğünüzü, kırmızı bluzunuza hayran olduğunu söyleyen kör kadın, dün gece operada uzun uzun alkışladığını ileri süren tek kollu adam. Her akşam mektup yazmak için kamarasına çekilen kahraman, mektuplarında her ikisine birlikte sesleniyor, bundan söz ediyordu. İki kola yetecek kadar yazılacak mektubum var, diyordu. Yazmak çoğu kez yoruyor beni. Ama her ikinizi yeniden görme büyük mutluluğu bir yana, her gün size yazma zevkinden başka özlediğim herhangi bir şey yok. Cavaliere'nin karısına, kraliçenin savaşçı ruhunu canlandırdığı için teşekkür ediyordu. Ve her ikisini ne kadar özlediğini, dostluklarından dolayı nasıl minnettar olduğunu, minnettarlığının ifade edebildiğinden çok daha büyük olduğunu, kendisini hak ettiğinden fazla onurlandırdıklarını –daha önce hiç kimse kendisine karşı bu kadar nazik olmamıştı– onlarla birlikte yaşamış olmanın, onların sevgilerini tanımış olmanın onu böyle dostluklar aramaya ittiğini, onlardan ayrıyken dünyanın anlamsız göründüğünü, en büyük arzusunun geriye dönmek ve bir daha onlardan ayrılmamak olduğunu yineliyordu. Mrs. Cadogan'ı da seviyorum, diye ekliyordu.

* * *

Kahraman üç hafta sonra, yine hasta ve bakıma muhtaç döndü, Caserta'da dostlarına kavuştu. Kendisi ve Cavaliere'nin karısı kahramanın karısına mektuplar gönderiyorlardı. Kadın, kahramanın sağlığından söz ediyor, başka şiirler, başka armağanlar gönderiyordu ona. Kahramansa, haftalık mektubunda, karısına kendisi ve babası dışında, Cavaliere'yi ve karısını hayatta sahip olduğu en aziz dostları arasında saydığını yazıyordu. Burada evin oğlu gibi yaşıyorum. Cavaliere birçok bilimsel konuda benim eğitimimi üzerine alacak kadar nazik biri, karısıysa kadın cinsine onur kazandıran biri. Hiçbir ülkede onun bir eşini daha görmedim.

Ondan sonraki iki hafta içinde herkes Napoli'ye dönmek zorunda kaldı, deneyimsiz otuz iki bin insandan oluşan bir ordu –kralın ad olarak başında bulunduğu, ehliyetsiz bir Avusturyalı generalin komutasında, Cavaliere'nin tek gözlü kılavuzu Bartolomeo Pumo'nun da askere çağrıldığı bir ordu– Roma'ya yürüyordu. Cavaliere ile karısı rıhtımda kahramanı alkışlarla yolcu eden kalabalığın arasındadır: Tarafsız Leghorn'u almak ve Roma ile yarımadanın kuzeyinin büyük kısmını işgal etmiş olan Fransız ordusunun haberleşmesini kesmek için dört bin askerle yola çıkıyor kahraman.

Kahraman, Cavaliere'nin biraz zayıflamış, kamburunun çıkmış olduğunu fark etti kaygıyla, karısıysa solgundu ve açıkça, çok cesur görünmeye çalışıyordu. Hemen dönün bize, diyor Cavaliere. Onur getirin bize, diyor karısı.

Birkaç saat önce, Vanguard'ın güvertesine çıkıncaya kadar okumayacağına söz verdirdiği bir not vermişti kadın ona. Mektubu öpmüş ve hemen yüreğinin üzerine koymuştu.

Kendisini amiral gemisine götürecek tekneye adımını attıktan birkaç saniye sonra notu açtı.

Orada kadının güzel elyazısıyla şunlar yazıyordu: onun güvenliği için sular seller gibi dilekler, sonsuza kadar dostluk yeminleri, minnet ifadeleri. Ama kahraman açgözlü oluyordu. Daha çok şey istiyordu – daha fazla bir şey. Kendisini sevdiğini söylemesini mi? Ama bunu her zaman söylüyordu ona, kendisinin, iyi yürekli Cavaliere'nin onu ne kadar sevdiğini her zaman söylüyordu. Daha fazla bir şey. Açgözlülükle son sayfaya geldi, adamları onu Vanguard'a götürmek için kürek çekerken, okumuş olduğu, deniz suyuyla ıslanmış sayfaları dizlerinin arasında tutuyordu. Daha fazla bir şey. Ah, işte oradaydı.

Leghorn'a gittiğinizde zamanınızı sahilde geçirmeyin, o kentte sizi rahat ettirecek bir şey yok dersem bağışlayın beni aziz dost.

Ürktü. Bütün o evlilik yılları süresince tek oynaş ilişkisinin öyküsünü duymuştu demek. Dört yıl önce, Captain'la Leghorn'dayken, soğuk, ihmalci bir koca olan bir deniz subayıyla evli çok hoş bir kadınla tanışmış, acımıştı ona, daha sonra hayran olmuş, en sonunda da ona âşık olabileceğini düşünmüştü – beş hafta süreyle.

Gülümsedi. Sevgili dostu kıskanıyorsa, o zaman seviliyordu, anladı.

* * *

Ahmaklar! Ahmaklar! Bir ahmak olduğunu bir türlü almıyordu kafası Cavaliere'nin. Bourbon hükümetinin Fransızlarla baş edecek yetenekli bir ordu kurup savaşa süreceğine inanan ilk kişi olmasına karşın, Cavaliere kendini ayıplamaya alışkın değildi.

Kahraman, askerlerini Leghorn'a çıkarmakla üzerine düşeni yapmıştı ve üç namuslu gün geçirmişti orada. Ama kahraman nasıl olurdu da Fransa'nın, Napolililerin Roma'yı ele geçirmesine izin vereceğini düşünebilirdi?

İki Sicilya Krallığı, iki yıl önce Fransa'yla resmen bir barış antlaşması imzaladığı için (Saçma! Ayıp! Rezalet, diye öfkeleniyordu kraliçe) tarafsızdı, kral ve danışmanları –kendilerine göre, kurnazca– Fransa'ya savaş ilan etmemişlerdi. Yaptıkları seferin Fransa'ya yönelik olmadığını söylüyorlardı. Yalnızca –Jakoben fanatiklerinin dokuz ay önce başlarına getirdikleri cumhuriyet hükümetinin yönetimi altında acı çeken– Roma halkından gelen, yasayı ve düzeni yeniden kurma çağrısına kardeşçe bir yanıttan ibaretti. Şubattan beri Roma'yı işgal altında tutan ve koruması altında Roma Cumhuriyeti'nin ilan edildiği Fransız generali, ne olur ne olmaz diye askerlerini kentin birkaç mil dışına çekmişti. Napoli ordusu bir tek tüfek ateşlemeden Roma'yı aldıktan sonra, kral hak ettiğini düşündüğü tantanayla kente girip kalacağı Farnase Sarayı'na gitti ve cumhuriyetin kovduğu papaya dönmesi ve keyfine bakmaya başlaması için bir çağrı yayınladı. İki hafta sonra Fransa, İki Sicilya Krallığı'na savaş ilan etti ve Fransız ordusu yeniden kente dönmeye başladı.

Kral, Fransızların dönmekte olduğunu duyduğu günün akşamı, kraliyet giysilerini çıkardı, şişman bedenine göre birkaç numara küçük, sıradan bir halk giysisi giydi ve ülkesine doğru yola çıktı. Bu şerefsiz bozgun, Napolililerin Roma'yı işgali yalnızca bir hafta daha sürdü. Kahraman, Roma'ya yürüyüş başarısız olursa Napoli'nin de kaybedileceğini öngörmüştü. Tahmini doğruydu.

Süngüsü düşük Napoli ordusu, kralın ardından, düzenli bir biçimde güney yönüne ilerleyen Fransızların önünde ülkeye vardığında, Cavaliere Pumo'yu arattı. Merak ediyordu onu. Bir asker olarak görevini sağ salim yerine getirmiş miydi, yoksa başına bir mermi yemiş de bir hendekte mi yatıyordu? Kılavuzunun dönmediği haberi geldi. Cavaliere üzüntülü olmaktan çok kuşkuluydu. Tolo'nun, onun şanslı Tolo'sunun bu tehlikeyle nasıl baş

edeceğini bilmiyor olması inanılmaz bir şeydi, buna benzer ne tehlikeleri savuşturmuştu o. Cavaliere'nin korktukları başına gelmişti.

Kral küfrediyor, sızlanıyor, haç çıkarıyordu. Aydınlanma görüşleriyle oyalanmış olmasına ateş püsküren kraliçe, son günlerde kocası kadar batıl inançlara bağlı bir insan olmuştu; küçük küçük kâğıtlara dualar yazıp korsesinin içine tıkıştırıyor ya da yutuyordu. Çevresindeki herkese, ancak bir Napolili ordunun kendisinin bire karşı altı kişilerken bir düşman önünden kaçabileceğini, bu uyuşuk Napolililerin hiçbir zaman Roma'yı zapt etme şansı olmadığını zaten bildiğini söylüyordu. Her sabah duvarlarda kralcılık karşıtı sloganlar görülüyordu: Fransızlar geliyor, Fransızların kendilerini Roma'daki yandaşları gibi koruyacaklarına inanan Jakobenler yavaş yavaş ortaya çıkıyorlardı. kralın ateşli sadık kulları, kentin yoksulları duvarlara yazılan cumhuriyetçi sloganların üzerini boyuyor, kral ailesinin Palermo'ya kaçmak üzere olduğuna değgin ortalıkta dolaşan dedikoduların yalanlanmasını istemek için sarayın önündeki büyük alanda toplanıyorlardı. Yabancı kraliçeleri umurlarında değildi, ama sevgili krallarının kalmasını istiyorlar, kalacağına söz vermesi gerek onlara. Dışarı çık, kendini göster dilencilerin kralı! Ve kral kalabalığa hâlâ burada olduklarını, burada kalıp Fransızlarla dövüşerek onları koruyacaklarını göstermek için balkonda görünmek zorunda kalıyordu, kraliçe de yanında – oysa kraliçe, gözünü alana dikmiş bakarken, bir zamanlar *cuccagna*'ların dikildiği yerde giyotinin yükseleceği hayallerini kafasından atmaya çalışıyordu. Herkesin kurtuluş umudunu bağladığı kahraman hemen kurtarmalı onları. Yaşam ve ölüm kahramanın elinde.

* * *

Kraliçenin Cavalier'in karısından başkasına güvenmeyi aklı almazdı. Saray mücevherleri, elmaslar, yaklaşık yedi varil dolusu altın külçe ve sikke (aşağı yukarı yirmi milyon pound değerinde) gece İngiliz elçisinin malikânesine gönderildi, yeniden paketlenip İngiliz donanması mührüyle mühürlendi ve kahramanın amiral gemisine alındığı rıhtıma getirildi. Krallık sarayından yakınlardaki küçük bir limana bağlanan unutulmuş bir tüneli bulan ve keşfeden de Cavaliere'nin karısı oldu; en seçme tablolar, Caserta ve Napoli'deki sarayların öteki değerli eşyaları, Portici'deki müzenin en iyi parçaları da içinde olmak üzere krallığın taşınabilir değerli eşyalarından kalanlar, krallık giysileri ve ketenler, İngiliz denizcilerinin sırtlarında sandıklar, kasalar ve kutular içinde buradan taşındı, her gönderinin üzerinde kraliçenin bir notuyla koydaki ticaret gemilerinin güvertelerine dizildi.

Bir güç ve cesaret seli olan Cavaliere'nin karısı, kraliçe ile ev arasında mekik dokuyordu; annesiyle birlikte –nasıl paketleneceğini en iyi kadınların bildiği– giysilerin, ketenlerin ve ilaçların ayrılmasını gözetiyorlar; o sırada Cavaliere kültürel eşyaların sandıklanması için emirler veriyordu: mektuplaşmaları ve belgeleri, müzik aletleri ve notaları, haritaları ve kitapları. Paketleme işinden arta kalan uşaklar ellerinde Cavaliere'nin karısının, eşyalarını toparlamaya başlamaları ve bir gün içinde ayrılacak gibi hazır olmalarını söyleyen bir notuyla bütün İngilizlerin oturduğu tüm evlere gönderildi.

Cavaliere çalışma odasına çekilmiş, okuyor, çevresinde ne olup bittiğini düşünmemeye çalışıyor – kitabın baş amaçlarından biri de bu.

Neyse ki, bütün vazolarını iki ay önceden göndermişti, üç yüz kırk yedi tablonun çoğu da paketlenmişti bile. İtalya'nın bütün koleksiyoncuları, ele geçirdiği kentleri, tabloları ve öteki sanat yapıtlarını bir tür savaş

vergisi olarak teslim etmeye zorunlu tutan gözü doymaz sanat yağmacısı Bonaparte'ın korkusunu içinde taşıyordu. Parma ve Modena, Milano ve Venedik, her biri yirmi seçme başyapıt teslim edecekti. Papaya Vatikan'ın hazinelerinden yüz tanesinin, "İtalya'da Toplanmış Olan Sanat ve Bilim Nesnelerinin Zafer Girişi"nin yapılması için Fransız başkentine göndermesi emredildi; bu hazineler, geçen temmuz, Cavaliere'nin kendi dökümünü yapmasından iki hafta sonra sergilendi, Vatikan'ın Laokoon'u ve San Marco'nun *Dört Bronz At*'ı da içinde, paha biçilmez sanat yapıtından oluşan uzun bir alay Paris bulvarlarından geçirildi, resmî bir törenle içişleri bakanına sunuldu ve daha sonra da Louvre'a gönderildi.

Fransızlar onun tablolarından hiçbirini alamazdı. Ama yanardağ madenleri, heykeller, bronzlar ve öbür antika koleksiyonlarına ne olacaktı? Ancak birazını alabilirdi yanına. Bir koleksiyoncu olmak ne büyük bir yük oluyordu sonunda!

Bazen kendini bir ateşin içinde düşlerdi: Bir kararsızlık içinde, öylece felç olmuş, uşaklarına kurtarılması gereken az sayıda şeyin adını veremeyecek durumda. Şimdi bu kayıp düşü gerçekleşiyordu. Ama savaş ateşinin önünden kaçmak bir püskürmeye yakalanmaktan yine de daha iyidir, bir püskürme sırasında geceliğiyle sokağa fırlamak zorunda kalabilir insan, hiçbir şey götüremez beraberinde ya da bir şeyler götüreyim derken inen bir lav akıntısına kapılabilirdi. Şimdi çok şey alabilir. Ama hepsini değil. Her şey de öyle değerli ki onun için.

* * *

İnsanlar öfkeli. Kahraman gemilerini körfezin açığına, Napoli toplarının menzili dışına çekmeyi akıllıca bu-

luyor. Gemiler körfezin açığında, çalkantılı sularda, alçalıp yükselerek bekliyorlar. Kahraman, 21 Aralık'ta soğuk, yağmurlu bir gece üç sandalla karaya çıktı, saraya gitti, kralı, kraliçeyi, en büyük oğulları, eşi, yeni doğmuş bebek ve sütninesi de dahil tüm çocuklarını, krallık doktorunu, krallık papazını, baş avlak bekçisini ve kralla kraliçenin maiyetindeki on sekiz bey ve hanımı gizli tünel yoluyla limana getirdi, sarp kayalarla dolu denizden Vanguard'a aktardı. Cavaliere, karısı ve kaynanası, onların kaçışını gizlemek için Türk Elçiliği'nin konağında bir resmî kabule gitmişlerdi, oradan sıvışıp yaya olarak limana geldiler. Orada kendi sandallarına çıktılar. Ev halkı arasından onlarla birlikte gitmek üzere seçilmiş olanlar, efendilerinin limana vardığını görünce rahat bir soluk aldılar. Cavaliere'nin İngiliz sekreterlerinin sinirleri en az Napolililer kadar bozuktu. Vekilharç, iki aşçı, iki seyis, üç uşak, Cavaliere'nin karısının hizmetindeki birkaç hizmetçiyle birlikte bekliyorlardı. Kadının yeni gözdesi Fatima ise –güzel bir siyah Kıpti, Nil Savaşı'ndan yadigâr olarak getirilen, kahramanın ona hediye ettiği namuslu bakire– hanımını görünce hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. İki Sicilya Krallığı'nın iki eski başbakanını, Avusturya elçisini, Rusya elçisini ve onların aile ve hizmetçilerini taşıyan bir sandalsertleşen fırtınanın içine doğru izliyordu onları.

Kahraman ertesi sabah erkenden yelken açmayı umuyordu: Neptün'ün üçlü çatalı zonklayan omuz başına batıp batıp çıkıyordu. Bir fırtına geliyordu. Ama kral ve av köpeklerinden yetmişi Caserta'dan getirilip Palermo'ya doğru yola çıkmak için bekleyen öteki İngiliz gemilerinden birine bindirilinceye kadar demir alınmasına izin vermedi. Köpeklerini bile bir Napoli gemisine emanet edemeyen kral, Vanguard'ın güvertesinde, Cavaliere ile Sicilya'da yapacakları orman tavuğu avı hakkında he-

yecanla konuşuyordu; bu sırada Amiral Caracciolo Sannila'nın güvertesini arşınlıyor, bu son aşağılanmayı sindirmeye çalışıyordu. Krallık ailesi İngiliz amirali tarafından nakledilmeyi seçmekle kalmamış, eşyalarından bir tek sandığı bile Napoli amiral gemisine emanet etmemişti. En sonunda, ertesi günün akşamında Vanguard'ın körfezin dışına, koskoca denize açılmasına izin verilmişti. Kahramanın donanmasından öteki iki savaş gemisi, tayfalarından çoğu kaçmış, şimdi İngiliz gemicilerinin işlettiği Sannila ve başka iki Napoli savaş gemisi, iki eski Portekiz savaş gemisi, iki kardinalin, birçok Napolili soylu ailenin, bütün İngiliz sakinlerin, çoğu devrimden kaçmış aristokrat olan Fransız sakinlerin, sayısı bilinmeyen hizmetçinin ve Cavaliere ile çevresinin mallarının çoğunun dağıtıldığı ticari gemilerini de içine alan bir küçük filoya yol göstermekten çok onu izlemekti bu aşağılanma.

Kraliçe, kendisiyle beraber gitmesinde direttiği bir yığın sandığa yatak çarşafı koymayı düşünmemişti. Bunun farkına varıldığında Cavaliere'nin karısı hemen kendisininkini verdi, Mrs. Cadogan, krala bir yatak hazırladı ve kral yattı. Cavaliere'nin karısı, kralın biriktirilmiş altmış bin dükasının konduğu bir bavul üzerinde oturuyordu, kraliçenin elini tutmuştu. En küçük çocuğu, altı yaşındaki Carlo Alberto, kamaranın bir köşesindeki yatakta yatıyordu, doğal olmayan bir uykuydu bu, hırıldıyor, içini çekiyordu uykuda. Cavaliere'nin karısı kraliçenin yanından ayrılmadan önce çocuğun gözlerindeki çapağı temizledi ve solgun yüzündeki yapışkan ıslaklığı sildi. Daha büyük kral çocukları dışarıda yana yatan güvertelerde, gemiyi yaklaşmakta olan fırtınaya hazırlamak için oradan oraya deli gibi koşuşturan İngiliz savaş tutsaklarını izliyorlardı. Tayfaların yüzlerindeki, boyunlarındaki, omuz ve kollarındaki dövmeler ve iyileşmeyen iğrenç yaralar büyülemişti onları.

Ertesi sabaha kadar bütün gücüyle esti fırtına, gemi her defasında daha fazla alçalıp yükseliyor gibiydi. Dalgalar geminin teknesini kırbaçlıyordu. Gökyüzü yelkenleri dövüyordu. Geminin meşe ağacından teknesi çatırdıyor ve inliyordu. Gemiciler birbirlerine küfrediyordu. Yetişkin yolcular, öleceklerini düşünen kimselerin yaptığı çoğu gürültülü şeyler yapıyorlardı: Dua ediyor, ağlıyor, ellerini kollarını sallıyor, ağızları sımsıkı kapalı oturuyorlardı. Bütün denizcilik yaşamı boyunca böyle dehşetli bir fırtına görmediğini söyleyen kahraman güverteden ayrılmıyordu. Cavaliere'nin karısı elinde havlular ve leğenlerle kamaradan kamaraya dolaşıyor, hastalanan yolculara yardım ediyordu. Cavaliere uyudukları kamarada kalmış, midesinde hiçbir şey kalmayıncaya kadar öğürmüştü. Bir termostan birkaç yudum su içmeye çalışırken ellerinin titrediğini fark etti.

* * *

Körler için her olay anidir. Dehşet içinde olanlar için her olay çok çabuk olur.

Sizi ölüm mangasına, darağacına, kazığa, elektrikli sandalyeye, gaz odasına götürmeye geliyorlardır. Ayakta durmak zorundasınızdır, ama yapamazsınız. Korkunun pençesindeki bedeniniz hareket edemeyecek kadar ağırdır. Ayağa kalkmak ve onların arasından hücrenizin açık kapısına ağırbaşlılıkla yürümek istersiniz; ama yapamazsınız. O zaman sürüklemek zorunda kalırlar sizi.

Ya da geliyordur, üzerinizdedir, sizin ve ötekilerin; çanlar ve sirenler kesilmiştir (hava saldırısı, tayfun, kabaran sel); ve siz bu hücreye benzer mekâna sığınmışsınızdır, olabileceğiniz kadar güvendesinizdir, acil durumla baş etmek üzere yetiştirilmiş kişilerin ayakları altında değilsinizdir. Ama güvende hissedemezsiniz kendinizi;

tuzağa yakalanmış gibisinizdir. Koşacak bir yer yoktur, olsa bile korku bacaklarınızı bağlamıştır, hareket edemezsiniz. Yataktan sandalyeye, sandalyeden döşemeye taşıdığınız şey yabancı bir ağırlıktır. Korkudan ya da soğuktan titriyorsunuzdur; şimdikinden daha fazla korkmamaya çalışmaktan başka yapacağınız şey yoktur. Çok sakin davranabilirseniz, istediğiniz için böyle davrandığınızı söylersiniz.

Cavaliere fırtınada en çok neden tedirgin olduğunu bilemiyordu. Belki bu kenetlenmiş, takırdayan, çatırdayan kamaranın –dünyanın en küçük kamarasının– yarı karanlığında sıkışıp kalmış olmaktan. Belki sırılsıklam ve soğuk giysilerinden; hava korkunç soğuktu. Belki de gürültüden: tahta tahtaya sürtüp inledikçe geminin çatırdaması, devrilen bir direğin çıkarabileceği o korkunç çatırtı; rüzgârdan parça parça olan gabya yelkenlerinden gelebilecek o patlama; fırtınanın feryadı, insan bağırışlarının ve ağlamalarının kakofonisi. Hayır, o iğrenç kokudan. Bütün lombarlar ve ambar kapakları kapatılmıştı. Çim bir tenis sahasından biraz daha geniş ve iki misli uzun bütün gemide, altı yüzün üzerindeki tayfasına ek olarak elli kadar yolcu için yalnızca dört tuvalet vardı, hepsi kullanılmaz durumdaydı. Keskin, içini yakan, temiz hava solumak istiyordu. Oysa burun deliklerine saldıran, keskin bağırsak kokularıydı.

Dışarıda olsaydı, kalkan, ileri doğru fırlayan ve yeniden simsiyah iki yüksek su duvarının arasına devrilen gemiyi görebilir, bu duruma göğüs gerebilirdi. Ölmekten korkuyor muydu? Evet, böyle ölmekten. Titreyen bacakları kaygan koridoru aşabilseydi, güverteye çıkmak daha iyi olabilirdi. Karısını bulmak için kamarasından çıktı, birkaç santimlik soğuk deniz suyu, pislik ve kusmuk içinde çalkalanan, yan yatmış dar koridoru dolandı ve sağa döndü. Sonra elinde tuttuğu mum söndü. Kay-

bolmaktan korkuyordu. Ariadne'si gelip kendisini avutsun istiyordu – bir iplik uzatsındı ona. Ama Theseus değildi o, hayır labirentin içinde tuzağa düşmüş Minotauros'du. Kahraman değil de canavar.

Islak, sümüksü duvarlara ve sert kılavuz halatına tutunup ayakta durmaya çalışarak küçük kamarasına döndü. Fenerdeki mum hâlâ yanıyordu. Kapıyı kapatınca, gemi iğrenç bir biçimde sallandı, duvara doğru fırlattı onu. Döşemeye kaydı ve yatağa tutundu, sonra ona yaslandı, yediği darbeden ve göğüs kemiğindeki yakıcı ağrıdan soluğu kesildi. Fenerin ışığı titredi. Şiddetle bir yandan öte yana sallanıyordu. Bütün eşyalar döşemeye bağlanmıştı, ama kendisi değil. Gözlerini kapattı.

Falcı kadın ne demişti? Soluk al.

Reçete: Üzüntülüyseniz, yalnızsanız, hiç kimse gelmiyorsa, size arkadaşlık etmesi için ruhları çağırabilirsiniz. Gözlerini açtı. Efrosina Pumo şimdi kamarada kendisiyle birlikteydi, kaygıyla başını öne doğru eğmiş. Tolo da oradaydı, öyleyse Roma'dan geri çekilirken bir Fransız askeri tarafından öldürüldüğü gerçek değildi. Tolo bileklerini tutuyor, titremesini durduruyor, öne doğru devrilmesini önlüyordu. Efrosina'ysa alnını okşuyordu.

Korkmayınız, efendim.

Korkmuyorum, diye düşünüyordu. Rezil oldum.

Efrosina'yı yıllardır görmemişti. Çok yaşlanmış olmalıydı, ama yıllarca önce onu ilk kez ziyaret ettiği gün göründüğünden daha genç görünüyor. Bunun nasıl mümkün olabildiğine şaşıyordu. Tolo da genç görünüyor, yirmi yıl dağlara tırmanışta kendisine eşlik etmiş sakallı, yarı kapalı gözüyle o güçlü adam değil (o bile, çevikliğinden biraz yitirmiş), bir zamanlar olduğu gibi açık süt rengi gözleriyle nazik, çıtkırıldım oğlan çocuğu.

Ölecek miyim, diye mırıldandı Cavaliere.

Kadın iki yana salladı başını.

Ama alabora olacak.

Efrosina ne zaman olduğunu söyledi size. Daha dört yılınız var.

Yalnızca dört yıl, diye düşündü. O kadar uzun bir zaman değil! Kurtulacağını biliyordu.

Bu biçimde ölmek istemiyorum, dedi asık yüzle.

Sonra Efrosina'nın bir deste kâğıt tuttuğunu gördü elinde; daha önce niçin fark etmemişti?

Yazgınızı göstereyim size, efendim.

Ama çektiği kartı okuyamıyordu. Bütün görebildiği yüzü aşağı dönük biriydi. Ben miyim bu, diye düşündü. Geminin fırlayışı ve dönüşü, baş aşağıymışım gibi hissediyorum kendimi.

Evet, öyle ekselansları. Asılmış Adam'ın yüzündeki kayıtsızlığa dikkat edin. Evet, efendim, sizsiniz bu.

Elleri arkasına bağlı, sağ bileğinden bir darağacına asılı, havada baş aşağı sallanan adam, Cavaliere mi bu?

Evet, kesinlikle ekselansları. Boşluğa fırlattınız kendinizi, ama sakinsiniz.

Sakin değilim!

İnancınız var.

İnancım yok benim!

Elindeki kartı inceledi. Ama bu öleceğim anlamına geliyor.

Hayır, değil – içini çekti falcı kadın. Kart düşündüğünüz anlamda değil. Kayıtsız gözle bakın, efendim. Neşesiz güldü. Size söz veriyorum sadece asılmamakla kamayacak ama, başkalarını asmak için yaşayacaksınız.

Ama kartlarla ilgili şeyler duymak istemiyordu. Efrosina'nın zihnini dağıtmasını, fırtınayı duvardaki bir resme dönüştürmesini, karanlık duvarları aklaştırmasını, mekânı genişletmesini, tavanı yükseltmesini istiyordu.

Fırtına gemiyi yeniden altına aldı, güverteden bir parçalanma sesi ve insan bağırışları işitti. Bir direk daha

mı devrilmişti? Gemi her an biraz daha yana yatıyordu. Tekrarlayacak şimdi, hissedebiliyor bunu. Tolo! Hava suyla dolmaya başlayacak. Tolo!

Çocuk hâlâ oradaydı, ayağına masaj yapıyordu.

Sükûnet bulamıyorum, diye mırıldandı.

Tabancanızı alın, efendim, daha güvenli hissedersiniz kendiniz. Tolo'nun sesi. Bir erkek öğüdü.

Tabancamı mı?

Efrosina kaşlarından terleri silerken Tolo yolculuk çantasını getirdi onun, içinde hep yanında taşıdığı iki tabanca vardı. Onları çıkardı. Gözlerini kapattı.

Şimdi daha güvenli misiniz?

Evet.

İşte bu sırada iki arkadaşı ayrıldı yanından, her iki elinde birer tabanca, fırtınanın yön değiştirmesine ve patlamasına karşın, elinden geldiği kadar titremeden tutmaya çalışıyordu.

* * *

Cavaliere'nin karısı, bir irkilmeyle saatlerdir Cavaliere'yi görmediğini fark ettiğinde, kusmakta ve dua etmekte olan Avusturya Elçisi Prens Esterházy'nin kamarasından yeni ayrılmıştı. Kamaralarına giden koridora atıldı.

Kapıyı itip onu bir sandık üzerinde oturur görünce nasıl bir rahatlama duydu; ve her iki elinde birer tabanca tuttuğunu görünce nasıl korktu.

Ah, ne bu!

Cavaliere hayalet gibi perdesiz bir sesle, gorg gorg gorg, diyordu.

Ne?

Gırtlağımdaki tuzlu suyun sesi, diye bağırdı.

Gırtlağınızda mı?

Gemide! Gırtlağımda! Geminin battığını hisseder

etmez –tabancaları salladı– kendimi vuracağım.

Cavaliere gözlerini başka yöne çevirip tabancaları sallamayı bırakıncaya kadar, karısı çarpan kapının çerçevesini tutarak ona baktı.

Gorg gorg, diyordu adam.

Kadın, onun korkusu ve zavallılığı karşısında duyduğu acıma hissine yenik düşmüştü. Ağzı şişmiş gibi görünüyordu. Ama gemideki başka birçok kişiye yaptığı gibi rahatlatmak için ona doğru koşmuyordu. Cavaliere'nin karısı, yaşamında ilk kez kocasının olduğundan başka birisi olmasını istiyor. Oysa Cavaliere, kusmaktan zayıflamış, pis kokudan ve çok fazla sayıda insani hayvanın yakınlığından ve her türlü edebin yokluğundan öfkeli, mahzun, yaşlı bir adam.

Gemi batmayacak, dedi. Bizim büyük dostumuz dümendeyken.

Gel yanıma otur, dedi Cavaliere.

Bir saat içinde dönerim. Kraliçe...

Giysin kirlenmiş.

Bir saatten fazla sürmez, dönerim. Söz!

Ve döndü, o gece, Noel arifesiydi, rüzgâr hafifledi. Cavaliere'yi tatlı sözlerle kandırıp güzel bir manzara görmek için güverteye çıkmaya ikna etti: Lipari Adaları'nın canlı yanardağları Stromboli ile Vulcano gökyüzüne doğru kızıl alevler gönderiyordu. Yan yana durdular. Rüzgâr hafif hafif vuruyor, tuzlu su serpiyordu yüzlerine, yanardağın ateşleri yıldız benekli gökyüzünü aydınlatıyordu.

Kadın, bak, bak, diye mırıldanıyor, kollarıyla kocasını sarıyordu. Sonra yeniden Efrosina'nın ve Tolo'nun varlıklarının hâlâ bulunduğu kamaraya götürdü onu.

Cavaliere'yi uykuya yatırdı. Kadın kendisine ihtiyaç duydukları sürece yatağa girmemeye kararlıydı. Şafak vakti kocasını uyandırmak için kamaraya döndü, dışarıya, çöp içindeki güverteye çıkardı. Deniz çarşaf gibiydi,

doğan güneşin kırmızı topu rüzgârla şişmiş yelkenleri pembemsi bir ışıkla parlatıyordu, Cavaliere'yi avutmaya gelmiş iki hayalet solmaya başlıyordu. Karısı sabahın dördünde aldığı bir notu gösterdi cna, o sırada kraliçenin kamarasında huysuz, kıpır kıpır Carlo Alberto'yu uyutmaya çalışıyormuş. Kahramandan kendisine gelen notta, Cavaliere, hanımı ve Mrs. Cadogan'ın öğleyin amiralin kamarasında Noel yemeği yeme mutluluğunu kendisine bağışlaması rica ediliyordu. Ne güzel bir sabah, dedi kadın.

Yemek yolunda gidiyordu, bitkin kahraman hiçbir şey yemiyordu, midesi bulanan Cavaliere yemeye çalışıyordu, iki kadınsa (Mrs. Cadogan yalnızca bir saat uyumuştu) iştahla yiyorlardı, o sırada birisinin kapıya vurması, yumruklaması, hatta dövmesiyle yemekleri kesildi. Kraliçenin hizmetçilerinden biriydi gelen, hıçkırıklar arasında Cavaliere'nin karısına hemen kraliçenin kamarasına gitmesi için yalvarıyordu. Mrs. Cadogan özür diledi ve kızının peşinden gitti. Kamaraya vardıklarında kraliçeyi ve doktoru ufak oğlanın üzerine eğilmiş buldular. Bak, diye bağırıyordu kraliçe. ***Il meurt***![1] Çocuğun gözleri geriye kaymıştı, kasılmalarla titriyor, titreyen yumruklarını sıkıyordu, parmakları avuçları içine gömülmüştü. Cavaliere'nin karısı çocuğu kollarına aldı, soğuk alnını öptü.

Katılmalar, titremeler korkunun genel bir sonucudur, dedi doktor. Genç prens kendine gelip de fırtınanın dindiğini gördüğünde...

Hayır, diye bağırdı Cavaliere'nin karısı. Hayır!

Kraliçe kaderine sövüp sayarken o, katılaşmakta olan çocuğu kollarında sallıyor, Mrs. Cadogan ise çocu-

1. (Fr.) Ölüyor. (Y.N.)

ğun dişleri arasına bir havlu koymuş, ağzından çıkan köpükleri siliyordu. Gemicilerin bağırışları Palermo'nun göründüğünü söyledi onlara. Palermo! Nöbetler arasındaki süre kısaldıkça, Cavaliere'nin karısı çocuğu daha çok göğsüne bastırıyor, sallıyor, soluğunu soluğuyla birleştirebilirmiş gibi onunla birlikte soluyor ve çocukluğundan aklında kalan ilahiler mırıldanıyordu. Çocuk o gece kollarında öldü.

Gece yarısından hemen sonra Vanguard demir attı, bir saat sonra da uykulu, gözü yaşlı kraliçe, kızlarından ikisi ve birkaç hizmetçiyle küçük bir tekneye bindirildi. Kral, Sicilyalı kulları görkemli limanda ona yakışır bir hoş geldiniz töreni düzenleyinceye kadar gemiden ayrılmayı reddetti; ikinci başkentini daha önce hiç ziyaret etmemişti.

Cavaliere'nin karısı kraliçeye eşlik etmek istiyordu, ama kahramanın sabahleyin çevirmen olarak kendisine ihtiyacı olabileceğini düşünüyordu.

Tükenmişti. Şimdi uyuyabilirdi artık.

Ertesi gün öğleye doğru, bağırıp çağıran, meraklı bir kalabalığın sevinç çığlıkları arasında ve kulakları sağır edici bir top ateşiyle kral kıyıya ayak bastı. Amiral, iki arkadaşı sağında solunda olmak üzere kıç güvertesinden asık yüzle seyrediyordu bunları. Huysuzluğu üstündeydi. Şanssız prens dışında korumasındaki herkes sağ ve güvende olmasına karşın, kazandığı zaferlere benzemiyordu bu durum. İki bin kadar sığınmacıyı, kralın gözde uşaklarını ve köpeklerini, kraliçenin hizmetçilerini çok kötü koşullar içinde, ama olaysız taşıyan, öbür savaş gemileri ve yirmi ticaret gemisi daha önceden gelmişti. Fırtına yalnızca onun gemisine, amiral gemisine tuzak kurmuştu. Gabya yelkenlerinden üçü yarılmıştı, ana direk ve geminin arması kötü hasar görmüştü. Gereksiz bir tokat yemiş gibi hissediyordu kendini. Belki de sadece

yorgundu. Cavaliere'nin karısı tamamen kendindeydi, acil durum sırasındaki davranışlarından memnundu. İyi davranmıştı, yalnızca başkalarını düşünmüştü, kralcı kalabalığı seyrediyordu sevinç içinde. Bir serüven yaşıyordu. Sorumsuz hissediyordu kendini. Gemide biraz daha kalabilmelerini istiyordu. Cavaliere ikisinin arasındaydı, fırtına sırasında bir üyesi olduğu hayalet üçlünün yerini gerçeği almıştı, kendisi, karısı ve dostları. Başının döndüğünü hissediyordu, öğürmekten kurtulmuş, yeniden karaya adım atmak için sabırsızlanıyordu. Şansları yaver gittiği için kutladılar birbirlerini.

5

Bir başka fırtına.

Ekimde Napoli'den ayrıldıktan sonra Akdeniz içinde, savaşan ülkelerin gemilerinin ötesinden, Cebelitarık Boğazı'ndan okyanusa açılıp yukarıya İberya sahiline, aşağıya Fransız sahiline, Avrupa'nın batıdaki çıkıntılarına tutunarak ürkek ürkek dolaşan, ambarlarında iki bin ender vazo taşıyan Colossus, İngiltere'ye yönelmişti, iki aylık uzun yolculuğunun sonunda Scilly Adaları'nın[1] ötesinde acımasız, çok kararsız bir fırtınaya tutuldu, titredi, sallandı, su aldı, parçalandı, battı ve yok oldu. Mürettebatın hepsini kurtarmaya zaman bulabildiler. Hatta gemicilerin içinde hazine bulunduğuna inandıkları bir sandığı cankurtaran sandalına almak için bile zaman bulabildiler; Cavaliere'nin mührünü taşıyan sandıklardan biri değildi bu. Bulanık sular gerçek hazinenin, Cavalie-

1. İngiltere'nin batısında Cornwall açıklarındaki takımadalar. (Y.N.)

re'nin toplamış olduğu ikinci ve daha büyük koleksiyonun üzerinde yükseldi.

Su. Ateş. Toprak. Hava. Dört felaket biçimi. Yangında kaybolan servet yok olur. Şeye dönüşür... havaya. Ateşin düşmanı suda kaybolan servetler, parçalanır ama yok olmazlar (kâğıt gibi gözenekli ise, şişer ve çürür). Olasılıkla bozulmamış bir biçimde varlıklarını sürdürürler. Batıktırlar, el konulmuştur, ulaşılmaz derinliklerdedir. Öyle durup durur, çürüdüğü hissedilmez, deniz yaratıkları kabuk bağlamıştır üstlerinde, gelgitlerin etkisiyle amaçsız yer değiştirirler. Su yüzüne çıkar ve gerisingeri emilirler. Yazgıları toprağın altında yatıyor olmaktan daha mutsuzdur. Çok daha derindedirler, ulaşmak çok güçtür onlara. Toprağın örttüğü şeyi çıkarmak zor değildir ve toprağa gömülmüş olmakla gizemli bir biçimde korunmuş da olabilir. Vezüv'ün gömdüğü kentlere bakın. Ya üzerlerini su örtmüş olsaydı...

Kendi fırtınasından sağ salim kurtulmuş olan Cavaliere, vazolarının, kendisi Napoli'den yola çıkmadan haftalarca önce sularda kaybolduğunu henüz bilmiyor. Vanguard Palermo Limanı'na sağ salim vardı. Fırtınanın o yandan bu yana attığı o rezil koridordan kurtulmanın verdiği rahatlık, tablolarına ek olarak her şeyden çok sevdiği şeylerden yalnızca birkaçını yanına alabildiği bu tehlikeli kaçıştan duyduğu endişeyi körleştiriyordu. Görkemle döşenmiş, şimdi korumasız kalan, yağmacılarını bekleyen evlerinde bıraktığı bütün o şeyleri düşünmemeye çalışıyordu. Atlarını ve yedi güzel arabasını, Catherine'in epinetini, klavsenini ve piyanosunu düşünüyordu.

Ama tabii terk ettiği mallarını bir daha göremeyeceği gibi bir sonuca varmasına gerek yok. Vezüv villasında bir daha konuklarını ağırlayamayacağını. Şafakta, Caserta'daki evinden at sırtında ava kaldıranların ve köpeklerin çağrışlarıyla bir daha yola çıkamayacağını. Posillipo'nun kaya-

lıklarından deniz manzarasını bir daha izleyemeyeceğini. Gözlem odasının penceresinin önünde durup koyun ve sevgili dağının uzantısını bir daha hayran hayran seyredemeyeceğini. Hayır. Hayır. Evet mi? Hayır. Cavaliere gerçeğe karşı herhangi bir felaket uzmanı kadar hazırlıksızdı.

* * *

Geçici olarak, yalnızca kısa bir süre için, Palermo'da, Güney'in güneyinde kalacaklardı.

Her kültürün Güneylisi vardır – yapabildiklerince az çalışan, dansı, içmeyi, şarkı söylemeyi, kavgayı, kendilerine sadık olmayan eşlerini öldürmeyi yeğleyen; daha canlı el kol hareketleri, daha parlak gözleri, daha renkli giysileri, daha abartılı süslenmiş araçları, olağanüstü bir ritim duyguları, büyüleri olan insanlar; hırsız, hayır tembel, bilinçsiz, boş inançları olan, çekingen olmayan insanlar, hiçbir zaman dakik olmayan, yoksulun yoksulu (başka türlü nasıl olurdu, der Kuzeyliler); bütün yoksulluklarına ve bakımsızlıklarına karşın kıskanılacak yaşamlar süren insanlar. İş boyunduruğunda, kösnüllükleri bastırılmış, daha az namussuzca yönetilen Kuzeylilerin kıskanacağı insanlar. Biz onlardan üstünüz, der Kuzeyliler, açıkça daha üstün. Biz görevlerimizi savsaklamayız, yalan söylemeyiz, çok çalışırız, dakiğizdir, hesaplarımız güvenlidir. Ama onlar bizden daha çok eğlenir. Güney ülkeleri içinde de, her ülkenin kendi güneyi vardır: ekvatorun altında kuzey uzanır. Hanoi'nin Saygonu vardır, São Paulo'nun Rio'su vardır, Delhi'nin Kalküta'sı, Roma'nın Napolisi, Napoli'nin, Avrupa'nın karnından aşağı doğru sarkan bu yarımadanın tepesindekiler için Afrika demek olan Napoli'ninse Palermo'su vardır: İki Sicilya Krallığı'nın yarımay biçimindeki ikinci başkenti, daha sıcak, daha putperest, daha sahtekâr, daha pitoresk Palermo.

Noel'den hemen sonra geldiklerinde, tekdüzeliği sınamak istermiş gibi, palmiyeli Palermo'da kar yağıyordu. Ocak ayının ilk haftalarında çok az mobilyası olan, şöminesi olmayan bir villanın geniş birkaç odasında konakladılar; bir Güney kenti soğuk dalgasına asla hazırlıklı değildir. Kahraman masadan kalkamıyor, öfkeli mektuplar yazıyordu. Yorganlara sarılmış olan Cavaliere titriyor, arpacı kumrusu gibi düşünüyor, acımasız bir ishal nöbetini atlatmaya çalışıyordu. Aralarında yalnızca oyalanmadan durmasını beceremeyen karısı dışarı çıkıyor, geniş ailesini krallık sarayına yerleştiren kraliçenin yanına gidiyordu. Akşam dönüyor, Cavaliere'ye ve dostlarına yerel hizmetçilerin şapşallıkları, kraliçenin haklı kederi ve öteki başkentinin tiyatrolarını, maskeli balolarını ve başka zevklerini deneyen kralın her şeye boş verişi üzerine rapor veriyordu.

Hava nasıl olursa olsun, Cavaliere ve karısı ve dostları en güneyde, bu yüzden de daha güvenilmez insanlar, alçaklar ve yalancılar, daha acayip, daha ilkel insanlar arasında olduklarını biliyorlardı. Bunun hemen ardından gelen düşünceyse, her zaman sürdürdükleri yaşam tarzını değiştirmemenin önemli olduğudur. Daha üst bir kültürün parçası olduklarını bilen insanların yaptığı gibi birbirlerini uyarıyorlardı: Kendimizi bırakmamalıyız, ormanın, sokağın, çalılığın, tepelerin, çölün (istediğinizi seçin)... düzeyine inmemeliyiz. Çünkü masaların üzerinde dans etmeye, yelpazelenmeye, elinize kitap alınca uyuklamaya, bir ritim duygusu oluşturmaya, canınız ne zaman isterse sevişmeye başlarsanız o zaman bilin ki güney ele geçirmiştir sizi.

* * *

Ayın ortasına doğru hava ısındı. Cavaliere, Mole Mendireği yakınında, oranın ölçülerine göre bile tuhaflığıyla ün salmış bir Sicilyalı soylu ailenin sarayını kiralamak için istenen fahiş fiyata istemeye istemeye razı oldu. Hanedan arması, at başlı bir kadına ayna tutan bir satyr olan bir prens düşünün! Ama saray her şeye hâkim bir yerdeydi, renkli ipek ve kasvetli görünüşlü ataların tablolarıyla kaplı duvarların içerisi bolluk içinde döşenmişti; geçici İngiliz elçiliği olabilirdi burası. Ne yazık ki Cavaliere'nin aynı zamanda bir yuva, yani coşkularının bir müzesi haline getiremeyeceği kadar kasvetli bir tarihle yüklüydü. Yerleştikten haftalarca sonra, Napoli'den getirebildiği şeylerin çoğunu açmamıştı daha.

Burada, bu beklenilmeyen ve müthiş pahalı sürgünde, birbirlerine daha sıkıca bağlı bir üçlü oluşturdular. Birbirine karşı duygu dolu şişman bir kadın ve küçük bir adam ile onların her ikisini içtenlikle seven, onların arkadaşlığından hoşlanan uzun boylu sıska bir adam. Cavaliere, canlılıkları kendisini yorduğu için, karısı ile dostlarının dışarı çıktıklarını görmekten bazen mutlu oluyor, ama yoklukları birkaç saati aşınca, dönüşlerini sabırsızlıkla bekliyordu. Masada her zaman o kadar fazla insan olmasın istiyordu. Napoli'deki İngiliz sakinlerinden kendileriyle birlikte sığınmacı olmuş olan epeyce insan, her akşam onlara konuk olmanın bir yolunu buluyordu. Sayısı önceden kestirilemeyecek kadar kalabalık, yirmi, otuz, kırk, elli kişilik bu akşam yemekleri ancak Cavaliere'nin karısı masadan kalkınca ya da yere düşünce ya da diz çökünce –Duruşlarından bir örneği başlatmak için yardımcıya gereksinimi yoktu– ya da çalmak ve şarkı söylemek için piyanoya gittiğinde son buluyordu; daha şimdiden birkaç hüzünlü, zarif Sicilya havası öğrenmişti. Akşamlar çok uzun geliyordu Cavaliere'ye. Ama hiçbirinin evi kendisininki kadar iyi olmayan yurttaşlarını ağırlamayı kabul

etmezlik de edemiyordu –Palermo'da kendi standartlarına uygun yalnızca bir tek kalabalık otel vardı– ve bu tutsak turistlerden, eskisinin iki ya da üç misline fırlamış fiyatlar isteniyordu. Cavaliere'nin çektikleri sıkıntıları unutturup onlara alıştıkları yaşamı sunmasını bekliyorlardı. Aşırı ücret ödeyerek kiraladıkları arabalarla geçici evlerinden gelirken, İngiliz elçisinin ışıl ışıl aydınlatılmış konağına girince şöyle düşünüyorlardı: İşte biz böyle yaşarız. Hakkımız olan şey bu. Bu lüks, bu israf, bu incelmişlik, bu oburluk, bu eğlenme zorunluluğumuz.

Yemeğin ve Cavaliere'nin karısının sunduğu eğlencenin ardından, gece geç saatlerde kâğıt oynamaya başlıyor, dedikodular ve yerlilerin kösnüllükleri üzerine alçakgönüllü gözlemlerini değiştokuş ediyorlardı. Sığınmacılar birbirlerine eski öykülerini anlatıyor, yeni durumlarının uygunsuzluğunu unutmaya çalışıyorlardı. Hiçbir şey haz alma yeteneklerini bozamayacaktı. Yakınmalarını, öfkeli yakınmalarını mektuplarına, özellikle de İngiltere'deki dost ve akrabalarına yazdıkları mektuplara saklıyorlardı. Ama mektupların görevi yeni bir şey söylemek ve onu güzel sözlerle söylemekti. Toplum –önceden kestirebilir, sırası gelmişken, hemen o anda akla gelen– dinleyeni irkiltmeyecek eski bir şey söylemekten yanaydı. (Yalnızca yabanlar ağızlarından kaçırırlardı ne hissettiklerini.) Mektuplar söylemek içindi. İtiraf ederim, kabul ederim, açıkça söylemeliyim ki. Mektupların gelmesi çok zaman alırdı, bu da alıcıların, bu arada göndericilerin şanssızlıklarının hafiflemiş olduğunu ümit etmesini sağlardı.

Bazıları İngiltere'ye dönme hazırlığı yapıyordu. Haberler kötüydü çünkü tıpkı sığınmacıların beklediği gibi. Hükümetin Napoli'den kaçışından iki hafta sonra Fransızlar altı bin askerlik bir orduyla kente girmiş, ocak ayının sonunda, bir aydınlanmış aristokratlar ve profesörler grubu, kendisine Parthenon ya da Vezüv Cumhuriyeti adını veren bir canavar doğurmuştu.

Sığınmacıların çoğu Napoli'nin yitirilmiş olduğunu düşünmeye başlamıştı. Yoksul bir ülkede güzel yaşamdan, devrimden önceki yaşamdan hoşlanan bir yabancı olan Cavaliere bile istemeye istemeye emekli olup İngiltere'ye dönmeyi düşünmeye başlamıştı. Yabancı bir ülkede yerleşmiş olan böyle biri, kendi ayrıcalıkları ortadan kaldırılınca bunun tüm ülkede yaratacağı korkunç sonucu hemen görür. Ama Palermo'dan nasıl çıkabileceğini bilemiyordu. Henüz değil. Herkesin kendisine güvendiği büyük dostları hiçbir yabancı dili konuşamıyordu, meslekten bir diplomat gibi bir sarayın ikili konuşmasını anlaması da beklenemezdi. Ülkenin yazgısı hâlâ nazik bir durumdayken kral ve kraliçeyi terk edemezlerdi. Kralla konuşmuştu. Ama kral, beklediğinden daha haşin davranıyordu. Her şeyi kötü tarafından görüyor, ne zaman Napoli'den yeni haberler gelse, orada bir zamanlar ne çok eğlendiğini unutması gerektiğini düşünüyordu.

Aslında kral eski zevklerini unutması gerektiğini ne zaman anımsasa, öfkeye kapılıyordu. Napoli tarafsız kalmış olsaydı bunların hiçbiri olmayacaktı, diye bağırıyordu karısına. Her şey onun hatasıydı; İngilizlere, yani Cavaliere'nin karısına karşı özel sevgisi yüzündendi. Kraliçe, kralın uzun konuşmasını sessizlik içinde, kocasından daha zeki olduğunu, ama yalnızca bir kadın, onun kaprislerinin tutsağı olduğunu bilen bir kadının yoğun sessizliği içinde dinliyordu. Kraliçe, kraliyete ve kiliseye olan övüngen bağlılıklarına karşın halka hiç güvenmiyor, ama Fransız işgalinin ve Fransızların koruyup kollaması altında ortaya çıkmış olan bu cumhuriyet oyununun fazla sürmeyeceğine inanıyordu. Halk, geceleri kentin karanlık yollarında dolaşacak kadar cesur olan Fransız askerlerini birer birer avlıyordu. İki asker bir genelevde yakındaki müşteriler tarafından öldürülmüştü, bir oğlan, Fransız barakalarından birisine saldırarak uyuyan asker-

lerden on ikisini boğazlamıştı. Ve sonra, diyordu kraliçe, Cavaliere'nin karısına, bir müttefikimiz daha var, frengi. O zamanlar çoğu kez hızla sakat bırakan ya da öldüren bu korkunç hastalığa, İtalyanlar Fransız hastalığı, Fransızlar ise *le mal de Naples* diyordu, en azından bin askeri savaşamaz duruma getireceğine inanılıyordu.

Cavaliere'nin işlerinden çok kahramanın yapıp ettikleri ev halkının ilgi odağı olmuştu. Gemilerin komutanları danışmak üzere eve geliyordu. Bonaparte adayı işgal etmeye kalkar diye Sicilya Adası'nın savunmasının örgütlenmesi gerekiyordu. Palermo'ya kendileriyle birlikte gelmiş olan Kardinal Ruffo, dönüp Fransız işgaline karşı örgütlü bir direnme hareketini yönetmeye gönüllüydü. Doğum yeri olan Calabria sahiline gizlice çıkmayı öneriyordu, kendisinin geniş arazileri vardı orada. Kendi köylülerinden bir ordu toplayacaktı; kraliçeye, bir vergi affı ve bir zamanlar Napoli'den geri alınmış olan sınırsız yağma hakkı sözü verilirse, on beş ile yirmi bin arasında asker toplamayı umduğunu söylüyordu. Kraliçe, biri dışında bendelerinin hiçbirine güvenmese bile, Ruffo'nun planına destek veriyordu. Napoli'nin İngilizler tarafından kuşatılmasına daha çok güveniyordu, daha şimdiden fazla yayılmış olan Fransız güçlerini çekilmeye zorlayacaktı bu. Fransızlar gidince de cumhuriyetçiler halkın haklı öfkesi karşısında savunmasız kalacaktı. Tanrı'ya şükür –kraliçe bunu söylerken haç çıkarıyordu– halk kötü enerjisini boşaltacak uygun bir hedef bulmuştu.

Fransızlar, Napoli'den daha güneye inmemişti; Messina Boğazı'ndan karşıya geçmeyi planlamaları olasılık dışı görünüyordu. Ama devrim korkusu Palermo'ya kadar gelmişti. Henüz devrimci sesler işitilmiyorsa da, yoldaş gezgincilerin görünümü Palermo'ya ulaşmıştı: kadınlarda kısa, erkeklerde uzun saç. Eğitilmiş sınıf içinde saç yapma

biçimlerinin evrimine dikkat edin! Kral, opera ya da tiyatro locasında saçları pudralanmamış bir kimse görülürse çıkarılmasını emretti. Saçları kulaklarının altına inen erkekler yakalanacak ve tıraş edilecekti; bunların arasında yazı ya da kitap yazmış olan varsa, devrimcilere yakınlık duyduğuna değgin daha ileri kanıtlar bulmak için evleri aranacak ve kendileri hapsedilecekti. Kanıtlardan biri kitaptı, Voltaire'in yazdığı herhangi bir kitap –kemiklerinin tanrılara layık büyük bir törenle Pantheon'a taşındığı 1791'den beri– Jakoben davasıyla eş tutuluyordu.

Düşünmesi bile garip: Voltaire'in bir kitabını elinde bulunduran bir iyi okur üç yıl küreğe mahkûm edilecek. Ne zalim bir herifmiş bu kara cahil kral! Cavaliere, çalışma odasının gizliliği içinde, kendisinin Devrim'in ve Terör'ün koruyucu azizi gibi görünmesinden mutlaka dehşete düşecek olan Ferney bilgesine hâlâ büyük bir hayranlık duyuyordu. Voltaire'in yerleşik fikirlerle tatlı tatlı alay edişinin, bir gün düzenin ve dengenin yasal düzenlemelerini yıkmaya bir çağrı olarak alınacağını kim söyleyebilirdi? Safdillerden ve kara cahillerden başka kim, bir kitapta okuyup hoşlandığı şeyleri uygulamaya sokması gerektiğini düşünürdü? (Eski Roma el sanatlarına karşı tutkusu onu Jüpiter'e ve Minerva'ya tapınmaya mı götürmüştü?) Ne yazık ki, Napoli'deki seçkin dostlarından bazıları tam da böyle yapmıştı. Safdillikleri karşısında ödeyecekleri bedelin büyük olacağından korkuyordu.

Hayır, okumak kesinlikle bir başka dünyaya, okuyucunun kendi dünyası olmayan bir dünyaya girmek ve bu dünyanın adaletsizliklerini ve düş kırıklıklarını ılımlı karşılamaya hazır, tazelenmiş olarak geri dönmek demekti. Okumak, kışkırtma değil, merhemdi, zevkti. Okumak, Voltaire'in yazdığı mutluluk üzerine bir denemeyi yeniden okumak da, Cavaliere'nin kendisini hâlâ hasta hissettiği bu ilk haftalarda en çok yaptığı şeydi. Bir kitabın

başka bir yerinde olmak, sürgünün başka yerine dayanmanın en iyi yoluydu. Gücünü yeniden kazandıkça da, yavaş yavaş olduğu yere gelecekti.

İshal ve romatizma, Cavaliere'nin avlanmak için kırsal kesimdeki krallık malikânelerinden birine taşınmış olan krala katılmasına engel oluyordu. Ama bu kentin acı, tatlı çekicilikleri canlandırmaya başlamıştı onu. Melez düşlemleriyle limanı çevreleyen açık kahverengi saraylar (Bizans-Mağribi, Mağribi-Norman, Norman-Gotik, Gotik-Barok). Pellegrino Dağı'nın uzakta hayal gibi beliren pembemsi kireçtaşı kitlesi: Hemen hemen her sokağın ucunda dağları ya da denizi görebiliyor insan. Zakkum, saparna, sabırotu, yuka, bambu, muz ve karabiber bahçeleri. Palermo uzakta, parlak mavi ve bulutsuz bir gök altında tüten bir yanardağından yoksun olsa da, kendi tarzında Napoli kadar güzel sayılabilirdi. (Keşke birkaç yaş daha genç olabilseydi de Etna'ya bir sefere çıkabilseydi, yalnızca bir kez, o da yıllarca önce tırmanılmış Etna'ya.) Güzellik duygusu yeniden uyanmıştı ve onunla birlikte, kendisine güzellik toplayıcısı adını kazandıran eski alışkanlıkları da. Krallık toprakları içinde yaşayan en ünlü insanlardan biriydi. Mektuplaşma yoluyla da olsa, kentteki tüm eğitimli ve bilgili insanlar tanıyordu onu. Görme, inceleme, satın alma çağrılarının ardı arkası gelmiyordu. Koleksiyoncular onun kıskançlığını kışkırtma umudunu taşıyorlardı. Antikacılar hazinelerini geçiriyorlardı önünden gururla. Bakıyor, aralarında boy gösteriyor, arzu çırpınışlarını hissediyordu içinde. Ama hiçbir şey almıyordu. Onu engelleyen şey, parasal tehlike işaretleri değildi yalnızca. Dayanılmaz bir şey yoktu, satın alması gerektiğini düşündüren bir şey yoktu.

* * *

Koleksiyoncu, yaradılış olarak zor beğenir, kuşkucudur. Koleksiyoncunun yetkesi, hayır bu değil diyebilmesindedir. Her koleksiyoncunun ruhunda adi, sıradan bir toplayıcı vardır, ama koleksiyoncunun açgözlülüğü reddetme gücüyle uyumlu olmalıdır.

Hayır, teşekkür ederim. Çok güzel, ama aradığım tam olarak bu değil. Hemen hemen, ama tam değil. Vazonun dudağında saç inceliğinde bir çatlak var, tablo bu ressamın yaptığı aynı kişinin bir başka portresi kadar iyi değil. Erken bir yapıt istiyorum. Kusursuz bir örnek istiyorum.

Âşığın ruhu koleksiyoncununkinin zıttıdır. Kusur ya da leke büyünün bir parçasıdır. Bir âşık asla kuşkucu değildir.

İşte bir üçlü. En yaşlı üyesi, yaşamının sonunda bir âşığa dönüşmüş bir koleksiyoncu; toplama içgüdüsü zayıflamış. Koleksiyonlarını kendi koruması dışına göndermek zorunda kalan engellenmiş bir koleksiyoncu; bazılarını terk etmiş, ötekilerini uzağa göndermiş (orada da koleksiyoncunun en korktuğu kötü yazgıyla karşılaşmış), gerisini paketlemiş; ve şimdi koleksiyonları olmadan, değerlerini kısmen ona ait olmaktan alan güzel nesnelerin verdiği sevinç ve keyif olmadan yaşayan biri. Ve artık bir şey toplama dürtüsü duymayan biri.

Öbür ikisinin en sevdikleri şey varlıklarının kabul ve ilan edilmesi. Kim olduklarının, neden hoşlandıklarının, başkaları tarafından nasıl sevildiklerinin simgeleri. Erkek madalya topluyor; kadın kendisini güzelleştiren ve erkeğe olan aşkını ilan eden şeyler topluyor. Cavaliere, nesneler konusunda incelmiş zevkiyle –nasıl soluklanmak zorundalar, içine konuldukları uzamı kaçınılmaz biçimde nasıl teslim alıyorlar– prensin sarayını, kendi hazinelerini yerleştirmeyi düşünmeyeceği kadar sahibinin kişiliğiyle ağzına kadar dolu bulurken, karısı, Cavaliere'nin onayını da alarak, kahramanın portrelerini, bayraklarını,

andaçlarını ve Nil Savaşı zaferinin onuruna yapılmış porselenleri, bardakları ve cam eşyaları yeni, geçici evlerinin orasına burasına hemen dağıtmış, orasını onun bir başka şeref müzesi haline sokmuştu. Hiçbir yer fazla kalabalık değildir kadın için.

Âşığın nesnelere tutkunluğu, kendini tutkulu bir biçimde geride tutma stratejisine sahip koleksiyoncununkinin zıttıdır. Bana bakmayın, der koleksiyoncu. Ben hiçbir şeyim. Neyim olduğuna bakın. Nasıl da güzel, ne kadar güzeller, değil mi?

Koleksiyoncunun dünyası, kendi içinde yaşadığı dünyanın değil, başka dünyaların, güçlerin, diyarların, çağların ezici, üstün etkisi altındadır. Koleksiyon, koleksiyoncunun ufacık tarih dilimini yok eder. Âşığın nesnelerle ilişkisi âşıkların dünyasından başka her şeyi yok eder. Bu dünya. Benim dünyam. Güzelliğim, şerefim, şanım.

* * *

Önceleri kadının gözünü dikip bakışını görmezlikten gelmişti, daha sonra o da yanıt vermişti buna. Aralarında geçen uzun derin soluklanmalar gibi bakışlar.

Onları Cavaliere'den o denli farklı ve birbirlerine o denli benzer yapan, güçlü coşkulara kapılmaya hazır oluşları, neler hissettiklerini ya da bu konuda ne yapacaklarını anladıkları anlamına gelmiyordu. İkinci karısı yaptığı genç kadınla karşılaşıncaya kadar tutkuyu tanımamış olan Cavaliere, hissettiği şeyin değerini tanımakta, onaylamakta çok hızlıydı. Ama o zaman, anlaşılmakla ilgilenmiyordu Cavaliere. Kahraman anlaşılmak istiyor; onun için övülmek, kendisine yakınlık duyulması ve yüreklendirilmesi anlamına geliyor bu. Ve kahraman bir romantiktir: Yani birine sevgiyle bağlıyken, gururu, alçakgönüllülük göstermedeki aşırı yeteneğiyle uyuşuyordu. Cavalie-

re'nin dostluğundan, karısının dostluğundan ve daha sonra da aşkından (aşk diyebiliyordu buna) o kadar onur duyuyordu ki. Bu nitelikte insanlar tarafından seviliyorsam, o zaman değerli biri olduğumu bilirim. Her ikisini de delice seviyor, onlarla birlikteyken dolaysız sevinç duygularının ötesinde başka şey düşünmek istemiyor.

Cavaliere'nin karısı ne hissettiğini biliyor, ama hayatında ilk kez bir konuda ne yapacağını bilmiyor. Flört etmeden duramıyor, tek evliliğe olan yeteneği gibi doğasının bir parçası bu. Sadakat, hiç çaba harcamadan uyguladığı eylemlerden biri, çaba harcamaya karşı olduğundan değil, onda da kahramanca bir huy var. İkisi de Cavaliere'yi gücendirmek, küçük düşürmek ya da incitmek istemiyor. Her ikisi de kendilerinde var olduğuna inandıkları değerleri zedelemek istemiyorlar. Kahraman onurlu bir insan. Cavaliere'nin karısı, kocasına gerçek bağlılığı ve sadakati eski kimliğini bütünüyle geride bırakmasıyla kanıtlanmış, yeni bir biçime girmiş bir fahişe. Kahraman her zaman ne idiyse öyle olmaya devam etmek istiyordu. Kadın da, o kadar gösterişli bir biçimde dönüştüğü şey olmayı sürdürmek istiyordu.

Her biri âşıklığı yakıştırıyordu kendine. Aslında, daha öpüşmemişlerdi bile.

Sanki karşılıklı anlaşmışlarmış gibi, birbirlerine olan tutkularını tamamen açık ve içten, karşılıklı övgü ifadeleriyle boşaltmaya çalışıyorlardı. Bir keresinde, Rus elçisine verilen bir partide, kadın eğildi ve onun madalyalarını öptü. Kahraman kızarmadı. Kahraman her yeni konuğa ***onun***, ötekilerin daha önceden duymuş oldukları kahramanca eylemlerini yeniden anlatıyordu. Onun kendisi için, İngiliz davası için yapmış olduğu her şeyi. Napoli'den fırtınalı geçişte gösterdiği cesareti –bütün yolculuk boyunca hiç yatmamıştı– ve kendisini kraliyet çiftine düşünmeden adayışını. Onların tutsağı oldu, diyordu. Ve

tutsak sözcüğünü söylemek anlamadığı bir biçimde heyecan veriyordu ona. Tekrarlıyordu söylediğini. Onların tutsağı oldu.

Ona bazen yüzünde en içten, en ciddi bir ifadeyle, Azize Emma, diyordu. Kusursuzluk örneği! Kendi kendine hayran olmak isterdi, ama sevdiği bir kimseye hayran olmakta daha da hızlıydı. Babasına hayrandı, Fanny'ye hayran olmuştu, Cavaliere'ye hayrandı, şimdi de Cavaliere'nin karısı olan kadına hayran olmuştu. Onu hayatında sevdiği herhangi bir kişiden daha fazla sevdiğini söylemek, ona herkesten çok hayran olduğunu söylemektir. O, diniydi onun. Azize Emma! Hiç kimse gülmeye cesaret edemiyordu. Ama sığınmacılar rahatsız olmaya başlamıştı. Palermo'ya kaçışlarında kendilerine çobanlık etmiş olan kahramana minnet duygusunun yerini homurdanma almıştı. Kendileri zor durumdaydı, o sakinleşmiş görünüyordu. Tam da onun Akdeniz'deki İngiliz donanmasına katılıp yeni bir savaş kazanma zamanı değil miydi şimdi? Ya da Napoli'ye dönüp kenti Fransızlardan geri alma ve kukla cumhuriyet hükümetini yıkma zamanı? Neden oyalanıyordu?

Tabii herkes biliyordu nedenini.

Kadın ne zaman o ünlü Duruşlar serisini –aynı repertuvar, onu en ciddi biçimde eleştirenlerin bile hâlâ hayran edici buldukları aynı sanat– oynasa o hep oradaydı; giysisinin sağ kolu seğirerek, dudaklarında, dolgun dudaklarında ayartıcı, kutsayıcı bir gülümsemeyle, kendinden geçmiş bir halde izliyordu. Tanrım, diye bağırıyordu, muhteşem bir şey bu! Avrupa'nın en büyük oyuncuları bu akşam aramızda olsaydı keşke, ne çok şey öğrenirlerdi sizden.

Konuklar kurnaz, bilmiş bakışlarla bakıyorlardı birbirlerine. O şimdi Kleopatra'yı kişileştirmiyordu yalnızca, Antonius'u tuzağına düşüren Kleopatra idi; büyüleri

Aeneas'ın elini kolunu bağlayan bir Dido; Rinaldo'yu büyüleyen bir Armida – herkesin bildiği eski tarihten ve destandan alma tanış öykülerdi bunlar: Şan ve şeref yolunda bir erkek büyük görevine giderken kısa bir mola verir, karşı konulmaz bir kadının büyüsüne yenilir ve orada kalır. Kalır da kalır.

Kadınların erkekler üzerindeki etkisi, erkekleri kibarlaştırıcı, sevecenleştirici, zayıflatıcı gücünden dolayı her zaman aşağılanmıştır, ondan korkulmuştur, bu da kadınların askerler için özel bir tehlike ortaya koyduğu anlamına gelir. Bir savaşçının kadınlarla ilişkisi kaba, en azından katı olmak zorundadır ki, savaşa-hazır, şiddette-birinci, kardeşe-bağlı, ölüme-baş-eğmiş olabilsin. Böylece güçlü olabilir. Ama bu savaşçı gerçekten hırpalanmıştı, iyileşmesi ve bakımı için zamana gereksinimi vardı. Fırtınanın kötü hasara uğrattığı Vanguard'ın onarılıp yeniden kullanılır duruma getirilmesi zaman aldı. Ve onun Palermo'daki varlığı gerekliydi. Tekrar denize çıkacak kadar sağlıklı olmamasına karşın, Napoli Limanı'nı denizden kuşatmak için Kaptan Troubridge komutasında bir filo gönderme planları yaparak meşgul ediyordu kendini. Cavaliere'nin karısı da yardım ediyordu ona. Kadının âşık olduğu, adamın şanı, şerefiydi. İkisi birlikte, adam için, büyük bir yazgıya doğru gidiyorlar. Ve o, kucak dolusu kahramanı olmuş bir kadın değildi, kendine göre o da bir kahramandı.

* * *

Kahraman onu mutlu etmek istiyordu. Kadın da onu dehşetli mutlu etmek istiyordu.

Mutlu etme tutkusu ve arzusu kadın için uygun değildir. Mutlu ederseniz, ödüllendirilirsiniz. Ne kadar mutlu ederseniz, ödülünüz o kadar büyük olur. Tekeşli-

lik işte bu yüzden bir kadın için çok iyi işleyebilir. Mutlu etmek zorunda olduğunuz kişiyi bilirsiniz.

Şimdi Cavaliere'nin karısının mutlu etmek istediği iki erkek vardı, kocası ve kahraman.

Cavaliere'nin para sıkıntısı artıyordu. Büyük vazo koleksiyonu Londra'da satılır satılmaz ödeyeceğine güvenerek dostlarından birçok kez borç almak zorunda kalmıştı, bu arada da Napoli'den kurtardıkları arasından bazı işlemeli taşları, mücevherleri, küçük heykelleri ve başka daha düşük değerde şeyleri akıllı bir biçimde satıyordu. Karısının bir planı vardı: Günlük giderlerine yetecek kadar parayı kumar masasında kazanmaya çalışacaktı. Ama birinin sıkıntısına yanıt olarak başlayan bu atak bir tutkuya dönüştü. Bir başka tutku. Kumar, içki, yeme –onun bütün eylemleri cömertçeydi– büyük özlemler haline geldi. Ve yükselmiş, ikiye katlanmış mutlu etme arzusu, onun kişiliğinin ve isteklerinin oylumunu da artırdı.

Cavaliere onun gecenin geç saatlerine kadar kâğıt oyunu oynayıp başarısına güvenmeye başladığı zaman ne yapmak istediğini biliyordu, bu durum onu seyretmeyi de, görmezden gelmeyi de kendisi için son derece güç ve yorucu bir iş haline getiriyordu. Kendisi için yalvarmaktan, bir şey istemekten nefret ediyordu: Böyle akşamlarda erkenden çekiliyordu odasına. Kahraman onun yanında kalıyordu, kazandığında kulağına bir şeyler fısıldıyor, sevinç gösterilerinde bulunuyordu, kaybettiğindeyse yeniden oynamaya teşvik ediyordu onu. Kaybetse de kazansa da, ne güzel oynuyor, diye düşünüyordu kahraman. Onu bazen birazcık şaşırtan sevimli hataları olmasa, kimse şans yönünden karşısına çıkamazdı. İkinci kadeh brendiden sonra onun çakırkeyif olduğunu fark ediyordu. Ne garip, diye düşünüyordu. Kendisi iki bardak brendi içse bir şey olmuyordu. Oyun kâğıtları kadar içkiye de kayıtsız olan kahraman (neredeyse yemek-

ten ve içmekten Cavaliere kadar kaçınırdı) onun sarhoş olma hızının alışılmamış bir duyarlılık belirtisi değil, ilerlemiş bir alkolizm belirtisi olduğunu anlamıyordu.

Yetenekli bir oyuncu, ama bazen şansını zorluyor, kahramanı yanında tutabilmek için değerli kazancını tehlikeye atarak oynamaya devam ediyor. Çünkü kahraman yanında, arkasında ya da karşı odada konuşurken, el kol hareketleri yaparken yaydığı, her ikisinin de farkında olduğu elektriği duyuyordu.

Ona dokunmayı ne kadar çok arzu ettiğinin farkına vardığından bu yana, bu eylem özgürlüğünü yitirmiş, utangaç, dengeleyici ince bir el kol hareketi serüveni haline gelmişti. Konuklara iyi geceler dilemek için büyük merdivenin ilk basamağında dururken, bir iplik parçasını almak için, omuz başına tutturulmuş boş ceket koluna dokunuyor: Kör olan sağ gözünde ufacık bir çapak görmüştür, onu oradan almak istiyor canı.

Kahraman kolsuz dokunmak ister ona: Yüz yüzeyken, bazen ona doğru düştüğünü hisseder.

Dinlerken hafifçe açılmış dudaklarını izler onun; konuşurken, söylediklerinin bir tek sözcüğünü bile dinlemediğini fark eder bazen. Yüzü kocaman görünür.

Yüz yüze olmadıkları zaman daha kolay, ama yan yanayken, birbirleriyle ilgilenmeye çalışırlar. Sağ ve solun yeni anlamları var. Sağ, kahramanın sakat tarafıdır: hareketsiz gözü, boş ceket kolu. Kadın onun, sağlam yanını göstermek için, değişmez bir biçimde adamın sağına oturduğunu fark ediyor.

Her zamanki normal duruşlar, yeni, ürkek hilelere yol açıyor. Oyun masasında onun yanında otururken, onun sürekli sol dizini kaşıdığını fark ediyor ve o güzelim teninde bir iz bırakmadan bu hareketten vazgeçmesini istiyor. (Egzaması zaman zaman olduğu gibi depreşmiş, ama kahraman bunu bilemez.) Adam düşünmeksi-

zin, sağ elindeki kartlara bakmak için biraz daha eğiliyor kadına doğru, bundan sonra masaya hangi kartı süreceğini kulağına fısıldayacak kadar yaklaşıyor –her nasılsa seziyor oyunun gidişini– bu hareket kadının masanın altında dizini kaşıyan elini bir an için durduruyor.

Giysilerinin içinde birbirlerinin bedenlerinin ne kadar farkındalar. Onları ayıran uzaklığın nasıl da farkındalar.

Bir ziyafette, onun sol kalçasının kendisinin sağ kalçasından ancak on beş, hayır, on altı santim uzakta olduğunu fark ediyor. Dördüncü elin ortasındalar. Kahraman, altından zarif yemek aletlerini, Nil Savaşı'ndan sonra bir hayranının ona gönderdiği (bıçağın keskin yüzü sağa, çatalın sola baktığı) çatalla bıçağın birleştirildiği melez bir aleti örneğin, oldukça iyi kullanmasına karşın, kadın kendi bıçağını ve çatalını alıp bedeninin üst kısmıyla eğilerek ona daha yaklaşıyor, dayanılmaz bir arzudan doğan bu cesaretin kefaretini sunarak, sağ bacağını birkaç santim uzaklaştırıyor ondan ve sol bacağına bastırıyor. Ve onun etini keserken omzunun onun omzuna dokunmamasına dikkat ediyor.

Bu akşam bir şeyle başka şey arasındaki uzaklığa aklını takmış tek kişi o değil masada.

Tek kişi –İngiliz konuklarından biri görmüş olduğu çok olağandışı bir olayı uzun uzun anlatıyordu– kentin karşısında, Napoli ile bizim güzel Capri'miz arasındaki mesafeden daha uzakta olmayan resim gibi güzel o küçük adayı gören tek kişi ben miyim bu masada?

Bir ada mı?

Ama Palermo'dan görülebilecek bir ada yok ki, diyor konuklardan biri.

Herkes öyle olduğunu söylüyor, dedi Miss Knight fazla resmî bir tavırla.

Peki ne zaman gördünüz bu... adayı? Onu sıkıştıran, eski Malta elçisi, kahramanın arkadaşlarından Lord Minto idi, birkaç haftadır onlarla birlikte kalıyordu.

Çoğu zaman görünmüyor. Gökyüzü tamamen bulutsuzken, seçemiyorum onu.

Peki hava bulutluyken mi görüyorsunuz onu?

Bulutluyken değil, Lord Minto, hava kapalıyken demek istiyorsanız.

Lady Minto güldü. Gördüğünüz şey mutlaka bir buluttur, siz onu ada sandınız.

Hayır, bulut olamaz.

Allah aşkına, neden?

Çünkü her zaman aynı belirgin biçimini koruyor.

Masa sessizdi. Cavaliere'nin karısı kahramanın konuşmaya katılacağını umuyordu.

Oldukça akla yatkın, dedi Cavaliere. Evet, Miss Knight.

Mantıklı mıyım, değil miyim bilmem, dedi, ama duygularımın tanıklığını inkâr etmeyeceğim.

Doğru, dedi Cavaliere. Lütfen devam edin.

İnatçı biri olduğumu söyleyebilirim, diye devam etti, sonra kendisindeki bir özelliği çekici mi, yoksa itici bir tarzda mı tanımlamakta olduğunun farkında değilmiş gibi, kekelercesine konuştu kadın.

Bir ada mı görüyordunuz? Gerçek bir ada?

Evet, Lord Minto, dedi yüksek sesle. Evet, bir ada görüyordum. Çünkü onu birçok kez gördükten sonra çizdim ve çizimimi subaylarımızdan bazılarına gösterdim. Hemen tanıdılar, en dıştaki Lipari Adaları'ndan biriymiş... Tam yeri de...

Vulcano, diye sözünü kesti Cavaliere.

Adının bu olduğunu sanmıyorum.

Stromboli?

Hayır, sanmam.

Lipari'lere kadar uzağı görebiliyorsunuz, diye haykırdı Cavaliere'nin karısı. Ah, ben de o kadar uzağı görebilsem.

Miss Knight'ın inatçılığının şerefine, dedi kahraman. Kişilikli bir kadın, bir kadında en hayran olduğum şey kişiliktir.

Miss Knight kahramanın bu övgüsü yüzünden öyle bir kızardı ki, Cavaliere'nin karısı masanın üzerinden uzanıp adamın eline hafifçe vurabilmek için yerinden kalktı. Kendisinin esinlediği, ama bir başkasına yapılan bir övgünün, kendisine kahramanın eline dokunurmuş gibi yapma fırsatını veren bir duygu belirtisi.

Buradan Lipari Adaları'nı görmek olanaksız, dedi Lord Minto.

Miss Knight masadaki en önemli iki erkek tarafından önce saldırılıp sonra da övüldüğü için kadınsı duygularında bir dalgalanma yaşadı ve sustu; böylece Cavaliere, serapların ve başka optik anormalliklerin bilimsel temelini gönüllü olarak anlatma fırsatını yakalamış oldu – bu konularda bir kitap okumaktaydı.

Sanıyorum Miss Knight'ın bir ada gördüğü savını kabul etmek zorundayız, dedi, sesinde yetkeden gelen bir parlaklık vardı. Lord Minto'nun kendisi kendi yüzünü görmüş olduğunu söyleyemez mi? Tabii, bir ayna yardımıyla demek istiyorum. İşte, Miss Knight da Palermo koyunda hareketsiz su üzerinde uzak bir adayı, daha doğrusu aynı biçimde bir ***camera lucida***'nın kendi üç ya da dört yanlı prizmaları yerine, belli bir açıdayken bulutları kullanarak bir nesnenin hayalini düz bir yüzey üzerine göndermesiyle adanın yansımasını görmüştür. Tanıdığım birçok ressam, çizimlerini yapmada bu marifetli aleti çok faydalı buluyor.

Cavaliere'nin karısı oradakilere kocasının her bilimsel sorun üzerinde uzman olduğunu söyledi. Hiç kimse, dedi kesinlikle, ondan daha fazlasını bilemez.

Bir banker olan Mr. MacKinnon, Miss Knight'ın bu hayalet adasını ertesi güne kadar bekleyemem, dedi. Bel-

ki de, eğer bulutlar hareket etmezse, Napoli'mizi de görebiliriz.

Otuz yıl orada yaşamış olan Miss Ellis, Napoli'mizi şimdi görmek istemem, dedi.

Belki de Cavaliere, Vezüv'ü görebilir, dedi kahraman neşeyle.

Cavaliere'nin karısı kendisinin uzağı görmek istemesinin doğru olmadığını düşünüyordu. Görmek istediği her şey burada işte.

* * *

Bir değil de iki etkileyici erkek nasıl aşırı düşkün olabilirdi ona? Her ikisi de onun bu kabalığını, utanmadan kendilerine yaltaklanmasını görmeyecek kadar kör müydü?

Kahraman her zamankinden daha abayı yakmış, Cavaliere ise daha solgun, kuru ve edilgin, kadına gelince, kendini göstermeye daha tutkulu ve istekli görünüyordu. Napoli'deki eski yaşamlarında, İngiliz elçisinin karısının, öğretici canlı heykeller repertuvarına bir dans, hiç de folklorik denemeyecek yasaksız bir erotik dans eklemesi düşünülemezdi. Şimdi, Palermo'da konuklarının önünde tarantella dansı yapıyor. Sicilyalı tanıdıklarına göre onun tef çalışı, ayağını yere vuruşu ve dönüşü çirkin değil de, tuhaftı. Ya da Napoliten. Ama İngiliz konukları –Napolili sığınmacılar ve İngiltere'ye gitmekte olan Lord Minto ile Türkiye Elçiliği görevini devralmaya giden Lord Elgin[1] gibi– dehşete düşmüşlerdi, onun Duruşlarını giderek daha kaba ve adi buluyorlardı.

1. Atina Akropolü'nde Parthenon Tapınağı'nın üzerindeki mermer frizleri söküp British Museum'a gönderen Osmanlı Büyükelçisi VII. Elgin Kontu Thomas Bruce. Frizler, Elgin Mermerleri olarak bilinir. (Y.N.)

Giysisi: çok dikkat çekici. Gülüşü: daha da yüksek. Gevezeliği: daha amansız. Gerçekten de, insanların incelik diye düşündüğü kendini tutma yeteneğinden yoksundu. Doğuştan boşboğaz olmakla kalmayıp bir de her zaman söyleyecek şeyi olan bir insan olarak düşünüyordu kendisini; anlama sanatı ise ona duygularını saklama, biriktirme sanatı kadar yabancıydı. Sürekli kendini övüyor ya da kocasına ve dostlarına yaltaklanıyordu.

Tabii kahraman da aynı derecede taşkın bir biçimde yaltaklanıyordu ona. Yüzyılın en güzel oyuncusu. Avrupa'nın en büyük şarkıcısı. Kadınların en akıllısı. Ve en özverilisi. Kusursuz bir örnek. Ama duygularını coşkuyla dile getirmede birbirlerine ne denli uyumlu olurlarsa olsunlar, daha kaba bir biçimde yargılanan, kadın oluyordu. Adamı baştan çıkaranın o olduğunu, onun kalbini kazanan ve tutsağı haline getiren şeyin onun durmak bilmez yaltaklanmaları olduğunu varsayıyorlardı. On yıl önce olduğu gibi döneminin en ünlü güzeli olmuş olsaydı, kahramanın acınası sevdalanması tamamen anlaşılabilir bir şey olurdu. Ama... bunun hayranı olmak?

Gittikçe daha çok ayıplanıyordu. Onu en sert biçimde yargıladıkları şey, bir kadının en büyük, en kadınsı görevi sayılan şeye boş verişiydi: Artık genç olmayan bir bedenin bakımı ve ona gerekli özenin gösterilmesi. Dışarıdan gelen ziyaretçiler Cavaliere'nin karısının kilo almaya devam ettiğini söylüyorlardı; çoğu, güzelliğini tamamen yitirdiğinden söz ediyordu; birkaç kişi hâlâ güzel bir başı olduğunu kabul ediyordu. Romantiklerin, kadınlar gibi erkeklerin de ince olmadıkları için kendilerini suçlu hissetmelerine yol açan çağcıl incelik kültünü başlatmalarına daha birkaç on yıl olsa da, doğuştan soylu birinin ender olarak ince olduğu o zaman bile, *o*, şişmanladığı için bağışlanmazdı.

Gariptir, kaba, bayağı diye yargılanan insanların farkında olma yetisinden yoksun oldukları da varsayılır hep, nasıl göründüklerini, nasıl davrandıklarını bir bilseler, o bayağılıklarını hemen terk ederlerdi: Konuşmalarını düzeltir, çok konuşmaz, incelikli davranırlar, perhize girerlerdi. Züppeliğin alabileceği en nazik biçim olabilir bu, ama nazik olduğu için daha az duygusuz değil. Avamdan gelen, iyi huylu, kendine güvenli biriyle bayağı denilen bir yapmacıklıkla konuşmaya çalışın, deneyin bir, ne kadar başarılı olduğunuzu göreceksiniz. (Cavaliere denedi bunu, uzun süre önce denemekten ya da bunu önemsemekten vazgeçti: Onu seviyordu.) Böylece kadının, bedenindeki değişikliğin farkında olmadığı varsayıldı. Ama en güzel giysilerinin her birkaç ayda bir dikişlerinin açılıp genişletilmesi gerekiyor, Fatima'nın yardımıyla sevgili annesinin enerjisinin büyük bölümünü işgal eden bir iş bu: Nasıl olur da bunun farkında olamaz? Ve süslü, gösterişli giyiniyorsa şimdi, nedeni kesinlikle şuydu: bana bakmayın, saten giysime, püsküllü kuşağıma, devekuşu tüylü şapkama bakın; koleksiyoncununkinden pek farklı olmayan, ama çok daha az etkili bir kendini ortadan silme stratejisidir bu. Onu kötüleyenler her ikisine de bakıyordu.

İngiltere'ye gönderilen hiçbir mektup onun dış görünüşü üzerine zalimce yorumlar yapmaktan geri durmuyordu. Onun nasıl göründüğünü anlatmak olanaksız. Lord Minto, irilik yönünden bir canavardan aşağı kalır yanı yok, her gün daha da irileşiyor, diye yazıyordu. Lady Elgin, yadsınamayacak fiziksel çekiciliği olan bir kişiyle karşılaşacağım söylenmişti, ama ne yazık ki olmadı, diye yazıyordu. Gerçek bir devanası!

Onun güzelliğini yitirdiği haberleri, tıpkı güzel olduğu zamanlardaki kadar aşırı, abartılı idi. Sanki, o kadar güzel olduğu için insanlar onu övmeye, göklere çıkarma-

ya, aşağı sınıflardan geldiğini, inkâr edilmez geçmişini görmezlikten gelmeye zorlanıyordu o zaman. Yalnızca çok güzel olduğu için. Şimdiyse, artık güzellik örneği olmadığı için, bütün bastırılmış yargılar –züppelik ve zalimlik– yeniden ortaya çıkıyordu. Büyü bozulmuştu, herkes olağanüstü bir aşağılayıcılar ve kindarlar korosunda el ele verdi.

* * *

Bir bahar günü Cavaliere, kasabadaki sarayında oturdukları prense ait bir villaya kısa bir gezi planladığını haber verdi.

Villa başka birçok soylu ailenin yüzyıl boyunca kır evleri yaptırdıkları Palermo'nun doğusundaki bir ovadaydı; kahramanın ışığa aşırı duyarlı ölü gözünden dolayı öğleden sonra yola çıkacaklardı, o saatlerde güneş arkalarında olacaktı. Cavaliere'nin karısı verimli portakal ve limon ağaçlıklarını daha iyi görebilmek için arabada sürekli yerini değiştiriyordu. İki erkek sakin sakin oturuyordu; kahraman göz siperiyle oynuyor, özen gösterilme duygusunun keyfini çıkarıyordu; Cavaliere'yse villanın Sicilya'ya gelen İngiliz gezginlerinin yazdığı kitaplardaki çeşitli tariflerinden öğrenebildiği şeyleri paylaşma zevkini bekliyordu. Ama fazla bir şey söylememesi gerektiğini biliyordu, hedeflerine ulaştıklarında dostlarını bekleyen sürprizi bozabilirdi bu. Ne sürpriz olacaktı ama!

Gariplikte Güneylilerin üzerine yoktur. Cavaliere'nin zengin kuzeni William'ın İngiltere'de yaptırmakta olduğu katedrale benzer şaşırtıcı malikâne bile, küstahlıkta, Sicilyalı prensin ölmüş üvey kardeşinin yaptırdığı villayı geçemezdi. Üçlünün arabada uzaktan gördükleri, ten rengi ve beyaz taştan yapılma iki katlı büyük bina, evin içindeki garip şeylere ilişkin hiçbir fikir vermiyordu. Garipliği ancak giriş kapılarına yaklaştıklarında kendini

gösterdi: Kapıları çömelmiş, boyunsuz, yedi gözlü iki canavar bekliyordu, önlerinde her iki yanında, üzerlerinde türlü tuhaf varlıklar bulunan heykel kaideleri döşeli geniş bir yol görüyorlardı.

A, a, bakın!

Cavaliere'nin açıklamalarına başlama zamanı. Karısına, Goethe'nin on iki yıl önce, Sicilya'ya gitmek üzere Napoli'den ayrıldığı, şimdi önünden geçmekte oldukları heykelleri (ne kadar çok, ne kadar çok) yaptırmış olan prensin ölümünden bir yıl önce villayı gördüğünü söylüyordu; büyük şairin tepkisinin oldukça beylik bir tepki olduğunu görmekten zevk alıyordu: Villanın korkunç olduğunu düşünmüş, sahibininse kaçık olduğu yargısına varmıştı.

Şu neydi, diye bağırdı Cavaliere'nin karısı.

İnsan elli bir atın, hörgüçlerinin yerinde kadın başları bulunan iki hörgüçlü Bactrian devesinin, at başlı kazın, yüzü fil hortumu gibi uzamış, elleri akbaba pençesi adamın yanından hızla geçiyorlardı.

Rahmetli prensin koruyucu ruhlarından bazıları, dedi Cavaliere.

Ya şu?

O insan başlı bir yabankedisini süren öküz başlı bir adam.

Arabayı durduralım, dedi kahraman.

Bundan çok daha fazlasını göreceğiz, dedi Cavaliere. Villanın çatısının kenarından kendilerine bakan davullu, flütlü, kemanlı maymunlar orkestrasını işaret ediyordu. Devam edelim.

Uşaklar, arabadan inerlerken onlara yardım etmek üzere bekliyorlardı, siyah üniformalı kısa boylu şişman bir adam: Kâhya, onları selamlamak üzere büyük girişin merdivenlerinde duruyordu.

Daha önce hiç siyah üniforma görmemiştim, diye fısıldadı kahraman.

Belki de hâlâ efendisinin yasını tuttuğu için böyle giyinmiştir, dedi Cavaliere'nin karısı.

Cavaliere gülümsedi. Hiç de şaşırmam azizim, dedi, haklıysanız.

Giriş kapısının dışında (eğrilmiş, parçalanmış), başında Roma imparatorlarının defne dalından tacını taşıyan bir cüce, bir yunus balığının üzerinde ata biner gibi oturuyordu. Cavaliere'nin karısı cücenin başını okşadı. İçeride daha başkaları var, dedi Cavaliere, ama villa daha şimdiden yağmalanmış. Pis bir merdivenden yukarıya, zeminin üzerindeki birinci kata çıktılar kâhyanın arkasından, koridorlardan, bekleme odalarından, daha karmaşık yaratıkların ve sapık çiftlerin yanından geçtiler.

Aa, bak!

Dört ayağının üzerinde bir meleğin üzerine binmiş iki başlı bir tavus kuşu.

Aman Tanrım!

Bir erkek geyikle çiftleşen köpek pençeli bir denizkızı.

Ya şuna bak!

Cavaliere'nin karısı, tantanalı giysiler giydirilmiş, kâğıt oynayan iki figürün önünde durdu, biri, at başlı bir hanım; öteki, baş yerine arkaya doğru uzayan peruk ve taç giymiş yarısı aslan yarısı kartal bir ejderha başı taşıyan bir bey.

Bir günlüğüne bir at başım olsun isterdim, diye bağırdı Cavaliere'nin karısı.

Oo, dedi kahraman. Eminim en güzel at olurdunuz.

Omuzlarının üzerinde böyle bir başla faro oynamak üzere masaya oturduğunuzda konuklarımızın yüzünü görmek isterdim, dedi Cavaliere. Kuşkusuz her eli kazanırdınız.

Cavaliere'nin karısı kaba bir at kişnemesi taklidi yaptı, iki adam da gülmekten kırıldı.

Cavaliere rahmetli prensin yapmacık tuhaflıklarını, karısı ve dostlarıyla birlikte alaya almaya hazırdı. Ama onların zevklerinin kendisininki gibi bilgiyle dolu olduğundan emin olmak istiyordu. Cavaliere, nerede olursa olsun, kılavuz ya da öğretmen rolüne soyunmaya gönüllü olurdu. Bir cenaze töreninde birlikte yürüdüğü bir kişiye mezar anıtlarının tarihi üzerine ders verebilirdi. İnsanın bilgisi kaygıya ya da üzüntüye ne etkili bir panzehir olabilir!

Prensin bir başka yaratığın bacaklarını ve başını taşıyan atlara, at başlı insanlara merakıyla uyarılmış olan Cavaliere, Kheiron'un, Pegasos'un ve eski mitolojideki fazla parçaları olan atların öykülerini anlatmaya başladı. Başkalaşım geçirmiş bu hayvanların hep yarı tanrı yaratıklar olduğuna işaret etmeyi önemli buluyordu. Akhilleus'un akıllı öğretmenini anımsayın, yarı at, yarı insandı. Ya da başı ve kanatları kuşa, gövdesiyse ata benzeyen Hippogrif'i –babası bir griffon, annesi bir kısraktı– Ariosto'da bir aşk simgesidir.

Aşk. Cavaliere'nin karısı bu sözcüğün villanın mezar sessizliğinde çınladığını duydu. *Kendisi* ağzına almamıştı bu sözcüğü. Dostları da.

Cavaliere gerçekten aşkı düşünmüyor, ama sözcük, prensin villaya ve onun arazisine yerleştirdiği garip buluşlarında dile gelen duygunun tedirgin edici şiddetine karşı bir tılsım gibi geliyor.

Dostları da aşk düşüncesinden kaçıyor ve bu bilgece tartışmaya küçük bir katkıda bulunma cesaretini gösteriyordu. Nil Savaşı'nın galibi, ben Mısır'dayken, bana başı ve göğsü kadın, arka ayakları aslan olan bir yaratığın büyük bir heykelinden söz ettiler. Kumda çömelmiş durumda korkunç bir görünümü olmalı.

Evet, evet, okudum kitapta! Oradan geçen gezginleri bekliyor, önce durduruyor, sonra da öldürüyor onları.

Sorduğu bilmeceyi bilenler dışında, onların yaşamlarını bağışlıyor.

O başka bir zalim yaratık, azizim, dedi Cavaliere. Ama şu odaların birinde, prensin taştan ahbapları arasında ya sizin sfenksinizle ya da Mısır sfenksiyle ya da ona benzer bir şeyle karşı karşıya gelseydik şaşırmazdım. Arayalım mı onu?

Ve Cavaliere'nin karısı, ona sorulacak bir bilmece bulalım, dedi.

Biçimsiz ve garip eşleşmiş kişilerin tablolarına rastladıkça birbirine seslenirken, kâhya, onların neşelerine ve gördükleri şeylerle eğlenmelerine sessiz bir sitem halinde arkalarından sürüklenirken, bir başka salona geçtiler.

İnsan imgelemi, biyolojik uygunsuzluklar fantezisiyle ve görünmesi gerektiği gibi görünmeyen, katlanılması olanaksız acılara, sıkıntılara katlanabilen bedenlerin gerçekliğiyle eğlenegelmiştir hep. Ressamlar fırsat bulduklarında bu türlü yaratıklar icat etmeye bayılırlar. Sirkler ve fuarlarda halka gösterilirler: hilkat garibeleri, değişime uğramış olanlar, tuhaf çiftler, yaradılışlarıyla uyumsuz beceriler gösteren hayvanlar. Cavaliere, cehennem konusunda ya da Aziz Antoninus'un azabı konusunda Bosch'u ya da Brueghel'i tanıyamamış olabilirdi; ama şeytanlar ya da hilkat garibeleri denilen anatomik toplulukların biraz daha az esinli tanımlamalarını görmüştür. Sorun yalnızca her köşede rastlanan bu tuhaf yaratıklar olsaydı, prensin inini dolduran şeyler o kadar ilginç gelmezdi. Tuhaf, korkutucu –hayır, acayip– nesnelerin bolluğu daha da şaşırtıcıydı.

Bir insan ya da hayvan bacağı biçimindeki lambalar.

Kiremit kırıklarından yapılmış, kullanılamayacak kadar yüksek masalar.

Çeşitli cins seramikten ve çömlekten yapılmış, sayıları en az kırkı bulan sütunlar ve piramitler; kaidesi otu-

raktan, başlığı küçük çiçek saksılarından bir daire olan bir sütun ve kaidesinden başlığına doğru gittikçe küçülen çaydanlıklardan yapılmış yüz elli santim uzunluğunda bir sütun.

Küpe gibi asılı çok katlı elemanları, kırık şişelerde ve barometrelerden tabanları, boyunları ve tutamakları olan avizeler.

Şerbet kapları, tabak, kâse, tencere parçalarının rasgele birleştirilmesinden yapılmış, tehlikeli biçimde yana yatmış, boyu bir metreden daha yüksek şamdanlar. Şamdanlardan birini daha yakından inceleyen Cavaliere, rasgele yığılmış sıradan çanak çömlek kırıkları arasında son derece ince porselen parçalarının bulunduğunu şaşkınlıkla gördü.

Her birinin karnından ya da tabanından, değişikliğe uğramış bir yaratık ya da bir süs tomarı dökülen vazolar.

Cavaliere sonunda, tuhaflık izleniminin yerini sonsuz bir alay alınca bir bulantı hissetmeye başladı. Tuhaf şeyler görmeye hazırlanmıştı. Prensin yaradılışının, bir koleksiyoncununkinin çılgın bir değişkeni olduğunu görmeye hazırlıklı değildi, bu koleksiyoncu dostun topladığı şeyler, bulunmuş ya da satın alınmış değil kendi tasarımlarına göre yapılmış şeyler de olsa. Pahalı porselen parçalarını bir yığın mutfak eşyasıyla bir araya getirmek –mercan ve deniz kabuğu dallarının yanında enfes tabloların sergilendiği Portland düşesininki gibi birçok aristokrat koleksiyonlarında bulunan şeyler demokrasinin yalnızca alaycı bir yankısı değildi. Herhangi bir koleksiyoncu gibi prens de, kendisini ziyaret ettiklerinde insanların dikkat edecekleri, şaşıracakları şeyleri toplamıştı çevresine. Bu şeyler onu tanımlıyordu. Her şeyden önce bu nesnelerin sahibiydi o, onun adına konuşan, onun dünyayı nasıl gördüğünü bildiren şeylerin sahibiydi. Bu nesneler, Cavaliere'nin ve öbür büyük koleksiyoncuların nesnelerle söylemek

istediği şeyleri söylemiyorlardı: Dünyada bulunan bütün bu güzelliklere, ilgi çekici şeylere bakın. Şöyle söylüyorlardı: Dünya çılgındır. Biraz uzaktan bakarsanız, sıradan yaşam gülünçtür. Her şey, her şeye dönüşebilir, her şey tehlikeli olabilir, her şey çökebilir, bel verebilir. Sıradan bir nesne... herhangi bir şeyden yapılmış olabilir. Her biçim bozulabilir. Nesnelerin hizmet ettiği her sıradan amaç tökezliyordu burada.

Kaç tane vardı bunlardan! Üçlü, odadan odaya kâhyayı izledikçe, gördükleri şeye yanıt verme güçleri, iddialı eşyaların coşkusal ağırlığı, mutlak bolluğu altında eğilmeye, bükülmeye başladı. Takıntılı herhangi bir koleksiyoncu gibi prens de açgözlülükle istediği şeyleri yeterince elde edemiyordu. Bir koleksiyoncu gibi, birikmiş, çoğalmış şeylerin üst üste yığıldığı kalabalık bir alanda yaşıyordu. Üstelik prens bunları daha da çoğaltmanın bir yolunu icat etmişti.

Büyük salona götürüldüler: Tavanı, duvarları, kapıları, hatta kilitleri bile aynalarla örtülü birçok odadan biriydi bu.

Tuhaf şeyler nerede, dedi Cavaliere'nin karısı. Burada hilkat garibesi falan yok.

Cavaliere rahmetli prensin öteki düş ürünü yaratılarının üvey kardeşi tarafından götürülüp yok edildiğini açıkladı; ailenin şimdiki başıydı bu adam, villanın kötü ününden hoşlanmıyordu.

Uşaklar çay getiriyor ve farklı oyma biçimleri olan antik yaldızlı, biçilmiş yüzlerce çerçeve parçasından yapılma büyük bir büfenin üzerine koyuyorlar. Siyah giysili kâhya salona girdiklerinden beri daha canlanmıştı.

Ah, rahmetli efendim yaşarken villayı görebilseydiniz siz, diye konuşmaya başladı kâhya. Avizeler parıl parıl parıldardı, salon ekselanslarının dans eden ve eğlenen dostlarıyla dolar taşardı.

Prens balolar verir miydi, diye sertçe sordu Cavaliere. Şaşırdım bunu duyduğuma. Onun zevkinde ve huyunda bir insanın bir köşeye çekilmeyi yeğleyeceğini sanırdım.

Doğru, ekselansları, dedi kâhya. Efendim villada kendi başına olmayı yeğlerdi. Ama karısı bazen arkadaş özlemi duyardı.

Karısı, diye bağırdı Cavaliere'nin karısı. Karısı var mıydı?

Çocukları var mıydı, diye sordu kahraman, böyle bir çevrede yaşamaya mahkûm edilen –hapsedilen- bir gebe kadının bir canavar doğurmayıp da ne yapacağını düşünmeden edemiyordu.

Efendim, bir erkeği mutlu eden hiçbir şeyin yoksunu değildi, dedi kâhya.

Salonu incelemeye başlamış olan Cavaliere, orası biraz kuşkulu, diye düşünüyordu.

Bir şey önerebilir miyim, lütfen, dedi kâhya, ekselansları oturmamalı...

Oturmamalı mı?

Eliyle gösteriyordu. Oraya.

Oh! Gerçekten de, pek oturma isteği duymaz insan. Ayakları farklı uzunluktaki iskemlelere kimseler oturmaz.

Şuraya da, dedi kahraman, sırtları birbirine gelecek biçimde gruplandırılmış normal yapılışlı iskemleleri koluyla gösterirken. Hiç de dostça değil, ne dersiniz?

Şuraya da, diye devam etti kâhya ağırbaşlılıkla, konuşanların birbiriyle yüz yüze olabileceği biçimde yerleştirilmiş üç tane süslü iskemleyi işaret ederek.

Neden, diye sordu Cavaliere'nin karısı, gözlerini evlilerin suç ortaklığının tanış diliyle kocasına çevirerek.

Hanımım iskemlelerden birine dokunursa...

Cavaliere'nin karısı iskemleye doğru yürüdü.

Dikkatli olun, hanımım!

Yüzüklü elini kadife minderli koltuğun üzerinde gezdirdi ve kahkahayla gülmeye başladı.

Ne var, diye sordu kahraman.

Minderin altında büyük bir çivi var!

Galiba, dedi Cavaliere, çaydan vazgeçip dışarı çıksak iyi olacak. Güzel bir hava var dışarıda.

Efendim de öyle isterdi, dedi kâhya.

Geldiklerinden beri kendisine karşı birazcık küstah gibi gelen kâhyanın ses tonundan hoşlanmayan Cavaliere, azarlayıcı bir bakışla, işinin bittiğini, gidebileceğini anlatmak ister gibi bir hareketle ona doğru döndü (uşağın yüzüne yakından bakabildiği ender anlardan biriydi bu), ancak o zaman, adamın bir gözünün çelik mavisi, ötekininse parlak kahverengi olduğunu fark etti – rahmetli prensin icat ettiği karışık nesnelerle uyum sağlamak istiyordu sanki.

Kadınsal bir yardımseverlikle kocasının dikkatindeki her değişimi okumayı öğrenmiş olan Cavaliere'nin karısı birden Cavaliere'nin neye dikkat ettiğini gördü. Kâhya saygıyla eğilip geri geri kapıya doğru ilerlerken, kadın, gülümseyen ve kâhyanın çıkışını bekleyen kahramana bir şeyler fısıldadı; kahraman ikisiyle de görebilecekse, biri mavi, biri kahverengi iki gözü olsaydı mutlu olacağını söyledi. Cavaliere'nin karısı farklı renkten gözlerle ne kadar yakışıklı olacağını söyledi yüksek sesle.

Çıkalım mı, dedi Cavaliere.

Bir süre ikinize katılmayacağım için bağışlayın beni, dedi kahraman, biraz solgun görünüyordu. Yorgundu, sıklıkla yorgun hissediyordu kendini. Sicilya güneşinin kavurucu parlaklığından korumak için özürlü gözüne göz siperini takmak bile bayağı bir iş gibi görünüyordu.

Lütfen dostumuzla kalın, dedi Cavaliere karısına. Kendi başıma dolaşırım ben.

Yine de, yanlarından ayrılmadan önce bir gözlem daha yapmaktan kendini alamadı, içinde bulundukları salonun özgünlüğünün tam olarak farkında olduklarını görmek istiyordu.

Salondaki dumanlı aynanın düzensiz levhalarına bakarken, prensin aynaları böyle yaygın kullanmayı çok yeni bir şey gibi gördüğünü açıkladı. Bir zamanlar düşünmüştüm ki, dedi, sonra da Napoli'deki gözlem salonunun aynalı duvarını ve kayıp görüntülerini üzüntüyle anımsayarak sustu.

Ve dikkat edin, diye devam etti acıyı susturarak, dikkat edin, nasıl ustaca yapılmış. Ayna tabakalarını almış, her biri ayrı büyüklükte bir sürü küçük aynaya bölmüş, sonra ustaca birbirine uydurmuş onları ve garip olduğundan kuşku duyulamayacak etkiler yaratmış. Aynalardan her biri ötekiyle bir küçük açı yaptığı için, çoğalan ayna etkisi yaratılmış, öyle ki üçümüz aşağı doğru yürürken yüzlercemiz yukarı doğru yürüyor görünüyor. Ama, bu etki bolluğunu, bu kadar geniş bir salonu tek parça pahalı bir aynayla kaplamanın sonucunda ortaya çıkacak olan tekdüzeliğe yeğlerim.

Karısı ve kahraman, Cavaliere'yi dikkatle, saygıyla dinliyorlardı. Cavaliere'nin söyledikleriyle her ikisi de gerçekten ilgileniyor. Bir yandan da, Cavaliere yürümesini sürdürürken birbirlerini de görüyorlar, birbirlerini gözlüyorlar. Aynalı bir salon korkulu bir günah tuzağıdır. Bir karasineğin gözü gibi çok yüzeyli, kırılmış aynalardan bir kubbesi olan bir salon daha da büyük bir tuzaktır, içinde kendilerini sayıca çoğalmış, üst üste binmiş, biçimsiz görüyorlar, ama aynaların yarattığı biçimsizlik yalnızca güldürüyor onları.

Ve Cavaliere öteki odalara da bakmaya ve parkı gezmeye gidince, orada ikisinden başka kimse olmadığını fark edince, baba gidip de çocuklar aynalı koridorda ka-

lınca, şişman hanım ve tek kollu kısa adam orada sessiz sessiz duruyor ve yalnızca aynalara bakmaya çalışıyorlar, ama sınırsız gibi görünen bir mutluluk, sonsuz bir sevinç sarıyor onları, arzunun baskısından bitkin, mutluluktan sevinçli, birbirlerine dönüyor ve öpüşüyorlar (öpüşüyor, öpüşüyorlar) ve dönüşleri, öpüşmeleri paramparça oluyor, çoğalıyor yukarıdaki aynalarda.

* * *

Yalnızlık isteyen, sıradan duyguları reddeden, aşkı yalnızca nesnelere yönelen bu çevrede, uzun süreden beri birbirini sevmekte olan iki insan, tutkuların en sıradanına ve güçlüsüne bıraktılar kendilerini, geriye dönüş yoktu artık.

Cavaliere'yi bekleyen bir başka keşif daha vardı. Neredeyse bir saat yürümüştü, karısının ve ortak dostlarının, başıboş bıraktıkları gücün tam anlamıyla tadına varabilecekleri kadar uzun bir süreydi bu, gidip onu aramak da istemiyorlardı utanç duygusuyla. Onu parkta, sırtı al renkli ambere ve başka garip yarattıkların dizili olduğu alçak bir duvara tırmanan koyu kırmızı begonvile dönük, bir mermer sırada oturur buldular; garip bir biçimde bastırılmış bir sesle, parka gelirken görmüş olduğu bir başka garip figürü açıklayışını dinlediler: Boş şarap varilinin ağırlığı altında kasları eğilip bükülmüş bir Atlas. Suçlu suçlu, onun ruh halindeki bu sıkıntının, biraz önce neler olduğunu sezmiş olmasından gelip gelmediğini merak etmekten kendilerini alamıyorlardı. Ama Cavaliere bir süredir arkadaşlarını hiç mi hiç düşünmüyordu.

İki kanatlı, anıtsal görünümlü dış merdivenin bir yanından aşağıya inip de villanın arkasına döndüğünde hâlâ onları düşünüyordu. Aniden gördüğü şey karşısında kendini unuttu, böylece onları da unutmuş oldu.

Prensin küçük kilisesinde oldu bu. Cavaliere küf kokulu mekâna girer girmez, ilk adımda durdu. Hissediyordu, başının üzerinde bir şey hareket ediyordu. Bir yarasa olmalı – yarasalardan nefret ederdi. Sonra bu şeyin çok büyük olduğunu, yalnızca sallandığını anladı; yüksek yaldızlı tavandan bir şey sarkıyordu, kapıyı açtığında kendisiyle birlikte içeri giren hafif rüzgârdan harekete geçmişti. Üzerinde görebiliyordu şimdi onu. Gerçek boyutta, diz çökmüş; ama dizlerinin altında bir şey olmayan, dua eden oyma bir adam figürüydü bu. Cavaliere'nin gözleri loşluğa giderek daha da alışınca, adamın küf kokulu boşlukta, başındaki taca tutturulan uzun bir zincirden asılmış sallanmakta olduğunu gördü. Bu zincir yukarıya doğru devam ediyordu, tavana düz olarak tutturulmuş, haçına çivili büyük bir İsa'nın tam orta yerine vidalanmış bir halkaya kadar uzanıyordu. Havada asılı duran Çarmıha Gerilmiş Olan'la yakarıcı, rahatsız edecek kadar gerçekçi renklere boyanmıştı.

Küfür bu ateşli tanrıtanımazı rahatsız etmezdi. Ama korku ederdi, asılı bir adamı görmenin verdiği ani korku ve bir başkasındaki avutulmaz korku ifadesi. Prensin acayip insanlar ve şeyler topluluğu onun deli olduğu anlamına gelmezdi. Bunların gösterdiği şey onun korkmakta olduğuydu.

Karısının ve dostlarının kendisine katılmalarını beklemek için küçük kiliseden kaçarken benden daha cesurmuş, diye düşünüyordu Cavaliere. Prens, koleksiyoncunun merak ve açgözlülüğünü öyle bir uç noktaya götürmüştü ki, burada nesnelere olan bağlılık ele avuca sığmaz bir alay, ciddiye almama durumu ortaya çıkarıyordu. Korkmak için her türlü nedeni vardı, bu yüzden de korkularıyla alay ediyordu. Eşyalarıyla birlikte yere çekilmiş, kendisini alçaltmıştı, aşağıya doğru yüzmüş, ken-

di duygularının içine dikine düşmüş ve tabii, yeteri kadar aşağı indiği için de cehennemi boylamıştı.

* * *

Cavaliere sonunda Charles'tan Colossus'taki vazolarının geçen Aralık'ın 10'unda kaybolduğunu öğrendi. Kendisi denizi korkunç bir biçimde aşarken, koleksiyonu çoktan denizin dibindeydi. Sandıklarından birkaçını kurtarabilmiş olsalardı, sadece birkaçını! Çünkü öğrendiğine göre gemicilerin, içinde hazine var sanarak, ambardan kurtarmak için seçtikleri bir sandık açıldığında, gömülmek üzere memlekete gönderilmekte olan bir amiralin alkolde saklanan cesedi bulunmuştu. Cehenneme kadar yolu var onun cesedinin, diye yazıyordu Cavaliere, Charles'a.

Eşyaların ölümü sevgili bir kimsenin ölümünden daha sersemletici bir üzüntü yaratabilir. İnsanlar bir gün ölecekdir, zor olan bunu akılda tutmaktır. İnsan Cavaliere'nin yaptığı gibi can sıkıcı bir sağduyuyla da yaşasa, anlı şanlı dostlarının her savaşa gittiğinde yaptığı gibi ölümle de cilveleşse, sonuç aynıdır, kaçınılmaz. Ama Cavaliere'nin görkemli antik vazoları gibi kalıcı ve eski eşyalar, özellikle birçok yüzyıl yaşamış olan bu tür eşyalar bir ölmezlik sözü verir. Onlara bağlanmamızın, onları toplamamızın nedeni, biraz da, bir gün gelip dünyadan yok olmalarının kaçınılmaz olmamasıdır. Kazayla ya da savsaklamadan dolayı, bu sözlerini tutmadıkları zaman karşı çıkmalarımız anlamsız görünür. Üzüntümüz bir parça yakışıksız. Ama üzüntüyü genişletip dağıtan, dolayısıyla kolaylaştıran yas yine de tutulmak zorundadır.

Derinden sevdiğimiz bir şeyin yok oluşuna verdiğimiz ilk yanıt inanmazlıktır. Yas tutmaya başlamak için, o şeyin olmadığı ya da olmamış olduğu duygusunun ötesi-

ne geçilmelidir. Felakette hazır bulunmanın yararı olur. Catherine'in zayıflayışına tanık olduğu, son nefesinde üzerine eğilmiş olduğu için, mutsuz karısının artık var olmadığını görmüştü; yas tutmuştu, öldüğü için onu bağışlamış ve yas tutmayı bırakmıştı. Hazineleri kendi evinde bir yangında yok olmuş olsaydı, saldırışını gözleriyle gördüğü lavlar yutmuş olsaydı onları, sevgili eşyaları için nasıl yas tutacağını bilirdi; yas, üzerine düşeni yapardı, kaybının haksızlığıyla onarılmaz bir biçimde yaralanmadan önce de biterdi.

Bir şey gözlerimizin önünde gerçekleşmemişse eğer, olduğuna güvenmemiz gerekir. Güven, Cavaliere'nin giderek yitirdiği bir duyguydu. Hazinelerinin aylarca önce ve de o kadar uzakta kaybolmuş olduğunu öğrenmenin, sevgili bir kimsenin zaman ve coğrafya yönünden o kadar uzakta ölümünü öğrenmekten hiçbir farkı yoktu. Böyle bir ölüm garip bir kuşku izi taşır. Dünyanın öbür ucuna gitmiş, zaman zaman yeniden buluşacağınızı umduğunuz birinin aylarca önce, siz meydana gelen bu kaybın farkında olmaksızın yaşamınızı sürdürürken öldüğünün size söylenmesi, ölümün kesinliğiyle alay etmek gibi olur. Ölüm habere indirgenmiştir. Haberse her zaman birazcık gerçekdışıdır, o kadar fazlasına dayanabilmemiz bundandır.

Cavaliere hazinelerinin yasını tutuyordu. Ama o kadar uzun zaman sonra, böyle bir kuşku ve inanmazlık koşulları altında başlayan yas hiçbir zaman tam olarak tutulamaz. Gerçekten yas tutamadığı için öfkeliydi. Sağlığını yeniden kazanma, hızla iyileşme, dayanma gücü Palermo'ya gelişinden sonraki haftalarda hiçbir zaman olmadığı gibi sınanmıştı. Ama kendisini toparlayabilmiş ve daha küçük ölçüde de olsa bazı eski zevklerine yeniden kavuşmuştu. Hazinelerinin kaybı kesin bir darbeydi. Daha önce, şanssız olabileceği fikrini asla aklına getirme-

miş olan bu adam, gittikçe artan bir acı hissediyordu içinde.

Cavaliere'nin dünyası fire veriyor, küçülüyor. Rahat bir emeklilik olmayacağını bile bile, İngiltere'de olmayı özlüyordu: Bankerlerine on beş bin pound borçluydu, vazo koleksiyonunu satarak büyük kısmını ödemeyi ummuştu. (Bundan daha fazlasını, kendisinden çok daha az parası olan, ama çok cömert olan dostundan borç almak zorunda kalabilirdi.) Ama Palermo'dan kurtulamayacağını hissediyordu. Gelecek aylar içinde ilk başkentlerinin kral ve kraliçeye geri verilme şansı varsa; beklemeye değerdi. Napoli'deki yaşamı asla geri gelmezdi, ama en azından mutluluğunu paramparça etmiş, bütün o kayıplarını başlatmış olanlar cezalandırılabilirdi.

Mesafe ihanet etmişti ona. Zamansa düşmanıdır onun. Zaman görüşü, değişiklik görüşü çok yaşlı insanlarınkine dönüşmüştü: Değişiklikten nefret ediyor, çünkü onun için –bedeni için– herhangi bir değişiklik daha kötüye gidiş demektir. Bir değişiklik olacaksa, kendisine kalmış olan zamanın çoğunu kullanmadan hemen olmasını istiyor. Öfkesini boşaltmak için yanıp tutuşuyor. Napoli'den gelen haberleri izliyor, kral, kraliçe çiftiyle, onların bakanlarıyla görüşüyor. Diplomatta olması gereken sabır, olayların oluşmasını ve olgunlaşmasını bekleme erdemi tamamen terk etmiş onu. Özgür olabilsin, bu berbat Palermo'dan ayrılıp İngiltere'ye dönebilsin diye, her şeyin hemen olmasını istiyor. Her şey neden bu kadar yavaş oluyor ki?

Cavaliere'nin karısı ve kahraman için de dünya fire vermiş, küçülmüş durumda, ama daha heyecanlandırıcı anlamda. Birbirlerine karşı. Şimdiki durumlarında herhangi bir değişiklik, ayrılmak olasılığı anlamına geliyor. Cavaliere'nin karısıysa Palermo'yu sevmeye başlıyor, demek üçlüden, içinde Güneyli bir dokunuş olan tek kişi o.

Hiçbir şeyi değiştirme!

Mayısta, kahraman beş ay önce buraya gelişlerinden sonra ilk kez, filosunu Sicilya'nın batı ucuna götürerek Palermo'dan ayrıldı, Fransız donanmasında herhangi bir yeni hareket görebilir miyim, diye bakıyordu. Dostlarını yalnızca bir haftalığına gittiğine inandırdı. Sular sakin. Hava çok güzel. Sağ kolunun kesik yerindeki her zamankinden daha keskin olmayan acı bir fırtına olmayacağını söylüyor ona. Cavaliere dostundaki bu iyileşme belirtisine sevindi. Kahramanın avareliğinden sorumlu olan kadın da sevindi onun sağlığını yeniden kazandığının bu kanıtına. Onu mutlu ederek sağlığına kavuşturuyordu, amaç da buydu; yeniden savaşa gidebilsin, İngiltere için daha da büyük şanlar, daha da büyük zaferler kazanabilsin. Yine de onun gidişini dayanılmaz buluyordu. Birbirlerine, aralarındaki uzaklığı hızla aşan mektuplar yazıyorlardı. Ama değerli şeyleri göndermek, dünyaya salmak hep biraz üzücüdür, kaybolmaları olasılığı olmadığı zaman bile. Aradaki uzaklığı ve ayrılığı güçlendirir. Gidişinden birkaç saat sonra, ona ilk kez yazıncaya kadar, gerçekten de gittiğinin farkına varamamıştı. Sonra fazla uzakta olmadığını, fazla uzaklaşmamış olduğunu bilmenin kendisini hiç avutmadığını fark etti. Aslında, acı veren şey, mektubun ne kadar zaman içinde elinde olacağını, onu okuyor olacağını bilmektir. Mektuba, onun gönlüne uçup gidecek bu kuşa gözünü dikip bakıyordu. Konuk salonunun eşiğinde durmuş saygıyla bekleyen aydınlık yüzlü teğmene teslim etmeli mektubu, o da onları ayıran yüz mili dörtnala aşacak ve onun eline teslim edecek. Ama vermek istemiyordu, yarın onunla birlikte olabilecek olan mektubu kaybetmek istemiyordu, kendisi burada ve onunla birlikte olması mümkün değil; böyle sersemletici bir duyguya yenilip ağlamaya başladı. Birden uzam ve zaman onun için tüm anlamını yitirdi.

Neden her şey şuracıkta değil? Neden her şey hemen olmuyor?

* * *

Cavaliere, karısı yaptığı bu kadını çılgınca sevmişti, yetenekleri ve büyüsü kendine bağlamıştı onu, onu sevmişti, hâlâ da delice seviyor ama kahraman gibi, ona tapmıyordu. Kadın otuzlarına girdiğinde onu eskisinden daha az arzu ediyordu. Neredeyse iki yıldır sevişmemişlerdi. Cavaliere, kadın buna aldırış ediyor mu, diye merak ediyordu. Kadınlar genellikle bir kocanın şehvet düşkünlüğü bittiğinde üzülmez. Kadın hiç sitem etmiyordu ona; kendi yönünden Cavaliere'de hiçbir güven, hayranlık ve bağlılık –aşk diye bilinen bütün o şeyler– azalması yoktu, ona karşı nazik olmanın keyfinde de bir azalma yoktu. Ama bir zamanlar arzu ettiği şey onun güzelliği, rakipsiz güzelliği idi.

Kahraman onu olduğu gibi seviyordu. Tam tamına olduğu gibi. Bu tam da genç ve çok güzelken yaşamak istediği aşktı işte. Kahraman onun harika biri olduğunu düşünüyordu.

Orada, dünyada, ideal olmaktan uzak, dış görünüşleri hakkında aldırmaz havalar takınıyorlardı. Burada, aşklarının içinde, dürüstlük olabiliyor. Bedenlerinin üzerinde hissettikleri sıkıntıyı itiraf ettikleri zayıf anları olmuştu. Kahraman, kesik kolunu onun itici bulmasından korktuğunu söylüyordu. Kadın, yaralarının onu kendisi için azizleştirdiğini söylüyordu. Kadın, ondan çok fazla iri olmasından rahatsızlık duyduğunu itiraf ediyor, buna aldırmamasını istiyordu, çünkü onu mutlu etmek için her şeyi yapabilirdi, çünkü dünyanın en güzel kadınına layıktı o. Kahraman, onu kendi karısı saydığını söylüyordu. Sonsuz aşkları üzerine yeminler ediyorlardı. Boşan-

ma ya da "ö" ile başlayan öteki sözcük (ağıza alınamazdı o) onları özgür bırakır bırakmaz evleneceklerdi.

Kahraman daha önce cinsel mutluluk nedir tatmamıştı. Kadın da onun kucağında daha önce hiç bilmediği bir mutluluk duyuyordu. Kahramana daha önce yattığı kadınları anlattırıyordu; pek fazla değildi sayısı bunların. Arzu etmesi için hayran olması gereken bir erkek, büyük bir olasılıkla gösterişsiz bir cinsel yaşam sürmüştür. Kadından daha fazla kıskançlığa eğilimi olan kahraman, ona, Cavaliere'den önceki erkekleri sorma cesaretini gösteremiyordu. (Bir kızı olduğunu henüz söylememişti kahramana.) Cavaliere'yi kıskandığını itiraf etmişti ona. Onu yitirme korkusu peşini bırakmıyor bir türlü. İçi titriyordu o aklına geldiğinde.

Herkes bir tür aldanışa yakalanmıştı.

Cinsel yaşamının bitmiş olması, Cavaliere'yi, başkaları arasında akan erotik dalgalara, karısı ile dostu arasında geçenleri anlayamayacağı kadar duyarsızlaştırmamıştı. Aslında başka herkes gibi o da, onların, hilkat garibeleri villasına geziden aylarca önceden birbirlerine âşık olduğunu varsayıyordu. Kendisinden otuz altı yaş daha genç, güzel bir kadınla evlenen erkeğin, bunun bir gün olacağını bilmemesi için ahmak olması gerektiğini biliyordu. Son birkaç yıldır karısının cinsel kayıtsızlığından sorumsuz sayamıyor kendini, ama kendi kendine bunun kendi suçu olmadığını söylüyordu. Ne var ki, karısı bugüne kadar en ufak bir kıskançlığa ya da herkesin önünde küçük düşmeye neden olmadığı için kendisini kutlayabiliyor; üstelik bu kadar yıl evlilikten sonra karısının sevgisi, gide gide, kendisinin de bu dünyada karısından sonra en fazla bağlı olduğu kişiye gitmişti.

Cavaliere, karısı ya da dostları gibi sağduyu yükünden yan çizecek biri değildir. Onlar hakkında oldukça sağduyulu. Aldandığı şey, kendi tepkileri. Kıskanç ya da güce-

nik ya da aşağılanmış olduğunun farkında değil. Bu tür duygular tümüyle akıldışı olacağına göre, nasıl olabilir ki? Aldırmaması gerektiğini düşünüyor. Bu yüzden de, aldırmıyor. Ama karısının kahramana, kendisine karşı hiçbir zaman duymadığı bir heyecan duyduğunu bildiği için de aldırıyor. Bu kendini aldatma –parasal ve psikolojik sınırlarının dışına çıkma eğilimi– Cavaliere'nin yitirmeye başladığı mutluluk yaratma yeteneğinin bir parçasıdır; o hiç arzu edilmeyen sondan başka bir şeyin cesaretini kırmasını istememektedir. Cavaliere'nin yaradılışındaki biri, büyük bir öfkeyi ve korkuyu içinde baskı altında tutuyordur. Tehlikeli duyguları savuşturmada bir uzmandı o.

Kendi duyguları konusunda aldandığı için, başkalarını nasıl aldatabileceği konusunda yanılması daha da kolay. Cavaliere takıntılı kimselerin o garip masumiyetiyle, bilmezlikten geldiği sürece başkalarının düşüncelerini de susturabileceğini düşünüyor. Çevresinde kazandığı sağgörülü adam ününe güveniyor: Böyle bir koca, karısının bir başka erkekle dostluğunda yasak bir şey olmadığına inanmış görünüyorsa, o zaman insanlar kuşkularından çok onun kendisini bir uzman olarak bildiği ağzı sıkılığına, örtbas etme yeteneğine inanacaklardır. Yöneticiler arasında geçmiş bir yaşam Cavaliere'ye, gözden düşürücü gerçeklikten uzaklaştıracak yalanların gücü, hoş olmayan gerçeğe galip gelecek inkârlar konusunda zengin bir deneyim kazandırmıştır. Yine işine gelmeyen bir konuyu bilmezden gelmekle yetinecektir. Olanları ne kadar inkâr ederse, o kadar ahmak görüneceğini bir türlü anlamıyor.

Cavaliere kendisine şimdiden nasıl bakıldığını, yaşamının geri kalan kısmında ve daha sonrasında nasıl bakılacağını bilmiyor: ünlü bir boynuzlu. Başkalarının gözünde ne hallere düştüğünü, nasıl yargılanacağını kahraman da bilemiyor: kısmen, ehliyetsiz yerli yöneticilerin kurtarıcılığına soyunmuş Arabistanlı Lawrence; kısmen de kendi mezarını kendisi kazan âşık Marcus Antonius.

Kahraman, Cavaliere'nin aksine, neler hissetmekte olduğunu biliyordu en azından. Ama kendisine karşı olan insanların duygularını anlamakta güçlük çekiyordu. Anlayabildiği tek olumsuz davranış, ihmal ve kayıtsızlıktı. Birisi onu eleştirdiği zaman, bunu öğrenen son kişi olurdu (kendi haklılığına öyle bir inanırdı ki). Kendisiyle alay edildiğini, kendisine acındığını, subaylarının ve adamlarının, taptıkları komutanlarını bir denizkızı tarafından büyülenmiş biri olarak gördüklerini fark edemiyor. İngiliz Bahriye Nazırlığı'ndaki üstlerinin onun davranışından hiç hoşnut olmadıklarını da fark edemiyor: Roma üzerine akıl almaz Napoli ordusunun yürüyüşüne izin verişi, krallık ailesini kaçırmak için kaynakları saptırışı, Palermo'da kalarak Fransızlara karşı yeniden savaşa girmeyi geciktirişi, kral ve kraliçeyi yeniden tahta çıkarmaya öncelik verişi. Yanlış yargılama mı? Hayır, herkesin dedikodusunu yaptığı kişisel nedenden dolayı aklı başında düşünebilme yeteneğini yitirme.

Üçünün en anlayışlısı olmasına karşın Cavaliere'nin karısı bile kendi tarzında kendini aldatıyordu. Cavaliere'nin yüce gönüllülüğü konusundaki deneyimine güvenerek, bunun her zaman işe yaramayacağına inanamıyor. Her ikisi de Cavaliere'yi seviyordu. O da onları seviyordu. Başlarında iyi bir baba olarak Cavaliere, neden her zaman birlikte yaşamayacaklardı ki! Alışılmamış bir aile olurlar, ama yine de bir aile. (Kahramanın İngiltere'deki karısı bu denkleme girmiyordu.) Charles'la, Cavaliere'le birlikte geçen bütün o kısır yıllardan sonra gebe kalabileceğini bile umabiliyordu.

Son zamanlarda bir düş görmüştü: Eski günlerde olduğu gibi bir yanardağa tırmanışta Cavaliere'ye eşlik ediyordu. Ama Vezüv'e benzemiyordu yanardağ. Hayır, Etna olmalı. Birkaç saat önce küçük bir patlamanın başlamış olduğunu biliyor gibiydiler; bir süre sonra Cavalie-

re yemeyip içmeyip püskürmenin dinmesini beklemelerini önerdi. Kuruması için terli bluzunu çıkarmıştı kadın, rüzgâr nasıl tatlı esiyordu teninde; Cavaliere'nin yakmış olduğu ateşin üzerinde pişirdikleri güvercinleri yediler, ne kadar etliydi güvercinler. Sonra, yorgun ayakları altında sıcak cürufun gıcırtısını duyarak tırmanmaya devam ettiler; kadın zirveye ulaştıklarında göreceği şeyler konusunda korku duymaya başladı. Yanardağ hâlâ püskürüyorsa tehlikeli değil miydi bu? Cavaliere'nin güven vermesine karşın, tehlikeliydi. Zirveye ulaşmışlardı artık, kraterin uğursuz ağzı önlerinde yatıyordu. Cavaliere ona olduğu yerde kalmasını söyledi ve daha yakına gitti. Fazla yakına gitmişe benziyordu. Kadın dikkatli olmasını söylemek için ona seslenmek istiyordu. Ama ağzını açtığında, gırtlağı ağrıyıncaya kadar zorlandığı halde, ses çıkmıyordu. Cavaliere kraterin tam ucundaydı. Bir kitabın yanmış sayfaları gibi siyah bir şeye dönüşüyordu. Geriye dönüp baktı ve gülümsedi. Ve sonra, kadının çığlık atacak kadar sesi çıktığında, Cavaliere ateşli boşluğa atladı.

Dehşet verici sahneden fırlayarak uykunun çatısını deldi ve tere batmış bir halde, soluk soluğa yatağın üzerine kondu. O zaman bir dul olurdum. Düş öyle canlıydı ki. Kalkıp giyinip Cavaliere'nin odasına gitmek ve ona bir şey olmadığından emin olmak dürtüsünü duydu. Neler düşündüğünün farkına varınca da sarsıldı, çarpıldı, utandı. Cavaliere'nin ölmesini mi istiyordu yoksa? Hayır, hayır. Her şey yolunda gidecekti.

* * *

Bir başka gece, geç, çok geç bir saat. Konuklar gitmiş olmalı, diye düşünüyordu Cavaliere uzun zamandır odasında yaşlılığın, incitilmiş olmanın verdiği uykusuzlukla savaşıyordu. Düşünmesi gereken çok şey vardı; ama dü-

şünmemesi gereken daha da çok şey: yitirdiği hazineleri, borçları, gelecekte ne olacağı, narin bedenindeki belirsiz ağrılar, acılar, daha da belirsiz bir aşağılanma duygusu. Bir zamanlar seçeneklerle dolu olan yaşamı artık pek seçme hakkı tanımıyordu ne yazık ki.

Yataktaydı, bir saatten fazla bir süredir uykusunu getirecek rahat bir pozisyon bulmaya çalışıyordu. Palmiye ağaçlarının siluetleriyle çerçevelenmiş geniş pencerenin dışındaki balkonda, ağır kokulu havaya gözünü dikmişti. Üzerlerine ay ışığı vurmuş bulutlar alçaktı, gökyüzü aydınlık, neredeyse pembe renkteydi. Gece, içindeki huysuzluğu daha da artırıyor: Saatler geçmek bilmiyor, gece sanki durmuş. Katıksız gece, sonsuza kadar gece olabilirdi. Bulutlarda gecenin geçtiğini ona gösterecek bir kımıltı bile yok. Biraz uyumsuz bir biçimde şarkı söyleyen bir erkek sesi duyuyordu, aşk acılarından yakınan, azmış birinin bağırışı olmalı; uzakta bir arabanın gürültüsü, bir gece kuşu, koyu geçen bir teknedeki İngiliz gemicilerinin ilahiler söyleyen belli belirsiz sesleri. Ve sessizlik.

Öfkesi yatağa dönmesini engelliyor. Napoli'nin bir yanardağ püskürüşüyle yanmış yıkılmış olmasını düşlemek çocukça görünse de Cavaliere, uykuya doğru ağır ağır sürüklenirken bazen böyle fantezilere kapılmadan edemiyor. Kendisine zarar verenleri cezalandırabilseydi, keder ve kayıp duygusuna yanıt verecek bir olay bulabilseydi. O zaman İngiltere'ye dönebilirdi. Ne de olsa bir yerde yaşamak zorunda. Ne kadar öfkeli. Ve ne kadar avuntusuz.

Cavaliere konukların gitmiş olduğunu düşünmekte haklıydı. Gerçekten de, uşaklar büyük salonun temizliğini hemen hemen bitirmişti. Karısı ve dostları kendi dairelerine çekilmişti, daha sonra Cavaliere'nin karısı sabahın ikisinde kahramanın odasına geçti. Ona Berberistan

incirleri, nar, üzeri beyaz şeker ve limon kabuğuyla kaplı Sicilya pastası getirmişti. Yeteri kadar yememiş olmasından korkuyordu onun, o kadar zayıftı ve o kadar az uyuyordu ki! Birlikte geçirdikleri saatler –genellikle sabahın ikisinden beşine kadar, daha sonra kendi dairesine dönüyordu– yalnız kalabildikleri tek zamandı; kadın geç saatlere kadar uyuyabilirdi ama adam hep şafakta kalkıyordu. Balkonda oturuyor, defne, çiçek açmış portakal ve badem ağaçlarının kokusu sinmiş sıcak havayı soluyorlar, göklerden aşağı inmiş, turuncu ve pembe renge bulanmış bulutları hayranlıkla seyrediyorlardı. Ama olmayan ya da geride kalmış bir şeyin özlemi yoktu. Her şey buradaydı, eksiksiz.

Bir çocukmuş gibi onun giysilerini çıkarmayı seviyordu kadın. Bir kızınki gibi yumuşak bir teni vardı, tanıdığı en yumuşak tenli erkekti o. Kolunun ateş gibi yanan zavallı kesik yerine dudaklarını bastırıyordu. Kaçınıyordu erkek. Yeniden öpüyordu kadın. İçini çekiyordu erkek. Kasığını öpüyordu adamın, adam gülüyor, onu yatağın üzerine, kendi pozisyonlarına çekiyordu, alışkanlıkları olmuştu artık. Kadın başını onun sağ omzuna dayıyor, o kadını sol koluyla tutuyordu. Her zaman böyle uzanıyorlardı: Çok rahatlatıcıydı. Burası sizin yeriniz. Sizin bedeniniz benim kolum.

Kadın onun dalgalı saçlarını karıştırıyor, soluğunu içine çekmek için başını kendisine yaklaştırıyordu. Sakalları uzamış, güzel yanağına dokunuyordu onun. Yakalayıp kendine doğru çekiyordu, tırnakları sırtını çiziyor, elinin ayasıyla yukarı doğru silmeye çalışıyordu izleri. Yan yana, gevşek, kendini salmış uzanışları hızlanmaya başlıyordu. Kadın bacağını onun kalçasına doğru atıyor ve kendisine kilitliyordu onu. Adam inliyor ve onun bedeni üzerine düşüyordu. Zevk faslı başlıyordu: leğenke-

miğinin düşüşü ve itilişi, etin içine gömülüp eriyen, bir düşüşe çiçek açan kemik. Ne kadar da derindi. Dokun bana, diyordu kadın. Ağzını şuraya koy. Şuraya da. Daha derin. Bastırıyor, eziyor. Başlangıçta ona karşı duyduğu arzunun şiddetiyle onu inciteceğinden korkmuştu kadın; öyle kırılgan görünüyordu adam. Adamdı kadının kendisine üstün olmasını isteyen, ondan gelen coşkuda boğulmak istiyordu.

Ağırlık ağırlığa, sıvı sıvıya karşı. İç, dışa. Dolu, ağzına kadar onunla dolu. Erkek, kadının kendisini yuttuğunu hissediyordu ve onun içinde yaşamak istiyordu.

Gözlerini yumuyordu kadın. Oysa adamın yüzünü izlemeyi her şeyden çok seviyor. Üzerinde. Altında. Onun ağzına kadar dolu olduğunu, taşmakta olduğunu hissedebiliyor. Bir erkeğin kendisi gibi hissedebileceğini düşünemezdi. Bedenini haz sancıları içinde yitirmek, salt duygu olmak isterdi hep. Ama biliyordu, bir erkek böyle hissetmez. Bir erkek hiçbir zaman bedenini bir kadın gibi unutmaz; çünkü erkek, aşk eyleminin oluşması için bedenini, bedeninin bir parçasını ileri iter. Bedeninin çıkıntısıyla aşk eylemini harekete geçirir, sonra işini bitirince geri çeker. Erkekler böyleydi. Ama şimdi bir erkeğin bütün bedeniyle kendisi gibi hissedebileceğini biliyordu. Bir erkeğin hiç sakınmadan inleyebileceğini, kenetleneceğini biliyordu, tıpkı o üzerine çıktığında ve içine girdiğinde kendisinin de yaptığı gibi. Kendisi ne kadar sahip olunmak istiyorsa onun da o kadar sahip olunmak istediğini. Gerçekte duyduğundan daha çok haz duyar gibi görünmek zorunda olmadığını; kendisi nasıl ona teslim oluyorsa, onun da o kadar kendisine teslim olduğunu. Her ikisinin, mutlu etme ya da mutlu edilme yeteneklerinden aynı biçimde hafif kaygı duyarak aynı kolaylıkla ve aynı güvenle haz serüvenine atıldıklarını. Hazda eşit olduklarını, çünkü aşkta eşit olduklarını.

Bu arada dünya hâlâ orada, dışarıda: eşzamanlılığın tükenmek bilmez büyüsü. Bu olurken, şu da oluyor. Bu arada, hem Vezüv hem Etna alev alev yanıyor ve tütüyordu. Üçlünün üyeleri uykuya dalmaya hazırlanıyordu. Cavaliere kendi yatağında, batmış hazinelerini, yanardağı, yitmiş gitmiş dünyasını düşünerek. Sevgili karısı ve sevgili dostu bir başka yatakta sarmaş dolaş, doyurulmuş arzunun doygunluğu içinde birbirlerini düşünerek. Yumuşacık öpüşüyorlardı. Uyu, sevgilim. Uyu, diye tekrarlıyor kadın erkeğe. O ise uyuyamadığını söylüyor, çünkü çok mutlu. Konuş benimle, diyordu erkek. Sesini seviyorum. Kadın Napoli'den gelen son haberleri düşünmeye başlıyor kurnazca; Kaptan Troubridge'in, martın sonunda başlamış, ağır giden kuşatmasını; Kardinal Ruffo'nun şimdi on yedi bin kişiyi bulmuş Hıristiyan ordusunun şaşırtıcı ilerleyişini; şeyin ne kadar güç olduğu. Kadın konuşurken erkek uyuyakaldı. Kahraman uykuyu seviyor şimdi.

6

Baron Vitellio Scarpia son derece zalim bir insandı. Beş yıl önce kraliçe tarafından Napoli'deki cumhuriyetçi muhalefeti bastırmak üzere görevlendirilmişti; sanki ceza dağıtmaktan aldığı haz, atanması için yeterli değilmiş gibi kraliçenin âşıklarından biri olarak da ünlenmişti (Kraliçeye yakın olan kim öyle değildi ki). Görevini gayretle yerine getiriyordu Scarpia. Kraliçenin her soylunun içinde devrimci duygudaşlıklar barındırdığı fikrine katılıyor olmaktan mutluydu; kendisi bir Sicilyalı olduğu ve soyluluk unvanını yeni kazandığı için eski Napolili aristokratlardan nefret ediyordu. Ve tabii yalnızca aristokratlardan

değil; ilahiyatçılardan, kimyacılardan, şairlerden, hukukçulardan, bilimadamlarından, müzisyenlerden, doktorlardan, papazlar ve keşişler de dahil iki-üç kitaptan fazlasına sahip herkesten kuşkulanıyordu. Scarpia monarşinin en azından elli bin gerçek ya da olası düşmanı olduğunu tahmin ediyordu, kent nüfusunun yaklaşık onda biri.

O kadar var mı, diye bağırdı kraliçe, bu kaba baronla İtalyanca konuşmak zorundaydı.

Belki de daha fazla, dedi Scarpia. Ve onların hepsi, majesteleri, tek tek gözetim altındadır.

Scarpia'nın topladığı geniş muhbirler ordusu her yerdeydi. Bir kafe gizli bir Jakoben tartışma kulübü ya da herhangi bir başka tartışma yeri olabilirdi; son kararnameler, herhangi bir yabancı kitabın ya da gazetenin okunması gibi tüm bilimsel ve edebî toplantıları yasaklamıştı. Bir botanikçinin konferans salonu, birinin gözleriyle ya da elleriyle bir başka dinleyiciye devrimci bir sinyal ulaştırabileceği bir ortam olabilirdi. San Carlo'daki bir gösteri, kırmızı bir yelek giymek ya da yeraltında bastırılmış bir cumhuriyetçi el ilanını dağıtmak için bir fırsat olabilirdi. Hapishaneler, krallığın en saygın –en zengin ve en iyi eğitim görmüş– sakinleriyle dolup taşıyordu.

Tek hata buydu. Tek hata yalnızca otuzunu ya da kırkını aşmak olmuştu. Ölüm cezasının bir sonucu vardır, o dosya kapanır. Hapis cezasının bir süresi vardır. Scarpia'nın dosyalarının çoğu açıktı. Marchese Angelotti, Voltaire'in iki kitabını elinde bulundurduğu için üç yıl kürek cezası çektikten sonra (yasaklanmış bir tek kitabın ceza karşılığı üç yıldı, altı yıl olmalıydı) hainçe eylemlerini Roma'ya aktarmış, oradaki yasa, düzen ve kiliseye karşı ayaklanmaya katılmıştı. Hapishane koşullarının sertliği, acımasızlığı pek ender olarak etkili oluyordu. Duca della ...'nın erkek kardeşi, çok daha kısa süreli bir hapisten (peruk

takmama ve altı ay) delirmiş olarak çıkmış ve aile sarayına çekilmişti, o zamandan beri de oradan ayrıldığını gören olmamıştı; Scarpia'nın ev halkından tuttuğu muhbirlerden biri, bir uşak, dükün kardeşinin kendi katında tecrit edildiğini, kepenklerin çivilenerek kapatılmasını emrettiğini ve zamanının çoğunu anlaşılmaz şiirler yazarak geçirdiğini rapor etti. Suçlular serbest bırakıldıkça, başkaları içeri tıkılmalıydı. Saraydaki şu Portekizli hanım, hani şu bir zamanlar kraliçeye övgü şiirleri yazan Eleonora de Fonseca Pimentel yazdığı "Özgürlüğe Övgü" adlı bir şiiri bir arkadaşına göstermişti de Scarpia geçen ekimde iki yıllığına uzaklaştırabilmişti onu.

Şairler!

Krallık ailesi aralık ayının sonunda İngiliz amiralinin koruması altında Napoli'den kaçtığında, Scarpia, yokluğunda kraliçenin gözü olma göreviyle orada kalmıştı. Avukatların giydiğine benzer kara cüppeler içinde gizli gizli kenti dolaşıyor, kraliçenin kehanetlerinin doğru çıkışını seyrediyordu. Marchese Angelotti, Napoli'deki yasal hükümetin kaçışından sonra başlayan anarşiyi kutlamak üzere Roma'dan apar topar gelmişti. Bir kalabalık bazı sıradan suçluları kurtarmak için Vicaria'ya saldırmıştı. Ne yazık ki, Fonseca Pimentel de bu hapisanedeydi. Kadın başı yukarıda, özgürlük, eşitlik ve insan hakları üzerinde gevezelik ede ede çıkmıştı hapisten. Onu istemeyerek hapisten çıkartmış olan kalabalığın yüzüne, hiç mi bakmamıştı? Onlar, bu şairler, profesörler ve liberal aristokratlar halk için konuştuklarını düşünüyorlardı. Ama halkın düşünceleri başkaydı. Halk, kralı seviyordu (Kraliçeyi sevemeyecek kadar cahildiler), sarayın aşırı lüksü ve saçmalığıyla kendi yaşamlarının zavallılığı ve kulluğu arasındaki uçurumu fark etmişti. Onlar da kral ve kraliçe gibi kültürlü soylulardan nefret ediyorlardı. Fransızlar yarımadanın aşağısına doğru ilerliyordu, kralın kaçmasına sinirlenen halk,

soyluları sorumlu tutuyordu bundan. Eh, haklıydılar da. Bırak yangınlar silip süpürsün adayı. Napoli, tanrıtanımaz kitapları, Fransız fikirleri, bilimsel fantezileri ve insancı reformlarıyla bu Tanrı'nın belası mutsuzlardan temizlensindi. Scarpia öç alma hayallerinin çılgınlığına kaptırmıştı kendini. Halk domuzdu, ama halk krallık hükümetinin dönüşüne hazırlanıyordu. Her işi kendisinin yapması gerekmiyordu. Halk da çalışıyordu.

* * *

Baron Scarpia son derece tutkulu bir insandı. Tutkular, özellikle de kötücül davranışa sürükleyenler hakkında çok şey biliyordu. İnsanın arzusunun nesnesini alçaltarak ve aşağılayarak duyduğu cinsel hazzı artırabileceğini biliyordu; haz alma biçimi buydu onun. Korkunun, değişik olandan, farklı olan ya da görünenden duyulan korkunun ve bunun ortaya çıkardığı tehdidin nasıl hafifletileceğini biliyordu. Savunmasız olanı da farklı olanla bir tutup saldırmak, dövmek gerekiyordu. Böyle olduğunu görmüştü çevresinde. Scarpia için tutku şiddetti, saldırganlıktı. Bilmediği, anlayamadığı şey, şiddetten ve öfkeden uzak durarak mutluluk bulan, insanı kendi içine kapanmaya götürenin de tutku olmasıydı. Koleksiyoncunun tutkusu gibi.

Aydınlık fikirlerin yukarı sınıflar arasında ortaya çıkardığı ayrılıkçılar sayısızdı, ama koleksiyoncular daha fazlaydı. Koleksiyoncular devrimci ayaklanmanın sonuçlarını kabul etmekte güçlük çekiyordu. Kaç cilt Voltaire okurlarsa okusunlar, ellerindeki mallar, mülkler eski düzenin bir yatırımıdır. Devrim, koleksiyoncular için iyi bir an değildir.

Toplamak demek, geçmişi toplamak demektir, oysa devrim yapmak artık geçmiş denilen şeyi suçlamaktır.

Geçmişse hem çok ağırdır hem de çok büyük. Eski düzenin çöküşü kaçma kararını verdiriyorsa size, her şeyi birlikte götürmeniz olası değildir – Cavaliere'nin çıkmazı buydu işte. Kalmak zorundaysanız bile elinizdekini korumanız da pek olası değildir.

* * *

Baronun gördüğü manzaralardan biri.

19 Ocak 1799. Napoli'den kaçıştan üç hafta sonra, Cavaliere'nin tanıdığı koleksiyoncu arkadaşlarından birinin başına korkunç bir şey geliyordu. Asıl merakı resim yapmak, matematik, mimari ve jeoloji olan bu adam, krallığın en bilge ve en çalışkan yurttaşlarından biriydi. Erkek kardeşinin de aralarında bulunduğu bazı kültürlü soyluların cumhuriyetçilere karşı duygudaşlıklarını paylaşmak bir yana, birçok koleksiyoncu gibi tutucu yaradılışta biriydi; aslında bu koleksiyoncu, günün yeniliklerine özellikle karşıydı. Kral ve kraliçenin arkasından Palermo'ya gitmek istemişti. Ama izin verilmemişti kendisine. Napoli'de kalın siz, çok bilgili dük! Ve tanrısız Fransızların yönetimi ne güzelmiş görün!

Yaklaşan Fransız askerinin, sokaklarda bağıra bağıra yağma yapan kalabalıklardan daha büyük bir tehdit olamayacağını düşünüyordu dük ve düşünmek, plan yapmak, plan açıklamak üzere sarayında kaldı. 18 Ocak gecesi geç saatlere kadar süren bir aile toplantısı yaptılar. Ciddi bir kataraktan henüz iyileşmekte olan dük, pek iyi başkanlık edemedi toplantıya. Tehlike rüzgârları her zamanki konuşma hiyerarşisini parçaladı. Dükün küçük erkek kardeşi annesine bağırıyordu. Dükün küçük kızı babasının sözünü kesiyordu. Düşes hem kocasına hem de saygıdeğer kayınvalidesine öfkeyle karşı çıkıyordu. İçlerinden kimin tehlikeden uzaklaştırılacağı –hayır, hayır

kaçma demeyin buna– konusunda en sonunda bir karara varıldı da, eski hiyerarşik düzene kavuşuldu. Dük ile iki oğlu bir süre için Sorrento'daki villaya çekilecekti, evet aranan sözcük buydu; böylece düşesi, kızlarını, yaşlı annesini ve hapisten deli olarak çıkmış erkek kardeşini sarayın güvenliğine terk etmiş olacaklardı.

Dük ertesi gün, kendisinin de katılması beklenen bir soylular toplantısından sonra iki oğluyla birlikte başkentten ayrılacaktı. Yolculuk için gücünü toplamak amacıyla kendi yerine on dokuzundaki oğlunu gönderdi toplantıya. Delikanlı, Palermo'da sürgündeki Bourbon monarşisine bağlılıkların yeniden onaylandığı birçok konuşma süresince kibarca yerinde oturdu. Herkes kente çekidüzen verecek olan Fransızları hoş karşılamaktan başka bir seçenekleri olmadığı konusunda uzlaşınca, saat birde babasına raporunu vermek üzere, tuhaf biçimde tenhalaşmış sokaklardan saraya döndü. Onun orada olmadığı dört saat içinde, amcasının kitaplıkta kendisini asmak istediğini; ama zamanında yetişilip ipin kesilerek yatağa yatırıldığını öğrendi. Bir başka intihar girişimini önlemek için üç uşak bırakılmıştı odada.

Oğul, hâlâ gecelik giysisi içindeki amcasını almaya gönderildi. Yemekte aileye katılması isteniyordu. Amcayı koltuğuna oturtmaya çalışırlarken, sarayın vekilharcı, bir kalabalığın sarayın girişinde toplandığı ve dükü görmek istedikleri haberini getirdi. Dük, karısının ve annesinin önerilerine kulak asmadan, yanında yalnızca sekreteri olarak aşağıya onlarla konuşmaya gitti. Avludaki elli kadar yanık tenli adamın arasında bir un tüccarını, berberini, Toledo'daki bir su satıcısını ve arabasını onarmış olan tekerlek yapıcısını tanıdı. Gürültü patırtının elebaşısı olduğu görülen un tüccarı, dükün Jakoben arkadaşlarına verdiği şöleni basmaya geldiklerini açıkladı. Dük ciddi ciddi gü-

lümsüyordu. Aziz ziyaretçilerim, yanılıyorsunuz. Yemekte yalnızca ben ve ailem var, bir şölen de değil bu hem.

Un tüccarı içeri girmek istedi. Olanaksız, dedi dük ve içeri girmek üzere arkasını döndü. Sopa ve bıçak kullanan halk küfürler, şakırtılar arasında dükü yakaladı, uşakları iterek içeri girdi ve merdivenlerden yukarı koştu. Aile bir üst kata kaçtı, geriye yalnızca dükün uyuşuk durumdaki kardeşi kalmıştı, elindeki bir ekmek parçasını ufalayarak masada oturuyordu. İki erkek kardeş sürüklenerek aşağı indirildi ve sarayın dışına çıkarıldı. Yağma başlarken birkaç adam aileye gözcülük etmeleri için gönderildi.

İnsanlar duvarlardaki resimleri çekip koparak, sandıkları ve dolapları açarak, çekmeceleri boşaltıp içindekileri yere saçarak odadan odaya gidiyordu. Dükün şahane tablo koleksiyonunun asılı bulunduğu resim galerisine; binlerce değerli kâğıdın, belgenin, kardinal olan ünlü bir atanın yüz elli yıl önce topladığı bir yığın nadir kitabın ve değer biçilemeyen elyazmalarının, çok sayıda çağdaş yapıtın bulunduğu kitaplığına; maden koleksiyonunun camlı dolaplarda sıra sıra dizildiği çalışma odasına; düzinelerle mekanik aletin saklandığı kimya laboratuvarlarına; saat yapımı sanatında ders almış olan dükün kafası yorgun olduğunda rahatladığı saat yapım stüdyosuna daldılar. Yukarı katlardaki pencereler parçalanarak açılmış, tablolar, heykeller, kitaplar, kâğıtlar, araçlar ve müzik aletleri avluya saçılmıştı. Halk süslü püslü mobilyaları, tabakları, yatak ve sofra örtülerini aşağıya taşıyarak götürüyordu. Yavaş yavaş kapılar, pencereler, balkon demirleri, kirişler ve merdiven tırabzanları söküldü ve götürüldü.

Birkaç saat sonra yüklü rüşvetler karşılığında dükün ailesinin saraydan ayrılmasına izin verildi. Yanlarına bir şey almamaları için üzerleri didik didik arandı. Dükü ve kardeşini beraberlerinde götürme ricaları, yalvarmaları

alaylarla karşılandı. Hiç olmazsa hasta olan oğlum bizimle gelsin, diye ağlıyordu düşes. Hayır. Hiç olmazsa izin verin babama elveda diyeyim, diye bağırıyordu dükün küçük kızı. Hayır. Sizler de koca, baba, oğul değil misiniz, diye bağırıyordu dükün karısı. Merhamet yok mu sizde? Birinciye, evet. İkinciye, hayır.

Ağlayan aile arkadaki girişe götürüldü ve sokağa sürüldü.

Bütün bunlar olurken dük ve geceliği içinde tir tir titreyen kardeşi, ahırda gözetim altında tutulmuştu. Şenlik ateşleri başlayınca, ateşleri seyredebilmeleri için avluya çıkarıldılar ve iplerle sandalyelere bağlandılar.

Ateşler bütün öğle sonu devam etti. Raffaello, Tiziano, Correggio, Giorgione, Guercino ve öteki altmış dört tablonun hepsi... ateşe. Ve kitaplar, tarih, gezi, bilim ve sanatlar ve zanaatlar üzerine bütün yapıtlar; Vico'nun ve Voltaire'in ve d'Alembert'in bütün yapıtları... ateşe. Yanmayan şeyler, yükselen alevlere; Vezüv kayalarından oluşan koleksiyonu bir ara ateşten alınmıştı, tekrar ateşe atıldı. Hassas saatler, sarkaçlar, pusulalar, platin aynaları olan teleskoplar, mikroskoplar, kronometreler, barometreler, termometreler, odometreler, grafometreler, ekometreler, hidrometreler, vinometreler, pirometreler... paramparça, erimiş. Hava karardı. Ateş yanmaya devam etti. Gece oldu. Yıldızlar göründü. Ve ateş devam etti. Kardeş bir süre bağırdı ve çözülmesi için yalvardı, sonra da uyuyakaldı. Dük seyrediyordu, gözleri batıyordu. Şiddetle sarsılarak öksürüyor, hiçbir şey söylemiyordu. Alevlere fırlatılabilecek hiçbir şey kalmayınca kalabalıktan insanlar onlara küfürler savurmak için sandalyelere yaklaştılar. Jakobenler. Fransız âşıkları. Birçok adam cesaretlenip dükü tartakladı, çoraplarını ve ayakkabılarını çıkardı, sonra da sırtındaki ipek ceketi, yeleği, kravatı ve keten gömleği alabilmek için kollarını saran ipi arkadan kestiler. Dük, giysi-

lerini çıkarırlarken kıvranıyordu, amacı kendisine yapılanlara karşı koymak değildi. Yakınmadan dimdik ayakta durabilmek için yağmacıların işini kolaylaştırmaya çalışıyordu. Ağırbaşlılığına, onuruna yakışan tek kınama yolunun bu olduğunu düşünüyordu. Çıplaktı, başını yine kaldırdı. Hâlâ tek söz çıkmıyordu ağzından.

Daha çok cesaret, daha çok zulüm. Adamlar avlunun bir köşesinde duran katran fıçısını yuvarlayarak ateşin yanına getirdiler. Birkaç adam katranın içine tahta kaplar daldırarak kızgın katranı kardeşin üzerine döktü bir çığlıkla uyandı kardeş vurulmuş gibi başını geriye attı. Sonra birisi vurdu onu. Cesedin iplerini çözerek, şenlik ateşinin üzerine fırlattılar. Dük haykırdı.

* * *

Avlunun girişinde birisi olanları seyrediyordu: Sağında solunda üniformalı birkaç asker olan siyah pelerinli, özenle pudralanmış güzel peruklu bir adam. Kalabalıktan onu fark edenler, kim olduğunu tanımasalar bile korkuyla bakıyorlardı ona.

Siyahlı adam gözünü düke dikmiş bakıyordu, yüzüne değil, hıçkıra hıçkıra ağlarken şişen ve kasılan soluk, iri karnına. Ayakları kıpkırmızıydı –her iki bacağına da ateş etmişlerdi– ama sandalyesinde dimdik oturuyordu hâlâ, kolları yeniden arkasına bağlanmış.

Ne siyahlı adam ne de muhafızları karışmak için kıllarını kıpırdattı. Ama dükün işkencecileri durakladılar. Adamın kendilerini durdurmayacağını bildikleri halde, devam edebileceklerinden emin değillerdi. Onun muhbirlerinden biri olan berber dışında hepsi siyahlı adamdan korkuyordu.

Berber elinde usturayla bir adım ileri çıktı ve dükün kulaklarını kesti. Dükün kulakları başından aşağı düşer-

ken, yüzünün alt kısmında kandan bir göğüslük oluştu. Kalabalık bağırıyordu, şenlik ateşi titreşiyordu, siyahlı adam olanlardan doyumlu, homurdanarak ayrıldı oradan, dram sonuna kadar devam edebilsin diye.

* * *

Scarpia, ertesi gün limandaki bir meyhanede, bir gün önceki kalabalıktan kendi emrindeki birine, ne zaman ayrıldığımı biliyorsun, dedi. Ondan sonra ne oldu? Hâlâ yaşıyor mu?

Evet, dedi adam. Evet, ben de bunu söylüyorum. Bağırıyordu ve yüzünden, başından oluk gibi kan akıyordu.

Hâlâ yaşıyor ha?

Evet, efendim. Ama bilirsiniz, hani ter göğsünüzden aşağı akar ya...

(Adam bir tahtırevan taşıyıcısıydı, mesleği özellikle ter sapığı yapmıştı onu.)

...bilirsiniz, ter göğsünüzden aşağı akar, bazen de ortada toplanır...

(Tertemiz giysili baron bilmezdi bunu; ama devam et...)

...bilirsiniz, kan ortada toplanıyordu, dükse aşağı akıtmaya çalışıyordu kanı.

Tahtırevan taşıyıcısı, olup biteni mimiklerle ve hareketlerle göstermek için durdu, çenesini göğsüne doğru eğdi ve yağlı karnındaki hayalî bir lekeye doğru üfürdü dudaklarını bükerek.

Üflüyordu, dedi. Bilirsiniz. Sürekli üflüyordu. Havayı üflüyordu. Bütün yaptığı buydu. Kanı aşağı akıtmak için. Sonra arkadaşlardan biri bir büyü yaptığını düşündü onun, üzerine üfleyerek kendi kendini görünmez yapacaktı ve tekrar ateş etti ona.

O zaman öldü öyleyse?

Hemen hemen. O kadar çok kan kaybetmişti ki!

Demek yaşıyordu.

Evet. Evet. O zaman bizden birçok kişi bıçaklarını çekip üzerine saldırdı. Biri külot pantolonunun önünü yararak açtı ve... kesti, bilirsiniz ve kalabalığa doğru kaldırdı. Sonra cesedi katran fıçısına attık ve ateşe fırlattık fıçıyı.

* * *

Bu tiksindirici olayın haberi Palermo'ya ulaştığında Cavaliere titredi ve sessizleşti. Dükü severdi, koleksiyonlarına hayrandı. Yakılıp yok edilenlerin çoğu yerine konulmaz şeylerdi. Tabloların yanı sıra, verimli Athanasius Kircher'in yayımlanmamış birçok yapıtı da vardı dükün kitaplığında. Cavaliere, dostu Piranesi'nin özyaşamöyküsünün elyazmalarını anımsadı, tek kopya olmasından korkuyordu bunun. Ne büyük bir kayıp! Cavaliere yüzünü buruşturdu. Ne korkunç bir kayıp.

Cavaliere'nin karısı ve kahraman günlerce pek az şey konuştular bundan başka. Dükün ve kardeşinin yazgısında, bütün disiplinsiz kalabalıkların vahşete olan eğilimini ve mülkiyetin, ayrıcalıklıların mülkiyetinin kutsallığını koruma gereğini görüyorlardı. Cavaliere de aynı kanıdaydı elbette; ama o bunları daha az sözle, daha az öfkeyle dile getiriyordu. Bir koleksiyon, saldırıya açık, özel bir mülkiyetten çok daha öte bir şey olmasına karşın, koleksiyoncunun pişmanlığı, üzüntüsü kolay kolay paylaşılmaz, ancak öteki koleksiyoncularla paylaşılır. Ve Cavaliere devletin ve etin savunmasızlığı karşısında her şeyi oluruna bırakmak üzereydi.

Kraliçe ne öfkeli ne de üzgündü. Napoli'de bıraktığı en güvenilir ajanının gönderdiği, dükün, kardeşinin ve öteki soyluların kara kalabalığın elindeki kanlı yazgısının

uzun betimlemesini okurken, Palermo'daki en güvenilir ajanıyla birlikte çay içiyordu. Scarpia'nın mektubunu okumayı bitirince, Cavaliere'nin karısına uzattı. *Je crois que le peuple avait grandement raison*, dedi kraliçe.[1]

Cavaliere'nin karısı bile çekindi.

Cavaliere'nin karısı Scarpia'yı sevmezdi. Scarpia'yı hiç kimse sevmezdi. Ama o, her zaman yaptığı gibi olaylara kraliçenin bakış açısından bakmaya çalışıyordu. Kraliçe sevgili arkadaşına, ayrılmadan önce atadıkları kral naibi Prens Pignatelli'ye güvenmediğini açıklamıştı, çok geçmeden haklı olduğu ortaya çıktı; çünkü Pignatelli birkaç hafta sonra kentten ayrılmıştı. Kraliçe, Calabria'lıya, Fransızlara karşı direnişi yönlendirmek üzere gizlice dönmeye hazırlanan Kardinal Ruffo'ya da güvenmiyordu. Ama Baron Scarpia'ya güveniyordu, böyle söylüyordu Cavaliere'nin karısına.

Vouz verrez, ma chère Miledy. Notre Scarpia restera fidèle.[2]

* * *

Dükün ve kardeşinin öldürülüşünü izleyen günlerde kalabalık, aristokratların mallarını yağmalamaya, çapulculuğa devam etti; kendilerine verdikleri adla yurtseverlerse, geceleyin mazgallarından kentin dışındaki Fransız kamplarının ateşlerini görebildikleri Ovo Deniz Kalesi'ne sığınmışlardı. General Championnet'nin ordusu Napoli'ye girince Scarpia saklandı. Halk ile Fransız askerleri arasındaki üç günlük kanlı savaş hakkında, üç renkli bayrağın krallık sarayına çekilişi ve devrimcilerin kaleden çıkışları hakkında kraliçeye görgü tanığı olarak hiçbir haber verememişti.

1. (Fr.) Sanıyorum, halk çok haklı. (Ç.N.)
2. (Fr.) Göreceksiniz, sevgili Miledy. Scarpia'mız sadık kalacak. (Ç.N.)

Gizlendiği yer –kendi muhbirlerinden biri olan bir piskoposun odalarından biri– güvenliydi. Ama tabii, hiçbir gizlenme yeri tümüyle güvenli değildir; onların yerinde olsaydı kendi izini nasıl süreceğini bilirdi (uygun rüşvetler, uygun bir işkence uygulaması). Devrimcilerin kendisini aradıklarını biliyordu. Bazı suç ortaklarını henüz ortaya çıkmadan öldüren kendisi değil miydi? Şimdi cumhuriyeti yönetenlerin çoğuna zulmetmemiş miydi? Hukukçular, bilimadamları, cüppesi alınmış papazlar, matematik ve kimya profesörleri, Fransız generalinin geçici hükümet olarak görev yapmak üzere atadığı yirmi beş adam, Scarpia'nın en ufak bahaneyle hapse soktuğu bir tür kozmopolitler ve huzur bozanlar listesi gibiydi. Ama görünüşe göre onu nasıl bulacaklarını bilmiyorlardı. Korkunun yıldıramadığı Scarpia kendi acı özünün, piskoposun o yorucu "her zaman –biliyordum– ama-hiçbeklemezdim"leri ve alışkın olmadığı kadınsızlık yüzünden her gün biraz daha seyreldiğini hissediyordu. Bir kadın bulmak üzere dışarı çıkma cesaretini ilk gösterdiğinde tanındığından emindi. İkinci kez eski krallık sarayının önüne büyük bir çam ağacının dikilişini seyreden meraklı kalabalığı izlerken görünmek istedi, kendisini tanıyıp tanımadıklarından pek emin olamadı. Birkaç gün daha kaldı piskoposun yanında, sonra da eve gitti, kraliçeye uzun bir rapor yazdı ve tutuklanmasını bekledi. Bekledi. Öyle görünüyordu ki, düşmanları intikam gibi bir şeyi düşünmeyecek kadar yüce gönüllüydüler.

Kerameti kendisinden menkul Aydınlanma'nın koruduğu bu adamlar başlarında dönen o gülünç kırmızı Frigya şapkalarını giyip birbirine yurttaş diye seslenirlerken, söylevler çekip bütün kent meydanlarındaki krallık simgelerini indirip yerine Özgürlük Ağacı'nı dikerlerken, Fransız Cumhuriyeti'ninkini örnek alan bir anayasa yazmak üzere bir komite kurarlarken, o fırsat kolluyordu. Düş görüyordu onlar, hepsi. Göreceklerdi. Öcünü alacaktı o.

Özgecilerin saflığına her zaman güvenebilirsiniz. Birlikte yola çıkar, arkalarında halkın olduğunu düşünerek önde yürür, arkalarına dönüp bakarlar ki... kimse yok peşlerinden gelen. Kalabalık yiyecek, şarap, seks, uyku ya da iyi bir kavga ararken dağılmıştır. Kalabalık yüce gönüllü olmaya isteksiz. Bir kalabalık dövüşmek ya da dağılmak ister. Duygusal adalet ve özgürlük fikirleriyle Jakoben beyler ve hanımlar halka isteklerini ya da onlar için iyi olanı verdiklerini sanıyorlardı. Hatta bu ikisinin aynı şey olduğunu sanıyorlardı. Hayır, kırbaç, devletin ve kilisenin gücünü göklere çıkaran, o şaşmaz tantanalı gösteriler, halkın istediği budur. Tabii, bu profesörler ve liberal soylular halkın tantana ihtiyacını anladıklarını sanıyorlar ve Akıl Tanrıçası'nı kutlayan bir şenlik planlıyorlardı. Akıl! Ne menem şeydi bu! Gerçekten, halkın aklı –hayır, Aklı– tıpkı kralı sevdiği gibi seveceğini mi umuyorlardı? Fransız devrimci takvimindeki adları İtalyancalarıyla değiştirerek emirle çıkardıkları yeni takvime halkın alışacağını mı sanıyorlardı?

Scarpia cumhuriyetçilerin, başkalarından ödünç alınmış bu törenlerin ve terminolojinin cahil kitlelere sadakat esinlemeye yeterli olmadığını çok geçmeden anlamak zorunda kalacaklarını sevinçle görüyordu. Eleonora de Fonseca Pimentel'in, kentin yılda iki kez yapılan ünlü mucizesinin başarılı bir icrasının devrime katacağı değer üzerine devrimci bir gazetede yazdığı yazı, gerçekçiliğin ilk işaretiydi. Ama halkın inancının böyle açıkça hor görülmesi, bu Akıl mahkûmlarının, halka hâkim olmak için gerekli anlayıştan ne kadar uzak olduklarını gösteriyordu. Dalaverecilerin ve bağnazların en zekisi olan Scarpia, biliyordu ki inanç hakkında konuşmayı bırakıp din hakkında –hatta daha düşüncesizce, düzeni ayakta tutmada ve kamu moralini desteklemede dinin rolü üzerinde– konuşmaya başlar başlamaz, inanç gözden düşe-

cek ve kilisenin gerçek yetkesi tehlikeye girecekti, kader böyle. Dinin değeri! Halkın önünde söylenmemesi gereken bir sırdı bu. Ne kadar saftılar!

Ve güçsüz. Çünkü boş inançlı kitleleri korkutan ya da yatıştıran geleneksel törenler ve yerel kehanetler cumhuriyetçilerin denetimi altında değildi. Ampul içindeki kurutulmuş aziz kanının sulandırılması mucizesini alalım: Cumhuriyetçiler, kralcı başpiskoposun, kentin artık ilahî güçlerce korunmadığını göstermek için mucizenin gerçekleşmesini önleyeceğinden kaygılanmakta haklıydı. Her amaca uygun kehanet vardı, doğa gücü ve özerkliğinin yüce ifadesi olan Vezüv'ü denetlemeye kimsenin gücü yetmezdi. Doğru, dağ son zamanlarda iyi davranıyordu. Cumhuriyetçiler, halkın, Aziz Gennaro takdisini geri çekse bile, dağın yurtseverlerden yana olduğunu fark edeceğini umuyordu. 1794'ten beri sessiz olan Vezüv, cumhuriyetin ilanını kutlayan havai fişeklerin akşamında, sanki sevinir gibi yumuşak bir alev gönderdi havaya, diye yazıyordu Fonseca'lı kadın. Yine şairane fanteziler! Halk korkaktır, daha fazla korkutmak çok kolaydır ama güvenini kazanmak öyle kolay bir iş değildir. Ne yazık, diye düşünüyordu Scarpia, bir püskürme yaptırmanın da bir yolu yok. Büyük bir püskürme. Şu anda.

Kraliçenin halkın inancıyla oynaması ne kadar yerindeydi. Kendisinin uydurduğu şarlatan cumhuriyetçi ilan paketlerinin dağıtılmasında sürgünlük yoldaşı ve en yakın sırdaşı İngiliz elçisinin karısına güvenmişti. PASKALYA YORTUSU İPTAL EDİLMİŞTİR! BU YÜZDEN, MERYEM'E BÜTÜN SAYGI TÖRENLERİ YASAKLANMIŞTIR! VAFTİZ YEDİ YAŞINDA YAPILACAKTIR! EVLİLİK BUNDAN BÖYLE DİNSEL TÖRENLE OLMAYACAKTIR! İngiliz'in yapacağı tek şey, bunları Leghorn'dan Napoli'ye postalamaktı, kraliçe böyle söylemişti dostuna. Cavaliere, karısı yoluyla plandan haberdar olun-

ca kraliçenin, posta ücretini İngiliz'in, yani kendisinin, ödemesini bekleyip beklemediğini sordu. Hayır, hayır, dedi Cavaliere'nin karısı, o ödüyor, kendi kesesinden. Kim bilir kaçı yerine varacak, dedi Cavaliere. Ha, yerlerine varacak ya da varmayacakmış aldırmıyor. Bazılarının gideceğini söylüyor. Bazıları gitti gerçekten de; Scarpia onların elden ele dolaştığını görmüştü. Halkın gururunu okşayan ve onların cesaretini öven ilanların, korkularını kışkırtan ilanlardan daha az inandırıcı olacağını biliyordu. Ey halk, şu Fransız İsa karşıtlarının ajanları sizler için daha neler düşünüyor, görün! Ama hepsinden etkilisi paradır: Kerameti kendinden menkul yurtseverlerle işbirliği yapmaktan başka bir seçenekleri olmadığı sonucuna varmış olabilecek soyluların sadakatini elde tutmak için kendi kesesinden büyük miktarlarda para gönderiyordu kraliçe.

Onların peri masalı devrimleri baştan beri kuşatma altındaydı, Scarpia görüyordu bunu; silahları ele almak zorunda kalacaklarını bildikleri halde, devlet zulmünün gerekliliğini hiçbir zaman anlamayacaklardı. Anayasaları eski Yunan'ın ve Roma'nın savaşçı ruhunu çağrıştırırken, bırakın orduyu, bir milis gücünün nasıl örgütleneceğini bile bilmiyorlardı. Napoli'deki gizli polisin eski başı, halkın polisi ne tür bir polistir, diye düşünüyordu. Polis molis yoktu. Savunmasız bir devrimdi onlarınki.

* * *

Ne yazık ki, Scarpia'nın kehanetleri doğru çıktı.

Ayrıcalıklı sınıfların üyelerinin yaptığı, kırsal kesimden ya da kentli sınıflardan herhangi bir destekten yoksun bir devrim, eski düzenin kaçışı ve turizmin getirdiği gelirlerin yitirilmesinin neden olduğu sermaye kaçışının sadakaya muhtaç hale getirdiği bir devrim... halkın hoşnutsuzluğunu bastırmak için güç kullanmaya isteksiz ol-

makla kalmayıp devlet gücünü artırma gibi bir hırsı da olmayan saygın ve vicdanlı kimselerin başını çektiği bir devrim... yakın bir istilanın tehdit ettiği ve daha şimdiden sürgündeki iktidarı destekleyen karşı devrimin büyük imparatorluğunun başlattığı, başkentin denizden kuşatılmasıyla (yiyecek kıtlığını daha da kötüleştiriyordu bu) sarılan bir devrim... halkın nefret ettiği, kıtayı fetheden rakip imparatorluğun işgal birliklerince korunan bir devrim... kırsal kesimlerde, sürgündeki hükümetin paraca desteklediği, herkesçe tanınan bir yüksek rütbeli göçmen komutasındaki büyük bir gerilla ayaklanmasının meydan okuduğu bir devrim... ayrıcalıklı sınıflar arasındaki olası destekçilerine dışarıdan gizlice ulaştırılan büyük paraların ve sürgündeki hükümetin halkı en aziz törelerinin ortadan kaldırılmak üzere olduğuna inandırmak için uydurduğu yanlış haber kampanyasının içten çürüttüğü bir devrim... ekonomik reform gereksiniminin tamamen farkında olan önderleri –hiçbiri birbirine üstünlük sağlayamayan– hem köktencileri hem de ılımlıları içinde taşıdığı için hareketsiz hale getirilmiş bir devrim. Bütün bunları çözmeye zamanı olmayan bir devrim.

Böyle bir devrimin şansı yoktur. Aslında, hiçbir şansı olmayan bir devrim için on yılda hazırlanmış, o zamandan beri birçok kez yeniden kullanılmış, bir klasik taslaktır bu. Ve naif bir devrim olarak tarihe gömülecektir. İyi niyetli. İdealist. Zamansız doğmuş. Bazılarına göre, devrime iyi bir ün kazandırmış olan bir devrim türü, baskı isteği duymayan bir yönetimin olanaksızlığını doğrulayan bir devrim.

Gelecek elbette ki bu yurtseverleri onaylayacaktır. Gelecek, Vezüv Cumhuriyeti'nin bu kara yazgılı önderlerinden kahramanlar, şehitler, atalar yaratacaktır. Ama gelecek başka bir ülkedir.

Devrimcilerin ellerinde tuttuğu tek ülkede yokluk, kıtlık ve alışılmamış türden bir düzensizlik var. Devrim-

ciler tam olarak dengeli bir ekonomi devralmadılar. Krallığın başlıca imalatı olan ipek çoraplar, sabun, kaplumbağa kabuğundan enfiye kutuları, mermer masalar, süslemeli mobilyalar ve porselen biblo gruplarının dışında her şey dışarıdan alınmak zorundaydı. İpek ve seramik imalathaneleri seçilmiş çok az sayıda kişiye ücretli iş sağlıyordu; çoğunluk uşak ya da zanaatçı idi; kentin nüfusunun büyük bir bölümü dilencilik, hırsızlık ve soylularla turistlere hizmet ederek kazandıkları ufak paralarla geçiniyordu. Üstelik kral ve kraliçenin tüm hazineyi yüklenip götürmesi, krallığı beş parasız bırakmış, alışverişi kurutmuş, Bourbon monarşisinin 1734'te gelişiyle birlikte başlamış olan inşaat patlamasını (yeni kamu işyerleri inşaatı, saraylar, zenginler için evler, kiliseler ve tiyatroların yapımı az sayıdaki devamlı iş kaynağı olmuştu) durdurmuş, turizmi askıya almıştı (devrimin Grand Tour'u yoktu). Yiyecek fiyatları yükseliyordu. Artık kimsenin işi yoktu.

Çürümeyi ortadan kaldırma gereği –aslında, bütün toplumu yasa bilimiyle doğal, ussal bir temelde yeniden örgütleme gereksinimi– yeni hükümetin, yönetilecekten daha çok eğitilecek insan olduğunu düşünecek kadar safdil olmayan bütün önderlerince biliniyordu. Ama ılımlılarla köktenciler arasındaki çatlak, ılımlıların zenginleri vergiye bağlamayı ve kilisenin bağlaşıklarını azaltmayı savunmaları, köktencilerinse unvanların kaldırılmasını, bütün aristokratların ve kilisenin malına mülküne el konulmasını zorlamaları yüzünden genişliyordu. Hükümet komitelerinden biri boş hazineyi yeniden doldurmanın bir yolu olarak genel piyangoları önerince, öneri yetersiz, uygulaması zor ya da ahlakdışı olduğu için reddedildi, bu konudaki son tartışmalar Fonseca Pimentel'in gazetesinin sütunlarında sürdürüldü. Halkın eğitimi ve cumhuriyetçi fikirlere çelinmesi –propaganda–, devrimin görevlerinden biri olarak herkesin üzerinde anlaşa-

bildiği tek konuydu. Toledo, Chiaia ve öteki büyük sokaklara yeni, yüceltici adlar verildi: Alçakgönüllülük, Sessizlik, Tutumluluk, Utku. Fonseca Pimentel, Napoli şivesinde konuşan halk için bir gazete ve yıllıklar çıkarmayı önerdi. Tiyatro ve operada bir reforma gereksinim olduğu üzerinde bir yazı yazdı. Halk, Pulcinella'ları[1] için daha öğretici serüvenleri içeren açık hava kukla oyunları seyredecek –adı daha önce Ulusal Tiyatro olarak değiştirilmiş olan– San Carlo'da ise eğitimli sınıflar, Fransa'da sahnelenenlere benzer alegorik konuları olan operalar görecekti: *Aklın Zaferi, Özgürlük Sunağı Üzerindeki Kurban, Yüce Varlığa İlahi, Cumhuriyet Disiplini, Eski Düzenin Suçları.*

Her şey beş ay sürdü. Yeni adlarıyla beş ay: *Piovoso* (Yağmurlu), *Ventoso* (Rüzgârlı), *Germile* (Sürgün verme), *Fiorile* (Çiçeklenme) ve *Pratile* (Çayırlı)...

İlk direniş eylemleri sınır ötesindeki köylerde ve kasabalarda görüldü; krallıkta iki bin yerleşik köy ve küçük kasaba vardı. Başkentteki yurtseverler kargaşaya şaşakaldı, büyük toprakları kamulaştırıp topraksız köylülere dağıtma planlarını tartışmak için komitelerine döndüler.

Haberler kötüleşiyordu. Küçük köylere gönderilen cumhuriyetçi güçler, İngiliz firkateynlerinden çıkarma yapan küçük birliklerle boy ölçüşemiyorlardı. Ruffo'nun kendi buluşu Hıristiyan ordusu köy üstüne köy ele geçiriyordu. Orduda, kralın emriyle Sicilya'daki hapishanelerden serbest bırakılmış ve Calabria sahiline İngiliz gemileriyle nakledilmiş binlerce mahkûm vardı şimdi. Dışarıdan kuşatılmış olan cumhuriyet içeride, Napoli'de artan hoşnutsuzluk ve sivil karışıklıklarla boğuşuyordu. Devrimciler halkın kalbini ve zihnini kazanmak için çabalarını iki katına çıkardı.

1. Napoli kuklacılığının klasik bir karakteri. (Y.N.)

Yiyecek için kargaşa çıkarılıyordu. Daha çok Fransız askeri pusuya düşürülüyordu. Geceleri kent alanlarına dikilen Özgürlük Ağaçları yakılıyordu.

Özgürlük Ağacı yapay bir bitki, diye yazıyordu Scarpia, kraliçeye. Burada kökleri olmadığına göre kökünden sökülmesine gerek yok. Daha şimdiden siz majestelerinizin sadık kulları tarafından şiddetle sarsılıyor, Fransızların yardımı olmasa, düşman buradan ayrılır ayrılmaz kendi kendine yıkılacaktır.

Mayısta, İtalya'nın kuzeyinde yeni oluşturulmuş İkinci Koalisyon'la yaptığı birçok savaşta yenilmiş olan Fransa, birliklerini Napoli'den çekti. İngiliz firkateynleri Capri ve Ischia'yı işgal etti. Birkaç hafta sonra Ruffo'nun asık yüzlü köylülerden, kır eşkıyalarından oluşan ordusu kente döküldü ve, "Çalınmaya değer bir şeyi olan kimse mutlaka Jakoben'dir!" gibi sloganlar atan zeki, kentli yoksul kalabalığına karıştı, görülmemiş bir yağma ve gaddarlık cümbüşü başlattı. Zenginler malikânelerine, cumhuriyetçilere yakınlık duyan genç tıp öğrencileri hastanelerine, vicdanlı din adamları kiliselerine kadar izlenip avlandı. Yaklaşık bin beş yüz yurtsever yeniden Ovo ve Nuovo'daki deniz kalelerine sığınmayı başardı.

Akıcı kalabalık kentin her çatlağına sızıyor, kendinden olmayan kim varsa öldürücü kucağına çekiyordu. Çalınmaya değer bir şeylerden başka, Jakoben kimliğinin ağızdan ağıza yayılmış belirtilerini arayan bir avcı kalabalığı da ortadaydı: pudrasız saçlarıyla ılımlı giyimli bir adam; pantolonlu birileri; gözlüklü birileri; sokakta tek başına yürüme cesaretini gösteren ya da köşeden çıkmış gelen kalabalığı görünce korkuya kapılan biri. Kalçasında dövmeyle yapılmış bir Özgürlük Ağacı olduğu için hemen öldürülmeyen ya da ciddi biçimde yaralanmamış olan her erkek yurtsever hemen soyuluyor, giyimliler alay etsin, sövsün saysın diye sokaklarda dolaştırılıyordu.

Hiç kimsenin o güne kadar çıplak tutsakların üzerinde böyle bir dövme görmemiş olmasının hiç önemi yoktu. Çimdik, tokat, alay gırla gidiyordu. Bağıra çağıra eğlenen saldırgan bir kalabalık. Bak bir Jakoben daha geliyor! Haydi dövmesine bakalım! Antikite'de giyilen giysilere benzer bir çarşafa sarınmış, zayıf, çıplak bedeninin üst kısmını zor saklayan, at arabasına bağlanmış bir kadın: Bak, bir Akıl Tanrıçası daha geliyor!

Kalabalık Scarpia gibi işkence yapmıyor. Gerçek işkencecinin işine kılavuzluk eden şey, acı verebilmek için bilincin gerekli olduğu gerçeğidir. İşkence edilen kişi o sırada bilinçsiz diye kalabalık daha az eğlenmez. Kalabalığın hoşlandığı şey, bedenlerin zihinlere değil, bedenlerin bedenlere yaptığı şeydir.

Pencereden atılan bir taş, bileği sımsıkı yakalamış el, sopanın kafaya çarpması, yumuşak ete giren bir bıçak ya da penis, hendeğe atılmış ya da birinin cebinden dışarı fırlamış bir kulak, burun ya da ayak. Vurma, basma, ateş etme, boğma, dövme, taşlama, kazığa çekme, asma, yakma, parçalama, suda boğma. Öç almaktan ya da bir keder duygusunu dile getirmekten çok daha farklı amacı olan, tam bir adam öldürme, sefahat âlemi. Kente karşı köyün, eğitimlilere karşı eğitimsizlerin, ayrıcalıklılara karşı yoksulların öcü; bu açıklamalar böyle bir yağmada açığa çıkan derin enerjiyi adlandırmıyor. Devrimi bataklığa sürükleyen, yolundan çıkaran, yutan gözyaşı ve kan nehri, onarmayı, yenilenmeyi de tehdit ediyor. Doğa gibi dillere destan bir şey bu; kendi çıkarı için hareket etmez, akıllıca ayrımlar yapmaz. Bu enerji daha tükenmeden, kuşkunuz olmasın, onu onaylamış olan yöneticilerce dizginlenecektir.

Ruffo kendisinin serbest bıraktığı kıyımdan dehşete düşmüştü. Onun kafasındaki, orta derecede bir yağma, dayak, saldırı ve kargaşaydı. Toptan bir katliam değil: yani,

sınıfları ve üstünlükleri yüzünden bireyler olarak bakmak zorunda olduğu kent sakinlerinin binlercesinin dövülmesi, bıçaklanması, kurşunlanması ve yakılması. Ama yağmanın böylesi değil. Yamyamlık da değil, hayır. Ölmüş ve ölmekte olan bedenlerin yakılmasını, yanan etten çıkan kokuyu, bir zamanlar sırdaşı ve âşığı olduğu bir düşesin solgun kollarından ve bacaklarından kendilerine ziyafet çeken iki delikanlının görünümünü hayal etmemişti o. Bu gücü dizginlemenin zamanı gelmişti. Ruffo'nun kralcı sürüsünün son eylemi, kardinalin öldürmeye ve yağmaya dur çağrısında bulunmasından hemen önce, krallık sarayına yapılan saldırı ve içindekilerin alınıp götürülmesiydi. Pencerelerden kurşunlar bile alınmıştı.

* * *

Halkın düşünmeden haklı olarak, vahşice başlattığı şeyi şimdi efendilerin kontrol altına alması gerekiyor. Efendilerin görevin gereğini yerine getirmekten korkmaması gerekiyor.

Fransızların ülkeyi boşalttığı, yurtseverlerinse Masada'larına çekildikleri haberi Palermo'ya ulaştığında, kraliçe, Ruffo'nun isyankârlara hak ettikleri cezayı vermeyeceğinden korkuyordu. Kahramanı krallık sarayına çağırttı ve ondan Napoli'ye gidip kral adına isyancıları kayıtsız koşulsuz teslim almasını ve adalet dağıtmasını –yani, cezalandırmasını– istedi. kraliçenin Fransızcasını kahramanın bildiği tek dil olan İngilizceye çevirmekte olan Cavaliere'nin karısı, diyor ki, dedi, Napoli'ye, başkaldıran bir İrlanda kasabasıymış gibi davranmalıymışsınız.

Ha, dedi kahraman.

İrlanda, Fransız esinli devrimi bir yıl önce geçirmişti ve kraliçe, İngilizlerin bu başkaldırıyı bastırışındaki kusursuzluğun çok etkisi altında kalmıştı.

Tabii, kahramanın bu görevi Cavaliere ve karısının yardımları, öğütleri ve dil becerileri olmadan yüklenebilmesi olacak şey değildi.

Cavaliere'nin karısı için, hem kraliçeye hem de taptığı adama kendisinin olmazsa olmaz biri olduğunu kanıtlayacağı ideal bir görevdi bu. Cavaliere içinse, geri çeviremeyeceği bir sorumluluk. Ama o hiçbir şeyin kafasındaki güzelim Napoli imgelemini bozmamasını istiyordu, kentte yaşanan dehşete tanık olmak istemiyordu. Kendimizi Marsyas'ın derisinin yüzülmesi gibi büyük bir tabloya, biraz utanarak da olsa, bakmaya zorlarız ya da Sabinli kadınların soyulup kaçırılmalarının canlı bir resmine, hele hele kadınsak, ağırbaşlılıkla bakarız... bunlar resim için ölçüt konulardı. Piranesi, akıl almaz büyüklükteki hapishanelerde köşe bucak yapılmakta olan en dile gelmez işkencelerden imgeler çıkarmıştı. Ama bunların hiçbiri gerçek bir deri yüzme sahnesiyle, toplu tecavüzlerle, kalabalığın elinden canını zor kurtarmış, utanç ve yara içinde, elleri kolları bağlı, kendi pisliğine batmış bir biçimde havasız, boğucu tahıl ambarlarında yaşayan insanlarla karşılaştırılamazdı.

Temmuz'un 20'sinde, kahraman, sancağını sakatlanmış Vanguard'dan sekiz toplu Foudroyant'a aktardıktan sonra, Nil Savaşı'nda komutası altındakinin üç fazlası, on yedi gemilik bir filoyla Palermo'dan ayrıldı. Dört gün sonra amiral gemisi Napoli Körfezi'ne girdi, bütün madalyalarını, nişanlarını takmış Mars, yanında ince beyaz muslinden giysisi, belinde uzun püsküllü kuşağı, başında kurdelelerle süslü, tepesine devekuşu tüyü dikilmiş geniş kenarlı şapkasıyla Venüs'ü olduğu halde, kıç güvertesi boyunca gezinip duruyordu. Kamarasında uyuklayan Cavaliere, Foudroyant turkuvaz suyun otuz kulaç derinliğine demir bırakırken duvarların titrediğini hissetti. Onlara katılırken, ne sakin bir yolculuk, dedi. O güzel

coğrafya, kent görünümünün o bildik görkemi yerli yerindeydi birkaç eksik ya da fazla ayrıntısıyla. Yangınlar hâlâ devam ediyordu kentte. Ovo ve Nuovo'da beyaz bayraklar uçuşuyordu. Cavaliere, başı sorguçlu Vezüv'ün uslu uslu tüttüğünü fark ediyordu. Görünürde Fransız gemisi yoktu.

Kahraman ertesi gün Ruffo'yu Büyük Kamara'da kabul etti, geminin gerisindeki karargâhına bu ad verilmişti, Cavaliere aracılığıyla kardinale Palermo'daki kral ailesini kendisinin, yalnızca kendisinin temsil ettiğini bildirdi. Ruffo kan dökülmesini durdurmak ve düzeni yeniden kurmak gereği üzerine düşüncelerini açıkladı. Soğuk bir görüşme olarak başlayan konuşma hemen birbirine bağırma yarışına döndü. Cavaliere, Ruffo'yu bilirdi, arkadaşını tanırdı, birini ötekine anlatması gerekirdi. Ama oda çok sıcaktı, sersemlemiş hissediyordu kendisini, karısı ve kahraman kamarasına çekilip dinlenmesini rica ettiler. Ruffo deniz kalelerinde barikat kurmuş ayaklananlarla yapmış olduğu anlaşmayı açıklarken, Cavaliere'nin karısı yapıyordu çevirmenliği. Kraliçenin korktuğu gibi koşullu bir teslimi kabul etmişti. Ayaklanmacılara işlerini yoluna koyabilmeleri için birkaç gün izin verilecekti, sonra da devamlı sürgünlerine gitmek üzere ülkeden çıkacaklardı. On dört nakliye gemisi bekliyordu limanda, ayaklanmacıların çoğu aileleri ve mallarıyla birlikte gemiye binmişti. Daha şimdiden yükünü almış olan ilk gemi yarın şafakla birlikte Toulon'a hareket edecekti.

İngiliz amirali, masasından başını kaldırıp Cavaliere'nin karısından kardinale İngiliz filosunun buraya gelişinin anlaşmayı tamamen ortadan kaldırdığını söylemesini rica ettiği sırada Ruffo ayakta duruyordu. Kardinal anlaşmanın imzalanmış ve her iki tarafça resmen onaylanmış olduğunu söyleyerek karşı çıkınca, kahraman, kayıp kolunun omuz başını sallayarak ihanetini sürdürürse Ruffo'yu

tutuklayacağı karşılığını verdi. Daha sonra da nakliye gemilerine çıkılmasını, asilerin zincire vurularak işledikleri suçlardan dolayı ivedi cezalarını beklemek üzere hapse atılmalarını emretti kahraman. Kaptan Troubridge'i çağırttı ve Sant'Elmo, Capua ve Gaeta'daki son Fransız kalelerinin geri alınması için İngiliz birliklerinin yayılması emrini verdi.

Kahraman daha sonra Cavaliere'ye, bir ibret dersi vermek zorundayız, diyecekti.

Ders vermek acımasız olmak anlamına geliyordu, Cavaliere biliyordu bunu.

İlk ders, martın başında Napoli'ye dönmüş ve cumhuriyetin hizmetine girmiş olan, Ruffo'nun ordusu gelip de cumhuriyet düşünce kırsal kesimdeki malikânelerinden birinde gizlenen Amiral Caracciolo için olacaktı. Kahraman, Ruffo'ya amirali kendisine teslim etmesini emretti; Ruffo kabul etmedi. Yakalanır yakalanmaz idam edilecek olan Caracciolo'nun haberini bekliyoruz, diye yazdı Cavaliere, Dışişleri Bakanlığı'na.

Cavaliere kırk yedi yaşındaki Napolili amiral ve prensi, bembeyaz yüzü, uzamış sakalı ve gizlenmek için giydiği köylü giysileri içinde zor tanıdı, İngiliz askerleri tarafından hemen ertesi gün yakalanmış, kente getirilmiş, prangaya vurularak hemen Foudroyant'a bindirilmiş, komutanın karşısına çıkarılmıştı.

Caracciolo, Bourbon krallarına onlarca yıl bağlılıkla hizmet etmiş olmasının ve rütbesinin –krallık topraklarının en eski ve yaptıklarıyla kendini halka sevdirmiş soylu ailelerinden birinden geliyordu– kendi lehine işleyeceğini düşünüyordu. Hem iyi dostu İngiliz elçisi ve karısı, Nil Savaşı'nın ateşli galibinin yanında mutlaka kendisine aracılık edeceklerdi. Yargılama diye bir şeyin olmayacağını, avukatı falan olmayacağını, hiçbir kanıtın kabul edilmeyeceğini ve hükmün sıradan denizcilere verilen onursuz,

aşağılayıcı bir ceza olacağını aklından geçiremezdi. Caracciolo uygun bir yargılama olmasını rica etti (hayır), lehinde tanık göstermesine izin verilmesi için yalvardı (hayır), kurşuna dizilmesi için yalvardı (hayır). Büyük kamarada çalışmakta olan Cavaliere bile, bütün bunların bu kadar çabuk olup biteceğini hayal edemezdi. Bazen her şey böyle çarçabuk olur. Caracciolo, kahramanın emriyle kurulan uydurma askerî mahkeme için bitişik odaya alınalı birkaç dakika olmuştu henüz. Kahramanın istediği karar açıklanınca Cavaliere dostunu uzun cumbalı pencereye çekti ve âdet üzere hükmün yerine getirilişinin yirmi dört saat sonraya ertelenmesinin yerinde olacağını söyledi. Kahraman başını önüne eğdi ve masasına döndü. Caracciolo başı öne eğik, karşısına getirildi. Hüküm derhal yerine getirilecek, dedi kahraman. Daha şimdiden canlı cenazeydi Caracciolo, koltuk altlarından ter fışkırıyordu, çabucak güverteye çıkarıldı, küçük bir kayığa indirildi, oradan bir Sicilya firkateynine götürülerek güverteye çekildi ve asıldı. İngiliz amiralin emriyle, Napolili amiralin cesedi akşama kadar serenin ucunda sallandı durdu. Ancak haziran güneşi saat dokuz civarında battığında, kahraman ipin kesilmesini, cesedin ayaklarına demir ağırlıklar bağlanarak kefensiz doğrudan denizin derinliklerine bırakılmasını emretti.

Savaş kurallarına göre kahramanın, Ruffo'nun isyancılarla yaptığı anlaşmayı feshetmeye hakkı yoktu; Bourbon krallarının yüksek rütbeli deniz subayını kaçırmaya ve idam etmeye, hatta bir tutsak olarak bir İngiliz gemisinde tutmaya bile hakkı yoktu, ama savaş değildi bu. Bir ceza uygulamasıydı.

Keşke Ruffo'yu asabilseydik, diye seslendi Cavaliere'ye. Cavaliere ihtiyatlı davranmasını salık verdi. Bir sürü tutsak vardı daha, kalelerde ve devlet hapishanelerinde çürümekte olan en az yirmi bin tutsak, kimin ceza-

landırılması gerektiğini görmek için gözden geçirileceklerdi. Linçten sonra, bir sürü evrak işi gerektiren idam gelir. Büyük kamarada Cavaliere'nin karısı amiralinkinin yanında bir masada oturmuş, kararını almak üzere kraliçeye sunulacak tutsak listelerini yazıyordu.

Kahraman, 1799 Haziran'ında körfezdeki karargâhında başlattığı etkinliği hakkında, biz Napoli Krallığı'na mutluluğu yeniden getiriyoruz, milyonların iyiliğine çalışıyoruz, diye yazıyordu Palermo'da bıraktıkları Mrs. Cadogan'a. Kızınız iyi ama çok yorgun, yapması gereken çok iş var.

Cavaliere'nin karısı kahramana yardım etmek ve günde üç kez kraliçeye yazmakla meşgul olmadığı zaman, saygılarını sunmaya ve bağlılık sözlerini kraliçeye iletmesini ricaya gelmiş olan Napolili saygın kimseleri kabul ediyor. Charles'a kraliçenin yardımcısıyım ben, diye yazıyordu. Ne yazık ki, Cavaliere buna benzer bir rol elde edememişti. kralın yardımcısıyım diyemez kendine. Kral mektup yazmazdı. Aslında kral, kraliçenin ***kendi*** yardımcısına bildirdiğine göre, Palermo'daki saraylarından birine çıkmıştı, tebaasının bağlılıklarını kabul etmek üzere hemen halka görünmesi gerektiğini bildiği halde, Napoli'den gelecek hiçbir haberle kendisinin rahatsız edilmemesini emretmişti. Kral gerçekten ne düşünüyor, diye soruyordu kahraman merakla. Cavaliere'nin karısı, gülerek, kraliçenin sabah mektubundan bir satırı çeviriyordu ona. Krala kalsa, diye yazmıştı kraliçe, Napolililer, Hotanto'lar olabilirdi.

* * *

Başka ibret dersleri.

Kentin büyük pazar alanında yerine getirilen açık idamlar 7 Temmuz Pazar günü, kralın gelişinden bir gün önce başladı.

Ne kahraman ne de dostları idamlara tanık oldu. Onlar ölümden, öldürmekten hoşlanan kimseler değildi, yalnızca aman bilmez kimselerdi. Göz görmeyince katlanılır bazı şeylere.

Ama yine de bazen bir şey ummadığın kadar yakına gelir. Açık idamların başlayışından iki gün, kralın bir Sicilya firkateyninde, kem gözlere karşı bir büyü olarak ceketinin iliğine kurutulmuş bir balıkçıl ayağı takıp Palermo'dan gelerek Foudroyant'a yerleşmesinden bir gün sonraydı. Kral, Cavaliere'ye Palermo'nun yazın ne kadar sıkıcı bir yer olduğundan yakınmak için kıç güvertesi merdivenine zorla tırmanmıştı ki, denizcilerin bağrışmalarını duyarak gürültünün kaynağını öğrenmek için korkuluklara yanaştı. Bir balık. Çok büyük bir balık olmalı. Orada, aşağıda geminin kıçından on metre aşağıda, eski dostu Amiral Caracciolo'nun cesedi, köpüklenmiş saç lüleleri ve sulardan soyulmuş gövdesiyle bir o yana bir bu yana sallanıp duruyor, korkunç çürümüş yüzünde sakalı yüzüyordu. Bağıran denizciler Napolili olsaydı, haç çıkarırlardı. Dehşete yakalanmış kral haç çıkardı, küfretti ve aşağıya kaçtı. Cavaliere onu karanlık orta güvertede, kaygılı yardımcılarının yanında, kendi kendine sızlanır, kıkır kıkır gülerken buldu.

Orada mı, hâlâ orada mı o, diye böğürüyordu kral. Aşağı itin onu!

Baş üstüne majesteleri.

Şimdi!

Majesteleri, cesedi kuma gömmek üzere sahile çekmesi için bir tekne indirildi aşağı.

Neden bunu bana yapıyor, diye haykırıyordu akıllanmaz çocuksu adam.

Cavaliere'de ne de olsa eski saraylı esini vardı.

Krala açıkladı: Caracciolo bir hain bile olsa size zarar veremez artık. Yaptığına pişman olduğu için bir türlü huzura eremiyor. Bunun için sizden af dilemeye gelmiştir.

* * *

Gelip geçen bir yolcusunuz siz. Çoğunlukla yolcuyuzdur hepimiz. Tekne tarihtir, bir yerlere doğru gidiyor. Kaptan siz değilsiniz. Ama keyfiniz gıcır, rahatınız yerinde.

Tabii, aşağıda ambarda açlıktan ölmekte olan göçmenler, köleleştirilmiş Afrikalılar ya da zorla çalıştırılan forsalar var. Yardım edemezsiniz onlara –onlar için gerçekten üzülüyorsunuz– kaptanı da denetleyemezsiniz. Çok seviliyor, şımartılıyor olsanız bile, aslında çok güçsüzsünüz. Bir şeyler yaparak vicdan azabınızı dindirebilirsiniz, vicdan azabı çekiyorsanız tabii, ama onlara bir yardımınız dokunamaz. Bir sürü eşyanızı alabilecek o geniş kamaranızdan vazgeçmenizin bile yardımı olmaz aşağıdakilere, onların eşyaları çok az, ama sayıları öyle çok ki! Yediğiniz yemek doyurmaya yetmez onları. Onları da düşünerek hazırlarsanız yiyeceğinizi, yeteri kadar iyi olmaz. Hem kalabalıklar, manzarayı bozar bilirsiniz. (Kalabalıklar manzarayı bozar, kalabalıklar her şeyi karmaşıklaştırır, vb.) Bunun için de, elinizdeki harika yiyecekleri yemekten ve manzaradan yararlanmaktan başka bir seçeneğiniz yoktur.

Yine de kayıtsız olmadığınızı varsayarsak, neler olup bittiğini düşünüp durursunuz. Olayların sorumlusu siz olmasanız bile, nasıl sorumlu olabilirsiniz siz, yine de bir katılımcı, bir tanıksınızdır. (Birinci –ya da ikinci– sınıf yolcular, bunlar, tarihin birçok öyküsüne kaynaklık eden görüş açılarıdır.) Tüm o idam edilenler sizin kadar rahat yaşayan, sizin sınıfınızdan, sizin ayrıcalıklarınıza sahip kimselerse eğer, hiç de kayıtsız kalamazsınız başlarına gelenlere. Tabii, gerçekten suçlu iseler cezalandırılmalarını önleyemezsiniz. Ama kayıtsız olmadığınızı, nazik, iyi bir insan olduğunuzu varsayalım, elinizden geleni yapmaya çalışırsınız. Sevecenlik önerirsiniz. Ya da en azından sakınımlı olmalarını.

Cavaliere biri için, Domenico Cirillo için araya girmeye çalışmıştı. İtalya'daki en yetenekli biyologlardan biri, Kraliyet Cemiyeti'ne dost üye seçilebilecek kadar seçkin bir biyolog, sarayın resmî hekimi; Cavaliere ve karısının resmî hekimi Cirillo, cumhuriyetin, hastanelerin ve yoksullara sağlık yardımının örgütlenmesi işinde çok gerekli reformları yapma çağrısını iyi karşılamıştı. Yaşlı Cirillo davasında söylenecek bir şey var, dedi Cavaliere, kahramana. Onun iyilikseverliğine tanıklık edebilirim. Ne yazık, adaletin gidişine karışamayız, dedi kahraman. Cirillo asılacak demekti bu.

* * *

Onların yolculuk yaşamı sürüyor, demirli olarak. Şimdilik bir yere gitmiyorlar.

Savaş sıkıntısından kurtulmuş olan amiral gemisi yönetime, geminin kendi bakımına, ünlü yolcularının eğlendirilmesine ayrılmış. Tabii oyalanması en güç olan kişi kral. Denizciler yakıcı sabah güneşi altında güverteleri bol suyla yıkar, kralın sabah sabah konuklarını kabul edeceği kıç güvertesinin büyük bir bölümünü kaplayacak gül kurusu bir örtü çekerlerken, genellikle kralı ayakta, güvertede martılara bağırır ya da gemiden birkaç yüz metre açıkta balık tutarken buluyorlar. Sabah toplantısı sırasında zaman zaman saraylıların yanından ayrılıyor, korkuluktan aşağı beline kadar sarkarak, küçük tekneleri içinde kentten yiyecek getirenlere bağırıyor. Her öğle kahraman, eski dostu İngiliz elçisi ve onun beyaz, uzun kollu, büyüleyici karısıyla amiralin kamarasında bol, savurgan yemekler yiyor. Kadın yedikleri muhteşem balıkların ve yemek sonrası oynanan oyunların tadını en az kral kadar çıkarıyor. Yemek kadını ağırlaştırmıyor kendisi gibi, yemekten sonra bazı hoş eğlenceler su-

nuyor onlara. Kral, kadının kendisi için arp çalıp şarkı söylediğini biliyordu. Kış güvertesinde bir gece ay aydınlığında Foudroyant'ın tüm tayfalarının korosu eşliğinde "Rule, Britannia"yı söylerken de onun için söylüyordu. Esin verici dizeler ve şarkıcının güzel sesi rahatlatıyor gibiydi kralı. Uykulu, Brava, brava, brava!'ları horlamalara dönüşürken onu böyle şişman daha çok seviyorum, diye düşünüyordu.

Onlar kente gidemediklerine göre kentin onlara gelmesi gerekir. Soylu ailelerin reisleri krala, kahramana, Cavaliere'ye ve karısına saygılarını sunmak ve cumhuriyetle asla işbirliği yapmadıklarını ya da ancak baskı altında yaptıklarını açıklamak üzere sandallarla geliyorlardı. Kentin esnaf takımı birbirinden değişik mallarıyla geminin çevresinden ayrılmıyor: günün yiyeceklerini sunan kasaplar, manavlar, şarap tüccarları ve fırıncılar, top top ipek kumaşlarıyla elbiseciler, Cavaliere'nin karısı için getirdikleri yeni şapkalarıyla kadın şapkacıları, Cavaliere'yi baştan çıkarmak için eski kitaplar ya da doğabilimleri üzerine son çıkan ciltleri getirmiş olan kitap satıcıları. Cavaliere kolayca baştan çıktı; Palermo'da yeni kitaplar satın alamamıştı pek. Kendisine sunulan kitaplar arasında görür görmez tanıdığı nadir ciltler vardı, o bunları şimdi hapiste çürümekte olan dostlarının kitaplıklarında incelemişti. Bu dostların başına ne geleceği belirsizdi. Bu kitapların nasıl böyle yuvasız kaldıklarını düşünmek rahatsız ediciydi, ama yine de onları satın almamak için bir neden değildi bu. Hayır, başka koleksiyoncuların haksız yere ellerinden alınan ya da haczedilmiş mallarını vicdanı hiç sızlamadan yüklenip götürecek türden bir koleksiyoncu değildi o. Yine de yitip gitmelerinden ya da içindeki resimler için parçalanmalarındansa bu ciltleri kendisinin, onların değerini bilen ve saklayacak olan Cavaliere'nin satın alması daha iyi değil miydi.

Körfez bir gemi ormanıdır: Kahramanın tekneleri daha yeni siyaha boyanmış, her lumboz katına sarı bir çizgi atılmış, gemi direkleriyse beyaz: Kahramanın renkleri bunlar. Her yer beyaz, her akşam güneş Capri üzerinde batarken pembeleşen beyaz yelkenler. Capcanlı süslenmiş küçük tekneler, her akşam krala ve üçlüye çalmaları için müzisyenleri getiriyorlar; daha süssüz tekneler gemiciler için grup grup orospu taşıyor. (Kahramanın bunu duymaması gerektiğini herkes biliyor.) Kralın cinsel eğlencelerinin saati yoktur.

Bazı günler kıpır kıpır kral, Capri'de Afrika bıldırcını avlaması için körfezde bir yerlere götürülüyor. Cavaliere hiç gitmedi onunla. Ayakları, adanın sarp yokuşlarını, kayalık bayırlarını tırmanacak kadar güçlü değil artık. Cavaliere, körfez içinde zıpkınla kılıçbalığı avlamaya gittiğinde ya da kendi başına avlandığında (balık avını çok seviyordu) da krala katılmıyordu, onun yerine öğleden sonralarını gölgeli kıç güvertede okuyarak geçiriyor, akşam yemeğinde yine karısı ve kahramanla buluşuyordu. Bazen geç saatlerde gece gökyüzünü ve yakınlarda sallanan hayal gemileri seyretmek için kıç güvertesine çıkıyorlardı. Cavaliere neden yalnızca Foudroyant'ın güvertesinde üç fener olduğunu pekâlâ bilmesine karşın –amiral gemisinin bir işaretiydi bu– bazen bu üç fenerin karısı, kahraman ve kendisi için olduğunu hayal ediyor, ama sonra böyle delice, budalaca bir şey düşündüğü için kendi kendini azarlıyordu.

Her birinin kendini büyük görme fantezisi ve belki de su üzerinde yaşıyor olmanın artırdığı, egonun sınırsızlığına değgin bir deneyimi var. Kahraman, Bourbon monarşisi adına yaptıklarını kendi şanının bir başka gösterisi olarak düşünüyor. Cavaliere'nin karısı da buna bir gösteri ve bir şan olarak bakıyor. Ve sonu gelmez bir aşk serüveni olarak. Bir gece kahramanın bölümünde onunla

otururken, yatağın yanındaki rafta duran göz siperini aldı ve kendi gözü üzerine koydu. Büyük şaşkınlığa uğrayan kahraman onu hemen çıkarmasını rica etti. Kadın hayır, bir süre bende kalsın, dedi. Keşke yalnızca bir gözüm olsaydı. Sizin gibi olmak istiyorum. Siz ***bensiniz***, dedi kahraman, âşıkların her zaman söyledikleri ve hissettikleri gibi. Ama kadın yalnızca kahraman değildi. Baş başa kaldıkları zaman başkalarını taklit ediyordu. Kral gibi badi badi yürüyebilir, onun yiyeceklere saldırışını taklit edebilir, tekdüze bir sesle bir Napoliten şarkı söyleyişini canlandırabilirdi (bir tek sözcüğünü anlamadığı bu şarkı kahramanın hoşuna gidiyordu); gözkapakları inik gözleri ve soylu aksanıyla hilekâr Ruffo olabilirdi (Evet tıpkı o, diye bağırıyordu kahraman); Kadın onun sadık kaptanı Hardy'yi, erkeksi deniz subayı, hırslı Troubridge'i taklit edebiliyordu; Kara cahil gemicilerinin bağrışlarını ve yuvarlanarak yürüyüşlerini taklit etmek için çehresini, biçimini ve sesini değiştirebiliyordu. Nasıl da güldürüyordu kahramanı. Sonra birden hareketsiz duruyordu. Kahraman onun kimi taklit edeceğini sezebiliyordu. Dimdik, dikkatli yürüyüşü, sitemkâr, uyanık sessizliğiyle Cavaliere oluyordu kadın. Tıpkı Cavaliere gibi konuşuyor, sesindeki coşkuyu gemlemeye çalışarak bir vazonun ya da tablonun güzelliklerini anlatıyor, ses tonunu hafifçe yükseltiyordu. Kahraman irkiliyordu, sevdiği kadının saygı duyduğu adamı alaya almakla zalimlik edip etmediğini kendi kendine soruyor, yüce gönüllü –her gün ölüm emirleri çıkaran bir adam– bir baba tavrıyla, bir insanın yokluğunda ona zalimlik ediyor olmaktan kaygı duyuyor; ama vicdanını susturuyor, kadının Cavaliere'yi taklit etmesinin, yürüyüşü ve konuşması üzerine masum şakalar yapmasının o kadar da kötü bir şey olmadığına karar veriyordu. Zalim değillerdi, hiç de zalim değillerdi.

* * *

Kahraman ile Cavaliere'nin karısının birbirlerini oyalayacak öyle çok şeyleri var ki! Kahraman zamanının çoğunu büyük kamarada, filosunun kaptanlarıyla konuşarak geçiriyordu. Napolili subaylarla toplantıları için Cavaliere'nin karısının yanında olması gerekiyordu. Herkesin önünde, her durumda, benim sadık çevirmenim, diyordu ona. Orada bile yalnız kalabilecekleri, öpüşebilecekleri, birbirlerine bakıp iç çekebilecekleri anları oluyor.

Kahraman, Akdeniz'deki İngiliz donanmasının yeni başkomutanına, dilerim bu ülke her zamankinden daha mutlu olur, diye yazıyordu. Lord Keith, kahramanı ve (Akdeniz'de Fransızlara karşı olası bir savaş için hazır tutulan İngiliz gemilerinin bir kısmını oluşturan) filosunu, Menorca'ya, İngilizlerin Fransız donanmasıyla bir çatışma bekledikleri yere çağırarak yanıt veriyordu ona. Kahraman küstahça Napoli'nin Menorca'dan daha önemli olduğu karşılığını veriyordu. Napoli'deki görevi filosunu buluşma yerine götürmesini olanaksızlaştırıyordu. Yargısına saygı duyulacağını umuyordu, ama emirlere itaatsizlikten mahkemeye verilirse sonuçlarına katlanacaktı.

Yapacak hâlâ o kadar çok şey vardı ki! Cavaliere'ye uygar dünyanın iyiliği için Ruffo'yu ve Napoli'deki İngiliz kralımıza komplo hazırlayanların tümünü asalım, diyordu. Bu yaşamımızda yaptığımız en iyi iş olacak.

Bir hafta sonra Keith, kahramanı bir kez daha çağırdı, kahraman bir kez daha reddetti, ama bu kez filosundan dört geminin çarpışmaya katılmasına izin verdi; aslında, böyle bir çatışma hiç olmadı.

* * *

Güney yazının sıcak rüzgârı, tarihin sıcak rüzgârı.

Gemi, tıpkı Cavaliere'nin gözlem odası gibi hâkim bir manzara sunuyor.

Gemiden, Napoli bir resim gibi. Hep aynı görüş açısından görünüyor. Emirler gemiden çıkıyor, suyun öte yanına geçiyor, işleme konuyor; bazen sanığın hazır bile bulunmadığı ortamlarda yargılama gülünçlükleri meydana geliyor; mahkûm olanlar pazar alanına getiriliyor ve darağacına çıkarılıyor. Tek bir infaz yöntemi yoktu. En çirkini, en aşağılayıcısı olan asma yeğleniyordu. Ama bazıları kurşuna diziliyordu. Başkalarınınsa başları kesiliyordu.

Onların ölümlerinden sorumlu olanlar bir ders vermek istiyorlarsa, ölüme gidenler de bir örnek oluşturmak istiyorlardı. Onlar da kendilerini tarihi resimleme dünyasının, önemli anların bu öğretici sanatının gelecek yurttaşları olarak görüyorlardı. Acı çekme yolumuz bu, acının üstesinden gelmek, ölmek. Örnek olmak stoacı olmak anlamına geliyordu. Yüzlerindeki solukluğu, dudaklarının titremesini, dizlerinin atmasını denetleyemiyor, bağırsaklarına söz geçiremiyorlarsa da başlarını dik tutuyorlardı. Tam ölmek üzereyken, bir imge oluşturduklarını düşünerek (yanlış da değillerdi) yürekli insanlar oluyorlardı. Bir imge, en acıklı olayların bir imgesi de olsa, umut vericidir. En korkunç öyküler bile, bizi umutsuzluğa sürüklemeyecek biçimde anlatılabilir.

* * *

Bir imge yalnızca bir ânı gösterebildiği için ressam ya da yontucu, görenin konu üzerine en çok bilmek istediği, hissetmek istediği ânı seçmelidir.

Ama görenin bilmek ve hissetmek istediği şey nedir?

Yunanların bir tuzak hazırladıklarını hissederek tahta atı kentin duvarları içine çekme kararına karşı çıkan, bu

kurnazlığından dolayı iki oğluyla birlikte korkunç bir ölümle cezalandırılan Troyalı rahip Laokoon'un ölümünü düşünün. Yaşlı Plinius'un teknik ustalığından dolayı resimden ya da yontudan üstün saydığı, en kötü olanı göstermeksizin en kötü duygusu uyandırdığı için Cavaliere'nin çağında da sanattan anlayanların seçkinliğine hayran olduğu birinci yüzyıldan kalan ünlü yontuda onların ölüm acılarının nasıl temsil edildiğini düşünün. Klasik sanatın başarısındaki asal klişeydi bu: acıyı edebe uygun bir biçimde göstermek, dehşetin göbeğindeki saygınlık. Yontuda rahip ve çocukları kendilerine doğru kayarak gelen iki dev yılanın karşısında donmuş, ağızları açık haykırırken, yüzleri şişmiş, gözleri yuvalarından uğramış bir ölüm tablosu halinde betimlenmemiştir. Biz onların yüzlerindeki gerginliği ve ölüme karşı kahramanca direnmeyi görürüz. Winckelmann, *Laokoon*'un[1] bize sunduğu standardı düşünerek, "Denizin dibi, köpüren bir yüzeyin altında nasıl sakin uzanırsa, büyük bir ruh da acıların çalkantısı ortasında öyle sakin kalır," diye yazmıştır.

Cavaliere'nin zamanında, dayanılmaz bir durumun betimlendiği an, görüntüde hâlâ öğretici bir şey bulabildiğimiz, son kertedeki dehşetin doruğa ulaşmasından önceki andı. Bu ânın seçilmesinin, yani seçilen ânın fazla rahatsız edici olmamasına özen gösterilmesinin nedeni derin acıya ya da büyük haksızlığa nasıl tepki gösterildiğinin, bu durumların nasıl betimlendiğinin bilinememesi olabilir. Fazla kaygı çekmekten, yatıştırılamaz duygulardan, yerleşik toplumsal düzene karşı çıkıp onarılmaz biçimde kopmaya yol açacak duygulardan korku.

Resim sanatında en korkunç şeylere bakabilirsiniz. Çağcıl beğenimize göre yapılmış bir *Laokoon* bile, gerçeği acı veren duygularla özdeşleştirmemize karşın, hâlâ

1. Vatikan Müzesi'nde yer alan Laokoon heykeli. (Y.N.)

bir mermer olarak görünebilir gözümüze. İki yılanın kıvrımları Troyalı rahibin ve çocuklarının çevresinde daha fazla sıkılamaz. Onların ölüm acıları bu anda sabitleştirilmiştir. Sanat ne gösterirse göstersin, durum daha kötüleşmeyecektir. Bir müzik yarışmasında Apollon'a meydan okuma gibi delice bir cesaret göstermiş olan flütçü satyr Marsyas'ın tam derisi yüzülmek *üzere*'dir. Bıçaklar çekilmiştir. Kendisini şehit olmaya hazırlamaktadır (ya da ne olup bittiğini tam anlamamıştır). Gözlerinin ve ağzının çevresine budalaca bir bakış yerleştirmiştir. Ama işkencecisi henüz... kesmeye başlamamıştır. Ufacık bir et parçası bile kopmamıştır. Canavarca cezasına, sonsuza kadar, saniyeler vardır.

* * *

Öyleyse insanların hayran olduğu şey, ağrının acısını en aza indiren (örneği de klasik olan) bir sanattı. Çok büyük bir acı karşısında bile edepli kalan ve dinginliğini koruyabilen insanları gösterirdi.

Doğruluk adına, en büyük sarsıntıyı, şiddeti, bedensel aşağılamayı sergileyen sanata hayranlık duyarız. (Soru şu: Hissediyor muyuz onu?) Bizim için önemli an, bizi en fazla rahatsız eden andır.

* * *

Türlü türlü sessizlik, sakinlik vardır.

Lord Keith'e karşı gelen kahraman: Size onurla söylüyorum ki hiçbir başkent Napoli'den daha sessiz değil.

Bir de Cavaliere'nin yüreğinin içindeki sükûnet var.

Cavaliere kendi kendine şöyle diyor: Sakin ol, sakin ol. Elinden bir şey gelmez. Elinde değil. Artık gücün yok. Hiçbir zaman da gerçek gücün olmadı.

Uzaktan bakınca. Biz buradayız, onlar orada.

Şimdi haziran, temmuz, sonra da ağustos... yazın ortası. Döşemeleri bütün İngiliz gemilerinde olduğu gibi çarpışmalarda dökülen kanı maskelemek için kırmızıya boyalı Foudroyant'ın içine fazla güneş ışığı girmiyordu ve bütün yıl, mutfak dışında hiçbir yerde ateş yakılmasına izin verilmediği için güverteler arasındaki rutubeti kurutacak hiçbir şey yoktu. Geceleyin, lombarlar açık olsa bile kamaralar boğucudur. Âşıklar birbirinin kollarında terler, Cavaliere'yse yatağında boyuna döner durur, sonunda dizlerindeki romatizma ağrısını dindirebilir, birkaç güverte aşağıdaki mutfaktan gerçek ya da hayalî yiyecek kokuları gelir, gemi hafif hafif yalpaladığı için döşeme tahtalarının çatırtısı, duvarlardan gelen sızıntı bir türlü bitmez.

Yeniden ele geçirilmiş kentte oturmaları çok daha rahat olurdu kendileri için. Yağmalanmış saraylardan biri onların rahatı için kısa zamanda hazırlanabilirdi: ister İngiliz elçisinin eski malikânesi, ister soyulmuş krallık sarayının kendisi. Ama kralın ya da üçlünün kıyıya çıkma gibi bir niyeti yoktu. Napoli ulaşılamaz bir yer, karanlığın yüreği olmuştu.

Ünlü bir opera binası, görkemli müzeleri, parlak hayırsever reformcuları ve kalın Habsburg dudaklı bir kralı olduğu için Napoli'nin, imparatorluk merkezine, her dem sevimli Avrupa'ya ait olduğunu düşünebilirsiniz. Ama hayır, yöneticileri tarafından terk edilmiş ve dik başlı bir sömürge ya da Avrupa'nın kenarcığında bir ülke olarak yeni bir ad kazanmıştır: sömürgelere ve başkaldıran eyaletlere yapıldığı gibi, acımadan disipline sokulması gereken bir yer. (Scarpia şöyle diyor: Zulüm duyarlılığın dallarından biridir. İnsanların özgürlüğünün ellerinden alınması hoşuma gidiyor. Kölelere sahip olmayı seviyorum... Ama bu eyleme geçmiş Scarpia değil. Kişi-

sel zulüm değil bu, politika.) Napoli bir sömürge olarak ele alınacaktı. Napoli, İrlanda oldu (ya da Yunanistan, Türkiye ya da Polonya). Uygar dünyanın iyiliği için, diyordu kahraman. Uygarlığın işini yapıyorlar, ki bu her zaman, imparatorluğun işi anlamına gelir. Kayıtsız koşulsuz teslimiyet! Başkaldıranın kellesini buda. Bu politikaya karşı çıkanı yok et.

Ruffo hiçbir zaman asılmadı. Ama Cavaliere ile karısının dostu, hekimi, yaşlı Domenico Cirillo asıldı; ılımlıların lideri ünlü hukukçu Mario Pagano; kibar şair Ignazio Ciaia; fiilî propaganda bakanı Eleonora de Fonseca, üçlü ağustosta denize açıldıktan ve Palermo'ya döndükten iki hafta sonra asıldılar. Daha, daha niceleri.

Eğer onlar bir güruh olsaydı, hayvanın yeterince kan içtiği söylenebilirdi. Halkın iyiliği için hareket ettiklerini ileri süren bireyler oldukları için –kahraman, insanlığa barışı ve mutluluğu yeniden getirmeyi ilke edindim, diye yazıyordu– onların ne yaptıklarını bilmedikleri söyleniyor. Ya da salak oldukları. Ya da her şey olup bittikten sonra kendilerini suçlu hissetmeleri gerektiği.

Sonsuza kadar utansın kahraman!

* * *

Altı hafta Foudroyant'da kaldılar. Altı hafta uzun bir zamandır.

Napoli'yi her gün ters açıdan –Cavaliere'nin yıllar yılı, görkemli görünüme bakan pencerelerinden ve terasından görmek yerine– denizden görmenin tuhaflığı. Capri ve Ischia arkalarında şimdi, Vezüv solda değil de sağlarında, günbatımında hayalet gibi gri bir siluet, Chiaia'daki, ışığı denizden kapıp götürerek altın gibi parıldayan, üç boyutlu hisarlar ve saraylar.

Ve kahramanı tersinden görmek de garip. Başka bir açıdan, tarih açısından, gelecek kuşakların kahraman arkadaşları ve pek çok çağdaşı hakkında vereceği hüküm açısından. Şövalye ruhlu, yüce gönüllü olmayan, kindar, kibirli kahraman; apaçık merhamet dileklerine karşı yüreğini taş gibi kapatabileceğini göstermiş bir budala. İyiliksever ve yansız olamayan, ruhsuz, edilgin Cavaliere. Yalnızca taşkın ve bayağı değil, aynı zamanda kurnaz, zalim, kana susamış karısı Cavaliere'nin. Bu üçü korkunç bir suça teslim etmişler kendilerini.

Her biri için yeni bir yüz. Ama üçünden en suçlusu diye düşünülen, Cavaliere'nin karısıydı.

Bir aileydi onlar – kötü işler yapan bir aile. Ve devrimin meydan okuduğu yönetimin, daha çok kötü yönetimin modeli bir aile. Yöneticiliğe uygunluğun yönetici bir aile içine doğmakla kazanıldığı eski modelin bir sonucu, kadınların, birkaç kadının, iktidarda gözle görülür ve çok açık payları olmasıydı. Bazen kadınların kendileri yöneticidir. Çoğunlukla oğulları, kardeşleri ya da kocaları olan krala danışmanlık yaparlar. İlişkileri ne olursa olsun, kadınlar aile yaşamından bütünüyle kovulamaz. (Kadınların yönetime katılma konusunda herhangi bir yasal hak savını hükümsüz kılan yeni yönetim modelinde meclis vardı. Meclis yasallığını eşit kimseler arasında varsayımsal bir anlaşmadan aldığı için yalnızca erkeklerden oluşurdu. Ne tam olarak akıllı ne de özgür olarak tanımlanan kadınlar bu antlaşmanın bir tarafı olamazdı.)

Bir aileydi onlar – bir kadının etkisinin üstün geldiği, yanlış işler yapmış bir aile. Yaptıkları kötülüklerin rezalet derecesine yükselişi, bir bakıma aile içinde kadının oynamış olduğu apaçık rolden geliyordu. Kadınlara özgü bir alanın (çocuklar, ev işleri, sanatlarda yetenekli bir özenci olma gibi) dışına çıkma cüretini göstererek iktidar açlığına yakalanmış, baştan çıkmış ve cinsel oyunla-

rıyla zayıf bir erkeği ve yoldan çıkmış bir dürüst insanı kendine tutsak etmiş (yani, yakışık almayan bir gücü kullanan) bir kadının başrolde olduğu bir aile dramı.

* * *

Cavaliere'nin karısı üzerine, kindarlığı ve kalpsizliği yüzünden elde ettiği bu yeni ününü gösterecek öyküler anlatılmış ve uydurulmuştur.

Örneğin, Scarpia'nın yasak kitap bulundurduğu için yakaladığı liberal aristokrat Angelotti'nin öldürülmesi, Cavaliere'nin karısının, yıllarca önce herkesin önünde kirli geçmişini anımsatarak kendisini çok kötü aşağılamış olan bu adamı amansız bir biçimde izleyişinin öyküsü haline sokulmuştu.

Yıl 1794'tü, kraliçenin Scarpia'yı, cumhuriyetçi hainleri ve Fransız Devrimi'ne baş koyanları toplayıp tutuklamakla görevlendirdiği terör yılı. İngiliz elçisinin malikânesindeki büyük bir parti sırasında, elçinin karısı her zamanki şirret üslubuyla çok sevgili kraliçeye, devrimin alçaklığını anlatıyor, düzeni, itaati savunuyor, kraliçenin kız kardeşinin katillerine yakınlık duyma cüretini göstermiş olan bazı aristokratların hainliği üzerine öyküler anlatıp duruyordu. Bu hainlere, diyordu, acımamalı.

Konuklardan biri olan Marchese Angelotti, o sırada henüz bir krallık karşıtı olmadığı için saldırılmak üzere seçilen kişinin kendisi olduğu duygusuna kapılmış olmasa da, kadının düşüncelerinden alınmıştı. Belki de, artık sayıları gittikçe çoğalmakta olan birçok kişi gibi o da kadının bayağılığına ve saldırganlığına kızmıştı yalnızca. Ya da bir kadının bu kadar çok konuşmasından hoşlanmamıştı belki. Hangi nedenle olursa olsun, öyküye göre, onun cumhuriyetçilere karşı azgın söylevine öylesine öfkelenmiş ki, el çırpmış ve kadehini kaldırmış. Ev sahi-

bemiz için kadeh kaldırmak istiyorum, onu böyle canlı, böyle yüce bir makamda, ona ilk rastladığım zamankinden böylesine farklı görmenin bana verdiği zevki sizinle paylaşmak istiyorum, diye bağırmış.

Masada fısıltılar. Bütün gözler Marchese'ye dönmüş.

Nerede diye sorabilirsiniz, demiş.

Meraklı, açgözlü bir sessizlik.

Londra'da, diye devam etmiş yüksek sesle. On yıl kadar önce Vauxhall Gardens'ta. Evet, sanırım Cavaliere'nin eşini bu masadaki herkesten, hatta kocası ekselanslarından daha önce tanımış olma onuruna eriştiğimi söyleyebilirim.

Cavaliere gırtlağını temizlemiş. Tek başına yemeğini yemeyi sürdürüyormuş.

Evet, diye devam etmiş Marchese, iki arkadaşla, buralı Conte del ... ve İngiliz dostumuz Sir... ile yürüyorduk, akşamları ulus parklarında dolaşarak kendisine bir akşam yemeği ısmarlayacak birini arayan, karşılığını ödemeye hazır o yaratıklardan biri yaklaştı bana ve seslendi. On yedisinden fazla değildi, başındaki boneden uçuk renkli çoraplarına varıncaya kadar dayanılmaz biriydi, çok güzel mavi gözleri vardı. Sanırım biz Napolililer mavi göze bayılırız her zaman. Arkadaşlarımdan izin isteyip ayrıldım, onun büyüleyici köylü şivesiyle söylediği her şeyi bir yabancı olarak anlayamamış olsam da, bu tatlı yaratığın arkadaşlığını umduğumdan daha hoş bulmuş olmalıydım. Konuşmayı çok seviyordu, ama ne yazık ki sevdiği tek şey bu değildi. İlişkimiz sekiz gün sürdü. Sanırım, mesleğinde fazla eski değildi; çünkü köylü masumiyetinden hâlâ bir şeyler vardı onda, büyük bir kentin kolay zevklerinden biri kabul edilebilecek şeye belli bir çekicilik katıyordu bu. Dediğim gibi, ilişkimiz, bende, rastlaşmamızdan daha yoğun olmayan anılar bırakarak, sekiz gün sürdü. O kadar yıl sonra onunla yeniden buluşmuş olmanın bana verdiği zevki düşünün, tü-

müyle değişmiş, bir başka yaşama uymuş ve yerel müzik toplumumuzun süsü, seçkin İngiliz elçimizin sevinci ve kraliçemizin sevgili dostu olarak aramızda oturuyor şimdi.

Kraliçenin birkaç gün sonra Cavaliere'nin karısının ricası üzerine Angelotti'nin tutuklanmasını emrettiği ve Marchese'nin hemen gemide üç yıl hapse mahkûm edildiği, meşruti krallık davasından cumhuriyetçiliğe orada döndüğü söyleniyor. Tabii, bu masalların anlatıcıları onun Cavaliere'nin isteği üzerine tutuklanmış olduğunu da söyleyebilir; yaşlı adam karısını deli gibi seviyordu. Ama suç hep Cavaliere'nin karısı üzerine atılıyordu. Her şey olup bittikten sonra, kahramanın, Napoli kraliçesinin en yakın arkadaşı olan, gurursuzca âşık olduğu bu kadının etkisinde kalmasaydı, yaptıklarını asla yapmayacağı söyleniyordu. Tek başına kalsaydı, diye düşünülüyordu, İngiliz amirali, Bourbon'ların kasabı olmaya hiçbir zaman razı olmazdı.

Öyküde bir kadın budalası olarak görülen yalnızca erkekler değildi, kadınlar da öyleydi. Her şey olup bittikten sonra, onların eylemleri de Avrupa'da rezalet olarak kabul edilmişti. Bazıları, kolay heyecanlanan kraliçeyi etkisine almış olanın ve Napolili yurtseverlerin mahkemelerce öldürülmesi emrini vermeye kandıranın Cavaliere'nin kötü karısı olduğunu söylüyordu. Ama başkaları, çok sevdiği saf arkadaşını bu işlere alet eden kişinin kötü kraliçenin kendisi olduğunda ısrar ediyordu. Kim ne derse desin, kraliçenin kendisi kraldan daha fazla suçlanacaktı. Despot Maria Theresa'nın veletlerinden biri olan bu kadın, kara cahil ve pısırık kocasını tümüyle emrine almamış mıydı? (Tek başına kalsa, kralın hiçbir zaman böylesi zalimliklere izin vermeyeceği düşünülüyordu.) Kadın sırf erkekleri kışkırtmak, harekete geçirmek için sahneye çıkmış olsa bile, suç sahnesinde olmakla

suçlanabilir. Kendisinin ortalıkta olmadığı, elinde güç müç olmadığı zaman bile öyle oldu. Restorasyon döneminin kanlı gidişine yasallık kazandırmak için Napoli Körfezi'nde krallığın bulunması gerektiğine karar verildiğinde kraliçe kocasına eşlik etmeyi, Foudroyant'daki dostlarına katılmayı istemişti, hem de çok istemişti. Ama zorba karısından uzak bir tatili özlemiş olan kral, ona Palermo'da kalmasını emretmişti.

Öyküde suçu kadının ya da kadınların üzerine atmak, kahramanın amiral gemisinden çıkan kararların politik nedenlerini ve gerçek mantığını göz ardı etmenin usta bir yoludur. (Kadın düşmanlığının bir yararı da budur.) Kraliçe hakkında anlatılan öykülerde kadın yöneticiler ve egemen kadın eşler sürekli kötüleniyor, alay ya da küçümseme konusu oluyorlardı. (Bu kadınlar ya kendilerine yakışmayan bir biçimde erkeksi ya da uçarı ve cinsel bakımdan oburdu.) Kadınlara iftira ediliyor, çifte standart uygulanıyordu. Ama kraliçenin oynadığı rol bilinen bir kalıba çok güzel uyuyordu –bir aile yönetimi– geçerli nedenleri vardı onun. Napoli Cumhuriyeti'nin bastırılmasından sonra yaşanan Beyaz Terör'de Cavaliere'nin karısının yaptıkları tümüyle nedensiz ve çok daha ayıplanası görünüyordu. Kimdi bu sosyal türedi, bu sarhoş, bu baştan çıkarıcı kadın, bu poz, taşkın, rüküş giyimli... aktris? Bir halk dramının yüreğinin içine sızmış, canı istediği zaman, canı istediği yöne at koşturan (Bir kadın değil mi zaten? Öyleyse sorumlu yaptıklarından) bir hizmetçi kız.

* * *

Foudroyant'ın körfezde demirli kaldığı altı hafta süresince üçlüden yalnızca Cavaliere'nin karısı bu kurban edilmiş kenti ziyaret etti. Bu onun kalpsizliğinin bir başka

kanıtı olabilirdi. Kahraman karaya çıkamazdı, onun rolü, pırıl pırıl parlayan bu soyulmuş kente giydirilen cezayı daha iyi yönetebilmek için yüzer kumanda görevinden hiç ayrılmamasını gerektiriyordu. Cavaliere de olamazdı, ne zaman güverteye çıksa limanın üzerindeki bina ve bahçe amfiteatrı içinde, otuz beş yıldan fazla bir süre, yarı yaşamından da çok yaşamış olduğu malikâneyi arayıp bulmadan edemiyordu; sahile çıkmak ve yağmaya uğramış, toz toprak ve gübre içindeki evine bakma isteğine yenilme olasılığı, onu hüzünlendiriyordu. Ama yakıcı bir temmuz günü, Cavaliere'nin karısı, kocasının ve âşığının ricalarını gülerek geçiştirerek birkaç saatliğine kıyıya çıktı; ikisi de bu delice serüven sırasında duydukları kaygıdan çılgına dönmüştü.

Kadın onlara tebdili kıyafet dolaşacağını söyledi neşeyle. Palermo'dan yanında getirdiği üç hizmetçi: Fatima, Julia ve Marianne, onun giysilerini dikiyorlardı. Palermo'da gemici giysileri giymiş olarak kahramanın kent içinde gece dolaşmalarına sık sık eşlik etmemiş miydi? Napoli'de dolaşmak için dul kadınların giydiği yas elbiseleri giyecekti, böylece her tarafı örtülmüş olacaktı.

İngilizlerin hizmetindeki refakatçilerin bulunduğu bir araba, Cavaliere'nin karısını, limanda dilencilerin, satıcıların, orospuların ve yabancı gemicilerin kaynaştığı yerden uzakta güvenli bir yerde karaya çıkaracak olan küçük bir tekneyi bekliyordu. Yakında bekleyen ikinci bir arabada Foudroyant'dan dört subay vardı, kaygı içindeki kahraman hanımlarını asla gözden kaçırmamaları, onu korumak için gerekirse kendi yaşamlarını feda etmeleri emrini vermişti adamlara. Kadının tekneden dışarı adım attığında tökezlediğini, sonra da yüzünü siyah ipek bir şalla örtmek için durduğunda yalpaladığını gördüler. Erken başlamış olmalı bugün. Hey Tanrım! Bana bak, yardım etmemiz gerekiyor mu? Hayır, bak, kendi

kendine düzeldi. Amiralin denizkızının şarabı fazla kaçırdığını herkes biliyordu. Ama yanılmışlardı. Onu sendeleten, teknede yudumladığı şarap değil, yaklaşık dört haftadır sağa sola sallanan bir gemide kaldıktan sonra ayaklarının altında sağlam toprağı bulmanın verdiği baş döndürücü şoktu.

Arabacıya gideceği yeri söyledi, uşaklar arabaya binmesine yardım etti ve perdenin gerisinden sıra sıra binaları, insanları yanı başında ağır ağır ilerleyen araçları gözetlemek için sinir bozucu sıcakta arkaya yerleşti. Caddeler eskisi gibi kalabalıktı; ama kendisi gibi tamamen siyahlara bürünmüş kadınlar sayıca her zamankinden fazla görünüyordu. Koca bir demet yasemin ve pembe gül almak için durdu.

Cavaliere'nin karısı yüzünü açtı ve serin, karanlık kiliseye girdi. Ayin arasıydı, kilise çok sessizdi, yukarı doğru yükselen sütunlar arasında dua etmekte olan tek tük karanlık figürler vardı. Diz çökerek kutsal su yalağına parmaklarını daldırdı ve haç çıkardı, sonra da buradakilerin yaptığı gibi parmak uçlarını dudağına götürdü. Kilisede daha fazla ilerlemeden önce durakladı, tanınacağını, eski günlerde olduğu gibi insanların kendisine doğru koşacağını sanıyor, giysilerine dokunup krallıktaki en güçlü ikinci kadından, İngiliz elçisinin karısından yardım ve sadaka istemelerini beklemeden edemiyordu. Hiç kimsenin kendisini fark etmediğini görünce biraz düş kırıklığına uğradı. Bir yıldız, bir oyuncunun aksine her zaman tanınmak ister.

Geçen yıl Napoli'de, Napolili soyluların eski mezar taşları üzerindeki yazıtları okumak bahanesiyle birçok öğle sonu San Domenico Maggiore'ye gitmişti. Asıl amacı dua eden ve her zaman orada olan koruyucu iyiliksever varlığın rahatlığını hayal eden insanları izlemekti. Şimdi başka birini korumak istiyordu. Kahraman acılar,

türlü türlü acılar içindeydi, yalnızca kolundan ve gözünden değil. Kalbinin çevresinde bir sıkışmadan söz ediyordu, kadın gece yarısı yanına uzanıp yattığı adamın acınası biçimde inlediğini duyuyordu. Alçak sesle onun sağlığı için dua etmeye başladı –çocukken hiç dua etmemişti; ama bu yabancı dinde dua etmek rahatlatıyordu onu– aklına sık sık Madonna geliyordu. Kahramanın yanında uzanmış, geminin saatinin saat başı vuruşlarını dinlerken, bu kiliseyi tekrar ziyaret eder de bu Madonna heykeline bir şey sunarsa duasının mutlaka duyulacağına inanmıştı. Kendisi için korunma istemiyordu, sevdiği adam için istiyordu korunmayı. Onun acısının dinmesini istiyordu.

Yandaki bir sunağa gitti, elindeki çiçekleri Madonna'nın ayakları dibindeki çok süslü bir vazoya bıraktı, bir demet mum yaktı, diz çöktü ve uzun, coşkulu bir dilek mırıldandı heykele. Bitirince Madonna'nın boyalı mavi gözlerine baktı ve acımayı gördüğünü hayal etti. Ne kadar güzeldi. Herhalde aptallık ediyorum, diye düşündü ve Madonna'nın iç konuşmalarını duyup duymadığını merak etti. Büyük miktardaki para bağışını çiçeklerin yanındaki kadife keseye koydu.

Hiç kimse yanına yaklaşmadığı halde, gözetlenmekte olduğu izlenimine kapıldı. Döner dönmez geride, sütunun yanında duran, etli dudaklı, geniş omuzlu bir adam gördü, tanıdı onu. Adam kadına bakmıyordu. Belki de kadının kendisine yaklaşmasını istiyordu.

Adam gülümsedi ve eğildi. Onu görmenin ne büyük bir sürpriz olduğunu söyledi. "Hem de burada," diye eklemedi. Tabii sürpriz falan değildi. Scarpia'nın Foudroyant'daki casusları Cavaliere'nin karısının yakında sahili ziyaret edeceği haberini vermişti ona. Kadın karaya çıktığında o limandaydı ve kiliseye kadar izlemişti onu. Scarpia'nın görünüşündeki son değişikliği, artık o uğursuz

eski kara paltosunu giymediğini, soylu şıklığına yeniden büründüğünü o fark etmemişti ama Scarpia karşısında duran, bir zamanlar safdil İngiliz amiralinin başını döndürmüş olan o eşsiz kadındaki son değişiklikleri hemen görmüştü. Palermo'da epeyce kafayı çekmiş olmalıydılar. Ama çok güzel bir yüzü ve çok güzel ayakları vardı kadının.

Lady'lerinin cesareti hayranlık verici. Ama yine de kent tehlikelerden uzak değil.

Kendimi burada oldukça güvende hissediyorum, dedi. Kiliseleri severim.

Scarpia da. Kiliseler Scarpia'ya Hıristiyanlıkta onu çeken şeyi anımsatır. Öğretileri değil, acıya olan tarihsel ilgisini: yaratıcı şehitliklerin, engizisyon işkencelerinin ve lanetlilerin çektiği eziyetin renk paletini.

Kuşkusuz *lady*'leri, majestelerinin refahı ve bu şanssız krallıkta düzenin hızla yerine gelmesi için dua etmekte.

Annem çok kötü hasta, dedi, ona yalan söylemek zorunda kalması canını sıktı.

Eski evini ziyaret etmeyi düşünüyor mu, diye sordu Scarpia.

Kesinlikle hayır!

Soyluların o kadar sevdiği bu kiliseyi hiçbir zaman sevmedim, sık sık gittiğim pazar yerindeki Carmine Kilisesi'ni daha çok severim ben. Saat ikide bir infaz var.

Siyah Madonnalı kilise, dedi Cavaliere'nin karısı, Scarpia'nın ne söylemek istediğini anlamamıştı sanki.

Baş hainlerin birçoğunun haklı cezalandırılmalarına tanık olabilirsiniz, dedi Scarpia. Ama belki de, majesterinin sadık tebaasının o kadar hoşlandığı bu manzarayı içi kaldıramaz *lady*'lerinin.

Tabii seyredebilirdi, zorunluysa. Cesur olmanın bir koşulu da kana bakmaktı. Ne vardı bunda? Her şeye ba-

kabilirdi. Her şeyden iğrenen biri değildi o. Miss Knight gibi budala, titrek, duygusal bir kadın değildi o. Scarpia'nın meydan okumasını bir türlü yediremiyordu içine.

Scarpia bir an bekledi. (Kadının yanıtı olmuş olan) Sessizlik içinde bir "Te Deum" başlamıştı.

Ya da sizin hoşunuza gidecek başka bir şey yapabiliriz, diye devam etti Scarpia o alaycı, yaltaklanan sesiyle. Kaç saat isterseniz *lady*'lerinin emrindeyim ben.

Kilise dolmaya başlıyor, herkes onları seyrediyor şimdi.

Scarpia'yla bir saat geçirme fırsatını kabul etmeye değebilir, diye düşünüyordu Cavaliere'nin karısı. Kraliçe polis şefinin ilk elden değerlendirmesine ilgi duyabilirdi. Ama kendisi onun hakkında bir rapor verirse, onun da kendisi hakkında bir rapor vereceğini biliyordu. Bütün içgüdüleri şunu söylüyordu: Dikkatli ol! Ve bir kadın olduğu için: Sevimli ol!

Scarpia parmaklarını su yalağına daldırdı ve ona biraz kutsal su sundu. Kadın başını eğdi, parmaklarıyla dokundu ve haç çıkardı. Teşekkür ederim.

Yakıcı sıcak altında dışarı çıktılar, alandaki bir tezgâhtan bir paket kirli, tozlu şeker aldı, Scarpia almamasını söyledi. Aa, çok dayanıklı bir midem vardır, dedi Cavaliere'nin karısı. Her şey iyi gelir bana.

Onunla birlikte yürüme önerisini tekrarladı Scarpia, kadın bir kez daha reddetti. Belki de yaşamının üçte birini geçirmiş olduğu kentte birazcık avarelik yapmak iyi olurdu, gizli avarelik. Ama onunla değil. Neden hep gülümsüyordu ki? Kendini çok çekici sanıyor olmalı. Öyle de sanıyordu. Scarpia kadınların üzerindeki etkisini bilirdi, yakışıklı olduğu için değil (değildi de), kadınlara başlarını çevirten sonra da döndürüp yeniden baktıran güçlü bakışları yüzünden; kısık, derinden gelen sesi yüzünden; ayakta dururken ağırlığını yavaş yavaş bir o yana

bir bu yana verişi yüzünden; giysisinin şıklığı yüzünden ve kabalık izleri taşıyan kusursuz davranışları yüzünden. Ama erkekliği önde olan kimseler Cavaliere'nin karısının ilgisini çekmezdi. Scarpia bir âşık olsaydı nasıl olurdu, diye düşünmek bile istemedi. Bir de başkalarının kendisi hakkında iyi şeyler düşünüp düşünmediğine aldırmayan, aslında başkalarının hakkında ne düşündüğüne aldırmayan bir insan hayal edemiyordu. Demek ki insanların Scarpia hakkında söyledikleri, adamın çok aşağılık biri olduğu doğruydu. Ama bunu da düşünmek istemiyordu. Artık üzerinde düşünmemeyi yeğlediği pek çok şey vardı, bunlardan biri de insanın kötülüğü. Kötülük uzay gibi bir şeydir. Orada her şey uzaydır. Sonuna vardığını hayal ettiğinde, bir sınır ya da duvarla karşılaştığını görürsün, bu da ötesi var demektir; dibe ulaştığını düşündüğünde her zaman aşağıdan vuran bir şey vardır.

Serin arabanın içine girip şekerlerini yemek istiyordu.

Benimle birlikte olmaya kandıramıyorum sizi.

Artık mahcup değildi, hoppaca, bu zevkten vazgeçmesi gerektiğini söyledi, çünkü...

En sadık hayranlarınızdan birini düş kırıklığına mı uğratacaksınız?

Çünkü mümkün olduğunca çabuk Foudroyant'a dönmeliyim, diye devam etti, aldırmasız. Arabanın hemen yanında duruyorlardı.

Nasıl cesaret ediyordu ona ters cevap vermeye? Ama belki de onu kışkırtabilirdi. Bu dişi tilki ile Angelotti'nin âşıktaş olduklarına dair bir öykü yok muydu? Hoş olmayan ya da utandırıcı bir anıyı canlandırmayı umarak, Roma'ya kaçmış olan Angelotti'nin tutuklanmış olduğu haberini verdi ona.

Eminim bu haber hoşa gider.

Ha, evet, Angelotti, dedi Cavaliere'nin karısı.

Angelotti'yi affetmiş olduğu için değil. Ama onun tarafından aşağılanması öyle çok coşku ve olay, nice zafer, nice mutluluk altına gömülmüştü ki. Cavaliere'nin karısı kin tutmamakla övünürdü. Suikastçıların ölümünü kraliçe istediği için istiyordu. (Cirillo'ya) Sevgi duymaması başkasına (Kraliçeye) duyduğu sevgidendi. Kahramandan ya da Cavaliere'den daha zalim değil o. Onların en zalimi gibi görünmesinin nedeni en coşkuluları olmasıydı. Kadınlardan da bu beklenir aslında. Ama güce, gerçek güce sahip olmayan coşkulu kadınlar sonunda genellikle kurbana dönüşür.

Biraz ileriye sıçrama anımsamaya yardımcı olabilir.

* * *

17 Haziran 1800. Krallık yönetiminin yeniden kuruluşunun üzerinden bir yıl geçmesine karşın ilk başkentini bir kez bile ziyaret etmeden Palermo'da yaşamını sürdüren kraliçe, Napoléon'la yapılması düşünülen anlaşmanın arifesinde kısa bir ziyaret için Roma'ya gelmişti.

O gece, sabah aldığı haberi kutlamak için bir parti veriyordu: Napoléon, Marengo'da Avusturya güçlerince yenilgiye uğratılmıştı. Bu yalan iyi haberin (Napoléon aslında savaşı kazanmıştı) ardından hemen öğleden sonra gerçek kötü haberler gelmeye başlamıştı. Angelotti asılmak üzere zincirli olarak Napoli'ye gönderilmek üzereyken (ama Cavaliere'nin karısının güzel hatırı için değil; o kocası ve âşığıyla İngiltere'ye dönmek üzereydi), bir yıldan fazla bir süredir tutulduğu Saint Angelo'nun Papalık kalesindeki hapishaneden kaçmıştı. Kraliçe, Scarpia'ya ateş püskürüyordu, adamı Napoli'den çağırtmış ve Farnese Sarayı'ndaki üst katlardan birine yerleştirmişti. En güvendiği uşağının intikam alırken beceriksizlik yapmasına

katlanamıyordu. Onu bugün bul, yoksa, dedi. Majesteleri, diyordu baron, bu işi oldu bilin.

Hapisanede Angelotti'nin kaçmasına yardım etmiş olan muhafızın kim olduğu öğrenildi, dedi Scarpia, kraliçeye adamın ölmeden önce (sorgu biraz sert geçmişti) kaçağın ilk gideceği yeri söylediğini bildirdi: içinde ailesi için özel bir tapınma yeri olan bir kilise. Scarpia kiliseye varıncaya kadar Angelotti ayrılmıştı çoktan, ama onunla suç ortağı olan biri hakkında kanıtlar bulunmuştu. Başka bir soylu Jakoben, dedi Scarpia. Ama tabii kendilerine liberal ya da yurtsever diyorlar. Bu, en kötülerinden biri. Bir ressam. Hiçbir asaleti olmayan bir sürgün. Hatta gerçekten İtalyan bile değil. Paris'te büyümüş, bir Fransız kadınıyla evlenmiş olan babası, Voltaire'in arkadaşıymış. Oğul ise Fransız Devrimi'nin resmî ressamı olan David'in bir öğrencisiymiş.

Kim olduğu beni ilgilendirmez, diye bağırıyordu öfkeli kraliçe.

Scarpia, kraliçeye genç ressamı tutukladıklarını söyledi. Birkaç saat içinde Angelotti'nin nerede olduğunu bulacağımızı garanti ediyorum. Scarpia gülümsüyordu.

Kraliçe polis şefinin ne demek istediğini biliyordu. Devrimciler başka yerlerde yasaklamış olsa da, daha uygar olan Habsburg bölgesinde, Prusya'da, İsveç'te artık yasal olmasa da Papalık eyaletlerinde ve İki Sicilya Krallığı'nda işkence hâlâ yasaldır. Kraliçe, Scarpia'nın yöntemlerinden üzüntü duyuyor, ama insan gerçekçi olmak zorunda. Kraliçe, Napolili isyankârların zevk duymasına karşın, kendisinin kana susamış bir kadın olarak nitelendirildiğini duysa çok şaşırırdı. Her zaman idam cezasından yanaydı ama işkenceye karşıydı.

Angelotti bu akşam ele geçirilmeli, anlıyor musun?

Evet, majesteleri.

Scarpia yukarıda, ressamın sorguya çekileceği saraydaki karargâhına dönmek üzere ayrılıyor.

Öfkesini Scarpia'dan almış olan kraliçe bu kötü haberin, partisini bozmasına izin vermeme kararında.

Kraliçeyle kararlaştırdıkları gibi büyük Usta Paisiello, sarayın bir köşesinde piyanonun tuşlarına eğilmiş büyük zaferin anısına o akşam çalınacak olan bir kantat besteliyor. Besteci bestesini yönetecek, şarkı Arjantin havasına uygun olarak söylenecekti. Kraliçenin şarkı söyleyen kadınlara zaafı vardı. Opera yıldızı ona sevgili arkadaşını, sesi hepsinden güzel olan İngiliz elçisinin karısını anımsatıyordu.

Opera yıldızı, tıpkı kraliçenin dostu gibi, tez canlıdır aynı zamanda, sıcaktır, coşkuludur ve kendini aşka nasıl vereceğini bilir.

Diva, partinin verilmekte olduğu büyük balo salonuna geldi ve kraliçenin önünde reverans yaptı. Paisiello'nun notalarına bakmakta ve rolünde kendine güvenmektedir (zaten hiçbir zaman güven duygusundan başka bir şey hissetmez o).

Konukların politikadan konuştuklarını duyar. Politika hakkında bir şey bilmemekte ve bilmek de istememektedir. Fransa hakkında konuşulan onca şeyden anlamaz. Âşığı olanları ona açıklamaya çalışmıştı. En sevdiği kitaplardan birini, Rousseau'nun bir kitabını ona okutmaya çalışmıştı – buna benzer bir şey, ama yazar Fransız'dı, İtalyan değil. Diva hem kitaptan bir şey anlamadı, hem de âşığının illa romanı okumasını istemesine şaştı. Âşığının tanrısız ve kısa ömürlü Roma Cumhuriyeti'nin altı konsülünden biri olduğu için hapsedilmiş Napolili aristokrat Marchese Angelotti gibi dostları olmasına karşın politikayı fazla önemsemediğini de biliyor. O da bir sanatçı. O nasıl yalnızca sanatı ve âşığı için yaşıyorsa, âşığı da kendisi ve resmi için yaşar.

Hizmetçisi Luciana eline bir not tutuşturduğunda kumar masalarından birinde oturmuş oyunu seyrediyor-

du. Paisiello'dan geliyordu not, kantatı henüz tam olarak bitirmemişti, akşam müziğine kendisi olmadan başlayarak kraliçenin dikkatini bu gecikmeden başka yöne çekmesini istiyor kendisinden. Tabii, onun kendi operalarından bir arya okuyacağını umuyor; yüz kadar opera yazmıştı o güne kadar. Bekletilmesine öfkelenen diva, doğaçlama resitaline Jommelli'nin bir aryasıyla başladı. Sonra kraliçe bir arya daha istedi, bunun, dostu, İngiliz elçisinin karısının çok güzel söylediği bir arya olduğunu belirterek. Paisiello'nun *Nina*'sından deli sahnesi. Diva, bestecinin isteğine uymak gibi bir şey düşünmediği halde, bir krallık emrini reddedemez.

Paisiello elinde zafer kantatının notalarıyla göründüğünde, divanın icrası çok başarılı olmuştu. Öyle büyük bir başarıydı ki bu, kraliçe şarkısını sürdürmesini istedi onun. Diva söylüyor da söylüyor... sonsuz aşk ve yıldızlar ve sanat ve kıskançlık üzerine. Kıskançlık üzerine çok şey biliyor.

Diva akşamın bir an önce bitmesini sabırsızlıkla bekliyordu. Ne yazık ki, âşığıyla buluşmadan önce tatsız bir şey yapmak zorunda. Kötü şöhretli Napolili polis şefine uğramaya söz vermişti; o gün öğleden sonra, âşığına büyük bir Madonna portresi ısmarlamış olan kilisede karşılaşmıştı onunla. Erken saatte uğrayarak âşığını şaşırtmış, ama daha sonra geri döndüğünde onu yerinde görememişti diva. Onun yerine bu sözde hayranını yapı iskelesinin yakınında sinsi sinsi dolaşır bulmuştu. Tüm Napoli'nin karşısında titrediği adam bu demek! Çekiciydi de, ister istemez fark etmişti bunu. Oldukça küstah bir tavırla kendisine kur yapmakta olan polis şefi, âşığının bir başka kadınla ilgilendiğine inandırmaya çalışmıştı onu. Adam, âşığının kirli boya fırçaları arasında bir kadın yelpazesi, kendisinin olmayan bir yelpaze gösterdiğinde ona inanacak kadar çılgındı diva.

Diva kendisini korumasını bilen bir kadındır. Zampara erkekleri nasıl başından savacağını bilir. Cavaliere'nin karısı gibi o da kendisini yalnızca aşk için verecek niteliktedir. Polis şefinin kendisine ne söyleyeceğini bilmek istiyor. Daha sonra da âşığıyla buluşacak ve hafta sonu için onun köydeki villasına gidecekler. Şimdi, âşığının belki de kendisini aldatmadığını düşünmek için nedeni var; ama kıskançlık bir kadının sahip olduğu az sayıda silahtan biridir. Ne de olsa, bir aktris kendisi. Belki de âşığı yüzünü Madonna'nın yüzü için model olarak kullandığı kadını çekici bulduğunu itiraf edecek; Diva ona birkaç dakika soğuk davranacak, sonra bağışlayacak ve her zamankinden daha mutlu olacaklar.

Diva öç alıcı bir kadın değildir. Hoşgörüyü yücelten operalar ve oyunlar görmüştür. Son on yılda merhametli krallar üzerine pek çok drama sergilenmiştir. Aynı on yıl içinde bu merhametli diktatörler demir yumruğunun ve idam sehpasının da pek çok kullanım alanını keşfetmişlerdir. Diva, merhametten daha güzel bir şey olmadığını düşünüyor. Neden her şey Mozart'ın operalarındaki gibi, hani şu kız kaçırma üzerine söylenen güzel dizedeki gibi olmasın hep: İntikamdan daha kötü bir şey olamaz. Ya da Roma imparatorunun merhametiyle ilgili olanı: Napoli kraliçesinin erkek kardeşi Habsburg imparatorunun Bohemya kralı olarak taç giyme töreni için yazılmış olan, orada Titus, en sevdiği kimselerin kendisine hazırladıkları bir suikast planını ortaya çıkarır, suikastçılarını asmayı reddederken şunları söyler: Öyle görünüyor ki, yıldızlar, istemememe karşın bir zalim olmam için elbirliğiyle çalışıyor. Hayır, bu zaferi tattırmayacağım onlara!

Doğru, MS 79'da, güne, Vezüv'ün püskürdüğünü bildirerek ve senatonun onun onuruna bir tapınak yapılması için ayırdığı altının, yanardağ kurbanlarına yardım için kullanılmasını emrederek başlayan ve kendisini öl-

dürmeye çalışan arkadaşını bağışlamakla bitiren operadaki Titus, tarihe, Yahudilerin baş belası ve Tapınağın yıkıcısı olarak geçen Titus'tur aynı zamanda. Ama belki de biz, sahte olanlar da dahil bize sunulan yüce gönüllülük örneğine açız. Tarihte masum bir yeri olabilir, ama Diva bile biliyor bunu.

Belki de yaşam operada olduğu gibi değildir, diye düşünüyor diva yukarıya, polis şefine gitmeye hazırlanırken ama olmalı. İntikamdan daha kötü bir şey olamaz.

* * *

Kötü kimseleri biliriz. Scarpia gibi. Baron Scarpia gerçekten de aşağılığın biri. Kötülüğüyle ve zekâsıyla övünür. Düzen, dolap çevirmekten daha çok sevdiği bir şey yoktur. Bir insan sarrafı olduğu için, divanın safdil olduğu kadar gözü pek olduğunu da anlıyor. Kötülere göre, anlaşılmış bir kişi parmakta oynatılabilecek bir kişidir. Divayı, âşığının bir başka kadınla iş pişirdiğine inandırmak çok kolay olmuştu, böylece kadın kaçak Angelotti'yi kötü yazısına sürükleyen bir düşüncesizlik yaptı. Ayrıca, acı veren katıksız aşk var. Yukarıya çıktığında, Scarpia divanın âşığını içeri getirtmiş ve kadının duyabileceği biçimde işkence yapmıştı – kısmen işkenceyi sevdiği için, kısmen de işkence, aradığı bilgiyi ona sağladığı için, üstelik bitişik odadan gelen feryatları duyan kadının yüzünün girdiği halleri izlemekten hoşlanıyordu. Gözyaşlarınız lav gibi duygularımı yakıyor, kavuruyor, diyor ona. İşkence, kadını konuşturduktan sonra, kendisine teslim olursa âşığının hayatını bağışlayacağını (idam mangasındaki erlerin mermileri kurusıkı olacaktır) ve Roma'dan ayrılmalarına izin vereceğini söyledi. Tabii, böyle şeyler yapmaya hiç mi hiç niyeti yoktu. Kötülere göre, verilmiş bir söz tutulmayacak sözdür.

İyi insanları biliriz, fazla kurnaz olmama konusundaki ünlerini de. Diva yüreği sevgi dolu, cömert biridir. Ama bu kadar kolay kullanılan biri olduğu için kusurludur da. Diva birazcık daha kuşkucu –yani, aşırı tutkulu olmakla biraz daha az övünür olsaydı– belki de Scarpia onu hemencecik bir yem haline döndüremezdi. Polis şefinin bir başka kadının yelpazesini şöyle bir sallayışı, divayı hemen o gün öğleden sonra âşığının köydeki villasına koşturmuş, adamı orada bir başka kadınla birlikte değil, gizlediği Angelotti'yle bulmuştu. Âşığının kendisinden saklamak istediği bilgiye sahiptir artık, Scarpia onu Angelotti'yi ele vermek ya da âşığını ölüme göndermek gibi dayanılmaz bir seçimle karşı karşıya bırakınca açığa vurabilir bunu. Âşığı, işkence ne kadar acı verici olursa olsun Angelotti'nin bulunduğu yeri asla, asla bildirmezdi (ya da kendisi öyle sanıyor), oysa onu seven kadın onun çığlıklarına dayanamaz. Belki de bir erkekten daha duygulu değildir. Scarpia da duygularıyla hareket ediyor. Ama duyguların güçle birleşmesi güç... yaratır. Güçsüzlükle duyguların birleşmesiyse... güçsüzlük yaratır. Scarpia'nın adamları onu kuyudan çıkarmak için aşağıya indiğinde zehri yutmuş olan zavallı Angelotti için artık çok geçtir. Ama diva, Scarpia'nın kendisine sahip olmasına razı olmakla âşığının hayatını kurtardığını düşünüyordu. Polis şefinin şafakta sahte bir idam için emir verdiğini gördü; adamla baş başa kaldıklarında, onları kentini dışına çıkaracak olan geçiş kâğıtlarını yazmasını izledi. Scarpia yazdıklarının üzerine toz serpip kurutmak üzereyken diva masanın üzerinde duran sivri uçlu bir bıçağı aldı –hiçbir şey adam öldürmeden daha güçlü görünemez– ancak cesareti safdilliğinin neden olduğu olayları durduramayacak. Âşığı, Scarpia'nın sahte olmayan sahte idam ateşiyle gözlerinin önünde taranacak, diva da San Angelo Kalesi'nin siperinden atlayacak ve öteki üç ölüme kendi ölümünü de ekleyecektir.

Çok kötü ve zekileri, bir de çok iyi ve safdilleri tanırız.

Ama ya ötekiler: ne kötü ne masum olanlar? Kendi önemli işlerini yapan, kendileri hakkında iyi şeyler düşünmek isteyen ve en iğrenç suçları işleyen normal, önemli kimseler.

Cavaliere ile karısını alın. Kurbanlarının çığlıkları niye harekete geçirmedi onları? Angelotti gibi korkudan bir kuyunun dibine gizlenmiş olarak bulunan Caracciolo'nun çığlıkları. Ama Angelotti'nin tersine o kendini hemen öldürmeyi yeğlemedi. Angelotti'nin tersine, önünde kesin ölüm olduğunu düşünmüyordu. Caracciolo bir şansı olduğunu sanıyordu. Yanılıyordu.

* * *

Hayatınızı kurtarmak için yalvarabilirsiniz, ama bir işe yaramaz. Âşığının hayatını kurtarmak için yalvaran diva gibi. Hücresinde yakalandıktan birkaç gün sonra eli ayağı zincirli Cavaliere'ye ve karısına mektup yazan yaşlı Doktor Cirillo gibi: Bu dünyada sizden başka hiç kimsenin benim gibi zavallı bir insanı koruyamayacağını ve kurtaramayacağını size anımsatmak için yazdığım şu birkaç satırla sizi rahatsız etmek özgürlüğünü kullanmamı, umarım kötü karşılamazsınız...

Olağanüstü cesaretiniz olabilir. Eylülde başı kesilerek ölüme mahkûm edilmiş, kütüğün üzerine baş aşağı değil de başı yukarı yerleştirilmesini istemiş ve balta inerken gözlerini kapatmamış olan genç aristokrat Ettore Carafa gibi. Ya da serinkanlı ve öngörülü olabilirsiniz. Kendilerini darağacına götürecek olan arabaya bindirilmelerini bekleyen mahkûm arkadaşlarına dönüp Vergilius'tan bir dize okuyan Eleonora de Fonseca Pimentel gibi: *Forsan et haec olim meminisse javabit*: Belki bir gün bu bile anımsanacak bir sevinç olacaktır.

Onur ya da sefilce yerlerde sürünme, kendilerini bir doğa gücüne dönüştürmüş olan doymak bilmez galiplerin fermanlarını hiçbir şey etkilemeyecektir. Yanardağ gibi acımadan habersiz. Acıma, bizi doğanın ötesine, zalimliklerle dolu yaradılışımızın ötesine götüren şeydir. Bağışlama demek olmayan acıma, doğanın ve kişisel çıkarımızın bize yapmaya hakkımız olduğunu söylediği şeyi yapmak anlamına gelmez. Belki de, gücümüz gibi hakkımız da vardır gerçekten. Hiçbir şey acımaktan daha övülesi değildir.

7

Politika, çarpıcı ve insanı içine alan bir şeydir. Ne yazık ki, istemeseniz de politikayı önemsemeniz gerekir. Ama önemsenecek daha başka şeyler de vardır. Örneğin, giyilecek giysinin seçimi son derece önem taşıyabilir. Şişmanlığın göze çarpmaması –hayır, gebeliğin gizlenmesi– için ne giymeli? Herkes babanın yaşlı koca değil de âşık olduğunu tahmin edeceğinden ve bu tahminleri doğru çıkacağından en iyisi gebeliği gizlemektir. Bol bir giysi? Dökümlü bir elbise? Ve belki de üzerine bir şal; şal giyen kişi örtünme sanatının ustası olduğundan sıcağa rağmen birkaç şal.

Ve daha şimdiden dilden dile dolaşmaya başlamış olan saygınlık yitimine tepki vermek, görüşlerine değer verdiğiniz kişilerin arkanızdan söylediği şeyleri onaylamadığınızı göstermek için ne giymeli? Bir kahramansanız şeritlerinizi, nişanlarınızı, yıldızlarınızı ve madalyalarınızı takarsınız. Hepsini birden. Kimi zaman Türk büyükelçisinin armağan ettiği, ayak bileklerine kadar uzanan, samur

kürkle süslenmiş, kızıl pelerini giyersiniz. Döner yıldızlı elmas sorgucunuzu, Konstantinopolis'teki sultandan bir başka hediyeyi (ona çelenk diyorlar). Ve kralın, başınıza bu yüz karasını getiren eylemlerinize duyduğu minnettarlığı ifade etmek için, Sicilya Dukalığı'nın yanı sıra vermiş olduğu kabzası ve kını elmas kakmalı altın kılıcı kuşanırsınız. Saygınlığınızı yitirmenize yol açtığı söylenen kadına ait dantelli bir mendil her zaman kalbinizin üzerinde bulunur.

Herhangi bir suretinizin neyle donatıldığı da önemlidir. Kraliçenin yazlık kraliyet sarayının muazzam parkında verdiği ve beş bin kişinin davetli olduğu parti için üçlünün gerçek boyutlarında, defne yapraklarından taçla süslenmiş mumdan heykellerinin yer aldığı küçük bir Yunan tapınağı inşa edilmişti. Kraliçe heykellerin sahiplerinden kendi giysilerini vermelerini istemişti. Cavaliere'nin karısının narin heykeline Napoli'deki son opera galasında giydiği, üzerine Nil kaptanlarının adları işlenmiş olan mor saten elbise giydirilmişti; Cavaliere'nin genç görünümlü heykeli Bath Nişanı'nın kırmızı kuşak ve yıldızıyla tümüyle diplomatik giysi içindeydi; ikisinin arasında kahramanın heykeli yer alıyordu. Gözleri mavi akikten yapılmıştı. Amiral üniformasında madalyalar, yıldızlar ve Bath Nişanı parlıyordu. Tapınağın çatısında, borazan çalan Şöhret Tanrıçası heykelinin arkasında bir müzisyen çömelmişti ve törenler başladığında borazanını üfler gibi görünüyordu. Cavaliere'ye elmaslarla kaplı çerçeve içinde kralın bir portresi verildi; Cavaliere'nin karısına kraliçenin elmas kakmalı portresi sunuldu ve kraliçe tarafından heykeldeki defne yaprağından taçla taçlandırıldı; kral, kahramana majestelerinin mücevherlerle bezeli ikili bir portresini verdi ve ona üyeleri kralın huzurunda şapkalarını çıkarmama ayrıcalığına sahip olan Saint Ferdinand Nişanı alma şerefini bahşetti. Or-

kestra "Rule Britannia" parçasını çalmaya ve gök gürlemeye başladı: Nil Savaşı'nı temsil eden ve Fransız bayrağının üç renginin görkemli patlayışıyla son bulan büyük bir havai fişek gösterisi. Böylesi bir pohpohlamaya kim karşı durabilir ki? Kendi heykellerine bakarlar. Kahraman söyleyecek daha iyi bir şey bulamadığından, canlı gibi görünüyor, der.

Kahramanın utanç verici Bourbon celladı rolü Avrupa'da, ayrıcalıklıların Avrupa'sında günün konusuydu. Ülkenin en iyi şairini asmak ha? En ünlü Yunan bilginini de? Önde gelen bilimadamlarını da? Cumhuriyetçiliğin ve Fransız fikirlerinin en ateşli karşıtları bile Napoli aristokrasisinin kıyımı karşısında şaşkınlığa düşmüşlerdi. Sınıf dayanışması ulusal düşmanlıkları kolayca çiğneyip geçti.

O halde kahramanı bir hain mi ilan edelim? Ama kahramanlar yararlıdır. Hayır, kahramanın yargılarını çarpıtmış, onu yozlaştırmış bir etki bulmak daha kolaydır. İyi kötüye dönüşmez, ama güçlü zayıf düşebilir. Onu güçsüz kılan şey artık yalnız, tek başına olmayışıdır, ki bir kahraman öyle kalmalı. Bir kahraman nasıl terk edeceğini, bağları nasıl koparacağını bilen biridir. Bir kahramanın evli bir adam olması yeterince kötüdür. Evliyse karısına fazla düşkün olamaz. Bir âşıksa (Aeneas gibi) düş kırıklığına uğratmalıdır. Bir üçlünün üyesiyse... ama bir kahraman bir üçlünün üyesi olmamalıdır. Bir kahraman suda yüzmeli, havada süzülmelidir. Bir kahraman hiçbir şeye tutunmaz.

* * *

Yüz karası, yüz karası, yüz karası.
Üçlü yüz karası. Üçü tek vücut haline gelmiş.
Aslında FİRARDA durumundaki kahramanın yeri

Londra'daki üstlerince değiştirilip ihraç edilemezdi –kaldı ki bu durum da düşünüldü–. Ama ona yardakçılık edenler, kuklası haline geldiği kişiler resmî hoşnutsuzluğun ağırlığını hissedebilirlerdi. Cavaliere'nin Napolili yurtseverlere karşı acımasız misillemedeki rolü, en azından tartışmalı biri haline getirmişti onu. Bazıları karısı, bazıları ise Bourbon hükümeti tarafından kandırıldığını söylüyordu. Kuşkusuz hiç kimse bir diplomattan, kahramandan beklendiği gibi, kusursuz bir örnek olmasını beklemezdi. Ama aynı zamanda tartışmalı biri de olmamalıydı. Görevle gönderildiği yabancı hükümetin açık bir partizanı haline gelmiş bir diplomat, kendisini göndermiş olan ve çıkarlarını koruması beklenen hükümet için yararlılığını ölümcül biçimde zedelemiş olur. Görevden alınması yalnızca bir zaman sorunudur.

Bir sabah Cavaliere, Charles'tan bir mektup aldı, o kahrolası Whig gazetesi *Morning Chronicle*'dan İki Sicilya Krallığı'na yeni elçi olarak genç Arthur Paget'in atandığını öğrendiğini dayısına bildirmek zorunda kaldığı için üzüntü duyuyordu. Cavaliere artık ne derece gözden düştüğünü kendisinden saklayamazdı. Görevli geçirdiği otuz yedi yıldan sonra yerine kimin geçeceği konusunda kendisine danışılıp emekli olmasına izin verilmeden görevden uzaklaştırılmakla kalmamış, bunu en son kendisinin öğrenmesini bile önemsememişlerdi. Kendisinden sonra görev yapacak kişinin Londra'dan ayrılmış olduğunu bildiren kısa bir notun da yer aldığı Dışişleri Bakanlığı belgesi bir ay sonra geldi. Kraliçe bu haberi duyduktan sonra en sevgili sırdaşını, kız kardeşini, elçinin karısını gözyaşlarıyla kucakladı. Dostlarım olmadan ne yapacağım, diye ağladı. Hepsi Fransızların suçu.

Kraliçenin ona taktığı adla Uğursuz Paget, Palermo'ya varmış ve beş gün sonra Cavaliere tarafından kabul edilmişti. Cavaliere'nin hiçbir biçimde babaca ilgi

duymadığı genç –yirmi dokuz yaşında, Cavaliere'den tam kırk yaş küçük– bir adamdı.

Cavaliere soğuk bir biçimde, hangi görevden geliyorsunuz, diye sordu.

Bavyera'da özel görevli elçiydim.

Tam yetkili elçi değil ama?

Doğru.

Bu görevde yalnızca bir yıl kaldığınızı duydum.

Evet.

Ondan önce?

Bavyera benim ilk görevimdi.

Kuşkusuz İtalyanca biliyorsunuzdur.

Hayır, ama öğreneceğim. Münih'te Almancayı hızla öğrendim.

Sicilya dilini de öğrenmeniz gerekecek. Majestelerinin ilk başkentlerine ne zaman geri döneceğini kim bilebilir? Ayrıca orayı hiç görmeseniz bile Napoli lehçesini de öğrenmelisiniz, çünkü kral, İtalyanca konuşmuyor.

Bunu duydum.

Bunu, Cavaliere'nin içten içe kendini çok fazla konuşmuş olmakla suçladığı birkaç dakikalık sessizlik izledi. Sonra Paget boğazını sinirli bir biçimde temizleyerek, Cavaliere geri çağrılma mektubunu sunar sunmaz kendi güven mektubunu kral ve kraliçeye sunmaya hazır olduğunu söyleme cesaretini buldu.

Cavaliere resmî görevi bulunmayan biri olarak İki Sicilya Krallığı'nda bir gün bile kalmaya niyetli olmadığından ve bir aylık bir gezi için şimdiden plan yapmış bulunduğundan konuyla geri döndüğünde ilgileneceği yanıtını verdi. Karısı, Mrs. Cadogan ve kahramanla birlikte bu kez tarihle buluşmak için değil (kahraman Malta'ya uğrayacak olsa da), tarihten, yaşamlarının programından süzülüp gitmek için bir kez daha Foudroyant'la denize açıldılar.

Dışişleri Bakanlığı'ndaki üstleri ve eski dostları onu uzaklaştırmıştı demek? Şimdi de kendisi onları bir süreliğine aklından çıkaracaktı. Daha geniş ve daha devingen bir bakış açısını benimse. Yavaş yavaş belirmeye başlayan kıyı çizgisini izlerken bulutlarla taçlanmış, hafif hafif gürleyen görkemli Etna gözüne ilişti. Maviye çalan şafakta tüm Sicilya Adası, Malta, Liparis ve Calabria'nın tıpkı bir haritada olduğu gibi altında belirdiği zirvedeki şaşırtıcı görüntüyü anımsadı. Evet bunu yaptım. Burada bunu gerçekleştirmiş olan tek kişi benim. Ne kadar zengin bir yaşamım oldu.

Etna yakınlarından geçerken Foudroyant, kahramanın yeni Sicilya unvanına tımar sahipliğinin eklendiği Bronte'den fazla uzakta değildi. Cavaliere'nin karısı karaya çıkmak için sabırsızlanıyordu ama kahraman, volkanik toprağı yılda üç bin pounda ulaşan bir gelir getirdiği söylenen mülkü ancak tam anlamıyla hazır olduğunda görmeyi yeğlediğini söylüyordu. Bronte dükünün, kendi nüfuz alanına, kimseye haber vermeden, öylece çıkmayacağını belirtti.

Bronte, Etna'ya ateş püskürten kyklop'ların adı olduğu için, kralın İngiliz kurtarıcısına bağışlamak için bula bula bu dükalığı bulmasında bir oyun olmasından kuşkulanan Cavaliere, bu bilgi parçacığını kendine saklamanın daha iyi olacağını düşündü. Bu şaka bir Sicilya dükü olmaktan son derece gurur duyan tek gözlü kahramanın hoşuna gitmeyebilirdi. Cavaliere ise bunun gülünç olduğunu düşünüyordu.

Cavaliere hazzın sıfır noktasına ulaşmıştı. Bu noktada haz, insanın rahatsız edici düşünceleri kafasından atabilmesi demekti. Görevden uzaklaştırılması, Paget, borçları, İngiltere'de kendisini bekleyen belirsiz gelecek, tüm bunlar aklında yanardağ gibi püskürüyor ve sonra tıpkı başının üstünde geminin kıçından başına gidip gelen de-

niz kuşları gibi rüzgâr içine doğru savruluyordu. Zihnini oyalayan şeylerin üzerinde durmamanın rahatlığı o kadar hoştu ki, gerçekten eğlendiği izlenimine kapıldı. Bu gemi, eviydi. Jüpiter Tapınağı'nın kalıntılarını ve ünlü taşocaklarıyla mağaraları ziyaret etmek için iki günlüğüne Siracusa'da durduklarında, karısı sabah bulantılarına rağmen annesiyle gemide kalmayı reddetti. Cavaliere'nin tam da yerinde coşkulu konuşmalarından birini bile kaçırmayı ve kahramandan bir saat bile uzak kalmayı istemiyordu. Karısı ve arkadaşı son derece mutlu görünüyorlardı. Ne saf dil biri ne de hoşgörülü bir kocaydı, karısını gerçekten sevmiş ve yaşı karısınınkine yakın olan onun şimdi sevdiği adamı da gerçekten sevmiş ve onlar da onu gerçekten sevmişti, böylece bir eş yitirmemiş, ama bir oğul kazanmıştı. Bu her şeyi halletmiyor muydu?

Tıpkı Palermo'daki sarayda, Napoli Körfezi'nde altı hafta demir atan amiral gemisinde olduğu gibi Cavaliere'nin yanında da tam bir dürüstlükle davrandılar. Yani, birbirlerine, âşık olmadan öncesindekinden daha fazla yaltaklanmadılar. Yani, yalan söylediler. Cavaliere'nin, karısının gecenin geç saatlerinde kahramanın odasına ya da kahramanın ona, ne sıklıkta ya da ne zamanlar gittiğine ilişkin hiçbir fikri yoktu. Tartışma götürmez sağlamlıkta bağırsak sistemi, deniz tutmasına karşı kanıtlanmış direnci olan karısı şimdi kahvaltıda sindirim sorunlarından ve geminin sallanmasıyla mide bulantısından yakınıyordu. Kuşkusuz onlardan ilişkilerinden açıkça söz etmelerini ya da karısının gebelik bulantılarından söz etmesini istemezdi; bu, acı verici olurdu. Ama yine de önünde rol kesmelerinden rahatsız oluyordu. Bu onun kendisini dışlanmış hissetmesine, kendisine yersiz bir alçakgönüllülük gösterildiğinden kuşkulanmasına neden oluyordu. Zayıf sindirim sistemine sahip olan, bundan daha sakin bir deniz düşünülemeyecek olmasına karşın kimi zaman

deniz tutmasından yakınan kişi kendisi olduğundan, görmezden gelindiğini düşünüyordu.

* * *

Hemen tekrar yolculuğa çıkacaklarına göre şimdi ne giymeli; öyle ya kahraman, İngiltere'ye dönmek için can atmakta, Bahriye Nazırlığı da Bonaparte'a karşı elindeki bu en büyük kozun, gözden düşmüş, sabık İngiltere büyükelçisi ve dayanılmaz karısına yat kaptanlığı yapmasına son vermesini istemekte, Bourbon Kahramanı rolünün sona ermesi için sabırsızlanmaktadır. Kuşkusuz Cavaliere ve karısı da onunla gidecektir. Bu, uzun ve karmaşık bir yolculuk olacağından, ne giymeli? İlk olarak kahramanın sancak gemisiyle Leghorn'a kadar denizden; sonra çeşitli tekerlekli araçlarla (vagon, fayton, yaylı) güneyden kuzeye, sıcaktan ve uzun günlerden daha ılıman yaza, pek çok eyaletten geçerek, insanın her birinde olabildiğince en iyi görünmesi gereken çeşitli kutlamalarda dura dura, karadan gidecekler.

Üçlünün birbirinden ayrılması söz konusu değildi. Tek sorun üçlüye, Mrs. Cadogan'a, arkada kalması mümkün olmayan Miss Knight'a ve Cavaliere'nin kahramana yardımcı olarak atadığı sekreteri Oliver'e her zamanki hizmetli grubundan kaç kişinin eşlik edeceğiydi. Geçit alayı ne büyüklükte olacaktı?

Bir aylık yolculuklarından sonra, haziran başlarında geri döndüklerinde Cavaliere geri çağrılma mektubunu sundu ve Paget'nin güven mektubunu sunmasına izin verildi. Kraliçe dişlerini gıcırdatıyordu, bir kez olsun Paget'e bakmadı. Kraliçenin aklında sadık dostlarını hep korkulan biçimde yitirmekten öte şeyler vardı; Cavaliere'nin yerine yeni bir elçi atanmasının İngilizlerin ***kendisinden*** duyduğu rahatsızlığı gösterdiğini anlamıştı. Palermo'dan

ayrılıp kızını (aynı zamanda yeğeni olan damadını) –ilk kızı, Maria Theresa şimdi Habsburg imparatoriçesiydi– ziyaret etmek için Viyana'ya gitmeye karar vermesinin nedenlerinden biri, Paget'i küçümsemek ve dostlarıyla dayanışmasını göstermekti. (Yolculuğun öteki nedeni, kral üzerindeki etkisinin ne ölçüde azaldığının acı bir biçimde ayırdında oluşuydu.) kahraman, Cavaliere ve karısı, onların beraberindekiler ve tüm eşyalarıyla birlikte İngiltere'ye deniz yoluyla dönmeyi ummuştu; bu da kraliçeyi ve onun nedimeler, papazlar, doktorlar ve hizmetlilerden oluşan kafilesini kuzeyde Leghorn'a kadar götürmesine olanak verecekti. Foudroyant'ı İngiltere'ye götürme isteği reddedilince, kahraman, Avrupa'da uzun bir yolculuk yapmamak ve kraliçenin, dostlarının, Viyana'ya kadar kendisine eşlik etmeleri biçimindeki arzusuna boyun eğmemek için bir neden görmedi.

Öfkeli Lord Keith'in darmadağınık Foudroyant'ı başlangıçta planlandığı üzere askerî amaçla kullanmak için sonunda yeniden ele geçirdiği Leghorn'a vardıklarında, yolculuklarının devamına ilişkin düzenlemeler henüz sürerken, Avusturya birliklerinin Marengo'da Bonaparte'la beklenen çarpışmalarına ilişkin haberler geldi. Kraliçe aniden doğruca Viyana'ya değil de çarpışmanın sonucunu beklemek üzere kısa süreliğine kalmak üzere Roma'daki Farnese Sarayı'na gitmeye karar verdi. Baron Scarpia'ya kendisine burada katılması için haber yolladı. Birkaç hafta içinde Viyana'da İngiliz dostlarına katılacaktı.

Böylece Cavaliere'nin resimleri ve Napoli'den kurtardığı öteki eşyalarının yüklü olduğu dört vagonu yedi araba izledi. Arno'ya giden yolda kemikleri çürüten yolculuğun Cavaliere'ye beklediğinden daha zor geldiği anlaşılıyor. Okuyamıyor, Mrs. Cadogan alnında ıslak bir bez tutarken yalnızca gözlerini kapatabiliyor, sırtındaki, kalçası ve dizlerindeki ağrıyı dindirmeye çalışıyordu. Zi-

yaretler ve kabuller için iki gün Floransa'da kaldılar. Cavaliere daha fazla kalmak istemişti. Bunun nedeni yalnızca kendisini pek iyi hissetmemesi değildi. Bonaparte'ın hazinelerine el sürmediği Uffizi'yi tekrar görmek istiyordu –insan Floransa'da durup resimleri görmeden edemez– ama karısı ve dostu bunu duymak bile istemeyeceklerdi. Bu denli hasta ve yorgunsanız kuşkusuz çevrede dolaşacak ve resimlere bakacak kadar güçlü değilsinizdir. Zayıf bir sesle, ben her zaman resimlere bakabilecek kadar güçlüyümdür, dedi. Kendimi nasıl hissettiğim önemli değil. Bana haz veriyor.

Hayır, dedi karısı. Hastasınız. Sizin için kaygılanıyoruz. Dinlenmelisiniz. Ve sonra da yolculuğa devam edeceğiz. Cesaretini yitirmişti. Umduğu hazzı yakalayamadan uzunca bir süre dinlendi. Yalnızca bir beden olmak ne kadar sıkıcı. Sonra pek az ünlü resmin bulunduğu Trieste'de yaklaşık bir hafta kaldılar. Cavaliere gecikmenin nedenini anlayamamıştı.

Kederli kraliçe, Bonaparte'ın zaferini duyunca Roma ziyaretini kısa keserek onlardan bir hafta sonra Viyana'ya geldi. Kahraman, Cavaliere ve karısının burada kalmaları, kahramanın onuruna verilen parti ve balolarla dolu bir ay için uzatılmıştı. Cavaliere'nin karısının da kendine ait zaferleri vardı. Bir gece *faro*[1] masasında beş yüz pound kazandı. Esterházy yazlık malikânesindeki dört günlük konuklukları, prensesin ünlü saray bestecisinin kahramana müzikal bir övgü sunduğu bir kutlamayla son buldu; besteci klavyedeydi ve parçayı Cavaliere'nin karısı seslendirdi.

Birkaç gün sonra, Schönbrunn Sarayı'nda inzivaya çekilmiş kraliçe dostu için tekrar Haydn'ın *Nil Savaşı*'nı

1. Tüm oyuncuların kâğıdı dağıtana karşı oynadıkları iskambil kartlarıyla oynanan bir tür kumar. (Ç.N.)

seslendirdi. Roma'da dinlediği ve neredeyse Cavaliere'nin karısınınki kadar güzel olan bir sesi anımsamaktan kendini alamayan kraliçe *très beau, très èmouvant*,[1] diye haykırdı. Ne yazık ki, bu sesi tanımlamak Fransızların kazandığı zaferle ilgili bir kantat bestelemiş olan Haydn hakkındaki fikirlerini sıkıcı Paisiello ve onun kantatıyla karıştırmak olacaktı. Hem çok çekici bir kadın olan divanın gösterinin hemen ertesi günü beceriksiz Polis şefini öldürdükten sonra acıklı bir biçimde intihar ettiğinden söz etmek de gerekebilirdi.

Baron Scarpia est mort, Miledy, vous l'avez entendu.[2]

Cavaliere'nin karısı, ne kadar korkunç, diye haykırdı. Çok üzgün olmalısınız.

Kraliçe üzgün olduğunu yadsıdı. Tüm bu ölümlerden sonra bir tane daha ne fark ederdi ki? Sonra ağlamaya ve katlanması gereken tüm bu korkunç olayların kendisini

İnsani duygulara karşı duyarsız kıldığını söylemeye başladı; yani, kendini artık bir kadın olarak duyumsamıyordu. Bundan sonra tüm öykü ortaya döküldü. Anlaşılan, diva cinselliğe fazlasıyla düşkün baronun iltifatlarından rahatsızdı. Kraliçe gözyaşlarını silerken, bu İtalyanların her şeye aşırı tepki vermeleri şaşırtıcı değil mi, diye haykırdı. Dramatik tepkiler konusunda en az kraliçe kadar başarılı olan Cavaliere'nin karısı kraliçenin neyi kastettiğini çok iyi bildiğini söyledi. Kendi kentine dönmüş olduğundan İtalyanlara ilişkin her şeyden soğumuş olmanın Napolili kraliçenin ruh durumuna uygun olacağı yargısıyla, kocam her zaman İtalyanların sağduyudan yoksun olduklarını söyler, dedi.

Viyana'daki Habsburg semalarında daha zayıf bir yıldız olduğu açık olan kraliçe, yeğeninin bakanları tara-

1. (Fr.) Çok güzel, çok dokunaklı. (Y.N.)
2. (Fr.) Duydunuz mu, Scarpia öldü. (Y.N.)

fından Schönbrunn'daki kışlalara gönderilmiş ve bunu (haklı olarak) adam yerine konmamak olarak yorumlamıştı, ama Cavaliere'nin karısının sıcak duyguları artık kraliçenin yakınmalarına odaklı değildi. Kraliçe de, dostlarının Viyana'da düşündüğü kadar saygın olmadıklarını öğrenmeye başlıyordu. Eğlenceyi ve Viyana'nın kahramana sağlayabileceği coşkun alkışları tüketmiş olan grubun yolculuklarına devam etmemek için hiçbir nedenleri kalmayınca, Habsburg Sarayı'nın azımsanmayacak sayıda üyesi rahat bir nefes aldı, oysa kraliçe vedalaşma sırasında oldukça üzüntülü görünüyordu. Arkadaşına daha önce vermiş olduğu mücevherlere ve kendi portrelerine yenilerini eklemenin yanı sıra, Cavaliere'ye de elmas kakmalı altın bir enfiye kutusu armağan etti.

Orta Avrupa'dan rüzgâr gibi geçerek Prag'a, heykellerin canlandığına ilişkin söylencelerin anlatıldığı, bir zamanlar pek çok takıntısı olan koleksiyoncu II. Rudolf'un yönettiği kente vardılar. Rudolf, Venedik'ten uzun süredir göz koyduğu bir Dürer satın almış, hazinesinin Alpler'de sarsılması düşüncesine dayanamadığı için sıkıca paketlenmiş tabloyu dağlardan dört genç ve güçlü adamın sırtında dik durumda geçirtmişti. Cavaliere fena halde sallanan arabada sarsılırken bunu anımsadı. kraliçenin diğer bir yeğeni olan tahttaki dük, kahramanın kırk ikinci doğum gününü kutlamak için Prag'da büyük bir parti verdi. Ardından Elbe yoluyla Dresden'e geçtiler, orada imparatoru seçme hakkına sahip prensin porselen koleksiyonunu gördüler ve operaya gittiler. Kahraman ve Cavaliere'nin karısının gösteri boyunca yalnızca birbirleriyle konuşmaları dillerden düşmedi. Kahraman, onuruna verilen balolardan birinde altın kılıcının kabzasından bir elması kaybetti (bulana ödül vereceklerini ilan ettiler, ama elmas geri gelmedi). Öteki mola yerlerinde olduğu gibi burada da kahramanın övgülere, armağanlara ve havai fişeklere

yönelik iştahı fazlasıyla doyurulmuştu. Diplomatik topluluk ve orada oturan İngilizler her kentte üçlü hakkında çok sayıda günlük kaydını ve mektubu şenlendirmeye yetecek kadar dedikodu ve kötü niyetli gözlem yapıyordu. Ev sahiplerinden biri, ondan, Nil Fatihi'nden çok bir opera prensi gibi yıldızlar, kurdeleler, madalyalarla kaplı, diye söz eder. Ve hiç kimse kahramanın, ister aşırı şişirilmiş gösterileri, ister yemek ve içki konusundaki iştahı, isterse sırf beden ölçüsü yüzünden fazla dikkat çeken Cavaliere'nin karısına eşlik edişindeki kölece tutuma acımadan edemiyordu.

Cavaliere'nin yolculuk boyunca istediği tek şey, kendisini Napoli'de defalarca ziyaret etmiş, yanardağla ilgili yazılarının ilk abonelerinden biri olmuş ve on yıl önce kendi topraklarındaki bir gölde yer alan adada kendi Vezüv'ünü inşa etmiş olan prensi ziyaret etmek için Anhalt-Dessau'ya gitmekti. Taban çevresi doksan metre olan ve otuz metre yüksekliğe ulaşan bu Vezüv (koni çukurundaki yanıcı madde tutuşturulduğunda) gerçek ateş ve duman çıkarıp erimiş lav püskürtebiliyordu (aslında, koninin kenarından su pompalanıyor ve bu su yanardağın kenarından akarken içeriden aydınlatılan kırmızı camdan su yollarından geçiyordu). Las Vegas'taki otelin önündeki on yedi metre yükseklikte cam, fiberglas ve betonarme yapının tersine (alacakaranlıkla gece 01:00 arasında, her on beş dakikada bir patlayan sıradan bir yanardağ), Anhalt-Dessau prensinin yanardağı, tam bir Vezüv'dü, yalnızca önemli konuklar için düzenlenen büyük toplantılarda patlardı. Altı yıl önce Goethe için patlatılmıştı. Cavaliere kendisi için de patlatılmasını istiyordu. (Adada Cavaliere'nin Portici yakınındaki villasının bir kopyasını da inşa etmiş olan prensi esinlendirmiş olan şey eninde sonunda, kendi Vezüv'ü ve yanardağ ile ilgili görüşleriydi.) Bir başka küçük Alman prensliğinin sarayında konaklama konu-

sunda itirazı olmayan karısı, bunun eğlenceli olacağını söyledi. Cavaliere, prense kendisini ziyaret etmeyi arzuladıklarını bildiren bir not yolladı. Ama ne yazık ki prensin özel sekreteri efendisinin orada olmadığını ve o yokken düzeneğin çalıştırılamayacağı yanıtını verdi. Cavaliere son yanardağını kaçırmıştı.

Kahramanın yorgun olduğunu ve artık Hamburg'a ve oradaki kutlamalara ulaşmak için sabırsızlandığını anlayan Cavaliere'nin karısı, belki de iyi oldu, dedi. Yolculuğa nehirden devam ettiler; Dresden'den ayrılırken her köprü, Elbe Nehri'ne bakan her pencere onlara sevinç gösterilerinde bulunan insanlarla doluydu. Kahraman Hamburg'da çok sayıda İncil ve dua kitabı imzalamıştı. Bahriye Nazırlığı'na bir firkateynin gelip kendilerini almasını ve İngiltere'ye götürmesini beklediğini bildiren bir not yolladı. Bu istek yanıtsız kaldı.

* * *

Peki, kahraman, yaklaşık üç yıldır ayak basmadığı İngiltere'de ne giymeli? Kiralık posta gemisi Yarmouth'a vardığında onu karşılamak için hazır bulunan ve Londra'ya doğru yaptıkları araba yolculuğu boyunca durdukları her yerde toplanan saygılı topluluk, yöneticilerinin kahramandan ve son bir yıldır sürdürdüğü yaşamdan duydukları hoşnutsuzluğu bilemezdi. Kahramanın zafer dolu ilerleyişine ilişkin alaycı öyküleri okumamışlardı (ülkede yalnızca on bin kişi gazete okurdu). Üniformasının göğsüne iğnelenen Bath Nişanı yıldızıyla Napoli yıldızları arasındaki farkı da bilmezlerdi.

Kalabalık için hâlâ İngiltere'nin gördüğü en büyük kahramandı. Fanny'ye göreyse hâlâ kocası. Fanny'yle taşradan Londra'ya gelmiş ve King Sokağı'nda bir otelde oda tutmuş olan kahramanın hafifçe bunak babası, bir hafta-

dan uzun bir süredir bekliyorlardı. Kahraman babasını gerçek bir sıcaklıkla, karısınıysa acı bir kayıtsızlıkla kucakladı. Kenarlarına sırma ve payetlerle kahramanın adı ve BRONTË sözcüğü işlenmiş olan beyaz muslin bir elbise giymiş olan Cavaliere'nin karısı, âşığının babasını ve karısını kucakladı. Birlikte otelde akşam yemeği yediler – acı verici bir gösteri. Cavaliere'nin karısı Londra'ya üç günlük yolculukları sırasında çeşitli duraklarda sevgi gösterisinde bulunan toplulukların yaşa, var ol, diye haykırışlarını ve kasaba çanlarının çalışını taklit etti. Boynunda, gömleğinin altında, Cavaliere'nin karısının bir minyatür portresini taşıyan –ki bunu ölene dek taşıyacaktı– somurtkan kahraman, Fanny her konuştuğunda dudaklarını ısırdı. Cavaliere, Fanny'nin yüzünde hızla yükselen yılgınlık ve utanç eğrisini gözlemledi.

Kahraman ertesi gün saygılarını sunmak için Bahriye Nazırlığı'na giderken yarı resmî biçimde giyinmişti: denizci ceketi, dizlerinde denizci düğmeleri bulunan beyaz denizci pantolonu, ipek çoraplar, geniş tokalı ayakkabılar. Bu akıllıca bir seçimdi, onu azarlamaya hazırlanan Bahriye Nazırlığı'ndaki eski dostları, onun, eğer Bonaparte bir saldırıya kalkışacak kadar aptallık ederse, Manş kıyısını savunma planları ve en kısa zamanda etkin göreve dönme arzusu üzerine heyecanlı bir biçimde konuşmasını dinledikçe yumuşadılar. Ama ertesi gün şapkasında sultanın çelengi, göğsünde üç yıldızı (biri Bath Nişanı, diğer ikisi Sicilya onur nişanları) ve Napoli kralının boynundan sarkan mücevher kakmalı portresiyle kabul töreni için saraya girdiğinde ciddi bir hesap hatası yapmıştı. Sadece sağlığına kavuşup kavuşmadığını sorarak varlığının güç bela farkına varan ve sonra da ordunun Fransızlarla savaşta daha büyük bir rol oynaması arzusu hakkında General ... ile yaklaşık yarım saat neşeli bir biçimde konuşmak için uzaklaşan İngiliz kralı tarafından hiçe sayılmasına şaşma-

mak gerek. Unvan sahibinin de çok iyi bildiği gibi, İngiliz kralı, kahramanın Sicilya unvanını kabul etmiyordu. (İki ay sonra kahraman yeni bir görevle başka bir ünlü zafer kazanmak için yola çıkana dek kabul etmeyecekti zaten.) Kahraman, hükümdarının dikkatini on dakika için bile olsa çekebilseydi kuşkusuz zamanın bir bölümünü Cavaliere'nin karısını ve onun Napoli ve Palermo'daki, ödüllendirilmeyi ve halkın minnettarlığını hak eden yadsınamaz yurtseverce hizmetlerini övmek için kullanacaktı. Ama ne kahramanın kendisini mahveden kadını övmesi ne de gözden düşmüş Napoli kraliçesinin coşkulu şükran mektubu Cavaliere'nin toplum dışına sürülmesini engelleyecekti. Bunlar yalnızca herkesin zaten düşündüğü şeyleri doğruladı.

Gazeteler Cavaliere'nin karısının saraya takdime uygun sayılıp sayılamayacağını bile tartışıyorlardı; Cavaliere saraya kendi kusursuz girişini yaptığında yanında karısının olmayışı, fiziksel bir gözden düşmenin amansız çağrışımlarını özgür bıraktı. Eğer şişmanlığının aynı zamanda bir gebeliği de gizlediği fark edilseydi –*Morning Post* kısaca onun *lady*'liğinin bu kıyılara tam zamanında ulaştığını yazdı– yaratacağı skandal sosyetenin ilgisini güzelliğini yitirmesinden daha fazla çekmezdi. C İ L T. Doktor Graham'ın dediğine göre *lady*'lerinin yüzü o denli pembe ve tazeydi ki, kusursuz bir sağlık tanrıçası gibi görünüyordu! (Çifte alay: hem gebeliğe, hem de yarı ömrü kadar bir zaman önce bir zamanlar ünlü bir üfürükçü ve doğurganlık şifacısı tarafından kısa bir süre çalıştırılmış olmasına bir anıştırma.) E N D A M. Özellikle bu yönüyle ünlenmişti ve yine bu özelliğiyle adı yayılmıştı ve şimdi o kadar şişmişti ki, ilk güzelliğini tamamen yitirmişti. D U R U Ş L A R. *Lady*'liği ona Duruşlarını sergilemesi için bir zemin sağlıyor ve Duruş partileri vermeyi planlıyor. Duruş bu kış biçim ya da çizgilerden daha fazla rağbet görecek.

Bu arada ne o ne de Cavaliere karikatüristlerin elinden kurtulabildi. *Gillray*, Cavaliere'yi bir dizi çirkin heykelin ve kırık bir vazonun tükettiği yaşlı bir soytarı olarak gösterdi; yanında, üzerinde bir cin şişesi tutan çıplak göğüslü Kleopatra ve kenarları yukarı kıvrık resmî şapka giyen tek kollu Marcus Antonius portreleri ve tam patlama halindeki Vezüv'ün bir resmi duruyordu. Ama pek çok büst ve portre için poz veren ve Lordlar Kamarası'na takdim edilmiş olan kahramanın gerçek anlamda bir karikatürü yoktu – yalnızca dedikodu. Söylentiye göre kahraman artık yüzünü boyuyordu ve söylenti doğruydu. Söylenti abartır ve onun kırk kilodan ağır olmadığını söyler.

Lordlar Kamarası bir sahnedir, saray bir sahnedir, bir akşam yemeği sahnedir, tiyatroda bir loca bile bir sahnedir. İki çift *Drury Lane*'e birlikte gittiler ve koltuklarına oturduklarında tüm izleyiciler ayağa kalkıp onları alkışladı, orkestra "Rule, Britannia"yi çalmaya başladı ve kahraman ayağa kalkmak ve reveransla teşekkürlerini sunmak zorunda kaldı. Ertesi gün gazeteler kahramanın karısının küçük beyaz tüylü, menekşe rengi saten başlıkla beyazlar içinde geldiğini, Cavaliere'nin karısınınsa mavi saten elbise giydiğini ve tüylerle süslü mavi bir başlık yaptırdığını yazdılar. Oyunda başkadın karakteri, Cavaliere'nin karısının kocasına çok çok eskiden, hatta Charles'la karşılaşmadan önce tanıdığını söylediği, Jane Powell'ın oynadığını gördüler; Cavaliere bunun, o daha... o daha şeyken... anlamına geldiğini anladı, bunu düşünmek istemiyordu. Aslında, kadın Jane'i on dört yaşında Londra'ya geldiğinde Doktor ...'nın evinde hizmetçilik yaparken tanımıştı. Öteki hizmetçi Jane onun ilk arkadaşıydı. Tavan arasındaki odayı paylaşmışlardı. İkisi de oyuncu olacaktı.

Oyunculuk başka (oyunculuğu da içeren) uygarca davranmak başka şeydir. Cavaliere, kahramanın durumu idare etmesini istiyordu – tıpkı kendisi gibi. Kahramanın,

Fanny'nin aşkının inatçılığına ve sabır göstererek hiçbir şey olmamış gibi davranırsa kocasının Dover Sokağı'ndaki evde babası ve kendisiyle yaşamayı kabul edeceği biçimindeki acıklı inancına sinirlenmesini anlayabiliyor. Ama bu, Kont Spencer tarafından Bahriye Nazırlığı bölgesinde kendi onuruna verilen resmî ziyafette yaptığı gibi, kahramanın duygularını göstermesi için bir neden değildi. Sağındaki Kontes Spencer'a Fransız topçuluğunun dört ana zaafını açıklarken, solunda oturan Fanny kendi kendine üstlendiği ona ceviz kırma görevine dalmış, bitirdiğinde onları küçük bir bardak içinde tabağının yanına koymuştu, kahramansa elinin tersiyle itmişti bardağı. Bardak kırıldı ve Fanny gözyaşlarına boğulup masayı terk etti. Kahraman, hem donuk ve sabit gözünü, hem de hareketli olanı sağındaki Bahriye Nazırlığı birinci lordunun karısından ayırmadan, kesilen kolunun başı, giysisinin boş kolu içinde titreyerek denizcilik taktikleri konusundaki zeki, özgün, eşsiz konuşmasını sürdürdü..

İki çift gibi davranmaktan vazgeçmişlerdi. Kahraman arkadaşının Piccadilly'deki evine taşınmıştı. Cavaliere'ye yılda yüz elli pound'luk kirasını paylaşarak birlikte oturmalarını önerdiyse de Cavaliere reddetti. Fanny kısa bir süre sonra kahramanın babasıyla taşraya döndü.

Cavaliere harcamalarında kısıntı yapma zorunluluğu duydu. Royal Society'nin toplantılarına katılmakla geçirilebilecek zamanı şimdi borçları için kabul edilebilir bir ödeme planı yaratmaya çalışan bankerleriyle görüşerek geçiyordu. Dükkânlardaki ürünlerin bolluğu ve yeniliği onu şaşırtıyordu. Londra, dokuz yıllık ayrılıktan sonra olağanüstü çağcıl, hareketli, zengin –neredeyse yabancı– bir kent olarak onu sersemletiyordu. Hiçbir şey alamayacak durumda olmasına karşın birkaç açıkartırma izledi. British Museum'daki vazo koleksiyonunu seyretti. Charles sıklıkla yanındaydı, Charles hep elinin altındaydı.

Charles'la birlikte ve karısından ayrı, şimdi on üç bin pound'a ipotekli olan Galler'deki mülküne gitti. Cavaliere, Dışişleri'ne Napoli'deki zararlarının (mobilya, araba vs.: on üç bin pound) ve Palermo'da bir buçuk yıl süreyle yapmak zorunda kaldığı yüklü harcamaların (on bin pound) hesabını göndermişti. Alacaklılarını durdurmayı henüz başarmışken, yıllık iki bin pound'luk emekli maaşı için başvurmuştu – alçakgönüllü bir istek. Herkes, özellikle de Charles, bir unvan istemeye de hakkı olduğunu söylüyordu. Ama ikisini birden alabileceği konusunda kuşkuları vardı. Lordluktansa parayı yeğlerdi. Unvanlar için çok geçti. Charles tekrar Londra'da olmaktan memnun olup olmadığını soruyor. Cavaliere kendimi iyi hissettiğim an, vatanımdayım diyeceğim, yanıtını veriyor.

* * *

Cavaliere'nin skandallardan kaçan, münzevi akrabası William'dan gelen ve Noel haftasını Palladian kır köşkünde geçirmelerini, yapımını üstlendiği Fonthill Ormanı'ndaki müthiş bina projesini görmelerini öneren bir davetle, hiyerarşiyi belirleyen partilerle dolu aralık sonunu Londra'da geçirmekten kurtuldular.

Cavaliere onun bu yapıya manastır dediğini, bununsa mimarisinde Gotik biçemden esinlenildiği anlamına geldiğini söyledi. Kahramanın anlaması için, sivri kemerler ve boyalı pencereler, diye ekledi.

Tıpkı Strawberry Hill gibi, diye haykırdı Cavaliere'nin karısı.

William bunu duymasın, sevgilim. Rahmetli dostumuz Walpole'ün en büyük rakibi ve karşıtıdır, onun kalesini küçümser.

Kahramanın belediye başkanı tarafından kabul edildiği ve kendisine kentin altın anahtarının verildiği Salis-

bury yakınlarında mola verdiler; bir denizci süvari birliği –Cavaliere'nin karısının nazik durumunu göz önüne alarak sarsıntıları en aza indirmek için yavaş ilerleyen arabalarına– Fonthill kapısına kadar eşlik etti.

Cavaliere uzunca bir süre durakladıktan sonra, hayır dedi, bu çok daha görkemli bir şey.

Görkemli olan nedir, diye sordu karısı.

Manastır, diye haykırdı Cavaliere. Yeterince açık değil mi? Manastır hakkında konuşmuyor muyduk? William bana kulesinin Salisbury Katedrali'nin kule ucundan daha yüksek olacağını söylüyor.

Kar yağıyordu, Cavaliere kendini soğukta hapis olmuş hissetti. Bu, kim bilir kaç yıldır geçirdiği ilk İngiliz Noel'iydi. İngiltere'ye son geldiğinde İtalya'ya geri dönüş yolculuğuna eylülde başlamıştı. Evet. Düğünden iki gün sonra. Ondan önceki gelişinde, yani Catherine'in naaşını getirip vazoyu sattığı zaman, ekimde geri dönmüştü. Evden daha önceki ayrılışında –ama bu neredeyse yirmi beş yıl önce, Amerikan kolonileri arasında savaş olduğu dönemdi– o ve Catherine yola Noel'den önce çıkmamışlar mıydı? Böyle olduğundan emindi. Kafasından hesaplar yaparak, aklından sayıları ve yüzleri geçirerek kendini oyaladı ama doğruyu bulmak önemli görünüyordu. İngiltere'de geçirdiği son Noel, kaç yıl önceydi? Kaç yıl?

Kaç, dedi karısı.

Hayallerinden irkilerek sıyrılan Cavaliere, karısının aklını okuduğunu sandı.

Kaç metre, dedi karısı. Yüksekliği.

Yüksekliği mi?

Manastırın kulesinin yüksekliği ne kadar olacak?

Cavaliere yaklaşık yüz metre, diye mırıldandı.

Kahraman, ben mimarlık konusunda bir şey bilmem; ama eminim ki aşırı hırs olmadan asla iyi bir şey başarılamamıştır, dedi.

Katılıyorum, dedi Cavaliere, ama William'ın hırsları, yeterince iyi desteklenmiyor. Sekiz ay önce, kule daha gerçek yüksekliğinin yarısına bile varmamışken bir fırtınada yıkıldı. Görünüşe bakılırsa, mimarının kuleyi taşla değil de sıva ve çimento harcıyla yapmasına ses etmiyor.

Amma budalalık bu, dedi kahraman. Dayanacak biçimde yapmak dururken?

Ha, o dayanacağına inanıyor, diye yanıtladı Cavaliere; ziyaretimiz için aynı malzemeyle yeniden inşa ettirdi. Eğer günün birinde akrabam kulede yaşamaya kalkışırsa şaşmam, böylece dünyaya tepeden bakabilir, hepimize tepeden bakar ve ne kadar küçük olduğumuzu görür.

* * *

William, Catherine'in hafif tombul, arzu dolu genç William'ı, şimdi sıska, şaşılacak kadar genç görünüşlü, kırk bir yaşında, hâlâ yetenekli bir müzisyendi. İlk akşam büyük salonda konukları için yaklaşık bir saat piyano çaldı (Mozart, Scarlatti, Couperin). Sonra, sade bir incelikle müzikli gösteri sırasını Cavaliere'nin karısına devretti: o ise bir Sicilya havası, Vivaldi ve Händel'den aryalar ve William'ın Doğu'ya aşırı düşkünlüğünü bildiğinden bu toplantı için öğrenmiş olduğu bir Hindu şarkısı olan "Ooody Ooody Purbum"u söyledi. Gösteriyi kahramanın onuruna söylediği çeşitli marşlarla bitirdi.

Cavaliere'nin karısı piyanonun yanında kalıp tuşlarla hafif hafif oynarken, üç erkek alev alev yanan şöminenin yanına gitti. İlk sözü alan sıkılmış dişlerinin arasından konuşan William'dı. Mutluluk konusunu açtı, kendisine katılması için ünlü konuğuna döndü.

Mutluluk, diye haykırdı kahraman. Benim için mutluluk, ilk ve öncelikli olarak ülkeme hizmette yatar, sağlığını, görme yetisini ve daha birçok şeyi onun şerefi için

feda etmiş olan zavallı bir askerin hizmetine hâlâ gereksinimi varsa ya da bunu istiyorsa eğer. Ama ülkemin artık bana gereksinimi yoksa, hiçbir şey, beni yaşamımın geri kalanını dostlarımla birlikte geçireceğim, küçük bir dere kenarındaki basit bir köy evinden daha mutlu edemez.

Peki ya *lady*?

Lady, piyanonun başından, sevdikleri mutluysa kendisinin de mutlu olduğunu söyledi.

Sevgilim, ne saçmalık bu seninki, dedi Cavaliere.

Haklı olabilirsin, dedi gülümseyerek. Kuşkusuz pek çok kusurum var...

Hayır, dedi kahraman.

Ama, diye devam etti Cavaliere'nin karısı, iyi bir yüreğim var.

Bu yeterli değil, dedi William.

Cavaliere'nin karısı piyanoyu tıngırdatmaya devam ediyordu. Alaylı bir biçimde "Ooody Ooody Purbum" şarkısını söylüyordu.

Peki, Cavaliere'yi ne mutlu eder?

Son zamanlarda pek çok insanın benim rahatım konusunda kaygılarını ifade ettiklerini görüyorum, dedi Cavaliere. Ama onları yanıtlarımla rahatlatabilirim gibi gelmiyor bana. Çekişme olmaması. Huzursuzluktan kurtulmak. Sinir sağlamlığı. Bu yaşta aşırı sevinç beklemiyorum.

Hepsi birden ona o kadar yaşlı olmadığını söyledi.

Ya William? Sabırsızca sırasını beklemekte olan William?

Sanırım mutluluk reçetesini buldum, dedi William. Hiç değişmemek, her zaman genç kalmak. Yaşlı olmak yalnızca bir zihinsel durum. İnsan kendisine yaşlanma izni verdiği için yaşlanır. Bense, yüzümdeki birkaç çizgi dışında, on yedi yaşımdan farklı olmayışımla övünüyorum. Aynı düşler, aynı ülküler.

Ah, sonsuza dek genç olmak, diye düşündü Cavaliere. Değişmemek. Kendinden başkasını düşünmezsen, pekâlâ olası bu. Eğer yaşamını baştan yaşayabilseydi yapacağı şey tam olarak bu olurdu.

* * *

William, ikinci gün konuklarını, geniş mülkün bir bölümünde araba yolculuğuna çıkardı, mülkünün büyük bölümünü, kendi arazisi içindeki vahşi hayvanları korumak ve avcı komşularının sekiz yüz dönümlük toprağının bir dönümünü bile çaresiz avlarını izlemek amacıyla kullanmalarını engellemek için, üzerinde demir çubuklar bulunan yedi metrelik duvarla kapatmıştı.

Şurası kesin ki, dedi William, komşularım masum hayvanların katledilmesine karşı çıkan birini anlayamaz ve duvarı, burada gerçekleştirdiğim söylenen sefahat âlemlerini ve şeytana tapma ayinlerini gizlemek için diktiğime inanırlar. Komşular arasında sevilmiyorum, sevilseydim kendime ilişkin düşüncelerim olumlu olmazdı.

Yemekten sonra Cavaliere, William'ın resim galerisinde dolaşırken (Dürer, Bellini, Mantegna, Caravaggio, Rembrandt, Poussin vs. vs.'nin yanı sıra bir kuleye ait çok sayıda resim), karısıyla kahraman, bir anlığına olsun yalnız kalmak için hizmetlileri atlatıp birbirlerine sarılabilecekleri bir köşe bulma umuduyla ortadan sessizce kayboldular. Yaramaz çocuklar gibi, William'ın gök mavisi Hint perdeleri asılı yatak odasına baktılar, kahraman bu kadar büyük bir yatağı hiç görmediğini itiraf etti. Cavaliere'nin karısı için ikinci en büyük yataktı bu; birincisi, Doktor Graham'ın Büyük Göksel Yatağı'ydı, dörde üç metre boyunda, eğimli bir düzleme dönüştürülebilmesi için iki çerçeve üzerine kurulmuş, parlak renkli camdan kırk kolonun desteklediği bu yatak, içine güçlü kokular

saçan baharatlar yerleştirilmiş değerli ağaçtan yapılmıştı. Alt bölümüne bir ayna yerleştirilmiş, flüt, gitar, keman, obua, klarnet ve davul çalan bir düzenekle taçlandırılmış Süper Göksel Kubbe'yle örtülüydü. Yatak o güne dek kısır olan herhangi bir çifte doğurganlık garantisi veriyordu. Geceliği elli gine'ye.

Ah, neredeyse Göksel Yatak kadar büyük.

O nedir, dedi kahraman.

Sevgilisi, tek bir tonlamayı bile atlamadan ne zaman seninle uzansam içinde olduğum yatak, dedi ve kurnaz kurnaz gözlerini süzdü: Bahse girerim, uçarılığıyla ünlü olmasına karşın, bu yatakta genellikle yalnız yatıyordur. Zavallı William.

Kahraman onun toplumu hor gördüğünü ileri sürdü.

Bu arada Cavaliere benzer bir düşünce çizgisini izliyordu. Muhteşem tabloları, kitapları, rokoko porselenlerini, lake Japon sandıklarını, mineli minyatürleri, İtalyan bronzlarını ve kendisine gösterilen öteki hazineleri hayranlıkla izledikten sonra, William'ın yanında çalışanlar dışında bunları gören ilk insan oluşuna şaşıyordu. Cavaliere koleksiyonculuğu hiçbir zaman öfkeli bir münzevinin eylemi gibi düşünmemişti.

Floransa mozaiği kakmalı abanoz masalarda William'ın okumakta olduğu kitapların dizili durduğu çalışma odasına geçtiler. Çoğu kitap kurdunun tersine William eline geçen her kitabı okur, sonra da sivri uçlu bir kurşun kalemle, zamanla son derece okunaklı hale gelmiş zarif bir yazıyla, kitabın kapak ve son sayfalarını numaralandırılmış açıklamalar ve kitaba ilişkin olumlu ya da olumsuz bir yargıyla doldururdu. Yazı masasının üzeri kitapçılardan gelen, üzerine notlar eklenmiş listeler ve çoğunu Cavaliere'ye verdiği açıkartırma kataloglarıyla doluydu. Kataloglarda adamlarının satın almalarını istediği parçaları işaretlemişti.

Cavaliere kendisinin en sevdiği iki etkinlikten söz ederek, kitapçılarda kitap karıştırmaktan ya da açıkartırmalara katılmaktan neden hoşlanmadığını anlıyorum, dedi.

Koleksiyonlarını oluşturmak ve manastırını inşa etmek için kendi topraklarına yerleşmeden önceki gezici sürgünde, Avrupa'da yıllar geçirmiş olan William, bir yerde hazır bulunmak benim için büyük bir sıkıntı, aslına bakarsan hangi nedenle olursa olsun Fonthill'den ayrılmak zorunda kalmak da öyle, dedi sert sert. Ama sahip olduğum nadir ve güzel nesneleri tam olarak yerleştirdiğimde bir daha dışarı çıkmak, herhangi birini görmek zorunda kalmayacağım. Böylece kurduğum kaleye yerleşip dünyanın yıkımını neşeyle seyredebilirim, çünkü değer taşıyan her şeyi kurtarmış olacağım.

Cavaliere, başkalarına, toplamış olduğun şeylere hayran kalma olanağını vermek istemiyorsun, dedi.

Benden daha az zeki ve daha az duyarlı olanların görüşleriyle neden ilgileneyim ki?

Daha önce koleksiyonculuğu dünyayı dışlamak olarak hiç düşünmemiş olan Cavaliere, seni anlıyorum, dedi. Kendisinin dünyayla bir alıp veremediği yoktu (son zamanlarda dünya Cavaliere ile kavgaya tutuşmuş gibiydi), koleksiyonları dünyayla haz verici olduğu kadar, kârlı bir bağlantı olmuştu.

Şurası açıktı ki, akrabası halkın beğenisinin gelişmesini umursamıyordu. Ama Cavaliere cesaret edip sordu: koleksiyonlarının izlemeye açıldığını ve gelecekte, sahip olduklarının gerçek değerlerini takdir edecek yetenekte uzmanlarca saptandığını...

William, benim için hiçbir şey, gelecek hakkında düşünmekten daha nefret verici değildir, diye araya girdi.

O halde geçmiş sizin...

William yine sabırsızca, geçmişi sevip sevmediğimi de bilmiyorum, diye sözünü kesti. Her koşulda bu işe sevgi karışmıyor.

Bu, Cavaliere'nin intikam için eşya toplama konusunda ilk deneyimiydi. Sınırsız bir ayrıcalığın kolaylaştırdığı intikam. Akrabasının, düş gücünü ele geçiren şeyi karşılayıp karşılayamayacağı ya da bunun iyi bir yatırım olup olmayacağı gibi bir sorunu hiçbir zaman olmamıştı. Oysa Cavaliere hep bunları düşünmek zorunda kalmıştı. William'ın tüm deneyimleri gibi toplamak da, belirsize, kesin olmayana ve sayılmayı, tartılmayı gerektirmeyene tehlikeli bir dalıştı. Koleksiyoncunun kökleşmiş kayıt tutma hazlarından hiçbirine sahip değildi. William'ın söyleyebileceği gibi bunlar yalnızca sonluluğu anlatıyordu. Kırk adet *maki-e*[1] lake kutuya ve on üç Padovalı Aziz Antonio heykeline, üç yüz altmış üç parçalık Meissen yemek takımına sahip olduğunu bilmenin bir faydası olamazdı. Ve büyük tarihçinin Lozan'da öldüğünü duyduktan sonra satın aldığı, ama hiçbir zaman yollanmasını sağlayamadığı –William yazarın *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi* küçümserdi– Edward Gibbon'un altı bin yüz dört ciltlik eşsiz kitaplığının da. Çünkü tam olarak neye sahip olduğunu bilmesi gerekmediği bir yana, kimi zaman da bazı şeyleri sahip *olmamak*, onları başkalarından ayırmak için alırdı; belki de kendisinden bile.

Kimi zaman sahip olma düşüncesi bana yetiyor, diye düşünürdü William.

Ama sahip olduğunuzu görmez, ona dokunmazsanız, tüm sanat âşıklarının –neredeyse tüm âşıkların demek üzereydi– arzusu olan güzellik deneyiminiz olmaz, dedi Cavaliere.

1. (Japonca) Lake eşya üzerine dekorasyon amaçlı altın ya da gümüş tozu serpiştirilmesi. (Ç.N.)

Güzellik, diye bağırdı William. Güzelliğe kim benden daha duyarlı? Bana güzelliği övmeniz gerekmez! Ama çok daha yüce bir şey var.

Nedir?..

Mistik bir şey, dedi William soğuk bir tonla. Korkarım anlamayacaksınız.

Kavgacı akrabasıyla bu görüş alışverişinden keyif alan ve kendi aklı içindeki berraklık duygusunun da tadını çıkaran Cavaliere, bana söyleyebilirsiniz, dedi. Aklının son zamanlarda bu kadar sık karışmasının nedeninin, belki de son zamanlarda uyarıcı etkisi olan ya da bilgi gerektiren bir konuda hiç konuşmamış olması olabileceğini düşündü. Tüm konuşmalar anekdot haline gelmişti. Anlatın bana, dedi.

Olabileceği kadar yükseğe çıkmak, dedi William. Bu kadar! Ne demek istediğimi açıkça ifade edebildim mi?

Tam anlamıyla açık. Kulenizden söz ediyorsunuz.

Evet, böyle ifade etmek istiyorsanız, benim kulem. Kuleme çekilecek ve asla aşağı inmeyeceğim.

Böylece size kötü davranmakla suçladığınız dünyadan kaçacaksınız. Ama aynı zamanda kendinizi hapsedeceksiniz.

Tıpkı bir keşişin aradığı...

Cavaliere bir kahkahayla, eminim bir keşiş gibi yaşayacağınızı söylemeyeceksiniz, diye araya girdi.

Evet bir keşiş olacağım! Elbette, beni anlamıyorsunuz. Tüm bu lüks –William eliyle damasko perdeleri ve rokoko mobilyaları zarif bir biçimde gösterdi– keşişin hücresinin duvarına astığı ve geceleri ruhunu arındırmak için indirdiği kırbaçtan kalır yanı olan bir araç değil!

* * *

Kendi çevresini büyüleyici ve kışkırtıcı nesnelerle, bir nesne fazlalığıyla doldurmak, duyuların hiçbir zaman boş, fantezi kurma yetisinin işlemez durumda kalmamasını sağlamak – Cavaliere bunu çok iyi anlıyordu. Anlayamadığı şey, sanattan daha yüce, güzellikten daha enfes, sanat ve güzelliği yalnızca aracı olarak kabul eden bir koleksiyonculuk şehvetiydi. Cavaliere eksiksiz bir mutluluk değil, saadet arayıcısıydı. Saadet üzerine tüm düşünmelerinde, mutlu bir yaşamla coşkuya göz diken bir yaşam arasındaki derin uçurumu hiçbir zaman görmemişti. Cavaliere'nin söyleyebileceği gibi coşku yalnızca yaşam üzerinde akıldışı bir istem yaratmakla kalmaz. Kabalığa da dönüşmek zorundadır.

Adanma ya da bağlanma odağı haline geldiklerinde, gerçekten de tüm ateşlilik ve bağımlılıklarıyla sonuna dek yaşanan cinsel duygular gibi sanat (ya da güzellik) duygusu da, bir süre sonra, yalnızca aşırılık, kendisini aşmak, yok olmak isteyen bir şey olarak yaşanabilir.

Bir şeyi gerçekten sevmek, onun uğruna ölmek istemektir.

Ya da yalnızca bu sevgiyi yaşamak istemektir, ki ölmekten bir farkı yoktur bunun. Yükselmek ve asla aşağı inmemek.

Bunu istiyorum, dersin. Ve şunu. Ve şunu. Ve bunu da.

Satıldı, der sevimli satıcı.

İstediğiniz her şeyi alacak kadar zenginseniz, büyük bir olasılıkla doymazlıkla, ulaşılmazlıkla yaptığınız sözleşmenizi bir binaya –kendiniz ve koleksiyonlarınız için eşsiz, çapraşık bir meskene– devretmek için harekete geçeceksiniz. Bu mekân, koleksiyoncunun ideal öz-yeterlik fantezisinin son biçimidir.

Bu durumda mimarınıza şunu söylersiniz: Bunu istiyorum. Ve şunu. Şunu da.

Ve mimar engeli koyar. Şöyle söyler: Olanaksız. Ya da: Anlamadım.

Açıklamaya çalışırsınız. O berbat gotik sözcüğünü kullanırsınız ya da dönemin geriye dönük biçemi ne ise onu. Anlamış görünür. Ama gerçekte onun anlamasını istemezsiniz. Doğu'yu düşünüyorum, dersiniz. Aslında Doğu'yu değil, her zaman düşleriniz ve peygamberimsi esrimeleriniz diye adlandırdığınız şeylerde kendinizi yitirmeniz için yardımcı olduğunu gördüğünüz Doğu'nun dekorunu kastetmektesinizdir.

Mimar istediğinizi yapar: Güç biri de olsanız gördüğü en iyi müşteri sizsinizdir. Ama fantezilerinizi ne kadar sadıkça uygularsa uygulasın, onları tümüyle doyuramaz. Durmadan yapıda değişiklikler, eklemeler istersiniz. Akla yeni fanteziler gelir. Ya da daha doğrusu sizi binanın ilk planını uygulamaya iten eski düşlemin yeni bezemeleri.

Artık tuhaf patronunun emirlerinden bazılarını göz ardı etmeye ya da yapı gereçlerini şişirmeye başlamış olan bezgin, tutsak mimara, daha fazlasını istiyorum, dersiniz. Daha. Daha. Böylesi bir yapıda, bir koleksiyonun açık uçluluğu vardır. Bitirmek istediğinizi düşünürsünüz, ama bitirmezsiniz.

* * *

Binayı onlara gösterebilmesinin, sahnelemesinin tek nedeni bitmemiş olmasıydı (aslında hiçbir zaman bitmeyecekti). Bir kez, burası onların sahnesi değildi. Hiç kimse, kahraman bile, William'ın rolünü çalamazdı.

Alacakaranlıkta ormanın içinden geçerken onları büyülemek için kilometreler boyunca ağaçlara meşaleler asılmasını emretmiş, yeni düzeltilmiş araba yolu boyunca ve yolun gerisine, görkemli bir yankı yaratmak ama-

cıyla müzisyen grupları yerleştirmişti. İlk araba açık araziye girdiğinde, küçük kuleler, tepelikler, cumbalar ve daha küçük kulelerle tomurcuklanmış olan kocaman haç biçimindeki binanın sekizgen kulesinden dalgalanan kahramanın flamasının renklerini görecek kadar ışık vardı. William'ın tüm bu tiyatroda, konuklarının arasında İngiltere'nin en ünlü adamının bulunmasına gösterdiği tek ayrıcalık bu flamaydı.

Onları binaya batı kanattaki girişten sokarak büyük salondan geçirip adının kardinalin Oturma Odası olduğunu söylediği, gümüş tabaklar dizili bir manastır masasında ziyafet sofrasının hazır bulunduğu odaya soktu. Yemek bittikten sonra Cavaliere'nin karısı kadınlar manastırına gelen rahibe adaylarını karşılayan bir başrahibe pantomimi sergiledi. Oyundan sonra William'a bunun iyi bir konu olarak göründüğünü itiraf etti.

İç kısmın büyük bir bölümü, William'ın gece gündüz çalıştırdığı beş yüz yerel zanaatçı, marangoz, sıvacı ve duvarcının belli belirsiz figürleriyle gölgelenen yapı iskelesiyle çevriliydi. William gergin, yüksek perdeden sesiyle sinirli sinirli kıkırdayarak mimarın yavaşlığına ve çalışanların işi ağırdan almalarına söverek ve sonra kızgınlığını unutup neler olacağının coşkulu sevincine yenik düşerek, konuklarını kemerleri birleştiren koridorlarda, gümüş şamdanlarla aydınlanan galerilerde ve lohusalığına yalnızca bir ay kalmış olan Cavaliere'nin karısının cesurca aştığı dönen merdivenlerde bir aşağı bir yukarı dolaştırdı. Cavaliere, kaslı çıplak kollarıyla yolu aydınlatmak için büyük mumlar taşıyan kukuletalı adamları görünce kendi kendine gülümsedi.

Burası bir sanat katedrali, diye açıkladı William konuklarına. Burada algılama gücü sınırlı duyu organlarımızın açlığını çektiği güçlü duyular yoğunlaşacak, cılız ruhumuzla hissedebileceğimiz yüce düşünceler uyanacak.

Onlara tablolarının yer alacağı on beş metre uzunluğundaki galeriyi gösterdi. Tonozlu kütüphaneyi. Ve klavyeli aletlerin çalınmaya değer tüm müzikleri yankılandıracağı müzik odasını.

Teftiş için geçici olarak hazırlanmış birkaç oda panolarla kaplanmıştı, tavuskuşu mavisi, mor ve kızıl perdeler asılıydı. Ama William arkadaşlarının gördüklerini anlamayacakları konusunda giderek daha fazla kaygılı görünüyordu.

Burası benim özel tapınağım, dedi. Onun altın şamdanlarla, mineli mahfazalarla, vazolarla, ayin kadehleriyle ve mücevher kakmalı kutsal yiyecek sunma kaplarıyla dolu olduğunu düşlemeleri gerekiyordu. Yelpaze tonoz parlak, altın kaplama olacaktı.

Burada mor ve sırma nakışlı, menekşe rengi kadifeden kapılar olduğunu düşünmelisiniz, dedi William. Ve kutsal yer dediğim bu odada günah çıkarma hücrelerindeki gibi kafesli pencereler.

Ben biraz üşüdüm, diye mırıldandı Cavaliere.

William ise hiç istifini bozmadan, altmış şöminenin her biri için parfümlü kömür dolu, yaldızlı telkâri sepetler olacak, diye devam etti.

Karanlıktı, soğuktu, ışık meşalelerde titreşiyordu – Cavaliere kendini kötü hissetmeye başladı. Karısı ağır bedeni için bir sandalye ya da bir *prie-dieu*[1] olsun isterdi. Kahramanın gözleri meşalelerin dumanından yanıyordu.

William yerleri cilalı, yeşim benzeri bir taşla kaplanacak olan kendisinin gömüleceği vahiy odasını gösterdi.

Kızıl ipek damaskoyla kaplanacak kızıl salonu ve sarı vs. ile kaplanacak sarı inziva odasını gösterdi.

1. (Fr.) Dua etmek için diz çökenlerin kullandığı küçük, masa benzeri bir mobilya. (Ç.N.)

Sonunda onları merkez kulenin altındaki büyük odaya götürdü.

Sekizgen salon. Burada, büyük merkezî bir gül pencereyle[1] tüm yükselen kemerlerde meşe lambri ve vitray olduğunu düşünmelisiniz, dedi.

Bakın, diye haykırdı Cavaliere'nin karısı. Gerçekten de bir kiliseye benziyor.

Yükseklik yaklaşık kırk beş metre, yanılmıyorsam, dedi kahraman.

Düş gücünüzü kullanmalısınız, diye devam etti William kızgınlıkla. Ama manastırım, tamamlandığında, hiçbir şeyi düş gücüne bırakmayacak. O, somut biçim verilmiş, düş gücünün ta kendisi *olacak*.

Ona çok fazla hayran kalmalarını istiyordu.

Sonunda düş kırıklığına uğradı; William kendisinin sandığı gibi, koleksiyoncular arasında tek değildi. Bu bakan oğlundan, Cavaliere'nin karısı dışında tek merakı insan öldürmek olan, üzerindeki amiral üniformasının içinden taşan bu uğursuz hayaletten hiçbir şey beklemiyordu. Kahramanın, her şey karşısında coşan o acınacak insan ırkına ait sevgilisinden de bir şey beklemiyordu. Ama onun kocasından, Catherine'nin kocasından, kuru yüzlü, dalgın bakışlı, oldukça yaşlı ve zor beğenen şu akrabasından bir şeyler beklemiş olabilirdi. Ama ortada hiçbir şey yoktu. Hiçbir şey. Yirmi yaşındayken her zaman çocuk kalacağıma yemin etmiştim diye, düşündü William: Bir çocuğun incinebilirliğine, bir çocuğun saçma anlaşılma arzusuna sahip olmaya da katlanmalıyım.

Manastırdaki çalışmalar kendisinin içinde oturabileceği kadar ilerlediğinde asla yatılı konuk kabul etmeye-

1. Gotik mimarlıkta çoğunlukla vitraylı geometrik şekillerle bezenmiş büyük yuvarlak pencere. (Ç.N.)

cekti. Burası bir katedral değil, ancak sırlarını bilenlerin, onun düşlerini paylaşanların, onun gibi büyük sınamalardan geçen, düş kırıklıklarına uğrayanların girebileceği bir tapınaktı.

Ancak, duygusallığa ve özsaygıya dikilen bu görkemli anıtların gelecekteki kullanımı, onları inşa ettirenlerin dindar kısıtlamalarına şaşmaz biçimde meydan okuyacak. Gelecek kuşaklar, büyüleyici, zevksiz, çılgınca denemeler olarak bakacak bunlara. Tüm bunlar rehberli turlarda, bekçilerin başka yere baktığı sırada, megalomanın değerli nesnelerine ya da ipek perdelere dokunmak için kadife iplerin üzerinden uzanan turist kuşaklar tarafından aval aval seyredilmeye yazgılıdır. Ama sonraki iki yüzyılın estetlerinin, doymuşluğun, duyu bileşiminin ve iç mekân yapmacıklıklarının örnekleri olan bütün o saraylarının (hem inşa edilenler hem de romanlarda anlatılanlar) güçlü öncüsü olan William'ın manastırı, II. Ludwig'in Neuschwanstein'ının ve D'Annunzio'nun Vittoriale'sinin Disney'vari yazgısını yaşayacak kadar uzun süre ayakta kalmadı. İşinin ehli olmayanların inşa ettiği manastır daha başından beri yavaş yavaş yükselmekte olan bir harabeydi. Aslında bu sanat katedrali, tüm zevksiz öz dramatizasyon arenalarıyla, temelde kuleyi inşa etmek için bir bahaneydi. Bu nedenle kulenin yazgısının binanın da yazgısı olması doğru görünüyor. Kule, Fonthill'in satılmasından kısa bir süre sonrasına dek, yani bir yirmi beş yıl daha ayakta kaldı, ama yıkıldığında, dökülen çürümüş sıva ve harç bulutu manastırın büyük bir bölümünü birlikte götürdü. Ve kimse geri kalanı yıkmamak için bir neden görmedi.

* * *

Nesneler çürür, parçalanır, yok olur. Dünyanın yasası bu, diye düşündü Cavaliere. Çağın hikmeti. Yeniden

inşaya ya da tamire değer sayılan birkaç şey kendilerine uygulanan şiddetin izlerini sonsuza dek taşıyacaktır.

1845'te bir Şubat günü, akşamüstü, on dokuz yaşında genç bir adam British Museum'a girdi, doğruca 1810'da IV. Portland dükü tarafından emanet olarak verilişinden beri müzenin en değerli ve ünlü parçalarından biri olan Portland Vazosu'nun camdan bir mahfaza içinde saklandığı korumasız odaya girdi, sonradan "heykeltıraşlıkta bir garabet" olarak adlandırılan vazoyu aldı ve öldürücü darbeler indirmeye başladı. Vazo çatladı, kırıldı, tuz buz oldu, yaratılmamış hale geldi. Genç adam yavaşça ıslık çaldı ve yaptığı işi hayran hayran seyretmek için yığının önüne oturdu. Bekçiler koşarak geldi.

Polisler çağrıldı, genç adam Bow Caddesi karakoluna götürüldü, sahte ad ve adres verdi orada; müze müdürü bu tatsız haberi düke vermek üzere yola çıktı; korumalar tüm küçük parçaları toplamak için dizlerinin üzerine çöktü. Dikkatli olun, bir parça bile kalmasın!

Birkaç hafta okuduktan sonra Trinity College'dan ayrılan İrlandalı bir ilahiyat öğrencisi olduğu anlaşılan suçlu, hâkimin önüne çıkarıldığında önceki kadar kaygısız değildi artık. Onu bu anlamsız vandallık eylemini işlemeye yönelten şeyin ne olduğu sorulduğunda, sarhoş olduğunu... ya da bir tür sinirsel rahatsızlık geçirdiğini, gördüğü her şeyden sürekli korktuğunu... ya da kendisine bunu yapmasını söyleyen sesler duyduğunu... ya da vazoyu yapanı kıskandığını... ya da boylu boyunca uzanmış, damadı bekleyen Thetis figürünün kendisini tahrik ettiğini...ya da vazonun kösnül özlemi betimlemesini kutsal değerlere saygısızlık, Hıristiyan ahlakına bir saldırı olarak algıladığını... ya da kendisi yoksul, yalnız ve başarısızken bu kadar güzel bir şeye bu kadar hayran kalınmasına dayanamadığını söyledi. Herkesin hayran olduğu, paha biçilmez değerde nesnelere zarar verme nedeni

olarak gösterilen bildik gerekçeler. Takıntılı insanların öyküleri hep böyledir. Kendi kendini toplumdışı ve yalnız kılmış olanlar, çoğunlukla erkektir bu kişiler, Altın Köşk Tapınağı gibi son derece güzel binaları ya da Portland Vazosu'ndaki Thetis'i ya da Velázquez'in *Rokeby Venüsü* gibi insanın soluğunu kesen kadın güzelliği simgelerini ya da Michelangelo'nun *Davut*'u gibi ideal çıplak erkek güzelliğini kafalarına takarlar; takıntıları peşlerini bırakmamaya başlar, soluk aldırmaz, müthiş bir zavallılığa düşerler, bitmeyen coşku amacının tam tersine döner ve bu duygudan kurtulmaya hakları olduğuna inanırlar. Sağa sola saldırmalı, bu şeyi yolları üzerinden kaldırmalıdırlar. Baştan çıkarıcı nesne oradadır. Nesne onları kışkırtmaktadır. Nesne küstahtır. Ah, en kötüsü, nesne aldırmazlık içindedir.

Bir tapınağı tutuştur. Bir vazoyu tuz buz et. Bir Venüs'e falçata çek. Kusursuz bir *ephebe*'nin[1] ayak parmaklarını parçala.

Sonra utanç dolu, sahte bir uyuşukluğa gömül: Suçlunun bundan böyle yalnızca kendisi için bir tehlike oluşturması çok olasıdır. Çünkü bu, insanın bir kereden fazla işleyeceği bir suç değildir. Bir nesneye ilişkin takıntının, onu yok etme takıntısının bu biçimi tekeşlidir. Mr. ...'nın British Museum'a tekrar gelmeyeceğini ve Rosetta Taşı ya da Elgin Mermerleri'ne küt diye vurmayacağını biliyoruz; bunu başka biri de yapacak gibi görünmüyor, çünkü tüm dünyada takıntı yaratan on ya da on beş civarında sanat eseri vardır (olasılıkla düşük olan bu son tahmin, kenti bunlardan ikisini, Michelangelo'nun heykelini ve Botticelli'nin *Venüs'ün Doğuşu*'nu, barındırma

1. Eski Yunan'da reşit olup vatandaşlık hakkını elde eden genç. (Ç.N.)

onuruna sahip Floransa Güzel Sanatlar Akademisi'nin müdürüne aittir). Portland Vazosu listede yok.

Hiç kimse hâkimin üç pound para ya da iki haftalık ağır iş cezasına mahkûm ettiği Mr. ...'yı düzeltemez. Cüzdanında yalnızca dokuz peni olduğundan hapse götürüldü ve birkaç gün sonra birisi cezayı ödeyince serbest bırakıldı. (Parayı ödeyen kişinin merhametli bir aristokrat, deli olabilecek genç bir adama eziyet eder görünmeyi istemediğini belirtmiş olan Portland dükünün kendisinden başka birisi olmadığı söylentisi dolaştı ortalıkta.) Müzenin bodrumunda bir masanın üzerinde yüz seksen dokuz parça olarak duran vazo, cımbız ve büyüteçle incelendikten sonra yiğit ve usta bir görevliyle onun yardımcısı tarafından yedi ayda birleştirildi.

Parçalara ayrılan, sonra da ustaca onarılan bir şey, eskisi gibi, eskisinin tıpkısı olabilir mi? Evet, çok yakından bakılmazsa, göze öyle görünür. Ama akla öyle görünmez.

Camdan mahfazasının içindeki, ne kopya ne de orijinal olan bu yeni vazo ilk haline yeterince benziyordu, hiçbir müze ziyaretçisi, açıkça gösterilmedikçe, onun kırılmış ve yeniden onarılmış olduğunu anlamıyordu. Zamanına göre, zaman yıpratana dek kusursuz bir onarım gibi gözüktü. Sonra saydam tutkal görünmeyen ek yerlerini görünür kılarak sarardı ve şişti. Vazonun daha iyi bir biçimde onarılmaya kalkışılmasına yönelik tehlikeli karar 1989'da verildi. Önce parçalanmış haline geri döndürülmesi gerekiyordu. Uzman bir ekip eski yapıştırıcıyı yumuşatmak için vazoyu sıvıyı kurutan bir çözücüye daldırdılar, yüz seksen dokuz parçayı tek tek soydular, her birini ılık su ve iyonik olmayan sabun karışımında yıkadılar, doğal olarak sertleşen yeni bir yapıştırıcı ve ultraviyole ışığında otuz saniyede kuruyan reçineyle birleştirdiler. Elektronik mikroskopla denetlenen ve her

aşamada fotoğrafları çekilen çalışma dokuz ay sürdü. Sonuç, olabileceğinin en iyisi. Artık vazo sonsuza dek yaşayacak. En azından bir yüz yıl daha.

* * *

Bazı şeyler bir daha asla tekrar bir araya getirilemez: birinin yaşamı, birinin saygınlığı.

Ocağın ilk haftalarında kahraman, Manş Filosu'nun ikinci komutanlığına getirilmişti. Son iki yıldaki ayıplanası tutumunun resmen kınanmasının gölgesi altında geçirilecek biraz daha zamanı vardı, yeni bir sancak gemisi verilmişti kendisine. Gillray, kahramanın kahraman yazgısına geri dönüşünü *Umutsuz Dido* adlı bir gravürle kutladı. Dido, bir yataktan doğrulan, gargantua bacakları yayılmış, mamut kolları ve etli pençeleri olan, denize ve uzaklaşan savaş gemileri filosuna bakan bir pencereye uzanmış, çirkin bir kadın kütlesidir.

Benim kibar denizcim nereye,
& ah nereye gitti?
Tahttaki George için Fransızlarla
savaşmaya gitti.
Öteki gözünü & kolunu yitirmek için
Fransızlarla savaşa gitti.
Ve beni yaşlı bir Antikayla
uzanıp & ağlayamaya terk etti.

Gerçekten de insan, yatağın oldukça karanlık bir köşesinde uyumakta olan ufak tefek bir eşin pörsümüş başını ancak görebiliyordu.

Yaşamları ve saygınlıkları Portland Vazosu'nunkine benzeyen, kahraman gibi pek az insan vardır. Şimdiden

bir müzede duran ve yok olmasına izin verilemeyecek kadar değerli.

O bir savaşçı, dünyanın gördüğü en büyük imparatorluk gücü haline gelmek üzere olan dövüşken ülkesinin yetiştirdikleri içinde en iyisi. Herkes ona hayran. Ününün sınırları çok uzağa ulaştı. Yok edilmesine izin verilemez.

Ama bu şişman, bayağı kadını ve bu tiridi çıkmış bitkin adamı kim takar. Onlar yok edilebilir. Kaybeden toplum olmaz. Onlara önemli bir yatırım yapılmadı.

Öyleyse bundan böyle yaptıkları hiçbir şey doğru olmayacak.

İtibar kaybı. İtibar kaybı.Çifte itibarsızlık.

Ve kahraman için, yakında, ölümsüz ün.

Kuşkusuz kahramanın saygınlığında da bir çatlak var. Onu hiçbir şey silemez. Ne birkaç ay sonra kazandığı büyük zaferi, Fransızların Baltık'taki kontrolünü kırdığı, üç büyük zaferinden ikincisi; hatta ne birkaç hafta içinde kazanacağı, savaş sırasında güvertede tüm yıldızlarını ve madalyalarını takarak kendisini hedef haline getirmemesi öğüdüne aldırmayarak, yakındaki bir Fransız savaş gemisinin mizana tepesinden açılan ateşle parçalandığı andaki son, en büyük zaferi. Onun yaşamının öyküsünü anlatan herkes, Akdeniz'deki hatalı dönemi konusunda bir tavır benimsemelidir, bu tavır bunun sözünü etmeye değmez olduğunu söylemek bile olsa. Anlatının doğru hızı korunmalıdır, tıpkı parçalanmış ve yeniden onarılmış Portland Vazosu'na doğru bir uzaklıktan bakılması gereği gibi. Yavaşla ya da daha yakından incelemek için yaklaş, mutlaka görülür. Hızlan, yalnızca gerekli olanı anlat... ve bitip gider.

* * *

Peki ani bir kilo kaybını gizlemek için ne giymeli, kahramanın Baltık'a doğru yola çıkmasından iki hafta sonra Cavaliere'nin karısının sorunu buydu. Neyse ki, şubat başlarıdır ve hava fazlasıyla soğuktur. Yanıt: gebeliğin son aylarının bol giysileri; ama fazlalıklar yavaş yavaş atıldıkça siluetteki değişimin olağanüstü etkili sıkı bir rejimin sonucu olarak görünmesi umuduyla içini biraz başka şeylerle doldurarak.

Ve bir haftalık kızınızı büyük bir gizlilik içinde Piccadilly'deki evden çıkarıp kiralık bir arabayla, bir başkasının size emanet edilen çocuğu olarak geri almayı nasıl başaracağınızı bulana dek, bir sütanneyle birlikte kalması gereken Little Titchfield Sokak'taki bir eve götürdüğünüz gece ne giymeli. Yanıt: kürk bir manşon.

Gerçek kocanın Kopenhag'da kazandığı büyük zaferin haberi gelmektedir. Onun, senin ilk çocuğunun babası olduğunu söyledin. Kızının doğumunda bulunamadığı için üzüntüden, baba olduğu için sevinçten deliye dönmüştür. Sana günde bir ya da iki kez yazmaktadır, sen ise ona günde üç ya da dört kez yazıyorsun. Kahraman artık çoğunlukla çocuk hakkında yazıyor, nasıl vaftiz edilmesi gerektiğinden, onun babası olduğunu kabul etmemek gibi bir şeyin söz konusu olmadığından, onun sağlığı için ne kadar kaygılı olduğundan. Bunlar ve kıskançlığı. Senin ona sadakatsizlik edeceğine ciddi olarak inanmamaktadır ama Londra'daki her erkeğin senin cazibene kapıldığından emindir. Gerçekten de böyle pek çok kişi vardır. Saraya takdim edilmeyebilirsin, Londra'ya döndüğü akşam, seninle ilişki kurarsa adının lekeleneceği konusunda uyarılan Miss Knight seni bir kez bile davet etmemiştir. Ama başkaları eder. Kabul görürsün, konuklarını ağırlarsın, şimdi asla sahip olmadığın baban olarak gördüğün kocanla evlendiğinde küçük bir kızdın; ama artık gerçek bir kadınsın, baba kocan kendisini hâlâ ko-

leksiyonlarını satmak zorunda olmayan zengin biri olarak göstermek istediği için bile olsa, partiler ve müzikli akşamlar olacaktır. Galler prensinin katılacağı bir partiye ilişkin planlar vardır. Kahramanın bir arkadaşı, ona kentte prensin senden hoşlandığını söylediğini aktarabilmekten memnundur. Prens, senin yanında olacak, sana tatlı şeyler söyleyecek diye hayıflanır kahraman. Ayağını seninkilerin yanına koyacak! Çünkü çılgın, heyecanlı mektuplar yazmaktasınız birbirinize, ikiniz de ayrılık yüzünden delirmişsiniz. Ne kadar uzun süreli olursa olsun gemisi karaya yanaştığında kıyıya çıkmayacağına ya da herhangi bir kadının gemiye çıkmasına izin vermeyeceğine söz verdirirsin ona. Sözünü tutuyor. Herhangi bir partide Galler prensinin yanına oturtulmana izin vermeyeceğine dair söz vermeni sağlar (sözünü tutmadın), ama prens masanın altından bacağıyla seninkine dokunduğunda hızla bacağını çektin ve gösterine hazırlanma bahanesiyle masadan ayrıldın. Gösterilere çıkmayacağına dair söz verdirmemiştir o.

Ve kahramanın Kopenhag'daki büyük zaferinin haberlerini kutlayan partide, klavsende kısa ve ağırbaşlı bir resital verdikten sonra tarantella yapmaya başlarsın, sonra Lord ...'yı dansa kaldırırsın, o sana ayak uyduramayacak gibi göründüğünde Sir ...'nın elini yakalarsın ve birkaç dakika sonra ilk olarak kendi kocanı, birkaç adım da olsa centilmence sana katılan zavallı yaşlı ruhu davet etmen gerektiğini anımsarsın, onun çarpık bacaklarının titrediğini duyumsayabiliyorsun. Sonra Charles'ı davet edersin, ama o reddeder. Odadaki olası birkaç partneri bitirdikten sonra hâlâ yorulmamışsındır, kuşkusuz içiyorsundur, başka türlü geceyi nasıl tamamlayabilirsin ki, belki de çok fazla içtin, biliyorsun bunu sık sık yaparsın. Ama durmak istemiyorsun. Bir süre kendi kendine dans etmeyi sürdürürsün. Tarantella dansını, konuklarını etki-

leyeceğini düşündüğün bir Napoliten folklor gösterisi olarak, Palermo'da pek çok kez yapmıştın, ama soğuk, gri İngiltere'de bu ilk dansındır. Fark etmez, tarantella senin içinde. Gösteri yapmak için her zaman bir bahanen vardı, canlı bir heykel ya da modeldin, tarihsel ya da şiirsel bir kişiliğin poz ve davranışlarını taklit ederek, onlara kişilik kazandırdın ya da Duruşlaştırdın, seni elaleme rezil edenlerin şimdi söylemeyi alışkanlık haline getirdiği gibi, ağzında bir başkasının feryadı ya da neşesiyle şarkı söyledin. Artık bir bahanen yok, masken de. Şimdi yalnızca sevinç duygusu var, kafanın içindeki bu müzikle dans ediyorsun, kalan herkes gözlerini dikip sana bakarken, orada oturan, sana bakmayan, uzaklara bakan yaşlı kocanla burada, Londra'da, kendi evinde kendini rezil ediyorsun, önemli değil, kendini böyle canlı hissedebiliyorsun. Bir zamanlar olduğun kadar zarif olmadığını biliyorsun, ama bu sensin, bu hale gelmişsin, tekrar kilo almaya başlıyorsun, annen ve hizmetçilerin dikişleri tekrar açıyorlar. Bazı hizmetlilerle uzak bir kapıda durup efendilerinin hazlarını seyreden kara Fatima'nı ve sarışın Marrianne'ını tarantellaya katılmaya çağırıyorsun. İkisi de utangaç bir biçimde yaklaşıyor ve seninle dans etmeye başlıyor; ama Marianne kıpkırmızı olmuş, duymadığın bir şey söylüyor ve sessizce ortadan kayboluyor, bu arada Fatima senin kadar ateşli bir biçimde dans etmekte. Belki şarap, belki Fatima'nın parlak siyah teni, belki Kopenhag konusundaki kıvancın ve şimdi Fatima'nın terli siyah elini tutarak dans ediyorsun – kalbin güm güm atarken, şişmiş, emzirmemiş göğüslerini hoplatarak, daha hızlı. Şimdi bahanen yok, gösteri için her zaman bir bahanen olmuştu. Şimdi yalnızca kendinsin. Salt enerji, salt meydan okuma, salt sezgi. Ağzından çıkan tuhaf haykırışları, çığlıkları işitiyorsun, çok tuhaf bir yaradılışın sesleri, bunları sen bile duyabilirsin, bir skan-

dal yaratmakta olduğunu görebilirsin, konukların oldukça irkilmiş görünüyor. Ama istedikleri buydu. Senin hakkında düşündükleri bu değil miydi hem? Giysilerini parçalayıp onlara şişman bedenini gösterebilmeyi istiyorsun, karnındaki benekleri ve çatlakları, açık mavi damarlı büyük memelerini, dirsek ve dizlerindeki egzamayı. Giysilerine asılıyorsun, Fatima'nın giysilerine asılıyorsun. İşte düşündükleri sen busun; kıvrım kıvrım kıvrılan, tiz çığlıklar atan, feryat eden, baştan aşağı ağız, baştan aşağı meme, baştan aşağı but, bayağı, zincirlerinden boşalmış, uçarı, şehvet düşkünü, etli, ıslak. Bırak, gördüklerini sandıkları şeyi görsünler. Ve soluğunda tüm Afrika'yı içine çektiğini imgeleyerek Fatima'yı kendine doğru çekiyorsun, tüm uzak yerlerin baharatlarını, kokularını tadarak onu dudağından öpüyorsun; her yerde olmak isterdin, ama bedenini dolduran bir şeyle yalnızca buradasın ve giderek artan bir hızla dans ediyorsun. Çocuğunu rahminden dışarı ittiğin zaman olduğu gibi içinden bir şey patlıyor, onun kadar korkutucu, öleceğini düşünmüştün; bir kadın kasılmalar sıklaştıkça hep öleceğini düşünür ve bu kocaman şeyi bedeninden çıkarabilmesi olanaksız görünür. Bu da korkutucu, yaşam vermek kadar acı verici olmasa da korkutucu. Hayır, bu sevinç, canlı olmanın canlılığı, bir skandal kişiliği haline geldin, ama ne kadar mutlu olduğunu duyumsuyorsun, onunla ne kadar gururlandığını ve sonra dünyanın ne kadar büyük olduğunu –o, uzaklarda ve aylarca uzak kalması gerekebilir, yaralanabilir, her an öldürülebilir, bir gün öldürülecek, bunu biliyorsun– çok yalnızsın, bu dünyada tıpkı senin gibi bir yabancı, başkalarının olmasını istediği gibi olması gereken bir kadın, bir köle olan şu uysal Fatima'dan hiç de farklı değilsin. Ve dünya çok büyük ve sen çok fazla yaşadın ama herkes seni suçluyor, bunu biliyorsun. Ama kahramanın görkemi var, onun görkemi ve

dizlerinin üstüne çöküyorsun, Fatima seni izliyor ve sonra ona sarılıp bir kez daha öpüyorsun, sonra ikiniz birden kalkıyorsunuz ve Fatima kapalı gözlerle tuhaf, uluyan çığlıklar atıyor ve bunlar senin hançerenden de dökülüyor. Konuklar çok sıkıldılar; ama uzun bir süredir zaten bir sıkıntıydın, artık insanları hep sıkıyorsun. Bunu gözlerinde gördün, her şey olabilirsin, ama asla boyun eğen olmayacaksın, görmezden geliyorsun. Bırak daha da sıkılsınlar. Şarkı söylemek, tepinmek ve kıvrılmak çok iyi geliyor. Neden seni eleştirip alay ediyorlar? Neden onları sıkıyorsun? Ara sıra senin hissettiklerini hissetmeliler. Neden insanlar hep seni durdurmaya çalışıyor? Senden olmanı istedikleri gibi olmaya çalışmıştın.

* * *

Kahraman, Cavaliere'nin karısına, sevgili karıcığım, diye yazıyor. Senden ayrılmak tam anlamıyla insanın kendi etini parçalaması. Ve o kadar kötüyüm ki, kafamı kaldıramıyorum.

Kahraman, şubatta üç günlük izin aldı ve Little Tichfield Sokak'ta kızını gördü. Bebeği kucağına aldığında ağladı, onu göğsüne bastırdı. Denize geri dönmek üzere ayrılırken ikisi birlikte ağladılar.

Ona, şimdi on dokuz yaşında olan ve kendi ilk adını verdiği öteki kızından söz etmeye hep niyetlenmişti. Ama doğru an hiçbir zaman gelmemişti, artık çok geçti. Öteki kız kendisiydi, oysa bu çocuk dişil *a* takısıyla kahramanın ilk adını taşıyordu. Yani bu minik bebek onun tek çocuğuydu.

Cavaliere ne zaman Charles'la birlikte evden çıksa bebeği Little Tichfield Sokak'tan getirtiyordu. Tekrar yatağa giriyor, onunla birlikte uyuyordu. Hiçbir zaman çocuğun varlığına ilişkin bir imada bulunmaması Cavalie-

re'nin iyiliğindendi, bunun için ona minnettardı. Onu ayıplayabilirdi. Hayır, Cavaliere onu ayıplamayacak. Cavaliere döndüğünde annesi kapıya vururdu. Kendi kendine, çocuğun ona yük olmasını istemediğini söylüyordu. Gerçek, çocuğu onunla paylaşmak istememesiydi, ama bir gün... çok da uzak olmayan bir gün... Cavaliere... o zaman artık... çocuğunu yollaması gerekmeyecek!

* * *

Cavaliere, karısına yalnızca para yüzünden sitem ediyordu – eğlence masrafları, örneğin; özellikle dört yüz poundluk şarap faturası. Ama ne kadar savurgan olursa olsun, paragöz değildi. Kraliçenin tüm armağanlarını, Cavaliere'nin yıllar önce kendisine doğum günü için verdiği elmas gerdanlığı ve öteki tüm mücevherlerini satmayı kendisi istedi. Londra pazarında bir elmas bolluğu vardı (pek çok meteliksiz siyasi göçmen Fransız aristokratı mücevherlerini satıyordu); İtalya'da otuz bin pound değer biçilen mücevherlerden yalnızca bunun yirmide biri kadar gelir sağladılar. Ama en azından Piccadilly'deki evin mobilyalarının tutarı ödendi.

Cavaliere artık satabileceklerini satmak zorundaydı.

Malların dökümü iki buçuk yıl önce –koca bir ömür– Napoli'den ayrılmadan önce yapılmıştı zaten. Sandıklardan çıkarılmış ve Piccadilly'deki eve asılmış olan birkaç tablo yeniden paketlendi; on dört resim kasası ve öteki kutular Piccadilly'deki evden çıkarılıp mezatçıya gönderildi.

Zor olan seçmekti. Bunu saklayacağım, ama bunu göndereceğim. Hayır, bundan vazgeçemem. ***Bundan vazgeçmek*** zor.

Ama bir kez her şeyin gitmesine karar verdiğinizde, artık zor olmaz. İnsan daha çok kayıtsız, sersemlemiş

hisseder kendini. Önemli olan geride hiçbir şey tutmamaktır.

İdeal olarak, bir koleksiyon parça parça edinilir –bu daha zevklidir– ama bu satmanın en hoş olmayan biçimidir. Binlerce yaradan ölmek yerine, temiz, öldürücü tek bir darbe. Mr. Christie tümüyle tablolarına ayrılmış ilk iki günün satış sonuçları hakkında bilgi verdiğinde ayrıntılı hesaba şöyle bir baktı. Veronese ve Rubens'in beklediğinden çok daha iyi, Tizian ve Canaletto'nun daha kötü fiyata gitmesinin üzerinde durmak istemiyordu. Önemli olan, ödemiş olduğundan çok daha fazlasını, yaklaşık altı bin pound almış olmasıydı.

Kahraman denizde olmasına karşın, bir aracıya Cavaliere'nin karısının on dört resminden ikisi için artırmaya girmesi konusunda emir vermişti. İstediğin fiyata yüksel. Onlara sahip olmalıyım. Ve Cavaliere'nin karısına: Görüyorum ki SATILIKSIN. Bunu nasıl yapabilir, senin resimlerinden nasıl, nasıl ayrılabilir? Onları herhangi birinin alabileceğini düşünüyorum da. Hepsini alabilmeyi ne kadar isterdim! Kahramanın almayı en çok isteyeceği, Vigée Le Brun'ün kösnül Ariadne'siydi; ama ne yazık ki hiçbir zaman Cavaliere'nin koleksiyonunda olmamıştı bu tablo.

Mayıs başında iki gün daha süren satış, üç bin pound daha getirdi. Sonra Cavaliere her zaman yapmayı düşündüğü ve artık değiştirmek için nedeninin kalmadığı vasiyetnamesini yaptı. Kendisini daha hafif, bir yükten kurtulmuş hissediyordu.

* * *

Evde, her zaman istemiş olduğunuz, kırda bir mülk, içinden dere akan bir çiftlik anlamına gelen gerçek bir evde ne giymeli? Masada şeref konuğu olarak bulunur-

ken bile basit siyah bir takım. Ve mülkünüzü arşınlarken, çiftlik hayvanlarınıza bakarken, ağaçların budanmasını gözlerken buruşuk bir şapka ve omuzlarınıza atılmış çizgili kahverengi bir palto.

Yaz istilası paniği, Bonaparte'ın filosu beklendiği gibi Manş'ta görülmeyince geçmişti. Kahraman, Bahriye Nazırlığı'na bir mektup daha yazmıştı. Dinlenmek istediğim için, lordlarının karaya çıkmama izin vermesini rica ederim. Ve Cavaliere'nin karısından, ekimde geri döndüğü zaman yerleşebileceği bir ev bakmasını istemişti. Kadın, Westminster Köprüsü'nden yalnızca bir saat uzaktaki bozulmamış Surrey kırlarında, içinde iki katlı bir evi olan bir arazi buldu. Kahraman, yüzyıllık tuğla evin ve arazisinin çok fazla alçakgönüllü, dokuz bin pound'unsa fazla pahalı olduğunu düşünen dostlarının öğütlerine kulak asmayarak satın almak için gerekli parayı ödünç aldı ve Cavaliere'nin karısından evi dönüşü için hazırlamasını rica etti. Cavaliere'nin karısı annesiyle birlikte evi düzenlemeye koyuldu. Güzel olacaktı, sıva, boya, ayna, mobilya gerekiyordu (ne piyano ne de kahramanın zaferleri anısına bayraklar, ödüller, resimler ve porselenler eksik olmalıydı). Çağdaş olmalıydı: Beş tuvalet yaptırdı, mutfağa modern fırınlar koydurdu. Koyun ağılları, domuz ahırları ve tavuk kümesleriyle çiftliğe benzer bir şey olacaktı.

Kahramana, koyunlar&domuzlar&tavuklarla, Napoli sarayındaki kadar eğleniyorum, diye yazdı. Umarım bu ditaylarla seni sıkmıyorum.

Kahraman, sevgilim, diye yanıtladı. Sizden domuzlar ve tavuklar, çarşaflar ve havlular, tuzluklar ve kepçeler, marangozlar ve döşemeciler konusunda bir şeyler okumayı ve duymayı, Lordlar Kamarası'nda dinleyeceğim herhangi bir konuşmaya yeğlerim, çünkü esprili ve güzel konuşmanızla aydınlatamayacağınız bir konu yok.

Verandada Afrika papağanları fikrinize katılıyorum. Fatima'yı vaftizi için zamanında evde olmayı umduğum konusunda ikna et. Lütfen, Mr. Morley'e, çocuğumuz bizimle birlikte yaşamak için geldiğinde, düşme olasılığını önlemek için derenin kıyısına ve köprüye ağ yerleştirme talimatı vermeyi unutma. Evde kendimin olmayan hiçbir şey istemediğimi anımsamak, senin ve Mrs. Cadogan'ın yaptığı her şeyi anlatmak inceliğinizi göstereceksinizdir. Sen cennetimizden söz ediyorsun. Ayrılığımıza daha fazla nasıl katlanacağımı bilmiyorum. Fatih, dönmeyi ve tekrar fethedilen olmayı nasıl özlüyor!

Kahraman döndüğü zaman, karısı ve karısının annesi Surrey'deki evde oldukları için, Londra'daki evi hâlâ tutmasına karşın Cavaliere'nin de orada yaşamaktan başka seçeneği yoktu. Onu unutmamışlardı. Karısı onun için adını Nil olarak değiştirdiği dereyi balıkla doldurmuştu. Ama Londra'dan kitaplarını ya da Fransız aşçısını getirmesine izin verilmemişti. Karısı, kahramanın evindeki kitaplığın ve hizmetlilerin onun emrinde olduğunu belirtmişti. Fransız aşçıya neden gereksinimi olduğunu açıklayamadı. Bir şeylerden vazgeçmekten usanmıştı.

Şundan, bundan, ondan vazgeç. Bir türlü bitmez vazgeçeceklerin.

Wandle'da bütün gün balık avladıktan sonra dinlenmek için bir handa durduklarında, arabadaki sürücü koltuğunun tentesi çalınmıştı. Cavaliere dışarı çıkar çıkmaz tentenin olduğunu gördü, sürücüyse koltuğunda şekerleme yapıyordu. Gözlerinden yaşlar süzüldü. Geriye dönerken sürekli bunu düşünüyordu. Döner dönmez, olup biteni karısına anlattı ve dikkatini çekebildi. Karısı, ah, bunlar her zaman çalınır, dedi.

Cavaliere arabasının üzerindeki tentenin çalınmasını aklına bu kadar taktığı için kendisini son derece aptal hissetti. O kadar değerli değildi. Ama para sorunu değil-

di bu. Bazen insanlar hiç de değerli olmayan şeylere bağlanır. Bazen, özellikle de yaşlandığında, insanın en çok bağlandığı şeyler bu türdendir. Bir kalemin ya da bir iğnenin ya da bir kurdelenin kaybı acı verir, unutulmaz biçimde acı verir. Çalınan tente için ilan verme konusunda ısrar etti.

Bunun için ilan vermek boşa para harcamaktır, dedi karısı. Dresden'de kaybettiğimiz elmas gibi değil bu.

"Kayıp. Bir Beyefendinin Fayton Arabasından, Koyu Kırmızı Keçeden yapılmış kumaş, ipek kaytanlı, beyaz ve mavi işlemeli bir tente kaybolmuştur."

Hiçbir zaman geri gelmez, dedi Cavaliere'nin karısı.

Ve tabii geri gelmedi. Sık sık örtünün düşünü gördü Cavaliere. Onun kaybının kendisini yakın zamanda ayrıldığı her şeyden daha fazla etkilediğini söyleyebilirdi.

* * *

Yatakta uzanmak, uçsuz bucaksız bir yorgunluğun karşı gücüne bırakmak kendini, düşle uyanıklık arasında yüzmek, geçmişi anımsamak, aklınızda hiçbir şey olmaması, aklınızda her şeyin olması, üzerinize eğilmiş kaygıyla bakan yüzleri görmek, bu karım, bu annesi. Biri dudaklarına ıslak mendil koyuyor. Bu garip, kulak tırmalayıcı ses de ne? Odada birisi soluk almakta güçlük çekiyor.

Artık bacaklarını kullanamadığını anlayana kadar içinden geçmesi gereken sonsuz geçitler var. Tamamlanmadan bıraktığı şeyler var. Bahardır ve pencere açıktır, sesler vardır. Bir sürü soru soruyorlar ona. Nasılsın, nasıl hissediyorsun kendini, daha iyi misin? Elbette yanıt vermesini beklemezler. Niyetlenmesine rağmen çişinin geldiğini söyleyememişti. Çarşafın ıslak olduğunu söylemeyecektir onlara. Kızabilirler. Onların gülümseyen, dikkatli yüzleriyle şimdi oldukları gibi kalmalarını ister –

kadının yüzü, adamın yüzü. Ellerini tutmaktadırlar. Elleri ne kadar sıcak. Onu kollarına almışlardır. Kumaşın hışırtısını duyar. Solundaki karısıdır. Onun göğsünü duyumsayabilir. Öteki yandakiyse, arkadaşıdır. Arkadaşının sol kolundadır. Onlar için fazla ağır olmamayı diler. Göğsünde, genelde acının durduğu yerde, büyük, derin bir boşluk vardır.

Düşünce zindanından kurtulmuştur. Sevinçli hissetmektedir kendini. Tırmanmaktadır. Zorlu bir tırmanıştır bu. Ama artık dağa tırmanılması gerekmez. Tırmanmıştır. Sanki havalandı. Uzun zamandır yukarı bakıyordu, artık bu yüksek yerden aşağı bakabilir. Büyük bir panorama. O halde ölüm bu, diye düşündü Cavaliere.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

6 Nisan 1803

Sadece gözlerimi kapattığım ve sessizce uzandığım için, söylediklerini duyamayacağımı sanıyorlar, oysa son derece iyi duyuyorum. Neyse, böylesi daha iyi, oda çok büyük, pencerelerdeki perdeler sinirli bir kıpırdanma içerisinde, her şey tek bir görüş altında toplanamaz. Işık gözlerimi kamaştırıyor. Birisi, yumuşak bir tonda, fazla uzun süremez, diyor. Ve daha önce, uykudayken, uyanmak istemediğimde, söyledikleri her şeyi duydum. Uyanmak için henüz erken. Uyanmak size sürpriz olur. Sürprizleri hiçbir zaman fazla önemsemedim. Tolo ve karım bana baskı yapıyor. Hastalandığımdan beri barış ilan ettiler. Tolo, Napoli'de ne zaman kendisine seslense yere bakarak nobran bir hizmetli gibi davranmıştı karıma; ama şimdi eski dostlar gibi sakince konuşup sonra susmaktalar; şu anda başlarının göğsümün üzerinde birbirlerine uzandığını ve dudaklarının birbirine değdiğini duyumsuyorum. Sadık Napoli kyklop'umun İngiliz donanma üniforması giymesi ne kadar saçma! Belki de bu giysiyi beni eğlendirmek için giymiştir. Beni çok iyi anlar. Beni lav nehrinden çekip çıkardığı zaman olduğu gibi korkuya

kapıldığım ve yüreğimin göğsümde gümbürdediği zamanlar oldu, ama bunu göstermezdim, korkumu göstermem uygun olmazdı. Şimdi yanlışlıkla korktuğumu ya da hüzünlü olduğumu sanabilir. O çok korkusuzdur, Tolo. Pek çok savaş kazandı. Herkes ona hayran. Doğum öyküsü karanlık olmasına karşın şimdi bir Sicilya dükü. Kral onu Etna içinde gizlenen gök gürültüsü kyklop'larından biri yapmak isterdi, ama Tolo'nun da tıpkı benim gibi hâlâ Vezüv'ümüzü yeğlediğinden eminim. Etna'ya birlikte tırmanamayız. Benim için bir soyluluk unvanı bulamadılar. Nasıl korkunun pençesinde olduğunda insan kendi kendini kışkırtmakla hiçbir şey elde edemezse, bunun da canımı sıkmasına da izin vermek çare değil. Sağlam basmak daha iyi. Böylece, ötekilerini de rahatlatır, korkmadığınız izlenimi verirsiniz, çünkü başkaları için bir örnek oluşturmak ve bu yolla daha dingin hale gelmek gerekir. Palermo yolunda geminin sallantısı ve titremesiyle ben de sarsılıyor ve titriyordum; yanımda olmak, ayaklarımı tutmak için Tolo geldi – bunu şimdi de yapmasını isterdim, çünkü çok üşüyor ayaklarım, onları ovmasını isterdim. Ve silahlarıma sarılmam aptalcaydı. Onlarla ne yapmayı düşündüm ki, fırtınayı vurmayı mı? Daha sonra, Tolo'nun güverteye geri dönmesi gerektiğinde, serinkanlı bir biçimde oturabilmiştim, onun da bir dinginlik örneği oluşturması gerekiyordu. Kıpırdamadan durdum ve gözlerimi kapattım, fırtına dinmeye başladı. Burada da kıpırdamadan durursam korkmayacağımı biliyorum. Şimdi konuşuyorlar. Fazla uzun süremez. Belki de Tolo başkalarının gördüğünün yalnızca yarısını gördüğü için korkusuzdur. Yarı kör durumda en büyük savaşlarını kazandı. Eğer iki gözümü de kapalı tutarsam hiçbir tehlikeyi görmem. Gerçek tehlikenin yeri hiçbir biçimde kestirilemez. Buradaki dostlarım benim sürekli olarak yanardağdan gelecek bir tehlike altında olduğumu düşü-

nüyor, Yaşlı Plinius gibi bir patlamada öldüğümü duymaktan ne kadar üzüleceklerini söylüyorlardı, ama güvenliğim konusunda korku duymakta yanıldılar. Başıma hiçbir bela gelmedi, en azından yanardağda. Yanardağ bir sığınaktı. Napoli ise sağlığa son derece yararlı. Kendimi son derece iyi hissederdim. Hava. Şimdi iyi hissetmiyorum. Ve deniz. Teknemden atlayıp yüzdüğümde suyun kollarıma, bacaklarıma destek olan o hoş dokunuşu. Beni taşıdıkları için memnunum, çünkü kollarım ve bacaklarım son derece ağır. Solunumumda bir engellenme algıladım. Hâlâ Napoli'de olsaydım hastalanmazdım. Hava Catherine'e karşı anlayışlıydı. Plinius şişman ve her zaman nefes darlığı çeken biri olmasaydı, Vezüv patladığında ölmezdi. Bunun bir yanardağ olduğunu anlamadı, o zamanlar kimse bilmiyordu. Ne kadar şaşırmış olmalılar. Patlama kurbanlarından bir bölümünü kurtarmak için bir gemiye bindiğinde ona katılanlar ölmedi. Yanardağın zehirleyici dumanına yalnız o yenildi. Belki de yanardağ Catherine için zararlıydı. Ölmekten son derece üzgün olduğunu ve kendisini gömdürtmememi istedi. Çok yorgundu. Şimdi odasında dinlendiğine inanıyorum. Pek çok insan dinlenmek ister. Plinius, kıyıya ulaştıktan sonra kendini yorgun hissetti, kısa bir dinlenmeye yatması için yere bir örtü serilmişti, ama bir daha asla iyileşmedi. İnsan ne zaman öleceğini bilemez, ama akılcı önlemler alabilir. Öte yandan akıldışı önlemlerden de kaçınır. Şimdi anımsadım, tabancaları geminin batmak üzere olduğunu hissettiğimde kendimi vurmak için elimde tutuyordum. Suyun boğazıma dolmasından, boğulmaktan, metalin kafamı parçalamasından daha fazla korkuyordum. Yine paniğe kapılmamalıyım. Fazla yüksek bir ses duyduğum, gemi bir yana fazla yattığı için kendimi öldürmem ne kadar saçma olurdu. Bir ses alçalabilir, yan yatmış bir nesne düzelebilir. O zaman ölmem gerekenden önce öl-

müş olurum. Tolo'nun annesi o zaman fırtınada ölmeyeceğimi söylemişti, haklı da çıktı. Şimdiki yaşıma kadar yaşayacağıma güvence verdi, şimdi anımsayamıyorum kaç ama birkaç dakika içinde aklıma gelir. Kehanetleri önemsemiyorum. Herhangi bir sayı insanın yaşamını olması gerekenden daha kısa yapar. Yirmi iki yaşındayken, evet, gençlik olaylarını anımsamak daha kolay, aylardan eylüldü ve 1752 yılıydı, takvim değiştirildiğinde cahiller atılan günlerin yaşamlarından çıkarıldığını düşündüğü için ON BİR GÜNÜMÜZÜ GERİ VERİN yazılı pankartı izleyen bir kalabalık görmüştüm. Ama zaten yok olan bir şey çıkarılamaz. Ancak insan, cahili cahil olduğuna, aptalı aptal olduğuna asla ikna edemez. Yine de, insanın sefil de olsa varlığını uzatmayı istemesi doğaldır. Fazla uzun süremez. Napoli'de yaşlılar, ayrım yapmadan herkese yoldan çekilmelerini haykıran küstah sürücüleriyle ok gibi giden atlı arabalar tarafından her gün yere devrilirler. Bunlardan biri, tüm tabanını aynı anda yere vuran, adımını ileri doğru ve yatay olarak değil dikey olarak atan yaşlı bir adamdı, çok yaşlı, çok zayıf, yalnızca bir iskelet, paçavralar içinde bir iskelet. Bu korkusuzluk değil, dikbaşlılıktı. Eğer dikey duramıyorsam yürümek istemezdim. Ama artık kollarımı ve bacaklarımı denetleyemiyorsam, sahip olduğum tek şey aklım ve üzüntüm olsa bile, burada yatarak olayların açığa çıkışını seyretmenin keyfini hâlâ çıkarabilirim. Oyun bitmeden perdenin inmesini kim ister ki? Daha fazla süremeyeceğini kim söyledi. Hiçbir öykü asla bitmese ya da daha doğrusu bir öykü başkasına ve o bir başkasına vb., vb., vb. dönüşse bile lanet Bonaparte'ın cezasını ne zaman ve nasıl çektiğini bilmek isterim ve ah, birisi pencereyi kapattı. Araba tekerleklerini duydum. Beni bir yolculuğa çıkarmayı tasarladıklarını sanıyorum. Ama en azından, İngiltere'de devrimci rezillikle danışıklı dövüşün durulduğunu göre-

cek kadar yaşadım. İnsan doğası o kadar sapık ki, toplumun farklı bir topluma dönüştürebileceğini düşünmek, daha iyi bir düzeye kavuşturulabileceğini arzulamak ne demek, ummak bile saçma. İnsanın amaçlayabileceği en fazla şey son derece yavaş bir yükselmedir. Koniye benzer bir şey değil. Çünkü fazla yükselen şey aşağı yuvarlanacaktır. Herhangi bir şeyin uzun süre ayakta kalması güçtür. Bedenim beni terk ediyor. Şimdi ayakta kalıp kalamayacağımı merak ediyorum. Bir yolculuğa çıkmak üzereysek ayakta kalmaya çalışmalıyım. Üşümüş, ağır bacaklarımla ayağa kalkarsam onları şaşırtırım. Amiral üniforması içindeki bu küçük arkadaş gidince Tolo gelir ve ayaklarımı ovar. Ama karımın kalmasını istiyorum. Her zaman onunla gitmesi gerekmez. Benimle kalıp bana şarkı söyleyebilir. Onun için gözlerimi bile açardım. Şimdi çok iyi davranıyor. Son zamanlarda bana karşı istediğim kadar iyi değildi. Hasta olduğum için böyle iyi davranmadığından eminim, çünkü tekrar daha iyi olmayı amaçlıyorum. Bir şeye, yalnızca tehlikeye girdiğinde ya da zarar gördüğünde ya da gitmek üzere olduğunda koruyucu kesilen insanlar vardır. Winckelmann kazıları ziyaret edip işlerin yürütülüşündeki yöntem ve özen eksikliğini ortadan kaldırana ve daha özenli bir yöntem benimsenene dek, Pompei ve Herculaneum'daki cahil işçilerin kazma ve kürekle neyi çıkarıp neyi gömdüklerine ilişkin hiçbir fikirleri yoktu. Kısa bir süre sonra iğrenç bir genç adam tarafından öldürüldü, bana onu öldürenin bir Ganymedes değil, kolay etkilenebilir dostumun otel odasına davet ettiği ve Roma'ya aktarmakta olduğu bazı hazineleri gösterme dikkatsizliğinde bulunduğu çiçekbozuğu izleri taşıyan bir vahşi olduğu söylendi. Winckelmann'ın yalnızca güzelliklerini övdüğü Yunan heykellerine benzer yüzleri ve bedenleri olan gençlerden hoşlanacağını düşünürdüm, ne yazık ki onca yasaya karşın beğeninin tek bir

ölçeği yoktur; hem sonra insan öldürülecekse, yazgısı böyleyse, katilin kim olacağını tahmin edemez. Otuz yedi yıl sert, ateşli bir halkın içinde yaşarken asla, bir kez olsun bir bıçağın parıltısından korkmadım. Ama yatağımın, İngiltere'min güvenliği içindeyken fazla uzun süremez; duyduğum bu gece korkuları, şimdi katlanmam gereken, iyileştiğimde geçeceğine güvendiğim hastalıklardan biri. Şu anda onları düşünmemeyi isterdim. Kendi annem sabahlığını açarak ve edepsizce işaretler yaparak bana doğru ilerliyor. Halka şeklinde oturmuş erkek ve kadınlar dillerini hafifçe şapırdatarak ve yanardağda topladığım ponza taşı gibi beyaz kemik parçalarını tüküterek ölü bedenlerle ziyafet çekiyorlar. Ve şişmiş bir adam suda yüzüyor ve gebe bir kadın darağacında sallanıyor. Düşlerde, yürüyemiyorum, diye karşı çıkmama rağmen asılmaya götürülüyorum, ki en kötüsü buydu; düşlerimde ben yatakta çaresiz yatarken bir grup bıçaklı adam bana yaklaşıyordu. Artık sık sık öldürülmek üzere olduğum düşünü görüyorum. Bu fanteziler uyanıkken de birkaç dakika sürebiliyorlar, ama uyanık olduğumda genellikle kendimi denetleyebilirim, ama eğer gerekirse zilin ipini çeker ve tekrar uykuya dalana kadar yanımda kalması için yaşlı Gaetano'yu getiririm. Ve bir keresinde, sanıyorum geçen akşam, haykırdığımı duydum, çok korktum, karım ve kyklop'um odaya girdi ve acı çekip çekmediğimi sordular. Hayır, ağrı yok yanıtını verdim. Yalnızca bir düştü, ama bu kadar canlı oluşuna şaştım. Bunun üzerinde durmayayım. Hoş olanın üzerinde durmayı yeğlerim, hep yeğledim ve neyse ki anımsanacak pek çok hoş şey yaşadım. Öncelikle sağlığımın yerinde olması. Napoli'deki tüm yıllar boyunca hemen hemen hiç hasta olmadım. Ara sıra bir mide bozukluğu, hepsi bu. Ünlü hekimim sık sık güçlü yapımdan ve sinirlerimin

sağlamlığından söz ederdi. Mükemmel bir adam, Cirillo. Onu canlılar bilimindeki son buluşlar üzerine söylev verirken dinlemekten hoşlanırdım. Yapmam gereken tek şey doğanın bağışladıklarını korumaktı, aşırı içki ve besinden, özellikle de beden sıvılarını koyu ve ağdalı, ağır ve uyuşuk yapan ve içinde dolaştıkları kanalları daraltan fazla baharatlı yemeklerden kaçınmak. Ata binerek, yüzerek, tırmanarak ve başka egzersiz biçimleriyle hayvansal işlevlerin ılımlı ve sürekli olarak uyarılmasını sağlama. Bedensel eylemler şaşmaz bir biçimde beni kendime getirirdi. Ev içinde, moral bozukluğu çekersem yapmam gereken tek şey okumak ya da kemanımı yahut çellomu çalmaktı, hemen yeniden neşelenirdim. Güç avunan biri değildim. Doğa beni sakin kıldı. Yaş beni soğukkanlı yaptı. Hiçbir şey beni rahatsız etmez. Şimdi bana bakanlara fazla sıkıntı veremem. Beni tıraş etmesi için Simon'ı çağırsaydılar yüzüm bu kadar gergin olmazdı. Ben her zaman şanslıydım. Güzellik çevremi sardı. Çevremi güzellikle sardım. Her heves eski bir yanardağın yeni bir krateridir. Bir dükkâna, bir mezat salonuna ya da dost bir koleksiyoncunun kutsal odasına girmek ve şaşırmak. Ama bunu göstermemek. Benim olabilirdi. Bir tutku azalmaya başladığında bir başkasını oluşturmak gerekir, çünkü yaşamı hoşgörüyle karşılama sanatı insanın her şeye merak duymasına bağlıdır. Kralın bilardo ve balık avlama dışında ölçüsüz heveslerine katlanır, fazlasıyla itici bir kişiliğe sahip, akıl ve sezgiden tümüyle yoksun biri olmasına karşın, onun arkadaşlığını akıllı kraliçeninkine yeğlerdim. Kadınlar sıklıkla hoşnutsuzdu, öyle görürdüm ben. Sanırım, çoğu sıkılıyor. Bense, paylaşma ya da izleme coşkum olduğu sürece asla sıkılmam. Dinsel olanlar dışında her hevesi değerlendirdim; Viyana'dayken Tuna'da balık avlamaktan zevk alırdım. Catherine hep günün birinde

inançlı biri olacağımı umdu, ama benim kuşkucu doğamda buna yer yok. İnsan yaşamının katlanılabilir olması için yanılsamaların gerekli olduğunu yadsımasam da, Hıristiyanlığın üzücü, tatsız öyküleri bana çekici gelmez. Öfkelenmek istemem. Ağzım çok kuru. Saadet biliminin birinci ilkesi, hiddete kapılmamak ya da kendine acımaya yenik düşmemektir. Ya da su. Biraz su isterdim. Beni duymuyorlar. Bir elin baskısı. Ama sevgiler başıboş dolanıyor. Bir Venüs sadık kalamaz. Ve ben de Mars değilim. Ama tüm intikam fırsatlarını reddettim. Venüs'ümü satmadım. Bana karşın sadık, çünkü onu satmaya çalıştım. Ama hiçbir zaman bir tabloyu Correggio'm kadar çok sevmedim. Charles'ın odada olmayışı şaşırtıcı, bu hoş değil, çünkü onu vârisim yapmayı unutmadım. Daha fazla param olmadığı için kederli olduğunu biliyorum. Charles umduğu kadar mutlu değil. Charles için bir Venüs yoktu. O, değerli taşlarını, bokböceklerini ve yüzük façetalarını sever. Ve şimdi çok daha yaşlı. Sanıyorum beni kıskanıyordu. Öncelikle mutluluk sanatında. Kendime doyum sağlarken aynı zamanda başkalarına yararlı oldum. Hiçbir zaman yeteneklerimi olduğundan değerli görmedim. Daha yüceltilmiş yazgılar varken, güzel olanı keşfetmek ve bunu başkalarıyla paylaşmanın da yaşam için değerli bir iş olduğunu söyledim hep. Sanat yalnızca verimsiz bir hayranlığın nesnesi olmamalıdır. Bunu söyledim. Bir sanat yapıtı, zamanının önde gelen sanatçı ve zanaatçılarını esinlendirmelidir insana. Wedgwood'un şimdi pek çok kopyasını çıkardığı vazoyu İngiltere'ye geri getiren bendim. Ivır zıvır şeyler. Bunu kim söyledi? İnsan benim kadar uzun yaşamışsa her şeyi karıştırması kaçınılmazdır, ama şimdi düzeltmeye çalışıyorum. Pek çok şeyi aynı anda anımsayamam, çünkü çok uzun yaşadım. Ama her yaşadığıma değinmem ya da ele almam gerek-

mez. Kollarım ve bacaklarım ağır ve sırtımın neresi olduğundan emin değilim. Her yolculukta insana yük olan ağır bagajlar, şu anda bedenim kadar ağır gelemez. Üzerimde bir baskı var. Her şey fazla yakın. Catherine öldükten sonra bir kız çocuğu depremde yıkılan evin altında haftalarca kalmıştı. Kurtarılabileceğini umacak kadar kendinde miydi acaba, yoksa sonsuza dek canlı olarak gömüldüğüne mi inanıyordu? Çocuğu kastediyorum, yumruğunu yanağına bastırmış olan ve topraktan yanağında bir çukurla çıkarılan çocuktan. İnsanoğlu felaketin değiştirilemezliğini kabul etmek istemez. Pagano, Calabria'da yazdığı yazıda, depremi toplumun ahlaksızlığının ve ilkel eşitliğe bir geri dönüşün simgesi yapmıştı. Böylesine akıl almaz bir kavramı neden geliştirdiğini anımsayamıyorum. Çok akıllıydı, Pagano. Ama ona bir şey oldu, ne olduğunu anımsayamıyorum. Yazarların herhangi bir olayı bir ders, bir uyarı ya da bir ceza düzeyine yükseltme yeteneğine sahip olduklarını gördüm hep; ama bana kalırsa akıllı bir adam –sesler neden alçalıyor, ağzım kuru, dilim kaskatıyken beni bırakmayacaklarına güveniyorum– bana kalırsa akıllı bir adam olayların çözülüşünü serinkanlılıkla, ölçülü bir tarafsızlıkla gözlemlemelidir. Bu ağırlık altında bile. Bir felaket olduğunda insan kendini ve başkalarını korumaya çalışmalı. O Romalı Yaşlı Plinius, yanardağ kurbanlarını kurtarmayı denemek zorundaydı. Bir centilmen olarak yetiştirilmişti. Ama bir de kendi kendilerine nasıl davranmaları gerektiğini öğretenler var. Yetenekliler en aşağı tabakalardan çıkabilir, bunu sık sık görebilecek kadar uzun yaşadım. Yoksul doğanlar kendilerini aşmayı öğreniyor. Vezüv tekrar patladığında Tolo gemisine bindi ve kralla kraliçeyi kurtardı, bizi Palermo'ya götürdü. Ama vazoları kaybetti. Fırtına vardı, denizin dibini boyladı vazolar. Bana öyle geliyor ki, her zamanki açık-

lık ve ılımlılığımla uslamlayamıyorum bazen. Sesler ***bella cosa è l'acqua fresca***'yı[1] haykırıyor. Tolo, adamlarının neden pek çok insana haz ve bilgi verecek olan vazolarımı değil de tabuttaki amirali kurtardıklarını bana açıklamalı. Bankerlerim vazoların kurtarılacağını umuyordu. Bir amiral çok fazla para etmez. Tabuttaki amiralden söz ediyorum, büyük bir ünü ya da başarısı olmayan adamdan. Ama denizde kazanılacak çok fazla şan vardır. Herkesin dilinde olan, ama benim adını unuttuğum cesur komutanı kim yüceltmez. Hayır, Yaşlı Plinius değil, hem hiç şişman olmadığı gibi astım sıkıntısı da çekmeyen başka bir amiral. Ama bu Catherine'di. Hayır, her ikisi. İki insanın birbirini andırması pekâlâ olasıdır. Eğer öyle olmasaydı dostumuz olan varlıkları nasıl anlayabilirdik, çeşitli tipleri birbiriyle karşılaştırarak anlarız, evet, amiral benim büyük dostum, ülkemizin kurtarıcısı. Napoli kralı ona böyle hitap ederdi. Onun sözcükleri. Ama ben bu ülkeyi, İngiltere'yi kastediyorum. Ve bu amiral, benim için bir oğul olmuş, iyiliği ve akıl huzuru kendiminkilerden daha önemli bir adam. İtiraf etmeliyim bu son beş yılı pek kolay geçirmedim, üzerinde rahat ettiğim dünya büyük ölçüde değişti. Gelenekler yıkıldı. Anlamadığım ve yalnızca acındığım yeni duygulanmalar yaşanıyor. Ama onları anlıyorum, anlayışım hiçbir zaman kıt olmadı benim. Bulanmadı. Başkalarına göre ben bir aptalım. Karım başkalarının benim aptal olduğumu düşünmelerine neden olduğu için cezalandırılmalı. Biraz su alabilir miyim, acaba beni duyuyorlar mı? Ben onları gayet iyi duyuyorum.

* * *

1. (İt.) Tatlı su ne kadar güzeldir. (Y.N.)

Şimdi kendimi daha sakin hissediyorum. Uyumak canlandırıcıydı. Varlıklarını hâlâ hissedebilmeme karşın artık Tolo ve karımı duyamıyorum. Giysileri. Bu kadar üşümeseydim son derece rahat olurdum. Hava aşağıda iğrenç biçimde sıcakken yanardağın doruğunda hep çok soğuktu. Korkakların yanardağa neden tırmanmak istemediğini anlamıyorum, neden korkuyorlar? Charles'ı benimle tırmanmaya hiçbir zaman ikna edemedim, Catherine'se fazla güçsüzdü. Plinius fazla şişman. Ben de belki fazla inceyim, ama insanın şişmanlamaya izin vermesi akılsızlık. Benimle tırmanmaları için ısrar etmeliydim, insanı zindeleştiren bir çaba, özellikle de patlama sırasında. Ben korkusuzca ilerlerken rehberler onları iplerle çekerdi. Herkes yanardağa tırmanmalı ve canavarın hiç de zararlı olmadığını gözleriyle görmelidir. Onun sıcak kükürtlü soluğunu duyabiliyorum. Ve kızarmış kestane kokusunu. Hayır, bu kahve olmalı, ama eğer bir kaşık kahve istesem vermeyeceklerini sanıyorum, beni uyanık tutarmış. Şimdi ışık beni uyanık tutuyor. Turuncu kırmızı bir ışık dalgası. Yerleşik, kırılgan ve çökmüş olanları doruğa çıkmaya kandırmak için, çabaları karşılığı bir müzik topluluğu vaat edeceğim onlara. Catherine piyano çalar, artık beni sevmeyen o kadınsa şarkı söyler. "Rule Britannia". Ben de çello çalarım, çünkü insan gençlik becerilerini unutmaz. Bizleri rüzgârdan korumak için çevremize duvar çekildiğinden emin olmalıyım; çünkü kafamın içinde güçlü rüzgârlar var, rüzgâr dışarı çıkıp Catherine'in piyanosunu tıngırdatmamalı. Bu biçimde korunarak, bu biçimde korunarak, Tolo elimi sıkıyor, ***al fresco***, çok özgün, her şey burada, güçlü kollarda taşınıyor, güçlü sırtlarda, dağın eteklerinden yukarı doğru. Hepsi bir yere toplanmış. Konuklarımdan çoğunun resim ve vazoları incelediğini görüyorum. Birkaçı yanardağ kaya örneklerimle ilgilenecek. Peki bütün bunlara sen ne diyorsun Jack? Maymun

bana ancak haylazca diye nitelendirebileceğim bir bakışla bakıyor, Jack kafasını küçük kırmızı penisine eğmiş, Jack bana fısıldıyor. Tüm kötülükler bir yük olsa bile dayanıklı bir ruhla onları taşıyabilirsin, ama böyle bir durumda payandalar düştüğünde ve insan enkazın altında kaldığında, yıkım tamdır. Çok olağanüstü bir yaratık. Beni çok iyi anlıyor. Avrupa'nın en önemli bilimsel akademisi olan ve üyesi olduğum için onur duyduğum Royal Society'ye bir mektup yazmalıyım. Metanet, sabır, sükûnet ve boyun eğme. Ve titrek bir ışık. Bir *moffetta* gibi soğuk, küflü bir koku. Ah, dikkat et! Fazla korkusuz olmak olası. Jack arkadan bir kaya attı. Birisi keratanın krater kıyısına fazla yaklaşmamasına dikkat etmeli. Onu korumalıyım. O burada. Göğsümün üzerinde oturuyor. Ağırlığı duyabiliyorum, hayvan bağırsağının pis kokusunu alabiliyorum. Artık burnumdan soluk almamalıyım. Konuklar ayrıldığında yatağa dönerim; çünkü insan kendini çokça yormuşsa dinlenmesine izin verilir, büyük bir çabadan sonra yorulması için insanın yaşlı olması gerekmez. Soluğum. Hoşuma giden şeyleri yapmak için her zaman enerji buldum. Kendimi ne kadar yorduysam, o kadar canlı hissettim. Beni güçsüz kılan şey yatakta bu kadar uzun kalmak. Bir antika meraklısı olmak beni yaşlandırmadı. Tersine sevdiğim nesneler beni genç tuttu. Ana ilgi odağım içinde yaşadığım olağanüstü zaman oldu hep. Şimdi benim için söylenenlerden hoşlanmıyorum. Beni anlayan dostların hepsi öldü. Onlara bile tuhaf göründüm, ama belki de yeterince tuhaf değildim. Ama benim konumumdaki bir adam sıradan bir yazar gibi kendisini savunamaz, hem beğeninin gelişmesi ve bilginin artması yolunda çabalarımın mutlu sonuçlarını her gün odada görebiliyorum. Başka bir şey kastetmiştim. Odayı değil. Üst tabakadan insanları. Sallanan bir gemi gibi. Amiral. Hayran olunası. Neye hayran olduğum ko-

nusunda her zaman nettim ve başkalarına da anlatmak istedim. İlgilerini çektiğimi görebiliyorum. Işık beyaz. Kararıma saygı duydular. Coşkularım beni görünür kıldı, bu yüzden gözlerimi açmam gerekmiyor. Aşırıya kaçmam bekleniyordu. Yalnızca aşırı olan kalıcı etki bırakır. Ama sonra benimle alay etmeyi öğrendiler. Beğeni, bir kadın gibidir, dönek. Hâlâ buradalar mı? Bir kadın kollarını başıma beşik etmiş. Sanırım karım, ne kadar rahatlatıcı. Evet ben bununla ünlüyüm. Onaylamak tökezleyebilir bazen, ama ben bu konuda epeyce etkili oldum. Elimi ağzıma kapatmak isterdim, hava başımdan çıkıyor. Ama karım, ki sağlıklı olmalı, beni çok sıkı kavramış. Hava ağzımdan akıp gidiyor. Bakayım, birazını geri çekebilir miyim? Sonra tutarım. Küçük yudumlar. İşte. Çok sayıda büyük adamla aynı zamanda yaşama ve arkadaşlıklarının, saygınlıklarının keyfini sürme şansına sahip olan ben, güçlere bağlılık rolümden gurur duyabilirim. Hava. Hayır, basınç. Hâlâ ağzımda. Bahse girerim unutulmayacağım. Ama tarih bize öğretmiştir ki, insanlar her zaman kendilerini anımsamalarını istedikleri insanların belleklerinde yaşamazlar. İnsan özenle ve sebat ederek bir başarılar dağına yaslanır, gerçek başarılar, sonra ne yazık ki adına bir öykü yakıştırılır, herkes duyar, herkes anlatır ve sonuçta herkesin anımsadığı bu olur. Yaşlı Plinius'un yazgısı da buydu. Şimdi havanın bir kısmını dışarı bırakacağım. Bir ânını bile boşa harcamamış, çalışmaya, gerçekleri derlemeye ve yüzlerce kitabını yazmaya asla ara vermemiş Plinius, tüm büyük çabalarının aşılacağını, yutulacağını, soğurulacağını –hava hâlâ çıkıyor– bilgisinin bir hiç olduğunu bilseydi, ne düşünürdü acaba; çünkü bilgi geçmişin zorluklarla kazanılmış bilgisini silip süpürerek, gömerek ileri doğru gider. Yeterince soluk verdim. Plinius yalnızca tek bir öyküyle, kendi sonuyla anımsanacağını bilseydi ne düşünürdü; herkesin adını yalnızca

Vezüv nedeniyle anıyor olduğunu. Şimdi bir miktar havayı geri alacağım. Sanırım oldukça büyük bir düş kırıklığı yaşardı. Geriye yalnızca çok az miktarda hava döndü, dışarı çok fazla verdim, ama idare edeceğim. Pekâlâ, pekâlâ, insan tarihte yalnızca bir öyküyle, uzun, dopdolu yaşamından bir tek olayla var olacaksa, yanardağın en ünlü kazazedesi olarak anımsanmaktan daha kötü yazgılar olduğunu sanıyorum. Ben daha şanslıydım. Yanardağ bana asla zarar vermedi. Bağlılığım için beni cezalandırmak ne söz, bana yalnızca haz verdi. Bu kez ağzımdan fazla hava bırakmayacağım. Mutlu bir yaşamım oldu. Yanardağ ile anılmak isterdim.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1

Ondan söz etmeden kendimden söz edemem. Ondan söz etmediğimde bile, sözünü etmediğim için vardır o. Ama kendimden de söz edeceğim.

Ben ilk karısıydım.

Sadeydim. Sıklıkla hastaydım. Dindardım. Müziği severdim. Benimle param için evlendi. Ona evlendikten sonra âşık oldum. Tanrım onu ne kadar sevdim! Zamanla beni, umduğundan daha çok sevdi.

Kadınlardan fazla sevgi görmedi. Galler prensesinin nedimesi ve prensesin kocasının metresi olan annesi ona sert davranırdı. Haşin babasının gözündeyse, yalnızca bir dördüncü oğuldu, çocukken annesi tarafından yaşamak üzere saraya getirildiği için neredeyse bir yabancıydı. Beni sevgiye boğan, bir dinsizler toprağında yaşamak üzere yola çıkarken haydutlar tarafından öldürülebilecek ya da veba nedeniyle yok olabilecek tek çocuklarını bir daha hiç görmeme korkusuyla gözyaşları döken kendi sevgili ailemin ne kadar tersine. Ve ben, nankör kız, ayrılıyor olmaktan çok mutluydum.

Söylediğim gibi, kocam bir diplomat olduğu için İngiltere'den ayrıldık. Daha etkili bir başkente atanmayı ummuştu, ama her zaman olduğu gibi elinden geleni yapmaya karar verdi. Sırf sağlıklı iklim ve bunun benim

sağlığıma yapacağı olumlu etkiler adına düş kırıklığına razı olacaktı. Varışımızdan hemen sonra yeni konumunda daha pek çok yararlar buldu, kendi adına yararlar. Ne yaparsa yapsın ne eğlenmek elinden gelirdi ne başkalarını hoşnut etmek, ne de etkilemek. Yükselişine kusursuz bir eş olarak katkıda bulunmama izin verdi.

Kusursuz olmayı isterdim. Kusursuz bir elçi eşi olmuştum. Hiçbir zaman ihmalkâr, dikkatsiz ya da kaba olmadım –bu tavrın bir kadına uygun olduğu düşünülüyordu– ama pek eğleniyor gibi görünmedim. Görevlerim bunu gerektiriyordu, benden daha fazla eğlenmemi isteyebilirdi. Onu asla düş kırıklığına uğratmayacağımı biliyordu. Başarısızlıktan, kötü huydan, kederden, güç olan her şeyden nefret ederdi, ara sıra hastalanmam dışında benden yakınacağı bir şey olmamasını sağladım. Kendime ilişkin en sevdiğim şey beni seçmiş olması ve onu düş kırıklığına uğratmamış olmamdı. Bana ilişkin en sevdiği şey hayranlık uyandırıcı olmamdı.

Ağırbaşlı tavrım, soluk rengim, ayva tüylerim, okuma açlığım ve piyanodaki becerilerim nedeniyle kendi cinsimin büyük çoğunluğunun çok üzerinde sayıldım.

Fazla dostça bir evlilikti bu. İkimiz de müziği seviyorduk. Saraydaki pis ya da sıkıcı bir iş yüzünden çileden çıktığında ya da yüreğine düşürdüğü bir resim, bir vazo üzerine uzamış bir görüşme yüzünden kaygılandığında, onun dikkatini başka yere nasıl çekeceğimi bilirdim. Bana son derece özenli davrandı, öyle ki kendimi sürekli minnet duyulmasını arzu etmekle ya da hüzne fazla yatkın olmakla suçlar oldum. O bir kadının yüreğini üzecek bir adam değildi; ama benimkisi üzülmesi engellenemez bir yürekti, ona böyle bağlanmam benim hatamdı.

Onunla konuşmak at üzerinde biriyle konuşmaya benzerdi.

Tanrı ya da cennetin merhameti için olduğunu düşündüğüm arzular hissettim. Hiç çocuğum olmadığına üzülmeme karşın bunların bir çocuk için olduğuna inanmıyorum. Bir çocuk sevilecek başka bir can olurdu ve onun yokluğunu daha az duyumsamama yardım ederdi.

İnancın avuntusuna minnettarım. Başka hiçbir şey, hangi zamanda olursak olalım çevremizi saran korkunç karanlığa yanıt olamaz.

Çocukken en sevdiğim kitap, harika babamın verdiği Foxe'un *Şehitler Kitabı*'ydı.[1] Roma kilisesinin kötülük öykülerini okumuş, kazığın merhametine ulaşmadan önce dayak yemiş, kamçılanmış, sopayla dövülmüş, falakaya yatırılmış, etleri kızgın kerpetenlerle koparılmış, tırnakları sökülmüş, dişleri çekilmiş, elleri ve ayakları kızgın yağa batırılmış soylu Protestan şehitlerin esinlendirici cesaretleriyle heyecanlanmıştım. Çalı demetlerinin ateşe verildiğini gördüm, alevden örtünün giysilerini sarışını, boyunlarının ve omuzlarının, zavallı bedenleri aşağıda yanarken başlarını cennete fırlatmak istermiş gibi geriye doğru kıvrılışını gördüm. Bedenine ateşin güç işlediği, kanının İncil uğruna dökülme arzusunu kanıtlamak istercesine yüreğinde dereler gibi fışkırdığı Piskopos Latimer'in şanlı ölümünü acıma ve korkuyla düşündüm. Onlar gibi sınanmayı, sadakatimin kutsal bir şehidin ölümüyle kanıtlanmasını arzuladım. Aptal, mağrur bir kızın düşleri. Asla cesaretimi kanıtlama fırsatına sahip olmayışıma karşın, cesur biri değildim sanırım. Bir yanardağ alevine güvenli bir uzaklıktan bile bakamayan ben, kazığa oturtulmaya dayanabilir miydim bilmiyorum!

Kocam sevgiden, başkalarına bir münzevi olarak tanımladı beni. Ben münzevi yaradılışta değilim. Ama ba-

1. *The Book of Martyrs.* (Y.N.)

yağı, boş kafalı saraya yönelik hoşnutsuzluğumu yenemedim, o ise sıklıkla saraydaydı, ama ben onun arkadaşlığını başkalarınınkine yeğlerdim.

Yalnızca ondan haz alıyordum. Müziğin bana verdiği şey, haz olarak tanımlanamaz, çünkü hazdan daha çok güç vericiydi. Müzik soluğumu açtı. Müzik beni içine aldı. Müzik beni duydu. Klavsenim sesimdi benim. Onun duru sesinde kendi saf, ince sesimi duydum. Ne özgün ne de fazla iddialı olan zarif besteler yaptım. Başkalarının müziğini çalarken daha cesurdum.

Sarayla ilişkili herkesin, aslında belli düzeydeki herkesin düzenli olarak operaya gitmesi gerektiğinden, ben de hoşlanır gibi göründüm, oysa kocam gerçekten severdi. Tiyatroyu sevmem. Sahte olanı sevmem. Müzik görülmemelidir. Müzik saf olmalıdır. Bu çekinceleri operadaki arkadaşlarımdan hiçbirine söylemedim, yaşamıma sonuna doğru giren ve bana başkaları tarafından anlaşıldığını hissetmenin ve kendimi anlamanın tadını yaşatan William'a bile. William'la saflık özlemlerimi konuşabildim; onun arkadaşlığında, yazgımla bağdaşmaz fantezileri açıklamaya cesaret ettim. Sıklıkla eşsiz bir örnek, bir melek olduğum söylenirdi –saçma iltifatlar– ama William bu sözcükleri söylediğinde onları şükran dolu bir yüreğin içten coşkuları olarak dinledim. Beni çok sevdiğini kastettiğini düşündüm. Ona karşı iyiydim. Arkadaşım olduğunu düşünüyordum, benim de onun. Sonra onun beni, denetlenemez kaprislerle dolu beni, bir melek olarak gördüğünü anladım. Bir keresinde, dört el için yazılmış bir sonat çaldıktan sonra divana uzanmak üzere piyanodan ayrıldı ve gözlerini kapattı. Birlikte müzik yapmamıza fazlasıyla tensel bir tepki verdiği konusunda uyardığımda şu yanıtı verdi: Ne yazık ki müziğin beni perişan ettiği çok doğru, ama daha kötüsü, perişan olmayı seviyorum. Vaazıma devam edebileceğim halde sessiz

kaldım, çünkü hiç de daha az aşırı olmayan bir ifadenin ağzımdan çıkmak üzere olduğunu fark ettim. Müziğin beni yok etmediğini, ama daha çok benim başkalarını müzikle yok ettiğimi söyleyebilirdim. Ben çalarken kocam bile var olmuyor.

Kocamdan gençtim, ama hiçbir zaman genç hissetmedim kendimi. Daha iyi bir yaşamım olabileceğini hayal edemiyordum. Kadın güçsüzlüğü beni ona bağladı. Ruhum onunkine yapıştı. Kendime yeterince saygım yoktu. Bir kadının rolünün bağışlamak, affetmek, her şeye sabretmek olduğuna inandığımdan yakınacak bu kadar çok şey bulmam beni şaşırtıyor. Kederimi kime açardım? Aşk gözümü kör etmemişti; beni kocamı yargılamaya zorladı. Asla kızgın değildim. Hiçbir zaman kaba, adi duygularım olmadı. Şimdi bunları bilmek rahatlatıcı.

Sanırım, mutsuz ya da yalnız olduğumu itiraf etmem gerek. Ama acıma istemiyorum. Kocaları tarafından aldatılan ya da terk edilenler, sonradan kaybedecekleri çocukları doğuranlar gibi gerçekten şanssız pek çok kadın varken, talihime ağlamayı küçümsemek zorundayım.

Sanırım kocam bencil olarak nitelendirilebilir. Benim için bunu söylemek kolay değil. Onda kusur bulmaya başlayınca onunki gibi geçmişe sahip bir adamın hazlarını ve zorunluluklarını gözetmesi gerektiğini anımsarım. Onun yaradılışında biri dikkatini arzularına yöneltir, bu arzuların içinde kendini yitirmek ister. Bunları anımsayınca eski düşkünlüğüm kabarır ve yakınma duygum kararır. Huzursuz olabildiğini biliyordum, çünkü sık sık saadet konusunda nutuk atardı. Onu iç geçirirken duyduğumda her şeye katlanabilirdim.

Sanırım, kinik olduğunu söylemeliyim. Bu utanmaz, önceden düzenlenmiş dünyada insanın başka türlü davranabileceği kavramını kadınların aptallığı olarak küçümserdi. Belki de onun acımasız olabileceğini de söyle-

meliyim, çünkü hassas duyguların adamı olmadığının söylenebileceğini sanıyorum. Onun bir erkek olduğunu ve hassas duyguların, güçlükle savaşmak zorunda olmayan daha zayıf cinsiyetin egemenlik alanına girdiğini söyleyebilirsiniz. Bunun doğru olduğuna inanmıyorum. Savunmasız cinsiyetimiz, büyük çoğunluğumuz, güçlüğü, tıpkı bir erkek gibi korunmasız bir biçimde karşılar. Yumuşak kalpli çok erkek olduğundan eminim, ama ben bunlardan yalnızca biriyle, sevgili babamla karşılaştım.

Bir kadın önce bir kızdır, sonra da bir çiftin yarısı. Öncelikle onunla evli olan birisi olarak tanımlandım, kendimi öyle tanımladım. Sıklıkla ikinci karısıyla evlenmiş biri olarak anımsanacağı halde –bir erkek için alışılmadık bir yazgı– öncelikli olarak benimle evlenmiş olan kişi olarak tanımlanmayacaktır.

Onu terk etmemden hoşlanmadı. Son hastalığım sırasında yaşadığım keder anlatılamaz. Beni umduğundan çok özleyeceğini biliyordum. Yeniden evlenmesini diledim. Kendisinden biraz küçük, müziği seven saygın bir dulla evleneceğini düşündüm, varlıklı olması da gerekmiyordu. Ve beni sevgiyle düşünecekti. Biz kadınlar erkeklerin bizden ne kadar farklı olduğunu hayal bile edemeyiz. Erkeklerin hissettiği, en iyilerini bile şehvete ve yakışıksız davranışa eğilimli kılan zorlayıcı bir şey var. Beni sevdi, herhangi birini sevebileceği ölçüde sevdi, sonra da bana olabildiğince zıt bir kadını gerçekten sevdi. Adının lekelenmemesi için geliştirdiği içini kurutucu erdemlerle yalnız kalmış olan iyi eşin, daha canlı, daha genç, daha dikkat çekici bir kadın için terk edildiği sık sık görülür. En azından ben bu onur kırıcı durumdan, kocamın ikinci karısının kalbini çalan adamın karısının düştüğü onur kırıcı durumdan kurtuldum. Kocamın bana benzer birine verebileceği her şeyi aldım.

Ondan daha fazlasını istemekten kendimi alamayışıma üzülüyorum. Eğer beni bu kadar yalnız bıraktıysa

ve birlikteyken benimle olduğundan daha çok kendi başına eğlendiyse, bir eşe kim daha farklı davranır ki? Ondan bir metrese gösterebileceği ateşliliği mi bekledim? Öyle görünüyor ki, onu olamayacağı gibi, olmadığı için suçlamam benim acımasızlığımmış.

Onsuz bir yaşamı düşünebilmeliydim, ama yapamam. Onun benden önce ölmüş olabileceğini düşündüğümde bile aklım kararıyor. Ayrı ayrı hiç yaşamadık. Hepsinin içinde her zaman en parlak varlık olduğu pek çok göz alıcı odada, uzaktan ya da yakından onu görmenin hazzını yaşadım, uzağa gittiğinde seyretmek için küçük bir resmi, çok bağlı olduğum, fazla bir özelliği olmayan küçük bir tablo vardı. Mezara göğsümde götürdüğüm şey, bu resimdi.

2

Ben onun annesiyim. Kimden söz ettiğimi biliyorsunuz: *o kadının* annesi. Birçokları beni *lady*'lerinin hizmetlisi sandı hep. Geride kalmayı bilirim. Ama onun annesiyim ben.

Sevgili kızımın doğumundan iki ay sonra yüksek ateşten ölen babası, yaşlı nalbant Lyon'la bir kilisede evlendim. O nasıl Mary'nin tek kocası ise, bu kız da Mary'nin tek çocuğuydu, böylece bu Mary'nin ne kadar sevgi dolu olduğunu anlayabilirsiniz. Dahası köydeki insanların her zaman söylediği gibi hâlâ güzel ve alımlıydım ve bulunduğum yeri aşan fikirlerim vardı. Cesaretinin bir bölümünü benden almış olmalı, çok benzeşirdik, neredeyse kız kardeşler gibi. Yalnız onunla olduğumda mutlu olurdum. Hep öyleydik.

O, köydeki Mrs. Thomas'a bakıcı olarak işe başlar başlamaz, ilk kez Londra'ya gittim yüreğimin sesini dinleyerek, biracı Joe Hart'tı adı. Kızımı bırakmanın yanlış olduğunu düşünmedim, on üçünü bitirmişti, ayrıca anne olmak hâlâ bana göre değildi. Sadece o zaman bıraktım onu ve Hart'la birlikte onsuz yaşadım, Londra başka bir ülke gibiydi, ne cümbüşler yaptık, hâlâ gençtim. Ama çok geçmeden geldi, on dört yaşında ve çok büyümüş olarak; çünkü akıllı, sevgili kızım Blackfairs Köprüsü yakınındaki güzel alanda koca bir evi olan bir doktorun yanına hizmetli yardımcısı olarak girmişti, hani o yıl daha sonra ayaklanmalar olmuştu da, askerler tüm cesetleri Thames'e fırlatmışlardı. En iyisinden evleri ve dükkânları yağmalayıp yakan bir sarhoş güruhuydu bunlar, ama doktorun evine gelemeden yolları kesilmişti, herkes içerideydi, dedi kızım, tüfek sesinden neredeyse kulakları sağır olmuş. Yoksul olmak korkunç. Ama daha kötü olanı, kendi durumunu düzeltmek için Ş İ D D E T T E N başka düşüncen olmaması.

Beni evin hanımıyla buluşturmaktan çekindi kızım, benim sevgili Joe'yla yaşadığım birahaneyeyse hiç uğramadı. Âşıklar gibi gizli buluşur, bir tek bardağı paylaşır ya da Vauxhall'de kuşları dinleyerek kol kola dolaşırdık. Dr. Budd'a nereli olduğu konusunda, o zaman kendime verdiğim adla Mrs. Hart'a yer olmayan bir öykü uydurduğunu sanıyorum, doktor ona okuma yazma öğretiyordu. Ama sonra bir gün evin oğlunun kendisine sahip olduğunu söyledi. Bir anne bu tür bir haberi ilk duyduğunda üzülür ama ona, bu kadar güzel olunca ne beklerdin ki, dedim. Dr. Budd'ı bırakmaması için yalvardım, çünkü orada iyi bir duruma gelebilirdi; ama hiçbir zaman gerçek bir hizmetçi olmayı düşünmediğini söyledi, artist olacaktı, ünlü bir artist, o ve yine Dr. Budd'ın evinde hizmetçi olan en iyi arkadaşı. Her neyse genç kadın-

ları işe alan başka bir doktoru duymuştu; ama hizmetçi olarak değil, daha çok artiz olarak, ama bir doktorun artiste ne ihtiyacı var ki, diye sordum. Zenginler için bir tedavide, dedi. Ve sonra Drury Lane Tiyatrosu sayesinde Sir Harry'yle karşılaşana dek Dr. Graham'ın hizmetine girdi ve Sir Harry onun gerçek bir artist olmasına yardım edeceğini söyledi, çünkü her zaman tiyatroya gidiyordu. Zavallı, masum bebeğim, ama kim on beşinde daha fazlasını bilir ki? Ve o, bileğinde püsküllü bir baston sallanan gerçek bir baron, yaz için kızımı Sussex'teki mülküne davet etti. Ne şans, henüz ilk şansı! Orada şamatacı bir takımın, Sir Harry'nin arkadaşlarının olacağını kestirecek kadar bilgiliydi, kendisiyle gitmemi söyledi. Daha şimdiden, refakatçisi olacak bir *lady* gibiydi. Yalnızca yaz için, dedi. Ve sonra, diye sordum. Tanrı ayarlar, dedi neşeyle. Gülüşüne dayanamam. Aslında yılın sonuna kadar kaldık. Bu durumda Joe'mu bırakmak zorundaydım, sadece bir süreliğine, ama temelli oldu, Cadogan daha sonra geldi, o zamandan beri hiç kimse bizi ayırmadı. Benim için bir kızdan fazla bir şeydi. Bana baktı. Bana her şeyi söyledi. Gittiği her yere götürdü, adamın gittiği yere gitmesi gerekiyordu, ama her zaman beni de götürdü. Ve centilmeniyle oturmaya başladığında evi çekip çevirmek benim işimdi, o yüzden hizmetçi gibiydim, ama onun annesiydim.

Onunla ne kadar gurur duyuyordum. Pek çok insan tarafından beğenilen, bu kadar güzel bir kızım olmasından. Erkeklerin ona karşı koyamayacaklarını o daha çok küçükken biliyordum. Ama Sir Harry'nin olmasını istediği gibi boş kafalı biri olmak için doğmamıştı. Sir Harry ilki ve en kötüsüydü, belki işler her zaman böyledir. O ve arkadaşları avlanarak ve balık avlayarak ve faytonlarla çamurlu yollarda yarışarak bütün gün dışarıdaydılar ve akşamları kâğıtlar ve zarlar, sessiz film oyunu ve Porto

şarabı ve punç sürahileri vardı. Sessiz filmler, bunlar hep birisinin giysilerini çıkarması ve doğrudan yatağa yönelmesiyle biterdi. Ama yine de sevgili kızım elinden gelenin en iyisini yaptı ve o güzel parlak gözleriyle zenginlerin ne yaptığını ve nasıl giyindiğini izledi. Ve Sir Harry ona ata binmeyi öğretti ve o, atın üzerinde son derece alımlı ve dikti. Ve ara sıra bir haftalığına Charles gelirdi, onunla konuşmaktan hoşlanırdı. Ne kadar çok hizmetçi vardı; onun hizmetçisi değildim, ama odamızda kalırdım. Ben annesiydim.

Sir Harry'yle geçirdiği altı aydan sonra ötekine, Charles'a umutsuz bir mektup yazdı, yardıma ihtiyacımız vardı çünkü. Sir Harry daha zengin olduğu için Charles'tan daha iyi görünmüştü. Ama bir çocuğun geldiğini öğrenir öğrenmez, bize hemen yol verdi. Sir Harry'nin piçini alıkoymamızın hiçbir yolu yoktu, onun bebeğe bir annenin bağlanacağı gibi bağlanmasını istemedim. Sevgili bebeğim minik elini parmağıma sarıp beni kendisine çektiğinde yüreğim nasıl da sızladı! Bir çocuk bir kadının bildiği en büyük mutluluktur. Erkeklere karşı değilim, erkekleri tanıdım, iyi zaman geçirdim, bazıları beni sevdi. Ama bir çocuğun sevgisi, bir annenin çocuğa duyduğu sevgi hepsinin en iyisi.

Bir süre beklememiz gerekti; Londra'ya dönmüştük, neredeyse açlıktan ölmek üzereydik; bir kadın için bir sonraki adımın ne olduğunu, sevgili kızımın oraya geleceğini biliyordum. Ama sonra Charles onun mektubuna yanıt verdi ve durumumuz değişti. Kızımdan onunla yaşamasını istiyordu, ama o bensiz gitmeyecekti, Charles da itiraz etmedi. Bu uzun zaman önceydi, yıllar önce. Onun Charles'ıyla iyi geçindim, onu takdir eden adamla iyi geçinmeye her zaman önem verdim, arkadaşlarından biri olmasına karşın Sir Harry'ye hiç benzemiyordu.

Çünkü o kadar zengin değildi ve şişeye elini sürmezdi, elinde her zaman bir kitap vardı. Sevgili kızımın kitap okumayı ve mektup yazmayı, tıpkı bir eş gibi çay servisi yapıp konuk ağırlamayı öğrenmesini istedi. Ve ben oradaydım, böylece bir hizmetçinin masrafından kurtuldu, çünkü fazla parasının olmadığını söylüyordu. Ona kendi muhasebesini tutmayı öğretti; düzgün bir yazıyla sol tarafa aşağı doğru Ekmek, Koyun Budu, Odun, Şeker, İğne ve İplik, Domuz Eti, Paspas, Hindistancevizi, Hardal, Kalıp Mumlar, Peynir, Yarım litre Bira vs. sözcükleri ve sonra bir satır. Sağ taraftaysa tutarlar, her hafta onunla birlikte bunları gözden geçirir ve onun bu kadar tutumlu olmasından ne kadar memnun olduğunu söylerdi. Ama sonra bunu onun yerine benim yapmama izin verdi, kızımın onunla daha fazla birlikte olması için özgür kalmasını istiyordum, böylece onu ve zarif arkadaşlarını taklit ederek kendisini daha fazla geliştirebilecek, benden çok onlar gibi konuşabilecekti. Arkadaşlarından biri onu çok beğenmişti ve kendisine poz vermesini istedi, gerçek bir tablo için ve sonra bir daha asla başka bir model kullanmayacağını söyledi. Mr. Romney ona taptı, onun bir dâhi olduğunu ve dünyada onun gibi bir kadın bulunmadığını söyledi ve sevgili bile değildiler. Kızım son derece özeldi.

Kışın sıcak olan büyük bir evde Charles'la iyi bir yaşamımız ve kendime ait bir odam vardı, daha iyisini düşünemem; kızım hep kendini geliştiriyordu, ben de mutluydum, onunla birlikteydim, tüm istediğim buydu, Cadogan'a rastlayıp yüreğimi yitirmem dışında. Şeytani yakışıklılıkta biriydi ve bir hafta sonra Charles'a sıracadan ölmek üzere olan dokuz çocuklu kız kardeşimi görmek için köye çağrıldığımı söyledim. Ama sevgili kızımın da bildiği gibi –çünkü hiçbir zaman ondan bir şey saklamadım– gerçek, Cadogan'ımla gittiğimdi. Bir yük vagonuyla kardeşinin meyhane işlettiği Swansea'ye git-

tik. Orada tavan arasında yatarak köle gibi çalıştım, sonra meyhanede tanıştığı bir aşüfteyle gitti, ortadan kayboldu, kardeşi de beni başından attı. Yolda tarlalardaki adamlar yüzünden zor anlar yaşadım, ama önemli değil, yürüyerek geri döndüm, Londra'ya salimen vardım; kızım bana çok kızgındı, ama affetti, annesini görmekten çok mutluydu. Charles'a orada kalmam gerekeceğini düşünerek köyden biriyle evlendiğimi, sonra kız kardeşimin ölmediğini, böylece kızımı çok özlediğim için Londra'ya geri geldiğimi söyledik. Ki bu bir ölçüde doğruydu. Neden kalbimi kıran Galli'nin soyadı olan Cadogan'ı Charles'a söylenecek evlilik soyadı olarak seçtiğimi bilmiyorum. Ona Cooper adlı biriyle evlendiğimi de söyleyebilirdim. Ama yüreğim sevgi doluydu. Böylece Cadogan dedim ve Cadogan kaldı. Biz kadınların her zaman birden fazla adı olur. Yaşamı boyunca adını dört kez değiştirmiş bir adamın saklayacak bir şeyi var, diye düşünürsünüz. Ama bir kadın için öyle değil. Bir kadınla evlendiği zaman adını değiştiren ya da değiştirdiğini söyleyen bir adam düşünün! Bu beni güldürüyor. Tepetaklak bir dünya olurdu.

Her neyse, bu benim son adım, son erkeğimdi. Geri döndüğüme çok hoşnuttum. Ve bundan böyle bu sevgi dolu ihtiyar, yalnızca kızını düşünecek ve ona yardım edecekti. O kadar yaşlı olmamama karşın kendimi bırakıp yaşlı göründüm, bir kadını genç tutan erkektir ve erkeklerle işim bitmişti. Ve hiçbir zaman daha mutlu olmamıştım, çünkü bu en büyük mutluluk. Erkekler kötüdür, işte söyledim. Yalnızca kendi hazlarını düşünür ve sarhoş olduklarında bir kadını incitebilirler. Ben sarhoşken kimseyi incitmedim, cin içmeyi her erkek kadar sevdiğime bahse girerim. Ama kadınlar farklıdır. Erkekler kötüdür, bunu bir kez daha söyleyeceğim ve sonra susacağım, ama onlarsız da yapamayız; İrlanda'da manastıra

kapatılan ve asla dışarı çıkamayan zavallı kızlar gibi onlarsız kalmam gerekmediği için mutluyum. Şu Katolik kilisesi çok kötü, sevgili kızımın yaşamının son döneminde neden... ama bu başka bir öykü, erkeklerden söz ediyordum. Ve biz zavallı kadınların onlara ne kadar ihtiyacımız var ki bir pervanenin ışığa koşuşu gibi biz de onlara gidiyoruz, kendimize yararımız yok, ama en güzel yanı çocuk. Gerçek aşk bu, bir anne için çocuk.

Bir anne de çocuğundan, kendisini şiddetle sevmesini bekleyemez, özellikle çocuk büyüyünce, ama onun bana ihtiyacı olması ve her zaman onunla olmamı istemesi yeterli.

Söylediğim gibi, Charles'ın para konusunda mızıldanması, her kuruşun hesabını sorması olmasa, daha iyi bir yaşam düşünemiyorum. Kendisi gidip çok pahalı olması gereken büyük yaldız çerçeveli eski bir tabloyu alabilir de sonra muhasebe defterinde yumurtalar için dört peni, çay için on iki şilin, arada dilenci için beş parayı gördüğünde sevgili kızıma sesini yükseltirdi. Ama yine de ona karşı iyiydi, ona sevgili kızım, diye seslenirdi, kızım ona umutsuzca âşık olmuştu, yalnızca onu mutlu etmeyi düşünüyordu. Charles da onu seviyordu, bunu yüzünde görebiliyordum, erkekleri bilirim. Kızımın o güzel dirsek ve dizlerindeki egzama için iki haftalığına deniz banyosuna gidelim diye para verdi. Kendisinin değil de Sir Harry'nin çocuğunun bakımı için taşradaki bir aileye para ödüyordu, onun iyiliği işte; Sir Harry'ninse çocuktan haberi bile olmayacaktı.

Charles'ın göründüğü kadar iyi biri olmaması dışında, her şey iyiydi. Çünkü parayla evlenebilmek için bu paha biçilmez kızı terk etmeye karar verdi, ama söyleyecek cesareti yoktu; ona yalan söyledi, gerçi sonu iyi geldi, ama önce sevgili kızımın yüreğinin buna alışana dek kanaması gerekiyordu. Charles'ın zengin, yaşlı bir dayısı

vardı ve dayısından borçlarını ödemesini istedi. Her zaman dayısına mektup yazıyordu Charles, dayısını gerçekten üstün görüyordu; dayısı çok uzun boyluydu, Charles da öyle, çünkü ikisi de aynı aileden geliyordu. Dayının her zaman Charles gibi kaygılı görünmemesi dışında birbirlerine benziyorlardı, ikisi de zarif adamlardı. Şimdi İngiltere'deydi, Galli karısını kaybetmişti, kâfir bir ülkede gömülmek istemediği için zavallı kadının ölüsünü buraya getirmek zorunda kalmıştı. Bundan sonra sık sık bizi ziyaret etmeye başladı. Güzel kızımda gözü olduğunu sanmıyorum, bunların Charles'ın fikri olduğuna inanıyorum, ama erkeklerin ne kadar hızlı kızıştığını asla bilemezsiniz. Sonracığıma, Charles dayısının yaşadığı yere döndüğünü, orada son derece önemli biri olduğunu söyledi ve ikimizin gidip onu ziyaret etmemizi istedi, böylece sevgili kızım İtalyanca ve Fransızca konuşabilecek, piyano çalmayı ve bir hanımefendiyi hanımefendi yapan her şeyi öğrenecekti. Benim, kendisini geliştirmek için hiçbir fırsata karşı koyamayan yavrucuğum, peki, dedi. Yabancı bölgelere gideceği ve kitaplardakileri göreceği için çok mutluydu, ama esas olarak bunu Charles kendisini daha fazla sever, onunla gurur duyar diye yaptı. Başka bir şey düşünmediğini biliyordum, ama yine de Charles'a hemen, birkaç ay içinde geleceğine tekrar tekrar yemin ettirdi. Yolculuktan ve yaşlı kemiklerimin uzun yollarda ve yüksek tepelerde sallanmasından bir parça korktuğumdan gitmeye pek istekli değildim. O zamanlar tek bir dağ olduğunu düşündüğüm Alp'i geçeceğimizi, kırların çok tehlikeli olduğunu, insanın acı biber dolu yemekleri yiyemediği için açlıktan ölebileceğini duymuştum. Ama eğer yavrucuğum gitmek istiyorsa o zaman mutlu olurum, dedim. Ve beni öptü.

Çok uzun bir yolculuktu, bir yerin bu kadar uzak olabileceğini bilmezdim, ama sürekli yeni yerler gördüğü-

müz için çok hoşuma gitti, ki bu da doğaldı, çünkü daha önce buralara gelmemiştik. Yavrucuğum, görmemiş olduğu her şeyi görmekten son derece mutlu, sabahtan akşama kadar arabadan sarkıyordu. Yanımızda, Charles'ın bir arkadaşı ve yaşadığı Roma'ya dönmekte olan bir ressam vardı, artık tüm iyi ressamların Roma'da yaşaması gerektiğini söylüyordu. Kızımsa ona Mr. Romney'in Roma'da yaşamak istemediğini söyledi, ki bir parça haddini aşmaktı bu; çünkü Mr. Romney senden daha iyi bir ressam, demek istemişti, ama böyle söylemedi. Ama o anladı. Yavrucuğum, Mr. Romney'i çok fazla, tıpkı bir baba gibi severdi. Ondan ayrıldığına, neredeyse Charles'tan ayrıldığına üzüldüğü kadar üzülmüştü, onu en çok bir yıl sonra göreceğini düşünüyordu, Charles'ı da beş ay. Bunun beş Y I L olacağını bilmiyordu.

Gerçekten seviyorsanız, kısa bir süreliğine de olsa bu değişiklikler, ayrılık, dayanılması güç şeylerdir. Cadogan' dan sonra, Tanrı onun kara Galli yüreğini alsın, bir daha hiç yavrucuğumdan ayrılmadığım için ne kadar mutluyum.

Roma'ya vardığımızda binaları görmek istedi, ama dayı bizi alması için bir kâhya yollamıştı, yolun geri kalanını dayının arabasında onunla birlikte gittik. Bu kâhya bize efendisinin yedi arabası olduğunu söyledi, bu onların içinde en kötüsüydü. Yedi araba. Zarif bir centilmen bile olsa, artık karısı olmadığına göre bir adamın yedi arabaya nasıl ihtiyacı olur, sanırım zengin bir çift ayrı ayrı yolculuk etmek ister, ama karısı hayatta olsaydı bile yalnızca iki taneye gerek olurdu. Öyleyse kalan beş taneyle ne yapıyordu? Bu aptalca sorulara kafa patlatırken –kısa bir süre sonra anlayacağım gibi, bunlar aptalca sorulardı, çünkü zenginler lüksleri için her zaman bir kullanım bulurlar, insanın onları merak etmesi gerekmez– yavrucuğum arabanın penceresinden –ha, gerçek camdandı bunlar– gö-

rülmeye değer şeylere bakıyordu. Krallık İngilizcesini bir parça konuşabilen kâhya Valerio'ya sorulacak soruları vardı. Çiçeklerin, ağaçların, üzerlerindeki meyvelerin adlarını soruyor, söylediklerini bir kâğıda yazıyordu. Ondan bazı sözcükleri kendi dilinde son derece yavaş bir biçimde söylemesini istiyordu, iyi günler ve hoşça kal, lütfen ve teşekkür ederim, ne kadar güzel ve çok mutluyum ve bu ne. Bunları da yazdı. Sürekli öğreniyordu.

Gideceğimiz yere, Charles'ın dayısının elçilik yaptığı büyük yapıya vardığımızda gerçek bir sürprizle karşılaştık. Bu kadar büyük bir ev hiç görmemiştim ve sayamayacağınız kadar hizmetli vardı. Dayı bize dört büyük oda, yavrucuğuma hepsi de kendisine ait hizmetçiler verdi. Onun için çok seviniyordum, dayının kızıma nasıl baktığını görebiliyordum, neden olmasın, diye düşündüm. Ama o, zavallı yavrucuğum önce görmedi bunu. Kendisine karşı böylesine iyi olmasının nedeninin yeğenini çok sevmesi olduğunu düşünüyordu. Kızımın bu kadar iyi bir yüreği vardı, çok masum olabilirdi. Gün gibi ortada olan gerçeği ona söylemeliydim, Charles bizi bu nedenle göndermişti. Bunu duyunca çok kızdı yavrucuğum. Bu öz annesine ilk öfkelenişiydi. Öyle sertti ki! Beni kendisine hakaret ettiğim için sevgili Charles'ından özür dilemek üzere ertesi gün İngiltere'ye geri yollamakla tehdit etti, ama üzerime alınmadım. Kendisini dayıya satmaya çalışanın kendi annesi olduğunu söyledi. Mr. Romney ona, bana benzeyen birinin tablosundan söz etmiş, bir Fransız'ınmış tablo; tabloda bir model ve köşede duran annesi olabilecek biri daha varmış, yaşlı kadın gerçekte bir genelev patroniçesiymiş. Fransa ve İtalya gibi ülkelerde bu alışılmış bir şey olsa da İngiltere'de böyle değildi. Mr. Romney'ye bak sen, pek çok kez onun stüdyosuna yalnız, refakatçisi olmadan gitmişti de o asla kendisine el uzatmamıştı. Charles'ı ise onun arkadaşıydı, al-

çak olamazdı. Charles'ın para için kendisini dayısına devredeceğini nasıl düşünebilirdim? O zaman söyle bana, dedim buraya geldiğimizden beri neden ondan tek bir mektup almadın, her gün aşk mektupları yazıyorsun ona. O zaman son derece üzüldü sanki, ağladı, gelmeli, dedi, gelmesini ve beni almasını sağlayacağım. Yanılmış olmayı ne kadar isterdim, ama haklıydım. Bir annenin her zaman haklı olduğunu söylemiyorum, ama bazen haklı olmak istemese de haklıdır.

Ama sonra her şey iyi sonuçlandı yavrucuğum için. Gençken hep böyle olmuştu. Sir Harry'ye çocuk beklediğini söyledikten sonra en kötü dönemimizi geçirdik. Ona söylememesini söylemiştim, ama beni dinlemedi. Adam bizi başından attı ve belli olmamasına karşın gebe haliyle Londra'ya geri geldik; kısa bir süre sonra salaş pansiyona borçlu ve beş parasızdık; sonra bir gün alıp başını gitti, sekiz gün gelmedi. Köprülerin altında, dar sokaklardaki o adamları düşünerek beklerken, erkekleri bilirsiniz, ne kadar kaygılıydım. Sonra beni kurtarmak için geldi, çünkü hep benim duygularımı düşünüyordu, tüm bu süre boyunca bir tek adamlaymış, Vauxhall Bahçeleri'nde arkadaşlarıyla birlikte yürüyen bir centilmen, bir yabancı olmasına karşın bizi bir ay besleyecek parayı veren kişi oymuş. Tam bu para biterken Charles'tan mektup geldi ve kurtulduk. Charles'ın dayısıyla da durum aynıydı, eskiden hiç olmadığı gibi Charles'la olduğundan çok daha iyi yaşıyorduk.

Charles'ın evi şimdi çok küçük görünüyordu bana. Bu bizim ihtiyar Mary kendisine hizmet edilmesine ne çabuk alıştı! Bir gün salaş bir pansiyonda, ertesi gün bir sarayda! Her zaman söylerim, hayat bu! Ya da tersi. Kimsenin konuştuğunu anlamasam da güzel bir kentti, denizi görmek hoşuma gitti, kızım dili konuşmayı öğrenmen gerekecek, dedi. Ama hiç öğrenmedim, bunun nedenle-

rinden biri, insanların yavrucuğumun hizmetçisi olduğumu düşünmeleri olmalı. Ama annesiydim.

Söylediğim gibi, dayı oralarda gerçekten nüfuzlu biriydi. Krala kraliçeye yakındı, daha önce hiç kral ve kraliçe görmediğimizden merakımız kabarmıştı. Kralın çirkin, koca bir burnu ve kraliçenin dışarı uzanmış büyük bir altdudağı vardı. Şaşırmıştık. Ama onları yaldızlı arabaları içinde görmek yine de olağanüstüydü.

Başlangıçta yavrucuğumun mutlu olduğunu söylemiyorum. Hassas bir yüreği olduğundan, önce ötekini aşmalıydı, Charles'ı çok seviyordu. Sonunda Charles'tan dayısıyla gitmesini söyleyen bir mektup alınca ağladı, ağladı. Bu düşünceden neden bu kadar nefret ettiğini anlamadım. Yaşlı adam ona Fransızca ve İtalyanca dersleri veriyor, bizi arabasına alıyor, onu herkese gösteriyordu. Gözlerini ondan ayıramıyordu, ona her şeyi vereceğini görebilirdiniz, ama kızım hayır, diyordu. Kendi yolunu kendisi bulmalıydı. Ama adam bu kadar iyiyken ve kızım kendisini seven birine minnettar kalmadan edemeyecek kadar iyi huyluyken elbette onu sevecekti, sonunda her şey halloldu ve yaşlı adamın yatağına girdi.

Bir oh çektim; çünkü bunun İngiltere'ye dönmek zorunda kalmadan burada bir süre, belki de bir yıl daha kalabileceğimiz anlamına geldiğini biliyordum, daha sonra ne olacak, kaygılanmanın bir yararı yoktu. Kendi kendime, bırak keyfini çıkarsın, dedim, henüz genç. Onunla birlikte şarkı söylemek için günde üç kez gelen bir öğretmeni vardı, yandaki odadan kimi zaman hangisinin şarkı söylediğini ayırt edemezdim. Valerio'ya bir erkeğin nasıl olup da bu kadar tiz şarkı söyleyebildiğini sorduğumda, cahilliğime güldü, öğretmenin daha çocukken zımbırtılarını kestirdiği için böyle olduğunu, yasayla yasaklanmasına karşın iyi bir şarkıcı yetiştirmek için bunun gelenek olduğunu, ama kiliselerin bu tür ço-

cuklardan ele geçirebildiklerinin hepsini kullandıklarını söyledi. Kendi zımbırtılarına dokunup haç çıkardı. Benim gibi onu da şaşırtacağını düşünerek bunu yavrucuğuma anlattığımda, bildiğini ve artık işlerin sevgili yaşlı İngiltere'mizdekinden farklı yapıldığı yabancı bir ülkede olduğumuzu kabul etmem gerektiğini, öğretmeninin kendisine olağanüstü bir sesi olduğunu söyleyen büyük bir şarkıcı olduğunu söyledi. Ama o zaman bir erkek değil, dedim. Kadın mı? Hayır, dedi, bir erkek, bazı kadınların ilgisini çekiyor ve kadınlar onların peşinden koşuyor. Ama eğer kalkmıyorsa ne yapıyor, diye sordum. O zaman başını salladı ve yatak sanatı konusunda bu kadar az şey bildiğimi öğrendiğine şaştığını söyledi, hayal bile edemiyormuşum. Başka şey değil de tek bir şey isteyen, bunu da son derece hızlı isteyeni dışında bir erkekle hiç karşılaşmamış olduğumu kabul etmem gerekiyordu. Bana dedi ki, sayıları pek fazla olmasa da, bazı erkekler varmış, bir erkeğin nasıl hoşnut edileceğini öğrenmiş kadınlar gibi onlar da kadını hoşnut etmeyi öğrenirlermiş. Bunu hiç duymamıştım, dedim. Bunu erkeklerle öğrenmediğim için üzgün olduğunu söyledi. Küçükhanıma babasıyla, ruhu şad olsun, Joe'yla, başka birkaç kişiyle ve kalbimdeki o Galli hırsız Cadogan'la son derece güzel zaman geçirdiğimi söyledim. Dilini tutmasını, yaşlı annesine şimdi zarif bir *lady* gibi yaşıyor havaları atmamasını, aralarından çıktığı basit halkı anımsamasını. O, kim olduğunu hiçbir zaman unutmadığını, yalnızca benimle dalga geçtiğini söyledi. Ama hangi erkeğin bu kadar olağanüstü bir âşık olduğunu merak etmeden duramadım. Her zaman sarhoş dolaşan Sir Harry ya da hep ellerini yıkayan –bu bir erkekte iyiye işaret değildir– Charles olamazdı. Ve ona çok düşkün olsa da, yaşlı dayı yatak için böyle bir adam gibi görünmüyordu. Ama sormadım. Her zaman her şeyi konuştuk, ama fazlasıyla net bir bi-

çimde onu erkeklerle yatarken görmekten hoşlanmadım. Solgun teni ve kocaman kocaman gözleriyle benim için hep küçük kızım olacaktı. Erkekleri tanıdığı için hoşnuttum; çünkü bir kadın, özellikle de daha iyi duruma gelmek, dünyada yükselmek isteyen bir kadın, erkeksiz ne yapardı? Başka türlü yapılamaz bu. Ama yine de ara sıra dünyanın tepetaklak olmasını isterim. Yani benim yavrucuğum gibi cesur, akıllı bir kadın bir erkeği memnun etmek zorunda kalmasaydı keşke. Ama bu yalnızca benim görüşüm.

Ve ona ne kadar süreceğini sanıyorsun, dedim. O, neyin, dedi, ben dayıyla, dedim güldü, güldü, sonsuza kadar, dedi. Bense aptal olma, dedim, erkeklerin nasıl olduğunu biliyorsun, elbette şimdiye dek, Charles'ın sana yaptığından sonra anlamışsındır. Hayır, o farklı, dedi, beni gerçekten seviyor, ben de onu sevmeye ve edebildiğim kadar mutlu etmeye niyetliyim.

Sanırım yaşlı adamla mutluydu. Onu kesinlikle çok mutlu etti, o da kızımın üstüne giderek daha fazla titredi. Bana karşı da iyiydi, bana küçük de olsa harçlık verirdi. Ve her zaman onlarla birlikte yerdim, konuklar geldiğinde de oturmam istenirdi. Pek çok taşları, heykelleri, resimleri ve bu türden şeyleri vardı, ne yana dönsek ev onlarla doluydu, onların tozunu alıp cilalamam gerekmediği için memnundum. Kızım bunların adlarını öğrendi, söylediği her şeyi anlayabiliyordu. Kızıma giysiler yaptırdığında – bazıları öyle giysilerdi ki, kızım onları giydiği zaman şu her yerde duran eski kırmızı siyah vazolarından birinin üzerindeki *lady*'ye benzeyebiliyordu, vazolardaki gibi giyinir ve konuklar için poz verirdi, herkes ona hayran kalırdı. Öndeki sandalyelerden birinde otururdum ben, ama konuklar benimle konuşmazdı. Bazıları Avrupa'nın her yerinden onun partisine katılmaya gelirdi, hatta Rusya'dan bile. Ve nereden gelirlerse gel-

sinler yavrucuğumun rastladıkları en güzel kadın olduğunu düşünürlerdi, yaşlı adam onunla gurur duyardı. Onun sağlıklı bir adam olduğunu ve ona el sürmeden duramadığını görüyor, hissediyordum, kızımın babası gibiydi o, ama pek çok baba kızına böyle davranır. Kızım yalnızca iki aylıkken ölen yaşlı Lyon bir on yıl daha yaşasaydı, kim bilir kızım onunla nasıl geçinirdi! Erkeklerin kendilerince yöntemleri vardır, çoğu kendi etinden ve kanından da gelse bir kadını rahat bırakamaz. Tek saf sevgi, anne ve çocuk arasındadır. Ama en iyisi çocuğun kız olması çünkü oğlan büyür ve o da bir erkek olur. Ama bir kız tüm yaşamınız boyunca sizin olabilir.

Böylece bu yabancı topraklarda pek çok mutlu yıl geçirdik. Gerçi ben mutluluğa inanmakta zorlanırım, ama kızım inanırdı. Ne zaman işler kötüye gitse, ben en kötüsünü görürdüm, o ise hayır, derdi, düzelecek. Her zaman da haklı çıktı, uzun bir süre. Bir gün *lady* olacağını söyledi, ben de ona kafadan kontak olduğunu. Ve haklıydı, yaşlı adam onunla evlendi, bu da beni, şu yaşlı Mary'yi onun kayınvalidesi yaptı, benden yaşlıydı o. Ama son derece düzgün bir adamdı, her zaman bana adımla, Mrs. Cadogan, diye seslendi. Günün birinde ne kadar iyi durumda olacağımı bileydi, Galli adamım beni bıraktığı için üzülürdü, bahse girerim.

Yavrucuğumla İngiltere'ye geri döndüğümüzde evlendiler, adamın ailesi bundan pek hoşlanmadı, zengin bir kilisede evlenmelerine karşın o kadar az sayıda insan geldi ki, buna pek evlilik denemezdi. Charles'ın yüzündeki bakışı görmek bana iyi geldi. Ama sevgilim ona hiçbir zaman kin duymadı, o sevdiğini her zaman seven türden olduğundan tüm bu yıllar boyunca mektuplar yolladı, kötüye kullanılmış olsa bile sevdi; kadınlar böyledir, tıpkı benim yaşlı Lyon'u, kızımın babasını ve Tanrı yardım etsin, yakışıklı Cadogan'ımı sevgiyle düşünmem

gibi. Artık aklımdan çıkan Joe Hart'ı düşünmüyorum, belki de onu çok sevmedim.

İngiltere'deyken köye gittim, henüz ölmemiş olan akrabaları gördüm, sıracalı kız kardeşim ölmüştü, onlara yavrucuğumdan para ve hediyeler götürdüm. Ailesini hiç unutmadı. Artık koca bir kız olan çocuğunu görmenin özlemiyle yanıp tutuşuyordu, onunla gitmeme izin vermemesine kızdım. Onunla her yere gittim, her şey bittiğinde olayları benimle konuşmak isterdi. Ama bunun için yalnız olması gerektiğini söylerdi. Bunun, onun için üzücü bir ziyaret olduğunu görebiliyordum, her zaman olduğu gibi onu koruyamadığım için üzgündüm.

Bana geri geldiğinde yüreğim acıyor, dedi. Dört yaşından beri görüşmemiştik onunla, şimdi beni tekrar buldu ve beni sevdi, ben onu terk etmiştim. Sevgi dolu anne, şimdi kocası olan dayının evine geldikten sonra, Charles'ın kendisini almaya gelmeyeceğini, Charles'ın onu dayıya sattığını anladığından bu yana ilk kez ağladı. Anne olmak benim kaderimde yok, dedi. Şimdi onunla evli olabilirim, ama benden hâlâ bir metres gibi davranmamı bekliyor. Ve yeniden ağladı. Gözyaşlarını silerken, bir düşün, dedim, beş yıl boyunca bir kez bile gözyaşı dökmemiş bir kadın düşün, kaç kadın bunu söyleyebilir, sana verilen nimetlerin değerini bilmelisin.

Sonra geri döndük, Paris'te içinde bir insan olan bir balonun havalanışını gördük ve yavrucuğum Fransa kraliçesiyle tanıştı, ama artık kraliyetle buluşmaya alışmıştı. Artık o bir *lady*'ydi ve ben de *lady*'lerinin annesi madam, elçinin karısının annesi madam. Pek çoğu beni hizmetçi ya da refakatçi yerine koymaya devam etmelerine karşın bana şapkalarını çıkardılar. İtalyancayı hiç öğrenmedim. Kızımınki gibi bir aklım yok. Kim olduğum söylenmedikçe kimsenin önem vermediği, siyah elbiseli, beyaz boneli kadındım. Ben onun annesiydim.

Artık kızım istediğine sahip olmuştu, rahat rahat yiyip içip gülüp eğlenebilirdik. Aşçılardan birine köydeki yemeklerimizden bazılarını öğrettim, yemekleri onun için saklardım. Kocasıyla birlikte dışarı çıktığı ya da operaya gittiği o tantanalı gecelerde geç saatte odama gelirdi. Tıkıngaç, buna öyle diyorduk, bizim sırrımızdı. Ve sizin tuhaf şaraplarınızdan değil, bir parça iyi İngiliz cini içebilirdik.

Kocası ne zaman istersem operaya gidebileceğimi söyledi, onların hemen hemen her gece gittikleri zamanlar oluyordu. Ama ilkinden sonra gitmeyi hiç istemedim. Yavrucuğuma, ne dediklerini anlayamadıktan sonra ne yararı var, dedim ve güldü, onu güldürmeyi severim, çok aptal olduğumu, sözcükleri anlamam gerekmediğini, bir oyun gibi izlememi, tek farkının müzik olduğunu söyledi. Söyledikleri hoşuma gitti. Ve müzik çok güzeldi. Böylece bazılarına gittim, yine de pek bir şey anlamadım, ama yavrucuğumla kocası son derece sakin oturur ve dinlerlerdi. Ama tabii onlar bu dili konuşabiliyorlardı. Sonra hepimiz yer, içer, kâğıt oynardık. Düşen bir sandalyenin sesinden neler dönmekte olduğunu anlardım. Kral locasında gürültü patırtı içinde oynaşırdı. Durum böyleyken ötekilerden ne beklenebilirdi ki! Aşağıda, sahnede oynanan oyunda olup biteni anlamazdım. Hatta kimin oyuncu olup olmadığını bile bilemezdim. Yavrucuğum bunu açıkladı. Birisi eğer şarkıcılar dizeleri unuturlarsa anımsatmak için orada duruyor. Oyuncuların da ne söylediklerini anladıklarını sanmıyorum. Ve tıpkı localardaki zarif insanlar gibi şarkıcılar da sahnede diledikleri gibi davranmakta serbestti. Operanın birinde, bir köşede koltuğunun yan taraflarında son derece zarif giyinmiş iki adamın durduğu şişman bir kadın gördüm, yavrucuğum bana onların sahnedeki primadonnanın annesi ve iki hayranı olduğunu söyledi. Annenin sandalye-

sinin yanında, bir başkasının arya söylediği sırada kızının aniden ihtiyaç duyabileceği sirke, aynalar, tatlılar, gargara sıvıları ve tarakların durduğu küçük bir masa vardı.

Ben buyum işte, dedim yavrucuğuma. Senin için her zaman bu olacağım. Ve bana sarıldı, gözlerinde minik bir ıslaklık olduğunu görebildim, onu ne kadar çok sevdiğimi biliyordu. Oyunlardaki gibi söyleyebilirsem, nasıldı, YAŞAMIMIN IŞIĞI. Onu asla bırakmayacaktım, düşmesine asla izin vermeyecektim. Her zaman çok mutlu değilse de, mutlu olmayı çok istedi, kendi kendine eğlenmeyi severdi, tek başımıza ya da onun hizmetlileriyle birlikteyken kendi aramızda güzel zamanlarımız oldu. Hizmetlileri de onu çok severdi, gülmek, şarkı söylemek ve çakırkeyif olmak ve açık saçık öyküler anlatmak. Ne kadar güzel bir yaşamı oldu. Bunu onunla paylaştığım için ne kadar şanslıydım.

Tüm bunların çok uzun bir süre devam etmiş olmasına karşın, güzel olan hiçbir şey kesinlikle sonsuza dek sürmez. Elçinin kızıma âşık olduğu gibi karısına âşık bir erkek ne gördüm ne de duydum, ona tapıyordu. Bazı konukların, birlikte olmalarından ve evlenmelerinden yıllar sonra, onun sevgilime nasıl eriyip bittiği konusunda işaretleşip kafa salladıklarını gördüm. Kızımı bu kadar çok sevdiği için onu budala yaşlı âşık yerine koydular, ama bildiğim kadarıyla o kızımı hiçbir zaman yeterince sevemedi. Tüm ***sir*** falanca, şövalye falanca unvanlarına karşın kızımın yarısı kadar etmezdi. Benim kızım tarafından sevilen biri kendisini şanslı sayabilirdi. Kızım bir hazineydi.

Elçi çok yaşlıydı, dolayısıyla yaşı kendisininkine daha yakın olan bir adamın kızımın hoşuna gitmesi doğaldı. Elçiyle işler iyi gidiyordu, kızımı rahat ettirdi, ama o hâlâ canlılık dolu, sağlıklı genç bir kadındı, üstelik küçük ami-

rale kim karşı koyabilir, Mısır'da Boney'in[1] filosuna karşı kazandığı büyük zaferden dönerken herkes tezahürat yaptı, tek başına tüm gemileri batırmıştı, ama hasta ve güçsüzdü. Karşıma yapacak bir iş çıkardı bu. Çünkü yaptığım tek şey oturmak ve yaşlanmamı izlemekti, yaşlı adam ölene kadar, sonra İngiltere'ye geri gidecektik. Ama sonra heyecan verici günler yaşamaya başladık, İngiliz olmak bana gurur verdi, –ki İngiliz olduğumu hiç unutmamıştım– amiral bizimle birlikte yaşamaya başladı; yavrucuğuma bakmaktan kendini alıkoyamıyordu. Ona o kadar delici bakıyordu ki, yavrucuğumu zavallı kör gözüyle de gördüğüne yemin edebilirim. İlk günler yataktaydı, yavrucuğumun ona bakmasına yardım ediyordum ve onun yavrucuğumu ve yavrucuğumun da onu seveceğini ve önümüzde amiralle yepyeni bir yaşam olacağını, pencereden gördüğüm yaşlı yanardağ kadar net gördüm. Bu durumda İngiltere'ye düşündüğümden de çabuk gidecektik. Çünkü amiral evli olmasına karşın kızıma âşık olduğunu ve dünyadaki en iyi kadını bulduğunu anladığında karısıyla artık yapacağı fazla bir şey kalmamış olacaktı kuşkusuz. Erkekler böyledir.

Aynı zamanda kendi içimde de hâlâ bir parça ateş olduğunu tahmin ediyorum, çünkü yavrucuğumun yüreğinin tekrar uyandığını görmek hoşuma gitti. Birbirlerine âşık olduklarını anladıklarında benim de yapacak bir işim oldu. Bu durum sandığımdan uzun sürdü gerçi, çünkü o farklı bir adamdı. Bir kez âşık olduğunu anladığında bir erkeğin karısına sadık kaldığını kim duymuş? Ama o sadıktı, yavrucuğum onun yalnızca bir kez, birkaç yıl önce İtalya'daki bir limanda bir kadınla, ama bir fahişeyle değil kibar bir kadınla karısını aldattığını söyle-

1. İngilizlerin Napoléon için söyledikleri küçümseyici takma isim. (Y.N.)

di. Gerçek bir erkekten böyle bir denizci çıktığını daha önce hiç duymamıştım ama öte yandan yavrucuğumun aldatma dediğini de hiç duymadım. Bir ciddiyet nöbeti geçiriyordu, zaman zaman kiliselerden birine bile gidiyor, bir Katolik gibi dua ediyordu. Dediğim gibi, bu dönemi iki masum kız gibi geçirdiler, sadece birbirlerine ve uzağa bakarak, ama neler olup bittiğini biliyordum.

Birdenbire oluverdi her şey. Fransızlar geliyordu, her şeyi toplamamız gerekti, yaşlı elçi evinden ve mobilyasından ayrıldığı için tümüyle kırgın ve sessizdi, korkunç bir fırtınada gece yarısı ayrıldık. Yavrucuğumun talibi bizi, kral ve kraliçeyi, herkesi kurtardı. Yolculuk korkunçtu. Beş-altı kişi aynı kamarada kalıyor, açılır kapanır karyola ve döşeklerde ya da yerde yatıyorduk. Ve hiç uyumadık. Kralı yatağa yatırdım, amma da büyük bir bebekti, küçük kutsal bir zil tutuyor ve haç çıkarıyordu. Yavrucuğum kraliçeyi yatırdı; o ve kraliçe her zaman yakın dosttular, her gün kraliçeyi görmek için saraya giderdi. Sonra insanların kusmalarına ve biraz temizlenmelerine yardım ederek gemide dolaştık. Korkmamıştım ve yavrucuğum da hiç korkmamıştı. En cesurumuz oydu, gerçek bir kahraman. Herkes ona hayran kaldı. Kraliçenin küçük oğlunu kaybetmesine karşın güvenli bir yolculuk yaptık, görülebilecek en üzücü manzaraydı, yavrucuğumun o çocuğu göğsüne bastırması ve onu canlı tutmaya çalışması. Sanırım anne olmaya niyetlendiğini ve sonunda kendisini çok seven küçük amiralden gerçekten kendisinin olacak bir çocuğu olacağını o zaman anlamıştım. Bir anne bu tür şeyleri bilir.

Onu daha önce hiç olmadığı biçimde mutlu gördüğüm için onun adına çok mutluydum. Elçinin karısının annesi, madam olduğum tüm o yıllarda, primadonnanın sahnedeki annesi gibi ona taraklar ve tatlılar ve gargaralar uzatmanın dışında yapacak fazla bir şeyim yoktu, ama

şimdi ona yardım edebilirdim, iki âşık birlikte olmak istediğinde yaşlı adamın ne zaman gelip gittiğini gözetleyebilirdim. Onunla birlikteyken amiral küçük bir oğlan gibiydi. Onu sevmemi istediğini görebiliyordum. Yavrucuğum, amiralin annesinin o henüz çok gençken, daha denize bile çıkmadan önce öldüğünü söylemişti. Çoğu erkeğe benzemiyordu. Kadınlarla birlikte olmaktan ve onlarla konuşmaktan gerçekten hoşlanıyordu.

Böylece hiç olmadığımız kadar yakındık, yalnızca Fransızlar ayrıldıktan sonra Napoli'ye dönmek ve devrimi engellemek zorunda kaldıklarında ayrıldık. Beni götüremediler, altı haftalığına Palermo'da bıraktılar. On altı yaşından beri yavrucuğumdan ayrı kaldığım en uzun süreydi bu. Hep birlikteydik, bana güvenebileceğini biliyordu.

Onlar geri döndükten sonra amiralin gemisiyle dolaşmaya çıktık ve kızımın doğum günü için gemide bir parti verdik, ama o kadar iyi bir denizci değildi bu kez, gebeydi, tahmin ettiğim gibi. Kocası asla hiçbir şey söylemeyerek durumu son derece iyi karşıladı, başka herhangi birinin karşılayabileceğinden daha iyi; ama o zamanlar yaşlıydı ve kızım gibi bir kadını nereden bulacaktı? Böyle bir kadın hiçbir zaman olmadı. İkisi de bunu biliyordu. Bu nedenle yaşlı elçi artık elçi olamamasının dışında başka bir konuda fazla üzüntü duymuyordu; herkes İngiltere'ye dönmekten hoşnuttu, tüm bu araba yolculukları yaşlı kemiklerimi yormuş ve gittiğimiz her yerde amiral için patlayan toplar kulaklarıma biraz fazla gelmiş olsa da iyi bir yolculuktu. Ve sağ salim eve vardığımızda daha fazla tezahüratla karşılandı; Londra'ya ulaşmak üç günümüzü aldı. Amiralin King Caddesi'nde bir otelde beklemekte olan karısıyla kendi başına hallet-mesi gereken bir konu vardı, kızım beni uyarmıştı. Londra'ya girdiğimizde önce Miss Knight ve beni kalacağımız Albemarle Caddesi'ne yerleştirdiler. Miss Knight

uzun zamandır bizimle birlikteydi ve kızıma gerçekten hayrandı. O kadar yorgundum ki, doğru odama gittim, ama ertesi sabah kahvaltı isteyip istemediğini öğrenmek için Miss Knight'a gittiğimde gece orada kalmadığını öğrendim. Otel görevlisi biz geldikten bir saat sonra ayrıldığını, bir arkadaşının evine gittiğini söyledi; çünkü otele biri gelmiş ve yavrucuğumu hakkında onun saygın bir kadın için uygun bir arkadaş olmadığı gibi kötü öyküler anlatmıştı. İnanması güç, ama son derece iyi davrandığımız, annesi öldüğünde kızımın yanına almak için o kadar ısrar ettiği, yaklaşık iki yıl boyunca aileden biri olarak yanımızdan ayırmadığımız o Miss Knight'ı bir daha hiç görmedik.

Londra'da kızımı kıskanan pek çok kişi varmış gibi görünüyordu, nasıl olmasın ki, erkeklerin içinde en ünlüsü ayaklarına kapanıyordu! Ama onlara hiç kulak asmayıp yolumuza devam ettiğimizden emin olabilirsiniz, Londra'daki yeni evde yaşlı Mary için yapacak çok iş vardı; karısı yavrucuğumun çekiciliğiyle başa çıkamayacağını anladı, amiral de kısa bir süre sonra bizimle birlikte yaşamaya başladı. Ve sonra çocuk doğdu. Ben oradaydım, elini tuttum, onunla birlikte sancı çektim; o kadar cesurdu ki, çığlık bile atmadı; ikinci çocuğu olduğundan zor bir doğum değildi, artık koca bir kadın olan ilkinden hiç söz etmedik. Amiralin bilmesini istemedi çünkü, ilk kez ondan gebe kalmış olmasından çok gurur duyuyordu. Oradaydım, sahip olduğu tek kişi bendim, çünkü amiral iki hafta önce denize geri çağrılmıştı. Zavallı adam dişlerini, gözünü ve kolunu kaybetmişti, ama yine de onsuz yapamıyor ve onu Danimarkalılarla savaşmaya yolluyorlardı, çünkü en cesurları oydu. Sevgilimi çok özlüyordu. Hiçbir erkeğin bir kadın üzerine onun kadar titremiş olduğunu sanmıyorum. Ona yazdığı mektuplar! Nisanda tüm filosu sevgilimin doğum gününü kutlamak

ve tüm subayları onun şerefine içmek zorundaydılar, amiral boynuna onun resmini asmıştı. Bir limanda subaylarından biri karısını gemiye getirmeye kalkıştığında amiral izin vermeyecekti, çünkü kızıma gemiye hiçbir kadının binmesine izin vermeyeceğine söz vermişti, ama kızımın onun bu kadar ileri gitmesini istediğini sanmıyorum. Kızımı ne kadar sevdiğini kanıtlamaya çok meraklıydı. Eve gelmesine hâlâ izin vermiyorlardı; çünkü o yaz Bonaparte'ın geleceği, hepimizi öldüreceği, özgürlük ağacını dikeceği ve İngiliz özgürlüklerimizi alacağı söyleniyordu. Ama ben korkmuyordum. Ve kızım da; kıyılarımızı kimin koruduğunu biliyorduk ve o yaz ulusun kurtarıcısı ve yavrucuğumun sevgilisi geri döndüğünde zavallı kemiklerini dinlendirebilmesi için taşrada bir ev arıyorduk.

Şimdi bu Mary'nin yapacağı bir şey vardı. Hizmetçilerle hoş bir yaşam, bunu küçümsemiyorum, ama amiralin kanalında üretmek için ördekler seçmek ve seyislere, bahçıvanlara göz kulak olmak daha mutluluk vericiydi. Kızım da neşeli günler yaşıyordu, çünkü yeni olan her şeye ilişkin bilgisi vardı, nasıl bilmiyorum ama vardı, her şeyi bilirdi. Daha önce gördüklerimizden sonra büyük bir ev değildi, yalnızca beş odalıydı, ama istediği buydu. Her odaya bir tuvalet, yıkanma tezgâhı, kurşundan, musluklu bir su deposu olan lavabo ve el yıkama leğeni, hizmetçilerin dolduracağı bir küvet koydurdu. Tüm bunlar İtalya'daki, sayılamayacak kadar çok odalı o büyük saraylardan iyiydi; artık sanatı ve örenleri olmasa da, insanların kendilerini hoş ve rahat tutmayı bildikleri İngiltere'deydik. Eve, onun için hazırladığımız eve gelmesine izin verdiklerinde, amiral yaptıklarımızı görünce çok keyiflendi. Burada elçiye de yer vardı, İngiltere'de kendisini bir parça yitik hissettiğini görebiliyordum. Ben hissetmedim, sanki hiç ayrılmamış gibiydim, İtalya'daki

tüm o günler ve yabancı bir dil duyma sönüp gitti. Ama adam şanını yitirmişti, para daha da kötü kaygılandırıyordu onu. Taşraya, bizimle birlikte yaşamaya geldiğinde eli bir kuruşu bile hesap edecek kadar sıkılaşmıştı. Karısının taşrada kendisi olmadan yaşamasına, bir skandal yaratmasına izin vermemişti, ev giderlerinin yarısını ödemeyi teklif etti. Bu iki büyük adamı, tüm bu zaferleri kazanan neredeyse kör amirali ve kralımızla birlikte büyümüş bu yaşlı şövalyeyi oturma odalarından birindeki bir masada, balıkçıdan, biracıdan, fırıncıdan, kasaptan, sütçüden, mumcudan gelen faturalara eğilmiş, poundları, şilinleri ve penileri sayarken ve onayladıktan sonra muhasebe defterinin altına ünlü adını yazarken görmek beni güldürüyordu. Erkekler öyle büyürler ve bunu size öyle dayatırlar ki, kadınlaştıklarında durumları beni güldürür.

Bu amiralle de devam etti, değişmeyen bir adamdı. Bir kadına onun kadar tapan birini hiç görmedim, hâlâ gözlerini ondan alamıyordu. Bir dakika önce yanından ayrılsa bile odaya girdiğinde yüzü aydınlanıyordu; ama tüm yaşamım boyunca kızım her odaya girdiğinde ben de aynı şeyleri hissettim. Ama ben annesiydim. Kocası olmayan bir annenin tek çocuğuna duyduğu gibi bir sevgi yoktur. Hiçbir erkek bir kadın için bunu hissetmez, hiçbir kadın da bir erkek için. Ama amiralin bu yaşlı annenin hissettiğine yaklaştığını söylemeliyim. Hem sonra ikimiz de aynı kişiyi, dünyadaki en iyi kadını sevdik. Ve ben onu tüm yaşamı boyunca tanımanın hazzını yaşadım, o ise yalnızca yedi yıl.

Yaşlı kocanın ölümü, bunu bekliyor, umuyor olmalarına karşın üzücüydü; bu ölümü beklemeleri doğaldı, çünkü ondan sonra çocuklarını yanlarına alabilirlerdi ve tam bir aile olabilirdik, hele, amiralin karısı da ölür ya da boşanmaya razı olursa. Yaşlı adam fazla acı çekmedi, yal-

nızca balık avlamayı bıraktı, bu ilk işaretti. Sonra fazla konuşmuyordu, sonra şubatta yatağa düştü ve sonunda kötüleDiğinde, Londra'daki, yavrucuğumun mücevherlerini satmasıyla ödenen zengin mobilyalarla dolu, zarif evine götürülmeyi istedi. Bakımını genellikle ben üstlendim. Onun kadar olmasa da, yaşlı olduğum için bana güveniyordu, hâlâ dinçtim. Ayaklarını ovdum. Londra'daki evinde, nisanda, huzur içinde, yavrucuğumun ve amiralin kollarında öldü.

Vasiyetname okunduğunda çok şaşırdım. Acımasız, cimri bir vasiyetnameydi. Ama yavrucuğum önemli değil, dedi, vârisinin Charles olduğunu her zaman, daha ona rastlamadan önce, Charles'la birlikteyken biliyordu. Daha sonra olup bitenleri bir düşünsene, dedim. Şışşt, şışşt, dedi. Bundan söz etmeme izin vermedi. Bir ay sonra Charles bizi evden attı. Ama küçük olmasına rağmen bir başka ev bulduk; bu yeni bir yaşamın başlangıcı olacaktı, ne yazık ki savaş yeniden başladı ve yavrucuğumun aşkının denize geri dönmesi gerekti ve bir buçuk yıl uzakta kaldı! Umutsuzluk içindeydiler. Bonaparte'ın peşinden her yere yollandı, Batı Hindistan'a ve yine Akdeniz'e, Napoli'de bile kaldı. Yavrucuğuma, eski evimizin yerinde şimdi bir otel bulunduğunu yazmış, pek de temiz olmayan bir otelmiş. Yaşlı elçinin bunu duyacak kadar yaşamadığına memnun olduk. Bu onu yıkardı, ama bizi fazla etkilemedi, özellikle de beni. Her zaman söylerim, eski yaşamını bırakmayı, ardına bakmadan devam etmeyi ve üzülmemeyi bilmelisin. Aksi halde hep üzgün olursun, çünkü her an bir şeyler yitirirsin. Hayat böyledir, şanssızlıkların seni ağır biçimde etkilemesine izin verirsen, gelmekte olan yeni şansı görmezsin. Bunu bilmeseydim, bu kadar İ Y İ B İ R Y A Ş A M I M olmazdı. Ve aynı şey yavrucuğum için de geçerli, çünkü bu konuda benimle aynı görüşte.

Böylece umudumuzu yitirmedik ve sonraki yıl sevgilisi eve geldi ve...

Ama umduğumuz gibi olmadı. Benim zavallı, zavallı yavrucuğum. Birlikte yalnızca on sekiz gün geçirdiler ve bütün bu süre boyunca ev onun subayları ve Bahriye Nazırlığı'ndan insanlarla doluydu.

Ona her şeyin iyi olacağını, her seferinde geri dönmüş olduğunu, yine geri geleceğini söyleyip durdum. Ama bu kez, dedi, büyük bir çarpışma olacak. Bu nedenle gidiyor. Onun Fransızlardan daha iyi olduğunu, yıldızının parlak olduğunu, her zaman her şeyin düze çıktığını söyledim, ama bu kez olmadı.

O öldükten sonra, Kaptan Hardy, kızıma, onun adını sayıklayarak öldüğünü söyledi; alacaklılar dışında herkes bize sırtını döndü. Yaşlı adam ona yıllık belli bir para ve borçları ödemek için üç yüz pound bırakmıştı, ama borcu bundan çok fazlaydı. Ve daha da küçük bir eve taşındık, sonra daha da küçüğüne, şimdi artık yanımızda onun adını taşıyan çocuk da vardı, ama yukarıdakilerden ONUN çocuğunu doğru dürüst yetiştirebilmek için bile olsa hiçbir şey, kızımın alması gereken hiçbir maaş gelmedi. Kızım cömert olmak zorundaydı, bazı zevkleri de vardı, bu da borçları artırdı, çocuk için hizmetçiler ve bir mürebbiye; biraz fazlaca içiyordu, ama ben de aynı durumdaydım, herkes bu kadar acımasızlaştığında yapacak başka ne kalır ki! Ona göreceksin, her şey böyle ters gitmeyecek, dedim. Ve taşrada bize para yollayan bir komşu vardı, iyi bir adam, sanırım insanlar onu da küçümsediği için bize karşı sempati duyuyordu. Mr. Goldsmid'e ne dersin, dedim, güldü, ama artık gülüşü acıydı, Abraham Goldsmid'in karısı ve sahip olduğu hoş aileyle mutlu olduğunu söyledi. Ona, karısı ne kadar iyi olursa olsun hiçbir erkeğin kendisine karşı koyamayacağını anımsattım, ama kendisi ve Mr. Goldsmid'e ilişkin düşüncemi

bir daha asla dile getirmeyeceğime söz verdirdi ve böylece bundan bir şey çıkmadı. Yine de iyi bir adamdı, zaman zaman bize para yolladı, dilerim bunun için cennete girmesine izin verirler.

Hiçbir şey iyiye gitmeyecekti. Herkes, hatta en sevdiği kişi bile onu terk etmişti. Ona geri dönmek için canlı kalmak istediyse, neden, bir Fransız keskin nişancının kendisini kolayca bulabileceği ve öldürebileceği amiral redingotu ve yıldızlarıyla gemide dolaşmıştı? Erkekler bu kadar aptaldır. Kadınlar kibirli olabilir, ama bir erkek akıl almaz derecede gururlu olabilir, kibri uğruna ölmeyi ister. Zavallı yavrucuğumu herkes terk etti, küçük amiralin öldürülmesinden dört yıl sonra ben bile terk ettim, aslında onunla olmayı, ona bakmayı çok istiyordum, korunmaya çok ihtiyacı vardı ve bana güvenebilirdi. Daha sonra ona ne olduğunu anlatmak istemiyorum. Öldüğümde kızım çok mutsuzdu.

3

Bana ilişkin bir sihir söz konusuydu. Bunu başkalarının tepkilerinden, bana hep vermiş oldukları tepkilerden biliyorum, sanki yaşamdan bile uluymuşum gibi. Ayrıca hakkımda anlatılan öyküler var, bazıları uydurma, çoğu gerçek.

Neden bir zamanlar çok beğenildiğimi, neden önümde pek çok kapının açıldığını ancak böyle açıklayabilirim. Bir oyuncu olarak çok yetenekliydim. Ama yalnızca yeteneklerim yüzünden olamaz. Zeki, meraklı ve hızlıydım, erkeklerin bir kadından zeki olmasını beklememelerine karşın, kadın akıllı ise ve aklını onları ilgilendiren

şeye veriyorsa, genellikle bundan hoşlanırlar. Ama pek çok zeki kadın var. Güzelliğin gücünü küçümsediğimi sanmayın; yitirdiğimde öyle bir aşağılandım ki, nasıl küçümseyebilirim! Ama pek çok güzel kadın var ve soruyorum neden birisi, bir süreliğine de olsa, en güzel olarak nitelendirilir? Ünümün bu yanı, ünlü güzelliğim bile tıpkı bir ışık halesi gibi dikkat çekici, daha büyük bir şeye sahip olduğumu gösteriyor.

Kimi zaman beni dürten şeyin ne olduğunu anlatabilirim. Kendimi, hâlâ bir kış günü, küçük bir çocukken köyümün yolunda oyalanırken anımsıyorum, oyalanırken, çevreme bakınırken ve gözlerimden taşan bakışı duyumsarken. Bir buna, bir şuna dönüyordu, hepsi de işlerinde güçlerinde, tembel tembel, sarsak ve asık yüzlü. Farklı olduğumu zaten duyumsuyordum, aklıma onları bakışımla ısıtabileceğim geldi. Böylece onları ısıtarak, bana doğru dönmeye zorlayarak yürümeye başladım yolda. Aptal bir çocuğun oyunuydu bu, kısa sürede bıraktım. Ama büyüdüğümde, ne zaman sokakta yürüsem ya da odalara girsem ya da evlerin, arabaların pencerelerinden baksam yine hissediyordum: Bakışımla olabildiğince fazla kişi bulmalıyım.

Nereye gittiysem kendimi seçilmiş hissettim. Böylesi bir güveni nereden bulduğumu bilmiyorum. O ***kadar*** olağanüstü olamazdım, ama yine de öyleydim. Başkaları son derece kolay bir biçimde tatmin oluyor ya da boyun eğiyor görünüyordu. Onları uyandırmak ve bu varoluşun ne kadar görkemli olduğunu göstermek istiyordum. Başkaları genellikle sakin olmaya çalışıyordu. Kendilerinin gerçek değerini bilmelerini istiyordum. Sevdikleri şeyi sevmelerini istiyordum.

Takıntılı olduklarında daha iyiydi. Ben takıntılı değildim, ama her zaman istekliydim. Güzelken bile asla zarif olmadım. Hiçbir zaman kendimi kasmadım. Züppe

değildim. Coşkundum. Ateşli sevginin yüceltilmesini delice arzu ediyordum. Kucaklamam gerekmiyordu. Bedenlerin birbirlerine sürtmesi ya da birlikte terlemesi gerekmiyordu. Bir bakışla içe işlemeyi ve içime işlenmesini seviyordum.

Kendi sesimin tınısını duydum. Başkalarını kucakladı, onları yüreklendirdi. Ama dinlemede daha becerikliydim. İnsanın sessiz olması gereken bir an vardır. Ötekinin ruhuna dokunduğun andır bu. Duygu yağdıran biri – belki de kendi duygunu sergilemekle bu noktaya gelmesine yardım ettiğin biri. Sonra ötekinin gözlerinin derinliklerine bakarsın. Küçük bir mmm ya da ohh, yüreklendirici ya da sıcakkanlı bir ses çıkarırsın. Artık, sadece dinlersin, gerçekten dinler, duyduğunu yüreğine aldığını gösterirsin. Bunu çok az kişi yapar.

Olabileceğimi olmak için durmaksızın çabaladığım doğru, ama aynı zamanda başarının kolay, şaşılacak kadar kolay olduğu izlenimi vardı bende. Anneme ve bana tüm harcamalarımız için yıllık yüz elli pound verilmişti. Napoli'de ilk şarkı söyleme dersini aldıktan bir yıl sonra Madrid'deki İtalyan operası üç yıl için altı bin pound karşılığında beni primadonnası yapmak istedi. Avrupa operalarından, hepsini de pişmanlık duymadan reddettiğim bu türden pek çok anlaşma teklifi aldım.

Şarkı söylemek istediğimde güzel söylerdim. Cesur olmam gerektiğinde, cesur olmak benim için çok kolaydı.

Neyi iyi yapmadıysam, iyi yapmaya çalışmamışımdır, kimi zaman daha üst düzey bir başarının beni kişiliğimi değiştirmeye zorlayacağını ve akışını engelleyeceğini anladığım için. Böylelikle piyanoda ustalaştım, ama hiçbir zaman Catherine gibi çalmadığımdan eminim. Gerekli olan hüzünden, içe dönüklükten yoksundum. Ama duyguları bedenimle, yüzümle gösterebiliyordum. Herkes Duruşlarıma hayran kalırdı.

Bir sanatçı yeteneğine sahip olmam benim elimde olan bir şey değildi. Hoşnut etmeyi sevmem, başkalarının ne arzu ettiğini çok çabuk anlamam konusunda ne yapabilirdim ki! Kendime hâkim olmayı öğrenmemiş olsaydım beni kim korurdu! Ama yüreğimi başkalarını kendime çekmek için kullandım. Birden fazla kez kraliçenin, bazı devlet işleri konusunda krala istediğini yaptırmak için huzuruna çıktığını ve kollarındaki uzun beyaz eldivenleri düzelttiğini gördüm. Kral kadınların kollarını ve eldivenlerini severdi. Ben bu türden hileler kullanmadım. İhtiyacım yoktu. Hoşnut etmek gerçekten çok kolaydır. Öğrenmekten hiç farklı değildir. Beni dikkatle incelerler, aksanımdan ve aslında geliştirmiş olduğum imlamdan kınamayla söz ederlerdi. Aslında annemi o kadar çok sevmeseydim, kuşkusuz köylü kökenimin tüm izlerini siler, ay ışığı kadar duru bir İngilizce konuşurdum. Söylediğim gibi, uzun bir süre, yapmayı gerçekten istediğim şeyleri yaptım.

Herkesi utanmazca pohpohladığım söylendi – kocamı, sonra kraliçeyi ve Napoli'de benim için yararlı olabilecek öteki insanları, son olarak da sevgilimi. Evet pohpohladım. Ama *ben de pohpohlanmıştım.* Mr. Romney bir dâhi, bir tanrıça olduğumu söylerdi, yalnızca poz veriyordum ve resim yapılıyordu; geri kalanı yalnızca uyarlama. Kocam benim tüm vazolarının ve heykellerinin, hayran kaldığı tüm güzelliklerin yaşama geçişi olduğumu düşünürdü. Sevgilim içtenlikle benim bütün kadınların en üstünü olduğumu düşünürdü. Bana azize, diye seslenirdi, herkese dininin ben olduğumu söylerdi. Annem her zaman dünyadaki en güzel kadın olduğumu söylerdi. Ve çağın en büyük güzelliği olarak kabul edildim.

Bunlar kişiliğim için iyi olmayabilirdi. Ama bu türden şeylerin söylenmesi benim suçum değil.

En güzel olduğum düşünüldüğünde bile bir kusurum vardı, yoksa kusurlu olan güzelliğim miydi: küçük,

içerlek çenem. Sonra, henüz gençken, bedenim kalınlaştı. İçtim, ruhların sefilliğine karşı koymak için değil, ama zaman zaman kızgın olduğum ve bunu gösterirsem azarlanacağımı, belki de terk edileceğimi bildiğim için. Sık sık acıkıyordum. Çenemin kalınlaştığını gördüm. Bunaltıcı bir gecede yatağımda döndüğüm zaman karnımı hissettim ve belime bir şey olduğunu, bedenimin değişmekte olduğunu düşündüm. Güzelliğim, kalkanım olmadığında, herkes beni alaya alabilirdi artık.

Herkes ne kadar kalınlaştığımı, dev anasına dönüştüğümü söylüyordu. Hep çok konuştuğum düşünülürdü. Her zaman söyleyecek bir şeyim olduğunu kabul ediyorum. Yaşamım korkunç hızlıydı. Sonra tükendi. Beni kötüleyenler, sonunda oldukça sessizleştiğimi öğrenmekten kuşkusuz mutlu olacaklardır.

Şu anda, söylememi bekleyebileceğiniz kadar çok sözüm yok.

O yaşasaydı mutlu olabilirdim. Ama kendisinden beklenen büyük zaferi kazanarak öldü. Dudaklarında benim adımla öldü, vasiyetnamesinde kızını ve beni kralına ve ülkesine emanet etti. Hiç emekli aylığı almadım. Ben ve çocuğu, İngiltere'de düzenlenenlerin en görkemlisi olan cenazesine bile davet edilmedik. Tüm ulus gözyaşları içindeydi. Ama bazılarının, yazgısının doruğunda öldüğü, benimle, kollarımda, çocuğumuzla ve doğacak çocuklarımızla sıradan bir yaşamı olan sıradan bir adam olarak hayatını sürdürecek kadar yaşamadığı için rahatladıklarını düşünmeden edemedim. Çünkü çocuk doğurmaya devam ederdim, doğurabildiğim kadar çok, onun bana ve benim ona aşk armağanlarımız.

Sevgilimin ölümünden sonrasına dek hiç yardım istemedim, hiç yalvarmadım ve yakınmadım. Sonra kimsenin bana yardım etmeyeceğini anladım; herkes için bir utanç, bir yük olmanın yazgım olacağını.

Sevgilim Trafalgar'a gitmek için kollarımdan ayrıldıktan sonra bir daha başka bir erkeği kucaklamadım. Beni kötüleyenler beni şehvet düşkünlüğüyle suçlayamadıkları için ne kadar üzülmüş olmalılar! Beni paragöz olarak tanımlamak için dayanakları da yoktu, yoksa bu iftirayı atmak ne kadar hoşlarına giderdi. Harcamak ya da armağanlar almak dışında parayı hiç önemsemedim. Duygularım hiçbir zaman rahat bir yaşam sürme arzusuyla yönlendirilmedi: Sevdiğim insanla en alçakgönüllü koşullarda, hatta yoksulluk içinde bile yaşamaya razı olurdum. Zaman zaman, benim olabilecek tamamen farklı bir yaşamı düşünürüm. Sıradan olmadığım sürece daha az güzel olmayı önemsemezdim. Fazla üzücü olmayan bir yaşamın sonunda, kilise merdivenlerini topallayarak çıkan şişman bir kadın olmaya itirazım olmazdı.

İnsanlar hakkımda bu kadar acımasızca konuştukları için çok pişman olacaklar. Bir gün trajik bir kişiliğe işkence yapmış olduklarını anlayacaklar.

Neyle suçlanıyorum? Sarhoşluk, borçlar, bayağılık, cazibesizlik, bir denizkızının tuzakları. Ahh evet, bir de cinayete suç ortaklığı.

Hakkımda anlatılan ve gerçek olmayan öykülerden birini anlatacağım. Doktor Cirillo'yu kurtarmak için araya girmediğimden dolayı sonradan suçluluk duyduğum ve o sıralarda Napoli'de masum kanı döküldüğünü bildiğim söylendi. Yaşamımın sonuna dek karabasanlar gördüğüm, bazı geceler Lady Macbeth gibi uykuda gezdiğim, ağladığım ve kanı görmek için ellerimi kaldırdığım anlatıldı. Suçluluk hissettiğime inanmıyorum. Ne için suçluluk duyacaktım ki?

Sonunda herkes beni reddetti. Dostum kraliçeye yazdım. Yanıt vermedi. Borçlular hapishanesine yollandım. Koşullu olarak salıverilir verilmez, iki sandık giysiyi, birkaç parça mücevheri ve yadigârı topladım; kendim ve

benim babasının arkadaşı ve onun vasisi olduğumdan fazla bir şey bilmeyen kızım için Calais'ye, Tower'dan kalkan tarifeli gemiye bilet aldım. Calais'de iki haftalığına en iyi otelde en iyi odaları tuttum ve yanımda getirdiğim paranın yarısını harcadım. Sonra kentin birkaç mil ötesindeki bir çiftliğe taşındık. Orada okul olmadığından ona kendim ders verdim. Almanca ve İspanyolca öğrettim –Fransızcası zaten iyiydi– birlikte Yunan ve Roma tarihi okuduk. Onu eşekle gezintiye çıkarması için köyden bir kadın kiraladım; böylece biraz idman yapmış olacaktı.

İngiltere'den kaçtığımızda kızım on dört yaşındaydı. Köyümden mutluluk içinde ve hevesle dünyaya atılmak, yeni bir yaşama başlamak için Londra'ya geldiğimde ben de on dört yaşındaydım. Ben bir hiç olarak doğmuştum. O, en büyük kahramanın ve bir zamanlar çağının en büyük güzelliğinin kızıydı. Ne yaparsam yapayım, beni hep öven bir annem vardı – arkadaşlığı ve sevgisi bana büyük haz ve rahatlık sağlamış olan bir annenin cahilce budalalığı. Kızımın kendisini hiç övmeyen, ona sürekli olarak babasının kim olduğuna dikkat etmesini, onun cennetten kendisini gözlediğini ve her an yalnızca onu gururlandıracak şeyler görmesi gerektiğini söyleyen bir annesi vardı; varlığı onu korkutan ve dehşete düşüren, keskin zekâya sahip bir anne.

Bizi görmek için İngiltere'den kimse gelmedi. O kadar iğrenç bir durumdaydım ki asla aynaya bakmıyordum. Sarılıktan portakal rengiydim, sıvılarla şişmiştim. Çok fazla hastalanınca kente geri döndük ve sefil bir pansiyonda karanlık bir odaya yerleştik. Yatağım sandık odasındaydı. Çocuğu her hafta, önce bir saat, sonra altın bir iğne, sonra giysilerimle rehinciye yolladım, böylelikle onun yiyeceği oluyordu, bense içmeye devam edebiliyordum. Ona tavla oynamasını öğrettim. Zamanımın çoğunu uyuyarak geçirdim. Tek ziyaretçim yakındaki bir kiliseden gelen papazdı.

Kötü kokan, ağlayan, horlayan, ölmek üzere olan bir kadına bakmak için bir çocuktan başka kimse yoktu, sürgüleri boşaltmak ve çarşafları yıkamak için ondan başka hiç kimse. Ona karşı fazlasıyla acımasızdım ve o son derece görevine bağlıydı.

En sonunda kızımdan, son törenler için Saint Pierre Kilisesi'nden bir papaz getirmesini istedim. Büyüyüp bir papazla evlenecek ve Fransa'da geçirdiğimiz korkunç altı ayı aman bilmez bir merhametle anımsayacak olan ağırbaşlı, ezilmiş yaratık ancak o zaman, ilk kez isteğime karşı çıkmaya çalıştı.

Benden bu avuntuyu esirgemeyeceksin, diye bağırdım. Bu ne cesaret!

Zavallı kız, annemin kim olduğunu söylersen papaza giderim, diye yanıtladı.

Annen, diye tısladım, adsız kalmayı dileyen şanssız bir kadındı. Onun güvenine ihanet edemem.

Bekliyordu. Gözlerimi kapattım. Elime dokundu. Çektim. Kendi kendime şarkı söylemeye başladım. Ekşi kusmuk deresinin ağzımın kenarından aktığını duyumsadım. Hiçbir şey, cenneti yitiriyor olmanın kesinliği bile ona gerçeği söylememi sağlayamazdı. Beni avutacak kimse yokken onu neden avutayım ki! Kapının kapandığını duydum. Papaz getirmeye gitmişti.

4

Hücremdeki pencereden onların körfezdeki gemisini görebiliyordum.

24 Haziran'da gelip Kardinal Monster'la imzalanmış olan anlaşmayı bozduklarında arkadaşlarımla ben

Toulon'a giden nakliye gemilerinden birine binmiştik bile: Nakliye gemisinden zorla çıkarılarak Vicaria'ya götürüldük. Hapishanedeki az sayıda kadından biri olarak bana yediye on adım, içinde uyumak için bir portatif yatak bulunan kendime ait, pislik içinde bir hücre verilmişti ve zincirlenmemiştim. Arkadaşlarımdan ikisi, yazı demir boyunluklarla duvara prangalanmış olarak geçirdi, öteki beşi ise bir hücrede durmaktan kamburlaşmıştı, yerde beden bedene uyuyorlardı. Bazılarımız mahkeme adı verilen celseler saçmalığından geçti, ama suçluluğumuza zaten karar verilmişti.

Her gün siyah geminin suda yüzüşünü izledim. Onlara ter ya da gözyaşıyla yağlanmış bir mektup yollamayacaktım. Yaşamımı bağışlamaları için yalvarmayacaktım.

Geceleyin fenerleri, ay ışığında parıldayan beyaz direkleri görüyordum. Kimi zaman gemiye o kadar uzun süre bakıyordum ki, salınan direkleri durdurabiliyor ve hapishanenin hareket ettiğini duyumsayabiliyordum.

Akşam eğlencesi için yiyecek, şarap ve müzisyen getiren küçük teknelerin bir aşağı bir yukarı koşuşturduğunu görüyordum. Bağırış ve kahkahaları duyabiliyordum. Masalarındaki pahalı yemekleri anımsıyordum. İngiltere elçisi ve karısının kutlandığı toplantıları anımsıyordum. Elçinin karısının Duruşlarını sergilediği birkaç akşam ben şiirlerimi okurdum. Hücremde pek çok şiir yazdım; ikisi, Napoli'yle ilgili ve ustam Vergilius'la anısına Latince yazılmış, mavi gökyüzüne ve martılara bir ağıt.

Koyu yaz denizini yaran bir gemi olmak ne harika şey! Mavi yaz göğünde süzülen bir martı olmak ne harika şey! Çocukken sık sık uçabildiğimi düşlerdim. Hoşlandığım bir fanteziydi bu. Ama beden hapishanede yer çekimi tutsağı oluyor. Günde iki kez hücreme getirilen yavan ekmek ve çorba tayınıyla küçülmüş olmama karşın, hiçbir zaman kendimi bu kadar yere bağlı hissetmemiştim.

Ruhum yükselmek istiyordu, ama şimdiki bedenimle hayal bile edemiyordum bunu. Yalnızca, yükselir yükselmez –onların gemisinin yanından, onların gemisinin– kurşun gibi denize düştüğümü hayal edebiliyordum.

6 Ağustos şafağında pencereme gittiğimde sancak gemisinin gitmiş olduğunu gördüm. Napolili yurtseverlerin katledilmesini yetkilendirme ve yasallaştırma görevleri tamamlanmış, Palermo'ya doğru yola çıkmışlardı. İdamlar ve boyun vurmalar bir sonraki bahara kadar sürecekti.

Ben iki hafta sonra idam edildim.

İdamdan kurtulamayacağımı görünce, asılmak yerine boynumun vurulmasını istedim. Yaşamak istediğim, sınıfıma özgü tek hak buydu. İsteğim, Eyalet Cuntası tarafından, bir yabancı olduğum gerekçesiyle reddedildi. Ve bir yabancıydım. Roma'da doğmuş ve sekiz yaşından bu yana Napoli'de yaşamıştım. Portekizli babam ayrıcalıklı bir Napoli soylusu olarak Napoli vatandaşlığını aldığında vatandaşlığa kabul edilmiştim. Napolili bir soylu ve subayla evlenmiştim. Evet, bir yabancıydım.

Ölüm gösterim için, en son dört yıl önce kocamın cenaze töreninde giyilmiş, ayak bileklerimde daralan siyah, uzun bir giysi seçmiştim. Bu giysiyi, kendimi, kırılan umutlarımız için yastaymış gibi göstermek için değil, aylık akıntım başladığı ve darağacının dibinde dururken lekeyi göstermeyecek bir şey giymeyi yeğlediğim için seçtim.

Son gecemi korkumu denetlemeye çalışarak geçirdim.

Öncelikle vakarımı yitireceğimden korktum. Asılmak üzere olanların sıklıkla bağırsaklarının denetimini yitirdiklerini işitmiştim. Alandan darağacının ve merdivenin durduğu platforma yöneldiğimde dizlerimin bükülmesinden korkuyordum. Gözbağıyla bana doğru ilerleyen celladı ve ilmikli uzun ipi tutan yardımcısını görünce, yakışık almayacak bir dehşetle kasılmaktan kor-

kuyordum. Kalabalığın, "Kralımız Çok Yaşa!" haykırışları bazı arkadaşlarımı son sözcüklerini "Cumhuriyet Çok Yaşa!" olarak seçmeye kışkırtmıştı. Ama ben ölümüme sessiz gitmek istiyordum.

Sonra, beni asmalarından önce boğulmaktan korkuyordum. Çünkü celladın alnıma kirli bir paçavra bağlamasından sonra onun ya da yardımcısının kalın, kıllı bir ipi başımdan omuzlarıma indireceğini biliyordum. Görünmeyen eller onu sıkıştıracak ve çektiği her yere gitmek zorunda olacaktım, merdivenin ayağına, sonra yukarı doğru ipi izlemem gerekecekti. Merdivenin üç kişinin ağırlığıyla bel verdiğini hayal ettim. Yukarıda beni kafamdan çeken cellat. Aşağıda ayak bileklerimi tutan ve bir basamaktan ötekine iterek onlara yol gösteren yardımcısı.

Ayrıca, celladın ipin ucunu bağlamak için kirişe tırmanmasından ve yardımcısının havaya dönmüş bileklerimdeki cendereyi sıkarak beni götürmesinden sonra ölmemekten korkuyordum. Onun ağırlığı beni ayağımdan aşağıya çekerken, ikimiz havada sallanırken, hâlâ canlı olabilir miydim? Cellat omuzlarıma oturmak için kirişten atladığında ve sarkan, sallanan bir üçlü zinciri oluşturduğumuzda hâlâ canlı olabilir miydim?

Şafak söktü. Giyindim. Hücremden hapishane müdürünün odasının yakınındaki bir odaya götürüldüm ve arkadaşlarımı tekrar görmekten duyduğum mutluluk –iyi bir grupla, yurtseverlerimden yedisiyle birlikte asılacaktım– bana aniden ölmekten korkmadığım hissini verdi.

Hava şimdiden çok sıcaktı. Bize su verildi. Ben kahve istedim. Bir gardiyan hapishane müdürüne gitti, izin aldı. Ama kahvem kaynar durumda geldi, soğumasını beklerken kapıdakiler de bekliyordu. Artık zamanımın kalmadığını söylediler. Onlara önce kahvemi içmeme izin verildiğini, bana birkaç dakika daha bağışlamaları gerekeceğini söyledim. Aramızda kendisine verilen za-

manı bir parça kâğıt çıkarıp yazarak geçiren, yalnızca yirmi üç yaşında bir şair vardı. Yazdığının bir başka şiir mi, yoksa darağacının ayağında söylemeye hazırlandığı bazı sözcükler mi olduğunu merak ettim. Yudumlamaya çalıştığımda kahve hâlâ dilimi yakıyordu. Kapıdaki yırtıcı bakışları görmezden gelerek kahveyi bıraktım. Şair hâlâ yazıyordu. Ona bu fazladan birkaç sözcüğü sağlamaktan mutluydum. Piskopos tespihiyle dizlerinin üzerine çökmüştü. Sanki zamanı durdurmuş gibiydim, ama onu tekrar ilerletecek olan da bendim. Çünkü bu arada kahvem insafsızca soğuyordu. Onu içebildiğim an büyü bozulacak ve ölümlerimize doğru ilerleyecektik.

Kıpırdayamıyordum. Bir hareketimin büyüyü bozabileceğini hissediyordum. Çok açtım ve önceki gecenin kıt tayınından ayrılmış bir lokmayı göğüslerimin arasına kaydırmıştım. Kahvemin soğumasını beklerken lokmayı yiyebilirdim. Ama gardiyanlar yemek için değil kahve için iznim olduğunu söyleyebilirlerdi.

Fincanı bir kez daha dudaklarıma götürdüm, ne yazık ki kahve artık içilecek kadar ılıktı.

Ötekilere bir avuntu sözcüğü söylemem gerektiğini düşündüm –belki de bir kadının düşüncesi– çünkü umutsuzlukla en az benim kadar güçsüz düşmüş olduklarını görmüştüm. Aklıma *Aeneas*'ten bazı sözcükler geldi: *Forsan et haec olim meminisse juvabit* [1]– belki bir gün bu bile anımsanacak bir sevinç olur. Genç şairimin yüzünde bir gülümseme gördüm.

Hapisten çıkarken bize eşlik ettiler ve arabaya bindirilmeden önce kollarımız arkamızda sıkıca bağlandı. O zaman kollarımın bir daha asla serbest olmayacağını fark ettim. Daha cesur olup ekmek parçasını yemediğime ne kadar pişmandım!

1. (Lat.) Belki bu bile ileride bir gün keyifle anımsanabilir. (Y.N.)

Araba bizi kaygısız, bulutsuz göğün altına götürdü; acının yinelenen, yozlaştırıcı manzarasına alışkın kalabalıkların doldurduğu caddelerden ve havada dans edişimizi izlemek için toplanan kalabalık izleyicilerle darağacı platformunun bulunduğu pazar alanına. Düzenli birliklerden askerler, Kardinal Monster'ın ordusu ve iki süvari alayıyla çevrilmiş bu sabırsız izleyicilerin kendileri de gözleniyordu. Herhangi bir kargaşa olasılığına karşı yedekte bekleyen öteki birliklerin bulunduğu Carmine Kilisesi'nin duvarlarının içine alındık ve penceresiz bir askerî karakola konduk.

Önce süvari subayımızı aldılar. Yirmi dört yaşında, büyük dük ailelerinden birinin evladı, ulusal muhafızlar'ın ikinci komutanıydı. Ancak yirmi dakika sürmüş gibi geldi. Kalabalığın haykırışlarını dinledik.

Sonra yetmiş üç yaşındaki papazı, turp gibi yaşlı adamı aldılar.

Arkadaşlarımın birer birer gidişini izlerken –belki de tek kadın olduğum için– sona saklanıp saklanmayacağımı merak ediyordum.

Yalnızca genç şairle ben kalınca ona şunları söyledim: Umarım bu ricayla seni sıkmıyordumdur, ama bedenlerimiz kısa bir süre sonra bozulup çürüyeceği için genellikle bizi bağlayan alçakgönüllülük kaygılarından birkaç dakika erken kurtulabiliriz. Korkunç açım, elbisemin korsajında bir parça ekmek var. Onu almak için girişimde bulunma iyiliğini yapar mısın? Başını annenin göğsüne eğdiğini düşün!

Yoldaş bir şaire başımı saygıyla eğerim, dedi genç adam.

Göğsüme gömülen bir erkek başının nasıl bir duygu olduğunu unutmuştum. Ne kadar güzel olduğunu. Başını kaldırdı, ekmek parçası dişlerinin arasındaydı. Benimkinde olduğu gibi onun gözlerinde de yaşlar vardı. Ara-

mızdaki ekmeği paylaşabilmek için yüzlerimizi yaklaştırdık. Sonra onu aldılar.

Kalabalığın haykırışını duyuyordum. Şairimin asıldığı anlamına geliyordu bu. Keşke tuvalete gidebilseydim. Sonra benim sıram geldi ve evet, tam olarak düşündüğüm gibiydi.

* * *

Adım Eleonora de Fonseca Pimentel. Bu, doğduğumda edindiğim (babam Don Clemente de Fonseca Pimentel'di) ve tanındığım addı (kocamın ölümünden sonra baba adıma döndüm) ya da onun farklı bir biçimi. Genellikle bana Eleonora Pimentel derler. Bazen Eleonara Pimantel Fonseca. Ara sıra Eleonora de Fonseca. 1799 Napoli Devrimi'ndeki, hepsi erkek olan arkadaşlarımdan asla tek başına ilk adlarıyla söz edilmezken, tarihçiler kitap ve makalelerde benden söz ederken sıklıkla yalnızca Eleonora derler.

Erken gelişmiştim: Zamanımın ayrıcalıklı kişileri arasında dehalara sık rastlanır. On dört yaşında Latince ve İtalyanca dizeler yazdım, Metastasio'yla yazıştım ve Pombal markisine atfettiğim *Erdemin Zaferi*[1] adlı bir oyun yazdım. Dizelerim elyazmaları halinde elden ele geçti ve beğenildi. Kral ve kraliçenin 1768'deki evliliği için bir düğün kasidesi yazdım; on altı yaşındaydım, kraliçeyle aynı yaşta. Ulusal bir banka kurmak için bir proje de dahil olmak üzere çok sayıda ekonomi tezi yazdım. Geç evlendim: Ben yirmi beş, bana hiç de uygun olmayan kocamsa kırk dört yaşındaydı. Matematik, fizik ve botanik çalışmalarıma devam ettim. Kocam ve arkadaş-

1. *The Triumph of Virtue.* (Y.N.)

ları benim tuhaf biri, uygun olmayan bir eş olduğumu düşündüler. Kendi çağıma göre, bir kadın olarak cesurdum. Yedi yıl sonra durup dururken kocamı terk etmedim ya da daha alışılmış biçimiyle, babamın ve erkek kardeşlerinin onunla sert bir biçimde konuşup ayrı yaşamamızı kabul etmesini sağlamaları yoluna sapmadım. Ondan yasal bir ayrılığı talep ettim. İfademde pek çok sadakatsizliğinden bazılarını anlattığım, onunda bana zamanımın çoğunu okuyarak geçirdiğim, ateist olduğum ve başka daha yaygın ahlaksızlıkların yanı sıra matematik öğretmenimle ilişkim olduğu biçimindeki karşı suçlamalarını yönelttiği bir duruşma oldu. Yarattığım skandala rağmen ayrılma kararımı elde ettim. Sonra ayaklarımın üzerindeydim.

Okumaya, yazmaya, çevirmeye, incelemeye devam ettim. Yazınsal etkinliklerim için saraydan gelen bir ücretim vardı. İki Sicilya Krallığı'nda Papalık'ın etkisinin tarihçesi üzerine Latinceden İtalyancaya yaptığım çeviri 1790'da basıldığında krala ithaf edilmişti. Cumhuriyetçi oldum ve kralcı destekçilerimle bozuştum. *Özgürlük Kasidesi*[1] adlı eserimi –hani şu hapse girmeme neden olanı– ezberden mi okuyayım? Hayır geleneksel biçimde yetenekli bir şairden fazla bir şey değildim. En güçlü şiirlerim yıllar önce yazılmıştı – yalnızca sekiz aylık olan çocuğumun, Francesco'nun ölümü üzerine soneler.

Devrim patladı ve ben de onunla birlikte patladım. Beş aylık cumhuriyetimizin başlıca gazetesini yarattım. Çok sayıda makale yazdım. Pratik ekonomik ve politik sorunların pekâlâ farkında olmama karşın, eğitimi en öncelikli iş olarak değerlendirmekle hata yaptığımı sanmıyorum. Eğer yürekleri ve akılları değiştirmezse devrim ne

1. *Ode to Liberty.* (Y.N.)

işe yarar? Her kadın gibi olmasa da, bir kadın gibi konuştuğumu biliyorum. Kendi sınıfımdan bir kadın gibi konuştuğumu biliyorum. 1794'te Napoli'de basıldığında Mary Wollstonecraft'ın kitabını okumuş ve hayran kalmıştım, ama gazetemde hiçbir zaman kadın hakları konusunu ileri sürmedim. Bağımsızdım. Aklımı cinsimin bazı alçaltıcı düşüncelerine kurban etmemiştim. Aslında öncelikle kendimi bir kadın olarak düşünmedim. Haklı davamızı düşündüm. Yalnızca bir kadın olduğumu unutmaktan memnundum. Toplantılarımızın çoğunda tek kadın olduğumu unutmak kolaydı. Saf alev olmayı istedim.

Bu krallıktaki yaşamın kötülüğünü hayal edemezsiniz. Sarayın ahlak yozluğunu, insanların acısını, törelerin çarpıtılmışlığını. Yoo, o zamanların görkemli olduğunu söylemeyin. Yalnızca zenginler için görkemliydi, eğer insan yoksulların yaşamları üzerine düşünmezse, güzeldi.

Bu dünyaya doğmuştum, o sınıfa aittim, o son derece hoş hayatın güzelliklerini yaşadım, sınırsız bilgi ve beceri semalarında sevinçten uçtum. İnsanoğlu sefilliğe, yalanlara ve kazanılmamış ayrıcalıklara nasıl da doğal biçimde uyum sağlıyor! Doğumunun ya da uygun hırs biçimlerinin ayrıcalık çemberi içine yerleştirdiği insanlar eğlenmeye *değil* –sakatlayıcı biçimde dindarlık taslayan ya da çileciliğe saplanmış– uyumsuzluklara adanmalıdır. Ama doğumla ya da ayaklanmayla dışarıya, bu dünyadaki çoğu varlığın yaşadığı yere fırlatılmış insanların, bu kadar az kişinin hem zenginliği hem de bilgiyi tekellerine alıp ıstırapları başkalarına yüklemelerinin ne kadar utanç verici olduğunu görmemesi için kalın kafalı ya da köle ruhlu olmaları gerekir.

Ben ağırbaşlıydım, coşkuluydum, kinizmi anlamıyordum, bir şeylerin azınlık değil, çoğunluk için iyi olmasını istiyordum. Ayrıcalıklarımdan vazgeçmek istiyordum. Geçmişe özlem içinde değildim. Geleceğe inanı-

yordum. Şarkımı söyledim ve gırtlağım kesildi. Güzelliği gördüm ve gözlerim oyuldu. Belki de naiftim. Ama kendimi delicesine sevdaya kaptırmadım. Tek bir kişinin aşkında boğulmadım.

Arkadaşlarımı öldüren savaşçıya, İngiliz imparatorluk gücünün şampiyonuna ve Bourbon Krallığı'nın kurtarıcısına nefretimi ve aşağılamamı dile getirmeye tenezzül etmem. Ama kendilerinden çok hoşnut olan arkadaşlarından söz edeceğim onun.

Saygın Sir William Hamilton yoksul, sömürülmüş ve ilginç bir ülkede, sanatı çalmak, ondan hayatını kazanmak ve kendisini bir uzman diye tanıtmak için pek çok fırsattan yararlanan bir üst sınıf amatöründen başka neydi? Hiç özgün bir düşüncesi olmuş muydu ya da kendini bir şiir yazma disiplinine vermiş miydi ya da insanlık için yararlı bir keşif ya da icatta bulunmuş muydu ya da kendi hazzı ve konumuna iliştirilmiş ayrıcalıklarından başka bir şeyin hevesiyle tutuşmuş muydu? Pitoresk yerlilerin sanat ve harabeler biçiminde yerlere saçılmış olarak bırakmış olduğu şeyleri değerlendirmeyi yeterince biliyordu. Yanardağımıza hayran olma tenezzülünde bulunuyordu. Evindeki arkadaşları korkusuzluğundan etkilenmiş olsalar gerek.

Karısı, hayran olabildiği adamlar kendisine âşık olduğu için kendini değerli sanan bir başka yetenekli, aşırı heyecanlı kadından başka neydi? Kocası ve âşığından farklı olarak hiçbir gerçek inancı yoktu. Bir heveskârdı ve kendini kime âşık olursa onun davasının ateşli taraftarlarının listesine yerleştirirdi. Milliyeti farklı olsaydı, Emma Hamilton'ın bir cumhuriyetçi kahraman olarak bir darağacında yaşamının sonuna erişecek olduğunu kolayca düşleyebiliyorum. Onun gibi kadınların değersizlikleri budur işte.

Beni aşktan çok adaletin harekete geçirdiğinin söylenmesine izin vermeyeceğim, çünkü adalet de aşkın bir biçimidir. Gücü biliyordum, bu dünyanın nasıl yönetildiğini gördüm, ama onu kabul etmedim. Bir örnek oluşturmak istedim. Kendimi düş kırıklığına uğratmak istemedim. Ama öfkelendiğim kadar korktum, kendimi, itiraf edemeyeceğim kadar zayıf hissedecek bir biçimde korktum. Bu yüzden korkularımdan değil, daha çok umutlarımdan söz ettim. Öfkemin başkalarını kıracağından ve onların beni yok edeceklerinden korktum. Kendimi nasıl koruyabileceğimi anlayacak kadar güçlü olamamaktan korktum. Bazen yapabileceğimin en iyisini başarmak için bir kadın olduğumu unutmak zorunda kaldım. Yoksa bir kadın olmanın ne karmaşık bir şey olduğu yalanını söylerdim kendime. Çoğu kadının, bu kitabın yazarının da yaptığı gibi. Ama kendi zaferlerinden ya da rahatlarından başka bir şeye aldırmayanları bağışlayamam. Uygar olduklarını sanıyorlardı. Aşağılıktılar. Topunun Allah belasını versin.

Yanardağ Sevdalısı, 18. yüzyılda geçen bir aşk öyküsü. İngiliz soylusu Sir William Hamilton ile eşi Lady Emma Hamilton'ın gerçek yaşamöykülerinden esinlenilerek yazılan bu ro- manın ana izleği Lady Hamilton'ın, dönemin ünlü kahramanı Amiral Lord Nelson'la yaşadığı ve büyük skandala yol açan aşk. Susan Sontag'ın yirmi yıllık aradan, uzun araştırmalardan sonra yazdığı *Yanardağ Sevdalısı* cinsellik, tutku ve politikanın öne çıktığı bir yapıt; ama her şeyden önce de bir aşk romanı. İngiltere'nin Sicilya büyükelçisi olan Lord Hamilton, karısının ölümünden sonra ülkesine döner ve çocuğu yaşındaki genç Emma'yla evlenir. Lord Hamilton, bir yandan koleksiyonunu zenginleştirip bir yandan da Vezüv Yanardağı'nı keşfe çıkarken karısı Emma, Napoli kraliçesinin sırdaşı olmayı başarır.

Susan Sontag'ın ördüğü tarihsel doku içinde ustalıkla kullandığı dili ve bir dönem Avrupa'sını çeşitli yönleriyle ele alan kurgusu, ortaya çarpıcı bir roman çıkarıyor. Çağdaş Amerikan edebiyatının en seçkin eserlerinden biri.

Yazar fotoğrafı: © Horst Tappe / Archive Photos / Getty Images Turkey

can

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN 978-975-07-2633-0

9 789750 726330